

Jaarstukken 2025

Provinciale Staten
Woensdag 3 juni 2026

Ons kenmerk: DOS-2025-0004223
                          PZH-2026-890525405

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Jaarverslag 2025	3
Leeswijzer	4
Bestuurlijke inleiding	6
Infographic	8
Financieel beeld	9
Ambities	27
Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland	28
Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland	40
Ambitie 3 Schone energie voor iedereen	60
Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland	76
Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	104
Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	134
Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland	153
Overzicht Algemene middelen en Organisatie	181
Indicatoren	193
Paragrafen	198
Paragraaf Arbeidscapaciteit (loonkosten en inhuur)	199
Paragraaf Bedrijfsvoering	201
Paragraaf EU-subsidies	216
Paragraaf Financiering	224
Paragraaf Grondbeleid	227
Paragraaf Lokale heffingen	234
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	238
Openbaarheidsparagraaf	244
Paragraaf Subsidies	246
Paragraaf Verbonden Partijen	266
Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing	276
Jaarrekening 2025	291
1. Overzicht baten en lasten	293
2. Gereed gemelde investeringen	295
3. Kapitaallasten	298
4. Algemene dekkingsmiddelen en EMU-saldo	300
5. Incidentele baten en lasten	302
6. WNT-verantwoording 2025 provincie Zuid-Holland	306
7. Grondslagen van de financiële verslaggeving	308
8. Balans	311
9. Niet uit de balans blijvende verplichtingen (NUBBV)- en rechten (NUBBR)	327
10. Stille reserves	331
11. Rechtmatigheidsverantwoording	333
12. Verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SISA)	335
13. Overzicht van baten en lasten per taakveld / uitvoeringsinformatie	361

Jaarverslag 2025

Leeswijzer

Opzet van de jaarstukken

Dit zijn de Jaarstukken 2025. Met de jaarstukken laten Gedeputeerde Staten zien wat zij hebben gedaan en bereikt met het beleid (doelen en prestaties) en met de financiën (rekeningresultaat en balans). De jaarstukken zijn ingedeeld volgens het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV). De jaarstukken bestaan uit 2 delen: het Jaarverslag 2025 en de Jaarrekening 2025.

Het Jaarverslag 2025 bestaat uit:

- De bestuurlijke inleiding. Hierin staan de belangrijkste bestuurlijke ontwikkelingen en de belangrijkste resultaten van 2025.
- Het financieel beeld. Dit zijn de financiële resultaten van 2025 met in het bijzonder de analyse van het rekeningresultaat.
- De ambitieverantwoording. Daarin staat:
  - de inleiding per ambitie. Dit is een uitleg bij de onderwerpen die deel uitmaken van de ambitie.
  - de verantwoording over de realisatie van de beleidsdoelen. Dit noemen we de eerste W-vraag: wat hebben we bereikt?
  - de verantwoording over de realisatie van de beleidsprestaties. Dit noemen we de tweede W-vraag: wat hebben we daarvoor gedaan?
  - de verantwoording over de besteding van budgetten. Dit noemen we de derde W-vraag: wat heeft het gekost? De verantwoording is een analyse van het verschil met de bijgestelde begroting. Verschillen groter dan € 0,5 miljoen of met bestuurlijk belang, lichten we apart toe. Het totaal van de toelichtingen sluit altijd aan op het totaal van het financiële verschil per beleidsdoel.
- De verantwoording over thema's. Deze staat in de paragrafen die door het BBV worden voorgeschreven en in de aanvullende paragrafen Arbeidscapaciteit, Subsidies en EU-subsidies.

De jaarrekening bestaat uit:

- De ambitierekening. Deze legt per ambitie uit wat de oorzaak is van de afwijking in vergelijking met de bijgestelde begroting.
- De balans en een uitleg op de balans.
- De SiSa-bijlage: Single Information Single Audit. Dit betekent: eenmalige informatieverstrekking, eenmalige accountantscontrole. Deze verantwoording hoort als bijlage bij de jaarstukken die de provincie maakt. Hierin wordt een uitleg gegeven over de ontvangen specifieke uitkeringen van het Rijk en wat we daarvan hebben uitgegeven.
- Het overzicht van de lasten en baten per beleidsprestatie.

Controle van de accountant

De controle van de accountant op getrouwheid richt zich op de jaarrekening. Getrouwheid wil zeggen dat de provincie in de jaarrekening een waarheidsgetrouw beeld geeft: zijn alle transacties zoals ze hebben plaatsgevonden juist en volledig in de jaarrekening verwerkt? De accountant stelt ook vast dat het jaarverslag en de jaarrekening met elkaar in overeenstemming zijn.

Online versie van de jaarstukken

De meeste onderdelen van de jaarstukken zijn voorgeschreven in het BBV. Alle onderdelen samen zijn een groot boekwerk. De jaarstukken zijn ook online te bekijken via de website <https://www.begrotingzuidholland.nl>.

Getalnotatie (v) en (n)

In de verschillenverklaring bij de 3e W-vraag 'Wat heeft dat gekost?' staat per bijstelling in de titel wat het financiële effect is van dat verschil:

- Een (v) betekent dat de werkelijke lasten lager zijn dan begroot en/of dat de werkelijke baten hoger zijn dan begroot.
- Een (n) betekent dat de werkelijke lasten hoger zijn dan begroot en/of dat de werkelijke baten lager zijn dan begroot.

In de jaarrekening staan veel optellingen. Soms is de optelsom van alle onderdelen anders dan het totaal. Dat komt doordat de onderdelen zijn afgerond.

Baten en lasten, inkomsten en uitgaven

De jaarstukken zijn opgesteld op basis van het baten-lasten stelsel. Dat betekent dat baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben, onverschillig of zij tot inkomsten of uitgaven in dat jaar hebben geleid. Twee fictieve voorbeelden om dit uit te leggen:

- een onderzoek dat is uitgevoerd door een extern bureau in 2025 wordt in 2026 gefactureerd en betaald. In de jaarrekening 2025 wordt dit als last verantwoord, hoewel de betaling (uitgave) pas in 2026 plaatsvindt.
- in december 2025 wordt door de provincie huur vooruit ontvangen van de maand januari 2026. Deze inkomsten in 2025 worden pas als opbrengst verantwoord in de jaarrekening 2026.

Lastencategorieën

In deze Jaarstukken laten we de opbouw van de lasten zien in een grafiek. Deze staat in het samenvattend financieel beeld en in elke ambitie bij de 3e W-vraag 'Wat heeft dat gekost?'. De lasten zijn daarbij verdeeld in:

- Arbeidskosten. Dit is de loonkostenformatie die staat onder A in de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).
- Kapitaallasten. Dit zijn de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten. Dit gaat om de lastneming van subsidies en om bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten. Dit zijn de lasten die niet horen bij de hiervoor genoemde categorieën. Het gaat onder meer om uitgaven voor dagelijks onderhoud, externe inhuur, beleidsmatige onderzoeken, software licenties, stortingen in voorzieningen, afwaarderingen van aangekochte gronden, te betalen belastingen, gas/water/licht en verschillende overige uitgaven.

De categorie 'subsidies en inkomensoverdrachten' is een groot deel van de provinciale begroting. In deze categorie zijn de lasten begroot van subsidies, zoals de concessie voor het openbaar vervoer. Ook staan in deze categorie de bijdragen die de provincie geeft aan andere overheidsinstellingen, zoals de omgevingsdiensten. Die bijdragen staan in de verslaggevingsregels (informatie voor derden = lv3) als 'inkomensoverdrachten'.

Bestuurlijke inleiding

Voor u liggen de Jaarstukken 2025.

Het afgelopen jaar stond in het teken van vooruitgang boeken in een provincie waar de druk groot is: op de ruimte voor wonen en werken, op de natuur en op onze infrastructuur. Juist in zo'n provincie moet het bestuur keuzes maken en resultaten boeken. Dat hebben we in 2025 gedaan.

Met de Agenda Brede Welvaart 2026–2030 geven we brede welvaart een vaste plek in ons beleid en in de samenwerking met partners. Brede welvaart gaat verder dan economische groei en omvat gezondheid, veiligheid, goed onderwijs, een fijne leefomgeving en cultuur. Het is een manier van kijken en werken die helpt om weloverwogen keuzes te maken voor nu en later.

Een belangrijke stap was het vaststellen van de Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie (SANE). Daarmee werken we aan herstel van de natuur én aan het weer mogelijk maken van vergunningverlening. Want stilstand helpt niemand: niet de natuur, niet de economie en zeker niet de mensen die wachten op een woning of een baan.

Ook op het gebied van versterken van de natuur zijn concrete stappen gezet. In 2025 is 875 hectare nieuwe natuur ingericht, hebben we de leefgebieden van veel verschillende planten en dieren verbeterd en zijn er mooie stappen gezet richting een natuurinclusieve samenleving.

Tegelijk werken we aan versnelling van de woningbouw. In meerdere gebiedsontwikkelingen zijn doorbraken bereikt en met het Provinciaal Programma Realisatie Woningbouw helpen we gemeenten om plannen sneller te realiseren.

Waterveiligheid en waterkwaliteit blijven een kernopgave in onze provincie. Daarom zijn extra maatregelen genomen om de doelen van de Kaderrichtlijn Water te halen en hebben we nieuwe overstromingsrisicokaarten vastgesteld. Daarmee houden we zicht op de risico's en blijven we investeren in een veilige provincie.

Ook aan onze bereikbaarheid is gewerkt. Met provinciale steun zijn 22 projecten uitgevoerd die bijdragen aan veiligere wegen, betere doorstroming en betere fietsroutes. Daarnaast zijn de problemen bij de ov-concessie Zuid-Holland Noord aangepakt en grotendeels opgelost.

De energietransitie vraagt tegelijkertijd tempo én zorgvuldigheid. In 2025 hebben we stappen gezet richting windenergie in Lansingerland, zijn 140 energiehubbs ondersteund en is PMIEK 2.0 vastgesteld om de energie-infrastructuur toekomstbestendig te maken. Om in een aantal RES-regio's meer duurzame energieopwekking mogelijk te maken hebben we onderzoek gedaan naar de best mogelijke locaties en hebben we hiertoe samengewerkt met de regio's.

Zuid-Holland blijft een provincie waar innovatie en bedrijvigheid samenkomen. Onze sterke kennis- en innovatieclusters, van maritiem tot ruimtevaart en AI, vormen een belangrijke motor voor vernieuwing. Daarom investeren we in samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheden, en sinds vorig jaar ook structureel met het ministerie van Defensie. Zo kunnen Zuid-Hollandse innovaties sneller worden getest, verbeterd en toegepast.

Met het Beleidsperspectief Erfgoed & Cultuur 2025–2030 kiest Zuid-Holland voor een toekomstgerichte koers waarin erfgoed en cultuur verbinden, inspireren en richting geven. Met respect voor het verleden en ruimte voor nieuwe ontwikkelingen bouwen we aan een creatieve en historisch rijke provincie.

Een zichtbaar resultaat van provinciale samenwerking is ook de opening van de nieuwe verkeerscentrale Koningspoort in het provinciehuis. Van daaruit worden 30 bruggen in Zuid-Holland bediend en kunnen incidenten op onze provinciale infrastructuur sneller worden aangepakt.

Naast deze inhoudelijke resultaten hebben we ook financieel belangrijke stappen gezet. Voor het eerst in jaren hebben we een begroting die structureel in balans is. Ook is het gelukt om fouten in het Provinciefonds te herstellen, waardoor onze provincie structureel meer inkomsten ontvangt.

Tegelijk vraagt de tijd waarin we leven om flexibiliteit. Economische onzekerheid, geopolitieke ontwikkelingen zoals de oorlogen in Oekraïne en in het Midden-Oosten zorgen niet alleen voor onzekerheid, maar leiden ook in onze samenleving tot spanningen en polarisatie. Ondanks dat wij dit jaar onze 80-jarige vrijheid hebben kunnen vieren, laat het afgelopen jaar ook zien dat wij om moeten gaan met onzekerheden. Daarbij hebben we ook nog met een krappe arbeidsmarkt te maken die het realiseren van plannen soms ingewikkelder maakt, dan we zouden willen.

Ook binnen ons eigen bestuur waren er veranderingen: drie nieuwe gedeputeerden traden toe tot het college en portefeuilles zijn opnieuw verdeeld. Halverwege de bestuursperiode hebben we daarom bewust stilgestaan bij waar we staan en waar we de komende twee jaar onze energie op richten.

Realisatiekracht

In 2025 hebben we ook veranderingen doorgevoerd in onze financiële werkwijze. De gesloten systemen voor bereikbaarheid en groen zijn afgeschaft en er zijn nieuwe voorzieningen ingesteld voor groot onderhoud aan provinciale infrastructuur, vaarwegen en recreatiegebieden. Daarmee zorgen we dat middelen beschikbaar blijven voor het onderhoud van wat we samen hebben opgebouwd.

Het financiële resultaat over 2025 komt uit op € 27,8 miljoen positief. In totaal hebben we € 1,155 miljard geïnvesteerd in de uitvoering van provinciaal beleid. Ten opzichte van de bijgestelde begroting komt de realisatiekracht uit op 97,2%.

Ondanks alle uitdagingen kijken we terug op een jaar waarin veel werk is verzet en belangrijke stappen zijn gezet. Daar zijn we trots op. Tegelijk weten we dat er nog veel te doen is. Daarom blijven wij ons ook in de komende jaren inzetten voor een sterk, bereikbaar, innovatief en leefbaar Zuid-Holland.

Het college van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
Mei 2026

Infographic

Jaarrekening 2025 in één oogopslag

De provincie zorgt voor goede wegen en openbaar vervoer, voor water, woningbouw, werk en schone energie. Jaarlijks kost dat ongeveer € 1 miljard. Daarmee maken we onze provincie tot een krachtig Zuid-Holland voor alle inwoners. Je ziet hier in hoofdlijnen wat we in 2025 hebben bereikt, wat dat kostte en hoe we dat betaald hebben. Meer weten? Lees dan onze volledige jaarrekening. Het college van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland

Samenwerken aan Zuid-Holland

- Dankzij goede samenwerking met onze gebiedspartners, haalden we 4 Regio Deals met het Rijk binnen (46,3 mln)
- We herdachten en vierden 80 jaar vrijheid met exposities en lezingen in het provinciehuis en tal van publieksactiviteiten
- Via ruim 20 participatietrajecten en bijeenkomsten betrokken we inwoners, ondernemers en werknemers van organisaties bij provinciaal beleid en maatschappelijke vraagstukken

€ Uitgave: € 32.370.000

Bereikbaar Zuid-Holland

- Samen met de provincie Zeeland openden we het 25.000ste laadpunt voor elektrische voertuigen
- Er vond duurzaam onderhoud plaats aan 51,7 km weg en diverse bruggen
- Koningspoort, de nieuwe bediening op het Provinciehuis, werd geopend
- We werkten aan grote infrastructuurprojecten zoals bij de busbaan Leiden-Katwijk, de N215 en de N211 Wippolderlaan. Ook verbeterden we de verkeersveiligheid op de N223 en maakten we nieuwe, veilige fietsoversteken op provinciale wegen

€ Uitgave: € 550.512.000

Schone energie voor iedereen

- Er is een samenwerkingsovereenkomst getekend over windenergie in Alblasserwaard
- Lokale initiatieven zijn verder verbeterd en professioneler gemaakt. Ook is de samenwerking tussen organisaties en gemeenten sterker geworden
- Met subsidies aan vernieuwende bedrijven helpen we de energietransitie verder te brengen

€ Uitgave: € 22.501.000

Een welvarend Zuid-Holland

- 165 mkb bedrijven zijn door ons ondersteund in hun innovatietraject
- Met subsidies hielpen we bij de restauratie van 28 rijksmonumenten en het onderhoud van 41 historische molens.
- We steunden 65 projecten waarmee bezoekers het erfgoed langs de Erfgoedlijnen ervaren
- Met twee Europese subsidies ondersteunden we haven-industriële bedrijven bij hun verduurzaming
- We openden het Circulair Loket Zuid-Holland voor ondernemers

€ Uitgave: € 75.309.000

Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

- We zorgden voor 875 hectare aan nieuwe natuur, herstelden natuurgebieden en zorgden voor betere leefgebieden voor planten en dieren
- We ontwikkelden een aanpak om de natuur te beschermen tegen onder andere stikstof, uitheemse soorten, recreatiedruk en slachte waterkwaliteit
- We maakten de Liefvoeringsagenda Landbouw 2025-2030 voor een toekomstbestendige landbouwsector
- We werkten aan een sterk watersysteem dat goed bestand is tegen veranderingen in het klimaat

€ Uitgave: € 159.864.000

Sterke dorpen en steden in Zuid-Holland

- Van de woningen die we voor 2031 wilden bouwen is meer dan 50% gerealiseerd, in aanbouw of er is een vergunning voor verleend
- Om het woningtekort terug te dringen ondersteunden we gemeenten en corporaties pro actief met het nieuwe Programma Realisatie Woningbouw
- In verschillende gebiedsontwikkelingen zijn mijlpalen behaald. Zoals een nieuw ontwerp voor de aanpassing van het omgevingsbeleid voor Cnephoeek en bestuurlijke afspraken over de realisatie van Cortelanda

€ Uitgave: € 37.763.000

Gezond en veilig Zuid-Holland

- Wij versterkten onze recreatiegebieden en ondersteunden 60 projecten op het gebied van ontspanning, beweging en natuurbeleving
- Er is bodemonderzoek verricht op 24 mogelijke bronlocaties waar de bodem vervuild is met PFAS
- We droegen bij aan een onderwijsprogramma over slim omgaan met voedsel in het voortgezet- en middelbaar beroepsopleidings

€ Uitgave: € 100.519.000

Bedrijfsvoering

- We hebben een nieuwe, digitale werkomgeving ontwikkeld, die we gaan invoeren in de organisatie
- Naar tevredenheid van de Autoriteit Persoonsgegevens hebben we het datalek in ons digitale archief gedicht
- We ontwikkelden een visie om onze financiële functie te versterken

€ Uitgave: € 176.323.000

€ **Inkomsten**
€ 1.183.110.000

1. Provinciefonds € 465.585.000
2. Opcenten op de motorrijtuigenbelasting € 428.952.000
3. Overige inkomsten € 120.138.000
4. Reserves (spaargeld) € 168.435.000

Resultaat 2025

€ 27,8 miljoen

Realisatiekracht: 97,2%

Financieel beeld

Inleiding

In het Financieel beeld laten we op hoofdlijnen zien wat de financiële resultaten zijn van het gevoerde beleid in 2025. Dat doen we door eerst te kijken naar de werkelijke lasten (exploitatie) en uitgaven (investeringen). Samen heten de werkelijke lasten en uitgaven de 'financiële realisatiekracht'. We maken ook een vergelijking met de in de (bijgestelde) begroting opgenomen bedragen. Daarmee geven we aan hoe het staat met het voorspellend vermogen van de provincie. Vervolgens laten we de werkelijke baten (exploitatie) en ontvangsten (investeringen) zien.

Daarna laten we zien hoe het rekeningresultaat 2025 is opgebouwd. We leggen uit wat het effect is van de verrekening met bestemmingsreserves. Ook maken we duidelijk of de financiële verschillen in deze jaarrekening beïnvloedbaar waren door de provincie.

De financiële positie van de provincie verklaren we daarna met de financiële kengetallen. Die kengetallen samen laten de financiële wendbaarheid en weerbaarheid zien. Daarbij hebben we vooral aandacht voor de ontwikkeling en opbouw van het eigen vermogen (waaronder de reserves) en het vreemd vermogen.

In andere delen van de jaarstukken, bijvoorbeeld in de ambities, paragrafen en de jaarrekening, staan verdiepende analyses en achtergrondinformatie.

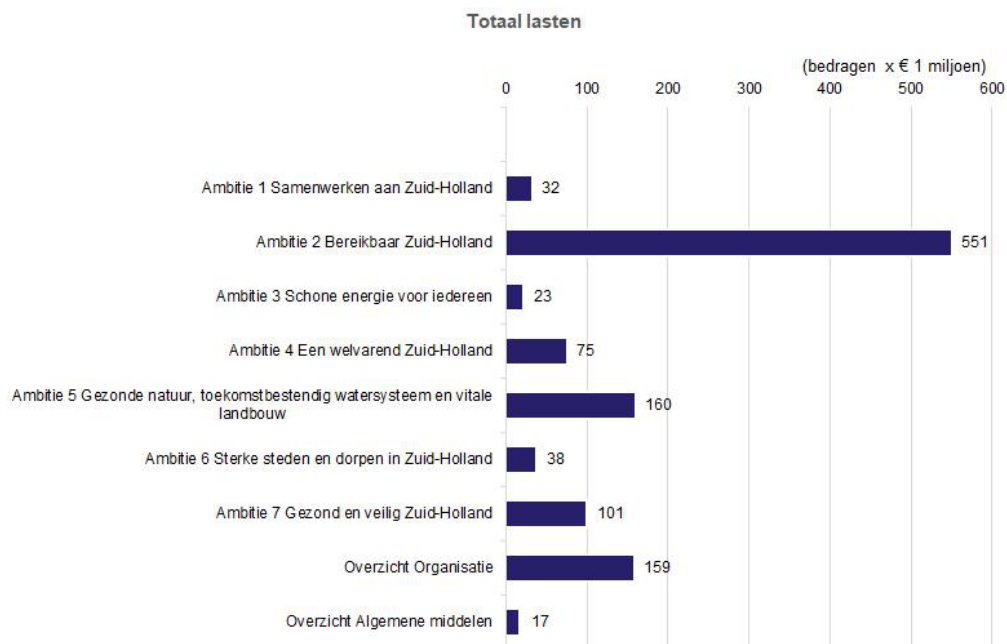
Wat heeft de provincie financieel gepresteerd?

In 2025 gaf de provincie in totaal € 1.326 miljoen uit om de ambities van de provincie te realiseren. Dit bedrag bestaat uit € 1.155 miljoen aan exploitatielasten en € 171 miljoen aan investeringsuitgaven die in toekomstige jaren tot kapitaallasten leiden. De toename van lasten in de exploitatie ten opzichte van voorgaande jaren heeft meerdere oorzaken. Deze zijn eerder toegelicht in het [Statenvoorstel](#) bij de Najaarsnota 2025: storting in de voorzieningen groot onderhoud infrastructuur, loon- en prijsstijgingen, inzet van middelen vanuit reserves en overige bijstellingen. Daarnaast zijn in deze jaarrekening stortingen verwerkt in voorzieningen die niet begroot waren, zoals de voorziening verlofsparen en de voorziening Grondbank Zuidplas. Dit staat nader toegelicht onder de [Ontwikkeling van het vreemd vermogen](#).

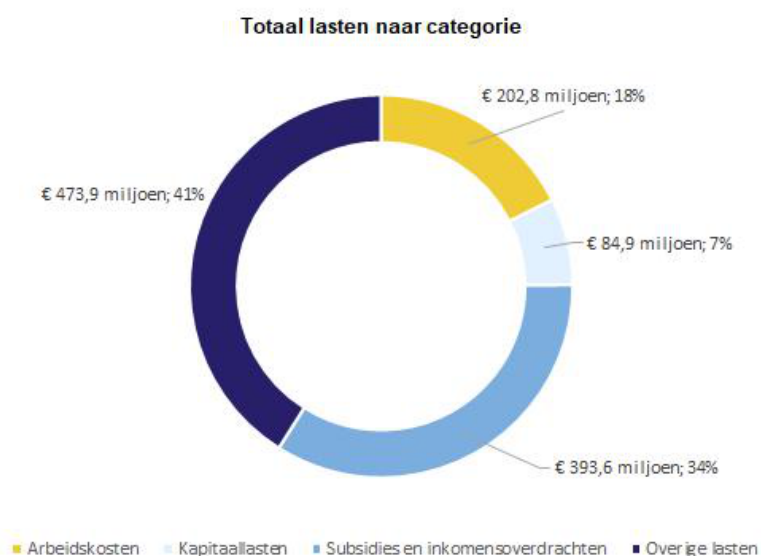
Inzicht in de lasten

De € 1.155 miljoen aan lasten in de exploitatie zijn verantwoord in de Ambities 1 t/m 7 en de overzichten Organisatie en Algemene middelen.

De lasten in de exploitatie zijn onderverdeeld naar vier categorieën:

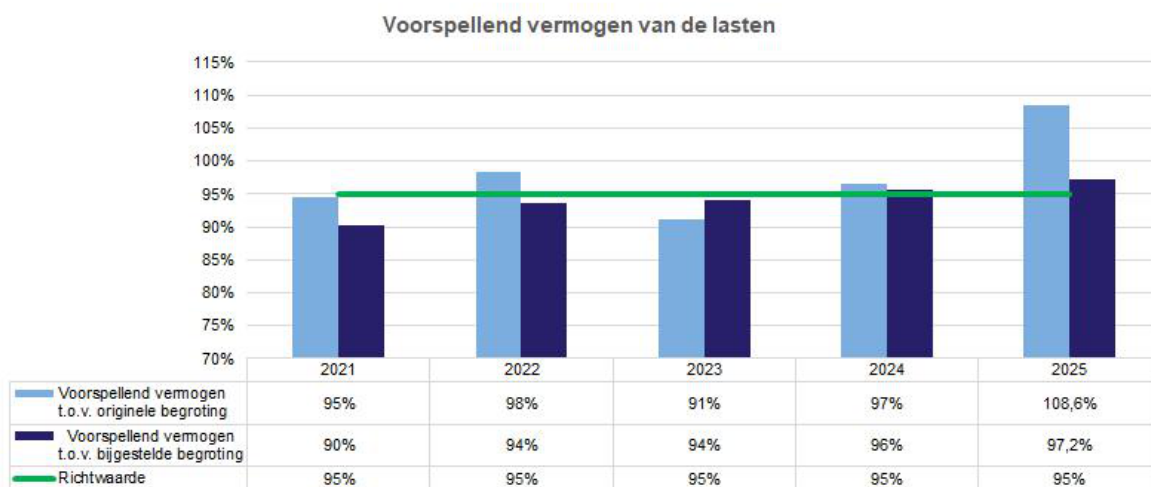
- Arbeidskosten. Dit is de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten. Dit zijn de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten. Dit gaat om de lastneming van subsidies en de bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen
- Overige lasten. Dit zijn de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën. Het gaat onder meer om uitgaven voor dagelijks onderhoud, externe inhuur, beleidsmatige onderzoeken, software licenties, stortingen in voorzieningen, afwaarderingen van aangekochte gronden, te betalen belastingen, gas/water/licht en verschillende overige uitgaven.

Inzicht in voorspellend vermogen van de lasten

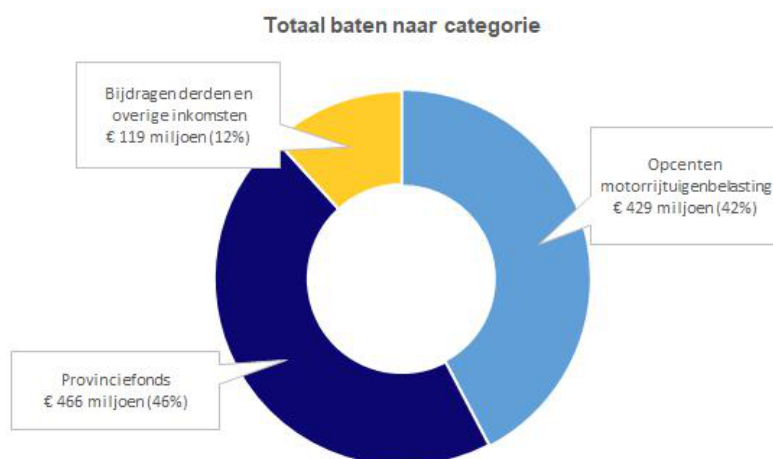
Met het 'voorspellend vermogen' geven we aan in welke mate de werkelijke lasten zich verhouden tot de begrote lasten. Dit wordt uitgedrukt in een percentage. Net als in eerdere jaren wordt dit afgezet tegen de richtwaarde van 95%.

In de figuur hieronder staat het voorspellend vermogen van de werkelijke lasten ten opzichte van de originele begroting en de bijgestelde begroting, voor de jaren 2021 tot en met 2025. Voor 2025 is het voorspellend vermogen 97,2% ten opzichte van de bijgestelde begroting. Dit is hoger dan de richtwaarde van 95%. Onderdeel van de financiële realisatie in 2025 zijn stortingen in voorzieningen voor verlofsparen, Grondbank Zuidplas en voor kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen die niet in de begroting waren voorzien. We zijn trots op wat we hebben gerealiseerd, maar zijn ons bewust van de noodzaak om de realisatiekracht te blijven vergroten en scherp(er) te begroten.

Inzicht in de baten

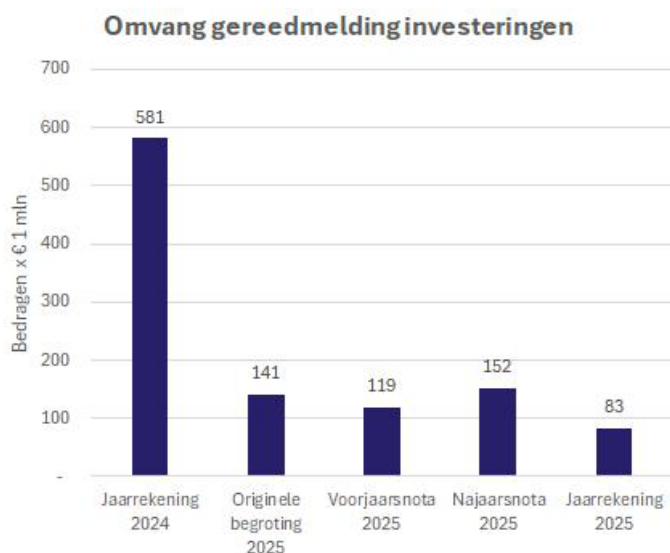
In 2025 ontving de provincie € 1.015 miljoen aan baten. Deze worden vooral verantwoord in het overzicht Algemene middelen (provinciefonds en opcenten motorrijtuigenbelasting) en in mindere mate in de verschillende ambities. Onderstaand overzicht laat de baten zien naar verschillende categorieën.

Inzicht in de investeringen

De provincie Zuid-Holland investeert jaarlijks vele miljoenen euro's. Hierbij kan gedacht worden aan (vaar)wegen, bushaltes en andere openbaar vervoer voorzieningen, en fietspaden. Maar ook in de eigen gebouwen van de provincie, zoals het provinciehuis, de steunpunten en automatisering (ICT). Een groot deel van deze investeringen wordt op de balans verantwoord onder de materiële vaste activa. Daarnaast investeert de provincie ook in andere categorieën, zoals immateriële vaste activa (waaronder kosten van onderzoek en ontwikkeling en bijdragen in activa van derden) en financiële vaste activa (waaronder kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen).

Voor dergelijke investeringen wordt door Provinciale Staten een investeringskrediet vastgesteld met een budgetplafond, een afbakening van wat er moet gebeuren (scope), en een einddatum waarop het project naar verwachting gereed zal zijn. Voor veel investeringskredieten, met name bij bereikbaarheid, geldt dat de looptijd van het krediet betrekking kan hebben op meerdere jaren. Op basis van de projectplanning wordt vervolgens per investeringskrediet geraamd welke bedragen (uitgaven en inkomsten) in welk jaar worden verwacht. Op basis van voortschrijdend inzicht via de verschillende ambtelijke voortgangsrapportages worden de ramingen van de uitgaven en inkomsten per jaarschijf bijgesteld, waarbij het totaal van het kredietbudget en de vastgestelde einddatum niet worden overschreden. Indien dat laatste wordt voorzien, dan vindt hierover expliciete besluitvorming plaats door Provinciale Staten

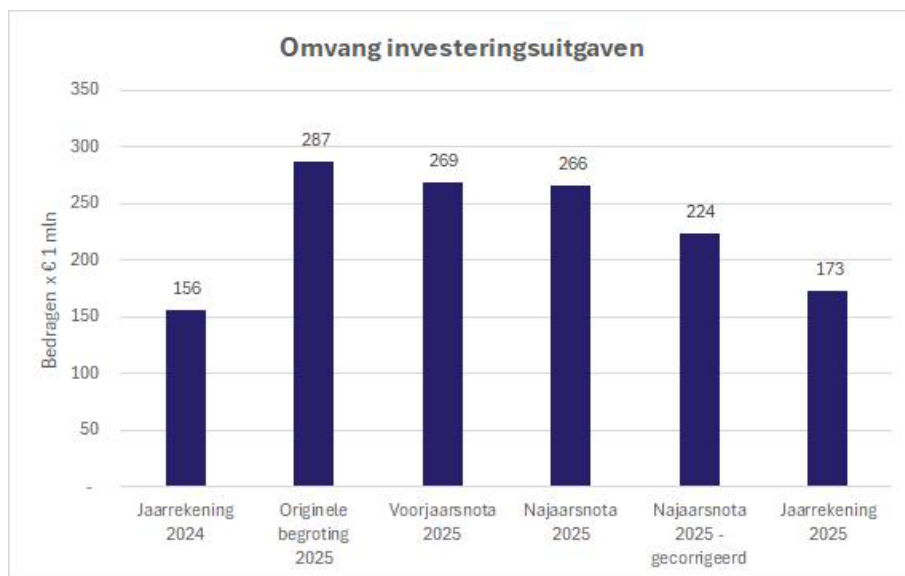

Toelichting

Investeringsprojecten met een einddatum van 2025 worden bij jaarrekening 2025 gereed gemeld. Vanaf 2026 wordt daar dan op afgeschreven. In 2025 is € 83 miljoen gereed gemeld. Dit bedrag is gebaseerd op ruim 50 investeringsprojecten, waarbij geldt dat die projecten veelal in eerdere jaren al zijn gestart en dit jaar tot een afronding zijn gekomen. Ten opzichte van de bijgestelde begroting (Najaarsnota 2025) komt dit overeen met een realisatiepercentage van 54%. De grootste afwijkingen betreffen onderdelen van de Spoorcorridor Leiden-Utrecht fase 1 waarvoor we € 21,4 miljoen minder activeerden. Het project HOV HWGO (waaronder Rotterdam – Oud-Beijerland) activeerden we uitgaven ter grootte van € 6,2 miljoen nog niet in verband met een langere planuitwerkingsfase. Door het besluit om bijdragen aan derden van minder dan € 2,5 miljoen niet meer te activeren zijn diverse fietssubsidies niet geactiveerd maar ten laste van de exploitatie gebracht. Hierdoor activeerden we € 10,5 miljoen minder dan begroot. Daarnaast zijn er een aantal kleinere bijstellingen op diverse infrastructurele projecten waarvan de activering niet 2025 heeft kunnen plaatsvinden, deze tellen op tot circa € 7,6 miljoen. Van een aantal onderhoudsprojecten in de déchargefase kon het projectdossier niet in 2025 worden afgerond, waardoor de activering van circa € 4,4 miljoen niet heeft kunnen plaatsvinden.

De uitgaven voor het meerjarig onderhoud van de gebouwen zijn achtergebleven met € 16,8 miljoen omdat de besluitvorming over verduurzaming van de gebouwdelen ABDE nog op zich laat wachten waardoor het niet meer

realistisch was om in 2025 te starten met werkzaamheden. Ook de uitgaven Informatisering en automatisering realiseren deels later voor een bedrag van circa € 1,8 miljoen, dit komt mede door moeilijke marktomstandigheden voor het inhuren van specialistische kennis en prioritering aan andere urgente opgaven. In de Jaarrekening is in onderdeel [2. Gereed gemelde investeringen](#) een nadere toelichting opgenomen.

Toelichting

Bovenstaande grafiek geeft aan welke bedragen we hadden begroot op investeringsprojecten en wat er daadwerkelijk is gerealiseerd. In 2025 is € 173 miljoen gerealiseerd. Dit bedrag is gebaseerd op ruim 135 investeringsprojecten, waarbij geldt dat een aanzienlijk deel daarvan pas in komende jaren tot een afronding komt (gereed wordt gemeld). Ten opzichte van de bijgestelde begroting (Najaarsnota 2025) komt dit overeen met een realisatiepercentage van ruim 77%. In de najaarsnota zijn investeringsuitgaven geraamd van € 266 miljoen. Het blijkt dat in de najaarsnota de geraamde investeringsuitgaven vanwege een administratieve fout circa € 42 miljoen te hoog zijn geraamd. Het totale verschil tussen de gerealiseerde investeringsuitgaven aan de gecorrigeerde investeringsuitgaven bij de najaarsnota bedraagt ruim € 51 miljoen en wordt als volgt verklaard:

- Door de ondergrens van € 2,5 miljoen voor het activeren van provinciale bijdragen aan activa van derden, zoals fietspaden van gemeenten is er circa € 3,6 miljoen extra overgeboekt naar de exploitatie waardoor de investeringsuitgaven lager uitpakken.
- De realisatie van het project Hoogwaardig Openbaar Vervoer Leiden-Noordwijk vindt plaats in toekomstige jaren in plaats van 2025 (bijna € 2,5 miljoen). Het deelproject Oude Broekwegviaduct is eerder van start gegaan en heeft geleid tot additionele uitgaven van € 5,2 miljoen. Totale effect € 2,7 miljoen extra uitgegeven.
- Op diverse infrastructurele projecten vindt naar verwachting realisatie en subsidiebeschikking op een later moment plaats, waaronder de Rijnlandroute (€ 9,2 miljoen) en HOV Noordwijk – Schiphol fase 1 (€ 7,6 miljoen).
- Op planmatig (groot) onderhoud is sprake van diverse beperkte afwijkingen op 58 projecten die gezamenlijk optellen tot circa € 13,4 miljoen. De realisatie en activering vindt naar verwachting in 2026 en later plaats.
- De verduurzaming van provinciale gebouwen vindt plaats in toekomstige jaren, terwijl een omvangrijk deel daarvan per abuis was geraamd in 2025. Ook was sprake van beperkte beschikbare arbeidscapaciteit voor ICT-projecten. In totaal telt dit op tot bijna € 18,2 miljoen.

Opbouw van het rekeningresultaat

Het rekeningresultaat 2025 bedraagt € 27,8 miljoen voordelig. Dit resultaat bestaat uit het gerealiseerde saldo van baten en lasten (€ 63,9 miljoen voordelig) en de mutaties in de reserves (€ 36,1 miljoen nadelig).

Als Provinciale Staten hiermee instemmen dan voegen we dit rekeningresultaat toe aan de Algemene vrije reserve. In het Statenvoorstel stellen wij ook voor om een deel van dit rekeningresultaat als aanvullend budget beschikbaar te stellen voor het begrotingsjaar 2026 en verder. Dan kunnen we daaruit de verplichtingen dekken die we al in 2025 aangingen.

Onderstaand overzicht laat de ontwikkeling zien van het rekeningresultaat in de jaren 2021 tot en met 2025. Daarna laten we de opbouw zien van het rekeningresultaat inclusief een vergelijking van dit resultaat met de bijgestelde begroting.

Rekeningresultaat

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024	Originele Begroting 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Lasten	931.480	1.064.167	1.188.271	1.155.186	33.085
Baten	977.809	910.187	983.768	1.014.594	30.827
Saldo baten en lasten	-46.329	153.980	204.504	140.592	63.912
Toevoeging aan reserves	150.311	93.311	306.696	321.509	-14.814
Onttrekking aan reserves	162.643	247.291	511.199	489.944	-21.255
Saldo reserves	-12.332	-153.980	-204.504	-168.434	-36.069
Resultaat	-58.661	0	0	-27.843	27.843

Inzicht in het rekeningresultaat

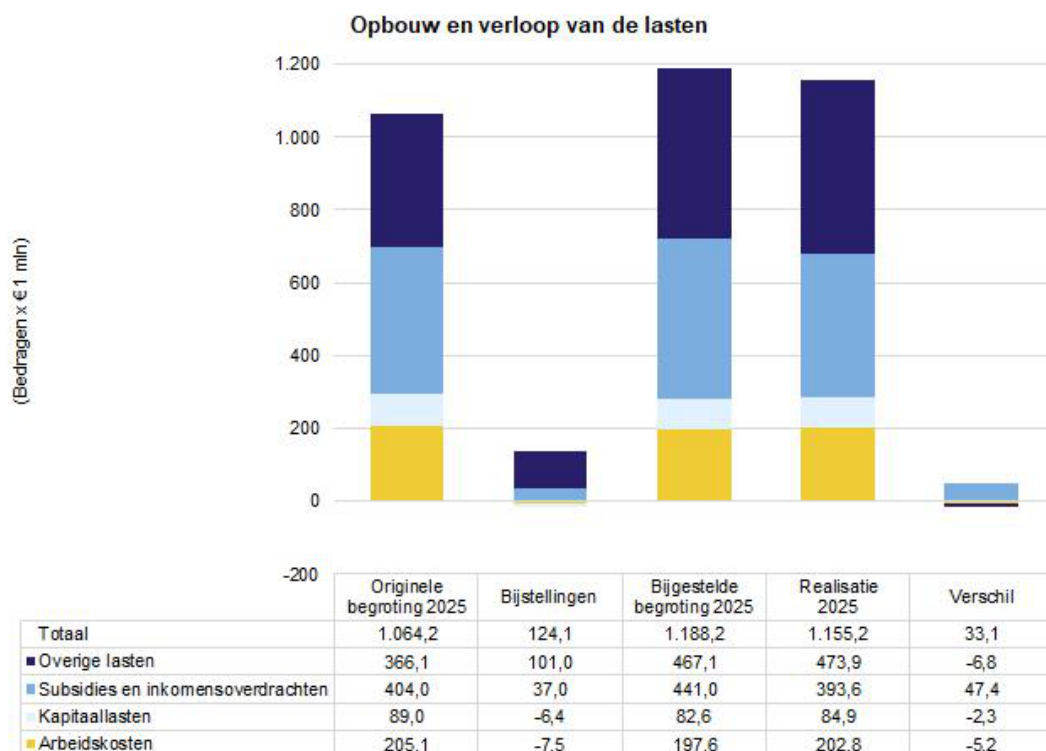
Het voordelige rekeningresultaat bestaat uit 3 delen:

- De werkelijke lasten zijn € 33,1 miljoen lager dan begroot (voordelig effect).
- De werkelijke baten zijn € 30,9 miljoen hoger dan begroot (voordelig effect).
- De mutaties in de reserves hebben een nadelig effect van € 36,1 miljoen.

We leggen de 3 delen hierna kort uit. In de ambitieverantwoording staat bij de 3^e W-vraag 'Wat heeft het gekost?' een gedetailleerde verschillenverklaring per beleidsdoel (baten en lasten). In het bijlagenboek verklaren we per reserve de afwijkingen in de mutaties van de reserves.

Toelichting verschil lasten

De grafiek hieronder laat de opbouw en het verloop van de lasten zien voor de begroting en voor deze jaarrekening. De kolom 'Bijstellingen' bevat, naast de mutaties uit de Voorjaarsnota en Najaarsnota, ook een administratieve verschuiving van € 26 miljoen van 'overige lasten' naar 'subsidies en inkomensoverdrachten' (per saldo nihil). Deze aanpassing draagt bij aan een inhoudelijk goede vergelijking tussen de realisatie 2025 en de bijgestelde begroting 2025.

De onderbesteding in de lastenbudgetten komt vooral door de categorie Subsidies en inkomensoverdrachten (€ 47,4 miljoen). In de bijgestelde begroting deden we de aanname dat de lastneming daarvan verantwoord zou worden in 2025. Maar op basis van de verslaggevingsregels worden in verschillende gevallen de subsidies als last verantwoord in 2026 of in latere jaren. Van deze onderbesteding is € 23,6 miljoen gestort in de Egalisatiereserve lastneming subsidies. Dit omdat op basis van afgegeven subsidiebeschikkingen blijkt dat de lastneming in een volgend jaar plaatsvindt. In andere gevallen geldt dat de subsidieaanvragen bij het opstellen van de jaarrekening nog in behandeling zijn. Dit geldt voor diverse subsidieregelingen over verschillende ambities. Voor dergelijke niet-bestede budgetten staat in het Statenvoorstel bij deze jaarstukken een voorstel tot budgetoverheveling. In enkele gevallen komt de onderbesteding door lagere vaststelling en/of terugbetaling van subsidies die de jaren ervoor zijn verstrekt. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de subsidieregeling POP3 programma zoals toegelicht onder beleidsdoel 5-2.

De overige lasten pakken € 6,8 miljoen hoger uit dan de bijgestelde begroting. Dit zit in een grote verscheidenheid van afwijkingen over diverse beleidsdoelen. Zo is er in beleidsdoel 8-1 een voorziening gevormd voor verlofsparen van € +9,7 miljoen. Binnen de algemene middelen is er sprake van een overschrijding van € +8,8 miljoen door de vorming van de voorziening Grondbank RZG Zuidplas. Beleidsdoel 3-1 heeft een dotatie gedaan van € +7 miljoen in de voorziening van de verbonden Partij EnergiIQ. Dat is ruim € +25,5 miljoen aan

extra overige lasten. Minder overige lasten zitten op een groot aantal diverse onderwerpen en zien we vooral terug in de beleidsdoelen 5-1 (€ -5,1 miljoen), beleidsdoel 5-3 (€ -3,6 miljoen), beleidsdoel 7-1 (€ -3,2 miljoen), beleidsdoel 7-2 (€ -4 miljoen).

De kapitaalslasten pakken € 2,3 miljoen hoger uit doordat de activeringen in 2024 hoger hebben uitgepakt dan waar eerder rekening is mee gehouden.

Aan arbeidskosten van medewerkers in dienst van de provincie is € 5,2 miljoen meer uitgegeven dan bij de Najaarsnota 2025 was ingeschat. In de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#) lichten we dit uitgebreid toe.

Toelichting verschil baten

De hogere baten van € 30,9 miljoen komen vooral uit de Overzichten Organisatie en Algemene middelen (+ € 26,6 miljoen). In de ambities 1 t/m 7 is er eveneens sprake van hogere baten dan begroot (+ € 4,3 miljoen).

In het Overzicht Algemene middelen zijn de hogere baten verantwoord vanuit de September- en Decemercirculaire van bijna € 21,9 miljoen. De circulaire is pas na het opstellen van de Najaarsnota 2025 gepubliceerd. Daardoor zijn ze niet verwerkt in de begroting. Het gaat om:

- Een meevaller uit het BTW compensatiefonds van € 19 miljoen;
- Aanvullende middelen voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) van € 2 miljoen;
- Eenmalige uitkering voor de regiefunctie voor de verdeling van de opvangplekken in het kader van de Spreidingswet van € 3 miljoen;
- Een herstel van eerdere weeffout in het provinciefonds (jeugdzorg)
- Een actualisatie van de cijfers voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting leidde ook tot een verschil in de verdeling van de uitkering uit het provinciefonds voor de 12 provincies. Voor Zuid Holland was dit effect € 6 miljoen negatief;
- Diverse kleine decentrale uitkeringen van gezamenlijk € 3 miljoen.

In het Overzicht Algemene middelen komt een hogere opbrengst van € 3,1 miljoen door de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Deze hogere opbrengst komt door een toename van het gemiddelde gewicht van auto's: voor zwaardere auto's betalen eigenaren meer motorrijtuigenbelasting.

In het Overzicht Organisatie komen de hogere baten van € 2 miljoen door detacheringen, vergoedingen van het UWV en de doorbelastingen voor de inzet en het gebruik van faciliteiten van Evenementen.

In de ambities 1 t/m 7 is per saldo € 4,3 miljoen hoger aan baten verantwoord dan begroot. Dit betreft onder meer extra gerealiseerde baten van € 13 miljoen in beleidsdoel 5-1. Deze extra baten betreffen de vervroegde aankoop van grond voor de realisatie Begrensde Natuur - Buitenland van Rhooen en baten van € 7,1 miljoen betreffende de inkomsten die samenhangen met de vervroegde verkoop van gronden en gebouwen, en aanvullende werkzaamheden in relatie tot Natuurnetwerk Nederland. Minder baten worden gerapporteerd in onder meer beleidsdoel 5-2 met betrekking tot het POP3 programma voor een bedrag van € 6,6 miljoen. Een bijstelling in de baten bij de ambities gaan vaak samen met een gekoppeld effect in de bijstelling van de lasten op hetzelfde onderwerp waardoor het netto effect op de exploitatie (saldo baten en lasten) nihil betreft.

Toelichting verschil mutaties reserves

Reserves zijn spaarpotjes voor toekomstige uitgaven. Als we meer in de reserves toevoegen dan we begroten, dan is dat nadelig voor het jaarrekeningresultaat van dit jaar. In 2025 was dit het geval: het saldo van de mutaties in de reserves was € 36,1 miljoen nadelig ten opzichte van de bijgestelde begroting. Dit is het saldo van hogere toevoegingen (€ 14,8 miljoen) en lagere onttrekkingen (€ 21,3 miljoen). Onderstaande tabel toont in de kolom 'Saldo' deze effecten per reserve:

- Als er in een reserve meer is toegevoegd dan begroot, of minder is onttrokken dan begroot, dan is dat nadelig voor het jaarrekeningresultaat (N);

- Als er in een reserve minder is toegevoegd dan begroot, of meer is onttrokken dan begroot, dan is dat voordelig voor het jaarrekeningresultaat (V).

Verschilverklaring saldo mutaties reserves (bedragen x € 1 mln)	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo	
<i>Algemene reserves (€ 8,8 miljoen voordelig)</i>				
Algemene vrije reserve	-1,6	-	-1,6	N
Bufferreserve Weerstandscapaciteit	-	10,4	10,4	V
<i>Arbeidscapaciteit (€ 5,4 miljoen voordelig)</i>				
Arbeidscapaciteit	5,4	-	5,4	V
<i>Overige systeemreserves (€ 50,3 miljoen nadelig)</i>				
Bereikbaarheid	4,9	-20,1	-15,2	N
Beheerplannen Natura 2000 en PAS		0,0	0,0	V
Groene ambities	-1,0	-8,4	-9,4	N
Egalisatiereserve lastneming subsidies	-23,6	-	-23,6	N
Subsidieregeling Wonen ZH	3,1	-6,6	-3,4	N
MJP Bodem, ondergrond en grondwater	-	6,3	6,3	V
NatuurNetwerk Nederland	0,2	7,0	7,2	V
Ontwikkelopgave natuur	-2,1	-10,0	-12,1	N
Warmteleiding Warmtelinq	-	-0,1	-0,1	N
Afrondingsverschillen	-0,1	0,1	-0,0	N
Totaal saldo mutaties reserves	-14,8	-21,3	-36,1	N

Algemene reserves

Voor de Bufferreserve Weerstandscapaciteit (onttrekking) geldt dat in de Jaarrekening 2025 een vrijval is verwerkt van € 10,4 miljoen. Hierdoor komt de omvang van de bufferreserve overeen met het saldo aan incidentele risico's zoals dat is toegelicht in de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Van de vrijval van € 10,4 miljoen is er een bedrag van € 8,8 miljoen vrijgevallen ten gunste van het jaarrekeningresultaat 2025 ter afdekking van de dotatie aan de voorziening Grondbank RZG Zuidplas voor hetzelfde bedrag. Het resterende bedrag van € 1,6 miljoen is toegevoegd aan de Algemene vrije reserve (storting).

Arbeidscapaciteit

Bij Najaarsnota 2025/Begroting 2026 is meerjarig de benodigde omvang van de arbeidscapaciteit in de begroting opgenomen met toepassing van het hanteren van een relatieve schaalpositie van afgerond 96% en een jaarlijkse vacatureruimte van 50 fte. Dit draagt bij aan realistisch begroten. Tegelijk brengt dit risico's met zich mee op overschrijding van het budget voor arbeidscapaciteit als die niet meer verwerkt kunnen worden via de laatste tussentijdse rapportage (Najaarsnota). De reserve heeft als doel om schommelingen op te vangen bij een hogere financiële realisatie dan verwacht en daarnaast om dekking te bieden voor het transitieplan rond de kwalitatieve interventies op arbeidscapaciteit. Bij het instellen van de reserve bij Najaarsnota 2025 was een toevoeging aan de reserve begroot van € 5,4 miljoen voortkomend uit vrijvallende middelen. Deze storting in de reserve is niet verwerkt, omdat de realisatie van arbeidskosten in de jaarrekening hoger is dan was voorzien in de Najaarsnota 2025. Dit is verder toegelicht in de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Reserves Mobiliteit en Bereikbaarheid

Als onderdeel van het opheffen van het gesloten financiële systeem Bereikbaarheid zijn de middelen uit de reserve Mobiliteit overgeheveld naar de reserve Bereikbaarheid. Netto is er sprake van een nadelig saldo van € 15,2 miljoen als gevolg van minder onttrekkingen aan de reserve Bereikbaarheid. Zo hebben er minder onttrekkingen plaatsgevonden op de exploitatie OV van € 9,2 miljoen, fietsprojectsubsidies van € 6,4 miljoen en diverse infrastructurele projecten wegen van € 3,5 miljoen. Op de reserve Bereikbaarheid kunnen mutaties per ultimo jaar plaatsvinden afhankelijk van de realisatie van lasten en baten voor het bijbehorende onderwerp.

Onderbesteding op de diverse budgetten hebben zodoende tot gevolg dat er minder onttrekkingen plaatsvinden ten opzichte van de begrote mutaties in de Najaarsnota 2025.

Overige systeemreserves

De algemene lijn is dat stortingen en onttrekkingen aan bestemmingsreserves verwerkt worden volgens de bijgestelde begroting. Voor verschillende bestemmingsreserves geldt dat we hiervan kunnen afwijken als blijkt dat de realisatie van lasten/baten afwijkt van de begroting. Het doel hiervan is om de middelen in de reserves beschikbaar te houden voor de doelstellingen/afspraken die bij de middelen horen. Dit geldt bijvoorbeeld bij de nieuw ingestelde Egalisatiereserve lastneming subsidies. In deze reserve is een bedrag gestort van € 23,6 miljoen aan niet-bestede subsidiebudgetten. De lastneming daarvan vindt pas in latere jaren plaats. Hetzelfde geldt voor de overige systeemreserves.

Inzicht in het rekeningresultaat per ambitie

Het rekeningresultaat is verder uit te splitsen naar de verschillende ambities en de daarin opgenomen beleidsdoelen. Onderstaande tabel toont dit inzicht, waarbij 'V' staat voor een voordelig effect en een 'N' voor een nadelig effect ten opzichte van de bijgestelde begroting.

Financieel resultaat per ambitie					
(bedragen x €1 miljoen)					
1 - Samenwerken aan Zuid-Holland	-0,2	N	5 - Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	14,7	V
1-1 Krachtig openbaar bestuur	-0,0	N	5-1 Gezonde natuur	20,1	V
1-2 Sterke samenleving	-0,2	N	5-2 Transitie landbouw	1,3	V
			5-3 Leven met water	3,2	V
			Saldo mutaties reserves	-9,8	N
2 - Bereikbaar Zuid-Holland	-6,7	N	6 - Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	0,6	V
2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen	8,2	V	6-1 Wonen	20,0	V
2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur	0,3	V	6-2 Ruimte en landschap	1,4	V
Saldo mutaties reserves	-15,2	N	Saldo mutaties reserves	-20,9	N
3 - Schone energie voor iedereen	-5,4	N	7 - Gezond en veilig Zuid-Holland	11,6	V
3-1 Energietransitie	-4,1	N	7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid	1,8	V
Saldo mutaties reserves	-1,2	N	7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport	7,8	V
			7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering	1,8	V
			Saldo mutaties reserves	0,2	V
4 - Een welvarend Zuid-Holland	-2,4	N	Overzicht Algemene middelen en Organisatie	15,7	V
4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat	-2,4	N	Duurzame organisatie	-13,9	N
4-2 Erfgoed en cultuur	3,4	V	Financieel-strategisch beleid	13,5	V
Saldo mutaties reserves	-3,4	N	Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting	2,0	V
			Saldo mutaties reserves	14,1	V
Totaal resultaat provincie Zuid-Holland				27,8	V

De tabel laat zien dat het voordelige jaarrekeningresultaat onder andere wordt verklaard door de voordelige resultaten die in het Overzicht Algemene middelen en Organisatie zijn verantwoord. Dit gaat om de hogere baten vanuit de September- en Decembercirculaire, en de opcenten op de motorrijtuigenbelasting door de toename van het gemiddelde gewicht van auto's. Daartegenover staan nadelige resultaten als gevolg van het eenmalig instellen van een voorziening spaarverlof, een extra dotatie aan de voorziening Grondbank Zuidplas en een hogere realisatie van de arbeidskosten. Voor de voordelige resultaten in de ambities 5, 6 en 7 geldt dat deze voor een deel worden veroorzaakt door niet-bestede subsidiebudgetten waarvan de subsidieaanvragen nog in

behandeling zijn en onder realisatie op diverse dossiers. Bij ambitie 5 is er daarnaast sprake van een hogere realisatie van baten door vervroegde verkoop van gronden en gebouwen.

In de ambities 1, 2, 3 en 4 is een nadelig resultaat behaald. De grotere afwijkingen bij ambitie 2 zijn het gevolg van een nadelig reserveresultaat door minder onttrekkingen aan de reserve bereikbaarheid voor exploitatie OV van € 9,2 miljoen, fietsprojectsubsidies van € 6,4 miljoen en diverse infrastructurele projecten wegen van € 3,5 miljoen. Daarnaast is er sprake van een positief resultaat door minder lasten voor diezelfde exploitatie OV en projecten van € 6 miljoen.

Mate van beïnvloedbaarheid van het saldo van baten en lasten (exclusief mutaties reserves)

De mate waarin het saldo van baten en lasten (exclusief mutaties reserves) beïnvloed kon worden is afhankelijk van de oorzaak van de onderbesteding. Op basis van de verschillenanalyse bij de 3^e W-vraag in de ambities en de overzichten Algemene middelen en Organisatie zijn de afwijkingen ingedeeld.

i. Niet beïnvloedbaar	€ 6,9 miljoen	
ii. Beperkt beïnvloedbaar	€ 45,0 miljoen	
iii. Beïnvloedbaar	<u>€ 12,0 miljoen</u>	
Saldo van baten en lasten	€ 63,9 miljoen	
Saldo mutaties reserves	<u>€ -36,1 miljoen</u>	-/-
Rekeningresultaat	€ 27,8 miljoen	

Niet beïnvloedbaar betreft afwijkingen van de bij de Najaarsnota gepresenteerde (gewijzigde) begroting, waarop de provincie niet kan sturen. Beperkt beïnvloedbaar betreft afwijkingen van de bij de Najaarsnota gepresenteerde (gewijzigde) begroting waarop de provincie beperkt kan sturen. Beïnvloedbaar betreft de afwijkingen van de bij de Najaarsnota gepresenteerde (gewijzigde) begroting waarop de provincie kan sturen.

Niet beïnvloedbaar

Een saldo van € 6,9 miljoen aan lasten/baten is aangemerkt als niet beïnvloedbaar. Dit saldo is gelijk aan 11% van het voordelige saldo van baten en lasten. Dit gaat vooral om de ontvangen baten vanuit het provinciefonds via de September- en Decembercirculaire, de hogere baten vanuit de opcenten op de motorrijtuigenbelasting door een toename van het gemiddelde gewicht van auto's en een storting in een voorziening. Ook zit hierin de storting in de voorziening spaarverlof van € 9,7 miljoen en de vorming van de voorziening Grondbank van € 8,8 miljoen.

Beperkt beïnvloedbaar

Een saldo van € 45 miljoen aan lasten/baten is aangemerkt als beperkt beïnvloedbaar. Dit saldo is gelijk aan ruim 70% van het voordelige saldo van baten en lasten. Dit gaat vooral om de lastneming van subsidies die pas in latere jaren wordt verantwoord, terwijl in de begroting werd gerekend op een (gedeeltelijke) lastneming in 2025. De provincie heeft hier maar beperkte invloed op via de raming van de verwachte lastneming, maar is daarbij (sterk) afhankelijk van de uitvoering door de subsidieontvanger. Ook geldt in sommige gevallen dat gemeenten de subsidieaanvragen pas in 2026 indienen. Dat doen zij omdat zij beperkte capaciteit hebben en meer tijd nodig hebben om aan de eisen te voldoen. Een voorbeeld hiervan zijn de subsidieaanvragen voor de rijksbijdrage voor het maken van soortenmanagementplannen. Die plannen zijn bedoeld om specifieke diersoorten in een bepaald gebied te beschermen en hun leefomgeving te verbeteren.

Andere voorbeelden die als beperkt beïnvloedbaar worden aangemerkt, zijn de realisatie van grondaankopen, de inrichting van natuur, de uitvoering van het ZH-PLG en de aanpak van bodemlocaties. Het kenmerk van 'beperkt beïnvloedbaar' is dat er een (sterke) afhankelijkheid is van de samenwerking met andere partijen. Dit zijn bijvoorbeeld gemeenten, omgevingsdiensten of grondeigenaren. Daardoor hebben we minder invloed op de doorlooptijd en de voortgang van het proces.

Beïnvloedbaar

Een saldo van € 12 miljoen aan lasten/baten is aangemerkt als beïnvloedbaar. Dit saldo is gelijk aan 19% van het voordelige saldo van baten en lasten. Hier kan de provincie op sturen. Dit hadden we kunnen verwerken in de bijgestelde begroting. Het gaat vooral om een aantal kleine afwijkingen in de ambities, de administratieve verwerking van onze bijdragen in activa van derden en om vertraging in de uitvoering van een aantal onderzoeken. Dit laatste kwam door het bijstellen van prioriteiten.

De financiële positie aan de hand van kengetallen

De combinatie van financiële kengetallen laat de financiële wendbaarheid en weerbaarheid van de begroting zien. In de jaarstukken presenteren we de uitkomsten hiervan op basis van de jaarrekening. De kengetallen bestaan uit 6 wettelijk voorgeschreven kengetallen en 4 kengetallen die zijn vastgelegd in de financiële verordening van de provincie. Een uitleg van de kengetallen en de wijze waarop ze berekend worden, staat in de [Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#).

In de kadernota worden elk jaar voor 5 financiële kengetallen signaleringswaarden vastgesteld door Provinciale Staten. De signaleringswaarden staan in het overzicht hieronder. Uit het coalitieakkoord 'Krachtig Zuid-Holland' is hierop financiële spelregel no. 6 van toepassing: 'Wanneer meerdere indicatoren -zoals de kapitaallasten en schuldquote- de signaleringswaarde dreigen te bereiken, gaan wij in gesprek met Provinciale Staten en komen wij met voorstellen om de indicatoren te beheersen.'

Wettelijke kengetallen

Wettelijke kengetallen	Jaarrekening	Originele Begroting	Jaarrekening	Signaleringswaarden PS
	2024	2025	2025	
Netto schuldquote	71%	86%	75%	200%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	71%	84%	75%	-
Solvabiliteitsratio	43%	42%	37%	20%
Grondexploitatie	0,0%	0,0%	0,0%	-
Structurele exploitatieruimte	7,1%	-18,9%	4,9%	-
Belastingcapaciteit (tarief PZH t.o.v. gemiddelde)	117%	116%	114%	-

Netto schuldquote

De netto schuldquote laat het niveau van de schuldenlast van de provincie zien ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft een indicatie van de 'druk' van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. De netto schuldquote ligt met 75% ruim onder de signaleringswaarde van 200% en is licht gestegen ten opzichte van de Jaarrekening 2024. Ten opzichte van de originele begroting 2025 is de schuldquote flink lager omdat de provincie op 31 december een liquiditeitsoverschot had en er geen nieuwe leningen aangetrokken zijn. Dit komt door onderuitputting bij investeringen, verstrekte subsidies, uitbesteed werk en andere exploitatiekosten.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Zie de toelichting bij de netto schuldquote.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteit laat zien in hoeverre de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de provincie. Met een solvabiliteit van 37% ligt deze indicator ruim boven de signaleringswaarde van 20%. De solvabiliteit is gedaald ten opzichte van 2024. De voorzieningen zijn toegenomen met ruim € 147 miljoen doordat in de Voorjaarsnota drie nieuwe voorzieningen

zijn gevormd voor toekomstige uitgaven aan groot onderhoud (zie toelichting Ontwikkeling van het vreemd vermogen). In 2025 is bij Voorjaarsnota eenmalig een extra bedrag gestort in deze voorzieningen als onderdeel van het afschaffen van de financiële gesloten systemen. Dit is ten laste gegaan van de bestaande Egalisatiereserve beheer en onderhoud. Hierdoor daalt het eigen vermogen (egalisatiereserve) en stijgt het vreemd vermogen (voorzieningen). Dit heeft een nadelig effect op de solvabiliteit.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal laat zien hoe groot de structurele exploitatieruimte is. Gekeken wordt naar het saldo van de structurele baten en lasten. Dit saldo wordt vergeleken met de totale baten. De structurele exploitatieruimte is ten opzichte van de Jaarrekening 2024 gedaald. Het is wel flink hoger dan waar in de originele Begroting 2025 rekening mee was gehouden. Dit komt door de positieve bijstelling van de baten, namelijk een hogere uitkering uit het provinciefonds en hogere inkomsten uit de opcenten. En diverse lastenbudgetten die als structureel zijn aangemerkt een onderbesteding kenden doordat bijvoorbeeld de lastneming in een later jaar plaatsvindt.

Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit laat zien hoe het tarief van de provincie voor de opcenten zich verhoudt tot dat van alle provincies samen. Door de indexatie van het tarief in 2025 is dit kengetal gedaald ten opzichte van 2024. Het is in lijn met wat in de originele Begroting 2024 al was berekend. Het pakt lager uit ten opzichte van de originele begroting 2025 doordat het gemiddelde tarief van alle provincies samen hoger heeft uitgedrukt dan het gemiddelde waarmee is gerekend bij het opstellen van de begroting. Het opcententarieff lag in 2025 ongeveer 14% boven het landelijk gemiddelde.

Kengetallen vanuit de financiële verordening

Kengetallen vanuit financiële verordening	Jaarrekening 2024	Originele Begroting 2025	Jaarrekening 2025	Signaleringswaarden PS
Structurele lasten investeringen	7,7%	7,4%	7,8%	20%
Garant- en borgstellingen	1,0%	1,0%	1,0%	20%
Weerstandsvermogen - incidenteel	5,1	4,5	3,9	1,0
Weerstandsvermogen - structureel	19,2	9,2	44,0	1,0

Structurele lasten investeringen

Dit kengetal laat de verhouding zien tussen de som van de afschrijvingslasten, de rentelasten en de meerjarige leaseverplichtingen ten opzichte van de totale baten. Een laag kengetal duidt op een grotere wendbaarheid van de begroting. Met 7,8% ligt dit kengetal ruim onder de vastgestelde signaleringswaarde van 20%. Het is daarmee licht gestegen ten opzichte van 2024.

Garant- en borgstellingen

Dit kengetal laat de verhouding zien tussen de garantstellingen en borgstellingen die de provincie heeft afgegeven ten opzichte van de totale baten. Net zoals vorig jaar en net zoals in de originele begroting 2025 was opgenomen, is dit een zeer beperkt bedrag dat met 1,0% ruim onder de signaleringswaarde van 20% ligt.

Weerstandsvermogen – incidenteel

Het incidentele weerstandsvermogen bestaat uit de omvang van de speciaal daarvoor ingestelde bufferreserve weerstandscapaciteit. De bufferreserve heeft een omvang die gelijk is aan de geïdentificeerde incidentele risico's die zijn vastgesteld en toegelicht in de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Vanaf 2025 wordt ook de omvang van de algemene vrije reserve meegenomen in de berekening. Deze wijziging in de berekening is door Provinciale Staten vastgesteld in de financiële verordening in januari 2026, en was daardoor nog niet meegerekend in het kengetal van de originele begroting 2025. Ook de vergelijkende waarde van de jaarrekening 2024 is hierop aangepast. Het kengetal is gedaald ten opzichte van de jaarrekening 2024 en de originele

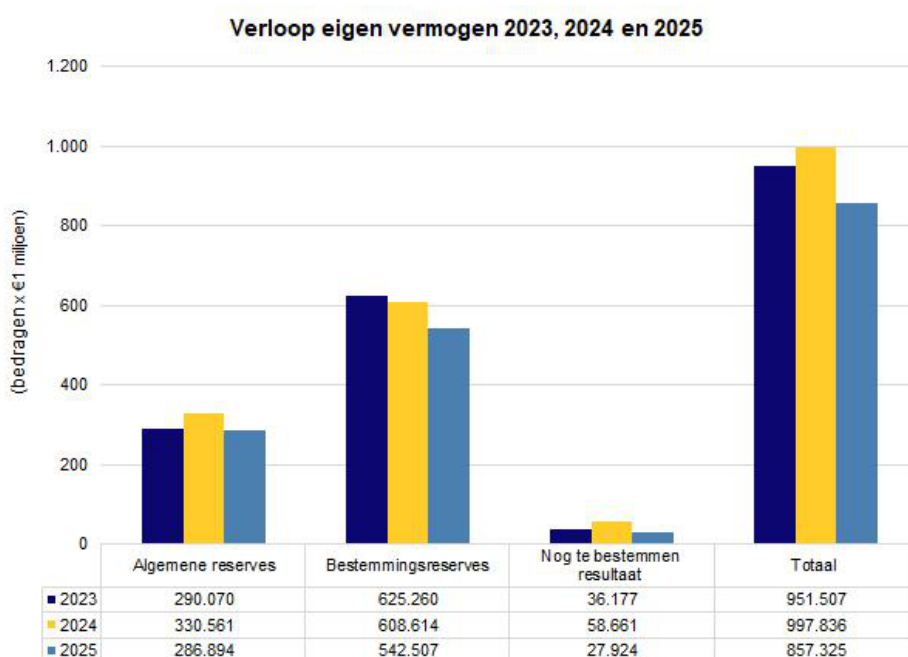
Begroting 2025 door een daling van de algemene vrije reserve. Deze daling is met name gedreven door de instelling van reserve Investeringsagenda 2026-2030 waardoor de algemene vrije reserve met € 120 miljoen is gedaald.

Weerstandsvermogen – structureel

Het structurele weerstandsvermogen wordt berekend door de omvang van de structurele risico's af te zetten tegen de onbenutte belastingcapaciteit en het structurele begrotingssaldo. Dit levert een kengetal op van 44,0 in deze jaarrekening. Dat kengetal is gestegen ten opzichte van 2024. In vergelijking met de originele Begroting 2025 is dit substantieel verbeterd. Dat wordt verklaard door vooral een positiever structureel begrotingssaldo in de Jaarrekening 2025 dan waar in de originele Begroting 2025 mee was gerekend.

Ontwikkeling van het eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de Algemene reserve, de bestemmingsreserves en het nog te bestemmen rekeningresultaat. Onderstaand overzicht laat het verloop zien van het eigen vermogen sinds 2023.

Algemene reserves

De algemene reserves bestaan uit de Algemene vrije reserve en de Bufferreserve weerstandscapaciteit. Deze reserves namen per saldo af met ruim € 43,7 miljoen. Dit komt vooral door de toevoeging in 2025 van het voordelige rekeningresultaat van het jaar 2024 van ruim € 58,7 miljoen. Daarnaast is het voordelige begrotingssaldo per stand Najaarsnota 2025 van ruim € 26,5 miljoen gestort in de Algemene vrije reserve en heeft er een onttrekking aan de reserve plaatsgevonden van € 120 miljoen als gevolg van het instellen van de Investeringsagenda 2026-2030. Tot slot is er een bedrag van € 8,8 miljoen van de bufferreserve vrijgevallen ten gunste van het jaarrekeningresultaat 2025.

Bestemmingsreserves

De bestemmingsreserves namen per saldo af met bijna € 66 miljoen. Dit komt door de inzet van deze reserves om de lasten te dekken die hiervoor zijn gemaakt. Ook zijn er middelen vrijgevallen als gevolg van het afschaffen van de gesloten financiële systemen Bereikbaarheid en Groen bij Voorjaarsnota 2025. Een deel van de middelen, circa € 144 miljoen, zijn daardoor overgeheveld aan de diverse voorzieningen beheer & onderhoud. De reserves nemen toe met € 120 miljoen door de instelling van de Investeringsagenda 2026-2030. Ook zijn er een aantal

reserves opgeheven naar aanleiding van de instelling van de egalisatiereserve subsidies. De middelen in deze reserve zijn in de exploitatie geraamd.

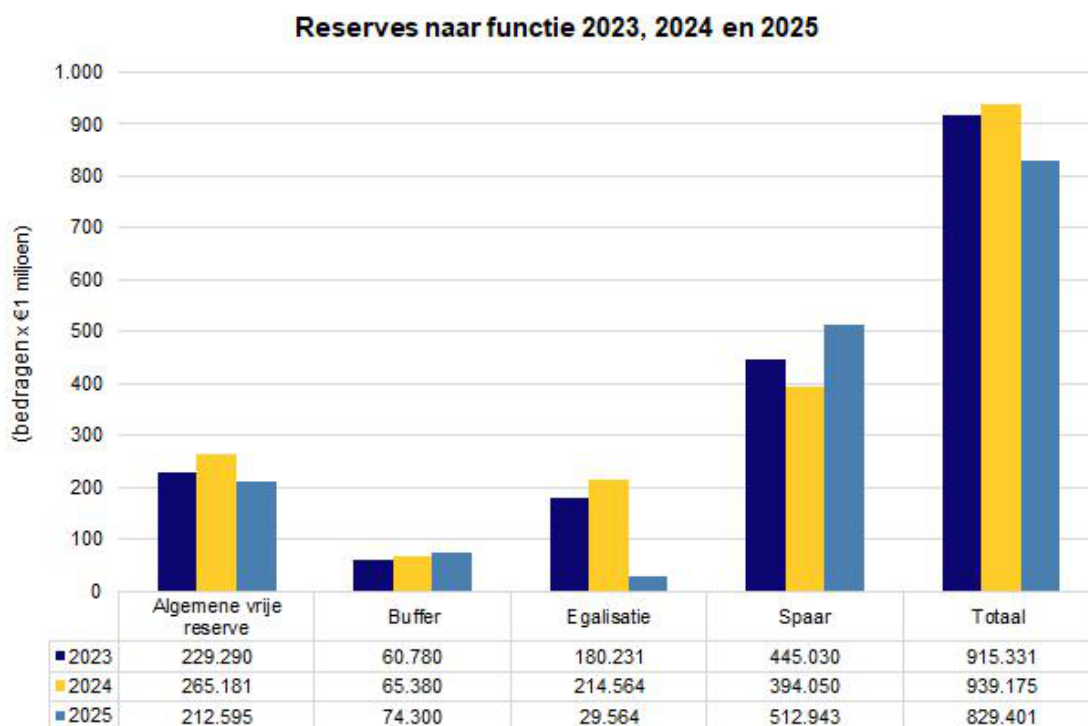
Nog te bestemmen resultaat

Het jaarrekeningresultaat bedraagt € 27,8 miljoen. Na vaststelling van de Jaarstukken 2025 door Provinciale Staten wordt dit saldo gestort in de Algemene vrije reserve.

De verschillende functies van reserves

De algemene reserves bestaan uit de Algemene vrije reserve en de Bufferreserve weerstandscapaciteit. De Bufferreserve weerstandscapaciteit vangt risico's op zoals die zijn vastgesteld in de [paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#).

Naast de algemene reserves kent de provincie ook verschillende bestemmingsreserves. Die reserves kunnen bijvoorbeeld pieken en dalen in de exploitatie opvangen (egalisatiefunctie) of kunnen in de toekomst een bepaalde prestatie realiseren (spaarfunctie).

De Algemene vrije reserve nam in 2025 af met bijna € 52,6 miljoen. Dit is de som van de toevoeging van het voordelige rekeningresultaat van vorig jaar van € 58,7 miljoen, het voordelige begrotingsaldo per stand Najaarsnota 2025 van € 26,5 miljoen, de storting van € 120 miljoen in de reserve Investeringsagenda 2026-2030 en per saldo een onttrekking door het aanvullen van de bufferreserve weerstandscapaciteit met € 17,8 miljoen.

De reserve met functie 'buffer' betreft de bufferreserve weerstandscapaciteit. Op basis van de actualisatie van de incidentele risico's is in de jaarrekening € 10,4 miljoen vrijgefallen. Na een eerdere storting van € 19,4 miljoen in de Najaarsnota 2025 is het saldo een toevoeging aan de reserve van afgerond € 8,9 miljoen.

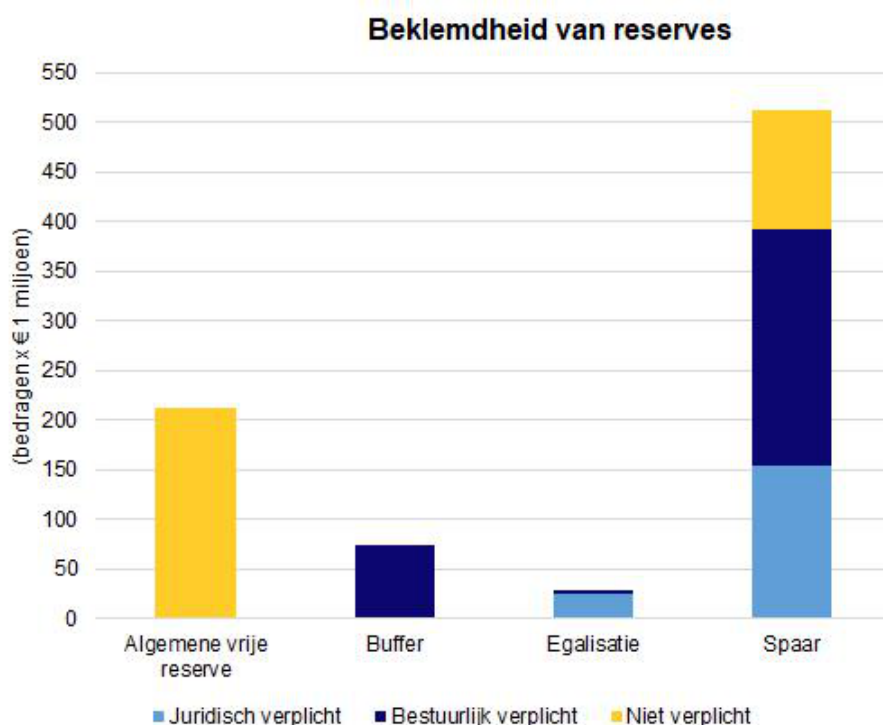
De reserves met functie egalisatie namen af met ruim € 185 miljoen. Dit komt vooral door de vorming van de voorzieningen beheer en onderhoud ten laste van de Egalisatiereserve beheer en onderhoud (- € 142,6 miljoen), een afname van de reserve Restauratie en herbestemming monumenten (- € 5,4 miljoen), de netto toename van de Egalisatiereserve lastneming subsidies (+ € 15,7 miljoen), een toename in de reserve dagelijks beheer en

onderhoud (+ € 5 miljoen). Daarnaast is er een afname van de egalisereserves door het beslispunt in het Statenvoorstel om met terugwerkende kracht per 1-1-2025 de reserve Natuurnetwerk Nederland (- € 60 miljoen) om te zetten van de functie 'egalisatie' naar 'spaar'.

De reserves met functie 'sparen' namen toe met bijna € 119 miljoen. Mede door de overheveling van de hierboven genoemde reserve (Natuurnetwerk Nederland) aan de spaarreserves. Dit gaat om middelen uit 14 verschillende bestemmingsreserves met deze functie om gerealiseerde lasten te dekken. Daarnaast is een deel van de middelen uit de reserve Warmteleiding Warmtelinq teruggestort in de reserve.

Beklemdheid van reserves

Beklemdheid betekent: het bestemmen van (gereserveerde) middelen voor juridische verplichtingen die zijn aangegaan en voor gemaakte bestuurlijke afspraken die nog niet tot uitvoering zijn gebracht. Van het totaal aan reserves van de provincie Zuid-Holland is het grootste deel juridisch of bestuurlijk verplicht en daarmee beklemd. Het totaal beeld is als volgt:

Van het totaal van € 829 miljoen aan reserves is per jaareinde 2025 ruim 38% (€ 318 miljoen) bestuurlijk verplicht en bijna 22% (€ 179 miljoen) juridisch verplicht. De resterende 40% (€ 333 miljoen) is nog niet verplicht, en betreft voornamelijk de algemene vrije reserve (€ 213 miljoen) en voor de resterende € 120 miljoen de Investeringsagenda 2026-2030. De besluitvorming daarover heeft plaatsgevonden in 2026, waardoor de middelen per eind 2025 nog als 'niet verplicht' zijn aangemerkt.

Meer informatie over de reserves staat in het Bijlagenboek '[Bijlage 1 Toelichting reserves](#)'

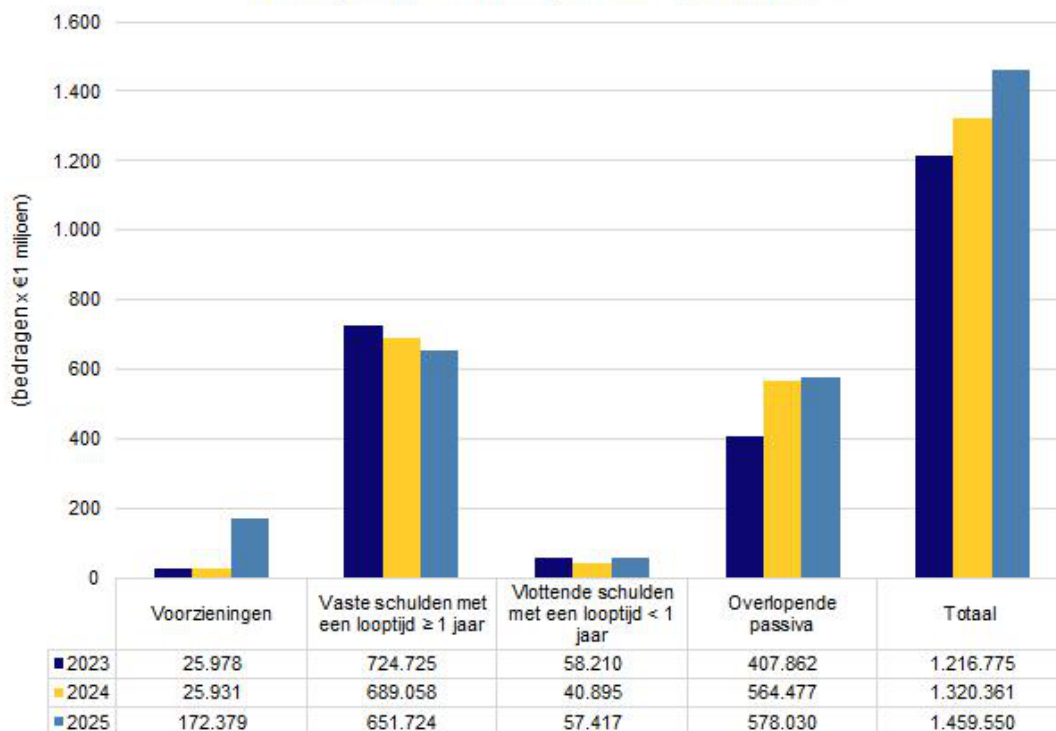
Ontwikkeling van het vreemd vermogen

Het vreemd vermogen bestaat uit 4 delen:

- Voorzieningen
- Vaste schulden met een looptijd van één jaar of langer
- Vlottende schulden met een looptijd korter dan één jaar
- Overlopende passiva.

Onderstaand overzicht laat het verloop zien van het vreemd vermogen sinds 2023.

Verloop vreemd vermogen 2023, 2024 en 2025

Voorzieningen

De voorzieningen zijn toegenomen met ruim € 146 miljoen doordat in de voorjaarsnota drie nieuwe voorzieningen zijn gevormd voor toekomstige uitgaven aan groot onderhoud:

- Voorziening groot onderhoud infrastructuur;
- Voorziening groot onderhoud vaarwegen;
- Voorziening groot onderhoud provinciale recreatiegebieden.

De drie nieuwe voorzieningen groot onderhoud worden jaarlijks gevuld via een storting (dotatie). In 2025 is bij Voorjaarsnota eenmalig een extra bedrag gestort in deze voorzieningen als onderdeel van het afschaffen van de financiële gesloten systemen. In totaal hebben er in 2025 voor € 217,9 miljoen stortingen plaatsgevonden in deze voorzieningen en is er € 89,1 miljoen onttrokken aan de voorzieningen. Het netto effect is een toevoeging aan de reserves van € 128,8 miljoen. De stortingen in de voorzieningen zijn begroot in de exploitatie in de ambities. De uitgaven aan groot onderhoud worden direct ten laste van de voorzieningen geboekt. Deze uitgaven zijn gebaseerd op het onderliggende meerjarenonderhoudsprogramma.

Naast de drie nieuwe voorzieningen voor groot onderhoud zijn er nog een tweetal nieuwe voorzieningen gevormd: de voorziening Grondbank RZG Zuidplas (+ € 8,8 miljoen) en de voorziening Verlofsparen (+ € 9,7 miljoen).

Naast bovengenoemde mutaties op de nieuwe voorzieningen hebben er kleinere stortingen en onttrekkingen plaatsgevonden op de overige bestaande voorzieningen van in totaal - € 0,5 miljoen.

Vaste schulden met een looptijd ≥ 1 jaar

De vaste schulden met een looptijd ≥ 1 jaar (groter dan 1 jaar) namen per saldo af met ruim € 37,3 miljoen. Dit komt door de aflossingen op langlopende leningen. Er zijn geen nieuwe leningen aangetrokken in 2025.

Vlottende schulden met een looptijd < 1 jaar

De vlottende schulden met een looptijd < 1 jaar (korter dan 1 jaar) namen per saldo toe met ruim € 16,5 miljoen. Het resterende saldo gaat om facturen die nog betaald moeten worden maar waarvan de lasten al in 2025 zijn verantwoord.

Overlopende passiva

De overlopende passiva namen toe met bijna € 13,6 miljoen. Dit komt vooral door een toename van bijna € 42,8 miljoen aan vooruit ontvangen middelen van het Rijk. Dit zijn speciale uitkeringen die in latere jaren worden besteed. Hierbij zitten ook de middelen voor de realisatie van het ZH-PLG. Daarnaast nam het saldo af met bijna € 29,8 miljoen aan verschillende nog te betalen bedragen waarvan de lasten al wel in 2025 zijn verantwoord. Hieronder zitten ook subsidiebeschikkingen. De vooruit ontvangen bedragen van derden nam toe met € 0,5 miljoen. Dit gaat bijvoorbeeld om huur die wij in rekening brengen.

Ambities

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

De beleidsambitie Samenwerken aan Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur

Het beleidsdoel Krachtig openbaar bestuur is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 1-1-1 Sterke decentrale overheden

Sterke decentrale overheden zijn essentieel voor het uitvoeren van wettelijke taken en het bereiken van (gezamenlijke) doelen voor de leefomgeving. Daarom werkt de provincie Zuid-Holland samen met andere overheden aan het behoud en de versterking van de kwaliteit van het openbaar bestuur. De provincie zet daarvoor een mix van maatregelen in: (financieel) toezicht op gemeenten en gemeenschappelijke regelingen, begeleiden bij schaalvergroting en/ of herindeling, versterken van gemeenten, netwerken en regio's, faciliteren van onderzoek en kennisdeling.

Wat hebben we bereikt?

In 2025 werkten we samen met gemeenten en waterschappen aan gezamenlijke doelen en sterkere relaties. Door goede samenwerking en extra aandacht voor onderling gedeelde en soms tegenstrijdige belangen zijn dit jaar de banden met mede-overheden sterker geworden. Door van elkaar te leren en samen op te trekken, leverden we een belangrijke bijdrage aan het krachtiger maken van het lokaal bestuur in Zuid-Holland. We steunden gemeenten en regio's om de lokale kwaliteit van het openbaar bestuur verder te versterken. Daarnaast hielden we toezicht op de financiële gezondheid van gemeenten en op de uitvoering van hun wettelijke taken.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Regio Deals

In de zesde tranche van de regiodeals heeft minister Keijzer in november 2025 vier deals uit Zuid-Holland gehonoreerd: Waarden van het Groene Hart; Zuid-Hollandse Groeikernen; Sierteeltregio; en Barendrecht, Ridderkerk en Rotterdam ('Dutch Fresh Port'). De provincie steunt deze en de overige zes regiodeals actief door deelname aan rijk-regio overleggen en met het organiseren van kennisuitwisseling.

Krachtig decentraal bestuur

Hieronder staan een aantal activiteiten die we afgelopen jaar hebben ondernomen. Dat deden we vaak samen met gemeenten en waterschappen.

- Het college van Gedeputeerde Staten heeft in 2025 9 GS-werkbezoeken aan gemeenten, regio's en provincies gedaan om de relatie te bestendigen en over inhoudelijke thema's met elkaar te spreken. Enkele van deze werkbezoeken vonden plaats in het provinciehuis, de andere op een locatie in de gemeente, regio of provincie.
- Het directieteam sprak in 2025 met veel gemeenten, regio's, waterschappen en omgevingsdiensten over (gedeelde) uitdagingen. Eind 2025 heeft het 100e directiegesprek plaatsgevonden. De gesprekken zorgen voor meer contact, onderling begrip, kortere lijnen en daarmee een betere samenwerking. In 2025 is ook het secretarissennetwerk Zuid-Holland verder uitgebouwd. Het doel is om elkaar makkelijker en beter te vinden en kennis te delen. Het netwerk organiseerde in 2025 twee bijeenkomsten.
- In 2025 werd het kennis- en netwerkplatform 'Zuid-Holland Academie' verder uitgebouwd. De Zuid-Holland Academie organiseert bijeenkomsten en webinars voor en samen met (vertegenwoordigers van) Zuid-Hollandse bestuurders, volksvertegenwoordigers en ambtenaren. Het doel: van elkaar leren en elkaar ontmoeten.
- Op 21 november 2025 organiseerde de provincie het jaarlijkse najaarscongres van de Vereniging van Zuid-Hollandse Gemeenten (VZHG) en de provincie Zuid-Holland. Het centrale thema was 'Weerbaar Zuid-Holland'.
- Ook in 2025 stonden decentrale overheden onder grote druk. De provincie heeft aandacht gevraagd bij het Rijk voor de (financiële) situatie van deze overheden. Ook pleitte de provincie voor betere samenwerking tussen de centrale overheid en decentrale overheden. De provincie bracht deze onderwerpen onder de aandacht, onder andere binnen het Interprovinciaal Overleg (IPO). Daarnaast werkte de provincie binnen het IPO mee aan het beleidskader decentraal bestuur van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).
- Samen met gemeenten is gekeken naar hun financiële taken en rollen. We hebben over en weer goede voorbeelden gedeeld van financieel beleid. Ook zijn ambtelijke kennissessies 'Focus op Financiën' georganiseerd, bijvoorbeeld over bezuinigingen.
- De subsidieregeling Interbestuurlijke Samenwerking is herijkt en heet nu de subsidieregeling Bevordering Regionale Bestuurskracht Gemeenten Zuid-Holland 2026.
- Het leerinstrument 'De Spiegel' heeft eind 2025 haar eerste pilot-traject in de gemeente Midden-Delfland grotendeels doorlopen. De gemeente stelt in het eerste kwartaal van 2026 als laatste stap een ontwikkelagenda vast waarna wij het proces en het instrument gaan evalueren.

Beleidsprestatie 1-1-2 Daadkrachtig provinciaal bestuur

Het bestuur en de provinciale organisatie zijn weerbaar, betrouwbaar, transparant, legitiem en handelen integer. De kwaliteit van beleid en de taakuitvoeringen zijn structureel op orde, het bestuur is weerbaar tegen ondermijning en oneigenlijke druk en er wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheden van digitalisering. Het omgevingsbeleid en participatie worden vormgegeven en uitgevoerd. Door samenwerking internationaal, nationaal en binnen het Interprovinciaal Overleg (IPO) gaat Zuid-Holland strategische allianties aan. Daartoe werkt de provincie aan het vormgeven, coördineren en uitvoeren van beleid, public affairs en lobby.

Wat hebben we bereikt?

In 2025 heeft de provincie samen met haar regionale partners van het Economic Board Zuid-Holland in Brussel de uitdagingen van de Zuid-Hollandse industrie en economie onder de aandacht gebracht. Ook op het gebied van milieu en natuur heeft de provincie extra aandachtspunten meegegeven. Daarmee hebben wij de nieuwe koers van de Europese Commissie beïnvloed. Een voorbeeld is dat de knelpunten die de provincie inbracht op het voorgestelde vergunningsverleningstraject in de zogenoemde Defensie-omnibus terugkwamen in de positiebepaling van het Europees Parlement.

Expertisecentrum Participatie

In 2025 hebben we bij ruim 20 verschillende trajecten en bijeenkomsten geadviseerd en ondersteund. Om zo meer inwoners, ondernemers en werknemers van organisaties op een goede manier te bereiken en een stem te geven.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Lobby en Europa

In 2025 startte de nieuwe Europese Commissie met de Competitiveness Compass en de Clean Industrial Deal, die de komende vijf jaar de Europese koers bepalen. De provincie Zuid-Holland heeft haar strategie hierop aangepast, met focus op het versterken van de EU-concurrentiekracht, de duurzame transitie van de industrie en aandacht voor milieu en natuur.

De provincie richtte zich vooral op het versterken van de industrie en de chemische sector, samen met de gemeente Rotterdam. Er is steun gevraagd voor de Rotterdamse haven, gekoppeld aan Europese plannen zoals de Clean Industrial Deal en het Chemicals Action Plan. Gedeputeerde Weverling is actief in het Europees Netwerk van Chemische Regio's om Europese samenwerking te versterken.

Zuid-Holland werd ook gepromoot als innovatieve regio. Samen met de Economic Board Zuid-Holland levert de provincie input op EU-voorstellen en brengt onderwerpen als digitale innovatie, defensie en ruimtevaart onder de aandacht. Er wordt ook samengewerkt op het gebied van industrie en circulaire economie.

Op milieugebied lag de nadruk op het PFAS-verbod en waterkwaliteit. In juli bracht de staatssecretaris van Noordrijn-Westfalen een werkbezoek over PFAS-lozingen in de Rijn. Ook leverde de provincie input voor de European Water Resilience Strategy.

Voor mobiliteit zet de provincie in op internationale samenwerking. Rotterdam en Den Haag worden knooppunten voor hogesnelheidstreinen, en er wordt samengewerkt met Noordrijn-Westfalen voor grensoverschrijdend vervoer en regionale belangen in Brussel en Berlijn.

EU-subsidies blijven belangrijk: bijna €2,5 miljard kwam de afgelopen vijf jaar naar Zuid-Holland. Voor het nieuwe Meerjarig Financieel Kader (2028-2034) lobbyde de provincie om zeggenschap over de middelen voor economie en landbouw te behouden, onder andere via het IPO en de CPMR, waar gedeputeerde Van Leeuwen vicevoorzitter en penningmeester is.

Buiten Europa heeft de provincie vanuit haar provinciale rol verschillende internationale delegaties ontvangen op basis van de kaders van de internationale strategie, waaronder twee delegaties uit China. Daarnaast zijn er in 2025 ook contacten geweest met de Chinese provincie Hebei.

Wet open overheid (Woo)

In 2025 heeft de provincie veel complexe en grote verzoeken onder de Wet open overheid (Woo) ontvangen. Het team is daarom versterkt met een extra medewerker. Ook is er externe capaciteit ingehuurd om de grote hoeveelheid Woo-verzoeken af te handelen. Daarnaast is er nieuwe software gekocht die ons helpt met het afhandelen van de Woo-verzoeken. Dat doet de software bijvoorbeeld door dubbele documenten te verwijderen. Ook helpt de software met het onleesbaar maken van persoonsgegevens in documenten. Ook hebben we het Woo-proces verder verbeterd. We zijn nu beter in staat om meer en ingewikkelde Woo-verzoeken te verwerken

Het Woo-team heeft deelgenomen aan twee projecten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Deze projecten richten zich op het inzichtelijk maken van de kosten en tijd van Woo-verzoeken, en op het realiseren van een uniform en efficiënt Woo-proces. De resultaten van deze projecten worden verwacht in 2026. Activiteiten die we hebben uitgevoerd om informatie actief openbaar te gaan maken, komen aan de orde in de Openbaarheidsparagraaf.

Public Affairs

2025 was een politiek bewogen jaar. Landelijke politieke gebeurtenissen hadden invloed op thema's waarin de provincie veel samenwerkt met het Rijk, zoals het landelijk gebied, mobiliteit en wonen. Door de (dubbele) val van het kabinet liep samenwerking veelal vertraging op.

Uitvoering van lobbyplannen

Het zwaartepunt van de werkzaamheden van Public Affairs lag in 2025 bij het uitvoeren van verschillende opgestelde lobbyplannen. In de praktijk betekende dit onder andere het voeren van gesprekken met Kamerleden en hun ondersteuning. In 2025 hebben we extra werkzaamheden uitgevoerd met het oog op de Tweede Kamerverkiezingen, zoals het leveren van input voor de verkiezingsprogramma's en voor de kabinetsformatie. Daarnaast werden ook werkbezoeken georganiseerd, bijvoorbeeld het bezoek van de minister van Infrastructuur en Waterstaat in het kader van de Bodegravenboog.

Netwerken

Naast het uitvoeren van lobbytrajecten, heeft de provincie meer aandacht besteed aan het uitbreiden en versterken van ons netwerk. In de uitvoering van lobbytrajecten werken we veel samen met andere provincies (al dan niet onder de vlag van het Interprovinciaal Overleg) en met het Economic Board Zuid-Holland. Daarnaast organiseerden we in 2025 ook diverse netwerkevenementen. Vanwege de val van het kabinet en de Tweede Kamerverkiezingen waren dit meer evenementen dan normaal. Voorbeelden hiervan zijn het Zuid-Hollands Verkiezingsdebat in aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen (in samenwerking met het Economic Board Zuid-Holland) en een kennismakingsontbijt voor Gedeputeerde Staten met (nieuwe) Zuid-Hollandse Tweede Kamerleden. Door het organiseren van dit soort bijeenkomsten hebben we niet alleen de relatie met Kamerleden versterkt, maar ook die met andere partners.

Strategie- en positiebepaling

Public Affairs heeft in 2025 op een aantal onderwerpen nauw samengewerkt met Gedeputeerde Staten en de ambtelijke organisatie om provinciaal beleid van een lobby-component te voorzien. Voorbeelden hiervan zijn het landelijk gebied (o.a. SANE en natuur), wonen, de toekomst van de Rotterdamse haven en mobiliteit/openbaar vervoer).

Commissaris van de Koning

De commissaris van de Koning (cdK) heeft eigenstandige taken en bevoegdheden waarover hij verantwoording aflegt aan de regering. De cdK krijgt voor deze rijkstaken ondersteuning en advies van zijn kabinet. Het kabinet levert daarnaast ook een bijdrage aan zaken als de versterking van de kwaliteit en de weerbaarheid van het openbaar bestuur in Zuid-Holland en de interne crisisorganisatie.

De cdK heeft als Rijkorgaan in 2025 viermaal de Provinciale Regietafel Migratie en Integratie bijeengeroepen. Daarnaast heeft hij subsidies beschikbaar gesteld ter ondersteuning van de bestuurlijke werkzaamheden van vijf regionale regietafels binnen de provincie.

Expertisecentrum Participatie

Nieuwe wetgeving omarmd en ontwikkeld

Per januari 2025 is de Wet Versterking Participatie op Decentraal Niveau in werking getreden. Deze wet stimuleert en verplicht overheden om tijdig aandacht te besteden aan participatie in maatschappelijke vraagstukken. De bijbehorende verplichting van het hebben van een Participatieverordening, had Zuid-Holland op 24 december 2024 al gerealiseerd. Daarnaast hebben we nieuw provinciaal participatiebeleid geformuleerd dat tegelijkertijd met de Herziening 2025 van het Omgevingsbeleid ter besluitvorming wordt gebracht.

Organiseren van participatie

Door bijeenkomsten te organiseren kregen inwoners, ondernemers en andere doelgroepen de gelegenheid om mee te praten over provinciaal beleid en maatschappelijke vraagstukken.

Zo is er een B100 Begrotingsdag georganiseerd waarbij inwoners kennismaakten met de provincie en meedachten over de begroting van de provincie Zuid-Holland. Ook heeft het Open Huis 2025 plaatsgevonden. Tijdens dit Open Huis werden werknemers van medeoverheden en maatschappelijke organisaties en ondernemers geïnformeerd over de aanpassingen in het Omgevingsbeleid (in de Herziening 2025) en mochten zij hun ideeën hierover meegeven. Hier kwamen maar liefst 370 deelnemers op af. Om jongeren te betrekken is een bijeenkomst georganiseerd waarbij ook jongeren kennismaakten met de provincie en hun ideeën konden presenteren aan leden van de Provinciale Staten. Tot slot richtte de participatiebijeenkomst over het onderwerp Toekomstige Ruimtelijke Ontwikkeling zich op medeoverheden en maatschappelijke organisaties. Tijdens deze bijeenkomst deelden de deelnemers hun ideeën over de voorziene aanpassingen van het toekomstig ruimtelijk beleid.

Participatieadvies

Naast het organiseren van evenementen is advies gegeven bij verschillende beleidsonderwerpen.

Zo werd er structureel advies gegeven over de aanpak van participatie binnen Omgevingsbeleid (Herziening 2025), kernenergie en stikstof (SANE). Daarnaast werden diverse beleidsonderwerpen geholpen bij het opstellen van participatieplannen en -verslagen. Een aantal onderwerpen die voorbijkwamen waren het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZHPLG), de tuinbouwvisie, Erfgoed en Cultuur, het programma Opwek Energie op Rijksvastgoed (OER) voor de A15, het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) en Openbaar Vervoer.

In aantocht: Burgerberaad 2026 en jongerenparticipatie

Wij zijn in opdracht van Provinciale Staten begonnen met de organisatie van een Burgerberaad in 2026. Verder hebben we een Aanpak Jongerenparticipatie opgezet dat gereed is voor uitvoering vanaf 2026.

Interprovinciaal overleg (IPO)

Het IPO heeft in 2025 op meerdere dossiers een bijdrage geleverd aan de gezamenlijke provinciale inzet, waaronder stikstof, faunaschade en de verdere uitwerking van de Nota Ruimte. Naar aanleiding van een advies van de commissie Brok is de structuur herzien van de bestuurlijke adviescommissies van het IPO.

80 jaar vrijheid

In 2025 heeft de provincie Zuid-Holland bijgedragen aan de herdenking en viering van 80 jaar Vrijheid, met activiteiten gericht op vrijheid en democratie en met extra aandacht voor jongeren en bereik binnen de provincie. De provincie heeft:

- de betekenis van 80 jaar Vrijheid zichtbaar gemaakt in het provinciehuis via een expositie “Dromen over Vrijheid, de onthulling van de tekst van artikel 1 van de Grondwet en een Vrijheidscollege.
- bijgedragen aan de Nationale Kinderherdenking op 4 mei en de Loop voor Hoop.
- Bevrijdingsmaaltijden ondersteund in samenwerking met bunkermusea langs de Atlantikwall en het Nationaal Comité 4 en 5 mei.
- culturele en educatieve projecten ondersteund, waaronder podcasts, discussies, een documentaire en Vrijheidscolleges in Zuid-Hollandse bibliotheken.
- educatieve programma's en lessen ondersteund voor basis-, voortgezet en mbo-onderwijs, gericht op vrijheid en democratie.

Digitaal bestuur

Samen met diverse overheden en met financiering uit het landelijk innovatiebudget ontwikkelden we het open participatieplatform [Pol.is](#). Dit platform maakt burgerparticipatie toegankelijker, transparanter en effectiever. Als initiatiefnemer van Digital Democracy The Hague bracht de provincie 500 experts en praktijkprofessionals samen om kennis te verdiepen, bruggen te slaan en nieuwe verbindingen te leggen. We onderzochten hoe digitale democratie de relatie tussen overheden en inwoners participatiever en inclusiever kan maken. Daarnaast waren we partner in het interregionale project BETTI. Dat project richt zich op beleidsontwikkeling voor betrouwbare en verantwoorde Artificial Intelligence (AI). Ook zijn we deelnemer geworden van het internationale consortium 'Apply AI: GenAI for the Public Administrations', dat met steun van de Europese Commissie werkt aan schaalbare en verantwoorde AI-toepassingen voor overheden.

Regie omgevingsbeleid

Herzieningen Omgevingsbeleid

Voor de herziening 2024, 2025 en Gnephoek zijn belanghebbenden bij iedere wijziging betrokken via een internetconsultatie. Daarnaast zijn voor herziening 2025 een Omgevingseffectrapportage (OER) en voor herziening Gnephoek een Milieueffectrapportage (MER) opgesteld.

Beleidscyclus, evaluaties en Lange Termijn Agenda (LTA) Omgevingsbeleid

Er zijn meerdere evaluaties van beleidsdoelen begeleid. De evaluatie 6.2 Ruimte en landschap is volledig zelf uitgevoerd. Daarnaast zijn in het OmgevingsLAB zeer geregeld sessies voor collega's georganiseerd om samenhang van beleid te bevorderen. De Monitor Leefomgeving is geactualiseerd en vastgesteld. De Beleidsmonitor is voor het eerst opgesteld en digitaal raadpleegbaar gemaakt.

Beleidsdata is toegepast om beleid te monitoren en te evalueren. Daarnaast is data gebruikt voor het ontwikkelen van kaarten voor gebiedsgericht beleid, de beleidsmonitor, leefomgevingstoetsen, omgevingseffectrapportages en milieueffectrapportages.

Digitale applicaties

De aansluiting op het landelijke Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO) is verbeterd waardoor publicaties nu grotendeels zijn geautomatiseerd. De applicaties voor de Lange Termijn Agenda Omgevingsbeleid, de Monitor Leefomgeving, de planMER en het platform Omgevingsbeleid zijn verder ontwikkeld op gebruiksgemak en robuustheid.

Weerbaar bestuur en organisatie

De provincie werkt samen met andere overheden in het Regionale Informatie Expertise Centra (RIEC) aan het voorkomen en bestrijden van oneigenlijke druk en criminaliteit. In Zuid-Holland zijn er twee RIECs: één in Den Haag en één in Rotterdam. Daarnaast is de provincie uitvoerder van de Wet Bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob). De provincie, gemeenten en omgevingsdiensten delen onderling kennis uit over weerbaarheid en de Wet Bibob. Doelen die we hiermee in 2025 bereiken zijn onder andere een versterking van de kwaliteit van Bibob-onderzoeken van het RIEC Den Haag door structurele

juridische Bibob-ondersteuning door de provincie van één dag per week. Ook zijn zowel het RIEC Den-Haag als het RIEC Rotterdam betrokken bij het traject Weerbaarheidsgelden (impulsgelden BZK). Zij werken aan en denken mee met het traject waarmee we op zo effectief en efficiënt mogelijke wijze de weerbaarheid van kleine gemeenten ondersteunen. (zie ook Coördinatie impulsgelden BZK).

Provinciale opgaven

In 2025 faciliteerde de provincie verschillende kennis- en netwerksessies over ondermijning in de land- en glastuinbouw en op bedrijventerreinen. In deze sessies wisselde de gemeenten en de RIECs kennis met elkaar uit.

Interne weerbaarheid

In 2025 is er gewerkt aan bewustwording van medewerkers over weerbaarheid, integriteit en Bibob. Deze thema's zijn inmiddels een vast onderdeel in het inwerkprogramma van nieuwe medewerkers. Verder ronden we 2025 een onderzoek af naar bestuurlijke weerbaarheid en integriteit. Het onderzoek leidde onder andere tot het inrichten van een meldpunt bestuurlijke integriteit en het opstellen van een gedragscode voor Gedeputeerde Staten.

Coördinatie impulsgelden BZK

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties stelt zogenaamde impulsgelden beschikbaar aan de provincie voor het versterken van de interne weerbaarheid van (kleine) Zuid-Hollandse gemeenten. De gelden hebben we in 2025 onder andere besteed aan het voortzetten van de samenwerking met het Bureau Integriteit van de gemeente Rotterdam (BIR) dat ook Zuid-Hollandse gemeenten ondersteunt en adviseert op het thema (bestuurlijke) integriteit

Verder hebben we stappen gezet in het opstellen van een plan van aanpak voor de versterking van interne weerbaarheid en integriteit in (kleine) Zuid-Hollandse gemeenten. Het plan van aanpak is opgesteld in samenspraak met het RIEC Den Haag en Rotterdam en gemeenten.

Bibob

De provincie draagt bij in het tegen gaan van onbewust en bewust faciliteren van criminaliteit bij het verlenen van subsidies of vergunningen. Om dat te bereiken past de provincie onder meer de Wet Bibob toe.

In 2025 voerde de provincie 40 Bibob-onderzoeken uit. Deze onderzoeken richtten zich op subsidies, met name MIT-subsidies (Mkb-innovatiestimulering Regio en Topsectoren), milieuvergunningen, vastgoedtransacties en aanbestedingen. Verder werkt de provincie samen met de twee RIECs. Eén dag per week ondersteunt de provincie de Bibob-adviseurs van het RIEC Den Haag.

Met beide RIEC's organiseerden we in 2025 meerdere bijeenkomsten voor gemeenten waarbij elkaar ontmoeten en kennis delen met elkaar centraal staan. Ook verzorgden we in 2025, samen met de RIECs en het Landelijk Bureau Bibob (LBB) een financiële training aan Bibob-medewerkers van gemeenten in Zuid-Holland. Eind 2025 vond een netwerkbijeenkomst plaats, georganiseerd door de RIECs en de provincie voor alle Zuid-Hollandse gemeenten, met verschillende sprekers. Onderwerpen waren onder andere het herkennen van (opmerkelijke) financiële geldstromen en informatie over de wet Bibob bij zorginkoopprocedures.

Beleidsprestatie 1-1-3 Openbaar bestuur

Provinciale Staten (PS) streven ernaar om als hoogste bestuursorgaan in Zuid-Holland laagdrempelig en transparant beleid vast te stellen en haar controlerende, volksvertegenwoordigende en kaderstellende rol uit te voeren. Gedeputeerde Staten (GS) zijn het dagelijks bestuur van de provincie. Na de verkiezingen sluiten de politieke partijen die een coalitie willen vormen, een coalitieakkoord. Gedeputeerde Staten voeren het coalitieakkoord uit door beleidsvoorstellen voor besluitvorming aan Provinciale Staten voor te leggen.

De Commissaris van de Koning (CdK) is voorzitter van zowel Provinciale Staten als Gedeputeerde Staten. In deze rol draagt de commissaris zorg voor de kwaliteit van de besluitvorming van zowel Provinciale Staten als Gedeputeerde Staten. De commissaris vervult een verbindende rol tussen de beide organen en ziet toe op de samenhang, continuïteit en voortgang van het gevoerde beleid en een goede sfeer.

Wat hebben we bereikt?

Provinciale Staten

- Provinciale Staten hebben belangrijke provinciale thema's geagendeerd en stuurden GS aan bij de ontwikkeling van (nieuw) beleid. Voor het bijsturen van beleid maakten Provinciale Staten gebruik van verschillende politieke instrumenten zoals moties en amendementen.
- Provinciale Staten controleerde de uitvoering van het door GS gevoerde beleid. Dit hebben zij gedaan door onder andere door geregeld de provincie in te gaan, en op zorgvuldige wijze om te gaan met reacties van inwoners van Zuid-Holland. Zo hielden PS een vinger aan de pols bij de ontwikkelingen in de provincie.
- Er zijn in 2025 11 Statenvergaderingen gehouden waarin besluitvorming over statenvoorstellen plaatsvond.
- Er zijn in 2025 per themacommissie, afhankelijk van de agendering, ongeveer tien vergaderingen gehouden om de besluitvorming van PS voor te bereiden.

Gedeputeerde Staten

- Gedeputeerde Staten voerde het beleid uit dat door PS is vastgesteld.
- Gedeputeerde Staten gaven uitvoering aan hun Coalitieakkoord.
- Gedeputeerde Staten stelden op basis van het Coalitieakkoord beleidswijzigingen voor aan PS.
- Er vonden, afhankelijk van het beleidsthema, wekelijks portefeuillehouder overleggen plaats.
- Er werd wekelijks door het college van GS vergaderd.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Zie onder Wat hebben we bereikt.

Beleidsdoel 1-2 Sterke Samenleving

Het beleidsdoel Sterke samenleving is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 1-2-1 Maatschappelijke ontwikkelingen

De provincie wil inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen ten dienste van bestaand of nieuw beleid. We volgen en duiden de ontwikkelingen in de samenleving en voorzien de organisatie van de juiste kennis en handvatten. De organisatie wil effectief gebruik kunnen maken van deze kennis en actief werken aan de eigen strategische kennispositie. Ook deelt de provincie deze informatie met derden, ten dienste van de opgaven waar wij in Zuid-Holland aan werken, al dan niet voorzien van handelingsperspectief.

Wat hebben we bereikt?

In 2025 heeft de provincie met verwante kennispartners een gezamenlijke programmering gemaakt van strategische kennisproducten (trends, onderzoek, ontmoeting en debat) voor 2026 en tien trendchecks uitgevoerd voor verschillende opgaven. Door de trendchecks hebben opgaveteams hun kennispositie kunnen verbeteren.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Brede Welvaart

De Agenda Brede Welvaart 2026-2030 is opgeleverd in de vorm van een 'denk- en doekader' samen met een foto van de stand van de brede welvaart in 2025 op provinciaal en gemeentelijk niveau.

Versterken van strategische provinciale kennis

Jaarthema's

Er zijn twee jaarthema's uitgevoerd als rode draad door het programma: Kiezen en Delen en Kwaliteit openbaar bestuur. De Agenda Brede Welvaart 2026-2030 is opgeleverd in de vorm van een 'denk- en doekader' samen met een foto van de stand van de brede welvaart in 2025 op provinciaal en gemeentelijk niveau. Het jaarthema Kiezen en Delen is in 2025 afgerond, Kwaliteit openbaar bestuur is een doorlopend thema.

Onderzoeken

Er zijn in 2025 verschillende ambitiedoorsnijdende onderzoeken en verkenningen afgerond, gestart of in voorbereiding genomen. Zeven onderzoeken zijn in 2025 afgerond, waaronder 'Yimby's van de toekomst', 'Voedselzekerheid', 'Bestemming in Balans' en 'Sociale verschillen in Zuid-Holland'. Daarnaast zijn ook zes onderzoeken gestart (nog niet afgerond) waaronder een onderzoek over de toekomst van participatie, aandachtsgroepen en 'Natuur, water en klimaat 2050'. Ook zijn voorbereidingen getroffen voor nog eens tien onderzoeken, onder andere over digitale autonomie, openbaar vervoer van de toekomst, toekomst provinciaal bestuur en een 1-meting over eenzaamheid in Zuid-Holland.

Doorwerking van onderzoeksresultaten via ontmoeting en debat

Onze strategische kennis uit de onderzoeken werd verspreid op verschillende manieren, passend bij verschillende beoogde doelgroepen. Zo zijn er podcastuitzendingen onder de titel 'Over Zuid-Holland gesproken' gemaakt over thema's die de programmering van Kennis Zuid-Holland raken. Afleveringen bespraken onder meer kiezen en delen, het toerisme van morgen, en digitale innovatie en ethiek.

We hebben bijeenkomsten georganiseerd rondom actuele maatschappelijke ontwikkelingen. In 2025 waren dat zes bijeenkomsten met als thema's gedrag en keuzes maken, Yimby's van de toekomst en sociale verschillen.

Versterken van strategische provinciale kennis

Versterken relatie en samenwerking met de Zuid-Hollandse kennisinstellingen

De provincie heeft de samenwerking met Zuid-Hollandse kennisinstellingen verder geïntensiveerd. Met dat uitgangspunt lopen de volgende samenwerkingen:

1. Erasmus Universiteit & Hogeschool Leiden: een kennisprogramma rondom de regiodeals en Brede Welvaart in Zuid-Holland;
2. Universiteit Leiden: een kennisprogramma rondom het thema polarisatie;
  - a. Erasmus Universiteit: in het verlengde hiervan doen we (samen met o. a. de provincie Gelderland en het Ministerie van Binnenlandse Zaken) mee aan een onderzoek naar soevereinen en extremisme/radicalisering;
  - b. Een onderzoek naar (in)directe vormen van democratie, waaronder participatie.
3. Leiden-Delft-Erasmus: het kennisprogramma Healthy Society. Met dit programma wordt de kennis bij de kennisinstellingen op het terrein van gezondheid benut om de gezondheid van de inwoners in Zuid-Holland te verbeteren.

4. Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO): een onderzoek via de Nationale Wetenschap Agenda (NWA) van NWO naar de economische structuurverandering in de provincie Zuid-Holland: naar economisch herstel, duurzame groei en brede welvaart voor alle Zuid-Hollanders. We doen dit onderzoek samen met de gemeente Rotterdam, gemeente Den Haag, Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en het ministerie van Economische Zaken.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

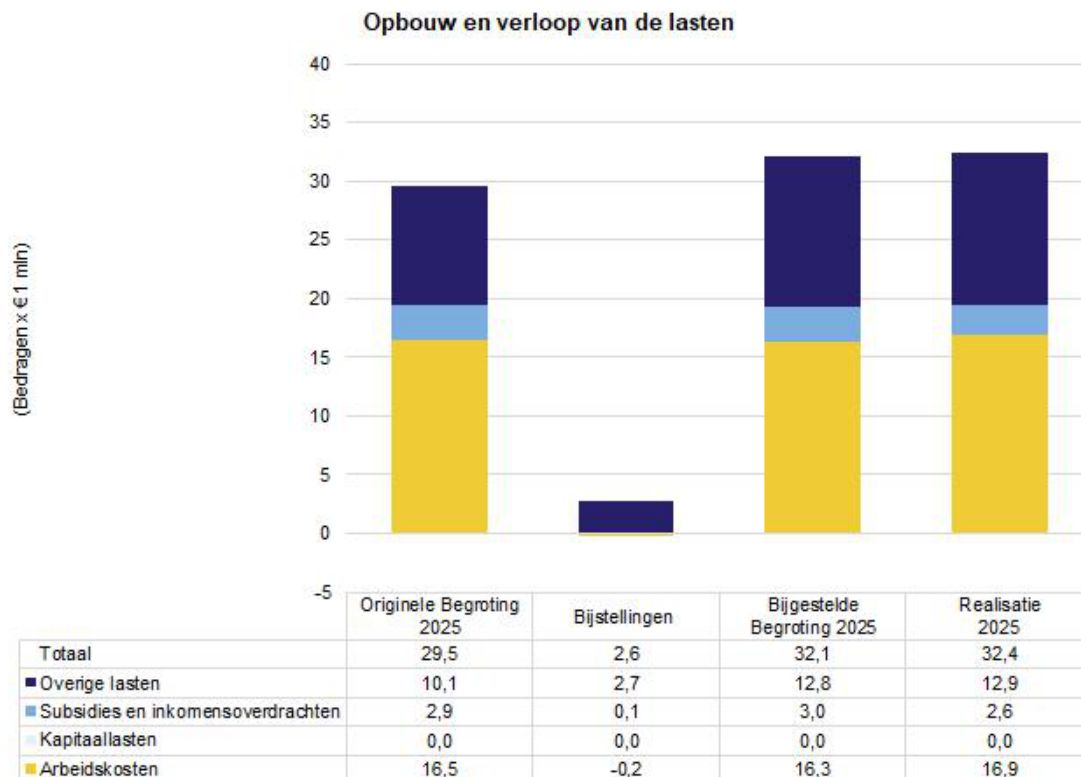
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur					
1-1-1 Sterke decentrale overheden	2.754	-52	2.702	2.458	244
1-1-2 Daadkrachtig Provinciaal bestuur	19.066	2.749	21.815	20.919	895
1-1-3 Openbaar Bestuur	5.792	50	5.842	7.047	-1.205
Totaal beleidsdoel 1-1	27.612	2.747	30.359	30.424	-65
Beleidsdoel 1-2 Sterke samenleving					
1-2-1 Maatschappelijke ontwikkelingen	1.910	-193	1.717	1.946	-228
Totaal beleidsdoel 1-2	1.910	-193	1.717	1.946	-228
Totaal Lasten	29.522	2.554	32.077	32.370	-293
Baten					
Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur					
1-1-2 Daadkrachtig Provinciaal bestuur	-135	-415	-550	-544	-6
1-1-3 Openbaar Bestuur	0	0	0	-69	69
Totaal beleidsdoel 1-1	-135	-415	-550	-612	62
Totaal Baten	-135	-415	-550	-612	62
Saldo lasten en baten Ambitie 1	29.387	2.139	31.527	31.757	-231

Toelichting lasten

Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur

Diverse taken Bestuur € 0,4 miljoen (v) Bestaand beleid

Binnen de diverse taken is sprake van lagere uitgaven dan begroot. Het betreft onder andere:

- Kosten CdK rijkstaken: € 0,1 miljoen
- Kwaliteit lokaal bestuur € 0,1 miljoen
- Weerbaarheid bestuur kleine gemeenten: € 0,1 miljoen
- Bestuurlijke vernieuwing
- Relatie provincie en regio's

De lagere uitgaven ontstaan door het niet doorgaan van geplande (kennis-)bijeenkomsten, efficiëntere inzet van middelen en vertraging in uitvoering van taken.

Intergemeentelijk toezicht € 0,1 miljoen (v) Bestaand beleid

Bovenstaande subsidieregeling is in 2025 herzien en per 1 oktober opengesteld. De wijziging betreft de vorm van ondersteuning voor gemeenten. Door de late opstelling is het budget niet volledig gerealiseerd.

Provinciale regietafel (PRT) voor asielopvang € 0,9 miljoen (v) Bestaand beleid

In 2025 waren middelen beschikbaar voor de vijf Provinciale Regietafels ter ondersteuning van de asielopvang in de regio. Niet alle Regietafels hebben hun financiële subsidieaanvraag tijdig ingediend, hierdoor is een lagere realisatie ontstaan.

Omgevingsbeleid € 0,5 miljoen (n)	Bestaand beleid
In 2025 is een omvangrijke herziening van het Omgevingsbeleid inclusief een Omgevingseffectenrapportage (OER) opgesteld waar extra personele inzet, via externe inhuur, op benodigd was. Dit was nodig om de systemen werkend te krijgen en het te kunnen publiceren naar het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).	

Potje voor Provinciale Staten en Pensioenen GS € 0,3 miljoen (n)	Bestaand beleid
Voor de jaren 2024 tot en met 2027 is jaarlijks € 0,5 miljoen beschikbaar voor breed gedragen Stateninitiatieven. Zie hiervoor ook de GS-brief 'Het potje van de Staten – spelregels' van 3 juli 2024. In 2025 zijn geen voorstellen uitgevoerd. Voor een ander onderwerp, de pensioenen GS, zijn hogere uitgaven gedaan dan begroot. (€ 0,8 miljoen).	

Apparaatslasten € 0,8 miljoen (n)	Bestaand beleid
De verschillen in apparaatslasten zijn op totaalniveau toegelicht in de paragraaf arbeidscapaciteit. Zie Paragraaf Arbeidscapaciteit .	

Beleidsdoel 1-2 Sterke samenleving

Diverse kleine afwijkingen € 0,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
De uitvoering van enkele onderzoeken zijn sneller afgerond en/of eerder opgestart dan voorzien. Daarnaast is een eenmalige bijdrage geleverd voor ondersteuning aan een programmalijn van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). Dit zorgt voor de overbesteding in 2025. .	

Toelichting baten

Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur

	Bestaand beleid
Geen afwijkingen voor 2025.	

Instrumentarium

Reserves

Niet van toepassing.

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Samenwerking met andere provincies

De provincie Zuid-Holland werkt slim samen met andere organisaties. Dit doen we bijvoorbeeld om invloed te hebben op wetten en andere regels. Samen met de andere provincies is Zuid-Holland lid van de Vereniging Interprovinciaal Overleg (afgekort IPO) en Bij12. Verder werkt zij onder de naam P4 samen met Flevoland, Noord-Holland en Utrecht. Ook neemt Zuid-Holland deel aan het Huis van de Nederlandse provincies in Brussel.

Gemeenschappelijke Regeling Randstedelijke Rekenkamer

Sinds 2005 hebben de P4-provincies samen een Rekenkamer. De kosten van de Rekenkamer worden over de vier deelnemers verdeeld.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 1](#).

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

De beleidsambitie Bereikbaar Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen

Het beleidsdoel Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 2-1-1 Stimuleren transitie naar duurzaam, veilig en slim personenvervoer

De provincie wil dat iedereen zijn bestemming kan bereiken op makkelijke, snelle, veilige en duurzame wijze. De provincie streeft daarbij naar een toekomstbestendig Zuid-Holland.

Door groei van de bevolking en economie wordt het steeds drukker op wegen en fietspaden. Bovendien moet er de komende jaren veel onderhoud aan wegen en bruggen gedaan worden wat voor hinder gaat zorgen. De provincie zet zich - samen met andere overheden - in om deze overlast en de files te minimaliseren, bijvoorbeeld in het samenwerkingsverband Zuid-Holland Bereikbaar.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen streeft de provincie naar nabijheid van wonen, werken, voorzieningen en goed openbaar vervoer zodat veel bestemmingen binnen 15 minuten te bereiken zijn, voor wie het kan en wil lopend of op de fiets, maar ook met openbaar vervoer en de auto. Ook in landelijk gebied streven we naar nabijheid van voorzieningen om de leefbaarheid te bestendigen, zeker daar blijft bereikbaarheid per auto een belangrijke rol spelen.

De grote woningbouwopgave is erbij gebaat om lopen en fietsen vanaf de ontwerpfase een prominente rol toe te kennen omdat actieve mobiliteit weinig ruimte per verplaatsing inneemt. Door de snelle opkomst van de elektrische fiets gaan meer mensen vaker en verder fietsen en de provincie stimuleert dat graag verder. Terwijl de

meeste mensen thuis een fiets hebben, ontbreekt de mogelijkheid om te fietsen meestal na een reis met het openbaar vervoer. Daarom zet de provincie in op deelfietsen voor het laatste stukje van een reis. De provincie vindt ieder verkeersslachtoffer er één te veel en streeft naar elk jaar minder verkeersslachtoffers en nul verkeersslachtoffers in 2050. De provincie werkt samen met andere wegbeheerders en organisaties aan een veilige infrastructuur en stimuleert verkeersveilig gedrag door middel van educatie en voorlichting. De provincie onderhoudt contact met politie en het Openbaar Ministerie (OM) over adequate handhaving. Ruimte en middelen voor nieuwe infrastructuur zijn beperkt. De provincie kijkt daarom naar de mogelijkheden van nieuwe, digitale en innovatieve (data-)oplossingen om (vaar)wegen en fietspaden en openbaar vervoer nog beter te benutten.

Wat hebben we bereikt?

- Waar dat mogelijk was beperkten we samen met andere overheden de overlast van werkzaamheden aan wegen en bruggen. Dat deden we door samenwerking en afstemming in bijvoorbeeld het samenwerkingsverband [Zuid-Holland Bereikbaar](#). Een voorbeeld hiervan is het onderhoud van de Hartelbrug.
- We openden het 25.000ste laadpunt in Zeeland en Zuid-Holland voor het opladen van elektrische voertuigen
- Wij hebben een periodiek overleg met de politie en het parket Centrale Verwerking Openbaar Ministerie ingesteld over effectieve verkeershandhaving. Dit heeft geleid tot meer mobiele flitspalen langs provinciale wegen in Zuid-Holland.
- We maakten afspraken met gemeenten en het Rijk over de [bereikbaarheid van nieuwe woningen In Zuid-Holland](#). Het Rijk betaalt voor zestien projecten € 270 miljoen, waardoor bijna 30.000 woningen sneller gebouwd kunnen worden.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bereikbaarheid door nabijheid

- We werkten aan afspraken met het Rijk en gemeenten voor het Bestuurlijk Overleg Meerjarenprogramma Ruimte, Infrastructuur en Transport ([BO MIRT](#)) over de bereikbaarheid van toekomstige woningen nabij voorzieningen en openbaar vervoer. Dit hebben we bijvoorbeeld gedaan in de [MIRT verkenning Oude Lijn](#), [CID/Binckhorst](#) en [Nieuwe Oeververbinding Rotterdam](#) (zie ook Beleidsprestatie 2-1-4).
- We voerden de snelstudie "[De kracht van nabijheid](#)" uit. Die studie gaat over hoe we voorzieningen dichterbij onze inwoners kunnen brengen. Ook startten we met een regionale vertaling van het kabinetstandpunt "[Bereikbaarheid op Peil](#)".
- Met onze mobiliteitstoets bespraken we een groot aantal ruimtelijke plannen en toetsten die op de parkeernormen en (on)gewenste aansluitingen op provinciale wegen. De plannen werden vaker in een vroegtijdig stadium voorgelegd voor advisering. Op ons advies werd het STOMP-principe (Stappen, Trappen, Openbaar vervoer, Mobiliteit als een dienst en Personenauto) vaker door gemeenten toegepast in de planvorming en zijn aanpassingen gedaan aan de voorgestelde oplossingen voor de bereikbaarheid.

Schonere mobiliteit

- Samen met de provincie Zeeland startten we een aanbesteding voor het plaatsen van zo'n 30.000 publieke laadpunten in 43 gemeenten tot en met 2030. We ondersteunden meerdere bedrijven en bedrijventerreinen om hun behoefte naar (gedeelde) laadinfrastructuur in kaart te brengen. Ten slotte analyseerden we wat de beste plaats is om het goederenvervoer snel te laten laden op hoog vermogen.
- We onderzochten via een marktverkenning of we provinciale gronden aan de markt kunnen aanbieden voor het realiseren van carports met zonnepanelen, waarbij het mogelijk is om ook te laden. We vonden nog geen haalbare projecten.

Slimmere mobiliteit & digitalisering

- In 2025 lanceerden, promootten en verbeterden we samen met andere provincies de gratis landelijke fietsapplicatie '[Da's zo gefietst](#)' om het fietsgebruik te stimuleren. Via deze applicatie verzamelden we informatie over fietsgedrag, zoals het aantal ritten, afgelegde afstanden en gebruikte routes. Deze inzichten gebruikten we om ons fietsbeleid en onze projecten te onderbouwen.
- Samen met de MRDH, het Rijk en de ruim 50 gemeenten brachten we in 2025 onze mobiliteitsgegevens verder op orde. We ondersteunden het regionaal datateam (onder de vlag van Zuid-Holland Bereikbaar) en namen deel aan het [Digitaal Stelsel Mobiliteitsdata en](#) de IPO-werkgroep waarin (landelijke) afspraken worden vastgelegd over mobiliteitsgegevens.
- Vanuit het Realisatiepact Rotterdam verkenden we een verdere uitrol van vrachtwagen-prioriteit bij verkeerslichten binnen onze regio (slimme logistiek). Daarnaast namen we deel aan het programma [Cat4Yards](#) over geautomatiseerd transport en de werkgroep digitalisering goederenvervoer. (zie ook Beleidsprestatie 2-1-3).
- We onderzochten binnen de concessie Zuid-Holland Noord de mogelijkheden voor deels zelfstandig rijdend openbaar vervoer op weg- en op busdepots. Hoewel dit een interessante ontwikkeling blijft, is het nog niet gelukt om dit toe te passen in de praktijk. Wel namen we zelfrijdend openbaar vervoer, innovatie en digitalisering op in de [toekomstvisie openbaar vervoer](#).
- Binnen het Europese samenwerkingsprogramma [Synchromode](#) onderzochten we samen met 14 Europese partners hoe verkeersmodellen en kunstmatige intelligentie kunnen bijdragen aan het regelen van verkeersstromen bij grote evenementen, extreme stranddrukke en overlast door werkzaamheden in onze regio. We voerden een praktijktest uit tijdens het drukke Keukenhof seizoen en ontwikkelden een model voor overlast bij werkzaamheden.

Stimuleren bewust mobiliteitsgedrag

- We werkten samen met het Rijk, ProRail, de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (MRDH), de gemeenten Rotterdam en Den Haag en het Havenbedrijf Rotterdam aan de Bereikbaarheidsaanpak [Zuid-Holland Bereikbaar](#). Hiervoor stelden we een koersdocument op voor de periode van 2026-2030. We hebben ervoor gekozen om ons vooral te richten op gebieden waar veel werkzaamheden gaan plaatsvinden.
- Bij renovatie, onderhoud, aanleg en verbetering van infrastructuur beperkten we de hinder zoveel mogelijk tot een aanvaardbaar niveau. We stemden plannings op elkaar af en communiceerden hier over met de omgeving.
- We grepen de hinderaanpak aan als een kans om reizigersgedrag te veranderen, om na de werkzaamheden blijvend op een andere manier te reizen.
- We ondersteunden werkgevers en moedigden hen aan om hun werknemers op een duurzamere manier te laten reizen. Dit deden we met onderzoeken naar reisgedrag en 1-op-1-gesprekken.

Vaker en verder fietsen door meer mensen

We werkten aan de bouwstenen voor nieuw fietsbeleid. Een eerste resultaat hiervan is de oplevering van ons nieuwe fietsprognosemodel. Met dit instrument kunnen we infrastructurele fietsmaatregelen vooraf op effectiviteit beoordelen.

Veilig gedrag in het verkeer

- Het ROV (Regionaal Ondersteuningsbureau Verkeersveiligheid) Zuid-Holland ondersteunde regio's en partners door het aanbieden van verkeerseducatieprogramma's [SCHOOL op SEEF](#) en [Totally Traffic](#) en het delen van kennis over verkeersveilig gedrag.
- Wij organiseerden bijeenkomsten voor partners en wegbeheerders over de thema's verkeersveilige infrastructuur, gedrag, handhaving en mobiliteitsgegevens. We namen ook deel aan verschillende Regionale Projectgroepen Verkeersveiligheid waarin we nieuwe inzichten hebben gedeeld over de ontwikkeling van de verkeersveiligheid in Zuid-Holland en hebben de deelnemers daar gewezen op beschikbare subsidieregelingen voor de aanleg en/of herinrichting van infrastructuur.

- Op basis van onderzoek naar verkeersslachtofferdata organiseerden we drie workshops met externe partijen. We kregen zo meer inzicht in de oorzaken van ernstige verkeersongevallen onder jongeren in Nederland en Zuid-Holland en wat we hier aan kunnen doen.
- Op basis van een vernieuwd afwegingskader voor de toelating van landbouwverkeer op provinciale wegen stelden we zeven nieuwe provinciale wegtrajecten open voor landbouwverkeer (zie [deze](#) link voor de trajecten en het afwegingskader).
- We startten de evaluatie van het Uitvoeringsprogramma 2021-2030 maar konden deze nog niet afronden. De inzet was nodig voor andere activiteiten zoals het openstellen van zeven nieuwe provinciale wegtrajecten voor landbouwverkeer.

Bevorderen Lopen

We organiseerden in 2025 twee bijeenkomsten voor gemeenten om aan voetgangersnetwerken en aan de concrete inrichting van twee locaties te werken. Daarnaast zetten we in op tien acties uit het [Nationaal Masterplan Lopen](#). Het gaat om lopen rondom openbaar vervoer knooppunten en bij gebiedsontwikkelingen maar ook voetgangersveiligheid en het belang van het wegnemen van beperkingen.

Beleidsprestatie 2-1-2 Adequaats en duurzaam aanbod openbaar vervoer

De provincie wil een gezonde, sociale en duurzame leefomgeving voor haar inwoners met vitale en goed bereikbare steden en dorpscentra waar het fijn werken, wonen, recreëren is. Zuid-Holland streeft naar een toekomstbestendig Zuid-Holland met goed openbaar vervoer.

De provincie realiseert, samen met de MRDH, een adequaat aanbod van Openbaar Vervoer zonder uitstoot van schadelijke stoffen zoals CO₂, stikstof en fijnstof in het vervoergebied van de provincie Zuid-Holland. Het moet snel, betrouwbaar en beschikbaar zijn en is daarmee waar mogelijk een volwaardig alternatief voor de auto. De provincie wil dat dit snel, frequent, betrouwbaar, beschikbaar en betaalbaar is en samen met lopen, de fiets en deelvervoer een reis van deur tot deur mogelijk maakt.

Wat hebben we bereikt?

- De provincie Zuid-Holland is verantwoordelijk voor het aanbesteden en beheren van de openbaarvervoerconcessies. Daarmee zorgen we ervoor dat het openbaar vervoer rijdt in de gebieden waar wij dit moeten doen volgens de wet.
- De implementatie van de concessie Zuid-Holland Noord ging gepaard met forse aanloopproblemen. We legden de vervoerder hiervoor een boete op. De problemen zijn nu grotendeels opgelost.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- Omdat de provincie niet het bevoegd gezag heeft over het hoofdrailnet werkten we samen met andere lokale overheden als gemeenten, de MRDH, de verschillende regio's en het Rijk aan voorstellen om het hoofdrailnet te verbeteren.
- Via het Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport (MIRT) werkten we mee aan diverse projecten van anderen, zie ook Beleidsprestatie 2-1-4.
- Ook in 2025 ondersteunden we initiatieven voor betaalbare internationale treinverbindingen vanuit onze provincie met andere Europese steden om de positie van onze regio op het Europese spoorwegnet te versterken. Zo waren we betrokken bij de lobby vanuit de gemeente Den Haag voor een directe treinverbinding tussen Den Haag en Brussel.

Deelmobiliteit & publiek vervoer

- Door andere vormen van vervoer aan te bieden vergrootten we de bereikbaarheid en de keuzevrijheid van reizigers. Bij te weinig reizigers voor een lijnbus boden we maatwerkvervoer aan. Zo reden in de nieuwe concessie Hoeksche Waard / Goeree-Overflakkee flexibele belbussen, zodat ook de kleinste kernen vervoer hadden.
- Ook in 2025 droegen we bij aan de plaatsing van deelfietsen in landelijke gebieden, bijvoorbeeld in de gemeente Molenlanden. Door dit proefproject werden bestemmingen die 1 tot 3 kilometer van de halte liggen beter bereikbaar.
- In 2025 onderzochten we samen met Rijk en regionale partners of het mogelijk was om openbaar vervoer en doelgroepenvervoer in de Drechtsteden te combineren om zo het vervoer en de dienstverlening te verbeteren. Naar aanleiding hiervan zijn pilots gestart.

Goed en schoon regionaal openbaar vervoer

- We stelden een [toekomstvisie openbaar vervoer](#) op. De toekomstvisie gaat onder andere over het openbaar vervoernetwerk dat past bij de geplande woningbouw, de ambities voor publiek vervoer en deelmobiliteit, de rol van de provincie bij publieke vervoersstallingen en laadstations en het bevorderen van hergebruik van materialen binnen het openbaar vervoer.
- Het aantal reizigers was in 2025 in de meeste concessies nog niet op het niveau van voor de coronaperiode. We boden meer openbaar vervoer aan dan in de jaren ervoor. Dit was mogelijk door goede aanbestedingsresultaten en de inzet van de zogenoemde Bikker-gelden.
- In het concessiegebied Hoeksche Waard Goeree-Overflakkee startte eind 2025 een nieuwe concessie waardoor meer bussen zijn gaan rijden vanuit de Hoeksche Waard en Goeree-Overflakkee naar Rotterdam. Ook zijn er bussen gaan rijden naar dorpen en buurtschappen waar weinig mensen wonen. De nieuwe elektrische bussen zijn door problemen bij de fabrikanten nog niet geleverd in 2025.
- In de concessie in Zuid-Holland Noord (start eind 2024) stroomden in de loop van 2025 steeds meer elektrische bussen in. Door problemen bij de fabrikanten waren veel elektrische bussen nog niet gereed bij de start van de concessie. Testen met een nieuw type elektrische bus zijn goed verlopen, waardoor een nabestelling is geplaatst.
- In 2025 startte de bouw van de nieuwe treinen voor de Merwedelingelijn. We werkten met ProRail samen aan langere perrons, een nieuw opstelrein en uitbreiding van de energievoorziening.
- We maakten afspraken met onze vervoerders en gemeenten zodat in al onze concessiegebieden een kortingsproduct ingevoerd kan worden voor personen met een laag inkomen (zogenaamd minimaproduct). Omdat de voorbereiding meer tijd in beslag nam konden we het kortingsproduct nog niet in 2025 invoeren.
- We werkten aan een reddingsplan voor de sterk verlieslatende [Waterbus](#) (Rotterdam en Drechtsteden) zodat deze kan blijven varen. We hielden de lijnen tussen Rotterdam en Dordrecht en binnen Drechtsteden in dienst. De lijn van Rotterdam naar Kinderdijk is op particulier initiatief voortgezet en de rustige lijn van Dordrecht naar Sliedrecht is komen te vervallen. Voor laatstgenoemde vormt de Merwedelingelijn een goed alternatief.
- In 2025 stelden we de toekomstverkenning voor de [veerdienst Maassluis – Rozenburg](#) vast. Provinciale Staten besloten dat de provincie een nieuw te bouwen klein batterij-elektrisch autoveer zal kopen.

Snel internationaal openbaar vervoer en optimaal hoofdrailnet van het Rijk

Omdat we geen bevoegd gezag zijn over het hoofdrailnet werkten we samen met andere overheden aan voorstellen om het hoofdrailnet te verbeteren. Via het Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport (MIRT) werkten we mee aan diverse projecten van anderen. Deze infrastructuurprojecten zijn onderdeel van de Beleidsprestatie 2-1-4.

Beleidsprestatie 2-1-3 Duurzaam en efficiënt goederenvervoer

Het vervoer van goederen dient zo efficiënt en schoon mogelijk plaats te vinden en bij te dragen aan de bereikbaarheid, economische ontwikkeling en leefbaarheid. Daarbij vindt de provincie het benutten van de verschillende modaliteiten weg, water, spoor en buisleidingen van groot belang. De provincie streeft naar een bewuste keuze en stimuleert meer vervoer per spoor en vervoer over water. En ook schoon vervoer zonder onnodige emissies. De provincie kijkt hierbij ook grensoverschrijdend naar internationale goederencorridors.

De provincie wil vervoersmodaliteiten en goederenstromen in samenhang met ruimtelijke ontwikkelingen organiseren en uitwerken, van stedelijke en regionale distributie tot multimodale (inter-) nationale goederencorridors.

Wat hebben we bereikt?

- In 2025 opende het [laadstation Alblisserdam](#) voor elektrische binnenvaartschepen. Dit laadstation is mede mogelijk gemaakt door een provinciale subsidie. Daarnaast verleenden we subsidie voor het laadstation op de Maasvlakte. Hiermee zorgden we voor minder uitstoot van schadelijke stoffen bij het vervoer van goederen.
- Met behulp van een logistiek makelaar haalden we containers van de weg zodat er ruimte kwam voor ander verkeer. Een van de partijen die we hielpen is Van Dijk Flora. Zij zijn uitgeroepen tot [Rail Shipper 2025](#).
- Samen met gemeenten maakten we het juridisch mogelijk om afval via het water te vervoeren in plaats van over de weg. Zo ontstond ruimte voor ander verkeer.
- We beperkten het vervoer van verse producten via de weg door het mogelijk te maken dat drie maal per week een binnenvaartschip (bundeling lading van verschillende vervoerders) vaart tussen de Waalhaven en de Maasvlakte. Ook hier ontstond ruimte voor ander verkeer.
- We beperkten het vervoer van gekoelde producten over de weg tijdens de spits door een proefproject te starten waarbij gekoelde containers tijdens de spits kunnen worden gestald op een beveiligde plaats. Dit kan een gunstig effect hebben op de files in Zuid-Holland.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- We werkten samen met andere provincies, het Rijk en bedrijven aan het zo efficiënt en schoon mogelijk laten plaatsvinden van goederenvervoer via weg, water, spoor en buisleidingen.
- De activiteiten op het vlak van bouw- en stadslogistiek, transport van afval over water en verduurzaming van de bouw- en stadslogistiek brachten we onder bij het [programma Mobiliteit en Verstedelijking \(MoVe\)](#). In samenwerking met gemeenten als Den Haag, Leiden en Alphen aan den Rijn startten we met het opstellen van een werkagenda Slimme Logistiek die moet leiden tot efficiënter gebruik van ruimte en inzet van nieuwe logistieke mogelijkheden.
- We besloten een samenwerkingsverband tussen de Zuid-Hollandse binnenhavens (Port of Zuid-Holland) op te zetten met steun van de Nederlandse Vereniging van Binnenhavens.

Inzet op digitalisering

- We namen deel aan de landelijke werkgroep Digitalisering van het programma Topcorridors van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Hier maakten we afspraken over het opzetten van een landelijk basis netwerk voor het delen van informatie over transportmiddelen en ladingaanbod. Ook maakten we een opzet voor het digitaal verrekenen van zaken als liggelden en walstroom. De werkgroep Verslogistiek van hetzelfde programma zaten we voor.
- We werkten mee aan een landelijk samenwerkingsprogramma gericht op standaardisatie en het veilig delen van gegevens in de binnenvaart. Hiermee wordt bijgedragen aan efficiëntere vaarketenprocessen, betere planning en een toekomstbestendige digitale infrastructuur voor de binnenvaart.

- Binnen het programma [Metropolitan Hub System \(MHS\)](#) werkten we aan digitalisering van logistieke processen over water en het slimmer plannen en organiseren van beschikbare capaciteit en lading (internet of cargo). Dit draagt bij aan de efficiëntere benutting van de binnenvaart en het versterken van modal shift (vervoer van goederen over spoor en water in plaats van de weg).

Modal shift, regionale hubs en zero emissie

- We ondervonden dat het toevoegen van een elektromotor aan kleinere binnenvaartschepen technisch haalbaar is en wordt gedragen door de sector. Op basis hiervan is de eerste subsidieaanvraag voorbereid
- Samen met de [Refit Alliantie](#) rondde we de onderzoeksfase af voor het elektrificeren van kleinere schepen op het regionale vaarwegen. We startten met een communicatiestrategie voor het project.
- Binnen het programma [Metropolitan Hub System \(MHS\)](#) werkten we verder aan het bundelen van goederenstromen en vervangen van vervoer over de weg door schoon en efficiënt vervoer over water.
- In 2025 onderzochten we in het kader van het Realisatiepact containerpleinen, truckparkings en laadinfrastructuur langs drukke transportroutes. Voor truckparkings hebben we selectie gemaakt van 7 potentiële locaties en startten we met het maken van een afwegingskader.
- We bereidden een pilot voor om versproducten tussen Rotterdam en Valencia via de trein te vervoeren
- We werkten mee aan het Walstroomcollectief, met als doel om elektriciteitsvoorziening aan boord van schepen (walstroom) te stimuleren en de uitstoot van schadelijke stoffen in terminals en havens terug te dringen.
- In 2025 maakten we afspraken met het Rijk en het havenbedrijf Rotterdam over samenwerking met [Dutch Fresh Port](#). Dit gaat onder andere over het verschuiven van lading van weg naar binnenvaart en spoor en van de spits naar de daluren.
- In het kader van het Realisatiepact Rotterdam maakten we afspraken over een financiële bijdrage aan een mobiele kraan die op waterstof rijdt en containers van schepen op vrachtauto's plaatst en omgekeerd.

Versterken en veilig houden van goederencorridors

- We werkten intensief samen op de Europese corridors, o.a. via de [EGTC](#) en [RH2INE](#). Het vicevoorzitterschap van de EGTC droegen we over aan provincie Overijssel.
- We werkten mee aan het nut- en noodzaakonderzoek Goederenroutering Noordoost Europa (GNOE) van het Ministerie van Infrastructuur en Waterschap. Dit onderzoek is belangrijk voor de bereikbaarheid en de verstedelijking van West-Nederland.
- Internationaal werkten we nauw samen met overheden zoals de deelstaten Noordrijn-Westfalen en Vlaanderen maar ook met andere belanghebbenden langs de Noordzee-Rijn-Middellandse Zee (NSRM) corridor.

Beleidsprestatie 2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en infrastructuursubsidies (PZI)

Om ervoor te zorgen dat de provincie Zuid-Holland voor iedereen bereikbaar is en blijft op een duurzame en veilige manier legt de provincie ook nieuwe provinciale infrastructuur aan en verbetert bestaande provinciale infrastructuur. Of een infrastructurele ingreep passend en nodig is wordt bepaald door onderzoek te doen naar oorzaken en mogelijk maatregelen. Hierbij wordt integraal gekeken of lopen, fietsen, OV en deelvervoer ook een bijdrage aan de oplossing kunnen leveren. Daarnaast draagt de provincie bij aan projecten van anderen door middel van advisering en/of een financiële bijdrage. Verkeersveiligheid en duurzaamheid zijn standaard elementen in de voorbereiding van projecten.

Wat hebben we bereikt?

We droegen bij aan projecten van andere overheden met subsidies en adviezen. In 2025 verleenden we 22 subsidies aan projecten die zorgen voor een betere verkeersveiligheid, verkeersdoorstroming en voor fietspaden in Zuid-Holland. Het totaal aan verleende subsidies is bijna € 5,7 miljoen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- In 2025 stelden we het [PZI 2026-2040](#) op. Voor dat programma hebben we alle projecten in de verkenningsfase en de bijdragen aan projecten van anderen bijgewerkt.
- We onderzochten bij verschillende infrastructuurprojecten uit het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) 3 zaken:
  - welke maatregelen zijn nuttig en mogelijk
  - welke maatregelen passen in de omgeving (wat zijn de effecten) en
  - welke maatregelen passen bij de provinciale doelstellingen zoals bereikbaarheid, leefbaarheid, verkeersveiligheid en duurzaamheid.

Bijdragen aan (infrastructuur)projecten van anderen

- We moedigden het fietsgebruik aan door subsidies te verstrekken aan andere wegbeheerders en ProRail. We zijn afhankelijk van andere wegbeheerders omdat 90% van de fietsinfrastructuur niet in beheer is bij de provincie, maar bij gemeenten en waterschappen. De subsidies zijn bedoeld voor de aanleg van nieuwe of het verbeteren van bestaande fietsinfrastructuur en fietsenstallingen. Daarnaast onderzochten we mogelijke maatregelen aan onze eigen provinciale fietspaden. De basis hiervoor vormt de Uitvoeringsagenda 'Samen verder fietsen'.
- In 2025 zijn verschillende fietssubsidieprojecten afgerond. Voorbeelden hiervan zijn de realisatie van 400 fietsparkeerplekken bij station Leiden De Vink, de realisatie van een fietsbrug in Voorhout en verbreding van een fietspad op de doorfietsroute Gouda-Bodegraven. Ook namen we nieuwe subsidieaanvragen in behandeling. We ondersteunden de subsidieontvangers om te komen tot een snelle uitvoering van het project waarvoor zij subsidie aanvroegen. In het [PZI 2026-2040](#) staan de projecten opgenomen.
- We hebben in 2025 nog geen besluit genomen over subsidies voor de fietsmaatregelen [Noordelijke Duin- en Bollenstreek en Haarlemmermeer](#). De voorbereiding door de gemeenten is nog niet afgerond
- Wij werkten samen met onze partners verder aan de [MIRT-verkenning Oude Lijn en knooppunten](#). We onderzochten de infrastructurele maatregelen die nodig zijn voor 170.000 nieuwe woningen en 80.000 arbeidsplaatsen. [Het Rijk heeft extra geld beschikbaar gesteld](#) voor deze projecten om extra woningbouw mogelijk te maken.
- Het beschikbare budget bleek onvoldoende om alle maatregelen te kunnen uitvoeren. Omdat we geen vertraging op wilden lopen, hebben wij besloten welke maatregelen voor de knooppunten Leiden Centraal, Den Haag Laan van NOI, Schiedam Centrum en Dordrecht verder worden uitgewerkt en hoe deze te financieren. Voor de nieuwe stations Rijswijk Buiten, Schiedam Kethel, Rotterdam van Nelle en Dordrecht Leerpark is de planologische procedure opgestart. De knooppunten Leiden en Dordrecht hebben de status "verkenning" in het PZI.
- Voor de verkenning Bus Rapid Transit Leiden – Zoetermeer (BRT LeiZo) maakten we afspraken met het Rijk en de regionale partijen over 7 afzonderlijke clusters van acties en maatregelen. De uiteindelijke maatregelen dragen bij aan een betere bereikbaarheid per openbaar vervoer, inclusief de nieuwe woningbouwgebieden Knoop Leiden Centraal, Lammenschans driehoek, Entreegebied Zoetermeer en Bleizo-west.
- We gaven subsidies voor regionale infrastructuurprojecten voor het verbeteren van de bereikbaarheid en verkeersveiligheid via de weg, het openbaar vervoer en de fiets. Dit deden we op basis van de door de regio's ingediende regionale gebiedsagenda's Mobiliteit.
- We droegen inhoudelijk bij aan Rijksinfrastructuurprojecten, zoals de:
  - [A16 Rotterdam](#)
  - [A4 Burgerveen – N14](#)
  - [A27 Houten – Hooipolder](#)
  - [A16 Van Brienoordbrug](#)
  - [A20 verbreding Nieuwerkerk a/d IJssel - Gouda](#)

- Hierbij keken we naar de effecten op het provinciale wegennet, milieu, omgeving enzovoorts. Omdat het Rijk de A4 Haaglanden-N14 en de A15 Papendrecht Gorinchem heeft gepauzeerd overlegden we als regio met het Rijk over de gevolgen en eventuele andere maatregelen. Vanwege de huidige bereikbaarheidsknelpunten, autonome groei van verkeer en verdere verstedelijking drongen we bij het Rijk aan om deze projecten van de paauzestand te halen.
- Met de verkenning naar een realisatiepact Rotterdam werkten we aan een gezamenlijk investeringsprogramma. Dit is gericht op duurzaam goederenvervoer, waaronder toekomstbestendige verbindingen tussen het knooppunt Rotterdam en het Europese achterland.
- We hebben een start gemaakt met het initiatiefproject fietsverbinding Bodegravenboog dat voortkomt uit de verkenning [Beter Bereikbaar Gouwe](#). De Bodegravenboog zelf is echter een Rijksverantwoordelijkheid. We hebben ons ingezet om het Rijk de eerste stap te laten zetten. Dat is in 2025 nog niet gebeurd.

Vorbereiding aanleg en verbetering van provinciale infrastructuur

- Met de betrokken partijen werkten we maatregelen uit voor bereikbaarheidsverbeteringen op de Algeracorridor, [Voorne Putten / Haven Rotterdam](#) (verkenningfase), het [Westland \(initiatiefase\)](#) en [logistieke 'hubs'](#). De verkenning Algeracorridor Langzaam verkeerverbinding is afgerond. Met de betrokken gemeenten en de MRDH hebben we besloten om dit project niet verder uit te werken. Bij de Voorjaarsnota 2025 is besloten de gereserveerde middelen in te zetten voor verbeteringen op en rondom de Algerabrug. Voor verbeteringen aan de Algerabrug droegen we bij aan de planuitwerking. We hebben nog geen subsidie verleend voor maatregelen die op korte termijn kunnen worden uitgevoerd omdat de planuitwerking nog niet is afgerond.
- Ook ronden we de verkenning naar het Uitvoerings- en investeringsprogramma doorstroming openbaar vervoer af. Dit heeft nog geen maatregelen opgeleverd die daadwerkelijk kunnen worden uitgevoerd. Hier is nog nadere uitwerking nodig vanuit de gemeenten voordat een uitvoeringsbesluit kan worden genomen. De subsidieregeling Mobiliteit is daarom ook nog niet aangepast. Voor het provinciale project OV-viaduct A29/N217 reserveerden we in het PZI 2026-2040 budget. [Het Rijk heeft voor dit project een bijdrage](#) toegezegd (ontsluiting woningbouw)
- Daarnaast heeft het Rijk ook een bijdrage toegezegd voor de bereikbaarheid van het gebied rond de nieuwe fabriek van Eli Lily in Katwijk.
- Over de gewijzigde scope voor fase 2 van de spoorcorridor Leiden – Utrecht (inclusief het nieuwe station Hazerswoude-Rijndijk) konden we nog geen nieuw uitvoeringsbesluit aan Provinciale Staten voorleggen omdat pas laat in 2025 duidelijk werd dat een aanvullende [Rijksbijdrage](#) beschikbaar kwam (voor bereikbaarheid nieuwe woningen). In het PZI 2026-2040 reserveerden we budget voor een aanvullende provinciale bijdrage
- De verkenning [Halteverbeterplan](#) ging in 2025 door met onderzoek naar het tweede deel aan maatregelen. Het eerste deel zijn we aan het uitvoeren (zie beleidsprestatie 2-1-5).
- Ook bekeken we maatregelen voor Hoogwaardig openbaar vervoer in het concessiegebied Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem (fase 3). Omdat het beschikbare budget niet toereikend is om alle haltes om te bouwen hebben we een prioritering gemaakt. De geprioriteerde haltes voegden we toe aan de scope van het uitvoeringsproject door middel van een uitvoeringsbesluit (zie Beleidsprestatie 2-1-5).
- De initiatiefase van het project verbindingsweg N208 - A44 ten zuiden van Lisse ronden we in 2025 nagenoeg af en de resultaten zijn [gepubliceerd](#). De nieuwe verbinding biedt op lokaal niveau verbeteringen, maar lost de regionale problematiek niet op. Daarnaast gaat deze maatregel ten koste van natuur en bollengrond waardoor de baten niet op wegen tegen de kosten. Met de deelnemende partijen sprake we af om verder te studeren op alternatieve maatregelen in samenhang met de mogelijke verbinding N208/A44.
- De gemeente Zuidplas heeft de verkenningfase voor het project Bereikbaarheid Vijfde Dorp (Zuidplas) nog niet afgerond in 2025. Er is daardoor ook nog geen uitvoeringsbesluit genomen. De door het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening aangestelde adviseur Wim Kuijken heeft in 2025 geprobeerd alle partijen op één lijn te krijgen en daarover advies uitgebracht aan de minister. [Het Rijk heeft een extra](#)

[bijdrage toegezegd](#) voor de bereikbaarheid van deze nieuwe woningen. In het PZI 2026-2040 reserveerden we budget voor de provinciale bijdrage.

- Voor de geluidsmaatregelen langs de N219 tussen Nieuwerkerk a/d IJssel en Zevenhuizen trok de gemeente haar bijdrage van 50% terug. Zij willen onderzoeken hoe de doelstellingen op een andere manier kunnen worden bereikt. Hierdoor konden we geen uitvoeringsbesluit nemen voor dit project.
- Voor het nieuwe Actieplan Geluid startten we met een inventarisatie van provinciale wegen waar stil asfalt en geluidschermen mogelijk van meerwaarde zijn voor het verminderen van geluidsoverlast.

Beleidsprestatie 2-1-5 Realisatie provinciale infrastructuurprojecten (PZI)

Om de bereikbaarheid op peil te houden legt de provincie ook nieuwe infrastructuur aan of verbetert bestaande infrastructuur. Deze projecten worden gerealiseerd op basis van een besluit waarin de inhoudelijke scope, planning en het financieel kader zijn vastgelegd.

Wat hebben we bereikt?

- We legden nieuwe infrastructuur aan of verbeterden bestaande infrastructuur. Dit deden we om de bereikbaarheid binnen de provincie op peil te houden. Deze projecten voerden we uit op basis van een besluit waarin we de inhoudelijke scope, de planning en het financieel kader bepaalden.
- We maakten onze provinciale wegen veiliger met verschillende ingrepen in De Lier (parallelweg N223), Oud-Alblas (N481), Hoek van Holland (fietsverbinding F370), Nieuwerkerk aan den IJssel (N219), Oegstgeest (N444), Gouda (N207) en Maasdijk (N220). We legden bijvoorbeeld plateaus aan om de snelheid te beperken maar ook extra vangrails. We stelden op plaatsen waar geparkeerde auto's voor gevaarlijke situaties zorgden een parkeerverbod in.
- We ronden de werkzaamheden aan de nieuwe bediening in het Provinciehuis, de Koningpoort, af en namen deze in gebruik. Daarmee bedienen we nu op afstand de bruggen in de provincie en handelen storingen en incidenten af via de Incident Coördinatie-desk (IC-desk).

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

In 2025 stelden we het [PZI 2026-2040](#) op. Voor dat programma hebben we alle projecten in de verkenningsfase en de bijdragen aan projecten van anderen bijgewerkt. We werkten aan verschillende provinciale infrastructuurprojecten volgens de richtlijnen Duurzaam Veilig. Met deze projecten verbeterden we de bereikbaarheid en de verkeersveiligheid en maakten we ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk. We hielden daarbij rekening met andere provinciale doelstellingen.

Realisatie aanleg en verbetering van provinciale infrastructuur

- Door het aanleggen van nieuwe en het verbeteren van bestaande fietsinfrastructuur moedigen we het gebruik van de fiets aan. De basis hiervoor vormt de [Uitvoeringsagenda 'Samen verder fietsen'](#). We voerden projecten uit aan de eigen provinciale fietsinfrastructuur die vaak langs provinciale wegen ligt en maakten fietsoversteken bij provinciale wegen veiliger. In het [PZI 2026-2040](#) staan in bijlage 2 de provinciale fietsprojecten benoemd.
- In 2025 vervingen we alle resterende panelen voor het dynamisch reizigersinformatiesysteem op de openbaar vervoer haltes. Hiermee is het project volledig afgerond.
- We werkten aan de planuitwerking van het Halteverbeterplan inclusief de Parkeer- en Reisvoorziening op de Algeracorridor. We konden nog niet aan de slag met de eerste maatregelen omdat de kosten hoger bleken dan het beschikbare budget. Daarom startten we nader onderzoek naar de onderbouwing van de kosten en mogelijke oplossingen.
- We gingen door met de realisatie van projecten voor Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV), onder andere:
  - HOV Hoeksche Waard / Goeree-Overflakkee (waaronder Rotterdam – Oud-Beijerland)
  - HOV Drechtsteden Molenlanden Gorinchem fase 2 (aanbesteed) en 3 (uitvoeringsbesluit);

- o [HOV Noordwijk – Schiphol](#) (opgeleverde maatregelen activeerden we in 2025)
  - o [HOV Leiden CS -Katwijk - Noordwijk](#) (aanleg Broekwegviaduct en besluit over aanleg Achterwegviaduct)
- We pasten in 2025 16 verkeersregelinstallaties aan. Dit was eerder dan verwacht. Deze kunnen we inzetten voor verkeers- en incidentmanagement (zie Beleidsprestatie 2-2-1) en het geven van voorrang aan bijvoorbeeld fietsers, bussen of goederenvervoer.
- We konden nog niet starten met de uitvoering van de N207 Zuid omdat de procedure voor het provinciaal inpassingsplan meer tijd in beslag nam, waaronder bespreking in Provinciale Staten.
- We startten met de planuitwerking voor de [Kruising N214/N216 en Verkeersveiligheidsmaatregelen traject N214 A en B](#) nadat Provinciale Staten het uitvoeringsbesluit hadden genomen.
- We werkten verder aan de uitvoering van onder andere de:
  - o [RijnlandRoute \(Europaweg\)](#)
  - o [N211 Wippolderlaan](#)
  - o [Verkeersveiligheidsmaatregelen traject N215 B en C](#) (aanpassingen aan (parallel)weg)

Beleidsprestatie 2-1-6 Duurzame, stille en nieuwe luchtvaart

De zogenaamde kleine- en recreatieve luchtvaart kan (geluid)overlast geven of tot verstoring van natuur leiden. De provincie gaat over de locaties waar luchtvaart mag starten en landen, met uitzondering van Rotterdam The Hague Airport, en de provincie kan daarvoor regels opstellen. De provincie gaat niet over waar en hoe er gevlogen wordt; dit valt onder de bevoegdheid van het Rijk.

De provincie wil hiernaast dat de overlast van Schiphol en Rotterdam The Hague Airport (RTHA) zoveel mogelijk beperkt wordt. Dit gaat om geluidhinder, uitstoot van (ultra) fijnstof, stikstof en CO₂. Tegelijkertijd wil de provincie dat Schiphol zijn positie als belangrijke internationale luchthaven kan behouden en zijn netwerk van internationale verbindingen kan versterken. Voor RTHA wil de provincie dat de luchthaven zijn positie als zakelijke luchthaven kan behouden.

De provincie oefent invloed uit op de besluitvorming door de minister van Infrastructuur en Water- staat (I&W) en de Tweede Kamer over de toekomstige ontwikkeling van beide luchthavens. Voor Schiphol gaat dit via de Bestuurlijke Regie Schiphol (BRS; een samenwerkingsverband van vier provincies en een veertigtal gemeenten rondom Schiphol) en bij RTHA via de Bestuurlijke Regiegroep RTHA (BRR; een samenwerkingsverband van de provincie en drie gemeenten).

De provincie wil dat binnen de geluidcontouren rondom Schiphol en RTHA terughoudend wordt omgegaan met nieuwe woningbouw om nieuwe geluidgehinderden zoveel mogelijk te voorkomen. Echter binnen de regels wil de provincie dat kleinschalige woningbouw mogelijk moet kunnen zijn indien dit de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid ten goede komt. Daartoe heeft de provincie regels gesteld in de Omgevingsverordening.

Wat hebben we bereikt?

De Decentrale Milieudienst Rijnmond (DCMR) voerde het beleid 'Kleine en recreatieve luchtvaart' uit door te handhaven op (geluid)overlast. Hiermee is de geluidsoverlast beperkt tot wat is toegestaan.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- We behartigden in goede samenwerking met gemeenten en regionale netwerken onze belangen met betrekking tot luchthavens Schiphol en Rotterdam The Hague Airport.
- We zetten in op minder hinder voor omwonenden door luchtvaart in Zuid-Holland. We hebben daartoe zorg- en aandachtspunten gedeeld met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat ten aanzien van het aankomende Luchthavenverkeersbesluit Schiphol. Ook ten aanzien van de luchtruimherziening deelden we samen met gemeenten onze zorgpunten met het ministerie.

- Wij concludeerden dat de aanvraag voor het luchthavenbesluit door de luchthaven bij het ministerie al in grote mate beantwoordt aan onze doelstellingen voor beperking van overlast. In het voortraject pleitten we voor het terugdringen van nachtvluchten en het sterk verminderen van vliegen rondom de randen van de nacht.
- In 2025 startten we met de evaluatie van het bestaande beleid voor kleine en recreatieve luchtvaart, in het bijzonder de beleidsregel Landen en Opstijgen. In heel Nederland blijken de provinciale regels voor tijdelijk en uitzonderlijk gebruik (TUG) niet goed aan te sluiten op de inzet van drones. Hierdoor stagneert innovatie. De Interprovinciale Contactgroep Luchtvaart startte de Werkgroep Onbemande Luchtvaart om voorstellen te doen voor (bij voorkeur landelijk uniforme) aanpassing van de provinciale beleidsregels. We sloten ons aan bij deze werkgroep.
- We gebruikten ons netwerk om onze provinciale doelen te bereiken of op te komen voor onze belangen. Zo beïnvloedden we nieuw landelijk beleid bij vraagstukken rond Schiphol en Rotterdam The Hague Airport en over de inrichting van het luchtruim. Voor Schiphol-gerelateerde zaken hebben we dat onder andere gedaan via de Bestuurlijke Regie Schiphol. Voor Rotterdam The Hague Airport hebben we dat gedaan via de Bestuurlijke Regiegroep Rotterdam The Hague Airport en de Commissie Regionaal Overleg RTHA.
- In 2025 startten we de aanbestedingsprocedure voor het uitvoeren van een onderzoek naar de maatschappelijke en economische waarde van Rotterdam The Hague Airport en de waarde van de locatie voor eventuele andere functies.
- We voerden onze wettelijke taak uit voor de luchtvaart. Dit is het vaststellen van luchthavenregelingen of – besluiten en verlenen van ontheffingen voor Tijdelijk en Uitzonderlijk Gebruik (TUG). De luchthavenregeling voor het testcentrum voor ‘Remotely Piloted Aircraft Systems’ op voormalig vliegveld Valkenburg verlengden we in 2025 tot en met 30 april 2028.
- In 2025 onderzochten we samen met het Rijk de mogelijkheden van een nieuw luchtruim bij Unmanned Valley in Katwijk. Boven de Noordzee komt een test- en experimenteergebied voor drones die buiten het zicht van de piloot vliegen. Dit heet BVLOS en is een afkorting van het Engelse “Beyond Visual Line of Sight”. Het gebied zal door een transferroute worden verbonden met Unmanned Valley. Daar zullen de drones opstijgen en weer landen. Voor het realiseren van het test- en experimenteergebied moet het luchtruim gewijzigd worden. Wij hebben in het hiervoor [voorgeschreven proces](#) de rol van initiatiefnemer genomen. Op 8 oktober 2025 sloten we een bestuursovereenkomst met de Minister van Infrastructuur en Waterstaat en de Staatssecretaris van Defensie.
- In 2025 startten we met de voorbereidingen om in kaart te brengen op welke wijze en aan welke provinciale beleidsterreinen onbemande luchtvaart raakt en welke beleidskeuzes we daarin te maken hebben.
- In 2025 is besloten het burgermeetnet Rotterdam The Hague Airport met een jaar te verlengen, omdat de uitvoering vertraagd is. De evaluatie voerden we daarom niet in 2025 uit.

Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur

Het beleidsdoel Goed functionerende provinciale infrastructuur is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 2-2-1 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

De fietspaden, bermen, wegen, vaarwegen, bruggen en sluisen en verkeerssystemen worden sober, doelmatig en duurzaam onderhouden met zo min mogelijk overlast. Beheer en onderhoud houdt de provincie daarmee boven het aansprakelijkheidsniveau en laten we zo efficiënt mogelijk plaatsvinden. Op dit moment doet de provincie dit op een manier met zo min mogelijk kosten, uitstoot en overlast voor de vaarweg- en weggebruiker en omgeving. Tijdens de werkzaamheden wordt het belang van de fietser en voetganger zwaar meegewogen. Er wordt ingezet op innovaties bij werkzaamheden om naast de kosten te beperken ook de uitstoot te verminderen.

Wat hebben we bereikt?

Onderhoud aan fietspaden, bermen, wegen, vaarwegen, bruggen en sluisen en verkeerssystemen voerden we sober, doelmatig en duurzaam uit met zo min mogelijk overlast. Met dit onderhoud zorgden we ervoor dat onze

infrastructuur veilig en beschikbaar was tegen zo min mogelijk kosten. Tijdens onderhoudswerkzaamheden zorgden we voor 'minder hinder' voor fietsers en voetgangers, bijvoorbeeld door het inzetten van een fietsveerpont.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Juridisch Beheer

Provinciale Staten is op 30 mei geïnformeerd over de meerwaarde van de inzet van boa's. Daarnaast zijn ambities uitgesproken om de inzetbaarheid verder te vergroten, vooral door boa's op de wegen en de vaarwegen elkaar te laten ondersteunen.

Maatregelen Bedrijfsvoeringsmiddelen

- Het bouwproces van de duurzame patrouillevaartuigen is gestart.
- De nieuwe bedienentrale, de Koningpoort, is opgeleverd en in gebruik genomen. Duurzaamheid en toekomstbestendigheid speelde een belangrijke rol. Onder andere door de keuze voor verbouwen van het provinciehuis in plaats van een nieuw gebouw realiseren, flexibele inrichting van de ruimte, hergebruik van materialen en in circulaire geproduceerde materialen en producten.

Realiseren duurzaamheidsambitie via assetmanagement provinciale infrastructuur

- In 2025 zijn projecten en onderhoudscontracten, in lijn met de organisatiedoelen (afbeelding 1), zo duurzaam mogelijk uitgevoerd. Duurzaamheid wordt standaard meegenomen bij het bepalen van projectdoelen, het ontwerp, de aanbesteding, het beheer en onderhoud.
- In het kader van Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) is een generiek Ambitiweb vastgesteld (afbeelding 2). In dit Ambitiweb wordt weergegeven waar de invloed van de provincie ligt op de doelen voor klimaat, mens en milieu. Het Ambitiweb wordt gebruikt voor ieder uit te voeren project, waarbij wordt gekeken met welke maatregelen invulling kan worden gegeven aan de vastgestelde doelstellingen.
- Onze focus lag op de materialen en werkzaamheden die binnen het beheer en onderhoud van onze provinciale infrastructuur het meeste invloed hebben op het milieu. In merendeel van de gevallen zijn dat bouwtransport en bouw materieel en de materialen asfalt, beton, staal, bagger en bermmaaisel. Op basis van analyses is bepaald welke kansen en maatregelen haalbaar en betaalbaar waren binnen het beschikbare onderhoudsbudget. Zo hebben we onder andere:
  - op diverse projecten emissieloos materieel ingezet met behulp van de Speciale Uitkering Schoon- en Emissieloos Bouwen (SPUK SEB), een subsidieregeling ter stimulering van de inzet van emissieloos materieel. De inzet is positief bevallen. Het materieel is goed inzetbaar en zorgt tegelijkertijd voor een schonere en stillere uitvoering van de werkzaamheden.
  - een maximale productietemperatuur van asfalt van 140 °C doorgevoerd en het percentage toegestaan hergebruik van 'oud asfalt' in nieuw asfalt verhoogd. Beide maatregelen zorgen voor een aanzienlijke winst in het behalen van de organisatiedoelstellingen op de thema's CO₂ en Circulariteit.
  - het Ambitietraject Reststromen afgerond. Dit betreft een onderzoek om de materialen asfalt, beton, staal, bagger en bermmaaisel zo goed als mogelijk te verwerken in nieuwe materialen. Eind 2025 is een vervolgt raject gestart om de uitkomsten uit het onderzoek te vertalen naar concrete maatregelen en deze te implementeren in het beleid. Dit loopt door in 2026.
  - eind 2025 een onderzoek gestart naar de concretisering van het thema klimaatadaptatie, met als doel dit te vertalen naar gerichte en uitvoerbare maatregelen. De eerste resultaten zijn positief. Niet alleen ontstaat er beter zicht op de doelstelling en de mogelijke maatregelen, ook werden meekoppelkansen zichtbaar met andere opgaven, zoals biodiversiteit. Dit loopt door in 2026.

- Om de voortgang van de organisatiedoelen te meten is het monitoringssysteem voor het thema CO₂ doorontwikkeld en is voor het thema Circulariteit ook een meetsysteem opgezet. Deze thema's geven het meeste inzicht in de voortgang van de organisatiedoelen.

Afbeelding 1 Organisatiedoelen Duurzaamheid

Uitvoeren assetmanagement op onderhoudsniveau 'Sober en Doelmatig'

Maatregelen Beheer en onderhoud infrastructuur

- In 2025 voerden we planmatig onderhoud uit aan
  - Wegen: vanuit de regiocontract is op verschillende trajectdelen wegonderhoud uitgevoerd, waaronder op de N220a, N223a, N215a, N443a en de N481a (totaal 51,7km).
  - Vaarwegen: we zijn begonnen aan de voorbereiding en vervanging van oevers langs de Heimanswetering, Woudwetering, Oude Wetering, Oude Rijn ten oosten en in het centrum van Alphen aan den Rijn en tussen Bodegraven en Nieuwerbrug aan de Rijn. Ook zijn we gestart met baggerwerkzaamheden op traject 2 tot en met 9 en de voorbereiding van de baggerwerkzaamheden op trajecten 1 (Delftse Schie) en 10 (Merwedekanaal).
  - Beweegbare kunstwerken: aan vier beweegbare bruggen, de Kandelaar-, Ham-, Oostpoort- en Reineveldbrug, over de Delftse Schie en het Rijn-Schiekanaal is planmatig onderhoud uitgevoerd. Ook is er planmatig onderhoud uitgevoerd aan de Julius Caesarbrug in Leiden, de Coenecoopbrug in Waddinxveen en de Bazelbrug en Schotdeurensebrug over het Merwedekanaal.
- Jaarlijkse onderzoeken en inspecties zijn uitgevoerd om nog te starten beheer- en onderhoudsprojecten voor te bereiden.
- Er zijn verschillende beheerplannen afgerond, waaronder één voor berm-slootbeschoeiingen en faunavoorzieningen.
- Regiocontracten voor dagelijks beheer en onderhoud van beweegbare bruggen en verkeerssystemen zijn in 2025 gegund aan een onderhoudsaannemer.
- In 2025 is ons certificaat voor de ISO 55001, ons assetmanagementsysteem, verlengd

Maatregelen Brugbediening, incident- en verkeersmanagement

- In 2025 hebben we onze verkeersinformatie verder gedigitaliseerd. Hierdoor kan onze verkeersinformatie realtime gedeeld worden met verkeersdeelnemers via de mobiele telefoon. De verkeersinformatie is onder andere gedeeld via DIB's (digitale informatie bakens).
- Verkeersmanagement bij vertragingen met andere oorzaak (anders dan incidenten of gebruikelijke files) wordt tot nu toe beperkt uitgevoerd door onze verkeerscentrale. Hiervoor willen we een systeem ontwikkelen om zicht te hebben op files buiten de spitsen. In 2025 is het nog niet gelukt om dit te realiseren en werken we hier verder aan in 2026.
- De ontwikkeling van nieuwe software voor het netwerkmanagementsysteem is gegund in 2025 en de eerste deelproducten (webapplicatie) zijn opgeleverd.
- Onder andere vanwege het nog niet kunnen vullen van alle openstaande vacatures hebben we voor het bedienen van onze sluiscomplexen en bediencentrales in 2025 meer gebruik gemaakt van uitzendkrachten dan gepland.

- Uit de cybersecurity-analyse zijn geen grote risico's naar voren gekomen. Er zijn wel een aantal organisatorische verbeteringen voorgesteld. Die worden opgepakt. We hebben plannen gemaakt die zorgen dat de infrastructuur beschikbaar blijft, als er een cyberrisico optreedt.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

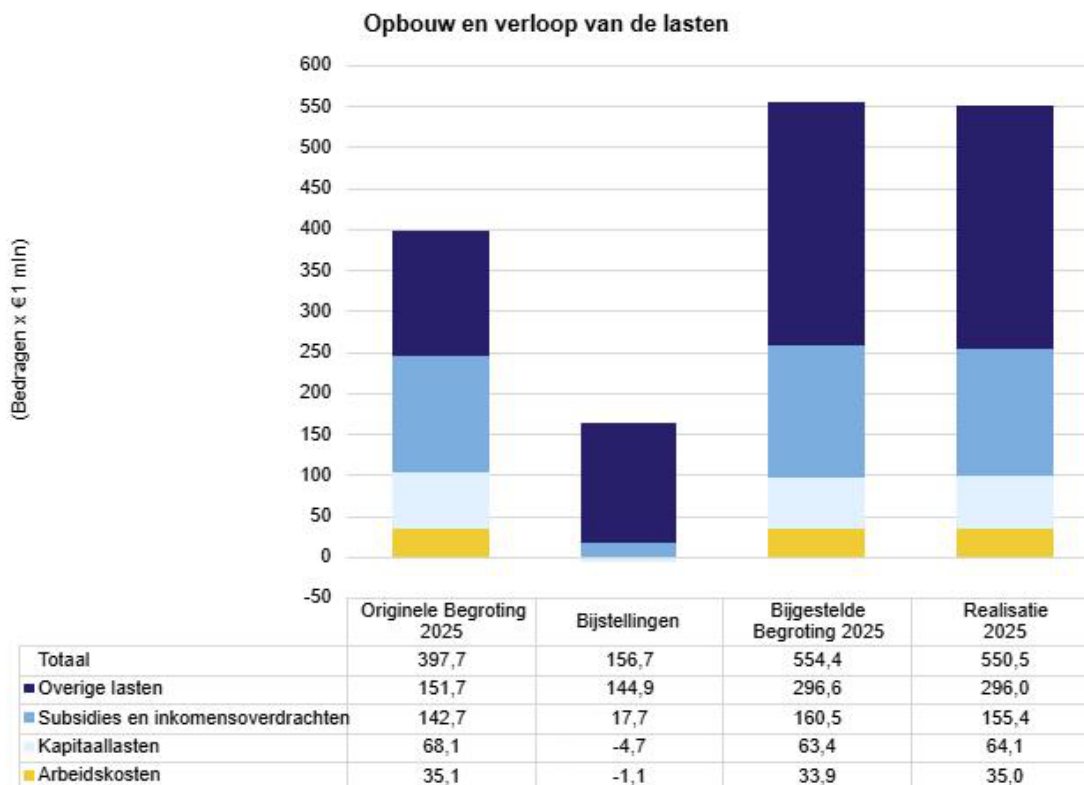
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen					
2-1-1 Stimuleren transitie naar duurzaam, veilig en slim personenvervoer	10.930	-399	10.531	8.756	1.775
2-1-2 Adequaate en duurzame aanbod openbaar vervoer	140.462	14.030	154.492	150.406	4.085
2-1-3 Duurzame en efficiënt goederenvervoer	2.773	74	2.846	2.325	522
2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en -subsidies (PZI)	21.661	4.781	26.442	27.909	-1.467
2-1-5 Realisatie provinciale infrastructuurprojecten (PZI)	33.491	-3.584	29.907	29.987	-81
2-1-6 Duurzame, stille en nieuwe luchtvaart	1.499	-34	1.465	1.515	-50
Totaal beleidsdoel 2-1	210.817	14.866	225.683	220.898	4.785
Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur					
2-2-1 Beheer en onderhoud op orde en duurzaam	186.843	141.866	328.709	329.613	-905
Totaal beleidsdoel 2-2	186.843	141.866	328.709	329.613	-905
Totaal Lasten	397.659	156.732	554.392	550.512	3.880
Baten					
Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen					
2-1-1 Stimuleren transitie naar duurzaam, veilig en slim personenvervoer	-1.821	-40	-1.861	-1.626	-235
2-1-2 Adequaate en duurzame aanbod openbaar vervoer	-9.341	5.267	-4.074	-6.917	2.843
2-1-3 Duurzame en efficiënt goederenvervoer	-100	0	-100	-90	-10
2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en -subsidies (PZI)	-161	-39	-200	-1.041	841
2-1-5 Realisatie provinciale infrastructuurprojecten (PZI)	0	0	0	-5	5
Totaal beleidsdoel 2-1	-11.423	5.188	-6.235	-9.678	3.443
Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur					
2-2-1 Beheer en onderhoud op orde en duurzaam	-13.944	-3.492	-17.435	-18.610	1.175
Totaal beleidsdoel 2-2	-13.944	-3.492	-17.435	-18.610	1.175
Totaal Baten	-25.366	1.696	-23.670	-28.288	4.618
Saldo lasten en baten Ambitie 2	372.293	158.429	530.721	522.224	8.498

Toelichting lasten

Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen

Exploitatie OV € 4,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>De uitgaven over 2025 zijn lager geweest dan begroot. Dit heeft diverse oorzaken. Naast diverse kleinere afwijkingen hebben we vrijval van lasten die nog op de balans stonden sinds 2023 en niet meer gaan optreden. Daarnaast zijn de middelen die in 2025 beschikbaar waren voor het kortingsproduct voor minima niet uitgegeven. De uitwerking van het reisproduct heeft meer tijd gekost waardoor de invoering niet meer is gelukt in 2025. Tot slot zijn er minder subsidies verleend voor het toegankelijk maken van haltes.</p>	

Onderzoeksagenda Bereikbaarheid € 0,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>De lagere uitgave wordt veroorzaakt doordat er minder activiteiten zijn gedaan voor samenwerking en lidmaatschappen op het gebied van bereikbaarheid. Daarnaast vielen de beheerkosten van de app 'Da's zo gefiets' lager uit en konden we een aantal kleinere onderzoeken niet opstarten omdat inzet nodig was voor de uitwerking van het fietsbeleid.</p>	

Verkeersveilig gedrag € 1,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>De uitgaven zijn € 1,1 miljoen. lager dan begroot met name doordat subsidies die in voorgaande jaren zijn verleend voor de regionale aanpakken verkeersveilig gedrag lager zijn vastgesteld. De regio's hebben minder kosten gemaakt. De begrote subsidielasten voor 2025 zijn volledig gerealiseerd. Daarnaast vielen de kosten voor het Regionaal Ondersteuningsbureau Verkeersveiligheid € 0,2 miljoen lager uit. Er was minder budget nodig om het volledige programma uit te voeren.</p>	

Projecten en subsidies PZI € 1,6 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>De uitgaven zijn hoger dan verwacht. Dit bestaat uit een aantal hogere uitgaven en een aantal lagere uitgaven. Op projecten in de initiatiefase is € 1,9 miljoen minder uitgegeven met name omdat een aantal uitgaven met dekking vanuit de reserve bereikbaarheid niet zijn gerealiseerd. Het betreft eerder toegezegde subsidies waarvoor mogelijk geen aanvragen meer worden ingediend. Daarnaast waren de subsidielasten voor regionale infraprojecten € 0,7 miljoen hoger door meerjarige lasten van eerder verleende subsidies. De subsidielasten voor fietsprojecten zijn € 2,8 miljoen hoger doordat bij de Najaarsnota 2025 is besloten om bijdragen aan derden van minder dan € 2,5 miljoen. niet meer te activeren maar ten laste van de exploitatie te nemen. De extra uitgaven worden gedekt vanuit de reserve Bereikbaarheid.</p>	

Goederenvervoer € 0,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Er zijn minder uitgaven gedaan op de diverse onderwerpen zoals goederenvervoer over water, waterstof, onderzoek, samenwerking en voorbereiding schone schepen en connected transport. Voor waterstof (RH2INE) was per abuis meer budget begroot dan was afgesproken met de partners en daarnaast zijn de subsidielasten voor de laadinfra op de Maasvlakte dit jaar lager omdat het project langer duurt en de lasten over meerdere jaren wordt verdeeld.</p>	

Overig € 0,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>De rest van het verschil bestaat uit een aantal overige kleine afwijkingen.</p>	

Apparaatslasten € 0,3 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>De verschillen in apparaatslasten zijn op totaalniveau toegelicht in de Paragraaf Arbeidscapaciteit.</p>	

Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur

Onderhoudsprogramma € 0,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Niet alle geplande uitgaven voor het beheer en onderhoud zijn in 2025 gedaan. Een aantal oorzaken hiervoor is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • € 1,7 miljoen (v) Er zijn minder storingen en calamiteiten opgetreden bij de meerjarige onderhoudscontracten, zoals wegen, bruggen, vaarwegen, tunnelbeheer en dynamisch verkeersmanagement. • € 1,1 miljoen (v) Een deel van de onderzoeken en inspecties voor het assetmanagement is voorbereid, maar voor de uitvoering is meer tijd benodigd. • € 0,5 miljoen (v) In verband met de afronding van de verbouwing van Koningspoort was er onvoldoende capaciteit om andere maatregelen op het vastgoed uit te voeren, zoals het herinrichten van de oude bediencentrale de Waard. Dit wordt nu in 2026 opgepakt. • € 0,5 miljoen (v) Naast het inzetten van personeel in vaste dienst, maakten we ook gebruik van een flexibele schil via arbeidscapaciteit van uitzendbureaus en inhuurcontracten. Door het aannemen van meer eigen personeel is er in 2025 minder inzet benodigd geweest van medewerkers via inhuurcontracten. Dit gaat onder meer om het inhuren van medewerkers voor de brugbediening. • € 0,6 miljoen (v) In het planmatig onderhoud voor derden is de planning iets gewijzigd, met verschuiving van de lasten naar 2026 tot gevolg. Het betreft voornamelijk bruggenprojecten voor de gemeente Delft en Alphen a/d Rijn. Tegenover deze lagere lasten, staan ook lagere inkomsten. • Er zijn diverse niet geplande uitgaven gedaan voor het planmatig onderhoud in 2025: • € 0,7 miljoen (n) Het investeringsproject Oevers locatie Aarkanaal Ter Aar is stilgelegd. Hierdoor kunnen de gemaakte kosten niet worden geactiveerd. Het project zal via een programma van Hoogheemraadschap van Rijnland in latere jaren worden uitgevoerd. De planning daarvan is nog niet bekend. • € 3,4 miljoen (n) We hebben door een scopewijziging in het project Merwedekanaal een boekhoudkundige correctie moeten maken. Dit bedrag is eerder ten laste van de investeringsmiddelen gebracht en in 2025 gecorrigeerd.	

Valkenburgse Meer en Amendement Bruggen zijn geen zanaanbidders € 0,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
<ul style="list-style-type: none"> • € 0,2 miljoen (v). In 2025 is de oever van het Valkenburgse Meer gedeeltelijk ingestort, wat tot een onveilige situatie leidde. Hoewel het herstel is afgerond, loopt het onderzoek en de juridische afhandeling door tot 2026. Het budget van € 0,5 miljoen had deels in 2026 moeten worden begroot. • € 0,3 miljoen (v). Amendement Bruggen zijn geen zanaanbidders. PS hebben besloten om een budget over te hevelen naar Bereikbaar Zuid-Holland voor het koelen van vitale en kwetsbare bruggen. We zijn gestart met een plan om te bepalen bij welke bruggen we het extra budget in gaan zetten.	

Apparaatslasten € 0,9 miljoen (n)	Bestaand beleid
De verschillen in apparaatslasten zijn op totaalniveau toegelicht in de Paragraaf Arbeidscapaciteit .	

Kapitaallasten € 0,8 miljoen (n)	Bestaand beleid
De verschillen in kapitaallasten zijn op totaalniveau toegelicht in de Jaarrekening, onderdeel kapitaallasten.	

Toelichting baten

Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen

Projecten PZI € 0,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het verschil wordt grotendeels verklaard doordat we meer bijdragen hebben kunnen afrekenen met middelen uit de OVP voor de voormalige Brede Doeluitkering (BDU) naar projecten in het PZI. De afwijkingen zijn het gevolg van correcties en worden niet veroorzaakt door vertragingen of versnellingen op projecten	

Exploitatie OV en verkeersveiligheid € 2,9 miljoen (v)	Bestaand beleid
In 2025 hebben wij de boete ad € 3,5 miljoen van Qbuzz geïnd dit heeft voor een incidentele meevaller gezorgd.	

Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur

Diverse baten € 1,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
De inkomsten binnen Beleidsdoel 2-2 bestonden in 2025 naast de legesinkomsten vrijwel geheel uit bijdragen voor werken voor derden. De inkomsten begroten we conservatief en nemen we pas op op het moment dat deze zeker zijn. Op de activiteiten voor (klein) onderhoud aan areaal van derden, zoals onderhouden van verkeersregelininstallaties, Merwedekanaal en brugbediening zijn meer inkomsten gerealiseerd dan begroot. Daarnaast is een stuk grond langs de N211 verkocht, de verkoop bracht € 0,2 miljoen meer op dan de boekwaarde.	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in [Bijlage 1](#).

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen					
Bereikbaarheid	0	113.078	113.078	108.324	4.754
Mobiliteit	5.373	-5.373	0	0	0
Totaal beleidsdoel 2-1	5.373	107.706	113.078	108.324	4.754
Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur					
Bereikbaarheid	0	500	500	500	0
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	49.550	-49.550	0	0	0
Egalisatiereserve dbo infrastructuur	0	5.000	5.000	5.000	0
Totaal beleidsdoel 2-2	49.550	-44.050	5.500	5.500	0
Totaal Lasten	54.923	63.656	118.578	113.824	4.754
Baten					
Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen					
Bereikbaarheid	-5.254	-34.051	-39.305	-20.431	-18.874
Mobiliteit	-20.973	-86.733	-107.706	-107.706	0
NatuurNetwerk Nederland	0	0	0	-59	59
Totaal beleidsdoel 2-1	-26.227	-120.784	-147.010	-128.195	-18.815

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur					
Bereikbaarheid	-550	-541	-1.091	0	-1.091
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	-44.502	-98.103	-142.605	-142.605	0
Mobiliteit	-6	6	0	0	0
Totaal beleidsdoel 2-2	-45.058	-98.638	-143.696	-142.605	-1.091
Totaal Baten	-71.285	-219.421	-290.706	-270.801	-19.905
Saldo lasten en baten Ambitie	-16.362	-155.766	-172.128	-156.976	-15.151

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Gemeenschappelijke regeling Wegschap tunnel Dordtse Kil (GR Wegschap)

Zuid-Holland is samen met de gemeenten Dordrecht en Hoeksche Waard deelnemer in de GR Wegschap die eigenaar is van de (tol)tunnel tussen de N217 en de N3, Deze maakt onderdeel uit van het wegennet in Zuid-Holland. De kosten van de zorg voor de tunnel worden over de deelnemers verdeeld in het geval de tolinkomsten onvoldoende blijken te zijn om de exploitatie te dragen.

Coöperatieve Samenwerkingsverband Decentrale Openbaar Vervoer Autoriteiten (DOVA) U.A.

Zuid-Holland is sinds 2018 lid van dit samenwerkingsverband. Ook de andere provincies en twee vervoerregio's zijn lid van DOVA. DOVA is gericht op samenwerking voor het openbaar vervoer.

Stichting Zuid-Holland bereikbaar

Zuid-Holland werkt samen met andere wegbeheerders in de Stichting Zuid-Holland bereikbaar. De stichting zorgt voor afspraken tussen wegbeheerders bij werk aan de wegen. Het doel is dat het verkeer er daardoor tijdens de uitvoering van wegwerkzaamheden en ook daarna minder last van heeft.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 2](#).

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

De beleidsambitie Schone energie voor iedereen is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 3-1 Energietransitie

Het beleidsdoel Energietransitie is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 3-1-1 Duurzame opwek elektriciteit

We werken samen met onze RES-partners en houden ons aan de gemaakte afspraken om in 2030 6,3 tot 6,8 TWh voor Zuid-Holland te realiseren met grootschalige zon- en windenergie. Deze afspraken zijn gemaakt in 7 Zuid-Hollandse RES'en (Regionale Energiestrategieën) opgesteld en door Provinciale Staten, 51 gemeenteraden en 5 verenigde vergaderingen van waterschappen vastgesteld;

- Om duurzame elektriciteit op te wekken stimuleren wij allereerst zonnepanelen op daken, bedrijventerreinen en bedrijfspanden. We stimuleren bedrijven en coöperaties om zonnepanelen te plaatsen volgens de zonneladder, waarbij we inzetten op meervoudig ruimtegebruik;
- Voor windenergie willen we de zoekgebieden in de RES uitwerken naar concrete zoeklocaties en deze tot realisatie te brengen, desnoods met inzet van het provinciaal instrumentarium;

We streven naar heldere en navolgbare besluitvormingsprocessen zodat inwoners en andere betrokkenen kunnen meepraten en meedenken over en meewerken aan de realisatie van de duurzame opwek elektriciteit.

Wat hebben we bereikt?

In 2025 onderzocht de provincie de effecten van windenergie op de omgeving in Midden-Holland, Drechtsteden en Holland Rijnland. Hiermee heeft de provincie de voorwaarden bepaald om windenergie mogelijk te maken. De uitkomsten zijn vertaald naar gebieden die het meest geschikt zijn voor windenergie. Deze gebieden zijn opgenomen in de ontwerp Herziening Omgevingsbeleid 2025. Het doel is om samen met partners windenergie te realiseren, ook op plekken waar dit nog niet goed op gang komt. Daarnaast helpt de provincie bij de ontwikkeling

van zonne-energie, vooral op grote daken en op plekken waar zonne-energie goed samen kan gaan met andere functies.

In 2025 zette de provincie ook een belangrijke stap bij windenergie in Lansingerland. Het onderzoek naar de milieueffecten is afgerond en er zijn concrete locaties voorgesteld voor opname in de Omgevingsverordening. Daarmee komt de realisatie van ongeveer 15 MW aan windenergie dichterbij.

Ook motie 1609 is uitgevoerd. De provincie heeft een plan van aanpak gemaakt voor een toekomstbeeld van duurzame stroom na 2030. In dit plan staat ook hoe overheden en partners in de toekomst met elkaar samenwerken en besluiten nemen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- Samen met de Regionale Energiestrategie (RES) regio's werkte de provincie aan vervolgstappen voor opwek duurzame elektriciteit. Deze stappen bouwen voort op de routekaart RES, de afgeronde Omgevings Effect Rapportages (OER) en de keuzes in de Herziening Omgevingsbeleid 2025.
- Voor de opwek van duurzame energie na 2030 maakten we een plan van aanpak. Dit plan is in 2025 aangeboden aan Provinciale Staten. In het plan staat ook hoe overheden en partners in de toekomst samen willen werken en besluiten nemen (governance).
- De provincie werkte mee aan de Interbestuurlijke Samenwerkingsagenda (ISA) van het Rijk. Het Rijk wil met provincies toewerken naar afspraken over vraag en aanbod van schone energie in de toekomst (2030-2050). Het gaat daarbij om ruimtelijke keuzes, elektriciteitsopwekking, warmte, ruimte op het elektriciteitsnet en de rol van verschillende overheden. Hiervoor leverden we samen met partners input via een consultatieproces.

Realiseren van windenergie

- De provincie nam een ontwerp-voorkeursbesluit over de realisatie van windenergie in de gemeente Lansingerland. Bij de voorbereiding van het projectbesluit is volgens de procedure gewerkt en ervaring opgedaan met lokaal eigendom, financiële participatie en procesparticipatie. Daarbij werkten we volgens de vier D's van participatie: doelen, dialoog, diversiteit en doorwerking. Deze kennis deelden we met de omgeving.
- De provincie keek samen met gemeenten hoe zij kon ondersteunen of bemiddelen. Ook werd bekeken of de provincie bevoegd gezag kon worden op plekken waar projecten achterlopen.
- Voor het project Brielse Maasdijk in Nissewaard startte de provincie een bemiddelingstraject. Voor de projecten Noordzee Boulevard en Brielse Brug in Voorne aan Zee hielp de provincie om de voortgang te versnellen.
- De provincie gaf subsidie voor het gebruik van transponder- en radartechniek bij windparken. Met deze techniek gaan de lampen op windturbines alleen aan als dat nodig is. Zo wordt hinder voor de omgeving verminderd.

Realiseren van zonne-energie

Voor zonne-energie gaven we 30 keer subsidie, voor in totaal € 500.000,- (Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland). Ook via andere subsidieregelingen ('toekomstbestendige bedrijventerreinen' en 'lokale initiatieven') droegen we in 2025 bij aan extra zonne-energie en dubbel ruimtegebruik. Bovendien hebben we een nieuw meerjarenplan voorbereid voor besluitvorming. In het kader van Opwek Energie Rijksgronden langs de A15 maakte de provincie afspraken met de betrokken gemeenten en Rijkswaterstaat over welke overheid bevoegd gezag is voor deze zonneprojecten.

Ruimte en landschap in de energietransitie/RES

- Voor zonnevelden werkte de provincie in 2025 aan ruimtelijke, landschappelijke en ecologische inpassing. Daarbij keken we naar provinciale en nationale kaders, met aandacht voor meervoudig ruimtegebruik, het beperken van zonne-energie in open landschappen en het versterken van de kwaliteit van de leefomgeving.
- Voor zonne-energie onderzocht de provincie of er juridische mogelijkheden zijn om zonne-energie op landbouwgrond en in natuurgebieden te beperken. Dit past in het zorgvuldig ruimtegebruik van de provincie.
- De provincie heeft samen met de RES-regio's meegedacht en meebeslist over het versterken van de landschappelijke kwaliteit bij verschillende projecten voor duurzaam opgewekte elektriciteit. Dit onder andere door besluitvorming over het inzetten van hiervoor bestemde kwaliteitsbudgetten.

Samenwerken aan regionale energiestrategieën

- In 2025 stelden we een plan op om de regionale plan-MER voor de regio Rotterdam-Den Haag voort te zetten. Dit gebeurde nadat het plan-MER-traject binnen de RES was stopgezet. De provincie een uitgebreider onderzoek - een Omgevings Effect Rapportage (OER) - uitvoeren. Zo'n onderzoek is nodig om besluitvorming en realisatie van windenergie mogelijk te maken. Met de OER worden milieueffecten, ruimtelijke inpassing en systeemaspecten opnieuw en verdiepend onderzocht als onderbouwing voor vervolgbesluiten.
- De provincie ondersteunde het RES-proces in de zeven regio's met kennisontwikkeling, actieve kennisdeling en financiële bijdragen. We hebben bijdragen geleverd aan kwaliteitsbudgetten voor RES Hoeksche Waard en RES Alblasserwaard voor verder onderzoek naar landschappelijke inpassing voor de zogenoemde 'locatie S'. We leverden een bijdrage aan de RES-samenwerking Rotterdam-Den Haag en we droegen bij aan een onderzoek naar grootschalige batterijopslag.
- Tot slot monitorde we de voortgang van het RES-bod in de verschillende regio's en maakten we voortgangsdocumenten inclusief de appreciatie van Gedeputeerde Staten.

Uitwerken RES-zoekgebieden zon en wind

- In 2025 stelden Gedeputeerde Staten op basis van de Omgevings Effect Rapportage de ontwerp Herziening Omgevingsbeleid 2025 vast. Hierin zijn voor de RES-regio's Drechtsteden, Midden-Holland en Holland Rijnland de best beoordeelde gebieden voor windenergie opgenomen. Dit een tussenstap in het proces, waarna een modulaire herziening volgt waarbij gebieden worden vertaald naar locaties voor windenergie in de Omgevingsverordening. Dit proces is erop gericht dat we op een zorgvuldige wijze voldoende windenergie kunnen realiseren.
- In Alblasserwaard optimaliseerden we de eerdergenoemde 'locatie S', in overleg met betrokken gemeenten, initiatiefnemers en andere partijen. We deden dit om tot een betere ruimtelijke inpassing en optimalisatie van de productie van windenergie te komen. Hierbij hielden we rekening met effecten op het landschap, op de omgeving en met andere belangen.

Verbinden van energietransitie aan andere ruimtelijke opgaves

In de plannen voor de Herziening Omgevingsbeleid 2025 (waaronder de plaatsingsvisie voor windenergie), de daaropvolgende modulaire herziening voor Holland-Rijnland, Midden-Holland en Drechtsteden en het plan voor het vervolg van de regionale plan-MER voor Rotterdam Den Haag is afstemming gezocht met andere ruimtelijke opgaven en integratie daarvan, zoals natuur, landschap en cultuurhistorie.

Beleidsprestatie 3-1-2 Lokale initiatieven en inclusieve energietransitie

Wij streven naar een percentage van minimaal 50% lokaal eigendom van energieproductie in Zuid-Holland. Daarmee willen wij lokale betrokkenheid en eigenaarschap bij energieprojecten stimuleren en zorgen dat de omgeving meedeelt in de voordelen van energieproductie van eigen bodem. We verwachten dat dit ook bijdraagt aan de participatie bij en het draagvlak van energieprojecten.

Wij zetten ons in om de energietransitie toegankelijker te maken voor doelgroepen die niet vanzelf meekomen en hard geraakt worden door de hoge energiekosten.

Wat hebben we bereikt?

Met het programma 'Eerlijke Energietransitie' wordt gewerkt aan de sociaal-maatschappelijke kant van de energietransitie. Voor het draagvlak van de energietransitie is het belangrijk dat inwoners het steunen. Daarom spraken we met gemeenten en lokale partners over een rechtvaardige transitie en ontwikkelden we inzicht hierin.

De provincie maakte de energietransitie toegankelijker voor doelgroepen die niet vanzelf meekomen. Dit deden we door de lokale praktijk te koppelen aan landelijke programma's. We zetten in op verbinding tussen de lokale praktijk en landelijke programma's om de energietransitie toegankelijker te maken voor doelgroepen die niet vanzelf meekomen. We zorgden voor kennisdeling met Rijk, regio's, gemeenten en maatschappelijke partners. Met steun van de provincie kregen lokale initiatieven veel energieprojecten van en voor bewoners voor elkaar. Deze projecten dragen bij aan de energietransitie doordat bewonersgroepen zich betrokken en verantwoordelijk voelen. Als bewoners de eigenaar zijn van zon- of windprojecten ('lokaal eigendom') of samen energie besparen, draagt dat ook bij aan een eerlijke energietransitie. De provincie ondersteunde lokale initiatieven zodat die meer kennis en capaciteit hebben. Verder zijn er afspraken gemaakt tussen lokale initiatieven en gemeenten om goed samen te werken.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Lokaal eigendom

- De provincie ondersteunde energieprojecten van lokale initiatieven met de subsidieregeling Lokale Initiatieven Energietransitie. Hier is circa € 600.000,- voor ingezet.
- In 2025 is de regeling actief gepromoot voor meer bekendheid bij verschillende doelgroepen. We droegen € 300.000 bij aan het projectbureau Energie Samen Zuid-Holland. Het projectbureau ondersteunt lokale energiecoöperaties en helpt bij verdere ontwikkeling.
- De provincie onderzocht hoeveel lokaal eigendom er al is gerealiseerd in Zuid-Holland.
- De provincie is gestart met een uitvoeringskader. Dit zorgt voor duidelijkheid over afspraken en verantwoordelijkheden bij windenergie initiatieven om tot lokaal eigendom te komen.
- We hebben bewonerscollectieven geholpen met de aanleg van zes mini-warmtenetten.

Stimuleren lokale initiatieven

- We organiseerden de 'Energie Generator'. Dat is een traject waarin gemeenten en energiecoöperaties onder begeleiding werken aan de lokale energietransitie. Dit jaar deden vijf gemeenten en energiecoöperaties hieraan mee.
- We organiseerden een 'community of practice' en een 'doe- en leerkring'. Aan beide activiteiten namen gemeenten, lokale initiatieven, maatschappelijke partners en andere partijen deel. Zij kwamen samen om kennis te delen en hun netwerk te versterken.
- Op 10 november organiseerden we een inspirerende bijeenkomst met 25 klimaatburgemeesters. Zij kregen een duurzame ambtsketen omgehangen als waardering voor hun vrijwillige inzet voor duurzaamheid in Zuid-Holland.
- De provincie droeg kennis en financiële middelen bij aan verschillende wijkprojecten. Dit had directe impact op bewoners, en leidde bijvoorbeeld tot de training van energiecoaches. Die konden vervolgens bewoners informatie geven over hittestress. Een ander voorbeeld was de energiearmoede-aanpak voor welzijnsorganisaties.
- Bij drie gemeenten realiseerde de provincie een actieertraject over energierechtvaardigheid. Verder werd met TNO samengewerkt om rechtvaardigheidsdilemma's in de energietransitie uit te werken.

Beleidsprestatie 3-1-3 Warmte transitie in de gebouwde omgeving en glastuinbouw

De provincie streeft ernaar het gebruik van aardgas te verminderen door energiebesparing en door warmtebronnen in onze eigen provincie te benutten. Daarbij werken we aan de landelijke doelstellingen voor een klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050 en een klimaatneutrale glastuinbouw in 2040. In lijn met het Klimaatakkoord verlagen we de CO₂-uitstoot in 2030 met 40% ten opzichte van de actuele uitstoot.

- We willen het beleid van het Rijk en gemeenten verbinden op het gebied van de warmtetransitie.
- We versterken de gemeentelijke regierol voor de warmtetransitie en zorgen voor onderlinge verbinding tussen gemeenten.
- We versnellen bovenlokale warmtenetwerken en willen deze in publieke handen geven.
- We stimuleren innovaties op het terrein van lokale en regionale energieopslag.

Wat hebben we bereikt?

- Het warmtesysteem Zuid-Holland heeft op basis van het adviesrapport 'Vlottrekken van Warmte in Zuid-Holland' de nationale nMIEK-status verkregen. nMIEK staat voor nationaal Meerjarenprogramma Infrastructuur, Energie en Klimaat. Projecten met deze status krijgen prioriteit in de planning en uitvoering van energie-infrastructuur. Het ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG) heeft een programmamanager aangesteld om het Warmtesysteem Zuid-Holland verder vorm te geven. Dit gaat om restwarmte, om het transport van warmte en om het bij elkaar brengen van vraag en aanbod van warmte.
- De provincie werkte in zes clusters aan regionale warmtesystemen. De provincie streeft hierbij naar clusterdeals met het Rijk. Voor het cluster Oostland ondertekende de provincie in mei een intentieovereenkomst voor de ontwikkeling van een regionaal warmtenet.
- Voor regio's buiten het grootstedelijk gebied zette de provincie het Netwerk Lokale Warmteoplossingen op. Hierin werkten we aan stimulering, kennisdeling en ontwikkeling van lokale oplossingen in de warmtetransitie.
- Het warmtetransportnet WarmtelinQ werd in 2025 verder aangelegd en zelfs onder de Nieuwe Maas bij Vlaardingen doorgetrokken. Voor het gedeelte tussen Rijkswijk en Leiden is een financiële oplossing gevonden.
- Naar aanleiding van een verkenning besloten GS dat de provincie een meer coördinerende rol in de warmtetransitie neemt, maar geen directe deelnemer in warmtebedrijven wordt.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening

- Via adviesbureau Fakton ondersteunde de provincie meerdere gemeenten die met hun warmteprojecten aan willen sluiten op WarmtelinQ.
- De provincie ondersteunde gemeenten buiten het grootstedelijk gebied via het Netwerk Lokale Warmteoplossingen. Dit netwerk is gericht kennisdeling en uitwisseling van ervaringen.
- Binnen het samenwerkingsverband EnergieRijk Den Haag (ERDH) zijn met netbeheerder Stedin en vervoermaatschappij Haagse trammaatschappij (HTM) afspraken gemaakt over maatregelen die netcongestie tegengaan.
- Ook zijn er vanuit ERDH meerdere kennissessies georganiseerd rondom energiehub's, werken in transitie, en over de nieuwe energiewetgeving.
- De provincie heeft gemeenten regelmatig geïnformeerd over actuele ontwikkelingen in de warmtetransitie, bijvoorbeeld over natuurvriendelijk isoleren. Met Rijksbudget ondersteunde de provincie gemeenten met Soorten Management Plannen die daarvoor nodig zijn.
- We droegen bij aan kennis over besparing voor meerdere specifieke doelgroepen, bijvoorbeeld voor maatschappelijk vastgoed, bedrijventerreinen en erfgoed.
- We hielden meerdere stakeholderbijeenkomsten om bovenlokale warmtesystemen en energiebesparing een plek te geven in het aangepaste Provinciaal Omgevingsbeleid. Het toekomstig warmtesysteem krijgt ook een plek in het toekomstbeeld energie. De provincie heeft een afwegingskader koude en warmte ontwikkeld.

- Vanuit de Europese subsidieregeling Kansen voor West 3 zijn er middelen beschikbaar gesteld aan projecten op het vlak van midden temperatuur-opslag en hoge temperatuur-opslag. Ook heeft de provincie voucherregeling opgesteld voor de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed
- De provincie monitorde warmteprojecten die opgenomen zijn in het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur, Energie en Klimaat (pMIEK). Ook organiseerden we pMIEK-bijeenkomsten met stakeholders. We koppelden informatie uit de verschillende warmteprojecten en onderzoeken terug naar de stuurgroep nMIEK. Dat is de nationale variant van de eerdergenoemde pMIEK. Verder ondersteunden we de werkgroepen van het nMIEK warmtesysteem Zuid-Holland.
- We zijn een meerjarige overeenkomst aangegaan met de Dutch Green Building Council (DGBC) om ons te adviseren rondom de bouwregelgeving.
- We ondersteunden warmtecoöperaties en collectieven in glastuinbouw vanuit de Gebiedsaanpak Energie.
- De provincie organiseerde bijeenkomsten over de restwarmteketen in de glastuinbouw.
- De provincie ondertekende een nieuw Energie Akkoord 2026-2030 met Greenports West Nederland.
- We ondersteunden het gebruik van WarmtelinQ door gemeenten te helpen die bij WarmtelinQ willen aansluiten en via het nationaal Meerjarenprogramma Infrastructuur, Energie en Klimaat (nMIEK).
- De provincie heeft een subsidie van €1,96 miljoen verstrekt voor het opwaarderen ('overdimensioneren') van de geplande warmtetransportleiding naar Zuidplas. Door vergroting van leidingen kunnen delen van de gebouwde omgeving in de regio worden aangesloten op duurzame warmte. We werken met de regionale partners aan het sluitend krijgen van de business case voor dit project.
- We deden onderzoek naar de verdere ontwikkeling van geothermie. Samen met EBN, TNO, de Energy Cave en de gemeenten Den Haag en Rijswijk werkten we aan de Duurzame Warmte Delta (DWD) waarin partijen in de warmteketen samenwerken aan stimulering van de warmtetransitie en van geothermie daarin.
- De provincie maakte deel uit van de beoordelingscommissie voor aanvragen van MKB'ers om onderzoek te doen bij het Rijswijk Centre for Sustainable Geo-energy (RCSG). Hiervoor kunnen ze gebruik maken van vouchers uit de provinciale Kansen voor West-regeling.
- We onderzochten de beschikbaarheid restwarmte van de industrie in de Haven.
- De provincie onderzocht de invoedingsmogelijkheden van warmte op transportsystemen (WLQ) en regionale netten
- We hebben CE Delft een onderzoek laten doen naar de praktische haalbaarheid van zonthermie in de provincie Zuid-Holland.
- Voor aquathermie wordt de technische haalbaarheid en de bestuurlijke draagkracht in beeld gebracht in een onderzoek van de TU Delft.
- We startten vijf pilots voor middentemperatuur-opslag (MTO) in de glastuinbouw. Met partners monitoren we deze pilot en verzamelen we kennis over het onderwerp voor het provinciaal omgevingsbeleid. De provincie is één van de partners van een samenwerkingsovereenkomst waarmee de monitoring van deze MTO-pilots wordt georganiseerd om kennis op te doen voor het provinciaal omgevingsbeleid opvolgprojecten voor warmteopslag.

Beleidsprestatie 3-1-4 Klimaatneutrale en circulaire industrie

We leveren een bijdrage aan de nationale doelen om in 2030 50% minder primaire grondstoffen te gebruiken en in 2050 een volledig circulaire economie te realiseren;

Onze bijdrage richten wij specifiek op de Zuid-Hollandse industrie. Een groot deel van de nationale opgave ligt in de provincie Zuid-Holland en dan met name in het Haven Industrieel Complex (HIC) in Rotterdam: ruim 30 procent van alle industriële CO₂-uitstoot in Nederland is afkomstig uit provincie Zuid-Holland.

We stimuleren de Zuid-Hollandse industrie met het behalen van de voor de sector industrie vastgestelde NO_x-emissiereductiedoel van 38% in 2030 ten opzichte van 2019.

Wat hebben we bereikt?

In 2025 leverden we een bijdrage aan de energie- en grondstoffentransitie. Doel van de transitie is een circulaire industrie die weinig CO₂ uitstoot.

In eerste instantie moet de industrie vooral zelf verduurzamen. We gaven de verduurzaming van de industrie een impuls door samenwerking in de regio te stimuleren. Samen met het Rijk gaven we financiële steun aan verduurzamingsprojecten binnen industriële ketens om deze verder te helpen. We richtten ons daarbij grotendeels op het Haven Industrieel Complex (HIC) in Rotterdam. Het HIC is verantwoordelijk voor meer dan 90% van de totale CO₂-uitstoot door de industrie in Zuid-Holland. De provincie zette zich ook in voor vermindering van de CO₂-uitstoot (en van andere stoffen) in andere delen in Zuid-Holland.

Via het ENERGIIQ-fonds droeg de provincie eraan bij dat vernieuwende bedrijven in de energie-innovatie, konden doorgroeien van startup naar scale-up. Hiermee wordt de kans groter dat deze bedrijven een bijdrage leveren aan de energie- en grondstoffentransitie.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- Via de omgevingsdiensten hebben we de verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving voor ongeveer 350 industriële bedrijven.
- Samen met ondernemersvereniging Deltalinqs en overige partners stelden we het [Deltalinqs Climate Program](#) op. Hierin werken we samen aan energiebesparing, aan het opbouwen van circulaire industrie en aan het elektrificeren van industriële processen.
- In 2025 is de derde ronde van het Europese Just Transition Fund (JTF) opengesteld. Er was € 14 miljoen voor innovatie en € 6 miljoen voor human capital projecten beschikbaar. We gebruikten dit geld voor projecten die de regionale economie moeten versterken en op een duurzame manier vernieuwen.
- De provincie ondersteunde via Innovation Quarter het regionale innovatieprogramma Energie en Klimaat (E&K). Dit programma heeft vier thema's: verduurzaming van de gebouwde omgeving, grootschalige opwekking en opslag van energie, industriële elektrificatie en circulaire grondstoffen in de industrie.
- Samen met andere overheden, bedrijven en kennisinstellingen deed de provincie mee met de taskforce Circulair van de Economic Board Zuid-Holland (EBZ). De taskforce houdt zich bezig met de uitvoering van de Circulaire Actieagenda Zuid-Holland.

Stimuleren van efficiency in de industrie

- De provincie gebruikte vergunningen, toezicht en handhaving om bedrijven efficiënter met energie en grondstoffen om te laten gaan.
- Samen met ondernemersvereniging Deltalinqs werkte de provincie aan energiebesparing bij industriële bedrijven. Met energie-innovatiestudies werd het energieverbruik van een heel fabriekssysteem doorgelicht en bekeken hoe het beter kan.

Vernieuwen van het energiesysteem van de industrie

- De provincie werkte samen met partners zoals het havenbedrijf, TU Delft, TNO, Gemeente Rotterdam en Innovation Quarter aan de oprichting van Europe's Hydrogen Hub. Zo moet de haven uitgroeien tot het Europese centrum voor duurzame waterstof. In de Europe's Hydrogen Hub komen alle facetten van waterstof samen: van productie tot toepassing.
- Er moet genoeg ruimte zijn voor nieuwe duurzame bedrijven en voor industrieën die duurzamer willen worden. Ook voor energie-infrastructuur is ruimte nodig. De provincie maakte hierover in 2025 afspraken met partners van NOVEX Rotterdamse haven: de uitvoeringsagenda 1.0. De provincie voerde deze afspraken uit. Een voorbeeld hiervan is dat de provincie samen met partners oplossingen voor ruimtegebrek in de Rotterdamse haven gaat onderzoeken (onderzoek naar nut, noodzaak en impact op de omgeving). Ook paste de provincie haar omgevingsbeleid hierop aan.

- In 2025 leverden we een regioadvies voor de Aanlandig van Wind op Zee op.

Vernieuwen van het grondstoffensysteem van de industrie

- De provincie presenteerde een rapport over mogelijkheden voor circulaire grondstoffen. Uit de studie bleek dat er een aantal circulaire ketens zijn die in alle toekomstscenario's kansrijk zijn in het havengebied. De provincie wil de ontwikkeling van deze ketens versnellen. Daarom zet de provincie nu in op de ontwikkeling van een syngasketen in het Haven Industrieel Complex.
- Samen met ondernemersorganisatie Deltalinqs werkte de provincie aan een onderzoeksmethode om bedrijven te helpen slimmer met grondstoffen en reststromen om te gaan (grondstoffen-innovatie-studies). In 2025 financierde de provincie een eerste pilot.
- Samen met InnovationQuarter onderzocht de provincie of circulaire industriële start- en scale-ups tegen problemen aanlopen die de we kunnen weghalen (industry transformers overleg).
- Ook in 2025 droegen we bij aan het netwerk Groene Chemie Nieuwe Economie (GCNE). Dit platform wil de transitie van de chemie versnellen.
- We deden mee aan het European Chemical Regions Network (ECRN). Gedeputeerde Arne Weverling is bestuurslid van dit netwerk geworden. Op deze manier droegen we bij aan eerlijke concurrentie voor duurzame bedrijven in Europa. Ook hebben we via dit netwerk de mogelijkheid om Europees beleid te beïnvloeden.
- We namen deel aan de taskforce Circulair en de taskforce Energietransitie van de Economic Board Zuid-Holland (EBZ). Dit gaat bijvoorbeeld om het creëren van ruimte voor duurzame bedrijven.
- We hielden nationale en Europese regelgeving in de gaten die over de grondstoffentransitie gaat. Ook gaven we input voor nieuwe regelgeving.

Beleidsprestatie 3-1-5 Duurzaam energiesysteem

De energie-infrastructuur is de slagader van het toekomstige duurzame energiesysteem. We willen een slim en efficiënt energiesysteem dat beschikbaar is voor maatschappelijke opgaven in Zuid-Holland. We willen versnelling van de ontwikkeling en de ruimtelijke inpassing van elektriciteits-, groene waterstof- en warmtenetten.

Wat hebben we bereikt?

De provincie werkte samen met netbeheerders, medeoverheden en andere partners integraal aan een duurzaam energiesysteem. Het betreft een toekomstbestendig (regionaal) netwerk voor energievoorziening dat:

- op tijd beschikbaar is voor verschillende plannen in de omgeving;
- in de ruimte past;
- efficiënt benut wordt.

Met regionale energie-infrastructuur bedoelen we het netwerk dat in de regio nodig is voor warmte, stroom, duurzame gassen en voor het gebruik en vervoer van CO₂.

Voor het halen van de energietransitie-doelen is het belangrijk om op tijd voldoende energie-infrastructuur te hebben in Zuid-Holland. Maar ook voor andere doelen in deze sector speelt op tijd beschikbaarheid hebben van capaciteit op de energie-infrastructuur een hele belangrijke rol, zoals bij het bouwen van woningen, het opwekken van stroom of het sterker maken van de regionale economie.

De provincie werkte samen met netbeheerders, andere overheden en partners samen aan een duurzaam energiesysteem. Het betrof een (regionaal) energie-infrastructuurnetwerk dat klaar is voor de toekomst. Onder de regionale energie-infrastructuur wordt infrastructuur van regionaal belang voor warmte, elektriciteit, duurzame gassen en CO₂ als grondstof en restproduct verstaan.

In 2025 was het energienet niet altijd op tijd beschikbaar. Dat bleek uit nieuwe onderzoeken van de netbeheerders over de drukte op het energienet.

We hadden te maken met een situatie van netcongestie, waarbij er niet altijd voldoende capaciteit op het energienet is om ontwikkelingen in de sector, zoals woningbouw, een aansluiting te bieden.

De noodzaak van het toekomstbestendig maken van het energiesysteem is dus urgenter geworden. We werkten in drie sporen om het energienet klaar te maken voor de toekomst en om problemen met drukte op het elektriciteitsnet te verminderen.

- Via het spoor Sneller Bouwen heeft de provincie betere procedures gestart om energieprojecten sneller in te passen in de omgeving. De provincie heeft daarbij per project geholpen om de ruimtelijke procedures te versnellen of om te voorkomen dat ze vastliepen.
- Via het spoor Beter Benutten, vooral via het Stimuleringsprogramma Energiehubs, hebben we de ondersteuning van 140 initiatieven gestart. Deze initiatieven helpen om het energiesysteem slimmer en efficiënter te gebruiken.
- Via het spoor Integraal Programmeren hebben we, met het vaststellen van het pMIEK 2.0, een belangrijke stap gezet naar het energiesysteem van de toekomst. Dit heeft concreet geleid tot een aanpassing van het omgevingsbeleid, namelijk de invoering van de Energietoets.

In het geheel is de rol van de provincie uitgebreid en de rol van de provincie is nu een meer vooruitlopende en sturende rol geworden. Dit zorgde voor een verbeterde samenwerking met de netbeheerders en meer richting geven door de provincie aan het bouwen van het energiesysteem van de toekomst

De Energieraad is het bestuurlijk overleg tussen provincie, netbeheerders, energieregio's, Gasunie, WarmtelinQ en het ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG). De Energieraad heeft in 2025 het startsein gegeven voor een gezamenlijk actieplan tegen netcongestie. Dit actieplan wordt in 2026 verder uitgewerkt.

Voor het halen van de energiedoelen hebben we voldoende energie-infrastructuur nodig in Zuid-Holland die continue beschikbaar is. Maar ook voor andere doelen is het belangrijk dat het energienet op tijd genoeg capaciteit heeft en tijdig uitgebreid wordt. Denk aan het bouwen van woningen, het opwekken van stroom en het sterk houden van de regionale economie.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK)

- De provincie bekeek mogelijke locaties voor toekomstige energie-infrastructuur. Passende locaties legde ze vast in het Omgevingsbeleid.
- In het provinciale meerjarenprogramma infrastructuur energie en klimaat (pMIEK) 2.0 hebben we vastgesteld dat er in sommige regio's op de lange termijn minstens één extra 150 kV-station (of iets van gelijkwaardig niveau) nodig is.
- In het afgelopen jaar hebben we het proces opnieuw opgepakt, op basis van de nieuwste inzichten en wat we eerder hebben geleerd uit pMIEK 1.0. We hebben toegewerkt naar zoekgebieden in deze regio's. Dit is een eerste stap richting mogelijke vastlegging in het Omgevingsbeleid.
- In 2025 hebben we veel gedaan om kennis te delen. Zo hebben we vier bijeenkomsten georganiseerd over energiehubs. We hebben ook een brede sessie gehouden met verschillende betrokken partijen, waarin we onder andere de resultaten van het pMIEK 2.0 hebben gedeeld. Voor de zomer hebben we een succesvolle werkconferentie over netcongestie gehouden. Daarnaast hebben we in december een memo over het ACM-prioriteringskader gestuurd naar alle wethouders die duurzaamheid in hun portefeuille hebben.
- Daarnaast heeft via de Energieraad en de voorbereiding door ambtenaren daarover met vaste regelmaat kennisdeling plaatsgevonden met gemeenten, het ministerie van KGG en andere betrokkenen zoals Gasunie en warmtebedrijven. Het ging daarbij om de nieuwste ontwikkelingen rond netcongestie in Zuid-Holland.
- Er is een GIS-datatool gebouwd die inzicht geeft in de ruimtelijke gegevens van verschillende opgaven in de provincie, gecombineerd met informatie over het energiesysteem. Eind 2025 startte de provincie

een pilot met Westland-Infra. In deze pilot worden de ruimtelijke gegevens van de provincie samengevoegd met de systeemdata van Westland-Infra. Door deze datalagen te combineren kan de provincie op grotere schaal de ruimte efficiënter indelen. Ook kunnen de netbeheerders eerder aangeven waar zij ruimte nodig hebben om hun netwerk uit te breiden. Deze samenwerking met Westland-Infra wordt in 2026 verder uitgebreid, zodat we hier concrete lessen uit kunnen halen.

- In de ontwerp-Herziening 2025 hebben we onder beleidskeuze 3.1.5 'Duurzaam energiesysteem' een aantal punten aangepast en aangevuld.
- De tekst in de visie is beter aangesloten op het Toekomstbeeld Energiesysteem Zuid-Holland. De teksten van de bestaande maatregelen zijn bijgewerkt. Daarnaast zijn drie maatregelen toegevoegd: 3.1.5.3 Ondersteunen realisatie energiehubs, 3.1.5.4 Ruimtelijke verkenning voor toekomstige energie-infrastructuur, 3.1.5.5 Elektriciteitsopslagsystemen (EOS).
- In de omgevingsverordening is een Energietoets opgenomen én zijn extra regels voor ruimtelijke kwaliteit voor elektriciteitsopslagsystemen opgenomen.
- In 2025 was er vier keer een Bestuurlijk overleg met de Energieraad Zuid-Holland.
- Aansluitend op het 'Toekomstbeeld energiesysteem Zuid-Holland 2050' heeft de provincie in 2025 samen met de netbeheerders het pMIEK 2.0 opgesteld. Het pMIEK 2.0 bevat een lijst van belangrijke energie-infrastructuur projecten in Zuid-Holland die nodig zijn om in de toekomst voldoende energie te kunnen vervoeren voor wonen, werken en reizen in de provincie. In maart 2025 hebben Gedeputeerde Staten Zuid-Holland het pMIEK 2.0 vastgesteld.
- In 2025 is de pMIEK monitor over de voortgang van de projecten uit pMIEK 2.0 (dit is een actuelere versie dan de 1.0) verder uitgewerkt. Deze is elk kwartaal besproken in het bestuurlijk overleg, de Energieraad. We hebben concrete stappen gezet om deze monitor uit te breiden naar een datatool, waarmee we onze rol in monitoring kunnen versterken.
- Daarnaast hebben we bij veel pMIEK-projecten meegewerkt, vooral bij het kiezen van locaties. Zo hebben we ervoor gezorgd dat de geplande inbedrijfsname data zoveel mogelijk in beeld blijven.
- Naar aanleiding van motie 1703 'Pak Regie op het stroomnet' werkten we aan een kader dat helpt bij het maken van keuzes en het nemen van stappen. Hierin wordt duidelijk gemaakt welke acties de provincie kan nemen wanneer projecten voor het versterken van het energienet vastlopen en in welke situaties de provincie het bevoegd gezag over genomen kan nemen.
- Het lokaal in evenwicht brengen van vraag en aanbod gebeurt op verschillende terreinen. Op bedrijventerreinen door middel van het ontwikkelen van energiehubs. De provincie ondersteunt sinds 2025 de ontwikkeling van energiehubs door het aanstellen van energie regisseurs.
- Voor nieuwbouw is een samenwerking met team Wonen opgestart op het gebied van toekomstbestendig bouwen. Daarnaast startte de provincie in samenwerking met Energie Samen Zuid-Holland en Zenmo een onderzoek naar het balanceren van woonwijken en bedrijventerreinen samen.
- Na het afronden van het pMIEK 2.0 hebben we de belangrijkste inzichten uit het opstellen ervan per regio gepresenteerd aan de gemeenten. In het voorjaar van 2025 is een brede stakeholderbijeenkomst georganiseerd. In het najaar zijn gemeenten uitgenodigd voor een toelichting op de startnotitie voor de volgende versie van het pMIEK. Ook konden zij op deze startnotitie reageren.
- In de tweede helft van 2025 hebben we de startnotitie voor de derde ronde van het integraal programmeren van het energiesysteem (pMIEK 3.0) opgesteld. In deze startnotitie staat dat de provincie verder werkt aan een methode om de samenhang tussen het energiesysteem en de ruimtelijke ontwikkelingen per gebied uit te werken.
- Ter ondersteuning van het pMIEK-traject hebben we eind 2024 een datatool ontwikkeld: de TIP-tool (Tool Integraal Programmeren). Deze tool is bedoeld voor beleidsmedewerkers, adviseurs en planologen die op gemeentelijk, regionaal of provinciaal niveau werken aan het energiesysteem en ruimtelijke vraagstukken. De TIP-tool helpt bij het integraal programmeren van het regionale energiesysteem. De provincie heeft zich aangesloten bij het landelijke traject om dit soort hulpmiddelen verder te ontwikkelen.

Stimuleren van flexibiliteit en efficiëntie van het energiesysteem

- Er is in 2025 gewerkt aan een inpassingkader voor energie-infra projecten, dit krijgt een vervolg in 2026. Daarnaast is er intern een samenwerking opgezet met team Ruimte en wordt met de netbeheerders gewerkt aan verbeterde werkwijze voor de locatiekeuze en de ruimtelijke procedures rondom energie-infra projecten. Daarin worden lessen die in 2025 op casusniveau zijn opgedaan, geborgd.
- In 2025 hebben we gewerkt aan een richtlijn voor het plannen van energieprojecten. Dit krijgt in 2026 een vervolg. Daarnaast hebben we binnen de organisatie een samenwerking opgezet met het team Ruimte. Ook hebben we samen met de netbeheerders gewerkt aan een betere werkwijze voor het kiezen van locaties en voor de ruimtelijke procedures rond energie-infrastructuurprojecten. De lessen die we in 2025 per project hebben opgedaan, hebben we daarbij vastgelegd.
- Om de huidige energie-infrastructuur beter te benutten is inzicht nodig. We moeten weten: Wat is de ruimte in het systeem? Hoeveel van die ruimte gebruiken we? Op welke momenten gebruiken we wat? Daarom is in 2025 de samenwerking met netbeheerders gezocht om deze data en inzichten te verkrijgen.
- Daarnaast hebben we energie regisseurs aangesteld die energiehub-initiatieven begeleiden naar oplossingen waarbij het beter benutten van het net centraal staat. Momenteel zijn er 140 initiatieven in Zuid-Holland. Samen met netbeheerders ontwikkelen we een gezamenlijke aanpak voor congestieverzachtende maatregelen (maatregelen die de druk op het net verminderen). Een belangrijk deel daarvan gaat over het slimmer gebruiken van het bestaande net.
- De provincie organiseert kennisbijeenkomsten over energiehub's en het energiesysteem van de toekomst. In 2025 hebben we vier kennissessies georganiseerd gericht op energiehub's. Daarnaast organiseerden we een conferentie netcongestie georganiseerd. We haakten daarnaast zoveel mogelijk aan op landelijke kennisdeling: we hadden een actieve rol bij de verdere ontwikkeling van het [kennisplatform energiehub's](#) en sluiten aan bij de koplopersgroep.
- De bedrijventerrein ambassadeurs en de energie regisseurs werkten nauw samen. De ambassadeurs bedrijventerreinen energievraagstukken schakelden de regisseurs in. Daarnaast informeerden deze ambassadeurs de energie regisseurs voor zij naar een nieuw terrein gingen, zodat de energie regisseurs goed voorbereid aan de slag gingen.
- Om de rol van energieopslag te kunnen bepalen is inzicht in het grotere systeem nodig. We hebben hiervoor in 2025 concreet de samenwerking gezocht met Westland-Infra. Dit om dit vraagstuk in een pilotgebied inzichtelijk te maken, en daarna op te schalen in de hele provincie. Als provincie weten we waar ruimte is voor een systeembatterij, Westland infra heeft inzicht in waar in het energiesysteem zo'n batterij nodig is. Door samen data te combineren (ruimte en energie) kan snel bepaald worden wat de ruimtelijke en energetisch meest logische plek is voor een dergelijke batterij. Samen hebben we in dit een pilotgebied onderzocht hoe energieopslag werkt en hoe we dit later kunnen toepassen in de hele provincie.
- In 2025 is daarnaast gewerkt aan de startnotitie van het pMIEK 3.0, waarin het verder uitwerken van de rol van opslag in ons energiesysteem als aandachtspunt is benoemd.

Beleidsprestatie 3-1-6 Kernenergie

Zuid-Holland is een energie-intensieve provincie en voor de energietransitie van de bebouwde omgeving en de industrie is een ruime en betrouwbare beschikbaarheid van CO₂ neutrale energie van levensbelang. De provincie sluit daarom op voorhand geen enkele CO₂-emissievrije techniek uit.

De energiemix van de toekomst vraagt om stabiele, duurzame en betrouwbare bronnen. Kernenergie kan een bijdrage leveren aan deze toekomstige energiemix. Daarnaast kan het de afhankelijkheid van fossiele import buiten Europa verminderen. De provincie wil de potentie van kernenergie in de energiemix binnen de provincie verder onderzoeken en verkennen. Daarbij wordt nadrukkelijk gekeken naar kleine kerncentrales (SMR's).

Wat hebben we bereikt?

Op verzoek van het ministerie van Klimaat en Groene Groei heeft de provincie meegedaan aan onderzoek naar Small Modular Reactors (SMR's, kleine kerncentrales). In het vierde kwartaal van 2025 volgden de resultaten van dit onderzoek.

Het Rijk streeft naar meer grote kerncentrales. Optioneel zijn locaties in Zeeland en eventueel in Rotterdam/Maasvlakte 2. De impact hiervan op de leefomgeving wordt zorgvuldig onderzocht. We hebben met de regiogemeenten rond de Maasvlakte 2 een samenwerking opgezet om de effecten te inventariseren. Toegewerkt wordt naar een Rijk-Regiopakket voor grote kerncentrales voor het geval het rijk Maasvlakte 2 toch als locatie kiest. Er is gestart met een impactonderzoek naar de gevolgen van een mogelijke plaatsing van 2 nieuwe kerncentrales.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- De provincie heeft gereageerd op de concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau nieuwbouw kerncentrales van het Rijk (cNRD). In de cNRD staan de locaties die onderzocht worden voor de bouw van twee nieuwe kerncentrales. Gezien het feit dat de 2e Maasvlakte is aangewezen als waarborglocatie voor de 2 nieuwe kerncentrales is ambtelijk het proces gestart om te komen tot een Rijk-Regiopakket. Dit doen we in samenwerking met de gemeenten in de regio.
- De provincie inventariseerde welke gemeenten en regio's deel willen nemen aan het onderzoek naar de mogelijkheden van Small Modular Reactors (SMR's of kleine kerncentrales). We stuurden in 2025 een brief aan alle Zuid-Hollandse gemeenten over het potentieonderzoek naar SMR's in Zuid-Holland met de vraag welke gemeenten mee willen werken naar deze verkenning. Daarna is een samenwerking gestart met 3 gemeenten en 2 regio's.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

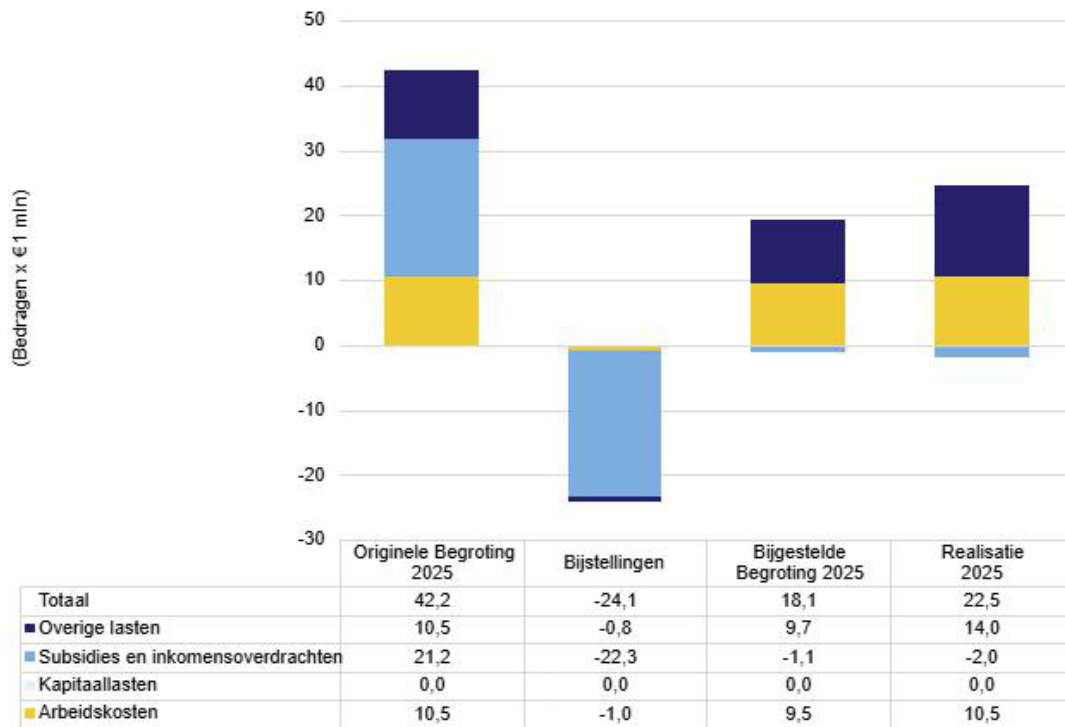
'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Opbouw en verloop van de lasten

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Vershil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 3-1 Energietransitie					
3-1-1 Duurzame opwek elektriciteit	10.564	-1.504	9.060	8.851	209
3-1-2 Lokale initiatieven en inclusieve energietransitie	1.688	-13	1.675	1.715	-39
3-1-3 Warmte transitie in de gebouwde omgeving en glastuinbouw	21.587	-22.395	-808	5.943	-6.751
3-1-4 Klimaatneutrale en circulaire industrie	6.663	-1.651	5.011	3.398	1.614
3-1-5 Duurzaam energiesysteem	1.727	1.422	3.149	2.594	555
Totaal beleidsdoel 3-1	42.227	-24.140	18.088	22.501	-4.413
Totaal Lasten	42.227	-24.140	18.088	22.501	-4.413
Baten					
Beleidsdoel 3-1 Energietransitie					
3-1-1 Duurzame opwek elektriciteit	-5.277	923	-4.353	-4.587	233
3-1-2 Lokale initiatieven en inclusieve energietransitie	0	0	0	-33	33
3-1-3 Warmte transitie in de gebouwde omgeving en glastuinbouw	0	-1.625	-1.625	-1.990	365
3-1-5 Duurzaam energiesysteem	-848	-1.050	-1.898	-1.554	-344
Totaal beleidsdoel 3-1	-6.125	-1.752	-7.877	-8.164	287
Totaal Baten	-6.125	-1.752	-7.877	-8.164	287
Saldo lasten en baten Ambitie 3	36.103	-25.892	10.211	14.337	-4.126

Toelichting lasten

Beleidsdoel 3-1 Energietransitie

Duurzame elektriciteit opwekking € 0,2 miljoen (V)	Bestaand beleid
<p>De beschikbare CDOKE middelen waren in de begroting 2025 verdeeld over arbeid en externe opdrachten. In de realisatie zijn meer eigen medewerkers ten laste van de CDOKE middelen gebracht en minder opdrachten/externe inhuur gerealiseerd.(€0,2 miljoen)</p> <p>Windenergie is een politiek gevoelig onderwerp en realisatie is van veel (externe) factoren afhankelijk. Door uitstel van de Herziening '25 zijn diverse werkzaamheden en onderzoeksopdrachten doorgeschoven (€0,2 miljoen). De algemene kosten voor het programmteam waren € 0,2 miljoen lager, dit als gevolg van lagere communicatiekosten en de vertraging van applicatie DMCR in 2025.</p>	

Warmtetransitie in gebouwde omgeving € 6,7 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>Binnen Gebouwde omgeving (energietransitie) zijn 2 projecten ("Duurzame Bedrijvenroute" en Toekomstbestendige Monumenten) niet opgestart als gevolg van vacatures die niet tijdig ingevuld konden worden. Dit heeft geleid tot een onderbesteding van € 0,3 miljoen.</p> <p>Voor de Verbonden Partij EnergiiQ is in 2025 een storting van € 7 miljoen in de voorziening geweest, dit betreft een aanpassing voor de mutatie in de intrinsieke waarde van de onderneming.</p>	

Klimaatneutrale en circulaire industrie € 1,6 miljoen (V)	Bestaand beleid
<p>Diverse projecten kennen een lagere realisatie dan aanvankelijk was begroot of zijn vertraagd in de uitvoering. De financiële middelen blijven beschikbaar via de reserve lastneming subsidies. Het betreft o.a. de volgende projecten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stoomnet Botlek (€ 0,5 miljoen) • NO-Fliedlab (€ 0,2 miljoen) • CO₂ netwerk Tinte Vierpolders en Noukoop € 0,4 miljoen) <p>Het amendement voor extra onderzoek naar de mogelijkheden van kernenergie binnen de gemeenten Zuid-Holland (€ 0,5 miljoen) heeft geen kosten gerealiseerd in 2025.</p>	

Infra Energie & Klimaat PMIEK € 0,6 (V)	Bestaand beleid
<p>De inzet van de CDOKE middelen specifiek bedoeld voor infra en energiehub is lager dan verwacht. De oorzaak is vertraging in de vorming van hubs door de netbeheerders. Daarnaast speelt de late totstandkoming van wetgeving een negatieve rol (€ 0,5 miljoen). Voor infra energie en klimaat PMIEK (provinciaal meerjarig infrastructuur programma energie & klimaat) is € 0,1 miljoen minder besteed. Dit is het gevolg van het nog vast te stellen programma PMIEK 3.0.</p>	

Apparaatslasten € 0,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>De verschillen in apparaatslasten zijn op totaalniveau toegelicht in de paragraaf arbeidscapaciteit. Zie Paragraaf Arbeidscapaciteit.</p>	

Toelichting baten

Beleidsdoel 3-1 Energietransitie

Duurzame elektriciteit opwekking € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Bij de lasten lichtten we toe dat Duurzame elektriciteit opwekking hogere lasten heeft. Een specifieke uitkering (een OVP) dekt die lasten. Dit leidt ook tot lagere baten. Het betreft de CDOKE-regeling.</p>	

Warmtetransitie in gebouwde omgeving en glastuinbouw € 0,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
Bij de lasten lichtten we toe dat bij warmtevoorziening hogere lasten heeft. Een specifieke uitkering (een OVP) dekt die lasten. Dit leidt ook tot lagere baten. Het betreft CDOKE-regeling.	

Duurzaam energiesysteem € 0,3 miljoen (n)	Bestaand beleid
Bij de lasten lichtten we toe dat Warmte transitie (infra en energiehub) lagere lasten heeft. Een specifieke uitkering (een OVP) dekt die lasten. Dit leidt ook tot hogere baten. Het betreft de CDOKE-regeling.	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in [Bijlage 1](#).

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 3-1 Energietransitie					
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	0	0	1.168	-1.168
Totaal beleidsdoel 3-1	0	0	0	1.168	-1.168
Totaal Lasten	0	0	0	1.168	-1.168
Baten					
Beleidsdoel 3-1 Energietransitie					
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	-566	-566	-566	0
Warmteleiding Warmteling	-19.050	23.750	4.700	4.780	-80
Totaal beleidsdoel 3-1	-19.050	23.184	4.134	4.214	-80
Totaal Baten	-19.050	23.184	4.134	4.214	-80
Saldo lasten en baten Ambitie	-19.050	23.184	4.134	5.382	-1.248

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Zeeuwse Energie Houdstermaatschappij (ZEH N.V.).

ZEH N.V. richt zich op de productie, handel en levering van energieproducten en diensten aan de zakelijke markt. Daarnaast speelt ZEH N.V. een belangrijke rol in de energievoorziening van Zeeland en daarbuiten met een focus op duurzame en betrouwbare energieoplossingen. Door in te zetten op innovatie en strategische samenwerkingen streeft ZEH N.V. naar een toekomstbestendige en stabiele energievoorziening. Zuid-Holland heeft in het verleden een zeer beperkt aandelenbelang in deze N.V. verworven.

Omgevingsdiensten

Zie de toelichting bij [Ambitie 7](#).

Energie-innovatiefonds Zuid-Holland B.V. (ENERGIIQ).

Zuid-Holland heeft alle aandelen in ENERGIIQ dat als doel heeft om CO₂ te reduceren, banen te scheppen en bij te dragen aan de economische groei in de provincie. ENERGIIQ helpt bedrijven die hierin kunnen bijdragen. Dat doet ENERGIIQ door geld aan deze bedrijven te lenen of aandelen in deze bedrijven te kopen. ENERGIIQ heeft een vermogen van € 35 miljoen.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 3](#).

Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland

De beleidsambitie Een welvarend Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat

Het beleidsdoel Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 4-1-1 Innovatieve economie

Nederland, en hiermee dus ook Zuid-Holland, is een kenniseconomie. Innovatie is een essentieel onderdeel van zo'n economie. Het stimuleren van innovatie doet de provincie door kennisontwikkeling en kennisdeling tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden te stimuleren. Denk aan samenwerkingsverbanden bewerkstelligen, digitale technologieën helpen ontwikkelen en onderzoeksprojecten financieren om toepassing van innovatie mogelijk te maken.

De economie staat onder druk omdat deze nog sterk leunt op fossiele en analoge productieprocessen. Tegelijkertijd staat de provincie voor tal van uitdagingen, op het gebied van stikstof, klimaat, human capital, schone en betaalbare energie, en een gezonde en inclusieve leefomgeving. De provincie helpt de transitie naar een duurzame en digitale economie te versnellen door in te zetten op innovatie. Hiermee wordt de economie toekomstbestendig gemaakt.

Verskillende beleidsmaatregelen zijn ingericht om aan bovenstaande doelen een bijdrage te leveren.

Wat hebben we bereikt?

De provincie Zuid-Holland werkt aan goede economische omstandigheden. Voor nu én de toekomst, zodat bedrijven zich hier graag vestigen en in willen Zuid-Holland blijven. Een recent voorbeeld hiervan is de vestiging van het Amerikaanse farmaceutische bedrijf Eli Lilly. We stimuleren de overgang naar een duurzame, innovatieve

en inclusieve economie. Daarnaast zorgen we voor kennisdeling en samenwerking binnen de provincie. Dit helpt het bedrijfsleven én versterkt de economie van Zuid-Holland.

'Brede welvaart' betekent alles wat belangrijk is voor een goed leven, zoals onderwijs, veiligheid en gezondheid. De provincie Zuid-Holland scoort niet goed op een aantal onderdelen van die brede welvaart, zoals milieu, natuur en verschillen in gezondheid en inkomen. Daarom werkten we ook in 2025 aan innovaties waarmee we de overgang naar een toekomstgerichte economie versnellen.

Zuid-Holland heeft een heel brede en diverse economie. Dat biedt kansen, maar brengt ook het risico van versnippering met zich mee. Samenwerking tussen verschillende bedrijven uit verschillende sectoren kan veel opleveren. Ondernemers vinden elkaar niet altijd vanzelf. Daarom hebben we met partners vanuit overheid, bedrijfsleven en onderwijs in meerdere sectoren samenwerking georganiseerd, ook tussen bedrijven in verschillende sectoren. Dit helpt om belangrijke sleuteltechnologieën toe te passen in nieuwe producten.

Daarnaast brachten we fieldlabs en campussen bij elkaar. Fieldlabs zijn plekken waar nieuwe producten en technologieën in levensechte omstandigheden worden getest. Campussen zijn bijzondere bedrijventerreinen waar bedrijven en kennisinstellingen samenwerken aan innovatie. Door deze verbinding ontstaan nieuwe kansen voor innovatie. Samen met een aantal grote gemeenten hebben we ook het Start-up & Scale-up Programma Zuid-Holland opgericht. Hiermee stemmen we de ondersteuning van overheden en andere organisaties beter af op elkaar en op de behoeften van startende en snelgroeiende bedrijven.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Innovatie zorgt voor nieuwe, duurzame en digitale oplossingen voor maatschappelijke opgaven. De overgang naar een duurzame, innovatieve en inclusieve economie gebeurt samen met het bedrijfsleven. Daarom ondersteunden we mkb'ers (midden- en kleinbedrijven) bij hun innovatieprojecten. Daarnaast droegen we bij aan de doorontwikkeling van de innovatie-infrastructuur. Dit is de economische omgeving waarbinnen bedrijven vernieuwen en ondernemen. Zo zorgen we voor meer innovatie en betere omstandigheden voor bedrijven om zich te vestigen of door te groeien.

We werken aan een weerbare economie die klaar is voor de toekomst. Daarom versterken we het kennis- en innovatie-ecosysteem in Zuid-Holland. Dat doen we door samenwerking en kennisdeling te stimuleren, onder andere via de ondersteuning van campussen en fieldlabs.

Innovatie stimuleren in het midden- en kleinbedrijf (mkb)

Om innovatie in het mkb te stimuleren, stelden we in 2025 verschillende succesvolle regelingen en programma's opnieuw open:

Subsidieregeling MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT): De provincie en het Rijk stelden geld beschikbaar voor het vernieuwende mkb in alle sectoren in Zuid-Holland. Zo droegen we onder andere bij aan een circulaire, digitale en inclusieve economie. In 2025 investeerden we in totaal € 11 miljoen, waarvan € 5 miljoen van de provincie en € 6 miljoen van het Rijk. Hiermee ondersteunden we 165 vernieuwende mkb'ers. Het ministerie van Economische Zaken verdubbelde elke euro die de provincie in deze regeling stopte. De aanvragers moesten zelf ook andere investeerders vinden. In totaal leverde dit € 30 miljoen aan innovatiekracht op voor het mkb.

Subsidieregeling MKB-deals: dit zijn samenwerkingsafspraken tussen gemeenten, werkgeversorganisaties en de provincie. Het doel is om mkb'ers te ondersteunen bij digitalisering, bij verduurzaming en bij innovatie. In 2025 stelden we hiervoor € 0,6 miljoen beschikbaar en sloten we vijf MKB-deals.

Programma Breed MKB: in het Uitvoeringsprogramma Breed MKB Zuid-Holland bundelden we verschillende initiatieven om de duurzame en digitale transitie in het mkb te versnellen. We keken hoe we het breed mkb konden ondersteunen binnen elke economische opgave. Het budget van € 0,3 miljoen is bijna helemaal toegekend, onder andere voor het verbeteren van ketensamenwerking en mkb-dienstverlening.

Vroege Fase Financiering (VFF): in 2025 stelde de provincie € 3,5 miljoen beschikbaar voor UNIIQ, het fonds voor vroege fase financiering van innovatieve bedrijven. Dit fonds helpt bij het versterken van het regionale innovatie-ecosysteem en het versnellen van de marktintroductie van nieuwe producten en diensten. Met deze investering blijft UNIIQ de aankomende 5 jaar een belangrijk instrument voor innovatie in Zuid-Holland.

Startup in Residence Intergov: dit is een samenwerkingsprogramma van zes overheden, met Zuid-Holland als penvoerder. In 2025 droegen we € 130.000 bij aan de uitvoering van het programma. Het programma werkte samen met innovatieve mkb'ers aan vijf concrete oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken in Zuid-Holland. De impact blijft groeien: meer dan 2.000 ondernemers waren betrokken en ruim 170 challenges zijn uitgevoerd. In meer dan 35% leidde dit tot een concreet vervolg. In de meest recente ronde lag dit aandeel boven de 70%.

Op verzoek van de Europese Commissie is de succesvolle aanpak vastgelegd in het Impact Playbook (www.impactplaybook.eu). Het playbook is vrij beschikbaar voor overheden en wordt gebruikt als kennisdocument voor overheden die verkennen hoe zij innovatiever kunnen samenwerken met ondernemers. In 2025 was er internationale belangstelling, onder andere vanuit de Baltische en Noorse landen. Ook werd de aanpak gedeeld tijdens GovTech Leaders 2025 in Litouwen en ontving het de European Enterprise Promotion Award (EEPA) in Denemarken.

Innovatie infrastructuur versterken door de ontwikkeling van campussen en fieldlabs te versnellen

Om de infrastructuur voor innovatieve ondernemers te versterken, hebben we in 2025 het volgende gedaan:

- Via de Subsidieregeling Innovatiecampussen Zuid-Holland hebben we in 2025 € 4,5 miljoen beschikbaar gesteld voor initiatieven op de TU Delft Campus, het Leiden Bio Science Park, de NL Space Campus, de Erasmus MC Campus (Rotterdam Square) en de BioTech Campus in Delft. In totaal zijn 14 aanvragen ontvangen. De beoordeling loopt nog.
- Daarnaast is ingezet op versterking van innovatie infrastructuur via het programma Kansen voor West III (KvW). Deze middelen komen voor een groot deel uit het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO). Ook de provincie en het Rijk dragen bij aan dit programma, dat is bedoeld om de regionale economie in de Randstad een impuls te geven. De middelen worden ingezet voor provinciale doelen op het gebied van innovatie infrastructuur. In 2025 zijn KvW-middelen beschikbaar gemaakt voor:
  - De doorontwikkeling van Zuid-Hollandse fieldlabs. Hiervoor is € 7 miljoen opengesteld.
  - Fieldlabs vervullen een belangrijke rol als praktijkomgeving waarin nieuwe technologieën worden getest en versneld richting marktintroductie. In 2025 hebben zes fieldlabs een aanvraag ingediend, waaronder Unmanned Valley, Stichting SAM XL, The Green Village, Vertical Farms, de Duurzaamheidsfabriek Dordrecht en Robohouse samen met IoT en Mondai. Het beoordelingsproces loopt nog.
  - Grote innovatieprojecten. Deze openstelling draagt bij aan het stimuleren van vernieuwde samenwerkingsprojecten met economische- en maatschappelijke impact. In totaal is € 5 miljoen opengesteld, waarvan € 4 miljoen aan EU-middelen en € 1 miljoen aan Rijksmiddelen. Het volledige bedrag is aangevraagd, met negen aanvragen uit verschillende sectoren, zoals aerospace, robotisering, digitalisering en life sciences & health). De beoordeling van de aanvragen loopt nog.
  - Circulaire vouchers voor het mkb. Deze zijn voor een totaalbedrag van € 1,5 miljoen opengesteld, waarvan € 562.000 aan EU-middelen en € 938.000 aan provinciale middelen. De circulaire vouchers worden ingezet om innovatie en samenwerking rond de circulaire economie binnen het regionale mkb te stimuleren. Met de vouchers ondersteunen we ondernemingen bij het ontwikkelen en testen van circulaire producten, diensten en bedrijfsmodellen, in samenwerking met BlueCity en Circulaire Campus.

Hiermee dragen de vouchers bij aan zowel de transitie naar een duurzamere economie als aan de concurrentiepositie van deelnemende bedrijven.

- o MKB-vouchers voor campussen en fieldlabs. De MKB-vouchers worden ingezet als laagdrempelig instrument om innovatie en samenwerking binnen het regionale mkb te stimuleren. Met behulp van de regeling zijn ondernemingen, samen met kennisinstellingen en fieldlabs, ondersteund bij het verkennen van nieuwe producten, diensten en processen. We hebben voor deze opstelling € 1 miljoen beschikbaar opengesteld, waarvan € 500.000 aan EU-middelen, € 189.000 aan Rijksmiddelen en € 311.000 aan provinciale middelen.
- o Ophoging innovatieprogramma ZorgTech. Dit programma is met € 500.000 opgehoogd, waarvan € 188.000 aan EU-middelen en € 282.000 aan provinciale middelen. Het ZorgTech-programma van InnovationQuarter is hiermee versterkt met een extra impuls. Door deze ophoging is de ondersteuning van innovatieve ondernemingen in de zorgsector verder uitgebreid, gericht op het versnellen van marktintroductie van nieuwe oplossingen. Hiermee dragen we bij aan zowel versterking van innovatie als aan duurzame economische groei in Zuid-Holland.

Innovatie stimuleren binnen specifieke clusters

Zuid-Holland kent verschillende clusters die sterk bijdragen aan het onderscheidend profiel van de provincie en die een hoog innovatief karakter hebben. We hebben in 2025 binnen een aantal van deze clusters de volgende acties uitgevoerd:

- Versterking van het life sciences & health cluster. We investeerden € 0,6 miljoen in onder andere het incubator-programma van het Erasmus MC. In dit programma krijgen jonge, startende bedrijven de mogelijkheid om zich in enkele jaren te ontwikkelen. Het geld is bedoeld voor betaalbare laboratorium- en kantoorruimte, advies, coaching en toegang tot een netwerk van professionals. Met deze investering kan het Erasmus MC het incubatorprogramma uitbreiden. Zo kunnen meer bedrijven op een nog betere manier begeleiding krijgen. Ook stelden we geld beschikbaar voor drie andere programma's: RegMedXB voor regeneratieve medicijnen, de exploitatie van YES!Delft en de Zorginnovatiehub Den Haag. Die investeringen tellen samen op tot ongeveer € 0,7 miljoen.
- Versterking van het innovatie- en ondernemersecosysteem rond biotechnologie, alternatieve eiwitten en duurzame voedselproductie in Zuid-Holland. Voor de verdere ontwikkeling van de Biotech Campus Delft is in 2025 een bijdrage van € 0,2 miljoen verstrekt. Het in 2024 opgerichte netwerk Protein Port, gericht op de ontwikkeling van alternatieve eiwitten, is in 2025 voortgezet met een bijdrage van € 0,1 miljoen. Daarnaast is een subsidie van € 0,5 miljoen verstrekt aan Stichting RespectFarms voor de ontwikkeling van een proefboerderij voor kweekvlees in Schipluiden. De provincie is in 2025 een proeflidmaatschap van een half jaar aangegaan bij EIT Food voor een bedrag van € 20.000. Dit lidmaatschap was gericht op het verkennen van Europese samenwerkingsmogelijkheden, kennisuitwisseling en toegang tot netwerken en programma's op het gebied van voedselinnovatie en de eiwittransitie. Met deze investeringen is ingezet op het versterken en verbinden van ecosystemen rond biotechnologie, alternatieve eiwitten en duurzame voedsel- en productiesystemen. Door gerichte ondersteuning van campussen, netwerken, Europese samenwerking en innovatieve projecten is bijgedragen aan economische ontwikkeling, innovatie en de transitie naar een toekomstbestendige en duurzame landbouw- en voedselketen in Zuid-Holland.
- Versterking van het Aerospace-cluster: ruimtevaart, drones en verduurzaming van de luchtvaart.
  - o Ruimtevaart: in 2025 stimuleerden we de verdere ontwikkeling van de NL Space Campus in Noordwijk met een exploitatiesubsidie van € 0,25 miljoen. Deze subsidie was bedoeld voor het stimuleren en ondersteunen van het bredere innovatie-ecosysteem rondom de campus. Daarnaast droegen we bij aan de oplevering van gedeelde faciliteiten, zoals werkplaatsen en laboratoria, waaronder het in 2025 geopende Cometlab. Ook zijn onderwijs- en onderzoeksactiviteiten georganiseerd.
  - o Verder hebben we een opdracht van €10.000 verleend, bekostigd vanuit de opgave defensie & dual-use, voor een reeds aangestelde kwartiermaker. Deze kwartiermaker werkt aan de opzet van een fieldlab voor laser-satellietcommunicatie. Binnen dit fieldlab gaan nationale en Europese bedrijven en kennisinstellingen uit de ruimtevaart-, quantum-, en telecomsectoren samenwerken op meerdere

locaties in Zuid-Holland. Deze nieuwe waardeketen komt voort uit het Nationaal Groeifonds-project NXTGEN Hightech.

- Drones: drones- en sensorencampus Unmanned Valley in Valkenburg(gemeente Katwijk) organiseerde met provinciale cofinanciering van € 50.000 de Counter Drone Conference. Dit event vond plaats als pre-event van de NAVO-top. Daarnaast is een subsidie van € 185.000 verleend via de regeling Regionale Netwerken voor Innovatie Zuid-Holland. Hiermee kan stichting Unmanned Valley verder professionaliseren en haar dienstverlening aan innovatieve drones-mkb'ers uitbreiden. Ook diende Unmanned Valley een aanvraag in bij Kansen voor West III voor de realisatie van testfaciliteiten, het organiseren van Europese innovatie-activiteiten en het starten van nieuwe samenwerkingsprojecten. De beoordeling van deze aanvraag loopt.
DronePort Rotterdam organiseerde, in samenwerking met het Havenbedrijf Rotterdam en met provinciale cofinanciering van € 50.000, tijdens de Wereldhavendagen in september 2025 de conferentie DroneHorizon. Deze eerste editie van een jaarlijks terugkerend evenement is bedoeld om de krachten tussen de Zuid-Hollandse maritieme- en dronesector te versterken. Daarnaast richt dit evenement zich op het versterken van de samenwerking tussen Europa's drie grootste havens Rotterdam, Antwerpen-Brugge en Hamburg.
- Verduurzaming van de luchtvaart: er is € 50.000 bijgedragen aan een haalbaarheidsonderzoek naar een fieldlab duurzame luchtvaart in onze regio. Dit onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met stichting RHIA, Rotterdam The Hague Airport, de TU Delft en InnovationQuarter. Dit is ook gedaan met het oog op een call die het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat opent in 2026, voor fieldlabs duurzame luchtvaart.
- Defensie & dual-use. In 2025 is ons opgaveteam Defensie en Dual-use officieel ingericht. Hiervoor hebben we een opdracht geformuleerd en de bijbehorende capaciteit georganiseerd. De uitgaven voor deze opgave vallen binnen meerdere sectoren en domeinen, namelijk: maritiem, space, cyber & quantum, onbemenste systemen & AI en radar & sensoren.
  - Zo hebben we € 100.000 bijgedragen aan het NAVO-top side-event Securing the Future. Tijdens dit event werden dual-use innovaties uit de genoemde domeinen en sectoren gepresenteerd aan defensie- en veiligheidsorganisaties en aan de industrie.
  - Daarnaast droegen we € 50.000 bij aan een accountmanager binnen het regionale quantumprogramma. Deze accountmanager richt zich specifiek op dual-use kansen en het leggen van verbindingen met defensie- en veiligheidsorganisaties.
  - Ook droegen we €100.000 extra bij aan InnovationQuarter. Hierdoor kon capaciteit worden vrijgemaakt om een defensie en dual-use team op te zetten, zowel voor business development als voor het internationaal versterken van de dual-use industrie. Daarnaast hebben wij ook een incidentele bijdrage van € 50.000 gedaan voor een verdiepend onderzoek naar dual-use en defensie-exportmarktonderzoek, ten behoeve van IQ. Dit advies is relevant voor alle drie de IQ pijlers Innoveren, Investeren en Internationaliseren en bevat veel concrete aanbevelingen die IQ nu en in onze regio kan toepassen.
  - Tot slot hebben we vanuit de opdracht € 10.000 bijgedragen aan de organisatie van de EUDIS Defence Hackathon. Dit is een evenement dat gelijktijdig in meerdere EU-lidstaten plaatsvindt om startups uit te dagen innovatieve oplossingen te ontwikkelen voor defensie en veiligheid.

Innovatie stimuleren in het midden- en kleinbedrijf (MKB)

Om innovatie in het mkb te stimuleren, stelden we in 2025 verschillende succesvolle regelingen en programma's opnieuw open:

Subsidieregeling MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT): de provincie en het Rijk stelden geld beschikbaar voor het vernieuwende mkb in alle sectoren in Zuid-Holland. Zo droegen we onder andere bij aan een circulaire, digitale en inclusieve economie. In 2025 investeerden we in totaal € 11 miljoen, waarvan € 5 miljoen van de provincie en € 6 miljoen van het Rijk. Hiermee ondersteunden we 165 vernieuwende mkb'ers. Het ministerie van

Economische Zaken verdubbelde elke euro die de provincie in deze regeling stopte. De aanvragers moesten zelf ook andere investeerders vinden. In totaal leverde dit € 30 miljoen aan innovatiekracht op voor het mkb.

Subsidieregeling MKB-Deals: dit zijn samenwerkingsafspraken tussen gemeenten, werkgeversorganisaties en de provincie. Het doel is om mkb'ers te ondersteunen bij digitalisering, bij verduurzaming en bij innovatie. In 2025 stelden we hiervoor € 0,6 miljoen beschikbaar en sloten we vijf MKB-deals.

Programma Breed MKB: in het Uitvoeringsprogramma Breed MKB Zuid-Holland bundelden we diverse initiatieven om de duurzame en digitale transitie in het mkb te versnellen. We keken hoe we het breed mkb konden ondersteunen binnen elke economische opgave. Het budget van € 0,3 miljoen is bijna helemaal toegekend, onder andere voor het verbeteren van ketensamenwerking en mkb-dienstverlening.

Vroege Fase Financiering (VFF): in 2025 stelde de provincie € 3,5 miljoen euro beschikbaar voor UNIIQ, het fonds voor vroege fase financiering van innovatieve bedrijven. Dit fonds helpt bij het versterken van het regionale innovatie-ecosysteem en het versnellen van de marktintroductie van nieuwe producten en diensten. Met deze investering blijft UNIIQ de aankomende 5 jaar een belangrijk instrument voor innovatie in Zuid-Holland.

Startup in Residence Intergov: dit is een samenwerkingsprogramma van zes overheden, met Zuid-Holland als penvoerder. In 2025 droegen we € 130.000 bij aan de uitvoering van het programma. Het programma werkte samen met innovatieve mkb'ers aan vijf concrete oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken in Zuid-Holland. De impact blijft groeien: meer dan 2.000 ondernemers waren betrokken en ruim 170 challenges zijn uitgevoerd. In meer dan 35% leidde dit tot een concreet vervolg. In de meest recente ronde lag dit aandeel boven de 70%.

Op verzoek van de Europese Commissie is de succesvolle aanpak vastgelegd in het Impact Playbook (www.impactplaybook.eu). Het playbook is vrij beschikbaar voor overheden en wordt gebruikt als kennisdocument voor overheden die verkennen hoe zij innovatiever kunnen samenwerken met ondernemers. In 2025 was er internationale belangstelling, onder andere vanuit de Baltische en Noorse landen. Ook werd de aanpak gedeeld tijdens GovTech Leaders 2025 in Litouwen en ontving het de European Enterprise Promotion Award (EEPA) in Denemarken.

Stimuleren Europese netwerken

De provincie zet in op Europese samenwerkingen, mede om Zuid-Holland te profileren als innovatieve regio binnen de Europese Unie. De regionale samenwerking in Brussel is versterkt doordat de provincie en de Economic Board Zuid-Holland gezamenlijk hebben ingezet op profilering. Daarnaast is ingezet op verschillende evenementen en samenwerkingsverbanden. Voorbeelden hiervan zijn Laval Virtual in Frankrijk en UnitedXR in Brussel. Hier hebben we de Zuid-Hollandse sector op het gebied van immersive tech gepositioneerd. Op het gebied van ruimtevaart werkt de provincie samen met de regio Bremen binnen de Action Agenda Cooperation in the Space Sector 2023-2026. Voor defensie is een position paper bij de EU-instellingen onder de aandacht gebracht. Hierbij is ingezet op het versterken van defensiegereedheid, met oog voor het voorkomen van negatieve effecten voor het milieu en omwonenden.

Eind 2022 ging de regeling open voor steun vanuit de provincie voor projecten die in aanmerking komen voor de Europese Interregprogramma's. De provincie stimuleert dat regionale partners aan deze programma's mee kunnen doen. Hiervoor heeft de provincie in totaal € 2,4 miljoen beschikbaar gesteld. Hiervan is tot en met eind 2025 voor nagenoeg het totale bedrag aangevraagd door 27 regionale partners. Er loopt nog een aantal beoordelingen.

Strategische samenwerking om een innovatieve economie te stimuleren

InnovationQuarter (IQ) is de regionale ontwikkelingsmaatschappij van Zuid-Holland. In 2025 is € 2,2 miljoen beschikbaar gesteld voor de exploitatie van IQ. IQ zet zich in voor het duurzaam versterken van de economische

structuur in de provincie. In 2025 vervulde IQ een centrale rol in het versterken van het regionale innovatie- en ondernemerschapsecosysteem in Zuid-Holland. Met gerichte ondersteuning, financieringsinstrumenten en programmatische inzet zijn startups en mkb-bedrijven begeleid bij marktontwikkeling, groei en internationalisering. Daarbij is onder andere actief ingezet op sleuteltechnologieën, die zijn opgenomen in de Nationale Technologie Strategie en de Groeiagenda Zuid-Holland. Ook wordt op deze manier de samenwerking tussen kennisinstellingen, het bedrijfsleven en overheden verder versterkt. Dit draagt bij aan een sterke economische infrastructuur en een aantrekkelijk vestigingsklimaat in de regio. Voor de provincie Zuid-Holland is IQ een belangrijke aanjager van duurzame economische groei en innovatie.

Versterken van netwerken gericht op kennis en innovatie

Voor een innovatieve, toekomstbestendige economie is kennisdeling van het grootste belang. Daarom stelden we de Subsidieregeling Regionale Netwerken voor Innovatie Zuid-Holland (RNIZ) opnieuw open. Met deze subsidie regeling helpen we organisaties in Zuid-Holland om samen te werken aan nieuwe ideeën en vernieuwing die goed zijn voor de economie.

In 2025 stelden we € 1,5 miljoen beschikbaar voor deze innovatienetwerken. De regeling richtte zich in 2025 op drie thema's:

1. Circulair: we ondersteunen netwerken die samenwerken aan circulaire oplossingen voor schaarse grondstoffen, het opleiden van vakmensen en het verduurzamen van de voedselketen;
2. Digitaal: we ondersteunen netwerken die werken met nieuwe digitale technieken, zoals virtual reality (VR) en augmented reality (AR);
3. Hightech: wij ondersteunen netwerken van bedrijven die technologie ontwikkelen voor zowel civiele als militaire toepassingen.

In totaal vroegen vijf netwerken voor € 1,5 miljoen aan subsidie aan. Het beoordelingsproces loopt nog.

Beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen

De provincie Zuid-Holland versnelt de transitie naar een toekomstbestendig en duurzaam tuinbouw- cluster om de toppositie te behouden. De provincie zet in op het clusteren en concentreren van de glastuinbouw, met aandacht voor de internationale concurrentiepositie en het behouden van voldoende ruimte voor glastuinbouw als economisch cluster. Dit is een tuinbouwketen met minder schadelijke uitstoot naar bodem, lucht en water. En een internationaal concurrerende tuinbouwketen, waar bedrijven een gezond verdienmodel hebben.

De provincie zet hiervoor een mix van instrumenten in: versterken van netwerken, financiële bijdragen, ruimtelijk beleid, regelgeving, dataverzameling en monitoring.

Wat hebben we bereikt?

In 2025 hebben wij gewerkt aan het uitvoeren van motie 1556: Lange termijn visie tuinbouw. Deze motie gaat over het opstellen van een economische visie voor de tuinbouw in volle breedte: glastuinbouw, boom- en sierteelt en bollenteelt. De visie levert bouwstenen op die helpen om de transitie verder vorm te geven en te versnellen. De Tuinbouwvisie wordt in 2026 opgeleverd.

In 2025 is ook gewerkt aan de verdere ontwikkeling van de tuinbouwmonitor. De aandacht lag vooral op het ontwikkelen van een indicator voor circulariteit in de tuinbouw. Het onderzoek dat nodig is voor deze indicator is voorbereid en wordt begin 2026 uitgevoerd. De verdere uitbreiding van de tuinbouwmonitor is afgestemd op het proces van de Tuinbouwvisie. Hierdoor sluiten de gekozen indicatoren voor de update direct aan bij de inhoud van de Tuinbouwvisie.

Daarnaast is samen met de gemeente Lansingerland en het Hoogheemraadschap Delfland gewerkt aan het vormgeven van de glastuinbouwmonitor. Deze monitor, specifiek voor de glastuinbouw, bestaat in de basis uit meer data over bedrijfsvoering, ruimtegebruik en energie. Hierop verschilt het van de tuinbouwmonitor, wat een brede beleidsmonitor voor de provincie is. Het opstellen van de glastuinbouwmonitor is gedaan door informatie uit te wisselen en deze in één kaart te verwerken. Verder is de Monitor Logistiek Zuid-Holland geactualiseerd. Ook zijn plannen gemaakt om de monitor verder uit te breiden met informatie over onder andere verslogistiek en bedrijventerreinen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bevorderen duurzaam verdienmodel tuinbouw

In 2025 hebben wij gewerkt aan de voortzetting van het Innovatiepact Greenport West-Holland. Dit deden wij door bij te dragen aan innovatieprojecten op het gebied van circulariteit, duurzaamheid en digitalisering. Op 18 februari 2025 hebben wij samen met partners het nieuwe Innovatiepact 3 ondertekend. Binnen het Innovatiepact 3 werken verschillende partners samen aan doorbraakinnovaties voor een duurzaam en concurrerend glastuinbouwcluster. De samenwerking richt zich onder andere op circulaire tuinbouw, het verbeteren van de biodiversiteit, robotisering en digitalisering.

Bevorderen netwerksamenwerking tuinbouw

Met begrotingssubsidies hebben wij ook in 2025 bijgedragen aan de versterking van de regionale Greenports en Greenports Nederland. Deze subsidies worden ingezet voor versterking van het netwerk om samenwerking op triple-helixniveau (overheden, bedrijven en kennisinstellingen) mogelijk te maken. Ook stuurden we actief op versterken van de governance (besturing en afspraken over rollen en verantwoordelijkheden) binnen de Greenports.

Door bestuurlijke deelname aan de beurzen Grüne Woche en Fruit Logistica is het netwerk van Nederlandse en internationale samenwerkingspartners verder versterkt. In dit kader zijn Duitse en Chinese delegaties ontvangen op het gebied van tuinbouw en verslogistiek. Het Duitse netwerk heeft hierbij geleid tot vervolcontacten.

Naast reguliere deelname en voorzitterschap binnen het ERIAFF-netwerk is Zuid-Holland onderdeel van het organiserend comité van de jaarlijkse ERIAFF-conferentie.

De samenwerking met China op het gebied van tuinbouw is in lijn gebracht met andere provinciale internationale samenwerkingen. Daarbij worden activiteiten per geval afgewogen op basis van provinciale richtlijnen.

Bevorderen duurzame tuinbouwgebieden en -netwerken

In 2025 is gewerkt aan het verder uitwerken van maatregelen die zijn opgenomen in het Zuid-Hollands – Programma Landelijk Gebied. Het gaat om de maatregelen Watercoaches glastuinbouw, Weerbaar telen, Regiocertificering Bollen, pilots waterkwaliteit Boskoop en participatieve monitoring waterkwaliteit Boskoop. Voor deze maatregelen is geld beschikbaar gemaakt door Provinciale Staten. Dit geld komt uit middelen voor de KRW, het Europees Innovatie Partnership en vanuit het budget voor de opgave Transitie van de tuinbouwketen.

Naar aanleiding van onder andere het Ruimtelijk Voorstel hebben we gewerkt aan de herziening van het Omgevingsbeleid 2025. Daarnaast hebben we in 2025 onder andere samen met gemeenten gewerkt aan een leidraad voor omgevingsplannen voor glastuinbouw in het Oostland. Binnen Greenport Aalsmeer is veel gewerkt aan de verdere uitwerking van het traject Van meer naar Beter. Dit traject richt zich op de toekomstige inrichting van de teeltgebieden in Greenport Aalsmeer. Concreet loopt er een gebiedsproces voor het gebied Baan en Sotaweg in Kaag en Braassem. In het Westland hebben we onze samenwerking in de Broekpolder voortgezet. Ook hebben we in 2025 de mogelijkheden verkend voor een gezamenlijk gebiedsproces in de Oranjepolder.

In de samenwerkingsverbanden Platform Duurzame Glastuinbouw en Emissieloze kas hebben we samen met partners gewerkt aan sterkere handhaving en scherpere regels voor stikstofemissies naar oppervlaktewater. Om het gebruik van gietwater te verduurzamen, heeft de provincie het beleid rond infiltreren, onttrekken en lozen van brijn aangepast. Dit is vastgelegd in het gewijzigde Omgevingsprogramma en de Omgevingsverordening.

In 2025 is ook gewerkt aan de samenwerking binnen het Energieakkoord Greenport West-Holland. Vanuit de provincie zijn we met meerdere kennispartijen en ondernemers een samenwerking gestart rond de monitoring van projecten voor Midden Temperatuur Opslag. Daarnaast zijn er meerdere kennisbijeenkomsten georganiseerd over de restwarmteketen in de glastuinbouw. Op gebiedsniveau is een factsheet opgesteld met informatie over de verschillende verduurzamingsaspecten. Ook is samen met partners gewerkt aan verlenging van het Energieakkoord, dat op 18 december 2025 is ondertekend.

In 2025 is verder gewerkt aan duurzame bereikbaarheid van de verslogistieke ketens en ontwikkeling van een Living Lab Verslogistiek. Daarnaast zijn verkenningen gestart naar het verplaatsen van verslogistieke stromen richting Venlo en Duisburg (Duisport). Ook is gewerkt aan het aansluiten van agrologistieke hub Dutch Fresh Port

op lopende digitaliseringstrajecten. Samen met de partners van Dutch Fresh Port is het gebiedsperspectief vertaald naar een uitvoeringsplan, een regiodeal en een samenwerkingsovereenkomst. Hierbij is zichtbare voortgang geboekt op de ontwikkeling van de hub, verduurzaming, digitalisering en toekomstige infrastructuurcapaciteit. Daarmee heeft de provincie in 2025 aantoonbare stappen gezet om de verslogistieke ketens slimmer, schoner en toekomstbestendig te maken.

Beleidsprestatie 4-1-3 Transitie van het havenindustriële complex

Het Havenindustriële complex (HIC) bestaat uit een groot industrieel complex, een logistieke hub en een maritiem cluster en is van groot belang voor de economie. Het HIC verkeert in een energietransitie, een grondstoffentransitie en een digitale transitie. De provincie Zuid-Holland wil deze transities en dit moderniseringsproces faciliteren en versnellen in samenwerking met mede overheden, Havenbedrijf Rotterdam, (vertegenwoordiging van) bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. De provincie gaat daarvoor innovaties ondersteunen en duurzame investeringen stimuleren, organiserend vermogen van netwerken en samenwerkingsverbanden versterken en bijdragen aan het op orde brengen van randvoorwaarden. Dit doet de provincie met de inzet van haar economisch- en innovatie instrumentarium, haar ruimtelijk instrumentarium, haar taken op het gebied van infrastructuur en milieu en de lobby en samenwerking in Brussel en bij het Rijk.

De provincie zet zich als onderdeel van deze beleidskeuze ook in voor het behoud, de versterking en de verduurzaming van het Zuid-Hollandse maritieme cluster. De provinciale inzet komt grotendeels inhoudelijk voort uit de Regionale Maritieme Agenda en draagt bij aan de nationale Sectoragenda Maritieme Maakindustrie.

Wat hebben we bereikt?

Het Havenindustriële complex (HIC) is heel belangrijk voor de werkgelegenheid in de regio en in Nederland. Het HIC is noodzakelijk in de overgang naar een nieuwe, duurzame economie. We droegen in 2025 bij aan het realiseren van een CO₂-arme, circulaire en slimme haven: 'de haven van de toekomst'. Daarbij moet het aantrekkelijk blijven voor bedrijven om in het havengebied te werken.

De provincie versterkte het maritieme cluster. Dit deden we door te werken aan regionale samenwerking, verduurzaming en behoud van fysieke ruimte. In 2025 zorgden we ervoor (samen met onze partners, onder andere de gemeente Rotterdam, Drechtsteden, Innovation Quarter en de maritieme bedrijven) dat er stappen werden gezet op het vlak van digitalisering, circulariteit en schoner varen. Binnen de NOVEX Rotterdamse haven gaven we richting aan de strategische ruimtelijke ontwikkeling van de Rotterdamse haven.

Naast de activiteiten in deze beleidsprestatie hebben de activiteiten binnen Beleidsprestatie 3-1-4. en de overige beleidsprestaties binnen Ambitie 4 de transitie van het havenindustriële complex in 2025 ondersteund.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

In 2025 hebben we binnen deze beleidsprestatie het volgende gedaan:

- Samen met onze gebiedspartners werkten we in 2025 aan de uitvoeringsagenda 1.0 van het programma NOVEX Rotterdamse haven. Inzet hiervan is te komen tot de meest duurzame haven ter wereld, een krachtige regio en een goede balans met de leefomgeving.
- In 2025 organiseerde de provincie een conferentie over de mogelijke zeewaartse uitbreiding van de Rotterdamse haven. Binnen de NOVEX Rotterdamse haven is verder gewerkt aan de start van een verkenning over mogelijke oplossingen voor het gebrek aan ruimte in de haven. Dit is een eerste stap op weg naar een besluit (voorkeursalternatief) in 2027 of 2028.
- De provincie werkte samen met partners aan geschikte 'geluidsproductieplafonds' om een goede balans te creëren tussen kwaliteit van de leefomgeving, woningbouw en industrie.
- De provincie ondersteunde de verdere ontwikkeling van fieldlabs in Zuid-Holland (organisatie, locatie, infrastructuur) waaronder het FLIE (fieldlab industriële elektrificatie).

- Door regionale samenwerking waaronder onze deelname in de ROM-D, zorgde de provincie voor behoud van bedrijventerreinen aan het water (watergebonden bedrijventerreinen met een hoge milieucategorie). Op die manier kunnen bedrijven zich blijven ontwikkelen. Ook faciliteerden we fysieke ruimte voor maritieme bedrijven.
- Het samenwerkingsnetwerk Maritime Delta (programma bij Innovation Quarter) eindigde in 2025 en daarmee ook de financiering vanuit de Regionale Netwerken voor Innovatie Zuid-Holland (RNIZ). Toch zal de provincie regionale samenwerking ook in de toekomst financieel blijven steunen.
- De provincie ondersteunde de regionale maritieme samenwerking onder andere door een bijdrage aan het initiatief 'Rotterdam Maritime Capital of Europe'.
- De provincie bevorderde de samenwerking tussen de Zuid-Hollandse maritieme industrie en defensie.
- Mede door de provinciale co-financiering van het Kansen voor West programma kregen diverse innovatieve projecten een subsidie (o.a. Blue Circle Olefins, een project voor het bouwen van een fabriek voor circulaire grondstoffen voor o.a. kunststoffen).

Beleidsprestatie 4-1-4 Digitale Economie

De provincie wil de digitale transitie van de economie versnellen zodat de provincie zich digitaal innovatief kan blijven profileren. De digitale transitie is nodig om de concurrentiepositie te handhaven, efficiëntiewinsten te halen in een krappe arbeidsmarkt en om de circulaire en energie transitie te ondersteunen. Om de Zuid-Hollandse concurrentiepositie te handhaven, is het van belang dat ieder- een kan meekomen in de digitale transitie, ook mensen en ondernemers voor wie digitalisering niet vanzelfsprekend is.

Om dit te bereiken richt de provincie zich op digitale vaardigheden van inwoners en het midden- en kleinbedrijf (MKB). De provincie heeft in het bijzonder aandacht voor participatie, digitale geletterdheid, diversiteit en inclusie. Dit doet de provincie om ervoor te zorgen dat iedereen kan mee- komen in de digitale transitie. De digitale transitie vergt andere vaardigheden en kennis, de provincie wil ervoor zorgen dat zoveel mogelijk burgers en ondernemers kunnen meedoen om een armoedeval en uitsluiting te voorkomen, wat weer ten goede komt aan een sterke economie en de brede welvaart die de provincie nastreeft. De provincie probeert rond deze onderwerpen kennis en bewustzijn te verspreiden samen met haar partners: zoals gemeenten en onderwijsinstellingen, via festivals, trainingen, workshops en subsidies.

Er is hierbij aandacht voor de ethische vraagstukken rondom digitalisering, met bijzondere aandacht voor een van de grootste uitdagingen van dit decennium, het tekort aan arbeidskrachten in alle sectoren.

Wat hebben we bereikt?

Met verschillende programma's hielpen wij mkb-ondernemers op een duurzame manier bij vraagstukken over digitalisering. Dit deden we met programma's die zich richten op het brede mkb en met programma's die zich richten op specifieke digitale technologieën en digitale weerbaarheid.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Digitalisering mkb

- DigitalZH: met dit programma informeerden we ongeveer 1.140 ondernemers uit verschillende doelgroepen over digitalisering. Ongeveer 430 ondernemers zijn ondersteund met advies, onder andere bij het implementeren van digitale innovaties, het ontwikkelen van digitale vaardigheden en het verstrekken van financieel advies voor digitale oplossingen.
- Digitale werkplaatsen: dit is een samenwerking waarbij studenten onder begeleiding van docenten ondernemers helpen met digitale vraagstukken als onderdeel van hun studie. In Zuid-Holland zijn drie van deze werkplaatsen actief, in de regio Rotterdam-Rijnmond, Haaglanden en Drechtsteden. In 2025 verleenden we € 250.000 euro subsidie. Via de digitale werkplaatsen bereikten we in 2025 2.700

ondernemers via bijeenkomsten en workshops. De werkplaatsen brachten ongeveer 700 adviesrapporten uit. Daarmee hielpen we de ondernemers met het versnellen van hun digitale transformatie.

- Datawerf: dit programma hielp ondernemingen in de maritieme maakindustrie met hun digitale transformatie. We bereikten 90 ondernemers, waarvan er 30 deelnamen aan een intensief traject. Zij zetten concrete stappen in de digitale transformatie van hun bedrijfsmodel. Het programma is afgerond en succesvol opgenomen in het programma DigitalZH .
- Mkbdigitaal.nl: deze website kreeg 30.000 unieke bezoekers. In totaal deden 332 Zuid-Hollandse mkb-ondernemers mee aan een e-learning.

Verantwoord Digitaliseren

Verantwoorde Artificial Intelligence (AI): we deden mee aan onderzoeken van verschillende kennisinstellingen over verantwoord en ethisch gebruik van AI. De Hogeschool Rotterdam deed onderzoek en ontwikkelde een training voor mkb'ers over verantwoorde AI. Aan de eerste training deden 20 mkb-ondernemers enthousiast mee. Daarnaast hebben we een start gemaakt met het opstellen van een economische AI-visie. Op basis hiervan breiden we de bestaande samenwerkingen verder uit.

Digitaal weerbaar

- In drie Cyberweerbaarheidscentra werken partners samen aan het versterken van de digitale weerbaarheid (cyberweerbaarheid) van het mkb. Deze centra zijn per sector georganiseerd, CW Greenport, CW Maakindustrie en FERM voor de haven. Samen hebben zij 30 aangesloten organisaties en 122 deelnemers. De provincie ondersteunde de drie centra via Security Delta (HSD) en via FERM.
- Het energiesysteem in Zuid-Holland wordt gedigitaliseerd en uitgebreid met nieuwe onderdelen rondom opwek, transport en opslag. Dit vraagt om een veilige en weerbare inrichting. Hiervoor is samen met partners via HSD de Innovatiecoalitie Cyberveilig Energiesysteem opgericht. In dit kader organiseerden we de hackathon Hack the grid over een cyberveilig energiemanagementsysteem. Ook diende HSD een aanvraag in voor Kansen voor West voor de uitvoering van het programma.

Digitale innovatie

- Quantumtechnologie is een verzamelnaam voor technologieën die gebruik maken van eigenschappen uit de quantummechanica. In 2025 startten we met fase twee van het Actieplan Quantum Zuid-Holland. Samen met gemeenten, de MRDH, InnovationQuarter, de TU Delft en de Universiteit Leiden ondersteunen wij het quantum ecosysteem in Zuid-Holland. Dit doen we met projectfinanciering, het organiseren van het netwerk en ondersteuning van experimenteerruimte.
- Digitale connectiviteit gaat over vernieuwde en verbeterde vormen van communicatie. We ondersteunen fieldlabs zoals Unmanned Valley, The Green Village en Tomato World als innovatieve testlocaties voor 5G. Verschillende bedrijven maken hier gebruik van. Daarnaast zijn we gestart met het opstellen van een datacenterstrategie. Immersive Tech is een verzamelnaam voor alle technologieën waarbij een werkelijkheid wordt gesimuleerd. We ondersteunden bij de opbouw van het ecosysteem SHINE, het netwerk rondom startups, kennisinstellingen en overheden in deze sector. We ondersteunden bezoeken aan internationale beurzen in Brussel en Laval, zodat startups hun producten konden presenteren.

Beleidsprestatie 4-1-5 Circulair Zuid-Holland

De provincie wil een volledige circulaire samenleving in Zuid-Holland bereiken in 2050 met als tussendoel 50% minder verbruik van primaire fossiele grondstoffen, mineralen en metalen in 2030. De provincie zet in op verschillende inhoudelijke thema's waar de provincie impact kan maken. Dit doet de provincie met een transitieaanpak in samenwerking met medeoverheden, bedrijven, kennisinstellingen en andere organisaties en groepen die aan de transitie bijdragen.

Wat hebben we bereikt?

In 2024 hebben wij de nieuwe strategie *Samen bouwen aan een Circulair Zuid-Holland* vastgesteld. In deze strategie beschrijft de provincie hoe zij werkt aan de doelen van 50% circulariteit in 2030 en volledige circulariteit in 2050. Met deze strategie is onze aanpak in een nieuwe fase gekomen. We richten ons niet langer alleen op koplopers, maar juist ook op de bredere groep daarachter. Daarmee verschuift onze rol van aanjager naar verbinder, kadersteller en opdrachtgever.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Met acht bouwstenen geven we invulling aan de nieuwe strategie. Dit zijn: inclusieve transitie, circulaire innovatie, coalities en netwerken, ruimte, circulaire organisatie, financiering en subsidies, beleid en monitoring, en vergunningen, toezicht en handhaving.

Samen bouwen aan een circulair Zuid-Holland

In 2025 is een stevige basis gelegd voor de verdere versnelling van de circulaire transitie in Zuid-Holland. In 2025 waren zes circulaire vernieuwersnetwerken en coalities actief. Deze richtten zich onder andere op biobased bouwen, herbruikbare verpakkingen, natuurlijke reststromen en reparatie. Deze netwerken hebben hun ambities en agenda's in 2025 verder uitgebouwd. Daarnaast is in 2025 een nieuw vernieuwersnetwerk voor *circulaire sloop* opgericht, Circuit. De netwerken bestaan uit onder meer uit kennisinstellingen, start- en scale-ups, bedrijven en overheden. Samen zetten zij (doorbraak)projecten op, delen zij ervaringen starten zij nieuwe samenwerkingen. De provincie ondersteunt deze netwerken.

In 2025 is ook gestart met het netwerk De 100 bepalende spelers. Dit netwerk bestaat vooral uit directeuren, eigenaren en bestuurders van organisaties die impact kunnen maken. Het netwerk groeit toe naar een zelfstandig opererende beweging van circa 100 partijen die bepalend zijn voor het slagen van de circulaire transitie in Zuid-Holland en moet uitgroeien.

We hebben de ondersteuning voor gemeenten verder uitgebreid. Op initiatief van de provincie kwam het netwerk met betrokken wethouders meerdere keren bijeen en groeide dit netwerk uit tot 33 deelnemers. Ook vonden periodieke bijeenkomsten plaats met ambtenaren van gemeenten, waterschappen en omgevingsdiensten. Tijdens deze bijeenkomsten, met in totaal 400 genodigden, zijn kennis en goede voorbeelden gedeeld.

In 2025 is de circulaire subsidieregeling opnieuw opengesteld. Deze regeling was onder andere bedoeld voor circulaire hubs en maatschappelijke initiatieven. Steeds meer circulaire projecten ontstaan vanuit de samenleving. Met onze subsidies hebben we deze initiatieven ondersteund en daarmee de gemeenschapskracht versterkt. Binnen de bouwsteen die gericht is op ruimte voor circulaire activiteiten is een inventarisatie gemaakt van mogelijk geschikte locaties voor circulaire hubs op bedrijventerreinen in Zuid-Holland. In 2025 is gestart met de vertaling van deze inventarisatie naar concrete reservering van locaties.

Tot slot is ook de Monitor Circulair Zuid-Holland 2025 verschenen. Deze monitor geeft inzicht in de stand van zaken van de circulaire transitie in Zuid-Holland.

Beleidsprestatie 4-1-6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen

De provincie streeft naar een welvarend en krachtig Zuid-Holland met ruimte voor ondernemerschap. Een goed vestigingsklimaat met concurrerende, toekomstbestendige bedrijventerreinen, vitale, krachtige en aantrekkelijke stads- en dorpscentra en een sterke kantorenmarkt dragen daaraan bij. Het gaat daarbij om voldoende werklocaties van de juiste kwaliteit en op de juiste plek. De provincie zet daarom in op:

- Concurrerende en toekomstbestendige bedrijventerreinen;
- Concentratie en bundeling van nieuwe detailhandel primair in de centra van wijken, dorpen en steden;
- Juiste kantoor op de juiste plek;
- Selectief vestigingsbeleid voor grote ruimtevragers.

De provincie zet hiervoor verschillende instrumenten in zoals het opstellen van ruimtelijke regels, maar ook door flankerend beleid via subsidieregelingen, het delen van kennis en informatie, onderzoek, het organiseren van netwerken en het inzetten van ambassadeurs. De provincie past alle vier de vormen van overheidssturing uit het NSOB-kwadrantenmodel voor overheidssturing toe omdat de huidige vraagstukken vragen om meer dan (ruimtelijke) regels alleen.

Wat hebben we bereikt?

De provincie heeft in 2025 op meerdere manieren verder gewerkt aan een welvarend en krachtig Zuid-Holland met ruimte voor ondernemerschap. Dit doen we onder andere door uitvoering van het in 2024 vastgestelde Omgevingsbeleid. Hierin hebben we bedrijventerreinen verder beschermd tegen transformatie.

We hebben een start gemaakt met de uitvoering van de Ruimtelijk Economische Visie en de aanpak Beter Benutten op bedrijventerreinen. Ook hebben we samen met de ambassadeurs van bedrijventerreinen gewerkt aan de toekomstbestendigheid van en het verhogen van de organisatiegraad op bedrijventerreinen. Dit laatste is een essentiële voorwaarde voor de toekomstbestendigheid.

Met het vaststellen van de regionale kantorenvisies is bijgedragen aan een sterke kantorenmarkt met het juiste kantoor op de juiste plek. We zijn gestart met een Koopstromenonderzoek om de vitaliteit van winkelgebieden te onderzoeken. Daarnaast hebben we met centrummanagers en gemeenteambtenaren via een kennisprogramma en een ambassadeur winkelgebieden gewerkt aan het realiseren van vitale en krachtige (winkel)centra.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Voor de Ruimtelijk Economische Visie (REV), waarin de provinciale keuzes voor ruimte en economie zijn vastgelegd, is een uitvoeringsprogramma opgesteld en is gestart met de uitvoering. De uitgangspunten van de REV worden opgenomen in de herziening 2025 van het Omgevingsbeleid. Over deze herziening vindt in 2026 besluitvorming plaats.

De vernieuwde subsidieregeling Verduurzaming bedrijventerreinen is vastgesteld en opengesteld. In totaal zijn 13 subsidieaanvragen ingediend. Daarvan zijn er inmiddels 9 definitief toegekend.

Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen

De SPUK Verduurzaming bedrijventerreinen is uitgevoerd. De beoogde prestatie voor medio 2027, namelijk dat 50% van de bedrijventerreinen een vorm van organisatie heeft, is eind 2025 al behaald.

In het kader van de Greendeal Werklandschappen van de Toekomst is één bedrijventerrein aangewezen als Living Lab en twee als Ambassadeursterrein. Daarvoor zijn uitvoeringsplannen gemaakt en is een begrotingssubsidie aangevraagd.

We hebben een plan opgesteld voor Beter Benutten van bedrijventerreinen en startten met de uitvoering. Onderdeel van het plan is de verkenning naar de oprichting van een ontwikkelmaatschappij voor het beter benutten van bedrijventerreinen. Daarnaast is een onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden voor het beter benutten van bedrijventerreinen. Ook is een inventarisatie uitgevoerd naar mogelijke casussen voor de pilot Beter Benutten van het ministerie van EZ.

De subsidieregelingen planvorming bedrijventerreinen en planvorming detailhandel zijn opengesteld. Voor de regeling bedrijventerreinen zijn 54 subsidies aangevraagd, waarvan 33 definitief zijn verleend. Een aantal aanvragen is nog in behandeling. Vanwege het grote aantal aanvragen is het subsidieplafond tussentijds verhoogd. Voor de regeling detailhandel zijn 31 aanvragen ingediend, waarvan 16 definitief zijn verleend. Bijna de

helft van de aanvragen is nog in behandeling, omdat deze in de laatste week van december zijn binnengekomen.

Er zijn 4 regionale kantorenvisies vastgesteld voor de regio's MRDH, Zuid-Holland Zuid, Midden Holland en Holland Rijnland.

We organiseerden een masterclass over de vitaliteit in kleine kernen in relatie tot aanwezigheid van (detailhandels)voorzieningen. Daarnaast zijn er verschillende bijeenkomsten georganiseerd met centrummanagers, parkmanagers van bedrijventerreinen, gemeenteambtenaren en de ambassadeurs bedrijventerreinen en winkelgebieden. Deze ambassadeurs hebben externe partijen geholpen bij het verhogen van de organisatiegraad en het vitaal houden van bedrijventerreinen en winkelgebieden.

Ook is een koopstromenonderzoek uitgevoerd. De uitkomsten worden in het eerste kwartaal van 2026 gepresenteerd. Via de herziening van het Omgevingsbeleid 2025 is een minimale milieucategorie ingesteld op bestaande bedrijventerreinen. Ook zijn monitors uitgevoerd voor de regionale kantoren- en bedrijventerreinvisies.

Tot slot zijn twee nieuwe leden benoemd in de provinciale Adviescommissie Detailhandel.

Beleidsprestatie 4-1-7 Human Capital

De aanwezigheid van voldoende en goed geschoold personeel is een belangrijke randvoorwaarde voor een goed functionerende regionale economie en het slagen van de maatschappelijke transities (energie, circulair, digitalisering). Een arbeidspotentieel dat beschikt over de juiste kennis en vaardigheden, goed onderwijs om nieuwe instroom te realiseren en om bestaande werknemers bij en om te scholen, alsmede een goed werkende arbeidsmarkt zijn daarmee essentieel voor een krachtig Zuid-Holland.

Daarnaast is er een persoonlijk belang voor de mensen die het 'menselijk kapitaal' vormen. Waardevol werk versterkt namelijk de brede welvaart. Werk is tenslotte meer dan inkomen. Het vervult een belangrijke sociale en maatschappelijke functie, en voorziet in de mogelijkheid om je te kunnen ontplooiën, deel te kunnen nemen en bij te kunnen dragen aan de maatschappij.

De provincie draagt bij aan het versterken van human capital. Dit doet ze door samen met de Economic Board Zuid-Holland (EBZ) geïnitieerde Human Capital Agenda 2.0 Zuid-Holland (HCA) uit te voeren, waarin kwantitatieve doelstellingen zijn benoemd die nodig zijn om tot die gewenste situatie te komen. Een agenda die inmiddels door meer dan 100 partijen in Zuid-Holland is onderschreven. Daarnaast investeert de provincie in een programmteam, dat gedetacheerd is bij de EBZ, en zorgt ze met een provinciale subsidieregeling voor cofinanciering van concrete projecten.

Wat hebben we bereikt?

Na evaluatie van de Human Capital Agenda 2.0 Zuid-Holland is deze in 2025 geactualiseerd. In dat jaar hebben 125 partners zich geïnteresseerd aan deze vernieuwde Human Capital Agenda 2025-2030 Zuid-Holland (HCA 2025-2030). De agenda is aangeboden aan Provinciale Staten van Zuid-Holland als opvolger van de Human Capital Agenda 2.0 Zuid-Holland.

De HCA 2025-2030 bouwt voort op de succesvolle aanpak van de afgelopen jaren. Partners geven aan dat de Human Capital Agenda waardevol is. Dit wordt bevestigd door het onafhankelijke evaluatieonderzoek dat in 2024 is uitgevoerd. De deelakkoorden (projecten binnen de agenda) leveren niet alleen direct resultaat op voor mensen en bedrijven. Zij versterken ook op langere termijn de samenwerking tussen bedrijven, scholen, gemeenten en andere organisaties. De inzet is om ook in de komende jaren jaarlijks twee deelakkoorden te starten. In toekomstige deelakkoorden is er nog meer aandacht voor het verhogen van arbeidsproductiviteit en extra focus

op mkb-bedrijven. Om de effecten van de HCA te versterken en structurele verandering te realiseren, wordt de uitwisseling van kennis tussen partners verder vergroot.

In de HCA 2025-2030 zijn de bestaande kwantitatieve doelstellingen samengevoegd tot de volgende doelen:

- het om-, her- en bijscholen van 55.000 werkenden en flexwerkers en daarbij 3.000 bedrijven helpen hun arbeid beter in te zetten;
- het helpen overstappen van 10.000 werkenden naar toekomstbestendige beroepen;
- het activeren van 40.000 mensen om (meer) te gaan werken, met name in technische beroepen (werkzoekenden, deeltijdwerkers en studenten beroepsonderwijs);
- het aantrekken en behouden van 1.000 internationale kenniswerkers.

Aan het einde van 2025 liep de uitvoering van de HCA zes jaar. In deze periode heeft de provincie, samen met partners zoals bedrijven, scholen en gemeenten in totaal 28 deelakkoorden afgesloten en hiervoor subsidie verleend. De huidige deelakkoorden lopen tot en met 2027. Met de tot nu toe afgesloten deelakkoorden en andere activiteiten van de HCA bereiken we naar verwachting de volgende resultaten:

- Ruim 32.000 werkenden, waaronder flexwerkers, krijgen om- en bijscholing aangeboden. In samenhang hiermee helpen we bijna 4.700 bedrijven hun arbeid productiever in te zetten.
- Bijna 5.500 werkenden worden begeleid naar toekomstbestendige beroepen.
- We activeren via de partners van de HCA naar verwachting iets meer dan 40.000 werkzoekenden, deeltijdwerkers en studenten in het beroepsonderwijs om (meer) te gaan werken, met name in de techniek. De gemeenten Rotterdam en Den Haag en de Metropoolregio Rotterdam Den Haag zijn hiervoor belangrijke partners van de HCA.
- We werven en behouden ruim 2.700 internationale talenten, ook wel kenniswerkers, voor technische functies. Daar zijn veel vacatures voor in Zuid-Holland.

Met € 12,5 miljoen aan verleende subsidies aan de 28 deelakkoorden, zorgden we voor € 56,4 miljoen aan private cofinanciering. In totaal wordt hiermee € 68,9 miljoen geïnvesteerd in de uitvoering van deze deelakkoorden. Wanneer de verwachte resultaten worden gerealiseerd levert dit een wetenschappelijk onderbouwde en theoretisch berekende toegevoegde waarde op van € 6,4 miljard (Birch, 2018).

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

De Human Capital Agenda Zuid-Holland wordt uitgevoerd door de taskforce Human Capital van de Economic Board Zuid-Holland (EBZ). Deze taskforce kwam in 2025 zes keer bijeen. Als speciale partner van de EBZ ondersteunt de provincie Zuid-Holland de uitvoering van de HCA met financiële middelen, medewerkers en kennis.

Het ondersteunen van de uitvoering van de Human Capital Agenda Zuid-Holland

De provincie Zuid-Holland:

- betaalde het programmateam van 4,8 fte;
- stelde in 2025 een werkbudget beschikbaar van € 0,6 miljoen aan de EBZ. Dit is ingezet voor het aanjagen en verbinden van initiatieven en projecten, voor communicatie, voor kennisdeling en onderzoek, en voor ondersteuning door InnovationQuarter;
- verhoogde het beschikbare budget voor de subsidieregeling Deelakkoorden Human Capital Zuid-Holland met € 1,7 miljoen van € 12,5 miljoen naar € 14,2 miljoen;
- subsidieerde het digitale platform Zuid-HollandInZicht.nl met informatie over de Zuid-Hollandse arbeidsmarkt met € 60.000,-.

In 2025 heeft de provincie subsidie verleend aan zeven nieuwe deelakkoorden. Een voorbeeld is het deelakkoord Via Delta, waarin de Zuid-Hollandse roc's hun activiteiten op het gebied van leven lang ontwikkelen bundelen. Dit is onder andere gericht op het opleiden van meer technici voor de energietransitie. Daarnaast is het project Duurzame Sierteelt gestart in de Greenports Duin- en Bollenstreek en Boskoop. Dit project richt zich onder meer op arbeidsbesparing en een duurzame inzet van (internationale) werknemers.

Ook is het Internationaal Talent Programma 2.0 gestart. Dit programma is gericht op het aantrekken en vooral behouden van internationale kenniswerkers en wordt gezamenlijk uitgevoerd door Den Haag, Rotterdam, Delft en Leiden. Op regionaal niveau zijn het Energietransitiehuis DOORSTROOM in Alphen aan den Rijn en het project Slimme Techniek in Leiden gestart. Deze projecten richten zich op het werven en bijscholen van technici. Daarnaast is Campus Gouda uitgebreid met activiteiten gericht op productiviteitsverhoging en verduurzaming van de logistieke sector. Tot slot is de stichting i_Lab in Gorinchem samen met bedrijven gestart met bijscholen van medewerkers en het vernieuwen van productieprocessen.

Er was in 2025 veel aandacht voor communicatie. Zo werd regelmatig een nieuwsbrief uitgebracht en organiseerden we het jaarlijkse Human Capital event in het Provinciehuis. Ook verzorgde het programmateam een maandelijkse podcast (De Arbeidsmarkt van Morgen) over ontwikkelingen en kansen op de arbeidsmarkt. Daarnaast is het jubileummagazine Vijf Jaar Human Capital Agenda uitgebracht en vernieuwden we de website van de HCA.

Verder vonden drie Inspiratiesessies plaats. Tijdens deze sessies leren projectleiders en kwartiermakers van de deelakkoorden van elkaar en worden verbindingen tussen deelakkoorden gelegd en versterkt. Ook zijn bijeenkomsten georganiseerd met vertegenwoordigers van de zeven arbeidsmarktregio's over het goed aansluiten van de sociale agenda's van gemeenten en UWV op de economische agenda van Zuid-Holland. Het Bestuurlijk Overleg Onderwijs, waarin bestuurders van alle mbo- en hbo-instellingen afstemmen over hun bijdrage aan de HCA en leven lang ontwikkelen, vond in 2025 drie keer plaats.

Tot slot zijn verschillende verkenningen en onderzoeken uitgevoerd. Deze gingen onder andere over de relatie tussen de persoonlijke ontwikkeling van mkb-ondernemers en de leercultuur in hun bedrijf. Ook over de haalbaarheid van een servicepunt Heel Zuid-Holland Leert. Dit servicepunt is bedoeld voor een groter bereik en betere ondersteuning van inwoners en mkb-bedrijven voor bij- en omscholing. Ook bereidden we de start voor van twee belangrijke nieuwe deelakkoorden in 2026, gericht op scholing voor de circulaire economie en op bij- en omscholing voor het verhogen van de arbeidsproductiviteit.

Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en cultuur

Het beleidsdoel Erfgoed en cultuur is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 4-2-1 Erfgoed beschermen in de omgeving

De kern van het erfgoedbeleid van Zuid-Holland is het behoud van erfgoed door het beschermen, beleven en benutten van erfgoed. Deze beleidskeuze concentreert zich op het beschermen van het erfgoed in Zuid-Holland.

Dit doet de provincie door:

- Behouden en versterken werelderfgoed (erfgoederen van uitzonderlijke universele waarde);
- Behouden en verbeteren kroonjuwelen cultureel erfgoed;
- Garanderen van windvang en zicht op historische windmolens;
- In stand houden en verbeteren van de omgeving van landgoederen en kastelen of kasteelterreinen.

Wat hebben we bereikt?

In 2025 droegen wij bij aan het behoud, de verbetering en de versterking van erfgoed. We zorgden ervoor dat erfgoed en archeologie een plek kregen in grote ruimtelijke veranderopgaven

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- Voor erfgoed en cultuur is in 2025 het Beleidsperspectief Erfgoed en Cultuur (2025-2030) vastgesteld. De ambities zijn verwerkt in de Herziening Omgevingsvisie.
- In 2025 hebben we de Biografie van Zuid-Holland afgerond en gepresenteerd. In de biografie staan beschouwingen en aanbevelingen om erfgoed een stevige plek te geven in de grote ruimtelijke ontwikkelingen die nu en in de komende jaren de ruimtelijke agenda bepalen. Zo zorgen we ervoor dat culturele identiteit, erfgoed en ruimtelijke kwaliteit een belangrijk onderdeel zijn van de landelijke en provinciale uitwerking van de grote ruimtelijke opgaven. Ook nauwere samenwerking met de erfgoedlijnen, in het bijzonder in de Maritieme Industrie, is in gang gezet.
- We werkten ook aan andere hulpmiddelen om erfgoed nog beter te kunnen beschermen, zoals een handreiking voor kroonjuweel Aarlanderveen en de handreiking boerderijlinten. Dit soort hulpmiddelen helpt bijvoorbeeld gemeenten om nieuwe plannen zo te maken dat ze goed passen bij het bijzondere landschap waar ze in liggen.
- We brachten in 2025 103 erfgoedadviezen uit bij ruimtelijke plannen. Die plannen gingen bijvoorbeeld over werelderfgoed, over archeologische waarden en over ander erfgoed dat door de provincie is aangewezen. Dat zijn kroonjuwelen, molenbiotopen en kasteel- en landgoedbiotopen. Biotoop wil zeggen dat niet alleen wordt gekeken naar het erfgoed zelf maar ook naar de omgeving waarin het erfgoed staat. Naast deze adviezen brachten we steeds vaker advies uit bij (boven)regionale ontwikkelingen. Denk aan woningbouwprojecten zoals de Gnephoek, zoekgebieden voor windenergie, zoals in Lansingerland en Midden-Holland, of dijkversterkingen in de Alblasserwaard.
- We werkten samen om erfgoed en bijzondere landschappen een goede plek te geven in onder andere het ruimtelijk arrangement. We werkten mee aan adviezen rond werelderfgoed, zoals bijvoorbeeld natuurontwikkeling rond de molens van Kinderdijk. Dit soort adviezen zijn vaak onderdeel van Heritage Impact Assessments (HIA's). Daarbij wordt vastgesteld wat het effect kan zijn van ontwikkelingen op de bijzondere waarden van dit werelderfgoed. Ook werkten we aan het beheer en behoud van werelderfgoed Kinderdijk door samenwerking in de Stichting Werelderfgoed Kinderdijk (SWEK). Binnen die samenwerking is een begin gemaakt met het opstellen van een gebiedsperspectief.
- De samenwerking binnen de Nederlandse Limes Samenwerking (NLS) loopt goed. We werken hiervoor nauw samen met gemeenten, het Rijk, waterschappen, terreinbeherende organisaties, recreatieve en toeristische organisaties, ondernemers en andere private partners. In 2025 heeft de samenwerking zich actiever gericht op communicatie met een vernieuwd merkdokument, huisstijlboek en publiekswaarschuwing. Bovendien vond de jaarlijkse Limes Werelderfgoeddag voor alle partners betrokken bij de Limes dit jaar plaats in Fort Wierickerschans.

Beleidsprestatie 4-2-2 Rijksmonumenten en historische molens in goede staat

Beschermen van erfgoed vormt de basis van waaruit de provincie werkt aan een beter beleefbaar en benut erfgoed, waaronder rijksmonumenten en historische molens. De provincie wil dat erfgoed voor de toekomst behouden blijft. Daarvoor stimuleert de provincie het restaureren en toekomstbestendig maken van rijksmonumenten en draagt ze zorg voor het onderhouden en laten draaien van historische windmolens.

Voor rijksmonumenten doet de provincie dit door het verlenen van subsidies, door de inzet van de aanjager voor herbestemming van rijksmonumenten, financieren van adviezen op maat voor herbestemming, inzet op verduurzaming en inspelen op klimaatverandering en het stimuleren van de werkgelegenheid en het vakmanschap in de restauratiebranche.

Onderhoud en laten draaien van historische windmolens stimuleert de provincie door het verlenen van subsidies voor (groot)onderhoud en door het beschikbaar stellen van draaipremies.

Wat hebben we bereikt?

De provincie Zuid-Holland heeft bijgedragen aan het duurzaam behoud en de toekomstbestendigheid van rijksmonumenten en historische molens. Door gerichte inzet van subsidies, kennis, advisering en toezicht is de fysieke staat van het erfgoed ondersteund en is gewerkt aan behoud, herbestemming en verantwoord gebruik. Rijksmonumenten en molens blijven daarmee zichtbaar en beleefbaar onderdeel van een aantrekkelijke, leefbare en economisch vitale provincie.

Daarnaast is de informatiepositie over de staat van het erfgoed versterkt via monitoring en interbestuurlijk toezicht, waardoor beter kan worden gestuurd op risico's, restauratieachterstanden en toekomstige opgaven.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- Wij hebben in 2025 het interbestuurlijk toezicht (IBT) op het gemeentelijk erfgoedbeleid uitgevoerd. Op basis van de uitkomsten zijn gesprekken met gemeenten gevoerd over borging, capaciteit en beleidskwaliteit voor erfgoed.
- Via de Zuid-Hollandse Erfgoedmonitor, gekoppeld aan de landelijke Erfgoedmonitor, is inzicht verkregen in de restauratieachterstand bij rijksmonumenten.
- In 2025 is een nieuwe 10-jarige contractperiode gestart voor de instandhouding van de Molenviergang Aarlanderveen. Ook heeft Zuid-Holland een nieuw bestuurslid voorgedragen in de stichting.

Daarnaast heeft de provincie geadviseerd over het zorgvuldig omgaan met rijksmonumenten bij andere provinciale opgaven (o.a. energietransitie, klimaatadaptatie en mobiliteit) en is ingezet op kennisdeling en samenwerking met partners zoals gemeenten, Erfgoedhuis Zuid-Holland, Monumentenwacht, het Nationaal Restauratiefonds, de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en erfgoedeigenaren

Stimuleren en faciliteren bij restaureren en herbestemmen rijksmonumenten en stimuleren bij (groot) onderhoud molens

- De provinciale subsidieregelingen voor restauratie en onderhoud van rijksmonumenten en historische molens zijn bijgewerkt. Daarnaast is de subsidieregeling voor de restauratie van rijksmonumenten aangevuld met een subsidiemogelijkheid voor de restauratie van kleine rijksmonumenten.
- Met de subsidieregeling voor restauratie rijksmonumenten zijn 28 rijksmonumenten ondersteund bij de restauratie, waaronder diverse orgels, het Spaansche Hof in Den Haag, de Bongostal van Blijdorp en de schilderijen van de Regentenkamer in Dordrecht. Ook zijn 16 rijksmonumentale boerderijen financieel ondersteund bij het groot onderhoud van hun dak.
- Wij hebben bijgedragen aan 4 herbestedingsprojecten gericht op verduurzaming en toegankelijkheid van rijksmonumenten, waaronder de Genestetkerk en het Tiendgebouw van Huis ten Donck. Dit betrof de laatste keer dat hiervoor subsidie kon worden aangevraagd via de subsidieregeling, omdat de subsidiemogelijkheid voor herbesteding van rijksmonumenten per 2026 wordt stopgezet. Voor het vergroten van de toegankelijkheid van rijksmonumenten blijft subsidie mogelijk via de subsidieregeling voor restauratie.
- In 2025 ondersteunde het Erfgoedhuis Zuid-Holland de provincie bij de uitvoering van het erfgoedbeleid. Daarnaast ondersteunde Erfgoedhuis gemeenten met integraal erfgoed- en archeologiebeleid. Hiervoor werden regiobijeenkomsten georganiseerd en kent iedere regio een accounthouder die goed op de hoogte is van wat er speelt. Ook organiseerde Erfgoedhuis in 2025 diverse bijeenkomsten en studiedagen zoals de jaarlijkse Erfgoeddag. Tot slot steunde Erfgoedhuis het erfgoedveld met kennis over digitalisering, participatie, inclusiviteit en weerbaar erfgoed.
- Via de jaarlijkse boekjaarsubsidie aan Restauratie Opleidingsprojecten (ROP) is aandacht besteed aan vakmanschap en zijn leerlingwerkplaatsen gerealiseerd bij diverse restauratieprojecten.
- Met de subsidieregeling Molens Zuid-Holland hebben wij bijgedragen aan het (groot) onderhoud van molens. 32 molens hebben subsidie gekregen voor onderhoud en 9 molens kregen subsidie voor groot onderhoud.

Daarnaast hebben wij met draaipremies bijgedragen aan het laten draaien en beleefbaar maken van de Zuid-Hollandse molens.

- Wij hebben een eenmalige storting in het Cultuurfonds voor monumenten Zuid-Holland gedaan. Dit fonds draagt bij aan de restauratie, herbestemming en verduurzaming van (gemeentelijke) monumenten.
- Er is een plan van aanpak opgesteld voor Toekomstbestendige Monumenten waarin;
  - verschillende provinciale opgaven samenkomen;
  - daarmee stimuleren we een integrale aanpak en samenwerking tussen erfgoed, energie, klimaatadaptatie en circulaire economie.
- Binnen het ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed zijn 10 deelnemers met monumentale panden gestart in 2025. Zij ontvangen gratis advies en ondersteuning bij het verduurzamen van hun monumentale panden (33 gebouwen).
- De verbouwing en vernieuwing van Museum Prinsenhof Delft is in 2025 gestart dankzij de in 2024 verleende provinciale subsidie.

Beleidsprestatie 4-2-3 Provinciale Erfgoedlijnen zichtbaar en beleefbaar

De provincie wil de erfgoedlijnen ontwikkelen en beleefbaar maken en het erfgoed rondom de erfgoedlijnen behouden door bescherming, beleving en benutting. Dit gebeurt in samenwerking en afstemming met belanghebbende partijen.

Wat hebben we bereikt?

- Samen met honderden partners hebben wij de zeven erfgoedlijnen, Atlantikwall, Limes, Landgoederenzone, Trekvaarten, Maritieme Industrie, Oude Hollandse Waterlinie en Historisch Haringvliet beter toegankelijk en beleefbaar gemaakt voor een breed publiek.
- In het nieuwe Beleidsperspectief zijn de erfgoedlijnen stevig verankerd. Met de daarin benoemde opgaven werken we samen met onze partners aan het robuuster, effectiever en efficiënter maken van de erfgoedlijnen. Dit doen we door samenwerking te versterken en de koppeling te zoeken met andere provinciale opgaven, om zo de erfgoedlijnen toekomstbestendig te maken.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- In 2025 is de beleidskeuze vernieuwd onder de naam Erfgoed Verbindt. Naast het verder versterken van de erfgoedlijnen is nu ook nadrukkelijk aandacht voor immaterieel erfgoed en digitalisering, zodat behoud, beleving en participatie breder en toekomstbestendiger worden ondersteund. De nieuwe beleidskeuze verbindt erfgoed sterker met actuele maatschappelijke opgaven en geeft duidelijk richting aan samenwerking en verbinding. Daarmee vormt zij een stevigere basis voor een samenhangende erfgoedaanpak in de provincie.
- In het najaar van 2025 deelden we de resultaten van het beleidsperspectief (met de uitwerking van de herijking) met de erfgoedtafels en startten nieuwe projecten gericht op inclusiviteit, kennisdeling en samenwerking.
- De visie voor de nieuwe erfgoedlijn Maritieme industrie is vastgelegd in een ambitiesdocument.
- Projecten met jongeren, gezamenlijke trainingen zoals die voor rondleiders en bijeenkomsten zoals “Nieuwe verhalen, nieuwe gezichten” droegen bij aan versterkte betrokkenheid en verdere ontwikkeling en samenhang van de erfgoedlijnen. De Hollandse IJssel heeft een impuls ontvangen voor het thema ‘watergebonden bedrijvigheid’.

Samenwerken bij erfgoedlijnen

- Binnen de zeven erfgoedtafels kwamen honderden organisaties samen: medeoverheden, maatschappelijke organisaties, ondernemers en vrijwilligers die zich inzetten voor cultuur en erfgoed. De deelnemers dienden

projectvoorstellen voor het behoud van het erfgoed en het beleefbaar en toegankelijk maken ervan en wisselden actief kennis en ervaringen uit.

- Met de subsidieregeling voor Erfgoedlijnen subsidieerden we 65 projecten op advies van de erfgoedtafels. De subsidie van de provincie werd meer dan verdubbeld door onze partners. Ook veel vrijwilligers zetten zich in 2025 weer in voor het beleefbaar maken van de erfgoedlijnen.
- In 2025 rondde we diverse projecten af, waaronder:
  - de Dag van het Kasteel, de Bunkerdag en de Trekvaartdag.
  - de aanpassing en uitbreiding van de bezoekersvriendelijke ontvangstvoorziening van het terrein van de Biberbunker in Oostvoorne
  - Romeinen in Valkenburg: een workshop en een stripboek tonen hoe Romeins erfgoed hedendaagse ontwerpen beïnvloedt in Valkenburg.
  - op landgoed Ockenburgh is het bezoekerscentrum geopend in het gerenoveerde koetshuis. Dat dient ook als poort naar het Nationaal Park Hollandse Duinen.
  - de restauratie van het rijksmonumentale VMV pakhuis, met bijhorend Poortgebouw, in de KW-haven van Vlaardingen, met erin ook een mini-kunstmuseum over de visserij.
  - de 'Stichting dichterbij de Polder' heeft het kunstproject Anker/ kluisgat uitgevoerd. Het grote bronzen maritieme artefact is geplaatst nabij rivier de Noord en het centrum van Alblasserdam.
  - de Trekkadebrug in Maasland is op 2 april feestelijk geopend. Deze brug, met historische trekvaartelementen erin verwerkt én voorzien van een prachtig stenen tableau, is volledig gereconstrueerd.
  - de Schuilkerk Zwammerdam is als belangrijk cultureel erfgoed op de kaart zetten door monument met film via QR-code.

Beleidsprestatie 4-2-4 Archeologie beschermen en zichtbaar

De provincie heeft de wettelijke taak om:

- Archeologische waarden ruimtelijk te beschermen (Erfgoedwet, Omgevingswet)
- Haar archeologische vondsten (provincie is eigenaar van een groot deel van wat er gevonden wordt) en bijbehorende documentatie deskundig te bewaren in een geschikt archeologisch depot en toegankelijkheid te bevorderen (Erfgoedwet, Omgevingswet)

De provincie zet zich in om archeologische vindplaatsen in stand te houden en te benutten bij ruimtelijke inpassingen in het landschap.

Bij archeologisch waardevolle terreinen proberen gemeenten en provincie verstoring van de bodem zo veel mogelijk te voorkomen. Maar soms kan het niet anders, bijvoorbeeld bij de aanleg van een weg of brug. Dan wordt de betreffende vindplaats opgegraven. De resultaten van de opgraving worden gepubliceerd en de vondsten komen daarna in het provinciaal depot voor Bodemvondsten. De provincie zet zich in om deze vondsten actief uit te lenen en onderzoek te stimuleren.

De sites van de Romeinse Limes zijn als icoon van het derde venster van de Canon en Werelderfgoed toeristisch te vermarkten en een belangrijk aspect in de ruimtelijke bescherming als provinciale taak. De meeste archeologische vindplaatsen liggen echter verscholen in de bodem en vormen daar als het ware een bodemarchief dat je alleen via opgravingen bereikt. Deze onzichtbaarheid maakt ze extra kwetsbaar voor ruimtelijke ontwikkelingen die gepaard gaan met bodemingrepen. Het behoud van dit 'bodemarchief' vraagt dan ook continu aandacht en zorg. Als onderdeel van deze zorgplicht wil de provincie regionale archeologische thema's die onbelicht zijn samen met gemeenten beter naar voren brengen. Door het vergaren en delen van deze nieuwe kennis kan de provincie beter zorgen voor het rijke provinciale bodemarchief. Tevens zet de provincie zich in om het publiek actief te betrekken bij het verleden van de provincie door subsidieregeling.

Wat hebben we bereikt?

De provincie Zuid-Holland heeft haar rijke archeologische erfgoed beschermd. Onze archeologie werd ruimtelijk beschermd door mee te denken in planadvisering en grote transities (zie 4-2-1). Ook is waar mogelijk publiek betrokken bij deze geschiedenis.

De archeologische vondsten en bijbehorende documentatie zijn zorgvuldig bewaard en beheerd in ons Provinciaal Archeologisch Depot. Daarbij is een steeds groter deel van onze collectie toegankelijk geworden voor inwoners en bezoekers.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Beschermen, beleven en benutten van archeologische waarden

- Bij archeologisch waardevolle terreinen hebben we samen met gemeenten verstoring van de bodem zo veel mogelijk proberen te voorkomen. Ons uitgangspunt is archeologie zoveel mogelijk in situ (in de grond) bewaren. Bij het aanleggen van een weg of brug kan het soms niet anders en wordt de betreffende vindplaats opgegraven en worden de vondsten bewaard in het Provinciaal Archeologisch Depot of in een gemeentelijk depot. Tijdens voorbereidende werkzaamheden voor de aanleg van het Achterwegviaduct (Valkenburg) zijn dit jaar overblijfselen aangetroffen van een mogelijk Romeins hoofdgebouw.
- We hebben onze wettelijke taken t.a.v. onze archeologische vondsten en bijbehorende documentatie uitgevoerd (Omgevingswet en Erfgoedwet). Het gaat hierbij om het deskundig bewaren in een geschikt archeologisch depot en bevorderen van toegankelijkheid.
- We lenen vondsten uit voor onderzoek en tentoonstellingen. Mooie voorbeelden uit 2025 zijn de tentoonstellingen 'Boven het maaiveld' (25 jaar archeologie) in het Rijkmuseum van Oudheden en 'Steenrijk - Ridders en kastelen in het Westland' in het Westlands museum.
- We zijn gestart met de voorbereidingen voor de digitalisering van analoge opgravingsdocumentatie.
- In het Archeologiehuis bij het Archeon worden bijzondere vondsten uit het provinciaal archeologisch depot tentoongesteld.
- De grenzen van het huidige depot zijn bereikt (klimatologisch en capaciteit). Daarom is in Alphen aan den Rijn een tweede loods verbouwd en tijdelijk in gebruik genomen.
- In 2022 spraken PS zich uit voor de Uitwatering in Katwijk als voorkeurslocatie voor de vestiging van ons nieuwe archeologisch depot. De gemeente Katwijk heeft echter medio 2025 aangegeven hier niet meer op in te zetten. De zoektocht naar een andere nieuwe locatie is gestart.
- We betrekken publiek actief bij archeologie en de geschiedenis van Zuid-Holland. Hierin trekken we samen op met het Erfgoedhuis Zuid-Holland. In 2025 is de subsidieregeling publieksbereik archeologie opengesteld. 13 subsidies werden verleend, onder andere aan een project voor het opstarten van een archeohotspot in Alphen aan den Rijn en een project van Museum Hoeksche Waard om inwoners te betrekken bij de streekgeschiedenis en de archeologie in deze regio.
- Met de Nationale Archeologiedagen was het provinciaal archeologisch depot geopend voor bezoek.
- Samen met provincies Utrecht en Gelderland zetten we ons in als siteholder van het UNESCO Werelderfgoed: de Neder-Germaanse Limes. Als siteholder zijn we verantwoordelijk voor behoud van de werelderfgoedwaarden en het bekend maken ervan, maar geen beheerder van deze plekken (dat zijn de eigenaren zelf). Afspraken over het behoud van het werelderfgoed zijn vastgelegd in de Centrumregeling Limesamenwerking UNESCO Werelderfgoed.

Beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken

Het provinciaal cultuurbeleid richt zich op a) waarborging van de basisvoorziening cultuurparticipatie en b) ondersteuning van de openbare bibliotheken in Zuid-Holland. Hiertoe verstrekt de provincie boekjaarsubsidies aan enkele ondersteuningsinstellingen.

- a. De basisvoorziening cultuurparticipatie wordt ingevuld door de volgende vier ondersteuningsinstellingen: Kunstgebouw, Jeugdtheaterhuis, Popunie en Stichting Educatieve Orkestprojecten. Deze instellingen werken op reguliere basis samen met onderwijsinstellingen. Het doel is dat meer kinderen en jongeren in aanraking

komen met cultuur, dankzij kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie en cultuureducatie. Daar waar mogelijk wordt aangesloten bij landelijke programma's van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zoals Cultuureducatie met Kwaliteit en Cultuurparticipatie.

- b. De ondersteuning van de openbare bibliotheken in Zuid-Holland wordt ingevuld door middel van een boekjaarsubsidie voor de provinciale ondersteuningsinstelling Probiblio. Probiblio voert de ondersteuningsactiviteiten voor de openbare bibliotheken uit. Het doel is dat iedereen in Zuid-Holland recht heeft op toegang tot informatie en cultuur, en dat op een laagdrempelige wijze.

Wat hebben we bereikt?

De provinciale ondersteuningsinstellingen Kunstgebouw, Jeugdtheaterhuis, Popunie en Stichting Educatieve Orkestprojecten, die samen de basisvoorziening cultuurparticipatie vormen, zorgden voor goede en gespreide cultuurparticipatie en -educatie. Zij organiseerden activiteiten in vrijwel alle gemeenten en droegen daarmee bij aan vergroting van de cultuurparticipatie.

Bijna alle gemeenten doen mee aan het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (2025-2028).

Ruim zestig mensen namen deel aan de netwerkbijeenkomst cultuurparticipatie voor wethouders en beleidsmakers cultuur en erfgoed. Op 4 april 2025 bogen zij zich over het thema Brede Welvaart in het Onderwijsmuseum in Dordrecht.

Het Provinciaal Bevrijdingsfestival Zuid-Holland en het Haags Bevrijdingsfestival hebben, dankzij de steun van de provincie, de bevrijdingsfestivals georganiseerd op 5 mei 2025 in Rotterdam en Den Haag. Met een uitgebreid programma voor een breed en divers publiek werd stilgestaan bij 80 jaar vrijheid en democratie.

Door een boekjaarsubsidie te geven aan de provinciale ondersteuningsinstelling Probiblio, steunden we alle openbare bibliotheken in Zuid-Holland. Zo heeft iedereen toegang tot kennis, informatie en cultuur en kan iedereen op een makkelijke en toegankelijke manier werken aan (basis)vaardigheden en ontwikkeling.

In IPO-verband is een voorstel voorbereid voor de provinciale rol in het cultuurbestel na 2028.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- Kunstgebouw, Jeugdtheaterhuis, Stichting Educatieve Orkestprojecten (SEOP), Popunie en het Provinciaal Bevrijdingsfestival Zuid-Holland (Rotterdam) ontvingen een boekjaarsubsidie voor het uitvoeren van afgestemde activiteiten om cultuur toegankelijk te maken voor iedereen.
- Het Provinciaal Bevrijdingsfestival (Rotterdam) en het Haags Bevrijdingsfestival ontvingen een boekjaarsubsidie voor het organiseren van de festivals.
- We faciliteerden het Haags Bevrijdingsfestival door het beschikbaar stellen van het Provinciehuis voor het binnenprogramma van het festival (o.a. lezingen en interviews).
- Kunstgebouw ontving een vergoeding voor de kosten van het penvoerderschap voor het programma Cultuureducatie met Kwaliteit. Hierdoor komen alle beschikbare middelen ten goede aan cultuureducatie op school.
- Probiblio ontving een boekjaarsubsidie voor het ondersteunen van alle openbare bibliotheken in Zuid-Holland. Het gaat hierbij om zo'n 180 vestigingen.
- Een wijziging van de 'Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen' wordt voorbereid. Het IPO leverde input namens alle provincies.
- We organiseerden samen met Erfgoedhuis en Kunstgebouw de netwerkbijeenkomst cultuurparticipatie.
- We leverden input in IPO-verband voor het gezamenlijke voorstel voor de provinciale rol in het cultuurbestel (na 2028).

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

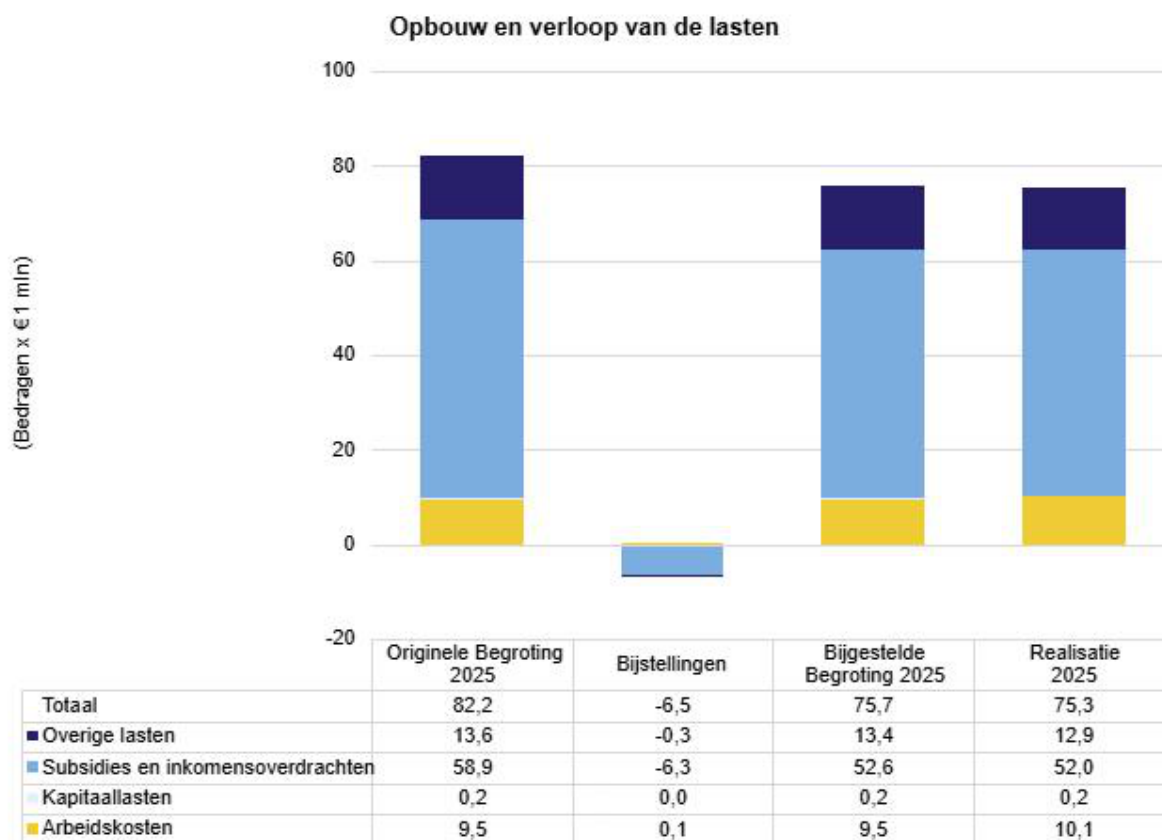
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat					
4-1-1 Innovatie economie	25.280	690	25.970	28.296	-2.326
4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen	2.912	-404	2.508	2.667	-159
4-1-3 Transitie van het havenindustriële complex	1.577	52	1.629	2.308	-679
4-1-4 Digitale economie	1.550	44	1.594	1.739	-145
4-1-5 Circulair Zuid-Holland	4.755	254	5.009	4.553	455
4-1-6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen	10.399	-4.485	5.915	5.795	119
4-1-7 Human capital	3.110	-186	2.924	3.155	-232
Totaal beleidsdoel 4-1	49.582	-4.034	45.548	48.514	-2.966
Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en Cultuur					
4-2-1 Erfgoed beschermen in de omgeving	979	-20	959	954	5
4-2-2 Rijksmonumenten en historische molens in goede staat	15.547	-2.094	13.454	10.903	2.551
4-2-3 Provinciale erfgoedlijnen zichtbaar en beleefbaar	4.878	-700	4.178	3.757	421
4-2-4 Archeologie beschermen en zichtbaar	1.628	312	1.940	1.546	394
4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken	9.601	51	9.652	9.636	15
Totaal beleidsdoel 4-2	32.633	-2.451	30.182	26.796	3.386
Totaal Lasten	82.214	-6.485	75.729	75.309	420
Baten					
Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat					
4-1-1 Innovatie economie	-4.065	-2.936	-7.001	-7.607	606
4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen	0	0	0	-10	10
4-1-3 Transitie van het havenindustriële complex	0	-69	-69	-35	-35
4-1-5 Circulair Zuid-Holland	0	0	0	-3	3
4-1-6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen	-1.370	538	-832	-819	-13
Totaal beleidsdoel 4-1	-5.435	-2.468	-7.903	-8.474	571
Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en Cultuur					
4-2-2 Rijksmonumenten en historische molens in goede staat	-9	0	-9	-9	0
4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken	-88	0	-88	-80	-8
Totaal beleidsdoel 4-2	-97	0	-97	-89	-8
Totaal Baten	-5.532	-2.468	-8.000	-8.563	564
Saldo lasten en baten Ambitie 4	76.682	-8.953	67.730	66.746	984

Toelichting lasten

Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat

Economische innovatie infrastructuur € 1,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>In 2025 is voor EFRO (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) Interreg een subsidieplafond opengesteld van € 2 miljoen, met een looptijd tot en met 2026. In 2025 is boven verwachting ingetekend op de voucherregeling. Dit levert een overbesteding op van € 0,5 miljoen. Het budget hiervoor is aanwezig in 2026.</p> <p>In de transitie van het Havencomplex werden in hetzelfde kader subsidies verwacht in 2026. Deze subsidie kon al eind 2025 toegekend worden. Dit levert een overbesteding van € 0,7 miljoen op. Ook dit budget is aanwezig in 2026.</p>	

Vroege fase financiering € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>In december 2025 werd de subsidiebeschikking voor Uniiq voor de Vroege Fase Financiering afgegeven voor innovaties in het bedrijfsleven (€ 3,5 miljoen). Door aanpassingen in de planning van de aanvrager zijn de verantwoorde lasten in 2025 lager dan begroot. De lasten in toekomstige jaren zijn net hoger.</p>	

MKB ondersteuning € 0,6 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>Voor MKB Innovatiestimulering Topsectoren Zuid-Holland (MIT) is een overschrijding (€ 0,5 miljoen) ontstaan door niet doorgaan van verwachte vrijval op een aantal projecten. De verwachte vrijval was bij de Najaarsnota 2025 verwerkt, echter aan het einde van het jaar was dat niet toereikend.</p> <p>Bij de subsidieregeling MIT is een overschrijding ontstaan van € 0,4 miljoen door een hoger aantal aanvragen. Dit wordt opgevangen door een hogere onttrekking van de OVP (zie toelichting onder baten).</p> <p>Voor de regeling Breed MKB (MKB-deals) is een onderbesteding van € 0,3 miljoen. Dit komt doordat subsidieaanvragen pas tegen het einde van 2025 zijn ontvangen. Daardoor vinden uitvoering en lastneming van deze subsidies in 2026 plaats.</p>	

SIR Intergov € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>De SIR/Intergov heeft in 2025 minder kosten gemaakt dan begroot. Dit kwam voornamelijk door personele onderbezetting waardoor minder kosten zijn gemaakt. Ook heeft één van de meewerkende partners minder van onze dienstverlening gebruik gemaakt dan verwacht werd op basis van hun bijdrage.</p>	

Greenports € 0,1 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>Het resultaat van de Greenports valt € 0,1 miljoen lager uit dan begroot. In 2025 is extra capaciteit en expertise ingezet ter voorbereiding van de uitvoeringsfase die in 2026 van start gaat. Op deze manier zijn de projecten tijdig startklaar.</p>	

Uitvoeringssubsidie Herinrichting Bedrijventerreinen (UHB) € 0,4 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>De UHB subsidie voor bedrijventerreinen Gorinchem Noord loopt voor in zijn uitvoeringsprogramma. De kosten die werden verwacht in 2026, zijn gemaakt in 2025.</p>	

Ruimte voor ondernemen € 0,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>De behoefteeraming bedrijventerreinen heeft vertraging opgelopen en wordt in 2026 uitgevoerd. Dit geeft een overschot van ca. € 0,2 miljoen in 2025. Daarnaast was er € 0,1 miljoen gereserveerd voor een extern onderzoek dat intern uitgevoerd kon worden.</p> <p>De subsidieregeling Verduurzaming bedrijventerreinen heeft een onderschrijding van € 0,2 miljoen. Deze regeling is in 2025 aangepast en daardoor later opengesteld dan andere jaren, waardoor de aanwezige animo voor deze regeling niet volledig kon worden omgezet in subsidieaanvragen.</p>	

Human Capital € 0,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
In 2025 zijn bij de provincie minder wijzigingen van subsidielooptijd en minder subsidieafrekening met teruggaaf ontvangen dan op basis van het meerjaarspatroon in de Najaarsnota was verwerkt. Beide zouden een kostenverlagend effect in de realisatie hebben gehad.	

Voorziening Innovation Quarter € 1,1 miljoen (n)	Bestaand beleid
De waardering van het aandelenkapitaal dat de Provincie bezit in de ROM Innovation Quarter is in 2026 gedaald. Om deze reden wordt de voorziening Innovation Quarter extra aangevuld.	

Apparaatslasten € 0,4 miljoen (n)	Bestaand beleid
De verschillen in apparaatskosten zijn op totaalniveau toegelicht in de paragraaf arbeidscapaciteit.	

Beleidsdoel 4-2 Erfgoed Cultuur en toerisme

Restauratie rijksmonumenten € 2,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
In 2025 is voor € 2,5 miljoen minder uitgegeven aan subsidies voor restauratie Rijksmonumenten dan verwacht. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door fasering of uitstel van projecten. Grote restauratieprojecten zijn verschoven naar 2026 en verder. Voorbeelden zijn: Museum Prinsenhof, Buitenplaats Ter Leede, Het Groote Kantoor Delft, De Voorde en de Troposcatter.	

Restauratie Erfgoedlijnen €0,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor restauratie erfgoedlijnen is in 2025 voor € 0,4 miljoen minder besteed aan subsidies dan begroot. Dit wordt voor het grootste deel veroorzaakt door looptijdverlenging van de projecten Buitenplaats Huys ten Donck en landgoed de Tempel. Daarnaast is € 0,1 miljoen vrijval gerealiseerd in 2025.	

Publieksbereik archeologie € 0,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het publieksbereik archeologie heeft in 2025 een overschot van € 0,4 miljoen in 2025. Dit gaat grotendeels om projecten die in 2025 niet (volledig) zijn uitgevoerd. Het project "Digitalisering archeologisch archief" (€ 0,2 miljoen) is hiervan het grootste.	

Overige kleine afwijkingen € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Bij cultuurparticipatie is € 0,1 miljoen minder besteed dan begroot. Hiervan is een groot gedeelte gereserveerd voor de uitvoer van amendement 852 (Zuid-Hollands popmuziek als immaterieel cultureel erfgoed).	

Apparaatslasten € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
De verschillen in apparaatskosten zijn op totaalniveau toegelicht in de Paragraaf Arbeidscapaciteit .	

Toelichting baten

Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat

MIT MKB € 0,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
De onttrekking uit de OVP is hoger dan begroot. Dit houdt verband met de hogere lasten (zie toelichting lasten: MKB ondersteuning)	

Diverse kleine verschillen € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
Betreft diverse kleine afwijkingen onder € 0,1 miljoen.	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in [Bijlage 1](#).

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Vershil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat					
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	0	0	316	-316
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	1.400	-1.400	0	0	0
Versterking economie	10.100	-2.470	7.630	7.630	0
Totaal beleidsdoel 4-1	11.500	-3.870	7.630	7.946	-316
Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en Cultuur					
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	0	0	2.996	-2.996
Restauratie & herbestemming monumenten	1.725	-1.725	0	0	0
Totaal beleidsdoel 4-2	1.725	-1.725	0	2.996	-2.996
Totaal Lasten	13.225	-5.595	7.630	10.942	-3.312
Baten					
Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat					
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	-353	-353	-353	0
Groene ambities	-94	-54	-148	-94	-54
Interreg-cofinanciering EFRO	-1.354	0	-1.354	-1.354	0
Life Sciences & Health	-250	0	-250	-250	0
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	-4.545	4.545	0	0	0
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	-1.460	1.460	0	0	0
Versterking economie	-3.461	1.336	-2.125	-2.125	0
Totaal beleidsdoel 4-1	-11.163	6.934	-4.229	-4.175	-54
Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en Cultuur					
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	-923	-923	-923	0
Restauratie & herbestemming monumenten	-4.587	4.587	0	0	0
Totaal beleidsdoel 4-2	-4.587	3.664	-923	-923	0
Totaal Baten	-15.750	10.598	-5.152	-5.098	-54
Saldo lasten en baten Ambitie	-2.525	5.003	2.478	5.845	-3.366

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Regionale Ontwikkel Maatschappij InnovationQuarter (IQ)

Zuid-Holland heeft samen met het Rijk, gemeenten en kennisinstellingen (universiteiten en academische ziekenhuizen) aandelen in IQ dat bedrijven in heel Zuid-Holland ondersteunt die bezig zijn met vernieuwing op allerlei gebied. Dat doet IQ door geld aan deze bedrijven te lenen of aandelen in deze bedrijven te kopen. Maar ook door te zorgen voor samenwerking tussen bedrijven en andere organisaties. En door buitenlandse bedrijven naar Zuid-Holland te halen. Het doel is om de economie van Zuid-Holland nog beter te maken. IQ richt zich vooral op Cleantech, Life Sciences & Health, Safety & Security, Horticulture en Smart Industry.

Vanguard Initiative

Zuid-Holland werkt sinds 2014 samen met buitenlandse overheden en regio's in de vereniging Vanguard Initiative. De vereniging is een netwerk van overheden, bedrijven en universiteiten. Het doel is om de regio's meer invloed te geven op het Europese beleid voor industrie en vernieuwing.

Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D)

Zuid-Holland heeft samen met gemeenten in de Drechtsteden en de gemeenten Rotterdam aandelen en/of (financiële) belangen in de belangrijkste entiteiten binnen ROM-D te weten in ROM-D Holding NV, ROM-D Capital BV en ROM-D Kil III CV. ROM-D ontwikkelt oude en nieuwe bedrijventerreinen in de Drechtsteden. Daardoor wordt de economie sterker en verbetert de werkgelegenheid.

Centrumregeling Limesamenwerking UNESCO Werelderfgoed

Zuid-Holland neemt samen met de provincies Gelderland en Utrecht en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) deel in de Nederlandse Limes Samenwerking (NLS). De NLS is een centrumregeling in de zin van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Het doel van de samenwerking is om het Nederlandse deel van de Neder-Germaanse Limes te beschermen en te bewaren. De Neder-Germaanse Limes betekent 'de grenzen van het Romeinse Rijk' in Nederland. In 2021 heeft UNESCO de Neder-Germaanse Limes op de lijst voor Werelderfgoed gezet. De NLS zorgt voor samenwerking om de regels van UNESCO uit te voeren.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 4](#).

Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

De beleidsambitie Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Het beleidsdoel Gezonde natuur is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 5-1-1 Nieuwe natuur realiseren

De provincie is wettelijk verantwoordelijk om specifieke soorten en habitats te beschermen en in de zogenoemde 'gunstige staat van instandhouding' te brengen conform de EU Vogel- en Habitatrichtlijn. Realisatie van natuur is hiervoor een belangrijk middel, waarbij de provincie wil bereiken dat een robuust netwerk van natuurgebieden ontstaat, bestaande uit kerngebieden en verbindings- zones daartussen. Buiten deze natuurgebieden wil de provincie een aantrekkelijk landschap en steden creëren waar, naast andere functies, ook ruimte is voor natuurwaarden. Voor de realisatie van natuur neemt de provincie regie en stelt zich op als verbinder tussen lokale partijen om te komen tot samenwerking.

Wat hebben we bereikt?

Binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN) zijn op verschillende plekken nieuwe natuurgebieden tot stand gekomen. Hiermee is het netwerk van natuurgebieden versterkt en beter met elkaar verbonden. Er is in totaal 875 hectare (ha) nieuwe natuur ingericht: In de Krimpenerwaard is een aantal projecten afgerond (samen goed voor 778 ha), het Gouwe Wiericke project Abessinië-Zuidzijderpolder (96 ha) is opgeleverd en daarnaast nog 1 ha in overige gebieden. Ook is 20 ha grond gekocht om natuurgebied van te maken. Hierbij zitten onder meer de gronden in het gebied Slikken van Flakkee (15 ha).

Binnen het Buitenland van Rhoon nam in 2025 de hoeveelheid verworven gronden toe naar ca 422 ha. Inmiddels is totaal ca 184 ha ingericht als natuur, zo'n 80% van de gestelde doelen in het Streefbeeld. Voor de inrichting van de grootste recreatieve toegang van het gebied, de Poort van Buitenland, is door de provincie een definitief inrichtingsplan opgesteld.

Met verschillende subsidies is het oppervlak bos toegenomen met ruim 11 hectare, zijn gebieden geschikt gemaakt voor weidevogels, leefgebieden ingericht voor de Zuid-Hollandse iconsoorten en natuurvriendelijke oevers en houtwallen aangelegd als groenblauwe dooradering van het landschap. Het agrarisch natuur en landschapsbeheer is uitgebreid met ongeveer 562 hectare. Hiermee is het leefgebied van boerenlandvogels en andere soorten in het agrarisch gebied vergroot. Daarnaast hebben bijeenkomsten en informatiebladen bijgedragen aan het vergroten van de kennis over het verbeteren van de biodiversiteit en inrichten van leefgebieden voor dieren en planten bij onze partners en de inwoners van Zuid-Holland.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Zuid-Hollands Programma Landelijke Gebied (ZH-PLG)

We werken vanuit het ZH-PLG onder andere aan het realiseren van nieuwe natuur. Daarnaast dragen we bij aan waterdoelen, stikstofreductie en toekomstbestendige landbouw. Door het integrale karakter van het ZH-PLG programma zijn de projecten niet te koppelen aan één beleidsdoel, daarom zijn de genoemde punten slechts een beknopte samenvatting en worden in de beleidsdoelen van deze ambitie en beleidsdoel 7.3 verder ingegaan op de voortgang van de lopende projecten en activiteiten in het kader van het ZH-PLG.

Na besluitvorming over welke projecten uit het Maatregelenpakket ZH-PLG gefinancierd kunnen worden met middelen van het Rijk, is de uitvoering opgepakt. In de drie kerngebieden Veenweidegebied, Zuid-Hollandse Delta en Kust- en Duingebied zijn de eerste projecten gestart voor het Natuur Netwerk Nederland, de aanleg van bos en bomen, landbouw (zoals onderzoek Meetnetwerk Nieuwkoop) en waterinfiltratiesystemen.

De versnellingsprojecten, waarvan de uitvoering in 2023 is begonnen na ontvangst van een specifieke Rijksuitkering, zijn intussen afgerond of nog in uitvoering.

Een aantal projecten ter verbetering van de waterkwaliteit, die onderdeel zijn van het ZH-PLG Maatregelenpakket, wordt gefinancierd uit middelen van de provincie (via amendement uit het maatregelenpakket ZH-PLG beschikbaar gesteld). Ook binnen dit onderdeel zijn onderzoeken en projecten in 2025 begonnen.

Realiseren begrensde natuur

We hebben een flinke stap gezet in de aanleg van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Er is 875 hectare (ha) nieuwe natuur ingericht, onder andere in de Krimpenerwaard en Gouwe-Wiericke. Alle hectaren zijn t.b.v. Natuurpact. Het Natuurpact is de afspraak tussen Rijk en provincies waarmee natuurbeleid naar de provincies is gedecentraliseerd. Vanaf komend jaar verwachten we ook inrichting van het ZHPLG-maatregelenpakket NNN Kwaliteitsimpuls. In de Krimpenerwaard zijn inmiddels alle projecten in de uitvoering. Het laatste cluster van projecten is in 2025 aanbesteed en er wordt momenteel gewerkt aan de inrichting van nog ruim 650 ha natuurgebied. In Gouwe Wiericke is ook de aanbesteding van het laatste project (Bodegraven Noord, 255 ha) gegund en zijn nu dus ook alle projecten in uitvoering.

In 2025 is binnen het NNN 20 ha grond verworven voor natuurinrichting. Hierbij zitten onder meer de gronden in het gebied Slikken van Flakkee (15 ha).

Op basis van het Handelingskader NNN hebben Provinciale Staten op 6 maart 2024 zeven gebieden binnen het NNN aangewezen als 'cruciaal en niet-herlokalisbaar' (waarmee het nut en de noodzaak voor vergoeding van volledige schadeloosstelling wordt aangetoond). Met dit besluit werd het mogelijk om naast zelfrealisatie en grondruil voor natuuraanleg, de eigenaren bij verkoop van gronden binnen deze gebieden volledig schadeloos te stellen. Binnen dit provinciale uitvoeringsprogramma zijn in 2025 gronden aangekocht en zijn met nagenoeg alle

grondeigenaren gesprekken gestart over de mogelijkheden voor realisatie van de natuurdoelen. In specifieke gebieden zijn ook inspiratiesessies en veldbezoeken voor/met zelfrealisatoren georganiseerd. Bovendien zijn er inmiddels ruim 20 concept basis-natuurplannen opgesteld of in ontwikkeling. Het basisnatuurplan is een eerste stap in het proces van zelfrealisatie en schetst een beeld van de toekomstige inrichting.

Voor de inrichting van het Buitenland van Rhoon heeft de provincie subsidie verleend aan de Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoon (GC) op basis van het door hen opgestelde jaarplan. De provincie heeft hiervoor grond aangekocht en ter beschikking gesteld aan de GC.

De GC heeft 0,3 hectare hoogstamboomgaard, 1,7 ha watergangen met plasdrasranden en flauwe oevers, 5,5 ha florarijke akkers, 1 ha wintervoedsel akker, 2,6 ha graslanden en langjarige en flexibele akkerranden laten aanleggen. Daarnaast zijn er verschillende evenementen en activiteiten georganiseerd om recreanten aan te trekken.

Voor het ontwikkelen van de grootste recreatieve toegangspoort naar het gebied heeft de provincie een definitief ontwerp gemaakt en dit tijdens een inloopavond in november aan de omgeving gepresenteerd. Voor het beheer van het poortgebied voor de komende 3 jaar is een overeenkomst aangegaan met Zuid-Hollands Landschap.

Versterken natuur- en landschapswaarden

Soortenbeleid

- We hebben voor gebiedsprocessen geadviseerd ten aanzien van leefgebied(seisen) van (Vogel- en habitatrichtlijn) soorten.
- We stelden de subsidieregeling “realisatie leefgebied icoonsoorten, landschapselementen en voedselbossen” open. Het beschikbare bedrag (€ 0,4 miljoen) is volledig benut voor initiatieven op het gebied van biodiversiteit van gemeenten, stichtingen en particuliere initiatiefnemers (bijvoorbeeld de aanleg van landschapselementen en voedselbossen).
- We organiseerden kennisbijeenkomsten met gemeenten en omgevingsdiensten over de biodiversiteit in Zuid-Holland.
- We brachten informatie over leefgebied, de verspreiding en verandering in aantallen icoonsoorten en habitatrichtlijnsoorten op een overzichtelijke wijze bij elkaar. Deze informatie helpt om bij nieuwe ontwikkelingen rekening te houden met deze soorten.
- We realiseerden een faunapassage bij het Gouwekanaal, zodat dieren zoals de otter de Gouwe veilig kunnen passeren.
- Er zijn in samenwerking met de Zuid-Hollandse Omgevingsdiensten regionale bijeenkomsten georganiseerd over bijenlandschappen. Er is een campagne voor gemeenten en wegbeheerders over ecologisch bermbeheer gelanceerd.

Bos en Bomen

- De zogenoemde bosmakelaars begeleiden meerdere initiatieven voor bosuitbreiding naar de uitvoering. Ook nieuwe initiatieven worden via de bosmakelaars benaderd en begeleid in voorbereiding naar subsidieaanvragen in 2026/2027. Dit loopt deels via gebiedsprocessen van het ZH-PLG, met aanvullende nieuwe locaties.
- In 2025 is er in recreatiegebied Brielse Meer/Bernisse 11,3 hectare bos aangeplant.
- In 2025 zijn door samenwerking met Meerbomenu 32.933 jonge bomen verplant naar locaties om uit te groeien tot volwassen bomen.

Boerenlandvogels

- In 2026 hebben we subsidie verstrekt voor inrichtingsmaatregelen die bijdragen aan het leefgebied van boerenlandvogels, zoals plas-dras pompen voor weidevogels en de aanleg van heggen en hagen voor een soort als de patrijs.
- In de Klaas Engelbrechtspolder in Midden-Delfland is de inrichting van een 19 ha groot kerngebied voor weidevogels afgerond. Ook de Zuidpolder (110ha) is afgelopen jaren voor weidevogels ingericht en in 2025

hebben we samen met de gemeente, hoogheemraadschap en Staatsbosbeheer het beheerplan ondertekend. Daarnaast is geld beschikbaar gesteld voor de verbetering van weidevogelgebied het Oudeland van Strijen.

- Onderzoek naar de overleving van kievitskuikens op maisland heeft inzicht gegeven in de effectiviteit van beschermingsmaatregelen. Ook werd met wildcamera's onderzoek gedaan naar de invloed van predatie (doden door roofdieren). De uitkomsten van beide onderzoeken worden gebruikt om de predatieaanpak verder te verbeteren.
- Er is een provinciale kennisdag georganiseerd met meer dan 90 deelnemers, zoals agrariërs, terreinbeheerders en collega overheden.
- De tussenevaluatie van het actieplan boerenlandvogels is afgerond en gedeeld met de partners en de Provinciale Staten.

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

- Alle agrarische collectieven hebben in afstemming met de provincie gewerkt aan de uitvoering van het natuur- en landschapsbeheer, zoals dat in de meerjarige subsidies is afgesproken.
- In 2025 hebben 6 agrarische collectieven het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) uitgebreid met ongeveer 562 ha. Collectieven hebben dit voor een groot deel ingezet voor ecologisch effectieve maatregelen zoals plas-dras en kruidenrijk grasland. Daarnaast is op akkers (bijvoorbeeld vogelakkers) en water (ecologisch slootschonen) veel extra beheer gerealiseerd. Met ecologisch slootschonen verbeteren agrariërs de waterdoorstroming wat zorgt voor meer biodiversiteit in en rond de sloot.

Groenblauwe dooradering

- De uitgangspunten voor de inrichting van groenblauwe dooradering (GBDA) zijn helder geformuleerd, zodat deze gebruikt konden worden in de gebiedsprocessen van het ZH-PLG.
- GBDA is uitgewerkt in de uitvoeringsagenda landbouw
- Er zijn subsidies verleend voor investeringen in biodiversiteit en waterkwaliteit op landbouwbedrijven (GLB-NSP Zuid-Holland 2024). Het beschikbare budget is volledig benut.

LIFE IP All4Biodiversity

- Met een internationaal webinar op 14 november 2024 is over de samenwerking van agrariërs in gebiedsgerichte projecten (Collaboration with farmers - Uniting viable farming practices with nature) kennis gedeeld met circa 80 personen afkomstig uit Denemarken, Duitsland, België en Nederland.
- Op 20 november 2025 heeft de afsluitende conferentie van LIFE IP All4Biodiversity plaatsgevonden. Locatie was de Mient Kooltuin Groene Zone in de provincie Zuid-Holland en er hebben circa 150 personen aan deelgenomen.
- LIFE IP All4Biodiversity heeft financieel bijgedragen aan de ontwikkeling van de pilot Mient Kooltuin Groene Zone.

Beleidsprestatie 5-1-2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten

De provincie wil de binnen haar provinciegrenzen van nature voorkomende plant- en diersoorten behouden. Dit realiseert zij door het faciliteren van natuurbeheer en kwaliteitsimpulsen in natuur- gebieden en het planologisch beschermen ervan. In het landelijk en stedelijk gebied draagt de provincie zorg voor beheer- en stimuleringsmaatregelen ten behoeve van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) doelen, basiskwaliteit natuur en verdere versterking van agrarische natuur. De provincie heeft hiervoor 40 icoonsoorten geselecteerd die kenmerkend zijn voor leefgebieden in Zuid-Holland en stimuleert maatregelen die het leefgebied van deze soorten versterken. Belangrijke weidevogelgebieden worden door de provincie planologisch beschermd, daarnaast stimuleert zij initiatieven voor verdere versterking van de kwaliteit. Houtopstanden kennen eveneens een planologische bescherming.

De provincie streeft naar een gezond evenwicht van faunapopulaties. Bij het beheren van dit evenwicht worden zorgvuldig de belangen van natuur en samenleving afgewogen. Waar nodig worden maatregelen getroffen, bijvoorbeeld ten behoeve van bescherming van flora en fauna, openbare veiligheid en volksgezondheid alsmede beperking van (landbouw)schade of andere wettelijke belangen. Daarnaast verleent de provincie tegemoetkomingen in geleden schade door natuurlijk in het wild levende en inheemse beschermde dieren. De provincie zet in op bestrijding en beheersing van de (invasieve) exoten door middel van preventie, eliminatie en beheer. Wanneer (invasieve) exoten inheemse beschermde flora en fauna schaden, al of niet in combinatie met schade aan de economie en/of de volksgezondheid, neemt de provincie maatregelen.

Wat hebben we bereikt?

Natuurbeheer & kwaliteitsimpulsen Natura 2000 en Natuurnetwerk Nederland

In 2025 hebben wij gewerkt aan natuurbeheer en natuurherstel in de natuurgebieden, zowel in NNN als in Natura 2000. Op ruim 28.000 ha binnen het NNN hebben we natuurbeheerders in staat gesteld beheer uit te voeren door hen hiervoor subsidie te geven. In goede gesprekken met de natuurbeheerders is besproken waar kwaliteitsimpulsen nodig zijn. Ook is dit jaar het Natuurbeheerplan Zuid-Holland Zuid-Holland herzien. Voor de Natura 2000-gebieden Nieuwkoopse Plassen en De Haeck en Coepelduynen zijn de beheerplannen geëvalueerd en nieuwe beheerplannen vastgesteld.

Aanpak drukfactoren natura 2000

Met het PS-besluit Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie (SANE) is de aanpak van drukfactoren op de Natura2000-doelen vastgesteld.

Beschermen natuur en soorten

- Met het bestrijden van verschillende invasieve exoten hebben we de inheemse biodiversiteit beschermd.
- In samenwerking met de omgevingsdienst Haaglanden en de stichting faunabeheereenheid Zuid-Holland zijn toestemmingen verleend voor het nemen van maatregelen voor onder andere de bescherming van flora en fauna (waaronder predatie), openbare veiligheid en de beperking van schade aan gewassen.
- Door BIJ12 zijn namens ons tegemoetkomingen verleend in de faunaschade aan gewassen die is veroorzaakt door in het wild levende inheems beschermde dieren.
- Met verschillende initiatieven en interventies zijn vergunningprocessen efficiënter en effectiever gemaakt.
- Met het toetsen van ruimtelijke plannen en initiatieven en het geven van advies over de mogelijkheden bij nieuwe ontwikkelingen, is de aantasting van NNN-gebieden en belangrijk weidevogelgebied beperkt of voorkomen.
- Er zijn in 2025 twee ontheffingen verleend voor ruimtelijke ontwikkelingen in het NNN. Deze ontwikkelingen waren van groot openbaar belang en er waren geen reële alternatieven. Een verplicht onderdeel van deze ontheffing is onder andere een goedgekeurd plan voor de inrichting van een nieuw NNN-gebied ter compensatie van het aangetaste NNN-gebied.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Natuurmonitoring

- Wij hebben tijdige en betrouwbare monitoringsinformatie aangeleverd die gebruikt wordt voor de uitvoering en bijsturing van het beleid. Voorbeelden hiervan zijn de tellingen van weidevogels in de Ade Rijnstreek en de inventarisatie van de rivieronderpad in Natura 2000-gebied Broekvelden, Vettenbroek en Polder Stein.
- We werken al lange tijd aan het tellen van weidevogels. Daarom hebben we een meerjarige afspraak gemaakt met de organisatie die dit uitvoert. Ook andere tellingen, zoals van planten en watervogels, gaan door. Voor het meten van het broedsucces van vogels aan de kust doen we mee aan een Europese aanbesteding van Rijkswaterstaat.

- In de Natura 2000-gebieden hebben we verschillende vormen van monitoring uitgevoerd. Voorbeelden hiervan zijn de monitoring van natte Natura 2000-soorten. Daarnaast is in het Natura 2000-gebied Nieuwkoopse Plassen een vegetatiekartering uitgevoerd. Bij een vegetatiekartering worden verschillende plantensoorten en hun verspreiding systematisch in kaart gebracht. Voor de vegetatiekarteringen van de Natura 2000-deltagebieden zijn voorbereidende gesprekken gevoerd met de betrokken stakeholders. Deze worden in 2027 uitgevoerd. Met deze monitoringsinformatie kunnen evaluaties van beheer en de Natura 2000 beheerplannen worden uitgevoerd.
- Op basis van de natuurmonitoring is de kwaliteit beoordeeld van het NNN in die gebieden waar de provincie natuurbeheersubsidie verstrekt. De resultaten daarvan zijn te zien op de webviewer: geo.zuid-holland.nl/data/natuur/snlbeo/natuur_landschapsbeheer.html
- Het recent ingerichte natuurgebied Polder den Hoek is geschouwd om ontwikkelingen te volgen en waar nodig bij te sturen.
- We hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van nieuwe monitoringsmethoden via een pilot met een 'bestuiverteller'. "Dit is een camera die met AI automatisch bijen en andere bestuivers kan herkennen en tellen. Daarnaast hebben we in IPO-verband landelijk afgesproken dat de provincies gezamenlijk optrekken bij nieuwe innovaties.
- Wij hebben een professionaliseringslag gemaakt op het gebied van datacontrole en dataopslag. Ook nemen we deel aan landelijke overleggen over (natuurmonitoring) data, zodat we kennis en ervaringen kunnen uitwisselen en gezamenlijk werken aan verdere verbeteringen. De data uit provinciale monitoring worden, na controle en bevestiging door externe experts, gepubliceerd in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Sinds begin 2025 is de NDFF-data openbaar beschikbaar. Zie: <https://florafaunaverkenner.nl/>.

Datagedreven ZH-PLG en Digitalisering Water Klimaat Natuur & Landbouw

We ontwikkelen digitale informatieproducten voor het ZH-PLG en Domein Water, Klimaat, Natuur & Landbouw en ondersteunen de implementatie en het gebruik. We doen dit in lijn met de provinciebrede informatietransitie. De producten geven collega's sneller en beter inzicht in beleidsdoelen per gebied, voortgang van maatregelen en monitoringsinformatie. Dit jaar hebben we:

- Een monitor kwaliteit oppervlaktewater opgeleverd die inzicht geeft in de kwaliteit van Zuid-Hollandse oppervlaktewateren;
- Producten (door) ontwikkeld om gebiedsgericht werken in het ZH-PLG te ondersteunen en de voortgang van projecten beter te kunnen volgen;
- Een registratietool voor monitoringsinformatie natuur ontwikkeld.

Balans en behoud draagvlak door faunabeheer

- Er zijn tegemoetkomingen verleend voor de schade die is veroorzaakt door in het wild levende dieren. Het gaat hier met name om schade aan gewassen, veroorzaakt door onder andere ganzen, houtduiven, knobbelzwanen en smienten.
- Om weidevogels te behouden hebben wij toestemmingen verleend om predatie te voorkomen dan wel beperken.
- Wij hebben subsidies verleend aan de faunabeheereenheid en wildbeheereenheden voor de uitvoering van hun wettelijke taken.
- Op hoofdlijnen is een aanpak uitgewerkt om de forse faunaschade te beteugelen.
- Wij hebben contact onderhouden met de faunabeheereenheid, wildbeheereenheden en terreinbeherende natuurorganisaties over de uitvoering van het faunabeheer.

Beheer van begrensde natuur

Natuurbeheer & kwaliteitsimpulsen Natura 2000 / Natuurnetwerk Nederland

- In 2025 is regelmatig gesproken met terreinbeheerders over de voortgang van het natuurbeheer binnen de natuurgebieden, zowel NNN als Natura 2000 en zijn de jaarlijkse veldbezoeken afgelegd.

- Het Natuurbeheerplan Zuid-Holland is in 2025 bijgewerkt en binnen alle deadlines vastgesteld. Op basis van het Natuurbeheerplan Zuid-Holland is natuurbeheersubsidie verleend waarmee eigenaren hun natuurgebieden konden beheren. Op ruim 28.000 ha is natuurbeheersubsidie verstrekt. De subsidie betrof 84% van de landelijke standaard kostprijs. Dit is de landelijk afgesproken kostprijs voor het beheer van het betreffende type natuur.
- Elk jaar houden wij gesprekken met de terreinbeheerders en terreineigenaren over natuurbeheer en kwaliteitsverbetering, zowel in Natura 2000 als in NNN. Er zijn dit jaar goede gesprekken voorbereid en gevoerd in het kader van de Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Van goede gesprekken uit eerdere jaren zijn acties met de terreinbeheerders verder uitgevoerd.
- Waar de conclusie was dat een kwaliteitsimpuls nodig is, is subsidie voor een kwaliteitsimpuls verstrekt of wordt een subsidieaanvraag voorbereid.
- Voor Oudeland van Strijen, Meijndel Berkheide, Solleveld & Kapittelduinen, Westduinpark & Wapendal, Donkse Laagten, De Wilck, Duinen Goeree & Kwade Hoek, Boezems Kinderdijk en Voornes Duin is in 2025 gewerkt aan de evaluatie en herziening. Deze worden in 2026 afgerond.
- Er is in 2025 regelmatig afstemming geweest met ministerie LVVN over de Natura 2000 doelen, zoals bijvoorbeeld het toevoegen van de grutto in Zuid-Hollandse Natura 2000-gebieden en de herziening van de doelensystematiek.
- Voor de uitwerking van Natuurbrandbeheersing binnen Zuid-Hollandse natuurgebieden is samen met de provincies en het ministerie van LVVN de landelijke opgave en aanpak verkend. Met de Veiligheidsregio's is de samenwerking gestart voor de uitwerking van Natuurbrandbeheersing binnen Zuid-Holland.

Programma Natuur

- Voor de eerste fase Programma Natuur zijn de maatregelen in uitvoering en is de uitvoeringstermijn verlengd tot 15 augustus 2026. Voor maatregelen die niet tijdig uitgevoerd konden worden zijn alternatieven gevonden.
- Voor de programmering en verantwoording van de ontvangen SPUK-2 beschikking voor de tweede fase van het Programma Natuur is afgestemd met het ministerie van LVVN; De openstelling van de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL) en de Subsidieregeling Natuurmaatregelen Zuid-Holland (SNZH) zijn voorbereid, zodat de natuurbeheerders vanaf begin 2026 subsidie kunnen aanvragen voor het uitvoeren van de maatregelen.

Aanpak drukfactoren rondom Natura 2000-gebieden

- Voor de herziening van het omgevingsbeleid is een bijbehorende Omgevingseffectrapportage (OER) uitgevoerd. Op basis van de resultaten van deze OER is gekozen voor een maatwerk aanpak per Natura 2000-gebied voor de vermindering van drukfactoren, eventueel met overgangszones waar nuttig en noodzakelijk.
- Op basis van de eerdere inventarisatie naar drukfactoren per Natura 2000-gebied is in 2025 een verdergaand onderzoek uitgevoerd door Arcadis. In dit onderzoek zijn alle drukfactoren (behalve stikstof) verder uitgewerkt, zoals bijvoorbeeld exoten, recreatie, waterkwaliteit en –kwantiteit. Ook zijn maatregelen voorgesteld voor het verminderen van de drukfactoren, eventueel met overgangszones.
- In Q3 2025 is een onderzoek uitgevoerd door de Wageningen Environmental Research (WENR) naar de ontwikkelingen stikstofdepositie Natura 2000-gebieden.
- In december 2025 is de Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie (SANE) vastgesteld door Provinciale Staten (PS). In SANE staat het maatregelspoor “Aanpak drukfactoren rondom Natura 2000-gebieden” verder uitgewerkt:
  - In SANE wordt een maatwerk aanpak per Natura 2000-gebied voorgesteld op basis van het onderzoeksrapport Arcadis;
  - In SANE wordt bij twee Natura 2000-gebieden een zone voor stikstofreductie geïntroduceerd op basis van het onderzoek van WENR naar de ontwikkelingen van stikstofdepositie.

- o In SANE wordt een aanpak geïntroduceerd voor aanpak van drukfactoren bij enkele Natura 2000-gebieden rondom de Rotterdamse Haven. Voor deze aanpak is vanuit het Rijk 50 miljoen toegekend aan de provincie Zuid-Holland.

Integrale versterking Nationale parken

- Stichting Nationaal Park Hollandse Duinen is door de provincie financieel ondersteund. De stichting stimuleert de partners om samen aan de doelstellingen van het Nationaal Park te werken.
- Nationaal Park de Biesbosch heeft geld ontvangen voor verbeteren van de communicatie, bijvoorbeeld via de website. Verder hebben we de Biesbosch gesubsidieerd met geld dat we van het Rijk hebben ontvangen voor ondersteuning van Nationale Parken. Omdat Nationaal Park Hollandse Duinen formeel nog geen Nationaal Park is ondersteunt het Rijk dit nationaal (nog) niet.
- Vanuit andere provinciale maatregelen (bijvoorbeeld de maatregelen “beheer van begrensde en agrarische natuur”, “recreatief netwerk en beheer routestructuren” en “recreatie en toerisme in balans” hebben we bijgedragen aan projecten die passen bij de doelstellingen van de Nationale Parken Hollandse Duinen en de Biesbosch, zoals het versterken de natuur en de beleving daarvan en het reguleren van de recreatiedruk.

Beschermen natuur en soorten

Vergunningverlening, toezicht en handhaving op activiteiten die de natuur betreffen

- Er zijn subsidies verleend aan gemeenten voor het opstellen van soortenmanagementplannen (SMP's). Gemeenten zijn daarbij door ons ondersteund.
- In samenwerking met team Wonen is gewerkt aan een pilot om vergunningprocessen efficiënter en effectiever te maken en meer gericht te laten zijn op het behouden of verbeteren van de leefgebieden van beschermde soorten binnen ruimtelijke ontwikkelingen.
- Wij hebben opdrachten gegeven aan de uitvoerende omgevingsdiensten ter uitvoering van hun VTH taken om toe te zien op ‘activiteiten die de natuur betreffen’ en toestemmingen te verlenen binnen de wettelijke kaders voor ruimtelijke ontwikkelingen
- In samenwerking met de Omgevingsdienst Haaglanden is gewerkt aan het binnen de wettelijke termijnen brengen van het afhandelen van aanvragen en aan het in lijn te brengen van de uitvoering met het provinciale soortenbeleid.
- Wij hebben subsidies verleend voor alternatieve verblijfplaatsen voor vleermuizen.
- Wij hebben meegewerkt aan het nieuwe provinciale protocol voor environmental dna voor vleermuizen.
- Voor een aantal beschermde soorten is bepaald wat de staat van instandhouding is op provinciaal niveau. Deze kennis draagt bij aan het versoepelen van het vergunningverleningsproces.
- Wij hebben bijgedragen aan het tot stand komen van een gedragscode voor de isolatie van spouwmuren voor de meest voorkomende vleermuissoorten
- Wij hebben geregeld afstemming met de maatschappelijke opgaves wonen, energie en drinkwater om deze te stroomlijnen met de soortenbeschermingsopgave en de VTH opgave.

Planologische bescherming

- Ruimtelijke plannen en initiatieven zijn getoetst en er is advies gegeven over de mogelijkheden van de ontwikkeling. Advisering ging onder andere over het vinden van zoeklocaties voor drinkwaterwinning en windenergie. Daar waar mogelijk zijn plannen aangepast zodat aantasting van NNN en belangrijk weidevogelgebied wordt beperkt of voorkomen.
- De bescherming van belangrijk weidevogelgebied is geactualiseerd. De regels en bijbehorende beschermingsgebieden zijn aangepast. Er zijn twee type beschermingsgebieden: belangrijk weidevogelgebied met hoge aantallen weidevogels en kansrijk gebied met lagere aantallen maar wel potentie. De aanpassing is na een proces met participatie, botsproeven en ter inzagelegging opgenomen in de ontwerpherziening omgevingsbeleid 2025. In 2026 zal dit waarschijnlijk leiden tot een aanpassing van de regels en bescherming van de gebieden.

- In de beleidsregel zijn ook regels opgenomen die van toepassing zijn op de bescherming van belangrijk weidevogelgebied. Deze zijn geactualiseerd overgenomen in de Provinciale omgevingsverordening.
- Er is een begin gemaakt met de actualisatie beschrijving 'Wezenlijke kenmerken en waarden van het Natuur Netwerk Nederland' op basis waarvan ontheffingsaanvragen worden getoetst. Deze wordt in 2026 verder uitgewerkt.

Invasieve exoten

- Het plan van aanpak invasieve exoten is opgesteld samen met relevante partners zoals gemeenten en waterschappen en is vastgesteld door GS.
- Er is uitvoering gegeven aan de bestrijding van exoten waarvoor er een eliminatie plicht geldt.
- Er is meegewerkt aan het landelijk aanvalsplan invasieve exoten van het Rijk.
- Er is input geleverd voor de aanpak van exoten binnen natura 2000-gebieden.
- Er is opdracht gegeven voor het nemen van maatregelen om de verspreiding van de kleine waterteunisbloem op Tiengemeten beheersbaar te houden en voor het uitwerken van een handelingsperspectief.
- Wij hebben contacten onderhouden over de aanpak van invasieve exoten met medeoverheden.

Beleidsprestatie 5-1-3 Natuurinclusieve transitie

De provincie wil natuur meenemen in al haar ruimtelijke ontwikkelingen, zodat biodiversiteit behouden en versterkt kan worden. Natuur stopt immers niet bij de grens van natuurgebieden. Natuurinclusieve ruimtelijke ontwikkeling draagt bij aan het oplossen van veel provinciale uitdagingen (bodemdaling, verzilting, verdroging, afname biodiversiteit). Ook is het een randvoorwaarde voor een voldoende sterk ecologisch systeem, zodat aan (inter)nationale afspraken (natuur, stikstof, klimaat, fijnstof) wordt voldaan.

Door biodiversiteit als dwarsdoorsnijdend thema onderdeel van ons handelen te maken, werken we aan een aantrekkelijk, natuurinclusief en toekomstbestendig Zuid-Holland. Dan ontstaat zowel meer ruimte voor flora en fauna, als voor het oplossen van maatschappelijke problemen. De provincie wil met medeoverheden en kennisinstellingen het concept basiskwaliteit natuur verder ontwikkelen om te natuurinclusieve transitie te bevorderen.

Wat hebben we bereikt?

In november '25 hebben wij de eerste voortgangsrapportage van de Groeiagenda natuurinclusief Zuid-Holland 2024-2027 naar Provinciale Staten gezonden. Deze rapportage geeft op 10 thema's aan hoe de provincie de eerste stappen heeft gezet in de natuurinclusieve transitie. Het begrip 'basiskwaliteit natuur' (BKN) wordt de komende jaren verder uitgewerkt om hem beter toepasbaar te maken. Dit gebeurt door een consortium van partijen waaronder Naturalis, soortenorganisaties, International Union for Conservation of Nature (IUCN) en Wageningen University & Research (WUR) in opdracht van het ministerie LNVN.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bevorderen basiskwaliteit Natuur voor een natuurinclusief en gezond Zuid-Holland

Afgelopen zomer is voor gemeenten de Handreiking "BKN in de bebouwde omgeving" gepubliceerd, met praktische stappen en richtlijnen om de natuurkwaliteit te verbeteren en te waarborgen. Als vervolg daarop zijn pilots in diverse provincies verkend, waarin gekeken zal worden naar toepassing van de BKN in de praktijk. Voor Zuid-Holland betreft het een pilot voor het stedelijk gebied in samenwerking met de gemeente Rotterdam en het Havenbedrijf.

Natuurinclusief kennis- en instrumentarium ontwikkelen

Om de transitie naar een natuurinclusieve samenleving te versnellen, bouwen wij zowel intern als extern aan netwerken en aan expertise binnen de verschillende opgaven (10 thema's) om het natuurinclusief werken te bevorderen. Hiervoor hebben wij in het afgelopen jaar inspiratielocaties als goede praktijkvoorbeelden onder de

aandacht gebracht. Daarnaast zijn een nieuwsbrief en een flyer gepubliceerd en verschillende bijeenkomsten en evenementen georganiseerd om kennis te delen, ervaringen uit te wisselen en praktijkvoorbeelden onder de aandacht te brengen.

Realiseren van natuurinclusieve inspiratielocaties

We hebben een onderzoek laten uitvoeren naar de mogelijkheden voor het opzetten van een innovatieve proeftuin voor natuurinclusieve oplossingen op de Green Village van TU Delft.

Beleidsprestatie 5-1-4 Stikstofreductie

De stikstofreductie, zowel van ammoniak als van stikstofoxiden, heeft als doel om de depositie van stikstof op de natuurgebieden te verminderen en daarmee bij te dragen aan natuurherstel. De provincie heeft een concrete reductiedoelstelling om de stikstofemissie te verminderen, met als doel een emissieplafond van 2,9 kiloton ammoniak per jaar in 2035 te bereiken.

Daarnaast is het voor de provincie belangrijk om maatschappelijke ontwikkeling mogelijk te blijven maken. Om de stikstofproblematiek op te lossen werkt de provincie samen met regionale partners.

Deze inzet wordt in het omgevingsprogramma verder uitgewerkt en verloopt langs de volgende lijnen:

- Ammoniak (NH₃) reductie voor natuurherstel;
- Stikstofoxiden (NO_x) reductie voor natuurherstel;
- Ontwikkelingen mogelijk houden middels vergunningverlening, waaronder helpen bij de legalisatie van PAS-melders.

Wat hebben we bereikt?

Voor het onderwerp stikstof was 2025 een bewogen jaar. Provinciale Staten (PS) heeft voor de zomer de Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie (SANE) aangenomen. In december 2025 is de verdere uitwerking van SANE vastgesteld. Dit gebeurde na de uitspraak van de Raad van State op 18 december 2024, ook wel de Rendac-uitspraak genoemd. Hierin staat dat intern salderen weer vergunningplichtig is. Intern salderen wil zeggen dat een bedrijf of activiteit op dezelfde locatie de stikstofruimte gebruikt voor nieuwe of gewijzigde activiteiten, zonder dat de totale stikstofbelasting op kwetsbare natuurgebieden toeneemt. In de uitspraak van de Raad van State (hierna: RvS) staat ook dat stikstofruimte niet meer kan worden ingezet voor ruimtelijke economische activiteiten als er geen geborgd (rijks)maatregelenpakket is dat zorgt voor een dalende trend in de stikstofdepositie op stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Dit betekent dat je geen stikstofruimte mag gebruiken voor nieuwe activiteiten, tenzij de overheid een stevig plan heeft dat ervoor zorgt dat er steeds minder stikstof in kwetsbare natuurgebieden terecht komt.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

In de SANE-aanpak zijn zogenoemde maatregelsporen vastgesteld voor stikstofreductie in Zuid-Holland. Het gaat hier om de volgende sporen:

1. Aanpak drukfactoren in overgangszones waar nuttig en noodzakelijk, waaronder valt:
  - Een maatwerkeraanpak per Natura 2000-gebied en per drukfactor. Deze aanpak geven we verder vorm in de gebiedsprocessen op basis van ecologisch onderzoek naar alle drukfactoren met bijpassende instrumenten. Hierbij prioriteren we op basis van urgentie, doelbereik en energie in de gebiedsprocessen.
  - Een aanpak voor stikstofzoning bij Natura 2000-gebied Nieuwkoopse Plassen & De Haeck omdat dit nuttig en noodzakelijk is. Het gebiedsproces krijgt een opgave mee om stikstofemissies te verminderen. We hebben het plan een zone van 250 meter te introduceren, waarbij het gebiedsproces eerst zelf de ruimte krijgt om deze zone zelf nader in te vullen. Daarbij kan worden gekozen voor zoning rond het hele gebied

of alleen rond de stikstofgevoelige hexagonen. Deze keuze wordt uiteindelijk vastgelegd in de omgevingsverordening.

- Bij Lingegebied & Diefdijk-Zuid gaan we nu niet actief handelen, het initiatief ligt hier in eerste instantie bij de provincie Gelderland als voortouwnemer van dit Natura 2000-gebied.
  - Voor de overige Zuid-Hollandse Natura 2000-gebieden hanteren we geen stikstofzoning.
2. Geborgde emissiereductie ammoniak melkveehouderij (voorheen 'emissieplafond'), waaronder valt:
- Op korte termijn starten met een beloningssystematiek voor veehouders.
  - Het verder ontwikkelen van de stoffenbalans waardoor het een betrouwbaar instrument wordt voor geborgde monitoring en rapportage van emissiereductie.
  - We breiden het ondersteunend beleid verder uit, onder andere door in te zetten op innovatie en extensivering in de landbouw.
  - Via de Herziening van het omgevingsbeleid, nemen we in de Omgevingsvisie op dat de provincie toewerkt naar een geborgde reductie van de ammoniakemissie in de melkveehouderij tot 35–45 kg per hectare per jaar.
  - We werken de borging van deze reductie verder uit binnen de modulaire herziening van het omgevingsbeleid voor landbouw die nog moet beginnen.
3. Strategisch Grondbeleid en Natuurlijke stoppers, waaronder valt:
- Een uitvoeringsstrategie voor elk gebied van het ZH-PLG binnen de kaders van de (geactualiseerde) Uitvoeringsnota Grondbeleid.
  - De generieke aanpak waaronder uitvoering van de regeling provinciale gebiedsgerichte beëindiging van veehouderijlocaties.
  - (RPGB) en een nieuw te ontwikkelen verplaatsingsregeling, waarvoor de interesse wordt gepeild.
4. Aanpak Industrie en mobiliteit (NOx-reductie), waaronder valt:
- Verder verkennen welke mogelijkheden er zijn wat betreft de scheiding van Nox en NH3 in het beleid rond vergunningverlening.
  - Onderzoeken of een publiek-private samenwerking tot stand kan komen in relatie tot de landbouw rondom het havengebied.

Ammoniakreductie voor natuurherstel

- In het afgelopen jaar zijn belangrijke stappen gezet om een eerste versie van de ammoniakmonitor te realiseren. De laatste knelpunten worden in het eerste kwartaal van 2026 opgepakt en daarna is de eerste versie klaar. Deze versie wordt niet direct extern gedeeld maar wordt intern gebruikt om de voortgang te monitoren. Ieder jaar wordt op basis van de monitor ook een rapportage ontwikkeld, vergelijkbaar met de NOx-monitor.
- Publiceren van de Zuid-Hollandse Analyse Stikstof (ZHAS). Met de ZHAS wordt een eerste stap gezet om de daling van de emissie van stikstofoxiden en ammoniak in beeld te brengen en aan te geven welke maatregelen er zijn en worden genomen om de uitstoot te laten afnemen. Daarnaast wordt ook de relatie tussen stikstof en natuurbeheer verder geduid en inzichtelijk gemaakt welke stappen er worden genomen om de natuur te herstellen.
- Begin 2024 is begonnen met het meten van de uitstoot van ammoniak in drie melkveestallen in de omgeving van Nieuwkoop. In de loop van het afgelopen jaar kregen deze stallen ook sensoren voor het meten van methaan. De eerste drie stallen vormen het begin van stalmetingen bij een groter aantal melkveestallen. In 2025 begint dit traject met de openstelling van de subsidieregeling 'Duurzame Veehouderij'.
- In 2025 is het Stikstof Meetnetwerk Nieuwkoop van start gegaan. Een samenwerkingsverband van TNO en het RIVM doen voor een periode van 2 jaar geavanceerde metingen in het Natura 2000-gebied de Nieuwkoopse Plassen en de Haeck.

- In 2025 is de Subsidieregeling landbouw (Srl) opengesteld. Met deze regeling konden agrariërs subsidie aanvragen voor bedrijfsontwikkelpannen, stalmetingen en technieken voor ammoniakreductie. In totaal zijn er 18 subsidieaanvragen gehonoreerd voor bedrijfsontwikkelpannen, 13 voor stalmetingen en 6 voor ammoniakverminderende technieken.
- In 2025 is het Fieldlab Groene Hart opgericht. In het Fieldlab Groene Hart wordt samen met agrariërs, kennisinstellingen en overheden gewerkt aan doorbraakinnovaties die zowel maatschappelijk, economisch, juridisch als technisch succesvol zijn. Deze doorbraakinnovaties dragen bij aan een versnelde verduurzaming van de melkveehouderij, ammoniakvermindering is hier onderdeel van.
- Samen met de opgaven Landbouw, ZH-PLG en de opgave Grondzaken werkten we aan de invoering en uitwerking van de Regeling provinciale gebiedsgerichte beëindiging veehouderijlocaties (RPGb, ook wel aangeduid als Maatregel Gebiedsgerichte Beëindiging, MGB) voor de provincie. Veehouders die vrijwillig stoppen met (een deel van) hun bedrijven, dragen bij aan extensivering van de veeteeltsector. De regeling wordt in 2026 opengesteld. De subsidieregeling is opengesteld voor veehouders die geheel of gedeeltelijk willen stoppen met het houden van vee op vrijwillige basis. Door het (gedeeltelijk) stoppen van veehouders vermindert de uitstoot van NH₃.

Stikstofoxidenreductie voor natuurherstel

- Jaarlijks wordt de NO_x-monitor opgesteld door de DCMR. De monitor blikt terug en brengt in beeld hoe de NO_x-emissies in Zuid-Holland zich hebben ontwikkeld. Tussen 2019 en 2023 is de NO_x uitstoot in Zuid-Holland met 22% gedaald.
- NOVEX Rotterdamse Haven: het werkpakket natuurherstel en stikstofreductie is ingehaald door de Catshuis afspraken. In de Catshuisgesprekken wordt gewerkt aan een gebiedsgerichte aanpak voor het herstellen van de natuur en het creëren van stikstofruimte voor de haven.
- In 2025 hebben wij DCMR-milieudienst Rijnmond een aanvullende opdracht gegeven voor de extra inzet op vergunningverlening door middel van maatwerkafspraken voor verduurzaming van de industrie. De DCMR heeft in 2025 de hiervoor benodigde structuur opgezet. Ook de omgevingsdienst Haaglanden (ODH) heeft capaciteit beschikbaar gesteld voor de bijdrage aan de maatwerktrajecten verduurzaming industrie in het Rijnmondgebied. Naast de gemaakte afspraken met bedrijf Nobian zijn er in 2025 ook vergevorderde gesprekken met het bedrijf Alco Energy voor het tekenen van een Joint Letter of Intent. DCMR en Omgevingsdienst Haaglanden worden hierbij betrokken. Ten slotte is in 2025 formeel de landelijke expertpool van start gegaan voor de inhoudelijke ondersteuning van KGG en de provincies bij het opzetten van de maatwerktrajecten.

Vergunningverlening maatschappelijke ontwikkelingen mogelijk houden

- De Rendac-uitspraak van 18 december 2024 is van grote invloed gebleken op de stikstofvergunningverlening. Deze was al niet gemakkelijk, maar is door deze uitspraak bijna geheel stilgevallen. Door de uitspraak moet voor intern salderen nu ook een vergunning worden aangevraagd en is het additionaliteitsvereiste voor zowel intern- als extern salderen aangescherpt. Dit wil zeggen dat eventuele beschikbare stikstofruimte eerst ten behoeve moet komen aan natuurherstel en niet kan worden ingezet voor ontwikkelingen. Het afgelopen jaar heeft dan ook in het teken gestaan van het in kaart brengen van nog bestaande mogelijkheden om de vergunningverlening weer op gang te brengen. Dit is door de provincie Zuid-Holland in samenwerking met de Omgevingsdienst Haaglanden opgepakt. Hiervoor is onder andere eind 2025 de Beleidsregel stikstofreductieprojecten door GS vastgesteld. Daarnaast zien we bijvoorbeeld ook dat er voor woningbouwprojecten door middel van een ecologische beoordeling en emissieloos bouwen vaak meer mogelijk blijkt.

- PAS-melders wachten door een gebrek aan mogelijkheden voor vergunningverlening in Zuid-Holland (en in andere provincies) nog steeds op legalisatie. In 2025 zijn intensieve gesprekken gevoerd met het Rijk over een geborgd maatregelpakket, de rekenkundige ondergrens en de verlenging van het legalisatieprogramma. Ook heeft de provincie zelf bijgedragen aan oplossingen voor PAS-melders, bijvoorbeeld door initiatieven in gebieden te ondersteunen (zoals de collectieve aanpak in de Alblasserwaard) en ontwikkeling van de RPGB (zie hierboven) met een budget voor PAS-melders die vrijwillig (gedeeltelijk) willen beëindigen.

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

Het beleidsdoel Toekomstbestendige landbouw is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 5-2-1 Toekomstbestendige & natuurinclusieve landbouw

De provincie ziet de waarde van een toekomstbestendige landbouwsector en wil die waarde ook in de toekomst behouden. Daarom kiest de provincie ervoor om de veerkracht en het aanpassingsvermogen van de landbouw te vergroten zodat deze ondanks toekomstige uitdagingen van waarde kan zijn.

We streven naar een divers en toekomstbestendig bestand aan agrariërs - hoogtechnologisch, natuurinclusief, multifunctioneel - zodat zij ook in de toekomst-waarde kunnen leveren voor voedselvoorziening, landschap, ecologie en hun sociale en economische rol in het landelijk gebied. De provincie gaat de sector stimuleren en faciliteren met kennis, netwerken en financiële middelen.

Wat hebben we bereikt?

- Gedeputeerde Staten hebben op 16 december 2025 de Uitvoeringsagenda Landbouw vastgesteld. Daarin zijn maatregelen opgenomen die hoogtechnologische, natuurinclusieve en multifunctionele bedrijven perspectief bieden. Er is een verdeling gemaakt in drie maatregelen (bedrijfsniveau, gebiedsniveau en kennisdeling) en er is nauwe aansluiting gezocht met doelen voor natuur, voedsel en ruimtelijke ontwikkelingen.
- Provinciale Staten hebben eind 2024 de herziening van het Omgevingsbeleid 2024 vastgesteld. Het landbouwbeleid is daarbij op een aantal punten aangepast engeactualiseerd. Het besluit is op 18 februari 2025 in werking getreden.
- De subsidieregeling landbouw Zuid-Holland is vastgesteld en er is € 1,6 miljoen aan subsidies verleend voor bedrijfsontwikkelpannen, meetsystemen voor ammoniakemissies en technieken voor het reduceren van ammoniakemissies.
- Met de ontwikkeling van een prototype stoffenbalans hebben we kennis en instrumentarium opgebouwd om tot beter onderbouwd beleid te komen. Een stoffenbalans is een registratiesysteem dat de in- en uitgaande stromen van mineralen (zoals stikstof, fosfaat en kalium) op een boerenbedrijf in kaart brengt. Hiermee wordt onder andere inzichtelijk gemaakt wat het effect van eventuele (doelsturing)maatregelen is.
- Het toekomstperspectief van de Landbouwsector is een vast onderdeel geworden van de afwegingen in het landelijk gebied. In de loop van 2025 is steeds duidelijker geworden dat Provinciale Staten een toekomstvisie op de landbouw in Zuid- Holland wil opstellen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- In de loop van 2025 is de expertise rond data uitgebreid. Er is een ambtelijke werkgroep begonnen die zich met datamanagement vraagstukken bezighoudt.
- De provincie heeft in 2025 de subsidieregeling landbouw geopend voor duurzame bedrijfsplannen en een regeling voor het meten van stallen. In deze regeling is rekening gehouden met een anonieme manier van dataverzameling zodat deze gegevens wel voor beleidsdoeleinden gebruikt kunnen worden. Data van individuele veehouders worden niet publiek bekend gemaakt.

- We zijn gestart met het opbouwen van landbouwanalyses op gebiedsniveau, om de gebiedsprocessen waar nodig te ondersteunen.
- De ZH-PLG gebiedsvierter wordt binnenkort gelanceerd. Waar mogelijk wordt landbouwdata toegevoegd.
- We werken aan de doorontwikkeling van doelsturing (doelen die op meerdere manieren bereikt kunnen worden, de ondernemer kiest zelf de route) en een systeem met prestatie indicatoren (KPI) (zie maatregel versterken economische duurzame en vitale landbouwbedrijven). Duurzame prestaties worden op bedrijfsniveau gemonitord. Mogelijkheden om deze prestaties te vertalen naar doelen en trends op gebiedsniveau worden verkend.

Ruimte voor toekomstbestendige landbouw

Wij hebben ruimtelijke belemmeringen voor landbouw verkend. Wij hebben daarbij aangesloten bij de herziening van het omgevingsbeleid 2024, waarbij het gebruik van agrarische gronden beter is beschermd. In 2026 wordt ook op basis van deze bescherming gewerkt aan een herziening van het omgevingsbeleid. Wij hebben input geleverd en kennis opgedaan rondom grondbeleid en hebben input geleverd voor de herziening van de nota grondbeleid.

Inventariseren en adresseren knellende wet en regelgeving

Binnen het project 'Circulariteit begint bij de bodem' (Agricycling Hoeksche Waard) zijn de juridische mogelijkheden verkend voor de inzet van natuurlijke reststromen als bodemverbeteraar. Ook hebben wij in ZH-PLG gebiedsprocessen gezocht naar oplossingen voor pachtvraagstukken en hoe de lessen uit casussen (zoals pachtproblematiek in de Boterhuispolder) weer opgenomen kunnen worden in beleid.

Versterken economisch duurzame en vitale landbouwbedrijven

Doorontwikkeling doelsturing

- Er is op basis van onderzoek van de kwartiermaker een hoofdlijnennotitie over doelsturing opgesteld, waarin is uitgewerkt wat doelsturing is en hoe de provincie dit kan inzetten. Deze notitie biedt de basis voor een GS-voorstel over doelsturing in 2026.
- Met de Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie (SANE) zijn stappen gezet in het onderzoek naar de mogelijkheden voor een toekomstige normering en passend instrumentarium. Dit wordt in het komende jaar verder uitgewerkt.

Doorontwikkeling KPI-aanpak

- Een pilot met Kritische Prestatie Indicatoren (KPI) in de melkveehouderij in de Alblasserwaard en de Krimpenerwaard is voorbereid. Er is gekozen om dezelfde set van KPI's te gebruiken als de Provincie Utrecht in deze pilot. De pilot start in 2026.
- We hebben in samenwerking met de provincies Zeeland en Noord-Brabant het project Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw (BMA) Zuidwest-Nederland voorbereid. Gezamenlijk voeren we een Europese aanbesteding uit om doelsturing en het systeem met prestatie-indicatoren in de akkerbouw uit te voeren bij zo'n 600 telers, waarvan 150 in Zuid-Holland. Het project start in 2026.
- Vanuit de Groene Cirkel Duurzame Fritesketen is het project Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw (BMA) en zijn scenario's uitgevoerd. Onderzocht is wat de mogelijke economische en ecologische effecten zijn van de inzet van de BMA.

Ontwikkelen Landbouwportaal

- Er is een begin gemaakt met het inrichten van het Landbouwportaal. Op dit moment is het een loket waar agrarische ondernemers informatie kunnen vinden over bestaande subsidies. In 2025 is hiervoor gezocht naar samenwerking met het Rijk en andere provincies. We zijn met het portaal gestart in de Zuidwestelijke Delta, Kust & Duinen en Veenweide volgt.

Doorontwikkeling Integrale kwantitatieve aanpak

- Met partners begeleiden we boeren met kwantitatieve modellen (systematisch verzamelen en analyseren van gegevens) in hun meerjarige transitie naar toekomstbestendige landbouw. Zij kunnen dan zelf zien wat de effecten zijn van bepaalde keuzes op hun bedrijfsvoering.
- Daarnaast zijn we begonnen met analyses om inzichtelijk te maken wat haalbaar en nodig is in de gebieden voor doelbereik.

(Door) ontwikkeling en openstellingen subsidies

- We hebben een meerjarige subsidie verstrekt aan het project 'Duurzaam Boer Blijven' in Midden-Delfland.
- We hebben de Subsidieregeling Landbouw (Srl) ontwikkeld en opengesteld in 2025. Er is subsidie verstrekt voor ontwikkelplannen voor bedrijven, ammoniakbeperkende technieken en stalmetingen.
- De regeling 'Provinciale Gebiedsgerichte Beëindiging' is voorbereid en vastgesteld. De eerste openstelling is in januari 2026. Met deze subsidieregeling kunnen agrariërs subsidie ontvangen om hun bedrijf vrijwillig (gedeeltelijk) te beëindigen.

NSP/GLB

- Het Nationaal Strategisch Plan (NSP) is de Nederlandse invulling van het nieuwe gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB). De inzet is om toekomstbestendige boeren sterker te belonen, waarbij de subsidies gericht zijn op agrariërs die zich inspinnen in het maken van een omslag naar een duurzame bedrijfsvoering.
- We hebben de subsidie voor niet productieve investeringen (investeren die niet primair de waarde van het bedrijf verhogen) in watersystemen opengesteld. De eerste subsidies zijn verleend. Voor de subsidie geldt een deelplafond van € 2,8 miljoen.
- We hebben de eerste ronde van de subsidie voor productieve investeringen voor verduurzaming van bedrijven in de land- en tuinbouw opengesteld. De eerste subsidies zijn verleend. Voor de subsidie gelden deelplafonds van € 1,1 miljoen voor landbouwers en € 1,3 miljoen voor jonge landbouwers.
- We hebben een tweede ronde van subsidie voor productieve investeringen voor verduurzaming van bedrijven in de land- en tuinbouw opengesteld. Voor de subsidie gelden deelplafonds van € 4,3 miljoen voor landbouwers en € 3,9 miljoen voor jonge landbouwers.
- We hebben subsidies verleend voor investeringen door landbouwers ten behoeve van biodiversiteit en waterkwaliteit voor in totaal € 7,8 miljoen aan projecten na de openstelling in 2024.
- We hebben subsidies verleend voor in totaal € 5,8 miljoen aan projecten die gericht zijn op innovatieve doorbraken binnen bestaande land- en tuinbouwsystemen na de openstelling in 2024. Daarnaast is een begin gemaakt met een lerend netwerk voor deze innovatieprojecten.
- We waren gastheer en medeorganisator van de tweejaarlijkse landelijke werkplaats Netwerk Platteland inclusief gesprekspanel, workshops en netwerkgelegenheid op relevante thema's voor toekomstbestendige landbouw, met aandacht voor jonge boeren.

Natuurinclusieve landbouw

- We zijn begonnen met een netwerk biologische boeren om netwerkkracht en kennisdeling te stimuleren.
- We zijn begonnen met een kwartiermaker Agroforestry om de ontwikkelmogelijkheden van Agroforestry in Zuid-Holland te verkennen.
- Met de Groene Cirkel Kaas en Bodemdaling is verkend welke alternatieve (sloot)gewassen passend kunnen zijn op de bufferstroken (ingevoerd op maart 2024) van een agrarisch bedrijf. Het is vanuit ecologisch, economisch en maatschappelijk oogpunt bekeken.

Verbeteren bodem en kwaliteit mest en verwaarden grondstofstromen

- We hebben het project Sensorisch landschap uitgevoerd met Particulier Grondbezit in samenwerking met de provincie Zeeland en Noord-Brabant. Dit project richt zich op onderzoek naar hoe de bodemkwaliteit en monitoring kan verbeteren.

- We hebben het project 'Circulariteit begint bij de bodem Hoeksche waard' (Agricycling) uitgevoerd. Het gaat hier om het regionaal sluiten van natuurlijke reststromen en de inzet van bodemverbetering.
- We hebben een deskstudie uitgevoerd naar mestvormen, mestverwerking en optimaal mestmanagement.

Doorontwikkeling en professionalisering collectieven

- Boerennatuur Zuid-Holland (BN ZH) is als koepelorganisatie van de Zuid-Hollandse agrarische collectieven begonnen met een organisatieplan voor een toekomstbestendige en financieel gezonde organisatie, waarin onderlinge rollen en taken voor BN ZH, de provincie en de collectieven helder zijn. Het doel is om de uitvoer van het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb) in Zuid-Holland verder te versterken.
- Twee collectieven op de Zuid-Hollandse Eilanden hebben een proces doorlopen voor een fusie. Deze is in 2025 tot stand gekomen. Met deze fusie verwacht het nieuwe collectief voorbereid te zijn voor uitbreiding van het ANLb in de periode tot 2030. Ook twee andere agrarische collectieven zijn in 2025 aan de slag gegaan met verdere professionalisering voor een toekomstbestendige uitvoer van het ANLb.

Versterken en versnellen (keten)innovaties landbouw

Het opzetten van een kennis- en innovatiestructuur en agenda

- We zijn begonnen met het 'Interbestuurlijke netwerk toekomstbestendige landbouw Zuidwestelijke Delta' in samenwerking met de provincie Noord-Brabant en Zeeland om de kennisontwikkeling en kennisdeling van toekomstbestendige landbouw te versterken. Het is een vervolg op het Interbestuurlijk programma Zuidwestelijke Delta.
- We hebben de mogelijkheden verkend van de ontwikkeling van een 'Boerderij van de toekomst Zuidwestelijke Delta'.
- We zijn samen met de gemeente Goeree-Overflakkee een verkenning gestart naar de doorontwikkeling van de proeftuin kringlooplandbouw Van Pallandtpolder
- We hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van de Actieagenda Voedselvisie en verkennen de mogelijke uitvoering ervan.
- Binnen het team veehouderij is een plan van aanpak voor mest opgesteld en uitgevoerd. We hebben onder andere onderzoeken laten doen naar mestvergisting en mestkringlopen. Ook is een verkenning uitgevoerd naar verschillende mestvormen en verwerkingstechnieken.
- We hebben een verkenning laten uitvoeren door een vier studenten van de HAS Green Academy rond de samenwerking van rundermest tussen veehouderij en akkerbouw in Zuid-Holland. Het onderzoek heeft geleid tot een kanskaart vanuit waar we nu een aantal vervolgonderzoeken in de praktijk zijn gestart (samen met de Groene Cirkel Kaas en Bodemdaling en gebiedsprocessen Alblasterwaard en Eiland van Dordt).
- De verkenning is afgerond en de inhoudelijke lijnen zijn vastgelegd in de Voedselvisie die in juni 2025 is vastgesteld.

Het stimuleren en financieren van praktijklocaties en leernetwerken

- In 2025 hebben we verder gewerkt aan het Fieldlab Groene Hart. Er zijn verschillende bijeenkomsten georganiseerd en opdrachten uitgezet om knelpunten in de transitie van de melkveehouderij aan te pakken. Een Rijkssubsidie gaf ruimte om de Fieldlab organisatie door te ontwikkelen en te professionaliseren.
- We hebben het Lerend Innovatienetwerk Veenweiden van Stichting Wij.land ondersteund. Ook hebben we de voorbereidingen gedaan voor een grote opschaling en uitbreiding van dit project in 2026. Vanuit het ZH-PLG is hier budget voor beschikbaar gekomen.
- We hebben in samenwerking met Farm Frites, Wageningen Research, Green Has Academy een nieuw convenant Groene Cirkel Duurzame Fritesketen 2025-2028 getekend. Komende jaren zetten we in op de doorontwikkeling van een duurzame fritesketen en de ontwikkeling van een regeneratief landbouw programma.

- We hebben met de samenwerking Groene Cirkel Kaas en Bodemdaling in het najaar een succesvol netwerkevenement georganiseerd waar (gebieds)partners, overheden, financiers en kennispartners samen kwamen. Kansen uit het gebiedsplan zijn hier besproken zoals de collectieve stikstof aanpak, de mestsamenwerking tussen Alblasserwaard en Eiland van Dordrecht, een Landschapsfonds en randvoorwaarden voor de ontwikkeling van toekomstbestendige bedrijfsplannen.

Stimuleren van de markt duurzame, lokale en gezonde producten

- Vanuit de Groene Cirkel 'Tuin Van Holland' is een gids over het inkopen van natuurinclusieve catering ontwikkeld.
- We zijn begonnen met een kwartiermaker Biologische regio om de mogelijke ontwikkeling van een biologische regio te verkennen.
- We zijn begonnen met een verkenning met de LTO Noord naar de doorontwikkeling van het project Koolstofboeren in Zuid-Holland. Hoe telers tegen vergoeding vanuit de markt koolstof kunnen vastleggen.
- We hebben via de Groene Cirkel Kaas en Bodemdaling meegewerkt aan de Inspiratiekaart. Om een perspectief te kunnen schetsen heeft Groene Cirkels maatregelen verbeeld voor agrariërs in de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden waarmee de sector nu al aan de slag kan. Het product is een onderlegger voor gesprek. In maart is een dialoogsessie georganiseerd met brede afvaardiging vanuit de keten rond melkveehouderij om verduurzaming van de sector op de agenda te zetten.

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Het beleidsdoel Leven met water is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 5-3-1 Waterveiligheid en wateroverlast

De provincie kiest voor een duurzaam en toekomstbestendig waterveiligheidsbeleid. Dit doet de provincie door primair in te zetten op preventie. Ondanks deze preventie kan een dijkdoorbraak niet geheel worden uitgesloten. Daarom worden er ter beperking van schade en slachtoffers bij een mogelijk optredende dijkdoorbraak ook maatregelen genomen in de ruimtelijke inrichting en rampenbeheersing. De combinatie van preventie, ruimtelijke inrichting en rampenbeheersing wordt meerlaagsveiligheid genoemd. Daarbij wordt ook gekeken naar de effecten van klimaatverandering zodat beleid en plannen duurzaam en toekomstbestendig zijn.

De provincie wil de kans op wateroverlast als gevolg van inundatie uit het regionaal watersysteem beperken en schade door wateroverlast voorkomen.

Voor buitendijkse gebieden in het benedenrivierengebied vraagt de provincie van gemeenten dat zij bij ruimtelijke ontwikkelingen in deze gebieden een inschatting maken in de risico's van overstromingen.

De provincie heeft daarnaast meerdere wettelijke taken:

- Kaderstellend voor regionale waterkeringen. De provincie wijst regionale waterkeringen aan en normeert deze. Het beschermingsniveau (omgevingswaarde) van de genormeerde regionale waterkeringen is vastgelegd in de omgevingsverordening. Ook zijn termijnen vastgesteld waarop regionale waterkeringen aan dit beschermingsniveau moeten voldoen.
- Goedkeuring projectbesluiten (dijkversterkingsplannen). Dit geldt in ieder geval voor versterking van primaire waterkeringen (kust en dijken langs grote rivieren) welke in beheer zijn bij het waterschap. De projectbesluiten voor dijkversterkingen worden beoordeeld op het goed afgewogen meenemen van met name de landschappelijke, natuur- en cultuurwaarden (LNC-waarden).
- Maken, actualiseren en publiceren van overstromingsrisico- en overstromingsgevaarkaarten.
- Omgevingswaarden voor wateroverlast vastleggen in de verordening.

Wat hebben we bereikt?

Voor de wettelijke taken voor waterveiligheid heeft de provincie verschillende terugkerende taken uitgevoerd en resultaten behaald. Het is onze taak om kaarten voor overstromingsrisico's en – gevaren te maken, actualiseren en publiceren. Om dat te kunnen doen werkten we aan nieuwe rekenmodellen en is er een model voor de Randstad opgeleverd. De derde generatie overstromingsrisicokaarten is vastgesteld en gepubliceerd op risicokaart.nl. Op die kaarten is te zien welke gebieden kunnen overstromen, wat de kans is op een overstroming, wat dan de waterdiepte kan zijn en wat de gevolgen zijn. De website Landelijke Voorziening Overstromingsinformatie (LVO) is online. Op deze website is alle relevante informatie over overstromingsrisico's in Nederland gepubliceerd voor zowel de professional in de watersector als burgers en bedrijven. Ons doel is dat deze partijen beter voorbereid zijn op risico's en gevolgen.

In het Deltaprogramma werken verschillende overheden en organisaties samen met als doel een goede bescherming tegen overstromingen, weerbaar zijn tegen watertekorten en een klimaatbestendige inrichting. Iedere 6 jaar worden de voorkeursstrategieën herijkt waarin de strategie staat om de doelen van het deltaprogramma te bereiken.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Voor 'water en bodem sturend' is een nieuwe beleidskeuze ontwikkeld en wordt de verordening aangepast als onderdeel van de herziening '25 van het omgevingsbeleid. Het reserveren van ruimte en anticiperen op onvermijdbaar veranderende water- en bodemcondities worden daarmee uitgangspunt voor nieuwe ontwikkelingen. Daarnaast hebben we in nauwe samenwerking met de Zuid-Hollandse waterschappen kaartmateriaal over de ruimtelijke inpassing van een toekomstbestendig water- en bodemsysteem ontwikkeld als onderlegger en hulpmiddel voor gebiedsprocessen (onder andere NOVEX en ZH-PLG).

Deltaprogramma's

In het Deltaprogramma werken de overheden, en dus ook de provincie, aan de bescherming van Nederland, nu en in de toekomst en nemen maatregelen tegen overstromingen en voor voldoende zoetwater. Daarnaast werken de overheden aan een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van ons land. De provincie werkte mee aan de regionale uitwerking van de Deltaprogramma's Zuidwestelijke Delta (ZWD), Rijnmond-Drechtsteden (DPRD) en Centraal Holland (DPCH). De regionale Deltaprogramma's werken de 2e Herijking van het Deltaprogramma in 2027 uit. In ZWD zijn sessies gehouden die input leveren voor het Uitvoeringsprogramma 2050 van Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta. Voor de herijking van de voorkeursstrategie van Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta zijn bouwstenen benoemd voor waterveiligheid, zoetwater en ecologie en waterkwaliteit. Het Interbestuurlijk Netwerk Toekomstbestendige Landbouw Zuidwestelijke Delta is opgestart als vervolg op het Interbestuurlijk Platform Vitaal Platteland Zuidwestelijke Delta en valt bestuurlijk onder het Gebiedsoverleg van Zuidwestelijke Delta. Met DPRD onderzochten we alternatieven voor de waterveiligheidsstrategieën voor de lange termijn. Hierbij legden we de verbinding met ruimtelijke ontwikkelingen zoals de verstedelijkingsopgave, haven- en energietransitie en natuurambities. De visie voor de Haringvlietmonding is in januari 2025 vastgesteld door de betrokken partijen en door de minister aan de Tweede Kamer aangeboden. Ook voor het Deltaprogramma Centraal Holland wordt gewerkt aan een regionale voorkeursstrategie.

Goedkeuren projectbesluiten (dijkversterkingsplannen)

De provincie heeft de wettelijke taak om projectbesluiten van waterschappen goed te keuren. Daarom zijn wij betrokken bij meerdere projectbesluiten van verschillende waterschappen. Het gaat om projecten in de verkennings- of planuitwerkingsfase. De provincie doet mee met de ambtelijke en bestuurlijke begeleidingsgroepen van de projectbesluiten voor dijkversterkingen. Dit jaar zijn 2 projectbesluiten door GS goedgekeurd.

De provincie bracht advies uit over de Milieueffectrapportages (MER) van drie projecten in de verkenningsfase. Deze drie projecten zijn van verkenningsfase door naar de planuitwerkingsfase. Voor een project dat door de provincie is goedgekeurd, is beroep aangetekend bij de Raad van Staten. We bereiden ons voor op deze beroepsprocedure.

Invulling geven aan de EU-Richtlijn overstromingsrisico's (ROR)

Samen met de waterschappen zijn, volgens de afspraken in de wet, de overstromingsrisicokaarten opgesteld en Gedeputeerde Staten heeft deze vastgesteld. Op die kaarten is te zien welke gebieden kunnen overstromen, wat de kans is op een overstroming, wat dan de waterdiepte kan zijn en wat de gevolgen zijn.

Invulling geven aan meerlaagsveiligheid

Intern is begonnen met een verkenning naar de invulling van de rol van de provincie bij meerlaagsveiligheid. Onderzocht wordt hoe de verschillende MLV-lagen op gebiedsniveau dichter bij elkaar te brengen zijn.

Regionale waterkeringen: aanwijzen, normeren en samenwerken

- De waterschappen hebben alle regionale waterkeringen opnieuw getoetst aan de omgevingswaarden. Die resultaten zijn aan de provincie aangeboden en zijn gebundeld aan Provinciale Staten aangeboden. Met de waterschappen voerden we overleg over de voortgang van de meest recente toetsronde. De keringen die niet aan de omgevingswaarde voldoen moeten worden verbeterd. Met de waterschappen maken we afspraken over de aanpak en voortgang van deze verbeteringen.
- De waterschappen onderzoeken, samen met de provincie, of de huidige omgevingswaarde bij de regionale waterkeringen nog passend is of dat hiervoor een aanpassing nodig is.

Risico's beheersen bij buitendijks bouwen

In het provinciaal omgevingsbeleid is opgenomen dat water en bodem belangrijke sturende randvoorwaarden zijn voor ruimtelijke afwegingen. Daarom worden gemeenten gevraagd om in hun omgevingsplannen aan te geven hoe ze omgaan met de waterveiligheid.

Wateroverlast beperken

Voor de bovenregionale stresstesten grootschalige extreme regen zijn voor de drie stroomgebieden in Zuid-Holland waterbeelden opgesteld waar Deltares een landelijk beeld van heeft gepubliceerd. De in dit rapport getoonde kaart met het landelijk waterbeeld geeft een indruk van de wateroverlast die ontstaat bij grootschalige extreme regenval van 200mm die in 48 uur valt in de verschillende typen gebieden. De kaart heeft daarmee een signalerende functie. De informatie uit de waterbeelden is ook beschikbaar gekomen via de Klimateffectatlas. De provincie Zuid-Holland heeft voor het opstellen van de waterbeelden voor de Rijn-Maasmonding een extern adviesbureau ingehuurd.

Ook heeft de provincie Zuid-Holland namens alle provincies meegedacht met een landelijke werkgroep over een voorstel voor een nieuwe aanpak voor wateroverlast die meer gericht is op risico's dan op omgevingswaarden gekoppeld aan functies van gebieden. Dit voorstel is opgenomen in de deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie waar in 2027 over besloten wordt.

Waterschappen kunnen een verzoek indienen om af te mogen wijken van de omgevingswaarden voor wateroverlast als er knelpunten in het watersysteem zijn die zij niet doelmatig kunnen oplossen. In juni is een adviesrapport opgesteld waarin een beoordelingskader is voorgesteld om deze verzoeken te beoordelen. De adviezen uit dit rapport worden meegenomen bij het onderdeel 'wateroverlast' van de herziening van het Regionaal Water Programma.

Beleidsprestatie 5-3-2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid

De provincie wil een goede kwantiteit en kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. Voor het realiseren van een goede waterkwaliteit volgt de provincie de systematiek van de Europese richtlijnen: de Kaderrichtlijn Water (KRW), de Grondwaterrichtlijn en de Drinkwaterrichtlijn. Ten aanzien van zwemlocaties in oppervlaktewater geeft de provincie uitwerking aan de Zwemwaterrichtlijn: De provincie wil goed ingerichte en veilige zwemlocaties in oppervlaktewater.

De provincie wil de bronnen voor drinkwaterproductie en vitale drinkwaterinfrastructuur beschermen, zodat er altijd voldoende drinkwater beschikbaar is om tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten te produceren. Gebruiksfuncties en het regionale watersysteem worden zodanig op elkaar afgestemd dat we weerbaar zijn tegen perioden van droogte of extreme neerslag en dat variaties in de aan- en afvoer van rivierwater kunnen worden opgevangen. Gebruiksfuncties worden voorzien van een passende waterkwaliteit uit oppervlaktewater zolang het doelmatig is. De provincie streeft zoveel mogelijk naar functiecombinaties die elkaar versterken, zoals drinkwater en natuur. Bij de aanwijzing van zwemwaterlocaties wordt rekening gehouden met de waterkwaliteit, veiligheid en hygiëne. Bij het vaststellen van waterkwaliteitsdoelen wordt rekening gehouden met de verschillende functies van oppervlaktewateren.

Voor het realiseren van een goede waterkwaliteit en -kwantiteit zoekt de provincie nadrukkelijk de samenwerking met andere partijen: niet alleen medeoverheden, maar ook drinkwaterbedrijven, terreinbeheerders, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Verdere uitwerking van het beleid voor mooi en schoon water is opgenomen in het regionaal waterprogramma.

Wat hebben we bereikt?

Kaderrichtlijn Water

In 2025 is meer duidelijkheid ontstaan over het doelbereik van de Kaderrichtlijn Water (KRW) in Zuid-Holland. Voor grondwater heeft de provincie een directe verantwoordelijkheid voor een goede chemische en kwantitatieve toestand. Voor oppervlaktewater vervult de provincie de rol van regisseur, coördinator en toezichthouder. Met de 'Tussenbalans KRW 2025' is halverwege de planperiode 2022-2027 inzicht gegeven in de voortgang op de doelen van het Zuid-Hollands grond- en oppervlaktewater en in de effecten van genomen maatregelen. Hieruit blijkt dat voor het merendeel van de afzonderlijke KRW-doelen vooruitgang is geboekt en meer dan 80% van de doelen wordt gehaald. Maar dat het 'one-out-all-out'-principe (alles of niets) ertoe leidt dat veel waterlichamen als geheel nog niet voldoen. Op basis van de Tussenbalans is in 2025 een provinciaal programma met aanvullende acties opgesteld, waarvan in 2025 met de uitvoering is begonnen. Deze acties richten zich op het terugdringen van emissies van nutriënten en chemische stoffen, het versterken van uitvoering van de taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) en het verbeteren van de ecologische inrichting van het watersysteem. Er is onverminderd ingezet op de uitvoering van maatregelen uit het Regionaal Waterprogramma. Eveneens is de lobby richting het Rijk voor een passender 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (NAP) en toelatingsbeleid van gewasbeschermingsmiddelen verder opgepakt. Ook is gewerkt aan een beter inzicht over het bereiken van de KRW-doelen. Hiervoor is een provinciale KRW monitoringtool ontwikkeld. Tegelijkertijd is in 2025 gestart met de voorbereidingen voor de volgende planperiode 2028-2033, zodat de ingezette koers op KRW-doelbereik ook na 2027 voortgezet kan worden.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Beleidsuitwerking goede en veilige zwemlocaties in oppervlaktewater

De provincie stelde een lijst vast van 105 zwemlocaties. Op deze locaties is tijdens het zwemseizoen (1 mei tot 1 oktober) de waterkwaliteit en fysieke veiligheid regelmatig gecontroleerd. Deze controles worden door de Omgevingsdienst Midden-Holland in opdracht van de provincie uitgevoerd. In 2025 is er één nieuwe locatie bijgekomen en één locatie moest de provincie afvoeren van de lijst vanwege de slechte waterkwaliteit. Op twee zwemlocaties gold een negatief zwemadvies door verontreiniging door PFAS.

Kennisontwikkeling grondwaterkwaliteit en -kwantiteit

- De provincie Zuid-Holland gaf samen met andere provincies opdracht voor het opstellen van een onderzoek naar de kwaliteit van het grondwater. Hierdoor kregen we meer inzicht in de grondwaterkwaliteit.
- We werken aan brede advisering over bodem-energie en geothermie gezien vanuit de bescherming van de drinkwaterwinningen. We hebben samen met de brancheverenigingen Greenport West-Holland en Glastuinbouw NL, enkele tuinbouwbedrijven en kennisinstellingen zoals KWR gewerkt aan het opzetten van een pilotproject voor temperatuur opslag in de glastuinbouw. Daarnaast hebben we gewerkt aan het opzetten van een HTO (Hoge temperatuur opslag tot 90 graden) bij en met de TU-Delft.
- Vanuit het Freshem-NL project zijn in enkele delen van Zuid-Holland (Kop van Goeree en deel Eiland van Dordrecht) door een speciaal daartoe uitgeruste helicopter metingen uitgevoerd naar het zoutgehalte in het grondwater. Deze kennis is belangrijk voor waterbeheerders, drinkwaterbedrijven, agrariërs en natuurbeheerders, omdat het helpt om op een duurzame en verantwoorde manier om te gaan met water. Medio 2026 worden de resultaten verwacht.

Monitoren grondwaterkwantiteit en -kwaliteit

- We voerden doorlopend beheer en onderhoud uit aan de provinciale grondwatermeetnetten. Ook waren er gedurende het hele jaar metingen van de grondwaterstanden en stijghoogten om de grondwaterkwantiteit te monitoren.
- We leverden de grondwaterkwaliteitsmetingen van de provincie Zuid-Holland aan de Basis Registratie Ondergrond (BRO). Hiermee voldoet de provincie voor grondwater aan haar wettelijke registratieverplichting. Deze vloeit voort uit de wet Basis Registratie Ondergrond.

Realiseren goede grondwaterkwantiteit en -kwaliteit

- Er is een onderzoek uitgevoerd naar de risico's van het gebruik van stoffen in grondwaterbeschermingsgebieden. We willen weten in hoeverre het bestaand gebruik de KRW-doelen belemmert.
- Als vervolg van de studie naar de inrichting van de VTH-taken voor grondwater in 2024, is in 2025 met de omgevingsdiensten een plan van aanpak voor versterking van de samenwerking opgesteld.
- Het beleid voor onttrekken en infiltratie van grondwater is geëvalueerd. Op basis hiervan wordt in 2026 als onderdeel van het nieuwe regionale waterprogramma het beleidskader herzien.
- Het onderzoek naar de herkomst van fosfaat in het grondwaterlichaam Duin Rijn-West is afgerond.

Realiseren goede oppervlaktewaterkwaliteit

- De uitvoering van de verschillende waterkwaliteitsprojecten onder het ZH-PLG is verder opgepakt. Dit betreft projecten gericht op het terugdringen van emissies in de sectoren akkerbouw, glastuinbouw, bollen en boomteelt. Deze projecten zijn onderdeel van de gebiedsplannen. Dat betekent dat de gebieden zelf uitvoering geven aan de verbetertrajecten.
- Er is onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van de realisatie van centrale agrarische wasplaatsen. Boeren kunnen hier hun trekkers en machines schoonspuiten zodat (restanten van) gewasbeschermingsmiddelen worden opgevangen en niet in het oppervlaktewater komen. Naar aanleiding van de resultaten wordt momenteel gewerkt aan een subsidieregeling voor deze wasplaatsen binnen de provincie.
- In samenwerking met enkele waterschappen is een strategie ontwikkeld voor het voorkomen en aanpakken van foutaansluitingen op het riool. Foutaansluitingen vormen een belangrijke, maar vaak verborgen bron van watervervuiling in stedelijk gebied.
- Er zijn vanuit de Subsidieregeling Groen (SRG) verschillende subsidies verleend aan waterkwaliteitsprojecten die anders vanwege onvoldoende financiële middelen niet, later of minder grootschalig tot realisatie gebracht zouden zijn. .
- Er zijn bestuurlijke voortgangsoverleggen gevoerd over de KRW met de zeven waterschappen en met de minister van IenW.

- Voor de aanpak van indirecte lozingen is een Uitvoeringsagenda opgesteld met omgevingsdiensten, waterschappen en gemeenten. In deze Uitvoeringsagenda zijn de resultaten van de pilot 'indirecte lozingen' (2025) en de resultaten van het onderzoek op de rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) verwerkt. Deze pilot is onderdeel van een ketenbenadering. Aan de ene kant wordt geïnventariseerd welke bedrijven het meest waarschijnlijk bijdragen aan de belasting van het riool, aan de andere kant wordt geïnventariseerd welke RWZI's het meest belastend zijn voor het oppervlaktewater
- Om de Omgevingsdiensten van actuele kennis te voorzien over indirecte lozingen heeft de provincie een maatwerk cursus met theorie en praktijk opgezet voor vergunningverleners en toezichthouders van omgevingsdiensten. Deze nieuwe inzichten kunnen direct worden toegepast.
- Om de populatie van rivierkreeften te beheersen, zijn samen met Hoogheemraadschap Rijnland, Waterschap Rivierenland en de Wageningen Universiteit (WUR) meerdere pilots uitgewerkt om methoden te testen waarmee het watersysteem natuurlijker ingericht kan worden. Natuurvriendelijke oevers leveren een belangrijke bijdrage aan de verbetering van de ecologische waterkwaliteit en daarmee aan de KRW.
- We werken aan de integratie tussen de ambitie voor meer groenblauwe dooradering van het landschap en de KRW zodat we gerichte natuurlijke inrichtings subsidies kunnen ontwikkelen.
- We leverden een bijdrage aan verschillende regionale en landelijke netwerken en samenwerkingsverbanden rond de doelen van de KRW (Afsprakenkader Emissieloze Kas, Platform Duurzame Glastuinbouw, IPO werkgroep KRW, Landelijke Werkgroep Grondwater).
- De provincie is bestuurlijk voorzitter van het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) Rijn-West. Hierin werken we samen met andere partijen aan de strategische agenda en uitvoering van maatregelen om de KRW-doelen te bereiken.
- Met waterschappen werkten we in het kader van de nieuwe planperiode KRW 2028-2033 aan een herijking van de doelen voor regionaal water.

Ruimtelijk beschermen bronnen voor drinkwaterproductie en -infrastructuur

- Wij zorgen voor ruimtelijke bescherming van drinkwaterbronnen. Wij sturen de omgevingsdiensten aan voor de uitvoering van hun taken voor de grondwaterbescherming en drinkwaterwinning.
- Voor elk grondwaterbeschermingsgebied is een gebiedsdossier opgesteld dat iedere zes jaar wordt geactualiseerd. De actualisatie is begonnen in 2025 en wordt in het eerste kwartaal van 2026 opgeleverd. Op basis van het gebiedsdossier wordt in 2026 een nieuw uitvoeringsprogramma gebiedsdossiers opgesteld met maatregelen om de drinkwaterwinning te beschermen.

Samenwerken in het Deltaprogramma Zoetwater

De provincie Zuid-Holland is coördinator van zoetwaterregio West-Nederland. In die rol zijn diverse bestuurlijke overleggen voorbereid, onder andere over de uitwerking van regionale doelen voor zoetwaterbeschikbaarheid. In opdracht van de provincie zijn factsheets opgesteld met kansrijke maatregelen voor het volgende Deltaplan Zoetwater. Als coördinator faciliteren we ook in de uitvoering van maatregelen door subsidies uit een Specifieke Uitkering te verlenen aan regionale partijen. Er is een begin gemaakt om de strategie van de zoetwaterregio te actualiseren. Een mijlpaal voor de zoetwaterregio was de (her)oplevering van de Klimaatbestendige Wateraanvoer (KWA). De capaciteit van de KWA is de afgelopen jaren verdubbeld. In recente droge zomers heeft Zuid-Holland daar al veel profijt van gehad. Wij hebben bijgedragen aan het verkrijgen van een subsidie voor deze maatregel.

Verkennen toekomstige bronnen voor drinkwaterproductie en verlenen vergunningen

- Drinkwaterbedrijven Oasen en Dunea zijn voor de periode vanaf 2030 op zoek naar nieuwe bronnen voor drinkwater om aan de toekomstige drinkwatervraag te kunnen voldoen. Hiervoor hebben zij MER-trajecten opgestart om tot een locatiekeuze voor een nieuwe bron te komen. De provincie heeft het afgelopen jaar intensief regie gevoerd op dit besluitvormingsproces. Het doel is om in 2026 locatiekeuzes te maken die in de vervolgfases verder worden uitgewerkt.

- De provincie heeft samen met de drinkwaterbedrijven acties uitgevoerd uit de actieplannen 'beschikbaarheid drinkwaterbronnen' en monitoringsplannen gemaakt.
- Wij zijn begonnen met het uitvoeren van een beleidsverkenning voor een drinkwatervisie 2050 met als doel voldoende drinkwater in de toekomst te hebben. De beleidsverkenning wordt in het tweede kwartaal van 2026 opgeleverd en vervolgens opgenomen in het Omgevingsbeleid.

Duurzame gietwatervoorziening

- Op basis van de begin 2024 opgeleverde routekaart 'Duurzame gietwatervoorziening' werken betrokken partijen de beschreven opties verder uit in concrete maatregelen. Vanuit de provincie is de wijziging van het beleid voor onttrekkingen, infiltratie en brijnlozingen (zout restproduct na de productie van water) opgenomen in de herziening van het Omgevingsbeleid 2024 die begin 2025 is vastgesteld.
- In 2025 is verder gewerkt aan de pilot de Hooghe Beer in het Westland voor collectieve opslag van regenwater in de ondergrond. Na de eerste fase is begonnen met het aanvragen van de benodigde vergunningen. Tijdens dit proces bleek dat in het regenwater kleine hoeveelheden PFAS aanwezig zijn. Door het ontbreken van een helder toetsingskader is de vergunningaanvraag tijdelijk stilgezet. Om dit vlot te trekken hebben wij een concept werkwijze (handelingskader) 'verantwoord infiltreren (PFAS)' ontwikkeld. In 2026 wordt deze werkwijze vastgesteld en opgenomen in het Regionaal Waterprogramma 2028-2033.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

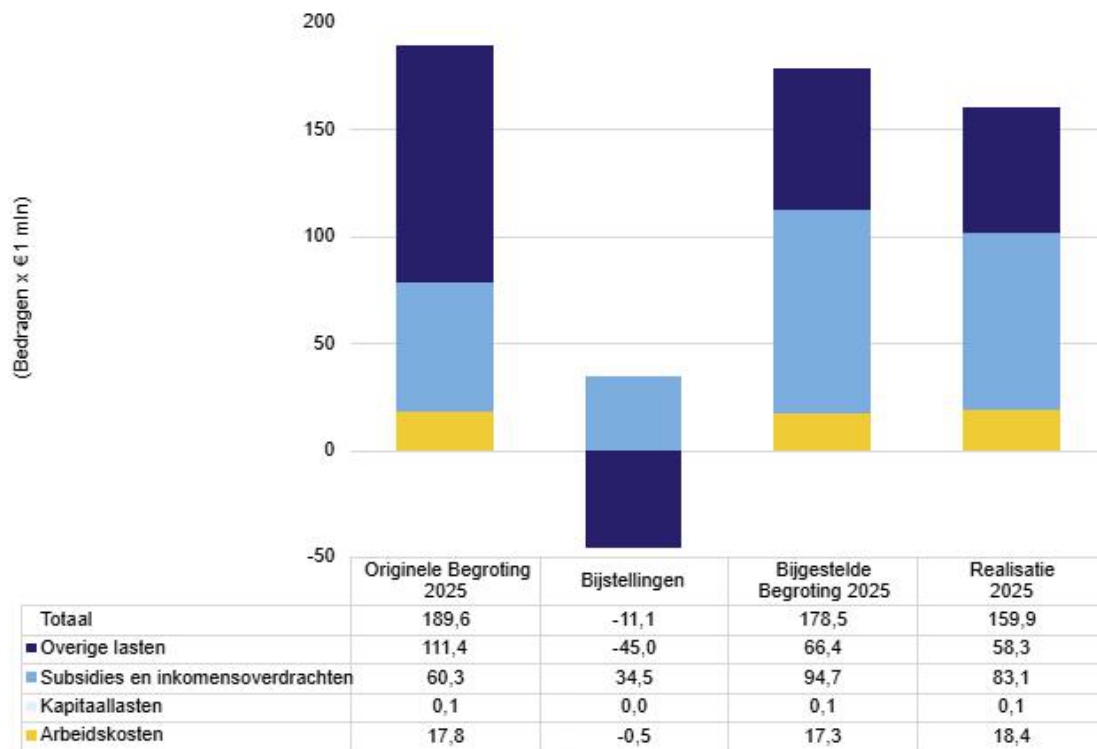
'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomstenoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Opbouw en verloop van de lasten

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
5-1-1 Nieuwe natuur realiseren	84.757	-16.155	68.602	67.602	1.000
5-1-2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten	52.820	8.899	61.719	56.546	5.173
5-1-3 Natuurinclusieve transitie	1.428	-232	1.196	1.221	-25
5-1-4 Stikstofreductie	10.410	-2.071	8.339	7.436	902
Totaal beleidsdoel 5-1	149.414	-9.559	139.856	132.805	7.050
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw					
5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw	26.194	-442	25.752	17.173	8.579
Totaal beleidsdoel 5-2	26.194	-442	25.752	17.173	8.579
Beleidsdoel 5-3 Leven met water					
5-3-1 Waterveiligheid en wateroverlast	3.524	-513	3.011	2.871	140
5-3-2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid	10.467	-553	9.914	7.015	2.899
Totaal beleidsdoel 5-3	13.991	-1.066	12.925	9.886	3.040
Totaal Lasten	189.600	-11.066	178.534	159.864	18.669

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Baten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
5-1-1 Nieuwe natuur realiseren	-15.680	-2.528	-18.208	-30.951	12.743
5-1-2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten	-3.398	-3.527	-6.925	-7.192	267
Totaal beleidsdoel 5-1	-19.078	-6.055	-25.134	-38.144	13.010
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw					
5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw	-10.341	-324	-10.664	-3.370	-7.294
Totaal beleidsdoel 5-2	-10.341	-324	-10.664	-3.370	-7.294
Beleidsdoel 5-3 Leven met water					
5-3-2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid	-496	-434	-930	-1.071	141
Totaal beleidsdoel 5-3	-496	-434	-930	-1.071	141
Totaal Baten	-29.915	-6.813	-36.728	-42.585	5.857
Saldo lasten en baten Ambitie 5	159.685	-17.879	141.806	117.279	24.526

Toelichting lasten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

ZH-PLG € 5,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Het ZH-PLG heeft in 2025 een resultaat gerealiseerd van € 5,2 miljoen (v), dit resultaat is tweeledig. Enerzijds is het beschikbare budget voor inzet op arbeidscapaciteit en onderzoekkosten lager uitgevallen. Anderzijds zijn om diverse redenen verschillende projecten in de uitvoeringsfase vertraagd. De belangrijkste redenen hiervoor betreft juridische aandachtspunten (zoals onderzoek staatssteun, vertraging herwaarderingsregeling Europese commissie) en de uitloop van de voorbereidingsfase (extra overleg gebiedspartners, afwachten onderzoeksresultaten en complexe vergunningsverleningstrajecten).</p>	

Natuurnetwerk Nederland € 2,1 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>Binnen het programma NNN is een lastenoverschrijding van € 2,3 miljoen. Deze overschrijding is ontstaan door extra lasten als gevolg van werkzaamheden die in 2026 waren begroot maar al in 2025 zijn uitgevoerd (verschuiving van lasten tussen begrotingsjaren).</p> <p>Het betreft hierbij projecten binnen het programma Gouwe-Wiericke en de financiële afhandeling van een eerder gesloten overeenkomst met terreinbeherende organisatie (TBO). De extra lasten worden gedekt uit de OVP of specifieke uitkering van het Rijk.</p>	

Realisatie Begrensde Natuur - Buitenland van Rhooen € 5,5 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>De Realisatie van Buitenland van Rhooen is in 2025 uitgevoerd volgens begroting met uitzondering van een grondaankoop. Er is € 5,5 miljoen meer uitgegeven, omdat een grondaankoop die was gepland in 2026 heeft plaatsgevonden in 2025. Dit heeft als gevolg dat een hogere onttrekking plaats vindt uit de reserve en voorziening Buitenland van Rhooen.</p>	

Versterken natuur en landschapswaarden € 2,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Het resultaat van in totaal € 2,5 miljoen heeft verschillende oorzaken. Afgelopen jaren zijn diverse natuursubsidies verleend. Voor twee projecten heeft de subsidieontvanger aangegeven dat de activiteiten achter lopen op de oorspronkelijke planning. De lastneming voor deze subsidies is daarop aangepast en verlaagd. Voor Bos en Bomen is een verschuiving gedaan in dekkingsbron. De gemaakte kosten zijn verantwoord bij ZH-PLG en gedekt uit ontvangen rijksmiddelen. Tot slot is er voor ANLb meer besteed dan eerder gepland.</p>	

Beheer Begrensd Natuur € 6,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Het resultaat bestaat uit verschillende financiële mee- en tegenvallers. Voor Natura 2000 is een tekort van € 1,3 miljoen (n). Dit komt doordat er naast het opstellen van Natura 2000 beheerplannen meer beheer- en herstelmaatregelen zijn uitgevoerd dan is begroot.</p> <p>De uitvoeringskosten van de RVO vallen € 0,1 miljoen. (v) lager uit dan begroot, omdat SNL en SKNL niet meer door de RVO worden verwerkt.</p> <p>De kosten voor Programma Natuur vallen voor € 0,7 miljoen. (v) lager uit dan begroot door een looptijdwijziging van verleende subsidies (wijziging kasritme). Het resterende budget zal worden begroot in de VJN van 2026 en wordt gedekt uit de beschikbare Rijksmiddelen.</p> <p>De lasten voor beheer van het Natuurnetwerk Nederland vallen € 5,2 miljoen. (v) lager uit dan begroot. PZH loopt vanwege arbeidskrapte achter met het verlenen van SNL-subsidies waardoor minder lasten zijn gerealiseerd. De lasten zullen in 2026 alsnog worden gerealiseerd ten behoeve van de natuurbeheerders.</p> <p>Daarnaast is het areaal waarvoor in 2025 natuurbeheersubsidie verkregen kan worden lager dan begroot. Dit komt doordat de realisatie van nieuwe natuur en daaraan verbonden de ingroei van nieuwe natuur in de beheersubsidie achter blijft bij de raming. Als laatste is te noemen dat in 2025 een groot deel van de natuurbeheerders een subsidiebeschikking hadden vanuit voorgaande jaren met daarin lagere subsidietarieven dan waar in de begroting rekening mee is gehouden.</p> <p>Bij de kwaliteitsimpuls natuur SKNL geldt dezelfde situatie als bij SNL-natuurbeheer wat betreft het vertraagde proces van de subsidieverlening. De lasten vallen voor € 1,3 miljoen (v) lager uit dan begroot.</p>	

Beschermen natuur en soorten € 0,8 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>Vanuit het Rijk is € 3,5 miljoen ontvangen t.b.v. gemeentes om Soorten Managementplannen (SMP) op te stellen. De Zuid-Hollandse gemeentes hebben voor € 4,4 miljoen aangevraagd (zie ook baten). Positieve bedrag wordt verklaard door resultaat van € 0,1 miljoen voor exoten bestrijding.</p> <p>Het positief resultaat wordt verrekend met een onttrekking aan de OVP (€ 0,9 miljoen), en lagere onttrekking vanuit de reserve voor € 0,1 miljoen.</p>	

Faunabeheer € 0,4 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>De hogere kosten voor faunabeheer worden in 2025 veroorzaakt door grauwe ganzen, knobbelzwanen en smienten, die schade veroorzaken aan gewassen van boeren. Bij de NJN werd de schade ingeschat op € 17,0 miljoen, later is dit bijgesteld naar een schadepost van € 17,6 miljoen. Het tekort wordt gedekt uit provinciale middelen.</p>	

Nota Ruimte Middelvenweide gebieden € 0,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	------------------------

Voor de subsidiëring van de realisatie van het Watergebiedsplan in het kader van de gebiedsovereenkomst Veenweide Krimpenerwaard is vanuit de subsidieontvanger een voortgangsrapportage ontvangen. Hieruit blijkt dat de activiteiten achterlopen op de oorspronkelijke planning. De lastneming is hierop aangepast en komt daardoor lager uit in 2025. Het positief resultaat wordt verrekend met een lagere onttrekking uit de reserve (€ 0,4 miljoen).

Apparaatslasten € 1,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	------------------------

De verschillen in apparaatslasten zijn op totaalniveau toegelicht in de paragraaf arbeidscapaciteit. Zie [Paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

Landbouw Beleidsprogramma € 1.0 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	------------------------

De onderbesteding wordt voor de helft verklaard vanuit het reguliere budget en de andere helft uit het amendement "geen lege handen voor de landbouw". De start van het uitvoeringsprogramma heeft langer op zich laten wachten, mede door val van kabinet en wisseling van gedeputeerde in GS. Daarnaast hebben diverse subsidietrajecten vertraging opgelopen omdat juridische processen langer hebben geduurd dan vooraf was gedacht. De middelen die beschikbaar zijn gesteld vanuit amendement "geen lege handen voor de landbouw" worden beklemd. Dekking ten gunste van begrotingsaldo.

POP3 € 6,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
-------------------------------	------------------------

Voor POP3 programma heeft in Zuid-Holland een overprogrammering plaatsgevonden met Europese middelen. Dankzij deze overprogrammering zijn er extra Europese middelen voor Zuid-Holland beschikbaar gekomen, onder andere voor de waterschappen. Zo zijn de vrijgevallen middelen uit andere provincies naar Zuid-Holland toegeschoven om de overprogrammering op te vangen en is landelijk onderbesteding van Europese middelen voorkomen. De landelijke Regieorganisatie GLB heeft nu het POP3 is afgerond bevestigd dat de volledige overprogrammering in Zuid-Holland is opgevangen. De garantstelling die we als provincie hebben afgegeven is daarmee niet meer nodig, zie ook baten.

Daarnaast is bij een aantal POP3 projecten de vastgestelde subsidiabele kosten lager dan het eerder verleende subsidiebedrag. Daarnaast was het oorspronkelijke plan technische niet haalbaar, waarna er is gekozen voor een robuustere en goedkopere oplossing, om zo de projectdoelstellingen alsnog te halen. Ook zijn een aantal projecten goedkoper uitgevallen dan eerder was begroot, omdat de aanbestedingen gunstiger zijn uitgevallen.

Nationaal Strategisch plan (NSP) € 0,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
---	------------------------

De lasten voor NSP zijn lager uitgevallen omdat voor innovatieprojecten minder subsidies zijn aangevraagd dan van tevoren voorspeld.

Groene Cirkels en IBP Zuidwestelijke Delta € 0,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
---	------------------------

Voor de onderdelen Groene Cirkels en het interbestuurlijke programma Zuidwestelijke Delta zijn de kosten lager uitgevallen doordat subsidies lager zijn vastgesteld en proceskosten lager zijn uitgevallen.

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Oppervlakte, Grond en Drinkwater € 0,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
---	------------------------

Het voordelig saldo wordt als volgt verklaard. De subsidieverlening voor een onderdeel van het Deltaprogramma heeft een gewijzigde looptijd. Hierdoor is de zijn de lasten € 0,2 miljoen lager. Dit bedrag wordt opnieuw begroot in 2026. Op gebied van beleidsonderzoek zijn de kosten € 0,2 miljoen lager. Dit komt doordat de opdrachten voor de beleidsverkenning van het handelingskader voor drinkwaterinfiltratie later zijn opgestart.

Uitvoering Kaderrichtlijn Water KRW €2.7 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Met amendement A820 "Voldoende middelen Europese Kaderrichtlijn Water" is voor de uitvoering van de maatregelen voor verbeteren van de waterkwaliteit een bedrag € 2,3 miljoen beschikbaar gesteld. Nog niet alle subsidies zijn uitgevoerd, de uitvoering loopt door naar komende jaren. Het gaat om een bedrag van € 2,1 miljoen. Het bijbehorende kasritme wordt vastgelegd in de Voorjaarsnota.</p> <p>Het resterende bedrag van € 0,5 miljoen. wordt verklaard doordat een aantal subsidieverleningen vertraging heeft opgelopen doordat aanvullend onderzoek op gebied van staatssteun noodzakelijk is.</p>	

Water en Bodem Sturend (WBS) €0.2 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Doordat onderzoeken die in het najaar zijn gestart doorlopen naar het volgende jaar zijn de kosten in 2025 lager uitgevallen.</p>	

Apparaatslasten € 0.2 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>De verschillen in apparaatslasten zijn op totaalniveau toegelicht in de paragraaf arbeidscapaciteit. Zie Paragraaf Arbeidscapaciteit.</p>	

Toelichting baten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

ZH-PLG € 0,5 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>Het ZH-PLG heeft in 2025 om diverse redenen vertraging opgelopen, wat heeft geleid tot uitgestelde lasten en bijbehorende baten. Zie de toelichting bij de lasten.</p>	

Versterken natuur en landschapswaarden € 0,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Er is op de baten voor Versterken natuur- en landschapswaarden een voordeel gerealiseerd van €0,6 miljoen. Zie de toelichting bij de lasten.</p>	

Realisatie Begrensdde Natuur - Buitenland van Rhooon € 5,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Er is 2025 een grondaankoop gedaan die gepland stond in 2026, dit heeft in samenhang met de lasten tot € 5,6 miljoen aan meer gerealiseerde baten geleid. Zie de toelichting bij de lasten.</p>	

Natuurnetwerk Nederland € 7,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Binnen het programma NNN is een overschrijding van € 7,1 miljoen op de baten. Deze overschrijding is deels ontstaan door conservatief ramen van baten (vanuit het voorzichtigheidsbeginsel). Deze verschuiving van baten betreft inkomsten die samenhangen met de vervroegde verkoop van gronden en gebouwen, en aanvullende werkzaamheden (buiten natuurpact) die mochten worden verantwoord op een door het rijk ontvangen specifieke uitkering. De baten die samenhangen met de verkoop van gronden en gebouwen worden toegevoegd aan de reserve NNN.</p>	

Beschermen natuur en soorten € 0,9 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Vanuit het Rijk is € 3,5 miljoen ontvangen ten behoeve van gemeenten om Soorten Managementplannen (SMP) op te stellen. De Zuid-Hollandse gemeenten hebben voor €4,4 miljoen subsidies aangevraagd (zie toelichting lasten). Het positief resultaat wordt verrekend met een onttrekking aan de OVP (€ 0,9 miljoen).</p>	

Beheer Begrensd Natuur € 0,7 miljoen (n)	Bestaand beleid
De kosten voor Programma Natuur vallen voor € 0,7 miljoen (n) lager uit dan begroot door een looptijdwijziging van verleende subsidies (wijziging kasritme), hierdoor vallen ook de samenhangende baten lager uit. Zie toelichting lasten.	

Diverse kleine verschillen € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
De rest van het verschil bestaat uit een aantal overige afwijkingen.	

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

POP3 € 6.6 miljoen (n)	Bestaand beleid
Voor POP3 programma heeft in Zuid-Holland een overprogrammering plaatsgevonden met Europese middelen. Dankzij deze overprogrammering zijn er extra Europese middelen voor Zuid-Holland beschikbaar gekomen, onder andere voor de waterschappen. Zo zijn de vrijgevallen middelen uit andere provincies naar Zuid-Holland toegeschoven om de overprogrammering op te vangen en is landelijk onderbesteding van Europese middelen voorkomen. De landelijke Regieorganisatie GLB heeft nu het POP3 is afgerond bevestigd dat de volledige overprogrammering in Zuid-Holland is opgevangen. De garantstelling die we als provincie hebben afgegeven is daarmee niet meer nodig, zie ook lasten.	

NSP € 0,6 miljoen (n)	Bestaand beleid
De baten voor NSP zijn lager uitgevallen omdat voor projecten voor biodiversiteit en waterkwaliteit € 0,6 miljoen minder is verleend.	

Diverse kleine verschillen € 0,1 miljoen (n)	Bestaand beleid
De rest van het verschil bestaat uit een aantal overige afwijkingen.	

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Diverse kleine verschillen € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het verschil bestaat uit een aantal overige afwijkingen.	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in [Bijlage 1.](#)

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	0	0	938	-938
Groene ambities	0	0	0	1.091	-1.091
NatuurNetwerk Nederland	0	750	750	523	227
Reserve Ontwikkelopgave natuur	713	267	980	3.097	-2.117
Totaal beleidsdoel 5-1	713	1.017	1.730	5.650	-3.920

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw					
Geen lege handen voor de landbouw	0	2.000	2.000	2.000	0
Groene ambities	0	100	100	0	100
Totaal beleidsdoel 5-2	0	2.100	2.100	2.000	100
Totaal Lasten	713	3.117	3.830	7.650	-3.820
Baten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
#IODS	-22	22	0	0	0
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	-1.500	10	-1.490	-1.516	26
Groene ambities	-4.086	-1.840	-5.926	-3.219	-2.707
NatuurNetwerk Nederland	-7.917	-6.748	-14.665	-21.557	6.892
Reserve Ontwikkelopgave natuur	-40.906	28.461	-12.445	-2.478	-9.967
Totaal beleidsdoel 5-1	-54.431	19.904	-34.527	-28.771	-5.756
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw					
Geen lege handen voor de landbouw	0	-500	-500	-500	0
Groene ambities	0	-1.047	-1.047	-672	-375
Reserve UPG 40	0	0	0	-172	172
Totaal beleidsdoel 5-2	0	-1.547	-1.547	-1.343	-203
Totaal Baten	-54.431	18.357	-36.074	-30.114	-5.959
Saldo lasten en baten Ambitie	-53.718	21.474	-32.244	-22.464	-9.779

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 5](#).

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

De beleidsambitie Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 6-1 Wonen

Het beleidsdoel Wonen is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 6-1-1 Voldoende en betaalbare huisvesting voor iedereen

Tussen provincie en Rijk is afgesproken dat in de periode 2022 t/m 2030 in de provincie Zuid-Holland bruto 247.896 nieuwe woningen worden gerealiseerd. Op basis van de regionale behoefte vraagt de provincie (samenwerkende) gemeenten een (regionaal) woningbouwprogramma op te stellen dat past bij die behoefte. Het regionale woningbouwprogramma gaat over voorraadontwikkeling, voorraadbeheer, prijsklassen en woningen voor specifieke doelgroepen met een planningshorizon van 10 jaar.

Bij betaalbare woningbouw gaat het om huisvesting voor de doelgroepen van de sociale huursector en om woningen voor de middeninkomensgroep. De provincie stuurt op de volgende doelstellingen: 1) nieuwbouw minimaal 2/3 betaalbare woningbouw (huur en koop); 2) waarvan minimaal de helft sociale huurwoningen, dus minimaal 1/3; en 3) doorgroeien naar minimaal 30% sociale huur in de totale woningvoorraad per gemeente. De provincie zet daarnaast haar instrumentarium, zoals beleid, subsidies en kennisdeling in voor goede en betaalbare huisvesting van een aantal doelgroepen die in de huidige woningmarkt moeilijk aan een passende woning kunnen komen.

Wat hebben we bereikt?

Sneller nieuwe, betaalbare woningen bouwen

Sinds de woningbouwafspraken in 2023 zijn ondertekend, zijn er bijna 69.000 woningen (bruto nieuwbouw) opgeleverd. Verder zijn meer dan 53.000 woningen inmiddels vergund of is de bouw ervan gestart. Over heel

2025 werden er bijna 13.000 woningen (bruto nieuwbouw) toegevoegd aan de voorraad, waarvan bijna 11.000 nieuwbouwwoningen. Toch moet het bouwtempo fors omhoog. We willen meer en sneller bouwen. Er zijn voldoende plannen in Zuid-Holland en de provincie richt zich op de uitvoering. In 2025 hebben wij een 'Provinciaal Programma Realisatie Woningbouw' gestart, waarin provinciale inspanningen om woningbouw te stimuleren gebundeld zijn. Dankzij dit programma kunnen wij gemeenten en corporaties nu nog proactiever stimuleren tot de realisatie van woningen.

Vanuit het programma gaan experts, regio-accounthouders wonen, gebiedsontwikkelaars en woningbouwversnellers dagelijks op pad. Zij hebben een aanjagende functie en helpen knelpunten doorbreken met subsidie, kennis en kunde, brengen partijen bij elkaar en geven input voor bestuurlijke besluitvorming. Daarnaast leveren de trainees uit het traineeprogramma gebiedsontwikkeling gemeenten en corporaties extra capaciteit in het behalen van de woningbouwdoelstellingen.

Het Provinciaal Programma Realisatie Woningbouw bestaat uit drie actielijnen:

1. Het versnellen van individuele projecten waarbij de start van de bouw dreigt te vertragen. De focus ligt op de 2.300 vastgestelde plannen.
2. Het door innovatie extra toevoegen van woningen en versnellen van realisatie.
3. Het uitwerken van gebiedsontwikkelingen waar de provincie achter de transformatie naar woningbouw staat om te komen tot concrete woningbouwprojecten in deze gebieden.

Doorbraken

In 2025 realiseerden we doorbraken in een aantal belangrijke gebiedsontwikkelingen:

Bleizo-West, Lansingerland

De provincie en Lansingerland hebben duidelijke afspraken ondertekend over nieuwe woningen, een locatie voor windenergie, ruimte voor werkgelegenheid en goede wegen in de gemeente. In overeenstemming met deze bestuursovereenkomst is de gemeente Lansingerland gestart met de procedure om de bouw van circa 5.000 woningen mogelijk te maken op Bleizo-West.

De gemeente en de provincie hebben gezamenlijk drie nieuwe locaties aanwezen voor de compensatie van bedrijventerreinen Bleizo-West en voor windenergie is een ontwerp voorkeursbesluit genomen. De wijzigingen zijn verwerkt in de ontwerp herzieningen van het Omgevingsbeleid van 2025. De gemeente heeft bovendien subsidie ontvangen voor maatregelen om de doorstroming op de Provincialeweg N209 te bevorderen.

Maasterras, Dordrecht

Na een intensief traject met Rijk en andere publieke stakeholders (inclusief de provincie), heeft de gemeente Dordrecht in juli 2025 het bestemmingsplan Maasterras fase 1 vastgesteld. In tegenstelling tot het eerdere ontwerpbestemmingsplan (2023) kan dit bestemmingsplan op brede publieke instemming rekenen. Met de provincie is in september een bestuursakkoord gesloten over de bouw van meer sociale woningen en de uitplaatsing van een busremise uit het plangebied. Onderdeel van dit akkoord is een begrotingssubsidie als bijdrage voor de onrendabele top van de 522 sociale woningen op het Maasterras. In totaal omvat Maasterras fase 1 de bouw van 2.088 woningen. Op een andere locatie in Dordrecht worden 105 sociale huurwoningen gerealiseerd door middel van optoppen.

Stougjeswijk, Oud-Beijerland

De Rijksoverheid heeft Stougjeswijk officieel aangewezen als doorbraaklocatie. Hier worden de komende jaren stapsgewijs zo'n 2.500 nieuwe woningen gebouwd. Dankzij het aanwijzen van Stougjeswijk als een doorbraaklocatie is het mogelijk om de woningbouw op deze locatie versneld te starten. Hiermee zetten het Rijk, de provincie Zuid-Holland, de gemeente Hoeksche Waard, vier marktpartijen en woningcorporatie HW Wonen de start van Stougjeswijk officieel in gang.

Cortelande, Zuidplas

In deze jaarrekening staat bij beleidsprestatie 6-2-2 'Regie op evenwichtige toedeling functies en/of locaties' toegelicht wat we in 2025 hebben gedaan in Cortelande.

Thema's

De provinciale inzet voor volkshuisvesting richtte zich in 2025 op de volgende thema's:

Bouwstroom

De provincie ondersteunde de regio's met de start van nieuwe bouwstromen. Binnen een bouwstroom kopen woningcorporaties en andere opdrachtgevers gezamenlijk (modulaire of industriële) woningen in. Zo komt er meer continuïteit en zekerheid voor aanbieders. Corporaties kunnen hun woningen daardoor sneller, innovatiever en goedkoper realiseren.

Het bundelen van vraag en aanbod gebeurde al binnen de Bouwstroom Haaglanden. Er is binnen deze bouwstroom nog ruimte voor extra locaties. De provincie Zuid-Holland hielp daarbij met werksessies, projectbezoeken en het delen van kennis. In 2025 is een Bouwstroom Nieuwbouw in de stadsregio Rotterdam (via Maaskoepel) gestart.

In Midden-Holland is eind 2025 met partners een verkenning gestart naar de start van een bouwstroom.

Wonen met zorg

Tijdens de Woontop op 11 december 2024 is een afspraak gemaakt waarin betrokken partijen, het Rijk, de provincies, de gemeenten, woningcorporaties en ontwikkelaars zich committeren aan een aanpak voor schaalvergroting en versnelling voor de opgave ouderenhuisvesting. Met hulp van de provincie werken gemeenten de opgave in 2025 verder regionaal uit in hun visie voor woonzorg en in uitvoeringsagenda's.

Parallel Plannen

De provincie wil ervoor zorgen dat parallel plannen gemeengoed wordt. Met parallel plannen worden processen in de voorbereiding van woningbouwprojecten gelijktijdig uitgevoerd. Dit zorgt voor flinke tijdsinstroom ten opzichte van volgorde van uitgangspunten bepalen, rekenen, tekenen, onderzoeken, participatie en afspraken juridisch vastleggen. Doordat parallel plannen tijdsinstroom oplevert, is er ook minder kans op extra vertraging door veranderende omstandigheden tijdens het traject.

In 2025 organiseerden we twee hackathons, waarbij gemeenten, corporaties en ontwikkelaars gezamenlijk hun woningbouwproject in de snelkookpan gooiden. Ook brachten we parallel plannen voor het voetlicht tijdens kennissessies en een webinar. Mede hierdoor komen steeds meer gemeenten met parallel plannen in aanraking en gaan ermee aan de slag.

Optoppen, aanplakken en uitplinten

Het optoppen van bestaande woningen is een veelbelovende manier om snel betaalbare woningen te realiseren. Het levert een positieve bijdrage aan wijken en buurten: er komt meer draagvlak voor voorzieningen en financiële ruimte voor het verduurzamen van bestaande gebouwen. In 2025 was de provincie een centrale spil bij allerlei optop-initiatieven en is deze mogelijkheid breed onder de aandacht van gemeenten, corporaties en bouwers gebracht.

Flexwonen

De provincie ondersteunt flexwonen om wachttijden te verkorten en om de doorontwikkeling van modulaire bouw te stimuleren. In 2025 zijn in Zuid-Holland ruim 775 flexwoningen gerealiseerd. Daarmee zijn we na Noord-Holland de provincie met de meeste opgeleverde flexwoningen in Nederland. Flexwoningen kunnen een uitkomst

bieden voor spoedzoekers, zoals starters, studenten, jongeren, vergunninghouders en gescheiden personen. Met meerdere gemeenten zijn we in gesprek om nog meer flexwoningen te realiseren.

In 2025 stelde de provincie Zuid-Holland €1 miljoen subsidie beschikbaar aan gemeenten om flexwoningen te laten plaatsen voor woningen die als sociale huurwoning in Zuid-Holland worden verhuurd.

Stikstof

We ontwikkelden een manier om anders om te gaan met stikstof: het Atelier Stikstof. Hierbij werkt de provincie Zuid-Holland met een integraal team om concrete projecten van het slot te krijgen. We zetten kennis en expertise in om vastgelopen plannen aan te passen, generieke maatregelen te delen en aangepaste projecten te toetsen op stikstofuitstoot.

In december 2025 vond het eerste Atelier plaats, gericht op het project Krimslot in Hoek van Holland. Hieruit kwamen drie ontwikkelscenario's die met de gemeente, ontwikkelaar en de provincie verder worden onderzocht om het project van het stikstofslot te krijgen.

Soortenbescherming

We ontwikkelden een methode om slimmer om te gaan met soortenbescherming, BATMAN (Bouwen Accelereren door Toekomstgerichte Methode voor Aanpak Natuurinclusiviteit). De methode heeft tot doel om makkelijker te bouwen en de leefomgeving van beschermde diersoorten te verbeteren. Om BATMAN te testen, ging een eerste pilot van start in Zoetermeer.

Asielzoekers en statushouders

De Spreidingswet bepaalt dat we in de provincie Zuid-Holland in totaal 19.776 opvangplekken voor asielzoekers moeten realiseren. Eind 2025 hadden onze gemeenten rond de 12.000 plekken gerealiseerd. Daarnaast is een aantal locaties in ontwikkeling. Om het aantal opvangplekken verder te verhogen, stelde de provincie subsidie beschikbaar aan gemeenten voor de realisatie van asielopvang.

De provincie Zuid-Holland werkt nauw samen met gemeenten om ervoor te zorgen dat statushouders een geschikte woning krijgen. Dit zijn vluchtelingen die een verblijfsvergunning hebben gekregen en dus recht hebben op huisvesting in Nederland.

De taakstelling voor de huisvesting van vergunninghouders is in de tweede helft van 2025 voor 61% gehaald. Zuid-Holland scoort hiermee in de middenmoot als we kijken naar het landelijk percentage. Kijken we naar aantallen gehuisveste vergunninghouders, dan heeft Zuid-Holland in die taakstelling verreweg de meeste vergunninghouders gehuisvest (3.220).

Arbeidsmigranten

Wat hebben we bereikt op het dossier arbeidsmigratie:

- Een aanjager en facilitator zijn begonnen met zoeken naar locaties voor de huisvesting van arbeidsmigranten. In de loop van 2026 worden de eerste resultaten van dat onderzoek verwacht.
- De aanjager en facilitator presenteren in 2026 een inventarisatie van initiatieven, kansen en knelpunten bij de huisvesting van arbeidsmigranten. Dit onderzoek is in 2025 gestart.
- We voerden een onderzoek uit naar arbeidsmigratie in Zuid-Holland. De verkenning leidde tot een voorstel voor extra initiatieven van de provincie op het gebied van arbeidsmigratie. In het voorstel voor de herziening 2025 van het omgevingsbeleid is opgenomen dat één persoon per kamer wordt gehuisvest in nieuwe locaties voor arbeidsmigranten.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Ook in 2025 werkten we samen met regio's aan de regionale woningbouwprogramma's. In deze programma's staat hoeveel woningen van welk type, prijsklasse en eigendomsvorm gebouwd moeten worden. We sluiten aan bij de landelijke afspraak dat vanaf 1 januari 2025 minimaal 2 op de 3 nieuwe huizen in de categorie 'betaalbaar' vallen. Deze nieuwbouwplanning draagt bij aan het doel om per gemeente toe te groeien naar ten minste 30% sociale huurwoningen in de voorraad.

We doen dat met meerdere subsidies, kennisuitwisseling en de inzet van capaciteit. Ook toetsen we of er genoeg betaalbare en sociale woningen worden gebouwd.

Uitwerking instrumenten woonbeleid

Woondealafels

We organiseerden het gesprek over de voortgang van woningbouwplannen aan de regionale woondealafels, de versnellingstafels en met het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening.

We hebben voor onze vijf woonregio's woondealafels georganiseerd. Hierbij spraken we over de actualisering van de woningbouwprogramma's en over de manier waarop we de afspraken uit de realisatieagenda's in de praktijk kunnen brengen.

Daarnaast hebben we in alle regio's de versnellingstafels bijgewoond en zijn er bijeenkomsten georganiseerd met de voorzitters en secretarissen van deze tafels. Bij deze bijeenkomsten bespraken we knelpunten bij het bouwen van nieuwe woningen en zochten we naar mogelijke oplossingen.

Woningbouwvoorwaarden

Om aan onze ambitieuze woningbouwdoelstellingen te voldoen, is het nodig dat de Rijksoverheid zorgt voor een aantal randvoorwaarden. Het gaat hierbij onder andere om het aanpakken van onrendabele toppen, het verbeteren van de investeringscapaciteit van corporaties, het creëren van stikstofruimte en het tegengaan van netcongestie. In 2025 hebben we in IPO-verband bijgedragen aan een nationaal rapport hierover en we hebben een specifieke rapportage voor Zuid-Holland opgesteld. We lobbyen voor oplossingen voor deze woningbouwvoorwaarden.

Subsidies

Met de Subsidieregeling Wonen Zuid-Holland helpen we gemeenten en corporaties bij de ontwikkeling en realisatie van bouwplannen. Gemeenten konden subsidie aanvragen wanneer zij geld tekortkwamen bij de bouw van sociale- of middenhuurwoningen, woningen voor ouderen, flexwoningen en woningbouwprojecten die in houtbouw worden gerealiseerd. Ook konden zij vanuit de Vliegende Brigade subsidie aanvragen voor het inhuren van personeel om de woningbouw te versnellen. Daarnaast is er een subsidie voor het creëren van meer plekken voor asielopvang.

Het subsidieplafond bedroeg in 2025 € 26,9 miljoen. In totaal is in 2025 voor € 30,2 miljoen aan subsidies aangevraagd. Er is duidelijk een behoefte aan deze subsidies. Door deze subsidiemogelijkheid aan te bieden maakte de provincie de realisatie van de volgende woningen mede mogelijk:

- Circa 2.245 sociale huurwoningen door subsidieverlening uit de Knelpuntenpot sociale huur. Het totaal beschikbare subsidiebedrag was € 10,8 miljoen en is met € 1,7 miljoen overvraagd.
- Circa 525 huurwoningen voor middenhuur door subsidieverlening vanuit de Knelpuntenpot middenhuur. Het totaal beschikbare subsidiebedrag was € 1,9 miljoen. Het subsidiebedrag is volledig benut.
- 705 huurwoningen (zowel sociale huur als middenhuur) voor ouderen waarvan 437 gesubsidieerd vanuit de Woonvormen senioren regeling. Het totaal beschikbare subsidiebedrag van € 2,6 miljoen is volledig benut.

- 403 sociale huurwoningen in hout waarvan 228 gesubsidieerd door subsidieverlening vanuit Opschalen houtbouw sociale huurwoningen. Het totaal beschikbare bedrag van € 1,5 miljoen kent een restant van € 132.000,-.
- 160 flexwoningen in het sociale huursegment zijn gesubsidieerd vanuit Stimulering flexwoningen. Het totaal beschikbare subsidiebedrag van € 1 miljoen kent een klein restant van € 40.000,-.

Andere subsidies die binnen deze beleidsprestatie zijn verleend:

- Er zijn 85 subsidieaanvragen ontvangen voor het inhuren van personeel om versnelling van de woningbouw mogelijk te maken via de Vliegende Brigade. Het totale bedrag van deze aanvragen was hoger dan het bedrag dat in de subsidiepot zat. Het beschikbare subsidiebedrag was € 7,75 miljoen, het totaal aan aangevraagde bedragen was € 0,9 miljoen hoger.
- We verleenden subsidie aan 5 plannen voor de plankosten voor collectieve wooninitiatieven. Verenigingen, woningcorporaties en stichtingen kunnen deze subsidie aanvragen voor het opstellen van een projectplan ten behoeve van een collectief wooninitiatief. Met de subsidie kunnen deze plannen verder worden uitgewerkt. Het subsidiebudget van € 75.000,- is hierdoor helemaal gebruikt.
- Er is één subsidieaanvraag ontvangen en verleend voor Drinkwaterbesparing sociale huurwoningen. Het totaal beschikbare subsidiebedrag van € 78.000,- is volledig benut.
- Er zijn 13 subsidieaanvragen ontvangen voor de inhuur van personeel om de realisatie van plekken voor asielopvang te versnellen. Het totaal beschikbare subsidiebedrag van € 965.000,- is nagenoeg volledig benut.
- Vanuit het ministerie van Vokshuisvesting en Ruimtelijke Ordening hebben wij eind 2024 een SPUK-woondeals ontvangen. SPUK staat voor SPecifieke UitKering. Vanuit deze middelen is begin 2025 € 600.000,- beschikbaar gesteld aan de vijf woondealregio's om de uitvoering van de woondeals en de versnellingstafels te organiseren. Vanuit elke woondealregio is een aanvraag ontvangen, waarmee het volledig bedrag wordt benut.

Kennisdeling en netwerkvorming

De provincie deelt kennis en kunde over woningbouw met gemeenten en corporaties. We nemen het initiatief voor nieuwe samenwerkingsverbanden en brengen partijen bij elkaar. In 2025 zetten we hiervoor onder anderen de volgende middelen in:

- We bespraken de woningbouw in het 'Netwerk koepels/samenwerkende woningcorporaties-PZH'. Dit netwerk kwam vier keer ambtelijk en twee keer bestuurlijk bijeen. We spraken onder meer over de versnelling van woningbouw, de investeringscapaciteit, de afstemming van programmering, belemmeringen woningbouw, het actieplan optoppen en was er een uitwisseling van kennis en ervaring.
- Om parallel plannen te bevorderen, organiseerden we twee hackathons. Hierbij brachten projectteams binnen één dag hun woningbouwproject in een stroomversnelling, doordat zij in het planproces parallel gingen schakelen. Ook organiseerden we een webinar over dit onderwerp.
- We organiseerden twee excursies om partijen te inspireren om bouwstromen op te starten.
- We organiseerden de eerste 'Inspiratie op locatie' excursie, waarbij woningbouwprofessionals elkaar ontmoeten en leren van goede voorbeelden.
- Tijdens de Zuid-Hollandse Woonconferentie kwamen woningbouwbestuurders samen. We deelden inspirerende voorbeelden en bespraken de knelpunten.
- We organiseerden een webinar en diverse bijeenkomsten bij gemeenten over betaalbaar bouwen. Op basis van deze bijeenkomsten publiceerde Platform31 in opdracht van de provincie twee artikelen.
- We organiseerden ook webinars over flexibel omgaan met parkeernormen, parallel plannen en netbewust bouwen.
- We organiseerden een inspiratie- en werksessie Wonen, Welzijn & Zorg, met als doel stappen te zetten van visie naar uitvoering.
- We publiceerden het online magazine Doorbouwen aan Zuid-Holland.
- We verspreidden maandelijks de nieuwsbrief Wonen.

- We organiseerden in 2025 voor de tweede keer de Betaalbaar Wonen Pijs. Hiermee zette de provincie betaalbare, gerealiseerde woningbouwprojecten in het zonnetje.

Expertteam Realisatie Woningbouw

Het Expertteam Realisatie Woningbouw heeft in 2025 43 van de 50 Zuid-Hollandse gemeenten geholpen bij de verschillende uitdagingen rondom de woningbouwvoorwaarden. De experts hebben bij woningbouwprojecten bijgedragen om tot een snellere start van de bouw en daarmee realisatie van woningen te komen.

Traineeship Gebiedsontwikkeling

In 2025 is na twee jaar de eerste lichter trainees gebiedsontwikkeling uitgestroomd. Negen trainees zijn doorgestroomd in de krappe arbeidsmarkt van de (publieke kant van de) ruimtelijke sector in Zuid-Holland. Zo draagt dit traineeship ook bij aan het bemensen van de opgave op lange termijn, waar capaciteit nu vaak een knelpunt is. We hebben trainees gekoppeld aan projecten waar we versnelling op willen en waar start bouw voor 2030 haalbaar moet zijn.

De tweede lichter trainees is in september 2025 begonnen aan hun tweede opdracht. Ook is de opzet gemaakt voor de derde lichter, die januari 2026 is gestart.

Omgevingsbeleid

In de herziening 2025 van het omgevingsbeleid zijn de volgende wijzigingen voorgesteld die van belang zijn voor de woningbouw:

- De rol inzake huisvestingsverordeningen is veranderd.
- Er zijn technische wijzigingen doorgevoerd ten aanzien van de definitie van ouderenhuisvesting, huurprijzen sociale huur en betaalbare koop.
- De sturing op voldoende locaties voor asielopvang is verder uitgewerkt.
- Ook is het huisvestingseffect bij nieuwe economische ontwikkelingen (arbeidsmigranten) aangescherpt.
- De beleidsprestatie Toekomstbestendig Bouwen is opgegaan in de Beleidsprestatie 6.1.1: 'Voldoende en betaalbare huisvesting voor iedereen'.

Vaststelling door Provinciale Staten is voorzien in 2026.

Ouderen en aandachtsgroepen

In 2025 zette de provincie zich op diverse manieren in voor het realiseren van wonen met zorg.

- We hielpen gemeenten bij het opstellen van regionale woonzorgvisies. In zo'n visie combineren regio's de thema's wonen, zorg, welzijn en ruimtelijke ordening ten behoeve van ouderen en aandachtsgroepen. De verwachting is dat deze processen in 2026 klaar zijn.
- Vanuit de Vliegende Brigade Subsidie ondersteunden we onder andere Midden-Holland en Haaglanden bij het opstellen van de regionale Woonzorgvisie en een bijbehorende uitvoeringsagenda.
- Er was € 2,5 miljoen beschikbaar voor de provinciale subsidieregeling Woonvormen Senioren. De regeling richt zich op de realisatie van geclusterde woonvormen met inbandige ontmoetingsruimte.
- We ondersteunden de Stichting Thuis in Welzijn in de ambitie om thuishuizen te realiseren. Deze zogenaamde 'studentenhuizen voor senioren' zijn een kleinschalige woonvorm voor senioren, die zelfstandig wonen maar wel een woonkamer en keuken delen. De thuishuizen zijn een innovatieve manier om vereenzaming onder ouderen met een beperkt budget tegen te gaan. In 2025 jaar is in ieder geval één thuishuis geopend en er was veel media-aandacht voor het initiatief.
- De provincie voert de regie over de verdeling van aandachtsgroepen over gemeenten. In 2025 inventariseerden we hoe ver gemeenten zijn met het opstellen van uitvoeringsagenda's voor de huisvesting van aandachtsgroepen. Hiermee hebben we zicht gekregen op waar gemeenten staan en welke ondersteuning zij verder nodig hebben. In 2026 reiken we instrumenten aan om dit beleid verder vorm te geven.

- We maakten daarom in 2025 een begin met de ontwikkeling van een kaartapplicatie die gemeenten en corporaties helpt bij het vinden van geschikte locaties voor de huisvesting van doelgroepen en het beter benutten van de bestaande woningvoorraad.

Vergunninghouders

We voeren bestuurlijke en ambtelijke gesprekken en adviseren over opties en scenario's om de taakstelling te halen. Door middel van interbestuurlijk toezicht (IBT) zien we erop toe dat gemeenten statushouders huisvesten. Hierbij hanteren we de interventieladder IBT, die landelijk tussen Rijk, IPO en VNG is afgesproken. De ladder geeft de verschillende processtappen weer, vanaf signaleren en informatie opvragen tot en met juridische interventie.

Huisvesting arbeidsmigranten

Bij initiatieven voor huisvesting die voor advies bij de provincie langskomen kijken we mee naar locaties en mogelijkheden.

In 2025 zijn de volgende activiteiten geweest voor arbeidsmigratie:

- We hebben gemeenten gevraagd om in beeld te brengen wat de behoefte aan 'arbeidsmigrantenbedden' is en hoe hierin wordt voorzien.
- Samen met onder meer de provincie Limburg en de gemeenten Rotterdam, Den Haag en Steenbergen overhandigden we het Actieplan (voorheen bidbook) arbeidsmigranten aan Tweede Kamerleden. Het actieplan bevat concrete voorstellen over arbeidsvoorwaarden, huisvesting en de aanpak van uitbuiting.
- We voerden gesprekken in Den Haag, Rotterdam en Westland over een mogelijke samenwerking tussen partijen om de huisvesting aan te jagen.
- We lobbyden bij de Rijksoverheid voor verbeterde huurcontracten en een betere registratie van arbeidsmigranten.

Jongeren en senioren

Medio 2025 is een aanjager jongerenhuisvesting gestart. De aanjager werkt aan een plan voor de stimulering van een aantal nieuwe locaties voor jongerenhuisvesting op basis van informatie over goede voorbeelden van jongerenhuisvesting.

De aanjager zet zich in voor de totstandkoming van nieuwe geclusterde woonvormen voor senioren, mogelijk in combinatie met jongeren. De aanjager concentreert zich op initiatieven voor geclusterde woonvormen die zijn vastgelopen en probeert deze vlot te trekken.

Beleidsprestatie 6-1-2 Toekomstbestendig bouwen

Met toekomstbestendig bouwen wil de provincie zorgen voor een prettige, gezonde en veilige leefomgeving. In ruimtelijke visies en plannen verwoorden wij hoe ruimtelijke ontwikkelingen toegerust kunnen zijn op de gevolgen van klimaatverandering, hoe een energiepositieve bijdrage kan worden gerealiseerd, hoe klimaatadaptatie kan worden aangepakt, hoe bodemdaling kan worden tegengegaan, hoe invulling kan worden gegeven aan natuurinclusiviteit, circulariteit, emissieloze bouw, hoe drinkwaterbesparing kan worden gerealiseerd en hoe kan worden bijgedragen aan een bebouwde leefomgeving die een gezonde en veilige leefstijl ondersteunt.

Tevens zet de provincie in op versnelling van de realisatie van toekomstbestendige woningbouw. Dit doen wij vanuit verschillende rollen, met het aanbieden van gerichte steun aan gemeenten en woningcorporaties.

Wat hebben we bereikt?

Toekomstbestendig bouwen gaat over klimaatadaptatie, netbewust bouwen, tegengaan van bodemdaling, natuurinclusiviteit, circulariteit, drinkwaterbesparing en het bouwen van leefomgeving die een gezonde en veilige leefstijl ondersteunt. De provincie biedt hiervoor gerichte steun aan gemeenten en woningcorporaties, zodat

woningbouwprojecten sneller kunnen worden gerealiseerd. Met onze subsidie Vliegende Brigade en het provinciale Expertteam Toekomstbestendig Bouwen hielpen we gemeenten en woningcorporaties hierbij.

Het programma Toekomstbestendig Bouwen is in 2025 opgegaan in het programma Realisatie Woningbouw. Daarbij is het accent komen te liggen in voortgang in concrete projecten. Daarop aansluitend zijn de experts van het Expertteam Toekomstbestendig Bouwen onderdeel geworden van het in 2025 nieuw opgerichte Expertteam Realisatie Woningbouw. In dit expertteam zijn, naast toekomstbestendig bouwen, ook andere expertises vertegenwoordigd die nodig zijn om woningbouw te realiseren.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Het jaar stond in het teken van verbreding en versterking van toekomstbestendig bouwen binnen en buiten de organisatie. De onderwerpen binnen toekomstbestendig bouwen zetten we vooral in om knelpunten in de realisatie op te lossen. Hierbij leggen we het accent op slimme oplossingen om problemen in de realisatie aan te pakken en die schaalbaar zijn naar meerdere projecten. Je kan denken aan netbewust bouwen waardoor je netcongestie problematiek en daarmee vertragingen kan voorkomen. We hebben daarvoor onder andere het volgende gedaan:

- Het Convenant Toekomstbestendig bouwen hebben we verder ontwikkeld en is uitbesteed aan een derde partij. Inmiddels werken we daarvoor samen met 150 andere partijen in de overheids-, bouw- en financiële wereld.
- We organiseerden bijeenkomsten met gemeenten en ontwikkelaars. Dit waren 24 workshops en 1 webinar.
- We ondersteunden cartografe Carlijn Kingma bij het project 'De machinerie van de volkshuisvesting'. Kingma onderzocht de oorzaken van de wooncrisis en vatte deze samen in het kunstwerk De Machinerie van de Volkshuisvesting.
- Samen met het Rijk werkten we aan de Samenwerkingsagenda Toekomstbestendige Gebiedsontwikkeling.
- Er was subsidie beschikbaar voor houtbouw en voor drinkwaterbesparing bij sociale woningbouwprojecten onder de Subsidie Regeling Wonen.
- Met externe partijen en andere overheden werkten we aan een boek met goede voorbeelden van Toekomstbestendig Bouwen.
- We bereiden gemeenten en woningcorporaties voor op regelgeving van nu en op regelgeving die nog in de maak is. Hierbij ging het onder andere over regels rondom stikstof.

Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap

Het beleidsdoel Ruimte en landschap is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 6-2-1 Ruimtelijke strategie

De provincie wil de schaarse ruimte in de stedelijke en landelijke gebieden optimaal beschermen en benutten voor de verschillende opgaven in de fysieke leefomgeving. Daarbij gaat kwaliteit boven kwantiteit, houdt de provincie rekening met het water- en bodemsysteem en zet zij in op zowel het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit als het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving.

In haar rol als gebiedsregisseur en vanuit de verantwoordelijkheid voor een goede ruimtelijke ordening, weegt de provincie zorgvuldig af welke ruimtelijke ontwikkelingen op welke plek wenselijk zijn. Daarbij stuurt zij op:

Integrale ruimtelijke keuzes / ruimtelijk voorstel

De provincie wil voorbereid zijn op de toekomst en daarvoor integrale keuzes maken die bijdragen aan het vergroten van de brede welvaart in gebieden.

Ruimtelijke kwaliteit en landschap

De provincie zet in op het behouden en versterken van de ruimtelijke kwaliteit van de landschappen en het stedelijk gebied in Zuid-Holland.

Groenblauwe netwerken

De provincie wil dat toegankelijke en hoogkwalitatieve groenblauwe netwerken in en tussen steden en landschappen in Zuid-Holland tot stand komen.

Toekomstbestendige stedelijke ontwikkeling

De provincie streeft naar een toekomstbestendige en gezonde stedelijke ontwikkeling in Zuid-Holland, met een compact, klimaatbestendig en kwalitatief hoogwaardig bebouwd gebied, waarbij de ruimte zuinig en meervoudig wordt gebruikt en zo min mogelijk bodem wordt bedekt.

Vitaal landelijk gebied

De provincie zet in op een klimaatbestendig en zorgvuldig ruimtegebruik in het landelijk gebied van Zuid-Holland, zodat de vitaliteit verbetert en voldoende ruimte beschikbaar blijft voor landbouw, natuur en recreatie en voor de energie-, water-, klimaat- en groenopgaven.

Wat hebben we bereikt?

Integrale ruimtelijke keuzes / ruimtelijk voorstel

- Het beleidsvoornemen Ruimtelijk Voorstel is op veel onderdelen vertaald naar nieuwe voorstellen voor visie en verordening en gebiedsgericht uitwerken van de Ruimtelijke Koers in de herziening 2025 Omgevingsbeleid.
- We hebben het Ruimtelijke arrangement afgesloten met het Rijk.
- We hebben de zienswijze op het ontwerp Nota Ruimte van het Rijk verstuurd.

Toekomstbestendige stedelijke ontwikkeling en Vitaal landelijk gebied

Met de beleidsteksten uit de Herziening 2025 wordt de schaarse ruimte in Zuid-Holland beter beschermd en zien we erop toe dat de juiste functies op de juiste plek landen. De mogelijkheden om de onbebouwde ruimte verder te bebouwen worden beperkt, zodat ruimte behouden blijft voor een toekomstbestendige ontwikkeling van Zuid-Holland. Denk daarbij aan een toekomstbestendige landbouwsector, een klimaatadaptief bodem- en watersysteem, een duurzaam systeem voor energie- en (drink)watervoorzieningen en natuurherstel t.b.v. behoud en verbetering van biodiversiteit. Daarnaast is gewerkt aan optimalisering en intensivering van het ruimtegebruik in steden en dorpen, om voldoende ruimte te houden voor wonen, werken en voorzieningen.

In het najaar van 2025 hebben Gedeputeerde Staten de Beleidsevaluatie voor het beleidsdoel 6.2 Ruimte en landschap vastgesteld en naar Provinciale Staten gestuurd.

Ruimtelijke kwaliteit en landschap

In de Herziening 2025 is het ruimtelijk kwaliteitsbeleid in lijn gebracht met de koers uit het Ruimtelijk Voorstel. In 2025 is een nieuwe Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK) aangesteld. Deze geeft gevraagd advies aan GS en PS. Met de inzet van de PARK faciliteert de provincie onafhankelijk advies over de fysieke leefomgeving.

Groenblauw netwerk

De provincie wil het Groenblauwe Netwerk (door)ontwikkelen tot een samenhangend stelsel dat bijdraagt aan een aantrekkelijker, natuurinclusiever, gezonder en klimaatbestendiger Zuid-Holland. De basis van dit stelsel is in de Herziening 2025 opgenomen in het Omgevingsbeleid. Het gaat om bestaande groenblauwe elementen binnen bebouwd gebied, robuuste groenblauwe structuren tussen de steden en dorpen en de grote groenblauwe gebieden buiten het bebouwd gebied. Al deze elementen maken in de verordening deel uit van het Groenblauwe

netwerk. Hiermee wordt hele stelsel beter beschermd en draagt de provincie zorg voor versterking en verbetering van het groenblauwe netwerk. Binnen NOVEX-Zuidelijke Randstad is het groenblauwe netwerk benoemd als essentieel onderdeel van gezonde en klimaatadaptieve verstedelijking en werkt de provincie samen met partners aan een regionale investeringsagenda waarin het groenblauwe netwerk een plek zal krijgen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

NOVEX-gebied Zuidelijke Randstad

- In dit NOVEX-gebied werkt de provincie samen met 41 bestuurlijke partners. De samenwerking is georganiseerd via een vertegenwoordiging vanuit vier subregio's via samenwerkingsverbanden (Verstedelijkingsalliantie en MRDH en vanuit de waterschappen.
- Namens die regio's zijn bestuurders afgevaardigd in het bestuurlijk overleg NOVEX Zuidelijke Randstad.
- Om de betrokkenheid van partners te bevorderen, is in 2025 ook afgesproken welke partners ambtelijk trekkers zijn voor de opzet en begeleiding van specifieke programmalijnenonderdelen. Ook is een verdeelsleutel afgesproken voor kosten van onderzoek en verkenningen.
- Voor het in 2024 onderschreven Ontwikkelperspectief is in 2025 een herziening uitgevoerd. Dit omdat het aantal deelnemende gemeenten is uitgebreid. Deze gemeenten zijn in de gelegenheid gesteld om hun behoeften aan te geven. Zodra de besluitvorming over deze herziene versie van het Ontwikkelperspectief in het Bestuurlijke Overleg NOVEX Zuidelijke Randstad is afgerond, krijgt provinciale staten deze toegezonden.
- Er is een nieuwe versie van de Uitvoeringsagenda opgesteld en op het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving (BOL) onderschreven door het Rijk en regio. Daar zijn ook twee prioritaire programmalijnen benoemd: 1) de Gezonde en Klimaatadaptieve Delta en 2) de Toekomstbestendige Economie.
- Binnen de programmalijn Gezonde en Klimaatadaptieve Delta is de realisatie van - onderdelen van – het Landschapspark Zuid-Holland verankerd. Daarnaast is een eerste inventarisatie verricht van ideeën en projecten hoe het groenblauwe netwerk in de Zuidelijke Randstad er uit kan zien. Er is gewerkt aan een plan van aanpak waarmee die inventarisatie in 2026 nader geconcretiseerd en geprioriteerd kan worden.
- De programmalijn Toekomstbestendige Economie is in 2025 gestart met een verkenning. Deze moet leiden tot een aantal scenario's met ontwikkelpaden voor de economie in de Zuidelijke Randstad.
- Er is gestart met de uitwerking van de Regionale Investeringsagenda (RIA) waarin de afspraken staan om tot realisatie van de opgaven te komen.

Integrale ruimtelijke keuzes

- We zijn met vijf gebieden gestart met gebiedsprocessen voor de gebiedsgerichte uitwerking van de Ruimtelijke Koers. De gebiedsprocessen moeten leiden tot gebiedsuitwerkingen die door zowel gemeenten als provincie verwerkt worden in het Omgevingsbeleid.
- We hebben een zienswijze ingediend op de ontwerp-Nota Ruimte van het Rijk. Deze zienswijze is ontwikkeld in afstemming met gebiedspartners in Zuid-Holland.
- We hebben intensief samengewerkt met het Rijk om tot afspraken te komen in het Ruimtelijk Arrangement.
- We werken aan het ontwikkelen en de doorontwikkeling van ruimtelijke strategische basisinformatie die helpt bij de uitwerking van de Ruimtelijke Koers.

Toekomstbestendige stedelijke ontwikkeling en Vitaal landelijk gebied

In de Herziening 2025 zijn de beleidsteksten voor “toekomstbestendige stedelijke ontwikkeling” en “vitaal landelijk gebied” samengebracht in een nieuwe beleidskeuze “Toekomstbestendige Ruimtelijke Ontwikkeling”. Hierin is de koers uit het Ruimtelijk Voorstel vertaald. Het omgevingsbeleid is besproken met partners. Dit heeft tot verschillende beleidsvarianten geleid die in de Omgevingseffectrapportage (OER) horend bij Herziening 2025 zijn onderzocht. Het instellen van een ‘beschermingsgebied onbebouwde ruimte’ is hierbij als voorkeursvariant naar voren gekomen. De hiermee samenhangende regels zijn vervolgens blootgesteld aan botsproeven en

uitvoeringstoetsen waaruit een aantal verbeteringen volgden. In het verlengde hiervan is in het Omgevingsprogramma een maatregel opgesteld waarmee de koers in de komende jaren in vijf regionale gebiedsprogramma's en maatwerkafspraken wordt uitgewerkt. Op basis van het vigerende beleid is geadviseerd aan gemeenten.

Ruimtelijke kwaliteit en landschap

Bij de uitwerking van de Ruimtelijke Koers is bezien of aanpassingen in het ruimtelijk (kwaliteits)beleid nodig zijn om de juiste sturing aan gewenste ontwikkelingen te geven. In de Herziening 2025 is een scheiding aangebracht tussen ruimtelijke ordening (het wat en waar) en ruimtelijke kwaliteit (het hoe). Het beleid vormt de basis voor de adviezen van de adviseurs Ruimtelijke Kwaliteit die betrokken zijn bij diverse provinciale projecten en programma's. Ook zijn er planadviezen gegeven met betrekking tot ruimtelijke kwaliteit bij de ontwikkeling van verschillende kleinschalige ruimtelijke initiatieven.

Groenblauw netwerk

Er heeft een intensieve gespreksronde plaatsgevonden met gemeenten over de opname van de grote stedelijk groengebieden op de kaart in de verordening. Naast een kaart in de verordening is er ook een "gesprekskaart groenblauw netwerk 2050" ontwikkeld. Deze kaart gaat vooral over de schakels in het netwerk die de provincie samen met partners wil verbeteren of ontwikkelen. De kaart is ingebracht in NOVEX-Zuidelijke Randstad als basis voor de regionale investeringsstrategie. Met een kleine bijdrage aan de leeragenda van het Rijksprogramma Groen in en om de Stad (GIOS) bepalen we mede de agenda voor kennisontwikkeling van het Rijk, provincies en gemeenten in het komende jaar.

Groene Cirkel Groene gezonde stad

De provincie heeft het afgelopen jaar diverse kennisbijeenkomsten georganiseerd over het vergroenen van steden in Zuid-Holland met thema's als financiering van nieuw groenbeheer, groen en hitte, en klimaatverandering en gezondheid. In het voorjaar heeft de provincie met het partnernetwerk een E-magazine uitgebracht. Het netwerk is inmiddels gegroeid naar 29 actieve deelnemers, waarvan 19 Zuid-Hollandse gemeenten.

Samenwerken in de deelgebieden van het Landschapspark Zuidvleugel

In 2024 onderschreven het Rijk en de provincie al het Ontwikkelperspectief NOVEX Zuidelijke Randstad als uitgangspunt voor verdere samenwerking. Het Landschapspark Zuidvleugel is daarin erkend als een basis voor het versterken van de groenblauwe structuur van de Zuidelijke Randstad. De provincie en de regionale partners vulden de uitwerking van het Landschapspark Zuidvleugel in 2025 verder in via uitvoeringsagenda's en benodigde onderzoeken.

- Voor de "Vlietzone" zijn aanpassingen van het provinciale omgevingsbeleid opgenomen in de voorgestelde herziening 2025 en er heeft een bruggenstudie plaatsgevonden;
- Met de gemeente Delft zijn verdere afspraken gemaakt over de inzet van de begrotingssubsidies die de provincie beschikbaar stelde voor drie belangrijke landschapsparkprojecten in de "Schiezone";
- In 2025 is gestart met de verkenning en uitwerking voor versterking van het "Rottegebied". Zoekgebied windturbines Lansingerland heeft landschappelijke impact en vraagt extra aandacht. Het proces is gestart voor een regionaal recreatienetwerk rond de Rotte en het Bentwoud.
- Samen met de gemeente Rotterdam, het Havenbedrijf Rotterdam en het Deltaprogramma Rijnmond Drechtsteden is verder gewerkt aan het "Getijdenpark XL". Kennisuitwisseling en samenwerking in het kader van de realisatie van getijdenparken in de Rijn-Maasmonding hebben centraal gestaan in deze netwerksamenwerking, bijzondere aandacht voor het Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) en de proeftuin Duurzaam Sedimentbeheer.

Transformeren, herstructureren en verdichten van locaties

De provincie geeft ruimte aan het combineren van verschillende functies binnen steden en dorpen. Dit helpt om het bestaande stads- en dorpsgebied beter te gebruiken en de kwaliteit te verbeteren. Op verschillende plekken in en rond de stad krijgen locaties een nieuwe functie die beter past bij die plek. Voorbeelden hiervan zijn de Binckhorst in Den Haag en het Maasterras in Dordrecht.

Beleidsprestatie 6-2-2 Regie op evenwichtige toedeling functies en/of locatie

De provincie toetst dat ruimtelijke ontwikkelingen van gemeenten zoveel mogelijk bijdragen aan provinciale ambities en doelen. Dit geldt zowel voor gemeentelijke als regionale ruimtelijke visies, verkenningen en strategieën. Vervolgens zorgen we dat deze plannen en ontwikkelingen passen binnen het Omgevingsbeleid.

Wat hebben we bereikt?

Dat de plannen die zijn goedgekeurd pasten binnen het Omgevingsbeleid.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Planbeoordeling 2025

In 2025 zijn 330 zaken beoordeeld. Het betreft hier Buitenplanse Omgevingsplanactiviteiten (BOPA's), Omgevingsplannen en Omgevingsvisies.

Hieronder vallen ook nog 12 planzaken van onder de Wro, 1 omgevingsvergunning, 2 ontwerpbestemmingsplannen, 7 vastgestelde bestemmingsplannen en 2 gemeentelijke structuurvisies.

Er is verder ontheffing verleend aan gemeente Voorne aan Zee voor windturbines in het Natuurnetwerk Nederland, een keer voor een Boezemkanaal in Hardinxveld-Giessendam ten aanzien van de onderwerpen ruimtelijke kwaliteit en Natuurnetwerk Nederland. Hetzelfde geldt voor ontheffingsverzoek ten aanzien van een kadeversterking in Alblasserdam.

In tabel 1 staan het aantal reacties op plannen naar type, voor het jaar 2025. Op ongeveer de helft (151) van het totaal aantal beoordeelde plannen is een reactie uitgegaan, omdat niet altijd een provinciaal belang in het geding is. Vorig jaar waren dat er 132.

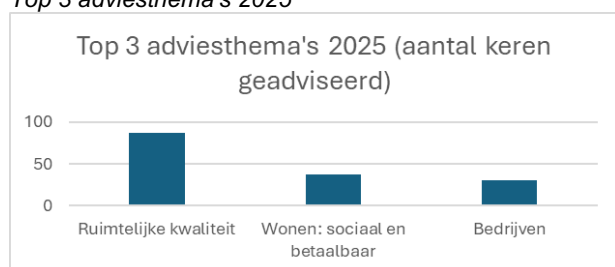
Aantal zaken beoordeeld

Zaaktype	Aantal reacties
BOPA reguliere procedure – vooroverleg	43
Omgevingsplan - vooroverleg	41
Omgevingsplan – ontwerp – zienswijzen	22
BOPA reguliere procedure – aanvraagfase	18
BOPA uitgebreide procedure – vooroverleg	8
Omgevingsplan – vastgesteld	5
Omgevingsvergunningen diverse fasen (nog Wro)	4
BOPA reguliere procedure - vergunning vastgesteld – bezwaarschrift	3
Vastgestelde bestemmingsplannen (nog Wro)	2
Omgevingsvisie - ontwerp – zienswijze	2
Omgevingsvisie – vooroverleg	1
BOPA uitgebreide procedure - ontwerp - zienswijze	1
Ontwerpbestemmingsplannen (nog Wro)	1
Structuurvisies	0
Totaal	151

Van de 330 zaken is 32 maal gereageerd met een zienswijze (9% van de gevallen) en is 116 keer middels een vooroverlegreactie geadviseerd (35% van de gevallen). Er is éénmaal een bezwaarschrift ingediend op een verleende BOPA en er is twee keer beroep ingesteld. Een keer ten aanzien van mogelijk gemaakte paden en grote evenementen in Natuurnetwerk Nederland in bestemmingsplan “Strand” van gemeente Den Haag en een keer tegen een Omgevingsvergunning van de gemeente Lisse voor Castlefest, ook in het Natuurnetwerk Nederland.

Tot slot hieronder de top 3 van onderwerpen waarover is geadviseerd richting gemeenten. Ruimtelijke kwaliteit blijft een belangrijk onderwerp zoals ook in voorgaande jaren net als de toegenomen aandacht voor betaalbare woningen in plannen.

Top 3 adviesthema's 2025

Gebiedsontwikkelingen

De provincie toetst of plannen van gemeenten voor ruimtelijke ontwikkeling van gemeenten zoveel mogelijk passen bij de doelen van de provincie. Dit geldt voor plannen en visies van gemeenten en regio's. Daarna zorgt de provincie ervoor dat deze plannen passen binnen het Omgevingsbeleid.

Ook werkt de provincie samen met gemeenten en regio's. De provincie helpt bijvoorbeeld door uitleg te geven over het provinciale beleid of door gemeenten in contact te brengen met de juiste persoon.

Gebiedsontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder (Cortelande)

- De provincie heeft deelgenomen aan de “Watertafel” en de “Mobiliteitstafel” onder leiding van dhr. Kuijken, onafhankelijk adviseur in opdracht van de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. De uitkomsten van deze twee tafels zijn onderdeel van het eindadvies van dhr. Kuijken dat in oktober 2025 is opgeleverd en de basis vormt voor de bestuurlijke afspraken tussen alle betrokken overheden over de realisatie van Cortelande.
- De provincie heeft in het Dagelijks Bestuur van de Grondbank RZG Zuidplas ingestemd met het voornemen om vanuit de Grondbankpartners een bijdrage te leveren van € 22 miljoen aan de ontwikkeling van Cortelande, te verdelen naar rato van deelname aan de Grondbank (€ 8,8 miljoen voor de provincie).
- In januari 2025 hebben de gemeente Zuidplas en de provincie de Deelovereenkomst Ecologische Verbindingszone ondertekend die de basis vormt voor de realisatie van de ecologische verbindingszone tussen de Krimpenerwaard en het Bentwoud voor zover gelegen binnen de gemeente Zuidplas.
- Voor de realisatie van natuurgebied ‘De Groene Waterparel’ heeft de provincie het definitieve ontwerp opgeleverd en gepresenteerd aan geïnteresseerden in een inloopavond. Hier waren de gemeente en het waterschap ook bij aanwezig. Ondertussen zijn de gemeente en de provincie in gesprek over recreatieve voorzieningen (een wandelpad) en de bijbehorende kosten.

Gebiedsontwikkeling Gnephoek

- Op 4 maart 2025 hebben Gedeputeerde Staten de Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het milieueffectrapport (MER) voor de ontwikkeling van de Gnephoek en de bijbehorende Nota van Beantwoording vastgesteld

- Van 28 oktober tot 8 december 2025 hebben de Ontwerp Herziening van de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening voor de ontwikkeling van de Gnephoek en de Ontwerp Herziening van het Omgevingsprogramma Zuid-Holland voor de ontwikkeling van de Gnephoek ter inzage gelegen, samen met het bijbehorende MER. Dit MER is gezamenlijk opgesteld met de gemeente Alphen aan den Rijn.
- In 2025 is gezamenlijk met de gemeente Alphen aan den Rijn gewerkt aan een mobiliteitsonderzoek in het kader van de MER en een verdiepend mobiliteitsonderzoek om te komen tot de Uitwerkingsovereenkomst Mobiliteit Gnephoek. Deze is begin 2026 ondertekend door de gemeente en de provincie.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

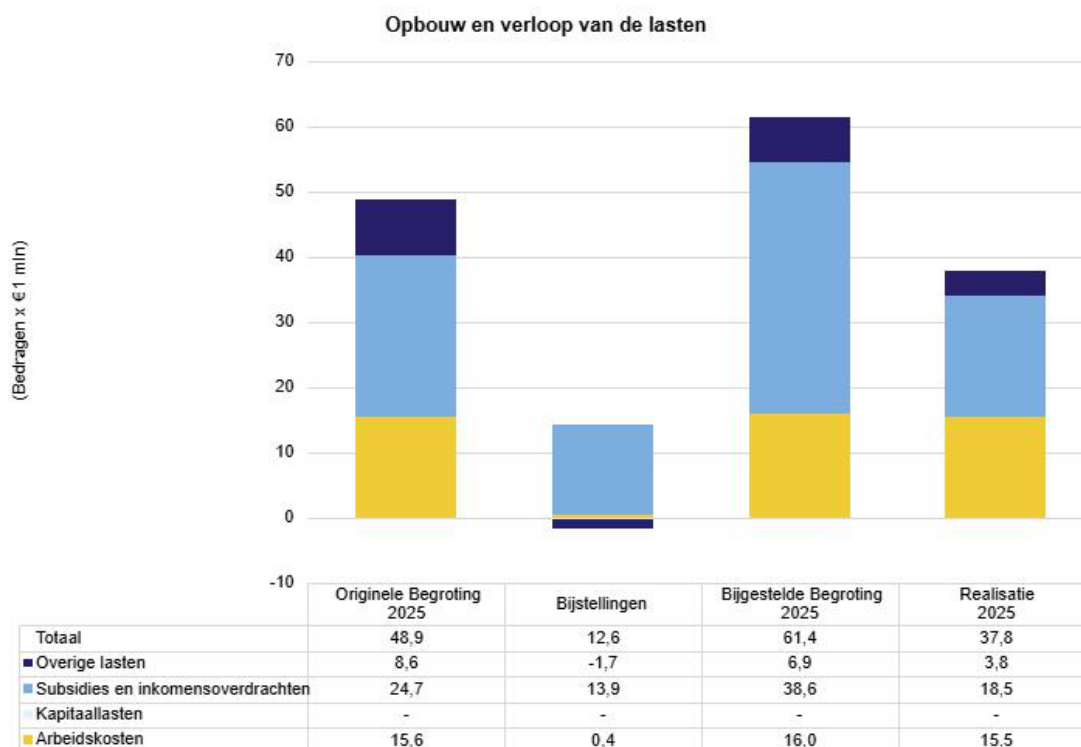
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Vershil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 6-1 Wonen					
6-1-1 Voldoende betaalbare huisvesting voor iedereen	34.596	12.631	47.227	26.211	21.016
6-1-2 Toekomstbestendig bouwen	2.795	607	3.402	2.122	1.280
Totaal beleidsdoel 6-1	37.391	13.238	50.629	28.333	22.296
Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap					
6-2-1 Ruimtelijke strategie	7.096	514	7.610	6.502	1.108
6-2-2 Regie op evenwichtige toedeling functies en/of locatie	4.383	-1.197	3.186	2.928	258
Totaal beleidsdoel 6-2	11.479	-683	10.796	9.430	1.366
Totaal Lasten	48.870	12.555	61.425	37.763	23.662
Baten					
Beleidsdoel 6-1 Wonen					
6-1-1 Voldoende betaalbare huisvesting voor iedereen	-583	-5.295	-5.878	-3.535	-2.343
Totaal beleidsdoel 6-1	-583	-5.295	-5.878	-3.535	-2.343
Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap					
6-2-1 Ruimtelijke strategie	0	-98	-98	-124	26
6-2-2 Regie op evenwichtige toedeling functies en/of locatie	0	0	0	14	-14
Totaal beleidsdoel 6-2	0	-98	-98	-110	12
Totaal Baten	-583	-5.393	-5.976	-3.645	-2.331
Saldo lasten en baten Ambitie 6	48.287	7.162	55.449	34.118	21.331

Toelichting lasten

Beleidsdoel 6-1 Wonen

Subsidieregeling Wonen Provincie Zuid Holland € 19,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Het subsidieplafond Wonen Zuid-Holland voor 2025 (€ 26,7 miljoen) is volledig uitgeput. Hoewel het subsidieplafond 2025 volledig is uitgeput wordt een belangrijk deel van de lasten niet in 2025 genomen, maar in latere jaren, omdat de activiteiten ook in latere jaren plaatsvinden.</p> <p>Het financieel resultaat op de Subsidieregeling Wonen heeft de volgende oorzaken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een bedrag van € 14,3 miljoen wordt gestort in de egalisatiereserve lastneming subsidies. Dit, omdat de verleningen uit 2025 tot meerjarige lasten gaan leiden. Deze lasten mogen, vanwege de verslagleggingsvereisten pas financieel verantwoord worden als de prestatie door de subsidieontvanger is geleverd. Met deze storting in de reserve kunnen we deze meerjarige lasten dekken. • Daarnaast is in 2025 sprake van terugvorderingen en lagere vaststellingen van diverse subsidies met een bedrag van € 3,4 miljoen. Hiervan wordt € 2,9 miljoen gestort in de Bestemmingsreserve Wonen, zodat deze middelen beschikbaar blijven voor toekomstige woonopgaven. Het bedrag van € 0,5 miljoen heeft betrekking op de SPUK regeling Flexpool en wordt separaat overgeheveld naar 2026. 	

- Daarnaast is voor de projectsubsidie Maasterras € 3,1 miljoen gereserveerd in 2025. Aangezien dit project pas vanaf 2026 tot uitvoering komt, wordt het budget uit 2025 overgeheveld naar 2026 en verder. Ook deze middelen worden gestort in de egaliseringsreserve lastneming subsidies, om de toekomstige lasten te kunnen dekken.
- Voor de voorgenomen nieuwe subsidieregeling Zorggeschikte woningen is in 2025 € 0,5 miljoen gereserveerd. Deze middelen zijn in 2025 niet gerealiseerd en worden via de bestemmingsreserve Wonen meegenomen naar 2026.
- In 2025 is gebleken, dat diverse wijzigingen in de lastneming van subsidies per saldo een nadeel hebben opgeleverd van € 1,7 miljoen. Dit komt met name doordat uit het verleden te weinig budget is overgeheveld naar 2025 om "oude" subsidie lasten te kunnen dekken (€ 1,1 miljoen). Daarnaast is gebleken dat bij de Najaarsnota 2025 te veel is doorgeschoven naar 2026 (€ 0,6 miljoen).

SPUK regeling Woondeals € 0,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Vanuit de SPUK regeling Woondeals worden begrotingssubsidies beschikbaar gesteld voor de diverse regio's ten behoeve van de Versnellingstafels. Alle vijf de subsidies zijn aangevraagd, waarvan drie in 2025 ook zijn gerealiseerd, maar van een tweetal subsidies landen de lasten in 2026. Daarnaast wordt een deel van de SPUK regeling intern ingezet voor de Woondeals. Ook hierop heeft nog geen besteding plaatsgevonden. Per saldo leidt dit tot een onderschrijding van € 0,8 miljoen.</p>	

Budget Motie 1299: Uitvoeren projectbesluit om sociale huurwoningen te realiseren € 0,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Bij de begrotingsbehandeling 2024 heeft PS een budget toegekend ter uitvoering van Motie 1299 vaststellen Projectbesluit. In 2024 is een deel hiervan ingezet in het kader van de proactieve aanwijzingen. In 2025 liepen er nog diverse proactieve aanwijzingen, waarbij de verwachting is dat dit met name in 2026 tot kosten gaat leiden. Per saldo leidt dit tot een onderschrijding van € 0,6 miljoen.</p>	

Expertpool realisatie Woningbouw € 0,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>In 2025 is het Provinciaal Programma Realisatie Woningbouw van start gegaan. Onderdeel hiervan zijn de experts realisatie Woningbouw. Vanwege de opstartfase van dit programma is in 2025 niet alle beoogde inzet van de experts ook daadwerkelijk uitgevoerd. Per saldo leidt dit tot een onderschrijding van € 0,5 miljoen.</p>	

Apparaatslasten € 0,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>De verschillen in apparaatslasten zijn op totaalniveau toegelicht in de paragraaf arbeidscapaciteit.</p>	

Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap

Ontwikkeling Landschapspark € 1 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Voor de begrotingssubsidies ten behoeve van het Landschapspark zijn al twee subsidieaanvragen ontvangen. door een langere doorlooptijd vindt de subsidieverlening pas plaats in het eerste kwartaal van 2026.</p>	

Ruimtelijk voorstel € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Deze gebiedsgerichte aanpak is in opbouw. Er is met veel partijen samengewerkt. De opbouw van relaties en het vervolgens gezamenlijk vorm geven aan producten kost veel doorlooptijd. Hierdoor konden niet alle beschikbaar gestelde middelen ingezet worden.</p>	

Gebiedsgericht werken € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Het afgelopen jaar is een begin gemaakt met het kritisch doorlichten van de wijze waarop de provincie gebiedsgericht werkt. Dit proces loopt door in 2026. Hierdoor zijn niet alle beschikbare middelen weggezet.</p>	

Verschillende kleine afwijkingen € 0,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
De rest van het verschil bestaat uit een aantal overige afwijkingen.	

Apparaatslasten € 0,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
De verschillen in apparaatslasten zijn op totaalniveau toegelicht in de paragraaf arbeidscapaciteit. Zie Paragraaf Arbeidscapaciteit .	

Toelichting baten

Beleidsdoel 6-1 Wonen

SPUK flexpoolmiddelen € 1,5 miljoen (n)	Bestaand beleid
De lagere baten dan begroot voor de SPUK Flexpool middelen heeft te maken met de eerder genoemde onderschrijving aan de lastenkant van € 1 mln. op de SPUK Flexpool 3 ^e tranche (experts € 0,5 mln. en niet ingezette arbeidscapaciteit € 0,5 mln.) Daarnaast is er vanuit de 1 ^e en 2 ^e tranche € 0,5 mln. aan subsidies teruggevorderd. Per saldo gaat het om € 1,5 mln. wat hiermee beschikbaar komt in 2026.	

Woondeals € 0,8 miljoen (n)	Bestaand beleid
Vanwege de eerder genoemde onderschrijving bij de Woondeals zijn er ook minder SPUK middelen hiervoor ingezet dan begroot. Deze middelen zijn in 2026 weer inzetbaar.	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in [Bijlage 1](#).

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 6-1 Wonen					
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	0	0	17.427	-17.427
Subsidieregeling wonen Zuid-Holland	20.000	0	20.000	16.882	3.118
Totaal beleidsdoel 6-1	20.000	0	20.000	34.309	-14.309
Totaal Lasten	20.000	0	20.000	34.309	-14.309
Baten					
Beleidsdoel 6-1 Wonen					
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	-4.234	-4.234	-4.234	0
Subsidieregeling wonen Zuid-Holland	-5.000	-1.550	-6.550	0	-6.550
Totaal beleidsdoel 6-1	-5.000	-5.784	-10.784	-4.234	-6.550
Totaal Baten	-5.000	-5.784	-10.784	-4.234	-6.550
Saldo lasten en baten Ambitie	15.000	-5.784	9.216	30.075	-20.859

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Commanditaire vennootschap Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland C.V. (ONW)

Zuid-Holland neemt sinds 2002 samen met de gemeente Westland, de Bank Nederlandse Gemeenten, en het Hoogheemraadschap van Delfland als vennoot deel in de ONW. Het doel van deze C.V. is om het Westland verder te kunnen laten ontwikkelen, in het bijzonder door het bouwen van woningen. Het financieel belang in deze C.V. is 6,83%. Zuid-Holland is stille vennoot. Dat betekent dat zij geld heeft ingelegd, maar niet het recht heeft om te beslissen.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 6](#).

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

De beleidsambitie Gezond en veilig Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Het beleidsdoel Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 7-1-1 Luchtkwaliteit en verminderen geurhinder

De provincie zet zich in om de luchtkwaliteit te bevorderen en geurhinder te beperken met als doel de gezondheidsschade aan mensen en de schade aan de natuur te reduceren. De provincie streeft ernaar om in 2030 de EU-grenswaarden voor luchtkwaliteit, zoals vastgelegd in de herziene EU-richtlijn luchtkwaliteit, te behalen. De advieswaarden van de WHO vragen om een halvering van de wettelijke grenswaarde voor fijnstof. Om deze advieswaarde te behalen wordt samengewerkt met andere partijen om ook aan de wettelijke Europese luchtkwaliteitseisen te voldoen.

Om de luchtkwaliteitsdoelen te behalen heeft de provincie met haar partners het Schone Lucht Akkoord gesloten. In het akkoord staan maatregelen ter verbetering van de luchtkwaliteit. Daarnaast worden provinciale maatregelen ter verbetering van luchtkwaliteit genomen en wordt het instrumentarium in het kader van Vergunningverlening toezicht en handhaving (VTH) ingezet. Zo draagt de provincie bij aan een gezonde woon- en leefomgeving.

Het geurhinderbeleid is bedoeld om de geurhinder door bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag te beperken tot een acceptabel niveau.

Wat hebben we bereikt?

In 2025 is met verschillende maatregelen de luchtkwaliteit verder verbeterd. Hierdoor komen de provinciale ambities voor 2030 een stap dichterbij.

Geurhindervoorschriften zijn opgenomen in relevante vergunningen getoetst door Omgevingsdiensten.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

In het Programma Luchtkwaliteit is een stap gezet in het realiseren van de advieswaarden van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) zoals die in 2019 golden. We namen deel aan het Schone Lucht Akkoord (SLA) en voerden maatregelen uit het SLA uit. Het SLA sluit aan op de ambities van de provincies. Uitvoering vindt plaats door:

- actieve begeleiding van vastgesteld beleid in andere beleidssectoren van de provincie, zoals schone mobiliteit en energiebeleid,
- het toepassen van scherper vergunnen,
- burgers actief te begeleiden in 'citizen science' projecten,
- het ondersteunen van gemeenten bij het nemen van luchtkwaliteitsmaatregelen.
- samenwerking met andere overheden.

De uitvoering van het SLA ligt voor een belangrijk deel bij andere overheden. De provincie spreekt hen aan en ondersteunt waar mogelijk. De provincie heeft diverse regionale bijeenkomsten voor de gemeenten georganiseerd via de Omgevingsdiensten die hiertoe opdracht hebben gekregen. Daarnaast is in oktober een provinciale bijeenkomst gehouden. Luchtkwaliteitsmaatregelen, waaronder Schoon en Emissieloos Bouwen (SEB) en houtstook, hebben hierin praktische handvatten gekregen.

De provincie is begonnen met het vernieuwen van vergunningen van de raffinaderijen met het uitgangspunt scherper vergunnen. Het doel daarbij is de uitstoot maximaal te beperken. Hier is de meeste luchtkwaliteitswinst te behalen.

Eind 2024 heeft de Europese Commissie de herziene richtlijn luchtkwaliteit aangenomen. In 2025 heeft de provincie verschillende overleggen met het Rijk, provincies en gemeenten gevoerd over de doorvoering hiervan in de Nederlandse wetgeving. Daarnaast zijn ook diverse overleggen gevoerd over nieuwe maatregelen die ervoor moet zorgen dat de nieuw gestelde grenswaarden per 2030 behaald kunnen worden.

In voorbereiding op mogelijk aanvullende maatregelen heeft de provincie in 2025 onderzoeken uitgevoerd naar oxidatief potentieel (de schadelijkheid van verschillende typen/onderdelen van fijnstof), ultrafijnstof en emissies van de glastuinbouw.

Bronmaatregelen voor het beperken van geurhinder

Een bedrijf dat potentieel geurhinder kan veroorzaken krijgt vergunningvoorschriften die passen bij het bedrijf en de omgeving.

De provincie heeft in samenwerking met andere provincies en Omgevingsdiensten een bijdrage geleverd aan een nieuwe handreiking over geur en Industrie.

Verbetering luchtkwaliteit

- De vaste maatregelen uit het Schone Lucht Akkoord werden uitgevoerd. Daarnaast voerde de provincie verschillende aanvullende maatregelen uit die bijdragen aan het verbeteren van de luchtkwaliteit, met name binnen de beleidsthema's mobiliteit en energie.

- De provincie verwerkte alle vergunningaanvragen volgens de werkwijze scherper vergunnen. Daarnaast zijn in 2025 de raffinaderijvergunningen vernieuwd volgens deze werkwijze. Per vergunning wordt gestreefd om zoveel mogelijk aan de onderkant van de Best beschikbare technieken (BBT)-range te vergunnen
- De provincie heeft bij smog het provinciale draaiboek geactualiseerd en gehanteerd.
- De provincie heeft in samenwerking met het IPO een position paper over de implementatie van de herziene richtlijn luchtkwaliteit opgesteld en diverse overleggen met het rijk hierover gevoerd.
- De provincie heeft in september 2025 in samenwerking met Zero Emission Services een laadstation in Alblaserdam geopend.

Beleidsprestatie 7-1-2 Verminderen van geluidhinder

De belangrijkste provinciale verantwoordelijkheden voor geluidhinder concentreren zich op de provinciale infrastructuur, provinciale milieubelastende activiteiten, regionale luchthavens en stilte- gebieden. De inzet is gericht op het voorkomen en verminderen van geluidhinder door weg- (en rail) verkeer, luchtvaart en industrie (zoning en vergunningverlening) en het aanwijzen en beschermen van stiltegebieden. Maatschappelijk gewenste ontwikkelingen (op het gebied van bijvoorbeeld economie, verkeer en vervoer) moeten kunnen plaatsvinden terwijl tegelijkertijd de burger wordt beschermd tegen geluidhinder.

De provincie wil als bevoegd gezag voor kleine en recreatieve luchthavens milieurandvoorwaarden scheppen waarbinnen kan worden voldaan aan de maatschappelijke behoefte aan luchtvaart.

De werkwijze bij de vergunningverlening, toezicht en handhaving is uitgewerkt in de Nota vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Voor nestgeluid afgemeerde schepen bevordert de provincie dat dit wordt meegenomen bij nieuwe ontwikkelingen.

Wat hebben we bereikt?

Door slimme ruimtelijke ordening wordt geluidsoverlast bestreden. Daar waar geluidsoverlast optreedt, wordt met behulp van burgermetingen en beantwoording van klachten meer grip op de ervaren geluidsoverlast nagestreefd. Voor nestgeluid zijn afspraken met gemeenten en bedrijven gemaakt in het interim beleidskader. Dat betekent dat ook voorafgaand aan het instellen van geluidproductieplafonds rekening wordt gehouden met nestgeluid.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- Het Actieplan Geluid is dit jaar afgerond.
- De uitvoering van het Actieplan Geluid bestond in 2025 uit
  - het afdoen van een groot aantal klachten, waarbij het in alle gevallen vragen betrof over bovenwettelijke geluidhinder
  - de voorbereiding van een drietal geluidsschermen
  - het ter beschikking stellen van een aantal geluidmeters ten behoeve van monitoring door burgers.
- Het opstellen van ontwerp geluidproductieplafonds is met een beperkte vertraging afgerond en komt in het eerste kwartaal van 2026 in besluitvorming. Hiervoor is veel uitzoekwerk verricht.
- Voor de sanering van woningen in Katwijk is een maatregel in voorbereiding, in het kader van geluidsanering van woningen van voor 1986.
- Ten behoeve van de koers voor geluidproductieplafonds rond de Rotterdamse haven zijn geluidonderzoeken gedaan, geïnventariseerd welke toekomstige geluidruimte voor industrie in transitie, woningbouw en gezonde leefomgeving wordt verwacht en is overleg gevoerd met alle betrokken partijen.
- Er is een interactieve website in beta-vorm opgezet ten behoeve van het inventariseren van geluidmaatregelen bij geluidhinder (op basis van de Inspiratiegids Geluid van de Universiteit Leiden).

- Voor investeringen in leefomgevingskwaliteit rondom de haven zijn middelen gevonden en bestemd vanuit Netten op Zee (aanlanding windenergie).
- Het burgermeetnet Rotterdam The Hague Airport (RTHA) is in uitvoering, maar een jaar vertraagd door problemen bij de uitvoerende partij DCMR.
- Uit de gesprekken met het ministerie van I&W is de voorbereiding op een burgermeetnet Schiphol voortgekomen.
- In verschillende overleggen met het Rijk, gemeenten en burgers is blijvend het gesprek gevoerd over geluidhinder door Schiphol en RTHA.
- De bebording rond stiltegebieden in Zuid-Holland is weer compleet gemaakt.
- Er is een eerste stap gezet in een monitoringssysteem voor stiltegebieden (aanschaf van een pilotsysteem).

Beleidsprestatie 7-1-3 Externe veiligheid

Het doel is een veiliger Zuid-Holland door de risico's van activiteiten met gevaarlijke stoffen te beperken. Dit doet de provincie door eisen te stellen aan dergelijke risicovolle activiteiten, te sturen op hun locatie, en te sturen op locaties waar (zeer) kwetsbare gebouwen gerealiseerd worden. Het minimaliseren van de kans dat grote groepen mensen slachtoffer worden van ongevallen met gevaarlijke stoffen staat hierbij centraal. Hiervoor maakt de provincie gebruik van het (berekende) groepsrisico en de in de verordening vastgestelde oriëntatiewaarde. Via de provinciale Omgevingsverordening bevordert de provincie zowel het clusteren en verantwoord combineren van risicovolle activiteiten, als het gebruik van veiligheid als ontwerpprincipe. Daarnaast richt de provincie zich met haar nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) op het reduceren van risico's bij risicovolle bedrijven waar de provincie bevoegd gezag is.

Wat hebben we bereikt?

De provincie let bij ruimtelijke ontwikkelingen en vergunningen altijd op de veiligheid van mensen in de omgeving. Bij alle plannen en activiteiten is gekeken naar het groepsrisico. Dat is het risico dat veel mensen tegelijk slachtoffer kunnen worden bij een incident met gevaarlijke stoffen. Zo ziet de provincie waar de risico's groter worden en waar extra maatregelen nodig zijn. Waar dat nodig is, zijn extra veiligheidsmaatregelen verplicht en worden ze toegepast. Zo blijft de kans op slachtoffers klein.

Gemeenten gebruiken een uniform afwegingskader uit de provinciale Omgevingsverordening. Voor vergunningen van milieubelastende activiteiten, waarvoor de provincie bevoegd is, is een vergelijkbaar kader gemaakt. Zo wordt veiligheid op een duidelijke, vaste manier meegenomen in gemeentelijke plannen en besluiten.

Daarnaast heeft de provincie gekeken naar nieuwe veiligheidsrisico's, bijvoorbeeld door de energietransitie. Hierbij is onderzocht wat de provincie kan doen om deze risico's te beperken. Dit legt de basis voor verder beleid over veiligheid in de omgeving.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

De provincie heeft alle belangrijke veranderingen in gemeentelijke plannen over gevaarlijke stoffen bekeken. Ze heeft de plannen getoetst aan het provinciale beleid voor externe veiligheid en de regels in de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening. Als een plan niet aan de regels voldeed, is hierover overleg gevoerd en soms is er een officiële reactie in de vorm van een zienswijze gegeven. Ook alle belangrijke vergunningen voor milieubelastende activiteiten zijn door de omgevingsdiensten gecontroleerd op externe veiligheid. In 2025 heeft de provincie bovendien meegewerkt aan de opleiding van toekomstige specialisten op het gebied van omgevingsveiligheid.

Interbestuurlijk overleg omgevingsveiligheid Zuid-Holland

De provincie nam actief deel aan de landelijke Meerjarenagenda Versterking Omgevingsveiligheid en droeg bij aan de landelijke samenwerking op dit gebied. Zo blijft de omgevingsveiligheid de komende jaren landelijk op de

agenda staan van het Interprovinciaal Overleg (IPO) Dat is belangrijk in verband met nieuwe risico's die ontstaan als gevolg van de energietransitie.

Het contact met gemeenten, veiligheidsregio's en Omgevingsdiensten is belangrijk om voor een veilige leefomgeving te kunnen zorgen. Dit netwerk hebben we verder versterkt. Om gemeenten en veiligheidsregio's te helpen om de kwaliteit van hun veiligheidsonderzoeken te verbeteren heeft de provincie een handreiking opgesteld. We organiseerden een gezamenlijke netwerkdag en hadden regelmatig overlegmomenten. Er is onderzoek gedaan naar hoe het netwerk versterkt kan worden. Er zijn nieuwe structurele overlegvormen opgestart en de focus komt meer te liggen op het activeren van gemeenten

Inzichtelijke risicodata omgevingsveiligheid

De risicogegevens zijn gedeeld via het Register Externe veiligheid. Via dat register wisselen overheden informatie over externe veiligheid uit en wordt informatie. Het publiek kan de informatie inzien in de Atlas Leefomgeving. Inwoners kunnen via de Atlas zien welke externe veiligheidsrisico's er in hun omgeving zijn. Ook is risico-informatie geleverd aan de Monitor Leefomgeving Provincie Zuid-Holland

Omgevingsveiligheid als ontwerpvariabele bij nieuwe ontwikkelingen

De energietransitie vraagt meer aandacht voor het terugdringen van risico's bij risicovolle bedrijven. Er wordt alles aan gedaan om de kans op incidenten zo klein mogelijk te houden. Met partners is verkend welke maatregelen er genomen kunnen worden om de risico's te beheersen, zoals opleidingseisen.

Regie voeren op provinciale en bovengemeentelijke thema's omgevingsveiligheid

De energietransitie is in volle gang en brengt nieuwe veiligheidsrisico's met zich mee. De provincie droeg actief bij aan het nieuwe rijksbeleid voor waterstofdragers. Vooral de transitie van de industrie in de haven vroeg in 2025 (net als in 2024) veel aandacht en inzet van de provincie. Dit heeft te maken met de verwachte importstromen van nieuwe energiedragers, die andere gevaareigenschappen hebben dan fossiele brandstoffen, en nieuwe soorten bedrijven die zich in het havengebied willen vestigen. Samen met de al aanwezige grote hoeveelheid risicovolle bedrijven in dit gebied, de benodigde ruimte voor de grondstoffentransitie en de woningbouwopgave van gemeenten in de buurt is het inpassen van al die activiteiten een complexe puzzel. De provincie droeg actief bij aan het waarborgen van de veiligheid bij het vervoer van gevaarlijke stoffen: bij de voorgenomen wijziging van het rijksbeleid blijven wij aandacht vragen voor gebruik van de veiligste routes en modaliteiten. Ook blijven wij ons inzetten voor een veilige leefomgeving rond spooreplacements.

In 2025 is ook onderzocht of het groepsrisicobeleid rondom Rotterdam The Hague Airport nog actueel is. Het onderzoek geeft aanleiding om het beleid rondom de luchthaven te herzien bij de volgende grote herziening van het Omgevingsbeleid. De provincie heeft een besluit voorbereid over het beschikbaar stellen van de provinciale- en waterschapswegen voor het vervoer van gevaarlijke stoffen om de risico's voor dichtbevolkte gebieden te minimaliseren.

Verkenning naar transities met een impact op omgevingsveiligheid

In samenwerking met partners is verder onderzoek verricht naar de effecten van de energietransitie in de haven. Met de uitkomsten van dit onderzoek vinden gesprekken plaats over de doelmatigheid van het veiligheidsbeleid in de haven. De provincie heeft daarnaast nog onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van elektriciteitsopslag en de rol van de provincie daarbij. Dit heeft geresulteerd in een informatieblad voor gemeenten.

Visieontwikkeling op bestaande combinaties tussen risicobron en zeer kwetsbare gebouwen

De provincie heeft in samenwerking met gemeenten gekeken naar de mogelijkheden van een visie. De conclusie is dat dit een taak is voor gemeenten. In 2026 schrapt de provincie dit onderdeel uit het omgevingsprogramma. We gaan gemeenten activeren om hier een visie op te ontwikkelen.

Beleidsprestatie 7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwatersysteem

De provincie bevordert het duurzaam beschermen, benutten en beheren van de bodem & de ondergrond, zowel door middel van haar eigen beleid als door het beïnvloeden van dat van andere overheden. Het gaat hier om het beschermen en beheren van de kwaliteit van het bodem-grondwatersysteem in relatie tot het verantwoord aanbrengen, beheren en afbouwen van functies in de ondergrond. De provincie zet voor deze beleidskeuze in op:

- Het optimaal benutten en beheren van bodem en ondergrond
- Het beschermen en beheren van het bodem- en grondwatersysteem
- De nazorg van stortplaatsen in het kader van de Wet Milieubeheer

Wat hebben we bereikt?

Ook is in 2025 gewerkt aan de spoedopgave en zijn er 6 locaties afgerond. Er resteren op 1 januari 2026 nog 28 spoedlocaties en 12 nazorglocaties.

De aanpak van diffuus lood in de bodem is zo goed als afgerond. Ook is een pilot afgerond naar het onderzoeken van PFAS op 24 potentiële bronlocaties. De uitkomsten zijn bekend en de opgedane ervaringen worden meegenomen bij verdere werkzaamheden voor het inzichtelijk maken van de PFAS bodemopgave.

De provincie geeft advies aan gemeenten, waterschappen en omgevingsdiensten bij ruimtelijke plannen en gebiedsontwikkelingen, zoals Zuidplaspolder, Gnephhoek en Sliedrecht-Noord. Hierbij gebruikt de provincie het 3D-Instrumentarium, een manier om de ondergrond en de bovengrond samen te bekijken.

Daarmee wordt - als goed voorbeeld voor al onze partners in de ruimtelijke planvorming - concrete invulling gegeven aan twee artikelen vanuit de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening met betrekking tot risico's van klimaatverandering en klimaat adaptief ruimtelijk ontwikkelen.

Met het 3D-Instrumentarium werkt de provincie volgens de 33 keuzes van 'Water en Bodem Sturend' (WBS). Sinds 2024 is hier ook de factor tijd bijgekomen, waardoor het nu 4D-Ordening heet. In 2025 is het ambtelijk netwerk met de vijf Omgevingsdiensten aantoonbaar verdiept, versterkt en verbreed. Dat gebeurde vooral op verzoek van deze Omgevingsdiensten. Elke Omgevingsdienst organiseerde een bijeenkomst met haar gemeenten om WBS samen verder concreet te maken. De provincie hielp de Omgevingsdiensten met de uitvoering van werkplannen.

Gemeenten maken bodemenergieplannen, waarmee ze het thema energie praktisch invullen binnen 4D-Ordening.

De provincie adviseert ook het ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG) over de Mijnbouwwet, zodat provinciale belangen goed worden meegenomen.

Het provinciaal beheer van de gesloten stortplaatsen zorgt ervoor dat de gesloten stortplaatsen nauwelijks schadelijke effecten hebben op het milieu.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Beschermen en beheren van het bodem- en grondwatersysteem

De aanpak van diffuus lood is zo goed als afgerond. Alleen in Schoonhoven resteert nog een opgave. Hier is in 2025 gestart met onderzoek in particuliere achtertuinen. Afronding van dit onderzoek is gepland in 2026.

Voor PFAS is gestart met een pilot van bodemonderzoek op 24 locaties. De uitkomsten zijn bekend en de opgedane ervaringen worden meegenomen bij verdere werkzaamheden voor het inzichtelijk maken van de PFAS bodemopgave.

Daarnaast werken we samen met de koepels en Omgevingsdiensten aan uniforme kaders voor de sanering van PFAS in de bodem.

Aanvullend vindt met de andere provincies periodiek (intervisie) overleg plaats. Hier ligt de nadruk op het inzichtelijk maken van de omvang van de PFAS problematiek en de aanpak ervan.

Voor alle bodemmedewerkers bij de Zuid-Hollandse Omgevingsdiensten is ook in 2025 een brede bodem kennis- en netwerkdag georganiseerd.

Nazorg stortplaatsen in het kader van de Wet Milieubeheer

- Nazorggelden zijn beheerd door Fonds Nazorg. Het Fonds Nazorg heeft een eigen jaarrekening.
- Ter voorbereiding op de sluiting van een stortplaats wordt een goedkeuringsprocedure voor een nazorgplan gevolgd en er is een eindinspectie in uitvoering.
- In verband met de realisatie van een golfbaan op een gesloten stortplaats is toezicht uitgevoerd op de uitgevoerde aanlegwerkzaamheden.

Optimaal benutten en beheren van de bodem en ondergrond

De provincie stimuleert dat gemeenten bodemenergieplannen laten opstellen. Deze plannen zijn vooral gericht op benutting van warmte-koudeopslag. Warmte-koudeopslag (WKO) is een techniek om warmte en kou in de bodem op te slaan. De provincie verleent op basis van zo'n plan de benodigde vergunningen.

Voor stedelijk gebied dat wordt aangelegd dan wel gereconstrueerd, worden samen met de betreffende gemeente zogeheten bodemenergieprogramma's opgesteld. In 2025 is aan enkele van deze plannen gewerkt. De afronding wordt komend jaar verwacht. Hierbij wordt gewerkt op basis van de resultaten van de evaluatie van deze programma's uit 2023/2024. Zo wordt er in samenwerking met de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) meer aandacht besteed aan de uitwerking van deze programma's.

Ook is voor de gemeenten een instructieregel opgesteld, om onder de Omgevingswet goed te blijven kunnen samenwerken aan deze programma's. Deze is in de Provinciale Omgevingsverordening opgenomen. Tenslotte zijn 4 pilots voor Middelhoge en 1 pilot Hoge Temperatuur Opslag bodemenergie uitgewerkt, respectievelijk in samenwerking met de Greenport West Holland en de TU-Delft. Dit op basis van eerdere besluiten van GS. Verwacht wordt dat de pilots komend jaar kunnen beginnen (inclusief monitoring).

Voor vergunningen binnen de Mijnbouwwet heeft de provincie een wettelijke taak om advies aan het ministerie van Klimaat & Groene Groei (KGG) uit te brengen (aardwarmte, gas- en oliewinning). In 2025 gaven we zeven adviezen op het gebied van de Mijnbouwwet; zes voor geothermie en een voor gaswinning (verlenging).

In de Leidse regio heeft het ministerie van KGG vier opsporingsvergunningen verleend in grondwaterbeschermingsgebieden of gebieden die daarin op korte termijn voor gebruikt kunnen worden. De provincie maakte hiertegen bezwaar maar het bezwaar werd niet-ontvankelijk verklaard. De provincie werd als niet-belanghebbende aangemerkt. Hiertegen is beroep aangetekend. In 2024 heeft de rechtbank Den Haag de provincie in het gelijk gesteld. Het ministerie van KGG is hiertegen in hoger beroep gegaan. In 2026 is de behandeling bij de Raad van State.

Bij de herziening 2025 van het omgevingsbeleid is in de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening een nieuwe instructieregel opgenomen. Dit betreft artikel 7.41ff: “Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen dient rekening gehouden te worden met behoud en versterking van een klimaat robuust water- en bodemsysteem.”

In 2025 zijn de aardkundige waarden regelmatig bijgewerkt met nieuwe input vanuit de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Aardkundige waarden zijn de onderdelen van het landschap die iets vertellen over de natuurlijke ontstaanswijze van het gebied. Bijvoorbeeld een duin of een stroomrug. De gegevens zijn input voor de Herziening Omgevingsbeleid 2025.

Beleidsprestatie 7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) van milieuwetgeving

Bedrijven in Zuid-Holland behoren tot de meest innovatieve ter wereld en zijn belangrijk voor werkgelegenheid, maar moeten ook veilig zijn met zo min mogelijk uitstoot van gevaarlijke stoffen om zo een gezonde en veilige leefomgeving te bevorderen. Hiervoor worden de instrumenten vergunningverlening, toezicht en handhaving ingezet om voor een goede milieukwaliteit (luchtkwaliteit, bodem, geluid en externe veiligheid) binnen het wettelijk kader te zorgen. De uitvoering van deze provinciale taken gebeurt door vijf Zuid Hollandse Omgevingsdiensten. Daar waar dat noodzakelijk is, pakken we als provincie zelf de regie om hier sturing aan te geven en nieuw beleid te ontwikkelen. Zo kan VTH-instrument via het stellen van aangescherpte voorwaarden of door ruimte te scheppen voor experimenten op verantwoorde wijze ingezet worden voor gewenste transitie richting een duurzamer energiebeleid en circulaire economie.

Wat hebben we bereikt?

Binnen de kaders van de Nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) is uitvoering gegeven aan implementatie van landelijke afspraken ter verbetering van het VTH-stelsel. Omgevingsdiensten zijn gemonitord op uitvoering van de hen gemandateerde provinciale taken, er zijn acute dossiers opgepakt en beleid is bijgesteld als dat nodig was. Ook is VTH ingezet als instrument om andere ambities voor de verbetering van de leefomgeving vorm te geven. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het zo scherp mogelijk vergunnen om de luchtkwaliteit in Zuid-Holland te verbeteren of intensievere administratieve controles van afvalstromen om juiste verwerking te bevorderen. Tenslotte speelt de provincie een actieve centrale rol in het aanjagen van het samenwerkingsprogramma van de vijf Zuid-Hollandse Omgevingsdiensten.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Met onze Omgevingsdiensten en VTH-partners zijn wij voortdurend in gesprek over de uitvoering van milieutaken. Daar waar nodig wordt beleid bijgesteld. Aangezien de Nota VTH recent nog gewijzigd is, was bijstelling dit jaar niet nodig.

In 2025 zijn alle nieuwe vergunningaanvragen behandeld volgens de methode “scherper vergunnen”, om de luchtkwaliteit te verbeteren. Ook is begonnen deze methode te gebruiken bij het vernieuwen van bestaande vergunningen. Dit gebeurt per sector. Zo zijn in 2025 de vergunningen van raffinaderijen, waar de meeste winst voor de luchtkwaliteit te behalen is, bijgewerkt.

In 2025 hebben de vijf Omgevingsdiensten het hele jaar door gesprekken gehad over de voortgang en uitvoering van hun milieutaken. Waar nodig is bijgestuurd of zijn taken opnieuw geprioriteerd.

Bij een groot oliebedrijf is het verscherpte toezicht opgeheven en bij een ander Seveso-bedrijf wordt nog steeds verscherpt toezicht gehouden. Provinciale Staten zijn hiervan op de hoogte gesteld. Samen met de andere provincies heeft Zuid-Holland deelgenomen in de landelijke pilot om financiële zekerheidstelling op te nemen in

de vergunningen van complexe bedrijven. De pilot liep in 2025 en wordt geëvalueerd zodat er zo veel mogelijk gezamenlijk door alle provincies een vervolg aan kan worden gegeven.

In 2025 zijn in het dossier Chemours weer stappen gezet voor het verder reduceren van emissies naar water en lucht. Op 7 februari 2025 heeft de rechtbank uitspraak gedaan over de revisievergunning en is de vergunning uit 2022 grotendeels in werking. PFAS is recent opgenomen in OSPAR, een verdrag ter bescherming van de Noord-Oost Atlantische Oceaan. Alle aangesloten landen, waaronder Nederland, hebben een verplichting om deze stoffen te minimaliseren. Daarmee worden alle PFAS in Nederland nu bestempeld als Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS). Hoewel in het dossier Chemours alle PFAS al werden behandeld als ZZS, is dit een flinke steun in de rug en een ondersteuning van ons beleid. Het Rijk heeft aangekondigd samen met provincie en andere overheden te willen verkennen of er met het bedrijf Chemours afspraken kunnen worden gemaakt over de verantwoordelijkheid voor het verleden en verdergaande bovenwettelijke afspraken over reductie van emissies. Recent aangenomen moties in de Staten roepen de provincie op om te komen tot dergelijke afspraken met de kanttekening dat dit niet mag leiden tot financiële bijdragen van de provincie aan reductiemaatregelen van het bedrijf. PS is met meerdere brieven en commissievergaderingen, en in maart in een besloten sessie, geïnformeerd over het dossier.

Het programma Altijd Actuele Digitale Vergunningverlening (AADV) heeft de applicatie Digi-V ontwikkeld. De Omgevingsdiensten DCMR en OZHZ maken gebruik van de applicatie om hun vergunningen inzichtelijk te maken. Beide Omgevingsdiensten zijn bezig met het omzetten van de papieren vergunningen naar digitale vergunningen in Digi-V. De andere Zuid-Hollandse diensten zijn ook aangesloten op Digi-V. Daarnaast zijn de Seveso-omgevingsdiensten van de provincies Brabant, Gelderland en Overijssel aangesloten op de applicatie. Het programma is in gesprek met nog enkele Omgevingsdiensten en met een Rijksinspectiedienst over aansluiting op Digi-V en bespreekt met het programma Digitalisering VTH van het Ministerie van I&W een mogelijk bredere uitrol van AADV-producten.

Op basis van een IPO-besluit eind 2024 zijn alle omgevingsdiensten in provinciale opdracht in 2025 begonnen met het aanschrijven van afvalverwerkende bedrijven die ZZS uitstoten, om een wettelijk verplicht Vermijdings- en Reductieplan (VRP) aan te leveren ter beoordeling uiterlijk in 2026. Dit zorgt voor een betere beheersing van ZZS-emissies bij de bewerking van ZZS-houdende afvalstromen.

In IPO verband blijven we in gesprek met het Rijk om het landelijke ZZS-emissie beleid te verbeteren. Zo is in 2025 gewerkt aan een landelijk beoordelingskader voor VRP's en zijn stappen gezet om ook voor potentieel zeer zorgwekkende stoffen landelijk een scherper beleid te kunnen voeren. Ook is in IPO verband met een position paper aandacht gevraagd bij het Rijk voor de PFAS-problematiek nu de Europese PFAS restrictie nog op zich laat wachten.

In 2025 is door de provincie samen met de DCMR het Circulaire Loket geopend waar ondernemers met al hun circulaire vragen terecht kunnen. Het loket is een samenwerkingsverband tussen alle diensten en wordt gecoördineerd door DCMR-milieudienst Rijnmond. Daarnaast zijn wij gestart om in de provinciale vergunningen voorschriften op te nemen ten behoeve van circulair grondstoffengebruik.

De DCMR heeft in 2025 de benodigde capaciteit beschikbaar gesteld voor de opzet van maatwerktrajecten ten behoeve van de verduurzaming van industrie in het Rijnmondgebied. Met het bedrijf Nobian zijn bijvoorbeeld eind 2024 bindende afspraken getekend over het versneld reduceren van de CO2 uitstoot. Het vergunningentraject hiervoor verloopt voorspoedig. Ook zijn er vergevorderde gesprekken met Alco Energy voor het tekenen van een Joint Letter of Intent. Ten slotte is in 2025 formeel de landelijke expertpool van start gegaan voor de inhoudelijke ondersteuning van het ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG) en de provincies bij het opzetten van de maatwerktrajecten.

Het ministerie van KGG heeft medio 2025 per brief de Kamer geïnformeerd over het stopzetten van een groot aantal maatwerktrajecten. Individuele gesprekken die KGG voert met de bedrijven gaan nog wel door. Deze gesprekken zijn niet meer gericht op CO2-reductie in 2030, maar gaan over de volgende fase van de maatwerkaanpak dat streeft naar 'net-zero' in 2050. Ook hier is de ondersteuning vanuit provincies en DCMR cruciaal.

Samen met haar gemeentelijke partners bij de Omgevingsdiensten heeft de provincie sinds 2021 een samenwerkingsprogramma tussen de diensten opgestart gericht op kennisdeling, gezamenlijk uitvoeren van (specialistische) taken en samenwerken waar dat kan. Deze samenwerking is in 2025 verder vormgegeven met de uitvoering van een gezamenlijk actieprogramma van elf projecten door de Omgevingsdiensten. Voorbeelden hiervan zijn gezamenlijk administratief toezicht, het samenvoegen van specialisten bedrijfsvoering bij één dienst ten behoeve van alle vijf de Omgevingsdiensten en één wervingswebsite voor vacatures. Ook is een programmateam ingericht dat de continuïteit van de samenwerking zal borgen en de voortgang van de projecten monitort. Het merendeel van de projecten lopen door in een nieuwe fase met een aanvulling of verdieping in 2026.

De ambtelijke coördinatie en begeleiding van de bestuurlijke begeleidingsgroep met wethouders en de gedeputeerde Milieu wordt gefaciliteerd vanuit de provincie.

Op 16 januari 2025 zijn afspraken gemaakt om de resultaten van het interbestuurlijke verbeterprogramma uit te voeren. Er is een modelmandaat ontwikkeld voor de taken van Omgevingsdiensten. Dit wordt aangepast voor Zuid-Holland en in het voorjaar van 2026 vastgesteld. Ook zijn een aantal van de Omgevingsdiensten begonnen met het opstellen van regionale uitvoeringsplannen samen met de provincie, gemeenten en alle andere VTH-ketenpartners; ook één van de landelijke afspraken.

De provincie werkt ook samen met andere provincies via het IPO om de landelijke afspraken uit te voeren. Zuid-Holland is hierbij betrokken bij de uitwerking van een provinciale coördinatierol VTH, de discussie over de financieringssystematiek van Omgevingsdiensten, het tekort aan middelen dat aan decentrale overheden ter beschikking wordt gesteld vanuit het rijk voor het VTH-stelsel, en de juridische omvorming van de vereniging van omgevingsdiensten ODNL.

Samen met andere provincies is een reactie voorbereid op het wetsvoorstel Versterking VTH, dat tot 16 januari 2026 ter consultatie heeft gelegen.

De operationele samenwerkingsafspraken zijn per Omgevingsdienst kort geëvalueerd en waar nodig zijn afspraken aangescherpt. De werking van het DSO blijft een aandachtspunt waar via IPO voortdurend aandacht voor gevraagd wordt.

Beleidsprestatie 7-1-6 Gezondheid en Welzijn

De provincie wil bijdragen aan het verbeteren van de gezondheid van haar inwoners, gezondheidsverschillen verkleinen en zorgkosten reduceren. Gezondheid is het resultaat van een groot aantal verschillende elementen, van milieufactoren als lucht en geluid, kwaliteit van de leefomgeving, de mogelijkheid tot recreatie en sport tot specifieke factoren zoals individuele leefstijl. De provincie definieert gezondheid vanuit de 'Positieve Gezondheid' benadering, een benadering die niet de ziekte maar een betekenisvol leven van mensen centraal stelt. De nadruk ligt hierbij op veerkracht, eigen regie en aanpassingsvermogen van de mens, in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven. Gezondheid gaat hierbij hand in hand met welzijn ofwel het gevoel van welbevinden.

Wat hebben we bereikt?

- **Gezondere voedselomgeving en groter bereik:** gezondheid is steviger verankerd in het provinciale voedselbeleid en het bereik van inwoners, leerlingen, studenten en lokale initiatieven rond gezonde voeding is vergroot.

- **Gezondheid structureel ingebed:** in zes gemeenten is gezondheid duurzaam opgenomen in omgevingsvisies en bijbehorende plannen via een schaalbare, praktisch toepasbare methodiek die ook breder toegepast kan worden.
- **Kennisdeling en opschaling versterkt:** een provinciale kennisinfrastructuur, netwerken en opschalingsfinanciering hebben bijgedragen aan versterkte samenwerking en versnelling van impact.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

De resultaten van het programma Gezondheid en Welzijn laten zien dat de inzet in 2025 heeft geleid tot concrete en meetbare opbrengsten voor inwoners, partners en beleid. De volgende resultaten zijn gerealiseerd:

Gezond voedsel en gezonde voedselomgeving

Het programma heeft bijgedragen aan de provinciale integrale Voedselvisie, met nadruk op het realiseren van een gezonde voedselomgeving. Deze inzet wordt ook landelijk uitgedragen via de City Deal Gezonde & Duurzame Voedselomgeving, waarin Zuid-Holland actief participeert.

Voedseleducatie in VO en mbo

De aandacht voor voedseleducatie in het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs is vergroot. Meer leerlingen en studenten zijn bereikt met kennis en vaardigheden rond gezonde voeding en voedingsgerelateerde keuzes, via lessen, praktijkactiviteiten en samenwerkingsprojecten met lokale partners.

Nieuwe Lunchcultuur en lokale initiatieven

De aanpak rond de Nieuwe Lunchcultuur is doorontwikkeld tot concrete actieprogramma's binnen bedrijfsnetwerken, waaraan inmiddels meer dan twintig bedrijven deelnemen. Daarnaast zijn via gerichte provinciale subsidieregelingen twintig sociale en lokale voedselinitiatieven ondersteund.

Gezonde leefomgeving

Een praktische methodiek voor de gezonde leefomgeving is ontwikkeld en toegepast in zes gemeenten. Dit heeft geleid tot structurele verankering van gezondheid in omgevingsvisies en bijbehorende vervolgplannen. De methodiek is geschikt voor bredere toepassing binnen Zuid-Holland.

Kennisinfrastructuur en opschaling

Het jaarlijkse Festival Gezond Verstand is in 2025 georganiseerd voor 270 bezoekers en fungeerde als platform voor kennisdeling, samenwerking en innovatie. Tijdens het festival is een aanjaagfinanciering voor opschalingsprojecten binnen het Healthy Society Programma aangekondigd. Inmiddels zijn zes projecten toegekend en loopt een nieuwe subsidieronde voor nog eens zes projecten. Ook is de Delta-actieagenda gepresenteerd.

Met de lancering en doorontwikkeling van gezondzuidholland.nl is daarnaast een centrale online hub gerealiseerd voor kennisdeling, samenwerking en zichtbaarheid van initiatieven.

Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport

Het beleidsdoel Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen

De provincie wil dat mensen meer naar buiten gaan om te ontspannen, bewegen of sporten. De provincie zet daarom, samen met partners, in op een goed netwerk van gebieden, voorzieningen en bestemmingen voor sport en recreatie. Ook stimuleert de provincie activiteiten die gericht zijn op een grotere deelname van bewoners aan sport en recreatie, met name van hierin ondervertegenwoordigde groepen.

Wat hebben we bereikt?

De provincie moedigt inwoners aan om naar buiten te gaan en te bewegen. Of dit nu is om te ontspannen of om actief bezig te zijn. We onderhouden onze eigen recreatiegebieden en -routes in Zuid-Holland en ondersteunden het beheer en de ontwikkeling van gebieden van andere eigenaren. Zo zorgden we ervoor dat gebieden goed begaanbaar zijn en blijven aansluiten bij de behoeften van recreanten. Het groen is op een aantrekkelijke manier beter te bereiken, juist ook vanuit de stad. We verbeterden de aansluiting tussen de verschillende groenblauwe netwerken. Dit zijn groene en waterrijke gebieden of gebiedjes die met elkaar zijn verbonden door recreatieve routes en zorgen voor een aantrekkelijke overgang van stedelijk- naar landelijk gebied. Recreatiegebieden, wandel-, fiets- en ruiterspaden, voorzieningen zoals (picknick)banken en sanitair worden steeds meer en steeds vaker gebruikt. Om die druk te verlagen, stelden we extra subsidiegeld beschikbaar om de kwaliteit van voorzieningen in recreatiegebieden te verbeteren en aan te passen aan de wensen van deze tijd.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

In maart vond de tweede netwerkdag Recreatie, Toerisme en Sport plaats. Centraal stond de vraag hoe we bestemmingen in balans houden als het aantal dag- en verblijfsrecreanten groeit. En hoe we zorgen voor een goede spreiding van bezoekers.

Beheer en ontwikkeling recreatiegebieden

- De provincie ondersteunde de recreatiegebieden via begrotingssubsidies en de subsidieregeling Beheer recreatiegebieden. De subsidieregeling zoals deze vanaf 2026 voor alle gebieden zal gelden, is op sommige punten aangepast. Het provinciaal normkostensysteem zorgt ervoor dat alle gebieden op dezelfde manier subsidie ontvangen. Eind 2025 is het nieuwe deel van de subsidieregeling opengesteld voor de periode 2026-2029. Hiermee is de overstap naar de nieuwe regeling gerealiseerd voor alle aanvragers.
- Het strand is het grootste recreatiegebied van Zuid-Holland. In 2025 ondertekende de provincie de verlenging van het Kustpact. Hierin staan afspraken over het behoud van de ruimtelijke kwaliteit zodat de kust een plek is en blijft waar het prettig is om te zijn. Ook beschrijft het Kustpact plannen om samen te werken aan de toeristische en recreatieve ontwikkeling van het kustgebied. In 2025 heeft de provincie meegedaan met een opruimactie van de stranden in Zuid-Holland: Beach clean up tour. En de provincie heeft in 2025 opdracht gegeven om een campagne te ontwikkelen om de hoeveelheid sigarettenpeuken op het strand te verminderen. Deze campagne start in 2026
- Met het project Kwaliteitsimpuls deelgebieden Vlietland werkt de provincie aan het verder uitvoeren van het ontwikkelperspectief Vlietland. Tijdens een bewonersavond begin 2025 heeft de provincie ideeën opgehaald voor het eerste ontwerp. Vervolgens is gestart met de voorbereiding zodat in 2026 de eerste projecten kunnen worden gerealiseerd.
- Eind 2025 zijn aantrekkelijke planten gepland als onderdeel van de geluid- en zichtwerende maatregelen langs de rijksweg A4 bij Vlietland. Voor de andere onderdelen heeft de provincie vergunningen aangevraagd voor het plaatsen van een geluidsscherm. De provincie heeft ook de bedrijven gekozen die de geluidschermen plaatsen. De uitvoering van de geluid- en zichtwerende maatregelen is daarmee in volle gang.
- Het Bentwoud bestond 25 jaar in 2025. Samen met betrokkenen organiseerde de provincie de Dag van het Bentwoud. Veel mensen kwamen die dag genieten van al het moois dat het Bentwoud te bieden heeft. Er was veel belangstelling voor de dag, ook vanuit de media.
- Voor de doorontwikkeling van het Bentwoud zijn verschillende ontwerpen gemaakt. Bijvoorbeeld voor een nieuw padenplan, vitaal en extra bos en de waterhuishouding. Deze plannen heeft de provincie gedeeld met Gebruikersplatform Bentwoud en de leden om advies gevraagd. Ook is er een nieuwe samenwerkingsovereenkomst Bentwoud 2026-2029 geschreven, die in 2026 is vastgesteld.
- Vanuit het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) en het Bos- en bomenbeleid heeft het Bentwoud subsidie ontvangen voor het planten van extra bomen.

Bevorderen groenparticipatie

De provincie heeft voor de periode 2025-2026 begrotingssubsidies gegeven aan het programma Mens & Natuur van IVN Natuureducatie en het programma de Groene Motor van het Zuid-Hollands Landschap (ZHL). Bij de Voorjaarsnota is ook nog extra geld beschikbaar gekomen voor het project De Groene Motor. Hierdoor kan ZHL verder met het programma 'Zelfdoen' voor de uitleen van gereedschap aan vrijwilligers.

In 2025 heeft Gezond Natuurwandelen geld gekregen via een begrotingssubsidie die loopt tot en met 2026. Dit geld is voor het uitbreiden en begeleiden van de wandelgroepen.

Eind 2025 kon bij de provincie ook subsidie worden aangevraagd voor het Groen doet Goed Programma 2026.

Ontwikkelen recreatief netwerk en beheer routestructuren

De provincie heeft het afgelopen jaar op verschillende manieren gewerkt aan het verbeteren van de kwaliteit van netwerken voor wandelen, fietsen, paardrijden en varen. Hiermee wil de provincie meer mogelijkheden bieden om te lopen, te fietsen, te paardrijden en te varen in en buiten de recreatiegebieden.

- Met de subsidieregeling Kwaliteitsimpuls recreatie heeft de provincie bijgedragen aan het inrichten van aantrekkelijke verblijfplaatsen in en buiten de stad. Met deze subsidieregeling:
  - zijn speelplekken ingericht op groene locaties in de stad, zoals bij kinderboerderijen;
  - zijn paden aangelegd die woonwijken verbinden met plekken om te ontspannen en recreëren;
  - zijn recreatieve voorzieningen gerealiseerd die de beleving in natuurgebieden versterken
  - en zijn projecten uitgevoerd ten bate van schone, veilige en duurzame waterrecreatie.
- Op verzoek van de routebeheerders heeft de provincie gekeken of route-eigenaren samen één organisatie kunnen vormen en of dit betaalbaar is. Het onderzoek laat zien dat dit kan. Er is budget beschikbaar gesteld voor het vervolg. Hieraan moet nog nadere invulling worden gegeven. Het is aan de routebeheerders en -eigenaren hiermee verder te gaan.
- De provincie heeft meebetaald aan landelijke organisaties voor fietsen en wandelen.
- De provincie heeft de waterrecreatietafels opgezet waarin betrokkenen overleggen over de water- en oeverrecreatie.
- De provincie heeft geld gegeven om boerenlandpaden toegankelijk te maken voor wandelaars en voor benodigdheden op deze paden. Andere organisaties maakten langdurige afspraken met boeren om wandelaars toe te laten op hun terrein.
- De provincie heeft meebetaald aan het aanleggen van nieuwe ruiterspaden en voor het ontwikkelen van knooppuntennetwerken in een paar gebieden. Voor het beheer van ruiterspaden organiseerde de provincie een bijeenkomst met verschillende terreinbeheerders om kennis te delen over het onderhoud van ruiterspaden.
- De provincie ondersteunt vier kleine veerboten voor voetgangers en fietsers bij hun bedrijfsvoering.
- De provincie ondersteunt een proef met 'Groene haltes'. Dit zijn bus-, tram-, trein- en metrohaltes die herkenbaar zijn als startpunt voor een wandeling in het groen. Deze Groene haltes moeten mensen stimuleren om met het openbaar vervoer te reizen als zij een fijne wandeling willen maken in een groengebied.
- De provincie ondersteunde in 2025 Waterrecreatie Nederland met de begeleidende werkzaamheden die nodig zijn om de Basisvisie Recreatietoervaart Nederland (BRTN) te laten bestaan.
- Ook heeft de provincie in 2025 meegeholpen met een programma voor veiligheid op het water: Varen doe je Samen.

Stimuleren sport en bewegen

In 2025 steunde de provincie projecten die mensen aanmoedigen om meer te bewegen en te sporten in en rond hun woonomgeving. Hierbij was extra aandacht voor wijken in Zuid-Holland waar de veiligheid en leefbaarheid minder goed zijn.

Via Team Sportservice Zuid-Holland ondersteunde de provincie ook veel kleine ideeën die zorgen voor meer sport- en beweegmogelijkheden in de openbare ruimte. De provincie leverde ook een bijdrage aan verschillende

activiteiten die gehouden werden tijdens grote sportevenementen. Deze activiteiten zijn bedoeld om meer mensen te laten bewegen, vooral mensen die minder dan gemiddeld bewegen.

Via het Fonds Gehandicaptensport heeft de provincie geholpen om sport- en beweegactiviteiten mogelijk te maken voor mensen met een beperking. Ook heeft de provincie geholpen bij het verbeteren van de samenwerking rond aangepast sporten in Zuid-Holland en geld gegeven om aangepast sporten te verbeteren. De samenwerking met het Jeugdfonds Sport en Cultuur gaat zo goed, dat de provincie in 2025 het Jeugdfonds geld heeft gegeven. Dit geld is bedoeld voor projecten die ervoor zorgen dat het fonds bekender wordt bij de mensen waar het Jeugdfonds voor is.

Ook in 2025 is weer veel gebruik gemaakt van de mogelijkheid om bij de provincie subsidie aan te vragen voor het beweegvriendelijker maken van de directe leefomgeving. Ongeveer 28 projecten hebben subsidie ontvangen voor o.a. de aanleg van speelpleinen, beweegtuinten en skatebanen of pumptracks.

De provincie heeft ook in 2025 weer een Beste Beweeginitiatief gekozen. Deze verkiezing kiest welk lokaal initiatief het beste mensen in beweging heeft gebracht in en rond hun woonomgeving. Dat werd "Vechten met de meiden" uit Vlaardingen.

De provincie heeft een nieuw initiatief gesteund: Sporthelden op School. Met geld van de provincie is Sporthelden op School gegroeid en zichtbaar geworden in meerdere Zuid-Hollandse gemeenten.

Samen met de Bewegiallantie en Team Sportservice Zuid-Holland heeft de provincie de Bewegbrigade opgezet. Door experts te koppelen aan beweeginitiatieven in kwetsbare wijken, kunnen plaatselijke ideeën verder uitgroeien. Door de samenwerking met de Bewegiallantie te versterken heeft de provincie een groter netwerk en meer kennis. Samen met de Bewegiallantie organiseerde de provincie ook een symposium en bijeenkomsten om professionals te helpen bij het bedenken van ideeën om bewegen dicht bij huis te stimuleren.

Beleidsprestatie 7-2-2 Toerisme en recreatie in balans

Toerisme en recreatie zijn van belang voor ontspanning en brede welvaart, o.a. door bij te dragen aan de regionale economie en de instandhouding/ verbreding van het lokale voorzieningenniveau. Grote aantallen bezoekers die zich concentreren op één plek of in/ nabij kwetsbare gebieden kunnen echter ook negatieve effecten hebben. Wanneer de draagkracht van een gebied wordt overschreden, kan dit leiden tot een verminderde bezoekerservaring, schade en verstoring van de natuur, milieu- belasting en problemen rondom mobiliteit. De provincie wil dat toerisme en recreatie in balans zijn met de omgeving met het streven dat toerisme en recreatie per saldo een positieve bijdrage leveren aan de inwoners van Zuid-Holland.

De provincie ondersteunt de ontwikkeling van welvarende, evenwichtige en duurzame toeristische bestemmingen met toeristisch-recreatief aanbod dat aansluit op de draagkracht en identiteit van het gebied. Verblijfsrecreatie biedt een belangrijke basis voor de ontwikkeling van toerisme en is daarmee onderdeel van de balansopgave. Het bestaande buitenstedelijke aanbod wil de provincie behouden voor recreatief gebruik. Daarnaast is er buitenstedelijk beperkte ruimte voor nieuwe ontwikkeling van recreatiewoningen. De ruimte die er is zal duurzaam benut moeten worden met het oog op wonen, werken, natuur, water en het behoud van agrarische functies. Nieuw verblijfsrecreatief aanbod moet o.a. passend zijn bij de toeristische vraag, de omgevingskwaliteit en de visie van de provincie en de regio. Permanente bewoning van recreatiewoningen en het toevoegen van tweede woningen beschouwt de provincie daarom als onwenselijke ontwikkelingen en worden dan ook uitgesloten.

Wat hebben we bereikt?

De provincie ondersteunde en stimuleerde de ontwikkeling van welvarende, evenwichtige en duurzame toeristische bestemmingen met toeristisch-recreatief aanbod dat aansluit op de draagkracht en identiteit van het gebied. We droegen bij aan recreatie en toerisme in balans door middel van kennisontwikkeling en kennisdeling,

via de subsidieregeling Toerisme in balans, en met een paar gerichte opdrachten. We stelden extra subsidiegeld beschikbaar voor projecten die drukke plekken sterker maken en duurzaam toerisme bevorderen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

In 2025 waren er twee momenten waarop subsidie kon worden aangevraagd: In totaal zijn vanuit de regeling Toerisme in balans 28 projecten ondersteund.

Bevorderen duurzame toeristische bestemmingen

- De provincie Zuid-Holland stimuleerde met subsidies duurzame en goed bereikbare voorzieningen voor inwoners en bezoekers. Het opnieuw inrichten van de Nieuwe Kerk in Delft is een mooi voorbeeld van een project waar jaarlijks 250.000 bezoekers voordeel van hebben. De regeling Toerisme in balans droeg zo bij aan een prettige bezoekerservaring, spreiding van bezoekers en toegankelijk en duurzaam toerisme voor iedereen.
- In september 2025 kwam de provincie samen met Kennis Zuid-Holland met het rapport Bestemming in Balans. De provincie ontwikkelde met hulp van verschillende kennisinstellingen een manier om de balans van een bestemming te beoordelen op basis van drie aspecten: economie, maatschappij en omgeving. Door cijfers uit te leggen en gezamenlijk te verklaren, ontstaat een beter begrip van de effecten van toerisme en recreatie. Vervolgens kunnen betere keuzes worden gemaakt in beleid.
- Gemeenten in Zuid-Holland, andere provincies en kennispartners waren enthousiast en wilden graag aan de slag met deze meetmethode. De provincie ondersteunt anderen nu met het uitvoeren van inwonersonderzoek en een dashboard Bestemming in Balans.
- De provincie heeft ook het netwerk rond regeneratief toerisme versterkt. Regeneratief toerisme is toerisme dat niet alleen rekening houdt met de omgeving, maar deze ook actief verbetert. Bezoekers dragen bij aan het behoud en herstel van natuur, landschap en cultuur, en ondersteunen de lokale gemeenschap. Om kennisdeling en samenwerking mogelijk te maken heeft de provincie in 2025 een kennissessie georganiseerd in Delfshaven (Rotterdam).
- In het Groene Hart werd gewerkt aan de gezamenlijke Actieagenda 2035. Hierin staan een gezamenlijke visie en duidelijke regels voor de ontwikkeling van recreatie en toerisme. Om de samenwerking te stimuleren, gaf de provincie Stichting Groene Hart de opdracht om alvast een aantal projecten te starten. Een van deze projecten gaat over de ontwikkeling van agrotourisme: recreatie op het boerenland.
- In de Alblasserwaard kreeg de Kanskaart voor deze regio een vervolg. Er kwam een concreet actieplan en het netwerk van ondernemers, toeristische organisaties en gemeenten werd versterkt. De uitvoering van acties ligt nu bij de gemeente. Ook zijn in 2025 twee subsidies verleend voor verbeterde bezoekersmanagement rond Kinderdijk.
- De provincie zette de samenwerking in Nationaal Park Hollandse Duinen voort en bracht het recreatieve netwerk in kaart om beter in te kunnen spelen op ontwikkelingen. Met behulp van deze 'praatkaart' worden thema's als natuur, erfgoed, bereikbaarheid en leefomgeving verbonden. De provincie bereidde vervolgstappen voor om bezoekersstromen gericht te sturen, met recreatieve routes als basis. Ook werkte de provincie mee aan de ontwikkeling van het buitengebied van Dordrecht en de Biesbosch.
- In 2025 volgden negen ondernemers de training Natuurinclusief Ondernemen. De deelnemende bedrijven kregen na afloop een startpakket waarmee zij meteen aan de slag konden. Zij plaatsten vogelhuisjes en uilenkasten, zaaiden bloemenmengsels, pasten het maaibeleid aan en vervingen exotische beplanting met planten die van nature in Nederland voorkomen. Op basis van de training is een informatiebrief met geleerde lessen en praktische tips gemaakt. Deze komt begin 2026 beschikbaar via de website van de provincie Zuid-Holland.
- De provincie werkte binnen het Vrijtijdsnetwerk samen om bestaande vakantieparken vitaal te houden. Vanuit IPO en VNG is een gezamenlijke lobby gevoerd tegen de instructieregel permanente bewoning recreatiewoningen, omdat dit de recreatieve functie onder druk zet en het woningtekort niet oplost.

- Nieuwe initiatieven voor verblijfsrecreatie werden getoetst aan verschillende criteria om zo alleen ruimte te bieden aan plannen die een ze duidelijke meerwaarde hebben voor de omgeving.

Omvormen recreatieparken

De provincie heeft in 2025 contact gehad met gemeenten die te maken hebben met de functiewijziging van vakantieparken. Zo wil de gemeente Nieuwkoop enkele parken opnemen op bijlage IX van de omgevingsverordening, waardoor het verbod op permanente bewoning voor het betreffende park vervalt. Hiervoor wordt een financieel voorstel uitgewerkt waarover de Provinciale Staten zijn geïnformeerd.

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering

Het beleidsdoel Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 7-3-1 Beperken maatschappelijke kosten door bodemdaling

De provincie wil, samen met alle belanghebbende partners en partijen, de directe en indirecte maatschappelijke kosten door bodemdaling beperken. Afhankelijk van de lokale omstandigheden, mogelijkheden en maatschappelijke urgentie is dat tegengaan van bodemdaling (mitigeren) of meebewegen (adapteren). Dit doet de provincie onder andere via gebiedsaanpakken.

In specifiek de veen(weide)gebieden wil de provincie de bodemdaling beperken, omwille van

1. de generieke klimaatopgave om broeikasgasemissies door veenoxidatie terug te dringen en
2. de soms plaatselijke noodzaak in urgent kwetsbare gebied(en), waar het blijven meebewegen met de veen- bodemdaling tegen fysieke of financiële grenzen aanloopt en niet langer is te verantwoorden. Dit doet de provincie onder andere als regisseur van de Regionale Veenweide Strategieën (gericht op 2030) en via een bijdrage aan het, door het Rijk te regisseren, Nationaal Veenplan (met doorkijk naar 2050).

De provincie wil de gevolgen van (doorgaande) bodemdaling inzichtelijk en bespreekbaar maken, evenals het helpen bieden van handelingsperspectieven voor een vitale en (be)leefbare toekomst van de gebieden en mensen die het aangaat. Dit doet de provincie onder andere via het Nationaal Onderzoeksprogramma Veengebieden.

De provincie wil bij alle werkzaamheden, ruimtelijke ontwikkelingen en keuzes expliciet rekening houden met de bodemdalingsgevoeligheid. De provincie wil een gebalanceerde afweging tussen de verschillende doelen en belangen (mogelijk) maken.

De provincie verwacht van de waterschappen dat ze rekening houden met de gevolgen van bodemdaling, onder andere bij het vaststellen van de peilbesluiten en dat zij aangeven als dit knelt met andere normen, belangen, functies of grondgebruik.

De provincie verwacht van gemeenten en anderen dat ze bij locatiekeuzes voor het ontwikkelen van nieuwe woningbouwplannen of andere ruimtelijke ontwikkelingen, de bodemdalingsgevoeligheid van een gebied expliciet meenemen vanwege het toekomstig beheer. Dit wordt uitgewerkt in de beleidsregel "toekomstbestendig bouwen". Ook verwacht de provincie dat rekening wordt gehouden met de gevolgen van bodemdaling bij de uitvoering van werken zoals de aanleg van rioleringen en ophoogwerkzaamheden.

Wat hebben we bereikt?

- In de (deel)gebiedsprocessen en (deel)gebiedsplannen van het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG), is de opgave over het tegengaan van de bodemdaling/CO₂-emissie uit veen meegenomen. In de deelgebieden of op polderniveau is gewerkt aan de aanleg van waterinfiltratiesystemen.
- De Provincie Zuid-Holland heeft opnieuw een subsidieregeling opgesteld voor waterinfiltratiesystemen met verduurzamingsmaatregelen. Dat zijn maatregelen die een bijdrage leveren aan biodiversiteit, waterkwaliteit, hoeveelheid water, bodemkwaliteit, klimaatadaptatie en klimaatmitigatie.
- Voor de opgave rond het tegengaan van de bodemdaling/CO₂ emissie uit veen is kennis opgebouwd en gedeeld met andere provincies en rijk. Deze kennis is nodig om een goed begrip van bodemdaling te krijgen en om oplossingen, maatregelen en perspectief te kunnen bieden. Dit doen we bijvoorbeeld via het Nationale Veenweide Innovatie Programma (VIP-NL) en met het Veenweiden Innovatie Centrum in Zegveld.
- Voor de herziening van het Omgevingsbeleid hebben we in de Omgevingseffect Rapportage (OER) een aantal alternatieven onderzocht en beschreven voor het verhogen van de grondwaterstand om CO₂-emissie uit veen te reduceren. Voor de herziening van het Omgevingsbeleid hebben we voor beleidskeuze 7.3.1 ontwerp teksten aangeleverd.
- In 2025 zijn beschikkingen afgegeven voor de aanleg van 116 ha WIS in Aarlanderveen, 180 ha WIS in Kaag&Braassem en 400 ha in Krimpenerwaard. Uitvoering loopt nog (grotendeels) door in 2026.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- We hebben in het Veenweidegebied bijeenkomsten georganiseerd, zowel bestuurlijk als met grondeigenaren en andere gebiedspartijen. Daarmee hebben we de gebiedsprocessen op gang gehouden, gebieds- en uitvoeringsplannen en subsidie aanvragen voorbereid om maatregelen te kunnen uitvoeren.
- We hebben deelgenomen aan verschillende provincie-overstijgende (bestuurlijke) tafels voor overleg en afstemming en/of lobby, zoals: Platform Slappe Bodem, Nationale Kopgroep veenweideprovincies en Novex Groene Hart, laagveentafel.
- We hebben beleidsinhoudelijke input geleverd voor de herziening van het omgevingsbeleid over het beperken van CO₂-eq emissies en bodemdaling voor toekomstbestendige veenweiden.
- We hebben financieel bijgedragen aan a) (gebieds)proceskosten in een aantal ZH-PLG Veenweiden deelgebieden en b) aanleg van waterinfiltratiesystemen (WIS) in Aarlanderveen, Kaag en Braassem en Stolwijk. De aanleg van de systemen hebben we mogelijk gemaakt door de subsidieregeling voor aanleg WIS en verduurzamingsmaatregelen opnieuw open te stellen.

Interbestuurlijk programma Hollands-Utrechtse Veenweiden (IBP-HUV)

Het IBP-HUV liep tot 31 december 2025. In 2025 zijn de laatste pilots en opdrachten afgerond. De focus lag op de formele afronding en waar mogelijk de overdracht naar het ZH-PLG:

- In Stein-Zuid is de opdracht van de kwartiermakers afgerond. De kwartiermakers hebben een uitvoeringsprogramma opgesteld en de verschillende projecten uitgewerkt op informatiebladen. Een aantal projecten, zoals de aanleg van natuurvriendelijke oevers en het opstellen van bedrijfsontwikkelplannen, is al in uitvoering. Daarnaast zijn er afspraken gemaakt tussen agrariërs en betrokken overheden over het vervolgproces. Het project Stein-Zuid is opgenomen in het ZH-PLG (concept gebiedsplan Krimpenerwaard).
- Het project 'Boeren met Toekomst Aarlanderveen' is in 2025 formeel afgerond. Het project Aarlanderveen is opgenomen in het ZH-PLG (startdocument deelgebied Nieuwkoop).
- Het project 'Groene Cirkel, Kaas & Bodemdaling' (onderdeel IBP) is in 2025 afgerond. Begin 2025 hebben communicatie-activiteiten plaatsgevonden om de opgedane kennis te delen, waaronder een dialogosessie.
- De projecten Zuidbroek 2.0 en Perspectief Groot-Wilnis Vinkeveen liepen tot 31-12-24. Deze projecten zijn in 2025 formeel afgerond.
- In Kagerplassen is fase 2 van het gebiedsproces afgerond. Ook dit project wordt voorgezet in het ZH-PLG (deelgebied Groene Hart Noord).

Beperken bodemdaling in stedelijk gebied

We hebben bijgedragen aan onderzoek en kennisontwikkeling, zowel financieel als inhoudelijk, door deel te nemen aan klankbord- en begeleidingsgroepen.

Gebied overstijgende kennis:

- Uitwerken plan van aanpak Compensatie Systematiek Veenweiden (CSV).
- Nationaal Veenweide Innovatie Programma (VIP-NL): a) Boeren op hoog water, b) Natteelten, c) Veenmos, d) Klei in veen, e) Revisit-WIS (waterinfiltratie) en f) Druppelirrigatie.
- Klimaatslim Boeren op Veen.
- JUMP: innovatiestudie voor toekomstgericht ondernemen op veen.
- Verkenning 'kleibagger in veen in Rijnland'.
- Pilot 'logistiek klei in veen' in Krimpenerwaard.
- Pilot actieve waterinfiltratie in Alblasserwaard.
- Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland Holland Utrecht Veenweide (afgerond).

Specifieke deelgebiedstudies:

- Modelmatige verkenning effect vernatting Middelburg Tempel polder.
- Metingen om bodemdaling te meten in het Restveengebied.

Gebiedsaanpakken veen

In de gebiedsaanpakken en (deel)gebiedsplannen van het ZH-PLG, is de opgave rond het remmen van de bodemdaling/CO₂-emissie uit veen meegenomen. Dit hangt samen met de Regionale Veenweide Strategie, zie maatregel hieronder.

Regionale Veenweide Strategieën, Nationaal Veenplan en Gebiedsaanpakken

- De Regionale Veenweide Strategie is en wordt verder uitgewerkt als onderdeel van het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG).
- In de (deel)gebiedsprocessen en (deel)gebiedsplannen van het ZH-PLG, is de opgave rond het remmen van de bodemdaling/CO₂-emissie uit veen meegenomen.
- Vanuit het Rijk is geen nieuwe informatie over het Veenplan beschikbaar gekomen.

Beleidsprestatie 7-3-2 Klimaatadaptatie

De provincie wil dat Zuid-Holland een fijne plek blijft om te werken, wonen en recreëren, ook als omstandigheden veranderen. Daarom neemt de provincie nu maatregelen om zich voor te bereiden op klimaatopgaven als weersextremen (hitte, droogte, wateroverlast, overstromingen), zeespiegelstijging en bodemdaling. Samen met waterschappen, gemeenten en het Rijk wordt er voor een klimaatbestendig en waterrobuust ingerichte provincie in 2050 gezorgd. Niet alleen om schade en overlast te beperken, maar ook vanuit de ambitie te streven naar een gezonde, groene leefomgeving, een aantrekkelijk vestigingsklimaat, goede bereikbaarheid en een veerkrachtige innovatieve economie.

Inzet van de provincie is om de transitie naar een klimaatbestendige provincie onlosmakelijk onderdeel uit te laten maken van het gehele provinciale beleid en de praktijk. Klimaatadaptatie is een dwarsdoorsnijdend thema dat vele beleidsterreinen raakt, denk aan infrastructuur, landbouwtransitie, natuur, stedelijke ontwikkeling, etc. Op al deze terreinen zet de provincie in op de bescherming van mensen, leefomgeving en economie tegen de gevolgen van overstromingen en extreem weer. Bijvoorbeeld door het stimuleren van innovatieve oplossingen voor waterberging en voorkomen van hittestress in stedelijk gebied. Ook werkt de provincie aan een duurzame zoetwatervoorziening waarbij vraag en aanbod in balans zijn, en aan het voorbereiden van de natuur en economie op de klimaatverandering.

Inzet van de provincie is tevens om bij ruimtelijke ontwikkelingen (nieuw of in bestaand bebouwd gebied) de betrokken partijen de risico's als gevolg van de klimaatopgaven expliciet mee te laten wegen bij de locatiekeuze of inrichting van het gebied. Daarbij wordt in ieder geval gebruik gemaakt van de uitkomsten van de klimaatstresstesten die overheden hebben uitgevoerd (conform de afspraken uit het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie). Op die manier wordt bij nieuwe ruimtelijke projecten rekening gehouden met de impact van klimaatverandering en kan het risico op schade en slachtoffers voor zover dat redelijkerwijs haalbaar is, worden beperkt. Centraal vertrekpunt daarbij is dat meer ruimte wordt geboden aan het water, natuurlijke processen, en groen. Dit uitgangspunt draagt tevens bij aan andere opgaven als een gezonde leefomgeving, bescherming van de natuur en de verhoging van biodiversiteit.

Door beleid tijdig aan te passen maken wordt er tevens gebruik gemaakt van kansen om adaptieve maatregelen mee te nemen in al geplande ruimtelijke projecten of ontwikkelingen, bijvoorbeeld op gebied van beheer en onderhoud van eigen assets als gebouwen, wegen en infrastructuur. Hiermee kan geld slimmer worden ingezet en worden kosten, schade en overlast bespaard. Daarnaast geeft de provincie hierdoor het goede voorbeeld.

Wat hebben we bereikt?

Ons klimaat verandert: het wordt natter, droger en warmer. En in Zuid-Holland wordt de bodem zouter (verzilting) en daalt een deel van de bodem (bodemdaling). Met alle overheden in Nederland is daarom afgesproken dat Nederland in 2050 klimaatadaptief en waterrobuust is ingericht.

Klimaatadaptatie gaat over de aanpassingen die we moeten doen om goed om te kunnen gaan met de gevolgen van klimaatverandering. Door op tijd maatregelen te nemen kunnen de risico's en schade beperkt worden, zowel op economisch als maatschappelijk vlak. Klimaatadaptatie raakt daardoor alle provinciale opgaven in de fysieke ruimte. Onze infrastructuur, de land- en tuinbouw, de haven, ons erfgoed, onze natuur, en hoe we wonen, werken en recreëren in Zuid-Holland: al die opgaven willen we klimaatadaptief maken.

Er is momenteel nog geen landelijke normering (wet- en regelgeving) voor klimaatadaptieve maatregelen. Ook is er geen structureel geld om deze maatregelen uit te voeren. Daarom doet de provincie het werk vanuit een samenwerkende, aanjagende, faciliterende en ondersteunende rol. En altijd samen met onze partners: de werkregio's uit het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie, het Rijk, waterschappen, gemeenten, veiligheidsregio's en kennisinstellingen.

In 2025 hebben we vanuit die rol het volgende bereikt:

- Het thema klimaatadaptatie is opnieuw beter verankerd in onze eigen organisatie. Alle provinciale opgaven met een ruimtelijk aspect worden bij de uitvoering gestimuleerd om bewust te zijn van de effecten van het veranderende klimaat. Er wordt actief gevraagd welke gevolgen klimaatverandering heeft voor elke opgave, en welke acties daarop worden ingezet. Bij steeds meer opgaven van de provincie worden de effecten van klimaatverandering inmiddels meegewogen, zodat we toekomstbestendige keuzes maken.
- In het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) werken provincies samen met gemeenten, waterschappen, Rijk en andere partners aan maatregelen die ervoor moeten zorgen dat Nederland in 2050 waterrobuust en klimaatbestendig is ingericht. Waterrobuust betekent dat we onze leefomgeving zo inrichten dat de (negatieve) effecten van overstromingen, wateroverlast en droogte goed kunnen worden opgevangen. 'Klimaatbestendig' betekent dat onze leefomgeving zo is ingericht dat de (negatieve) gevolgen van klimaatverandering (denk aan hitte, droogte, wateroverlast, verzilting et cetera) kunnen worden opgevangen. De provincie Zuid-Holland is verbonden aan de 10 Zuid-Hollandse DPRA-werkregio's. Wij hebben daar in 2025 kennis over klimaatadaptatie ingebracht en de verbinding gelegd met andere thema's of gebiedsprocessen. Door het leveren van capaciteit, kennis en kunde aan de DPRA-werkregio's helpen we gemeenten en waterschappen om concrete klimaatadaptieve maatregelen te bedenken en uit te voeren.

- Met onze subsidieregeling hebben we 800.000 euro weggezet in projecten van gemeenten, waterschappen en kennisinstellingen. Die projecten helpen Zuid-Holland weerbaar en robuust te maken, zodat we goed kunnen omgaan met de effecten van klimaatverandering.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Weerkrachtig Zuid-Holland

- In het kader van de provinciale Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie 2025 - 2027 zijn meerdere activiteiten uitgevoerd. Via een technische sessie is met Provinciale Staten gediscussieerd over de effecten van klimaatverandering op alle provinciale thema's. Daarbij is ook gesproken over hoe en vanuit welke rollen de provincie kan handelen.
- Er is een uitgebreide interne interviewronde uitgevoerd waarin met collega's van alle provinciale opgaven is gesproken over hoe er kan worden ingespeeld op de effecten van klimaatverandering, nu en in 2050. De uitkomsten van de interviews worden vertaald naar aanscherpingen van maatregelen in het provinciaal Omgevingsprogramma. Deze aanscherping (herziening) volgt in 2026. Hiermee is weer een stap gezet om klimaatadaptatie een vast beleidsonderdeel te laten uitmaken van de provinciale opgaves.
- Voor de herziening van het omgevingsbeleid 2025 zijn toelichtingen in de verordening op *Art 7.41ff Klimaat adaptief ruimtelijk ontwikkelen en Art 7.23 Risico's van Klimaatverandering* deels aangepast, verduidelijkt en aangescherpt. Hiermee wordt een meer zorgvuldige koppeling gelegd tussen het rekening houden met klimaatadaptatie en de beleidskeuzes rondom Water en Bodem Sturend (WBS) en toekomstbestendige (drink)watervoorziening.
- We willen de provinciale inzet in de 10 Zuid-Hollandse werkregio's van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie versterken. De aandacht voor regionale klimaatadaptatie neemt toe, onder andere door de aanstaande herijking van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie. In 2026 werken we de aanpak voor een intensievere provinciale inzet in de DPRA-werkregio's samen met hen verder uit.
- We hebben gewerkt aan concepten van de herijking Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie en de Nationale Adaptatiestrategie, vaak in IPO verband.
- De subsidieregeling Klimaatadaptatie is uitgevoerd en het plafond van 800.000 euro is volledig besteed in 2025. Er zijn in totaal 24 aanvragen gedaan voor ondersteuning van de Zuid-Hollandse werkregio's in het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie. Het gaat om grote projecten van gemeenten, onderzoeken of kleine innovatieve pilots op het gebied van klimaatadaptatie. 23 Aanvragen zijn toegekend en 1 aanvraag is geweigerd omdat die niet ging over een klimaatadaptatieve maatregel. De regeling is geëvalueerd. Daaruit kwam naar voren dat de regeling toegankelijker gemaakt moet worden voor aanvragers en dat de interne administratieve last van de uitvoering verminderd zou moeten worden. Hiervoor zijn aanbevelingen gedaan.
- Actualisatie monitor Klimaatadaptatie: In het derde kwartaal van 2025 is begonnen met het actualiseren van de Zuid-Hollandse monitor Klimaatadaptatie. Er is gekeken naar aanvullende indicatoren en nieuwe datasets. De geactualiseerde monitor wordt uiterlijk aan het eind van het tweede kwartaal van 2026 gepubliceerd.
- Klimaatonderlegger (datakaart): In oktober 2025 heeft de klimaatonderlegger een update gehad. Enkele datalagen zijn geactualiseerd en daarmee ook de conclusiekaarten. Dit is zichtbaar in de [digitale viewer](#).
- Bovenregionale stresstesten grootschalige wateroverlast: In 2025 hebben we de waterbeelden opgesteld en aangevuld voor de Rijn-Maas Monding en het Amsterdam Rijn Kanaal – Noordzee Kanaal. We zijn begonnen met het gevolgenbeeld voor vitale en kwetsbare functies. Een gevolgenbeeld brengt in kaart wat de mogelijke gevolgen zijn bij uitval van vitale en kwetsbare functies, zoals ziekenhuizen en dijken. De provincie vervult hierin een coördinerende rol. Andere betrokken partijen zijn het Rijk, de waterschappen en verschillende regiopartners. Hiermee is intensief overleg gevoerd.
- Hittestress: De provincie heeft een financiële bijdrage geleverd aan de organisatie van de landelijke Heat Action Day die jaarlijks op 2 juli wordt gehouden. Er is een pilot uitgevoerd in de gemeenten Dordrecht en Rijswijk om de landelijke menukaart Hittestress voor gemeenten toepasbaar te maken in hun integrale hitteplannen. De kennis uit de pilot wordt gebruikt om een provinciaal plan te maken voor beleid en financiering op het thema. Bij het ZH-PLG gebiedsplan IJsselmonde is een advies ingebracht hoe

maatregelen voor hittestress en verkoeling samen met ruimte en natuur kunnen worden toegepast om dit stukje landelijk gebied klimaatbestendig te maken. De provincie nam deel aan landelijke netwerken rond hittestress om zo de informatiepositie en kennis over het thema te versterken. Het gaat met name om de netwerken Community of Practice Hitte (landelijk netwerk van gemeenten en provincies), het onderzoek '1001 hete nachten' (diverse onderzoeksinstellingen en overheden) en deelname aan het programma VPdelta.

- **Klimaatadaptieve infrastructuur:** In 2025 is het rapport "Klimaatadaptieve infrastructuur" aangeboden aan Provinciale Staten. Uitgangspunt van het rapport is een heldere ambitie: ook bij extreme weersomstandigheden blijft de provinciale infrastructuur optimaal inzetbaar, met minimale verkeershinder of veiligheidsrisico's. Welke richtlijnen en eisen, ook wel doelvoorschriften genoemd, stel je dan aan wegen, fietspaden, kunstwerken en vaarwegen? Het opgeleverde rapport geeft inzicht in mogelijke klimaatadaptieve doelvoorschriften voor de provinciale infrastructuur en schetst verschillende vervolgstappen om deze doelvoorschriften door te vertalen naar de praktijk. In opvolging van het rapport is in 2025 ingezet op het creëren van 'massa' met andere overheden: hoe meer overheden dergelijke doelvoorschriften omarmen en kunnen gebruiken, hoe groter het klimaatadaptieve doel dat wordt behaald. Het opzetten van deze brede beweging kan de komende jaren een aanzet geven voor een landelijke aanpak.
- **Woningcorporaties:** De provincie Zuid-Holland wil een bijdrage leveren aan een betere samenwerking tussen gemeenten en woningcorporaties op het thema klimaatadaptatie. Daarom is in 2025 een opdracht gegeven aan bureau Groene Huisvesters voor het aanbieden van een begeleidingstraject voor twee klimaatpilotprojecten: één hitte- en één waterproject. Gemeenten en woningbouwcorporaties konden zich inschrijven voor deelname door een voorstel in te dienen. Uit 9 voorstellen zijn er 2 gekozen die vanuit Groene Huisvesters een begeleidingstraject krijgen bij het verbinden van betrokken partijen, het organiseren van ambitie- en ontwerpessies en het vertalen van afspraken naar een uitvoeringsovereenkomst. Op basis van geleerde lessen levert Groene Huisvesters een routekaart op die inzicht biedt hoe woningcorporaties en gemeenten klimaatrisico's als hitte en wateroverlast kunnen vermijden (concrete handelingsperspectieven) en hoe de samenwerking kan worden verbeterd. De opbrengsten worden verwacht in 2026.
- **Deelname NEN commissie - NVN toepassing klimaatscenario's:** Het Nederlands Normalisatie Instituut (NEN) is in 2025 begonnen met de ontwikkeling van een Nederlands Voor Norm (NVN) over de toepassing van klimaatscenario's. Dit is belangrijk om een uniforme aanpak te ontwikkelen voor het toepassen van klimaatscenario's. Een NVN is een voorlopige norm die NEN opstelt, die eerst getoetst wordt in de markt. Na bekrachtiging kan de NVN worden omgezet in een volwaardige NEN-norm. Provincie Zuid-Holland is deelnemer in deze commissie.
- **Communicatie & Klimaatadaptatie (voorbeelden):** Op 25 maart 2025 was een lunchlezing georganiseerd: "Klimaatadaptatie - economische noodzaak!". De kwartiermaker van het programma NLAAA, gelieerd aan het Nationaal Deltaprogramma, gaf een inleiding in de manier waarop investeerders hun afwegingen maken. En welke rol de effecten van klimaatverandering daarbij spelen. Op 10 april 2025 vond de eerste Water- en Klimaatconferentie plaats. 130 Personen, bestuurders, beslissers en beleidsmakers bezochten het evenement. Een van de vier uitgediepte thema's was de oneerlijke verdeling van de lusten en lasten van klimaatadaptatie. Eind 2025 heeft gedeputeerde het klimaatadaptieve verhaal van de provincie verteld in de [podcast Delta & Duiten](#). Samen met een econoom werd de kwetsbaarheid van onze provincie besproken: van het laagste punt van Nederland tot de kwetsbare glastuinbouw en het havengebied. Daarbij ging het gesprek vooral over hoe Zuid-Holland zich kan wapenen tegen een snel veranderend klimaat.
- **Bijdrage VPdelta / Green Village:** In 2025 is een begrotingssubsidie opgezet voor VPdelta. VPdelta coördineert proeftuinen waarin startups, scale-ups, mkb'ers, studenten, wetenschappers en gebiedsbeheerders innovatieve klimaatadaptieve concepten testen, verbeteren en demonstreren. Ook faciliteert en organiseert VPdelta de samenwerking tussen kennisinstellingen, overheden en bedrijven.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

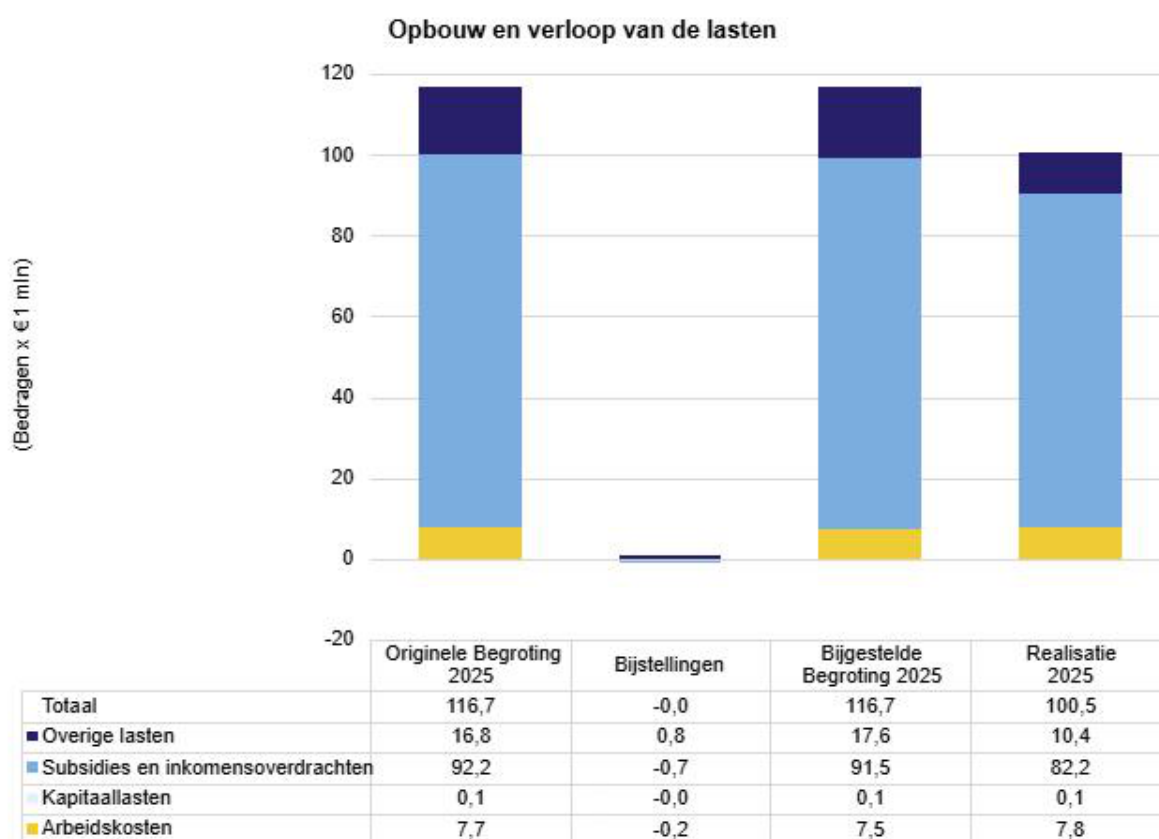
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid					
7-1-1 Luchtkwaliteit en verminderen geurhinder	1.010	-12	998	785	213
7-1-2 Verminderen van geluidhinder	598	-6	592	649	-56
7-1-3 Externe veiligheid	608	1	609	720	-111
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteit bodem- en grondwatersysteem	4.563	1.767	6.330	3.915	2.415
7-1-5 Vergunningverlening toezicht en handhaving (VTH) van milieuwetgeving	67.709	-2.183	65.526	63.247	2.279
7-1-6 Gezondheid en welzijn	1.424	360	1.784	1.888	-104
Totaal beleidsdoel 7-1	75.912	-72	75.840	71.204	4.635
Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport					
7-2-1 Recreatie, sport en bewegen	19.573	5.820	25.393	17.841	7.553
7-2-2 Toerisme en recreatie in balans	2.417	-169	2.247	2.137	111
Totaal beleidsdoel 7-2	21.989	5.651	27.640	19.977	7.663
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat					
7-3-1 Beperken maatschappelijke kosten door bodemdaling	16.528	-6.182	10.346	6.986	3.360
7-3-2 Klimaatadaptatie	2.293	564	2.858	2.352	506
Totaal beleidsdoel 7-3	18.821	-5.617	13.204	9.338	3.866
Totaal Lasten	116.723	-39	116.684	100.519	16.165
Baten					
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid					
7-1-3 Externe veiligheid	0	0	0	-7	7
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteit bodem- en grondwatersysteem	-2.071	378	-1.693	-732	-961
7-1-5 Vergunningverlening toezicht en handhaving (VTH) van milieuwetgeving	-7.400	1.200	-6.200	-4.333	-1.867
Totaal beleidsdoel 7-1	-9.471	1.578	-7.893	-5.072	-2.821
Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport					
7-2-1 Recreatie, sport en bewegen	-232	0	-232	-333	101
Totaal beleidsdoel 7-2	-232	0	-232	-333	101
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat					
7-3-1 Beperken maatschappelijke kosten door bodemdaling	-13.688	5.873	-7.815	-5.686	-2.129
7-3-2 Klimaatadaptatie	0	0	0	-38	38
Totaal beleidsdoel 7-3	-13.688	5.873	-7.815	-5.724	-2.091
Totaal Baten	-23.391	7.451	-15.940	-11.129	-4.810
Saldo lasten en baten Ambitie 7	93.332	7.412	100.745	89.390	11.355

Toelichting lasten

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Uitgevoerde VTH-taken door de omgevingsdiensten € 2,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>De onderbesteding is onder andere te verklaren doordat in 2024 de afrekening van de Briks-kosten niet correct was verwerkt. Daarnaast is er in 2025 sprake van een onderbesteding van de Briks-kosten. Deze Briks-kosten (totaal € 0,8 miljoen.) betreffen vraaggestuurde bouwaanvragen. Verder zijn er incidenteel positieve werkplanresultaten uit 2024 van twee diensten ontvangen (€ 0,8 miljoen.). Ook is het organisatieplan van Omgevingsdienst Haaglanden nog niet van start gegaan (reservering € 0,4 miljoen). Een onderbesteding van € 0,3 miljoen komt doordat het gereserveerde indexatiebudget 2025 niet in zijn geheel ingezet hoefde te worden door de omgevingsdiensten.</p>	

Aanpak bodemlocaties € 2,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>De onderbesteding wordt veroorzaakt door een lager vastgestelde subsidie van de Bedrijven-regeling bodemsanering. Dit is een subsidieregeling van het Rijk die bedrijven helpt bij het opruimen van vervuilde grond op hun terrein. De provincie voert deze regeling voor het Rijk uit. De sanering heeft minder gekost dan vooraf verwacht. Andere redenen van de onderbesteding zijn de verwerking van de eindafrekeningen van de omgevingsdiensten op het Werkplan Spoed en Nazorg 2025 en de verwerking van lasten ten laste van de Specifieke Uitkering Bodem (SPUK) vanuit 2024.</p>	

Luchtkwaliteit € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>De onderbesteding van 2025 werd voor een deel veroorzaakt door onvoldoende voortgang van een onderzoek naar de emissies van de glastuinbouw. In dit project zijn we organisatorisch afhankelijk van andere partijen. Deze partijen hebben verlaate informatie opgeleverd. Dit onderzoek zal in 2026 afgerond en gefactureerd worden. Voor een ander deel worden de kosten voor het project burgermeetnet Rotterdam The Hague Airport en de provinciale bijeenkomst luchtkwaliteit voor gemeenten door verlate facturering in 2026 genomen.</p>	

Programma Altijd Actuele Digitale Vergunning (AADV) € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Het jaar 2025 stond voor AADV in het teken van afronding van de programmaperiode 2022-2025. Omdat in november duidelijk werd dat het programma tot 2029 wordt voortgezet, werden eerdere enkele onderdelen getemporeerd. Dit heeft geleid tot een verminderde inzet.</p>	

Diverse kleine verschillen € 0,3 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>Dit betreft verschillende kleinere verschillen.</p>	

Apparaatslasten € 0,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>De verschillen in apparaatslasten zijn op totaalniveau toegelicht in de paragraaf arbeidscapaciteit. Zie Paragraaf Arbeidscapaciteit.</p>	

Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport

Recreatie, Sport en bewegen – Verschil realisatie t.o.v. bijgestelde begroting € 7,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>De onderstaande toelichtingen verklaren de voordelige financiële afwijking.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beheer en ontwikkeling recreatiegebieden (€ 2,3 miljoen): de lagere realisatie in 2025 wordt veroorzaakt door het later dan gepland tot afwikkeling komen van een afkoopsom voor beheer van de Duivenvoorde corridor (€ 1 miljoen) en lagere uitgaven voor kwaliteitsimpulsprojecten voor de eigen recreatiegebieden Vlietland en Bentwoud (€ 1,3 miljoen), doordat deze zich nog in de opstartfase bevinden. Realisatie volgt naar verwachting in 2026 en 2027.	

- Beheer en ontwikkeling recreatief netwerk en routestructuren (€ 4,7 miljoen): de afwijking wordt veroorzaakt door het doorschuiven van subsidieelasten naar 2026 en verder (€ 3,9 miljoen) en overige subsidiewijzigingen als gevolg van looptijdwijzigingen (€ 0,8 miljoen).
- Sport en bewegen (€ 0,2 miljoen): De beschikbare middelen zijn in 2025 niet tot besteding gekomen. De lastneming wordt begin 2026 verwacht. Het betreft lasten die vallen onder het openstellingsbesluit van eind 2025, maar die niet meer in 2025 konden worden verantwoord.
- Diverse kleine afwijkingen (€ 0,4 miljoen): het resterende voordelige verschil betreft diverse kleine afwijkingen binnen het beleidsdoel.

Apparaatslasten € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	------------------------

De verschillen in apparaatslasten zijn op totaalniveau toegelicht in de paragraaf arbeidscapaciteit. Zie [Paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat

Subsidieregeling WIS vanuit rijksmiddelen € 1,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	------------------------

In 2025 zijn een aantal meerjarige subsidies voor Waterinfiltratiesystemen (WIS) verleend met een looptijd van 2025 tot en met 2027, waarbij de subsidieelasten worden verdeeld over deze boekjaren. Dekking voor deze subsidies komt in eerste instantie uit ontvangen rijksmiddelen. Voor 2025 zijn de subsidieelasten iets lager dan begroot. Dekking komt vanuit de meerjarige rijksmiddelen (zie toelichting bij de baten).

Cofinanciering Subsidieregeling WIS vanuit PZH € 0,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
---	------------------------

Dekking voor de totale subsidieregeling Waterinfiltratiesystemen (WIS) komt voornamelijk uit rijksmiddelen en wordt aanvullend gefinancierd uit provinciale middelen. De begrote € 0,4 miljoen aan aanvullende financiering WIS vanuit provinciale middelen is niet besteed, omdat eerst de rijksmiddelen worden aangesproken en daarna pas de provinciale middelen.

Waterbeheer en Bodemdaling Veenbodems € 0,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	------------------------

We hebben € 0,3 miljoen minder eigen lasten dan eerder voorzien doordat een aantal kennisprojecten over bodemdaling in Veenweidegebied uit rijksmiddelen mochten worden gefinancierd. De resterende € 0,1 miljoen is gerelateerd aan aanpassingen van de looptijd van subsidies waarbij de subsidieelasten verschuiven van 2025 naar 2026.

VIP-NL subsidies € 0,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
---	------------------------

In kader van het landelijk Veenweide innovatie programma (VIP-NL) verlenen wij, mede namens een paar andere provincies, subsidies aan projecten vanuit dit programma. De looptijd van een aantal subsidies VIP-NL zijn aangepast, waardoor er € 0,3 miljoen subsidieelasten verschuiven van 2025 naar 2026. Tegenover deze € 0,3 miljoen minder lasten in 2025 staan ook minder baten vanuit derden (zie ook toelichting bij de baten).

Regio Deal bodemdaling Groene Hart € 0,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
---	------------------------

Het programma Regio Deal bodemdaling Groene Hart liep tot en met 2024. In kader van dit programma zijn er subsidies verleend voor het uitvoeren van activiteiten en maatregelen. Bij afrekening van deze subsidies in 2025 zijn een aantal subsidies lager vastgesteld. De kosten voor het programma Regio Deal bodemdaling Groene Hart is hierdoor € 0,3 miljoen lager uitgevallen.

Klimaatadaptatie € 0,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Het voordelig resultaat wordt verklaard, doordat de subsidieverleningen voor uitvoering van het beleidsdoel lager leken uit te vallen dan begroot. In december is echter nog voor € 0,4 miljoen aan subsidies aangevraagd, waardoor het gehele subsidiebudget voor 2025 wordt besteed. De in december aangevraagde subsidies worden in 2026 beschikt en de middelen hiervoor uit 2025 worden beklemd.</p> <p>De resterende € 0,1 miljoen wordt verklaard door lagere materiële- en onderzoekskosten. Door gebrek aan arbeidscapaciteit is het niet gelukt om meer onderzoeken en pilots uit te (laten) voeren.</p> <p>Het positief resultaat wordt verrekend met de algemene middelen, met verzoek tot (gedeeltelijk) beklemmen.</p>	

Diverse kleine afwijkingen € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Het resterende voordelige verschil betreft diverse kleine afwijkingen.</p>	

Toelichting baten

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Rijksbijdragen bescherming bodem € 0,9 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>De onderbesteding wordt onder andere veroorzaakt door de subsidie Bedrijvenregeling. De sanering heeft minder baten ontvangen dan verwacht. Daarnaast zit er een afwijking in de bestedingen van SPUK gelden.</p>	

Leges Milieu Belastende Activiteiten € 1,9 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>De leges zijn vraaggestuurd waardoor de geïnde leges kunnen afwijken van de raming. In 2025 zijn er minder aanvragen ingediend dan verwacht. De opbrengst van de leges is daardoor ook lager dan geraamd.</p>	

Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport

Diverse kleine afwijkingen € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Het voordelige verschil betreft diverse kleine afwijkingen.</p>	

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat

Rijksmiddelen ter dekking van Subsidieregeling WIS €1,8 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>Bij de lasten is toegelicht dat de kosten Subsidieregeling WIS ad € 1,8 miljoen lager zijn uitgevallen. Hierdoor is de totale dekking vanuit de meerjarige rijksregelingen SPUK Impuls Veenweiden en SPUK-maatregelpakket Toekomstbestendig water- en bodemsysteem ook € 1,8 miljoen lager.</p>	

VIP-NL subsidies € 0,3 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>Bij de lasten is toegelicht dat voor de subsidies voor VIP-NL projecten er € 0,3 miljoen minder middelen van andere provincies als subsidie zijn weggezet dan begroot. Hier tegenover staan ook € 0,3 miljoen minder baten vanuit deze andere provincies.</p>	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in [Bijlage 1](#).

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid					
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	612	0	612	612	0
Totaal beleidsdoel 7-1	612	0	612	612	0
Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport					
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	0	0	412	-412
Groene ambities	3.838	7.475	11.313	11.313	0
Totaal beleidsdoel 7-2	3.838	7.475	11.313	11.725	-412
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat					
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	0	0	298	-298
Totaal beleidsdoel 7-3	0	0	0	298	-298
Totaal Lasten	4.450	7.475	11.925	12.635	-710
Baten					
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid					
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	-438	-2.500	-2.938	-9.253	6.315
Totaal beleidsdoel 7-1	-438	-2.500	-2.938	-9.253	6.315
Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport					
Groene ambities	-3.100	-5.795	-8.895	-3.597	-5.298
Reserve UPG 40	0	0	0	114	-114
Totaal beleidsdoel 7-2	-3.100	-5.795	-8.895	-3.484	-5.412
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat					
Groene ambities	-88	-9	-97	-114	16
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	-363	198	-165	-165	0
Totaal beleidsdoel 7-3	-451	189	-262	-279	16
Totaal Baten	-3.990	-8.106	-12.096	-13.016	920
Saldo lasten en baten Ambitie	460	-631	-171	-381	210

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Omgevingsdiensten

De provincie neemt samen met alle gemeenten in de provincie deel in een omgevingsdienst. Er zijn vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland, namelijk [DCMR Milieudienst Rijnmond](#), [Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid](#), [Omgevingsdienst West-Holland](#), [Omgevingsdienst Midden-Holland](#) en [Omgevingsdienst Haaglanden](#). De omgevingsdiensten voeren het omgevingsbeleid uit voor de deelnemers. Het omgevingsbeleid zorgt ervoor dat activiteiten van bedrijven geen gevaar of overlast voor mensen, dieren en milieu veroorzaken. Daarom geven de omgevingsdiensten omgevingsvergunningen af aan bedrijven voor activiteiten die wel gevaar of overlast geven. Ook zorgen zij ervoor dat de bedrijven zich aan hun omgevingsvergunning houden. En zij nemen maatregelen als

een bedrijf zich niet aan de omgevingsvergunning houdt. De omgevingsdiensten voeren hun (VTH-)taken uit op basis van verschillende wet- en regelgeving zoals de Omgevingswet, de Wet natuurbescherming en de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening.

Fonds nazorg

Zuid-Holland heeft als taak om oude stortplaatsen die niet meer in gebruik zijn, te bewaken. Oude stortplaatsen mogen geen gevaar voor mensen, dieren en milieu veroorzaken. Dat is eeuwigdurende nazorg voor gesloten stortplaatsen. De stortplaatsen hebben geld voor de nazorg gespaard toen zij werden gebruikt. Deze middelen worden beheerd door het Nazorgfonds van de provincie en mogen alleen worden gebruikt voor nazorg van gesloten stortplaatsen.

Provinciaal Afvalverwijderingsbedrijf Zuid-Holland N.V. (PROAV).

Zuid-Holland heeft alle aandelen in PROAV dat eigenaar is van de voormalige stortplaats, Derde Merwedehaven in Dordrecht. Deze stortplaats is al afgedekt en ingericht als recreatiegebied. Het is de bedoeling dat de stortplaats formeel wordt gesloten in de nabije toekomst en dat dan de nazorg overgaat naar de provincie. Op de voormalige stortplaats is een recreatieterrein aangelegd dat op datzelfde moment in gebruik, beheer en onderhoud wordt gegeven aan de gemeente Dordrecht.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 7](#).

Overzicht Algemene middelen en Organisatie

Dit hoofdstuk bevat Overzicht Algemene middelen en Overzicht Organisatie, Onvoorzien en het bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting.

Wat hebben we bereikt?

Overzicht Algemene middelen

Dit is belangrijk voor het handelen van de provincie volgens de wet en voor de acceptatie door de samenleving. Want de provincie werkt direct en indirect (via het Rijk) met belastinggeld van burgers en bedrijven.

Een financieel gezonde huishouding laat zich in de eerste plaats zien in een sluitende begroting. Hierin zijn baten en lasten voor meerdere jaren met elkaar in evenwicht. In de tweede plaats moet de provincie voldoende weerstandscapaciteit hebben. Dat is nodig om financiële consequenties van (niet-begrote) risico's op te kunnen vangen.

De provincie kiest voor een belastingdruk die past bij het niveau van de voorzieningen in de provincie. De opcenten op de motorrijtuigenbelasting is de belangrijkste belastingheffing van de provincie. Provinciale Staten stellen jaarlijks het opcententarief vast. Dit tarief is gebonden aan een wettelijk maximum, dat jaarlijks door het Rijk (op basis van de inflatieontwikkelingen) wordt aangepast.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, vertaalden we elk beleidsdoel in een aantal beleidsprestaties. Die beschrijven we hieronder.

Financieel-strategisch beleid

De begroting geeft ruimte om veel van onze ambities waar te maken maar dwingt ook tot scherpe keuzes. Uitgangspunt is een stevig financieel en juridisch beleid voor de lange termijn. Hierbij zijn de lasten voor onze inwoners niet hoger dan absoluut nodig en de inkomsten en uitgaven zijn voor meerdere jaren structureel in evenwicht. We verbeteren het inzicht in het financieel evenwicht en we helpen de organisatie haar inkomsten en uitgaven realistisch te begroten. We geven informatie en advies over de financiële planning en realisatie en laten zien welke keuzes we maken. We houden financiële ruimte om te reageren op actuele ontwikkelingen en nieuwe ambities, waarbij we rekening houden met tegenvallers. Elk jaar leveren we verschillende Planning & Control-producten op. We adviseren op juridisch en financieel gebied over onder andere (complexe) financieringsvormen, mede in relatie tot staatssteun, Europese aanbestedingen en bezwaar- en beroepschriften.

We stelden een rechtmatigheidsverantwoording op, waarin Gedeputeerde Staten verantwoording afleggen over de vraag of de balansmutaties en de baten en lasten in overeenstemming met de geldende wet- en regelgeving tot stand kwamen.

In 2025 hebben wij weer belangrijke stappen gezet in het uitvoeren van de brief Ontwikkelagenda financiële kaderstelling. Een terugblik op de behaalde resultaten en een bijwerking van de planning is op woensdag 4 februari 2026 in de Commissie voor Onderzoek van de Rekening (COR) besproken (zie <https://pzh.notubiz.nl/modules/1/Ingekomen%20stukken/1123194>).

Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting

De belangrijkste inkomstenbron waar de provincie zelf invloed op heeft, bestaat uit de belasting opcenten op de motorrijtuigenbelasting. De provincie stelt het opcententarief vast. De werkelijke inkomsten uit de opcenten van de motorrijtuigenbelasting zijn afhankelijk van externe factoren, zoals de ontwikkeling van het wagenpark in Zuid-Holland en wijzigingen in het vrijstellingsbeleid. (zie verder de toelichting op de MRB bij de [paragraaf Lokale Heffingen](#))

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

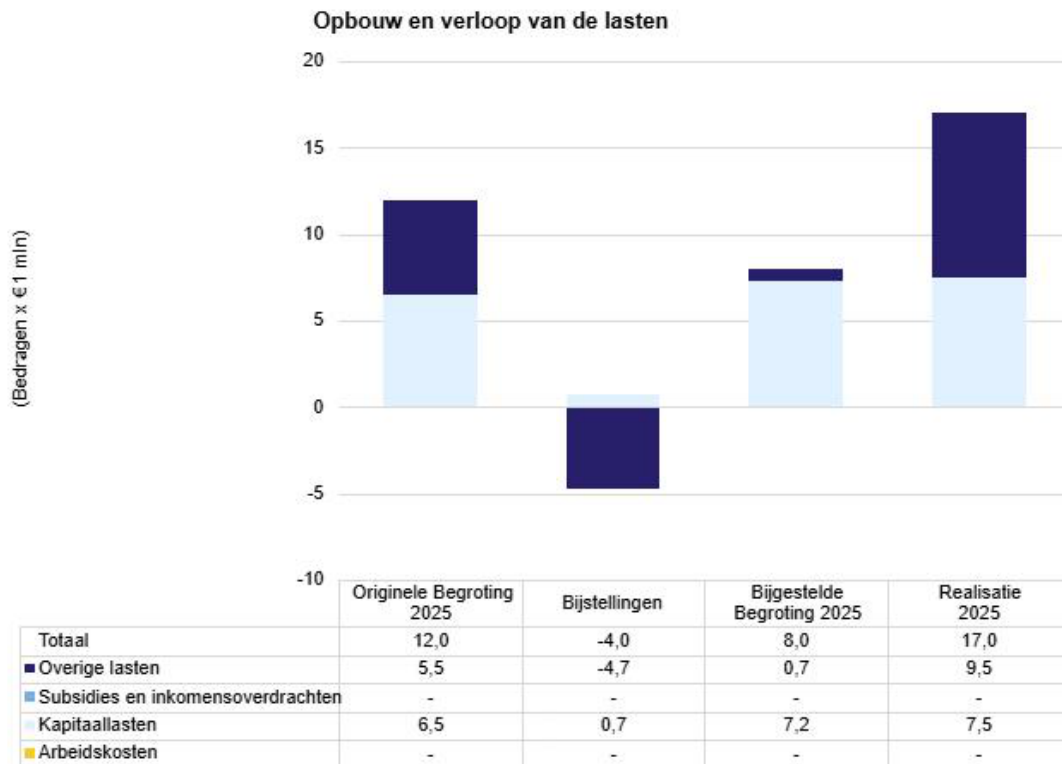
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Algemene dekkingsmiddelen					
Beleidsdoel 9-1 Algemene dekkingsmiddelen					
Financieel-strategische beleid	11.965	-4.006	7.959	17.008	-9.049
Totaal Lasten	11.965	-4.006	7.959	17.008	-9.049
Algemene dekkingsmiddelen					
Beleidsdoel 9-1 Algemene dekkingsmiddelen					
Financieel-strategische beleid	-403.302	-50.184	-453.486	-476.008	22.522
Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting	-412.779	-14.204	-426.984	-428.952	1.968
Totaal Baten	-816.081	-64.388	-880.470	-904.960	24.491
Totaal lasten en baten	-804.117	-68.394	-872.511	-887.953	15.442

Toelichting lasten

Beleidsdoel Algemene dekkingsmiddelen

Dotatie voorziening grondbank € 8,8 miljoen (n)	Bestaand beleid
Dotatie in de nieuw ingestelde voorziening grondbank van € 8,8 miljoen. Een uitgebreide toelichting hierop is te vinden in bijlage 2 Grondbank RZG Zuidplas. Deze dotatie wordt financieel gedekt door een onttrekking van € 8,8 miljoen uit de bufferreserve weerstandscapaciteit.	

Diverse kleine afwijkingen € 0,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
Diverse kleine afwijkingen van in totaal € 0,2 miljoen.	

Toelichting baten

Beleidsdoel Algemene dekkingsmiddelen

Provinciefonds € 21,9 miljoen (v)	Bestaand beleid
In de bijgestelde begroting zijn de effecten uit de septembercirculaire en de december circulaire nog niet meegenomen. Dit komt door de volgende mutaties:	
<ul style="list-style-type: none"> • Een meevaller uit het BTW compensatiefonds van € 19 miljoen; • Aanvullende middelen voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) van € 2 miljoen; • Eenmalige uitkering voor de regiefunctie voor de verdeling van de opvangplekken in het kader van de Spreidingswet van € 3 miljoen; • Een herstel van eerdere weeffout in het provinciefonds (jeugdzorg) van € 1 miljoen; • Een actualisatie van de cijfers voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting leidde ook tot een verschil in de verdeling van de uitkering uit het provinciefonds voor de 12 provincies. Voor Zuid Holland was dit effect € 6 miljoen negatief; • Diverse kleine decentrale uitkeringen van gezamenlijk € 3 miljoen. 	

Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting € 2,0 miljoen (v)	Bestaand beleid
De opbrengst van de opcenten wordt gebaseerd op de opgave van de Belastingdienst aan het begin van het boekjaar. De daling van het aantal auto's op benzine en diesel werd meer dan gecompenseerd door de groei van het aantal hybride voertuigen.	

Rentebaten € 0,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
De provincie heeft in 2025 ruim € 10 miljoen aan rentelasten betaald, en ruim € 7 miljoen aan rentebaten ontvangen. Het saldo hiervan is toegerekend aan de verschillende ambities, waardoor het resultaat op het taakveld Treasury nul is. Eén en ander is toegelicht in de Paragraaf Financiering, onderdeel Rente . De rentelasten zijn conform de bijgestelde begroting en de rentebaten zijn € 0,3 miljoen hoger dan begroot. Dit komt door kleine verschillen in de liquiditeitspositie door het jaar heen ten opzichte van wat als prognose diende voor de begroting.	

Dividend € 0,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
De provincie heeft in 2025 € 0,3 miljoen aan dividend belasting terug ontvangen over eerdere jaren.	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in [Bijlage 1](#).

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 9-1 Algemene dekkingsmiddelen					
Algemene vrije reserve	0	0	0	1.630	-1.630
Bufferreserve Weerstandscapaciteit	0	19.350	19.350	19.350	0
Investeringsagenda 2026-2030	0	120.000	120.000	120.000	0
Totaal beleidsdoel 9-1	0	139.350	139.350	140.980	-1.630
Totaal Lasten	0	139.350	139.350	140.980	-1.630
Baten					
Beleidsdoel 9-1 Algemene dekkingsmiddelen					
Algemene vrije reserve	-77.786	-35.092	-112.878	-112.878	0
Bufferreserve Weerstandscapaciteit	0	0	0	-10.430	10.430
Groene ambities	0	-8.477	-8.477	-8.477	0
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	0	-10.184	-10.184	-10.184	0
Ontwikkelingsperspectief Grevelingen en Volkerak-Zoom	0	-15.000	-15.000	-15.000	0
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	0	-3.209	-3.209	-3.209	0
Reserve UPG 40	0	-2.383	-2.383	-2.326	-58

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Restauratie & herbestemming monumenten	0	-5.352	-5.352	-5.352	0
Versterking economie	0	-2.892	-2.892	-2.892	0
Totaal beleidsdoel 9-1	-77.786	-82.590	-160.375	-170.747	10.372
Totaal Baten	-77.786	-82.590	-160.375	-170.747	10.372
Saldo lasten en baten Ambitie	-77.786	56.760	-21.025	-29.767	8.742

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

Niet van toepassing.

Overzicht Organisatie

Overzicht Organisatie zijn de overheadkosten die bestaan uit alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Zie de [paragraaf Bedrijfsvoering](#) voor verdere informatie.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

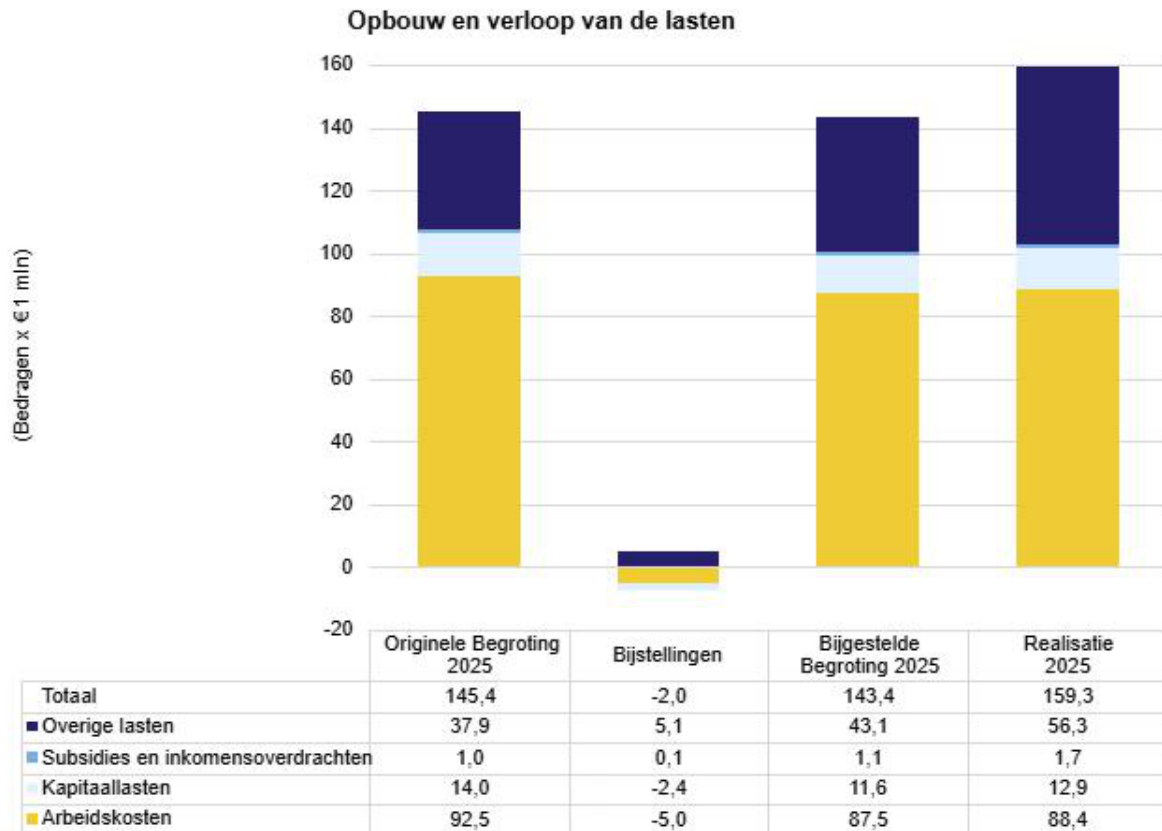
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Duurzame organisatie					
Beleidsdoel 8-1 Duurzame organisatie					
Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	32.679	-1.556	31.123	34.286	-3.164
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap en wendbaar daadkrachtige organisatie	85.275	-957	84.317	93.259	-8.942
Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	17.800	-5	17.794	19.468	-1.674
Een solide financieel en juridisch beleid	5.729	-2.880	2.849	2.928	-80
Inkoop en subsidies	371	1.600	1.972	2.963	-991
Communicatie	2.117	386	2.503	2.262	241
Concerncontrol	1.399	1.396	2.795	4.149	-1.354
Totaal Lasten	145.369	-2.017	143.352	159.315	-15.963
Duurzame organisatie					
Beleidsdoel 8-1 Duurzame organisatie					
Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	0	0	0	-14	14
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap en wendbaar daadkrachtige organisatie	0	-1.500	-1.500	-2.978	1.478
Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	-2.787	0	-2.787	-3.429	642
Een solide financieel en juridisch beleid	-231	0	-231	-205	-26
Communicatie	-40	0	-40	0	-40
Concerncontrol	0	0	0	-21	21
Totaal Baten	-3.058	-1.500	-4.558	-6.647	2.089
Totaal lasten en baten	142.311	-3.517	138.795	152.669	-13.874

Toelichting lasten

Beleidsdoel Duurzame organisatie

Spaarverlof € 9,7 miljoen (n)	Nieuw beleid
Bij het opgebouwde spaarverlof is geen sprake van een gelijkblijvend volume in meerjarenperspectief. Om die reden is een voorziening spaarverlof ingesteld. In 2025 is € 9,7 miljoen gedoteerd aan deze voorziening.	

Vorming, Training en Opleiding (VTO) € 0,7 miljoen (v)	Bestaand beleid
De organisatie is aangepast naar domeinen en professionele teams. Dat zorgde voor minder maatwerk op het gebied van leren en ontwikkelen.	

Schoonmaak € 0,5 miljoen (n)	Bestaand beleid
Het onderhoudscontract is structureel € 0,5 miljoen hoger dan het budget.	

Informatisering en automatisering € 1 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Door efficiëntere uitvoering door inzet van interne capaciteit, herprioritering van activiteiten en het benutten van synergievoordelen is in 2025 op het gebied van het versterken van de informatieveiligheid binnen de OT-omgeving en het voldoen aan het geldende wettelijke en normenkader minder uitgegeven dan verwacht. Een deel van de werkzaamheden wordt voortgezet in 2026. Dit geldt ook voor de implementatie van een ondersteunende governance-, risk- en compliancevoorziening. Ook hierbij zullen een aantal geplande taken doorlopen in 2026.</p>	

Diverse kleine afwijkingen € 0,9 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>Het betreft de volgende kleine afwijkingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Persoonlijk Individueel Maatwerk (PIM) € 0,1 miljoen (v) • Energie € 0,2 miljoen (n) • Bewaking en beveiliging € 0,2 miljoen (n) • Evenementen € 0,3 miljoen (n) • Catering € 0,3 miljoen (n) 	

Apparaatslasten € 5,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>De verschillen in apparaatslasten zijn op totaalniveau toegelicht in de paragraaf arbeidscapaciteit.</p>	

Kapitaallasten € 1,3 miljoen (n)	Bestaand beleid
<p>De toegerekende rentelasten zijn € 1,3 miljoen hoger dan begroot. Omdat er minder externe rentebaten zijn gerealiseerd, is er meer omslagrente toegerekend aan de ambities. Dit resulteert in een administratief nadeel in deze ambitie.</p>	

Toelichting baten

Beleidsdoel Duurzame organisatie

Diverse kleine afwijkingen € 0,9 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>Het betreft de volgende kleine afwijkingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wet tegemoetkoming Loondomein (WTL) € 0,2 miljoen (v) • Evenementen € 0,3 miljoen (v) • Catering € 0,3 miljoen (v) 	

Apparaatslasten € 1,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
<p>De verschillen in apparaatslasten zijn op totaalniveau toegelicht in de paragraaf arbeidscapaciteit.</p>	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in [Bijlage 1](#).

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 8-1 Duurzame organisatie					
Arbeidscapaciteit	0	5.382	5.382	0	5.382
Totaal beleidsdoel 8-1	0	5.382	5.382	0	5.382
Totaal Lasten	0	5.382	5.382	0	5.382
Baten					
Beleidsdoel 8-1 Duurzame organisatie					
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	-147	-147	-147	0
Reserve Ontwikkelopgave natuur	0	0	0	-1	1
Totaal beleidsdoel 8-1	0	-147	-147	-148	1
Totaal Baten	0	-147	-147	-148	1
Saldo lasten en baten Ambitie	0	5.235	5.235	-148	5.384

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Zuid-Holland heeft een (klein) aandeel in de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) en de Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB). Het doel is om toegang te hebben tot de kapitaal- en geldmarkt. Hierdoor kan Zuid-Holland genoeg geld lenen tegen zo laag mogelijke kosten.

Gemeenschappelijke regeling Grondbank RZG Zuidplas (GR Grondbank)

Zuid-Holland neemt samen met een aantal gemeenten deel in de GR Grondbank die eigenaar is van grond in de Zuidplaspolder. Op die grond is woningbouw gepland. De deelnemers proberen die woningbouw mogelijk te maken. Zuid-Holland heeft daarvoor een omgevingsvisie gemaakt. Die wordt nu verder uitgewerkt.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie](#).

Onvoorzien

In de actuele methode van risicomanagement mogen risicobuffers niet worden gestapeld. Daarom is er geen ruimte voor een structurele algemene post onvoorzien. Binnen project- en programmareserves en de bufferreserve weerstandscapaciteit zijn al voldoende incidentele middelen voor het afdekken van incidentele risico's. Ook zijn er andere bronnen voor structurele weerstand zoals onbenutte belastingcapaciteit. De post onvoorzien is daarom als nihil opgenomen.

Vennootschapsbelasting

Door de invoering van de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen is de provincie vanaf 2016 in beginsel belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (vpb). Publiekrechtelijke rechtspersonen en overheidsstichtingen moeten per activiteit beoordelen of met de uitoefening van de betreffende activiteit een onderneming wordt gedreven in vennootschapsrechtelijke zin. Dit betekent dat vpb afgedragen moet worden over structureel winstgevende activiteiten.

Sinds het boekjaar 2016 dient de provincie Zuid-Holland jaarlijks een aangifte vpb in. Door haar deelname in een tweetal commanditaire vennootschappen (cv's) drijft zij een onderneming voor de vpb en is sprake van een vpb-plicht.

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Vennootschapsbelasting	16	16	32	25	7
Totaal	16	16	32	25	7

Indicatoren

Wettelijke indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn gebaseerd op de [Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 10 november 2017, nr. 2017-0000031576](#), tot vaststelling van de beleidsindicatoren die door provincies in de ambities en ambitieverantwoording worden opgenomen.

Voortgang en trends				
In lijn met de wens naar een transparante en open provincie is net als vorig jaarverslag de voortgang van de effecten van ons beleid inzichtelijk gemaakt (de indicatoren). We doen dit door een signalering te geven in de voortgang en de trend van de indicatoren.				
Voortgang	onbekend	goed	aandachtspunt	niet volgens planning
Trend	onbekend	stabiel	positieve ontwikkeling	negatieve ontwikkeling
<p>Voortgang:</p> <p>Met een stoplichtscore geven we aan of een streefwaarde volgens planning is gehaald. Deze score wordt daarna verder toegelicht (cijfermatig zoals percentages, bedragen, hectares; alsook in tekst).</p> <p>Het hoeft niet zo te zijn dat de meetwaarde minimaal gelijk moet zijn aan de streefwaarde om een goed te kunnen scoren. Dat hangt af van het uitgangspunt dat bij de bepaling van de streefwaarde is gehanteerd. In de toelichting wordt dat inzicht verschaft. Bijvoorbeeld als de streefwaarde is om 26.850 m² te scoren en de meetwaarde is 26.700 m² kan deze als goed zijn neergezet.</p> <p>Trend: Bij de weergave van de trend is gekeken naar hoe de meetwaarde zich heeft ontwikkeld ten opzichte van de vorige meting. Dit kan positief of negatief zijn. De grafische weergave geeft direct duidelijk weer hoe de trend is. In sommige gevallen is een lagere meetwaarde namelijk juist een positieve ontwikkeling.</p>				

Voortgang	Trend	Ambitie	Omschrijving	Nulmeting	Streefwaarde 2025	Meetwaarde 2025
		1	Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht	PM	0	0
		1	Opkomst verkiezingen	PM	N.n.b.	74,8% (landelijke verkiezingen 2025)
		2	Waardering openbaar vervoer op basis van de Klantenbarometer	7,5	≥ landelijk gemiddelde 2025	
		3	Totale emissie broeikasgassen in Zuid-Holland (Mton)	40 Mton	32	33
		3	Totale productie van hernieuwbare energie in Zuid-Holland (PJ)	13.4 PJ	41	38
		4	Procentuele groei bruto regionaal product (BRP)	PM	1,3	1,7

Voortgang	Trend	Ambitie	Omschrijving	Nulmeting	Streefwaarde 2025	Meetwaarde 2025
		4	Procentuele werkgelegenheid	PM	72,3	73,1
		4	Restauratievolume	15	12,5%	12,5%
		5	Aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet	3	Eventueel een meting op basis van de mid-term review 2024	Gen meting
		5	Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingericht natuurgebied	-	900	875
		5	Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw natuurgebied in beheer ten opzichte van de opgave	27.476	363	134

Toelichting

Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht

In 2025 waren geen gemeenten die onder financieel toezicht stonden.

Totale emissie broeikasgassen in Zuid-Holland (Mton)

De waarde voor 2025 is gebaseerd op een extrapolatie van de gerealiseerde waarden van de laatste 10 jaar.

Totale productie van hernieuwbare energie in Zuid-Holland (PJ)

De waarde voor 2025 is gebaseerd op een extrapolatie van de gerealiseerde waarden van de laatste 10 jaar.

Procentuele groei bruto regionaal product (BRP) en Procentuele werkgelegenheid

De procentuele groei BRP en procentuele werkgelegenheid zijn op basis van de macro economische verkenningen (MEV) van het Centraal Plan Bureau (CPB), publicatie september 2025. Het betreft zoals al langere tijd landelijke cijfers, regionale cijfers zijn niet voorhanden. Pas na sluiting van de Begroting 2026 wordt een nieuwe MEV verwacht.

Restauratievolume

Met een KPI restauratie van 12,5% is de streefwaarde voor 2025 behaald.

Dat de afgelopen jaren geen duidelijke daling te zien was van het percentage matige en slechte objecten, is deels te verklaren door verbeterde monitoringstechnieken en (blijvende) extra aandacht voor de toegang tot monumenten waardoor objecten die voorheen niet zijn opgenomen, nu wel in beeld zijn. Ook is mede door de verbeterde technieken de portefeuille in de monitor gegroeid.

De verwachting is dat bij de update van de monitorgegevens in 2026 het resultaat positiever zal zijn. Verwacht wordt dat het percentage zich als volgt ontwikkelt: 12,5% en mogelijk zelfs 12,4% eind 2026, en 12,3% in 2027. Dit is gebaseerd op positieve landelijke ontwikkelingen en het subsidiebudget van de provincie, dat naar verwachting effect gaat sorteren.

Aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet

In 2027 vindt de eerstvolgende officiële KRW-beoordeling plaats, dit gebeurt aan het einde van Stroomgebiedsbeheersplan III bij de vaststelling van de factsheets grondwater. In de tussenjaren, 2022 tot en met 2026 vindt er geen formele beoordeling plaats voor KRW-grondwaterlichamen. De laatste beoordeling vond plaats in 2021 aan het einde van Stroomgebiedsbeheerplan II. Toen was het aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet, 4 uit 5.

Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingericht natuurgebied ten opzichte van de opgave

Met de inrichting van 875 ha nieuwe natuur is in 2025 wederom een flinke stap voorwaarts gezet in de realisatie van het NNN. De inrichting van een aantal gebieden in met name de Krimpenerwaard (778 ha) en in Gouwe Wiericke (96 ha) is afgerond. De in 2024 getoonde tempoversnelling van de realisatie van als NNN begrensde nieuwe natuur heeft hiermee in 2025 een stevig vervolg gekregen. Met de aanbestedingen die in 2025 hebben plaatsgevonden is er bovendien veel werk in uitvoering gebracht, waarmee de trend in het realisatietempo als 'stabiel' geduid kan worden.

Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw natuurgebied in beheer ten opzichte van de opgave

Gezien het areaal dat in 2024 is gerapporteerd als nieuw ingerichte natuur (421 ha), zou te verwachten zijn dat het areaal dat in 2025 nieuw in beheer gekomen is, hoger is en meer in de richting van die 421 ha komen. Voorlopige cijfers laten echter een groei zien van 134 ha nieuw natuurgebied in beheer. Hiervoor kunnen meerdere oorzaken voor worden genoemd. Allereerst kan het zijn dat areaal waarvan in 2024 de inrichting is afgerond, al meetelde in hectares in beheer. Sommige delen van het NNN kennen al natuurbeheer in aanloop naar de definitieve inrichting. Daarnaast betreft het nog een voorlopige stand van het areaal dat in 2025 in beheer is geweest. In 2025 zijn de dossiers natuurbeheersubsidie, voorheen uitgevoerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, door het provinciale subsidiebureau overgenomen en in uitvoering genomen. Dit proces, samen met de verwerking van uitbreidingsaanvragen voor nieuw areaal natuurbeheer per 2025, is nog niet geheel afgerond waardoor er nog geen definitieve eindstand over het areaal natuurgebied in beheer berekend kon worden. Mogelijk is het gerapporteerde areaal onderschat. Dit zal dan bij een volgende jaarrapportage worden gecorrigeerd.

Financiële indicatoren

In het [Financieel beeld](#) is een samenvattende tabel opgenomen van de financiële indicatoren en een duiding daarvan. Een nadere toelichting op de berekening en totstandkoming van de kengetallen is terug te vinden in een [bijlage](#) van de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Paragrafen

Paragraaf Arbeidscapaciteit (loonkosten en inhuur)

Inleiding

In deze paragraaf geven we inzicht in de inzet van de totale arbeidscapaciteit en de daarmee samenhangende kosten. Het totaal aan kosten wordt geduid als onze budgettaire kader arbeidscapaciteit. Het budgettaire kader arbeidscapaciteit bestaat uit vaste loonkosten personeel, inhuur van externen en het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV)/detacheringen.

In deze paragraaf gaan we in op de samenstelling en de omvang van de benodigde arbeidskosten, bestaande uit:

- A loonkosten personeel (formatie) van de provincie Zuid-Holland
- B kosten voor de inhuur van externen
- C&D kosten en baten uit detacheringen en het UWV.

De manier waarop we arbeidscapaciteit registreren, sturen en rapporteren, wordt verbeterd. De provincie ontwikkelt zich tot een opgavegerichte organisatie die de eigen ambities verbindt en realiseert met de omgeving. Onderdeel van de ontwikkeling naar opgavegericht werken, is dat we goed zicht hebben op de arbeidskosten die nodig zijn om de provinciale doelen te halen.

In de bijgestelde begroting en jaarstukken 2025 is de toerekening van arbeidskosten aan beleidsprestaties verwerkt op basis van een vooraf opgestelde verdeelsleutel.

Totaalbeeld arbeidskosten

In de onderstaande tabel is het begrote bedrag van het totale budgettaire kader arbeidscapaciteit opgenomen, onderverdeeld naar de eerdergenoemde categorieën.

Omschrijving (bedragen x € 1 miljoen)	Begroting stand NJN	Realisatie	Saldo
A. Loonkosten formatie	197,6	202,8	-5,2
B. Kosten voor inhuur van externen	35,6	40,7	-5,1
C. UWV / detacheringen	-	0,3	-0,3
D. Opbrengsten uit UWV en detacheringen	-1,5	-2,8	1,3
Totaal arbeidskosten	231,6	241,0	-9,3

Arbeidscapaciteit bestaat uit de totale kosten die de provincie aan personeel uitgeeft om aan haar taken te voldoen. Dit gaat dus om mensen in loondienst en externe medewerkers. In 2025 is € 9,3 miljoen meer aan arbeidskosten gerealiseerd dan was begroot in de Najaarsnota 2025. Dat lichten we hieronder per categorie toe.

Toelichting op de loonkosten (A)

De loonkosten van de provincie Zuid-Holland bestaan voor het grootste deel uit de kosten voor het personeel dat in dienst van de provincie is. De totale vaste loonkosten zijn € 5,2 miljoen hoger dan begroot in de Najaarsnota 2025. Dit wordt voor circa € 2,2 miljoen verklaard vanuit een incidentele bruto-vergoeding van € 1.000 die medewerkers ontvingen die per 1 november in dienst waren van de provincie. Deze incidentele bruto-vergoeding volgde vanuit de CAO-afspraken per 1 juli 2025 maar was per abuis niet verwerkt in de bijgestelde begroting. De structurele loonsverhoging (2,5%) per 1 juli 2025 was wel meerjarig verwerkt in de begroting.

De resterende circa € 3 miljoen wordt verklaard vanuit het meer realistisch begroten van de arbeidscapaciteit. In de Najaarsnota 2025 lichten wij toe dat we scherper begroten op arbeidscapaciteit door onder andere rekening te houden met ruimte in de relatieve salarispositie van medewerkers (niet elke medewerker heeft de hoogste trede

in de salarisschaal) en door in te schatten dat we gemiddeld 50 vacatures open hebben staan. Dat blijkt achteraf iets te scherp te zijn begroot.

Als onderdeel van het realistisch begroten is bij de Najaarsnota 2025 de reserve Arbeidscapaciteit ingesteld. Die reserve kan ingezet worden om eventuele verschillen ten opzichte van de begroting te verevenen. Bij de Najaarsnota 2025 schatten we in dat de geraamde onderbesteding op de vaste loonkosten door het realistisch begroten van € 5,4 miljoen gestort zou kunnen worden in deze reserve. Omdat nu blijkt dat deze onderbesteding niet is gerealiseerd is er ook geen bedrag gestort in deze bestemmingsreserve. Per saldo betekent het dat de hogere gerealiseerde vaste loonkosten in de jaarrekening (nadeel) worden gedekt door het niet verwerken van de begrote storting (voordeel). Per saldo heeft dit geen effect op het jaarrekeningresultaat 2025.

Toelichting op de kosten voor de inhuur van externen (B)

Er zijn verschillende redenen waarom we gebruik maken van inhuur. De belangrijkste zijn:

1. snelle en tijdelijke invulling van (moeilijk vervulbare) vacatures
2. vervanging bij (langdurige) ziekte
3. ontbreken van specifieke kennis en expertise
4. tijdelijke (extra) capaciteit bij (beleids)intensiveringen en/of piekdrukke.

In 2025 hebben we € 5,1 miljoen meer aan externe inhuur uitgegeven dan we bij de Najaarsnota 2025 hadden ingeschat. Dit komt vooral doordat er nog steeds krapte is op de arbeidsmarkt. Het is moeilijk om vacatures te vervullen. De provincie heeft deze mensen wel echt nodig, zeker in deze tijd waar zij een aantal grote opgaven moet oppakken, zoals behoefte naar (tijdelijke) expertise op het gebied van I&A (Informatietransitie) en omgevingsbeleid. Daarom kozen we ervoor om tijdelijk meer externen in te huren. De hogere gerealiseerde lasten van externe inhuur zijn gedekt vanuit de materiële budgetten.

De externe inhuur is in 2025 overigens tot stand gekomen aan de hand van een check op de Wet Deregulering Beoordeling Arbeidsrelaties (DBA) en dat tot doel heeft om schijnzelfstandigheid tegen te gaan. De provincie is erin geslaagd om in 2025 44 extern ingehuurde medewerkers in dienst van de provincie te nemen.

Toelichting op de kosten van detacheringen en ontvangsten uit detacheringen en UWV (C en D)

De provincie ontving meer inkomsten dan begroot. Het betreft inkomsten van personeel dat niet voor de provincie kon werken (langdurig verzuim) of op detacheringbasis werkte voor andere overheidsorganisaties. In deze situatie betaalt de provincie als werkgever de loonkosten terwijl zij daar vergoedingen voor ontvangt. De kosten en baten van detacheringen hangen nauw samen met de kosten van de formatie en de externe inhuur. Deze moeten dus in samenhang met de overige arbeidskosten worden bekeken

Paragraaf Bedrijfsvoering

De paragraaf Bedrijfsvoering geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens voor de bedrijfsvoering. De dekking voor beleidsdoelstelling van deze paragraaf is onderdeel van de [Organisatie](#). Daarnaast is in deze paragraaf ook de toelichting op de rechtmatigheidsverantwoording opgenomen. De [rechtmatigheidsverantwoording](#) zelf is onderdeel van de jaarrekening.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel Duurzame organisatie

In 2025 hebben we verder gewerkt aan het versterken van onze Bedrijfsvoering. We richtten ons vooral op twee onderwerpen: een sterkere financiële functie en verder brengen van de informatietransitie. Dit zijn programma's die meerdere jaren lopen.

We hebben de eerste stappen gezet naar betere financiële informatie waardoor de ontwikkeling van onze financiële positie beter voorspelbaar wordt en er beter op gestuurd kan worden. Ook hebben we de belangrijkste processen opgepakt en de rollen, verantwoordelijkheden en aansturing binnen de financiële functie duidelijker gemaakt.

Binnen het programma Informatietransitie hebben we de ontwikkeling van een nieuwe digitale werkomgeving afgerond en wordt het ingevoerd in de hele organisatie. Tijdens de uitvoering van dit programma hebben we ook het vorig jaar geconstateerde datalek opgelost. De Autoriteit Persoonsgegevens heeft bevestigd dat dit goed is afgehandeld.

In 2025 openden we ook de bedieningscentrale Koningspoort. Vanuit deze centrale bedienen we 30 bruggen op afstand en coördineren we meldingen en incidenten op de (vaar)wegen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, vertaalden we elk beleidsdoel in een aantal beleidsprestaties. Die beschrijven we hieronder.

Beleidsprestatie Een duurzame informatievoorziening en digitalisering

In 2025 was het groeiende belang van een duurzame informatievoorziening en digitalisering een belangrijke pijler voor onze activiteiten. Om onze maatschappelijke opgaven realiseren, willen we meer gebruik maken van data en informatie. We houden ook rekening met wetgeving rond privacy, informatieveiligheid, digitale toegankelijkheid en transparantie en de groeiende aandacht voor dit thema. We werken hieraan vanuit een aantal samenhangende hoofdopdrachten

- Programma Informatietransitie
- Kaders & advies
- Geo-informatie, businessinformatie & documentaire informatievoorziening en
- Bedrijfsapplicaties & infrastructuur.

In 2025 is het management uitgebreid en de sturing versterkt. We werken met jaarplannen aan de opgaven waar we voor staan. Voor programma Informatietransitie legt de basis legt voor een toekomstbestendige Informatiehuishouding. Voor dat programma is gebruik gemaakt van de uitkomsten van een externe review bij het opstellen van het jaarplan.

Datalek

Een belangrijk resultaat uit 2025 is dat het interne datalek in ons Document Management Systeem (DMS) is gedicht. We staan al langere tijd onder verscherpt toezicht van de Autoriteit Persoonsgegevens. Ons DMS is in het verleden opgezet op basis van het principe dat alle documenten zoveel mogelijk toegankelijk moeten zijn voor medewerkers ('Intern open tenzij'). Dit uitgangspunt past niet bij de Algemene Verordening Gegevensbeheer (AVG). Daarin staat dat medewerkers alleen toegang mogen hebben tot documenten met privacygevoelige

gegevens als dit nodig is voor hun werkzaamheden. Door de toegangsautorisaties tot de documenten opnieuw in te richten is het interne datalek gedicht en werken we in lijn met de AVG.

Informatietransitie

Tegelijkertijd wordt vanuit het programma Informatietransitie gewerkt aan de vervanging van het DMS. Afgelopen jaar is een aantal teams gaan werken vanuit een nieuwe werkomgeving. Voor de organisatie brede invoering van die omgeving is het strategisch beleidskader informatiebeheer opgesteld. En bij archiefbeheer zijn archieven verder opgeschoond en gedigitaliseerd. Om beter datagedreven te kunnen werken is afgelopen jaar de basis gelegd voor één integraal dataplatform. Daarnaast zijn er nieuwe opdrachten vormgegeven voor de innovatieagenda en het werken en innoveren met verantwoorde AI.

Privacy

In 2025 zijn grote stappen gezet in het vullen van het verwerkingsregister, met daarin de verwerkingen van persoonsgegevens door onze organisatie, en het wegwerken van achterstanden bij het opstellen van DPIA's (Data Protection Impact Assessments). Met de meerjarige bewustwordingscampagne "Zo doen we dat" werken we aan het verhogen van de privacy volwassenheid.

Veiligheid

Gezien toenemende beveiligingsrisico's en de aankomende Cyberbeveiligingswet zijn onze inspanningen op het gebied van informatiebeveiliging en weerbaarheid vergroot. En met het opstellen van een afwegingskader digitale autonomie zijn, gezien geopolitieke ontwikkelingen, eerste stappen gezet om ons IT-landschap meer afgewogen door te gaan ontwikkelen. En om medewerkers een up-to-date werkplek te laten houden is er afgelopen jaar een grote vervangingsronde van laptops geweest.

Beleidsprestatie Maatschappelijk betrokken werkgeverschap en wendbaar daadkrachtige organisatie

De vraagstukken waar de provincie voor staat zijn complex en veelomvattend. Dat vraagt om een professionele organisatie met medewerkers die flexibel inzetbaar en wendbaar zijn. We verwachten van onze medewerkers dat zij betrokken zijn bij wat in Zuid-Holland speelt en in hun contacten met mede-overheden en andere partners kennis en ervaring opdoen die ten goede komt aan de ontwikkeling van onze provincie. Om dat te bereiken investeren we in hun ontwikkeling. Ons HR-instrumentarium wordt daar steeds beter op afgestemd en door daar goed op te sturen kunnen we de medewerkers op de juiste plek de goede dingen laten doen.

Beleidsprestatie Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland

Huisvesting

In 2025 is een nieuw plan voor domeinzones ingevoerd, waarbij de gebouwen A, B en D zijn verdeeld in zones. Teams kunnen hun werkplekken aanpassen aan specifieke behoeften, waarbij nieuwe werkvormen voor hybride en integraal werken zijn geïntroduceerd. Dit blijft een prioriteit in 2026, samen met de renovatie en verduurzaming van gebouw D. De tweede verdieping van het Bestuursgebouw C is getransformeerd tot een dynamische plek voor programma's zoals de Informatietransitie en het Omgevingslab, inclusief een vergadertafel die verwijst naar de Akte van Redemptie. Met de opgave 'Collectief Verbinden en Ontmoeten' wordt samengewerkt aan het positief beïnvloeden van gedrag rondom ruimtegebruik, het versterken van domein-uitingen en het zorgen voor fysieke aanpassingen om onderlinge ontmoeting te stimuleren.

Regie

Ten aanzien van het facilitair beheer zijn in 2025 belangrijke stappen gezet om de grip op strategische contracten te vergroten. Dit heeft geleid tot betere controles en hogere kwaliteitsstandaarden. Er zijn verschillende aanbestedingen afgerond, zoals de contracten voor warme dranken, leaseauto's en binnengroen. De aanbesteding voor toegangscontrole is gestart.

Vastgoed

In april 2025 is de nieuwe verkeerscentrale Koningspoort geopend, waarmee de provinciale regie over verkeersstromen is verbeterd. Diverse onderhouds- en vernieuwingsprojecten hebben bijgedragen aan de kwaliteit, functionaliteit en inclusiviteit van het vastgoed. De focus lag in 2025 op dakherstel en de toegankelijkheid van bouwdelen A en B. Ook zijn plannen ontwikkeld om de toegankelijkheid van het binnenplein te verbeteren.

Duurzaamheid

Duurzaamheid is een belangrijk thema voor de provincie. De catering biedt een duurzaam menu, lokaal en biologisch ingekocht. Het team past zich aan veranderende behoeften aan en ondersteunt provinciale doelen. Ze delen hun kennis met andere organisaties en richten zich op sociale en duurzame aanbestedingen. Door middel van datagedreven werken, waarbij we gebruik maken van sensordata en slimme technologie, bevorderen we duurzaamheid en comfort. In 2025 zijn datadashboards gemaakt voor afvalreductie, Digital Twin-toepassingen en datagedreven werken binnen de bedrijfsvoering. Dit draagt bij aan een gezonde, duurzame en innovatieve werkomgeving.

Kunst

Het subdomein 'Kunst' heeft een aantal maatschappelijke exposities georganiseerd, waaronder:

- Voedselvisie
- Slavemijverhalen
- Kunst en erfgoedlijnen
- Thema-exposities (Joods Erfgoed, Archeologie, Vogels, 'Kennis van Zuid-Holland')

Beleidsprestatie Een solide financieel en juridisch beleid

Financiën

In 2025 hebben we de basis gelegd voor een sterkere financiële functie. We hebben gewerkt aan een gedragen visie die richting geeft aan onze rol, verantwoordelijkheid en kwaliteit. Deze visie is in ontwikkeling en zorgt voor meer duidelijkheid over wat de organisatie van de financiële functie mag verwachten. Daarnaast hebben we de eerste bouwstenen gelegd voor voorspelbare tussentijdse financiële sturing. We hebben de ketenprocessen planmatig in uitvoering gebracht en de governance en aansturing van de financiële functie aangescherpt. De effecten van deze inzet worden zichtbaar in de manier waarop we sturen door het jaar heen. De financiële sturing wordt voorspelbaarder, betrouwbaarder, tijdiger en completer. Dat geeft bestuurders meer zekerheid en maakt het makkelijker om goed te sturen op taken, geld en personeel.

Planning & control cyclus

We leverden de volgende Planning & Control-producten op:

- Voorjaarsnota
- Kadernota
- Begroting
- Najaarsnota en
- Jaarstukken

Voor al deze producten bewaken we onze financiële spelregels. Bovendien hebben we ook dit jaar extra aandacht gehad voor de leesbaarheid en toegankelijkheid van de producten.

Financieringsvormen

We adviseerden op juridisch en financieel gebied over onder andere (ingewikkelde) financieringsvormen, vaak in relatie tot staatssteun, Europese aanbestedingen en bezwaar- en beroepschriften.

Juridische Kwaliteitszorg

Juridische kwaliteit staat bij PZH hoog in het vaandel. In 2025 hebben wij meer integraliteit en verbinding gebracht in de provinciebrede juridische dienstverlening.

De samenleving verandert en wordt, nationaal en internationaal, uitdagender. Dat is goed merkbaar in de vraag naar juridische ondersteuning; de verzoeken nemen getalsmatig flink toe en zijn complexer van aard.

Wij bouwen daarom gericht aan onze expertise en arbeidscapaciteit. Dit combineren we met actieve sturing op de juridische teams en de dagelijkse integrale en proactieve samenwerking.

Om als juridisch adviseurs te kunnen doen wat nodig is voor zorgvuldige besluitvorming hebben wij er oog voor, dat de juristen de actuele bestuurlijke en politieke context kennen. Zo veranderen wij mee met de buitenwereld en opereren meer bestuurlijk en organisatiesensitief.

De ambtelijk opdrachtgever en de ambtelijk opdrachtnemer zijn dagelijks concernbreed met de beleidscollega's en het bestuur in gesprek over de juridische dienstverlening. Zij sturen met een transitieprogramma actief op adviesvaardigheden, vakkennis en samenwerking zodat steeds beter recht wordt gedaan aan de bestuurlijke en ambtelijke belangen.

Interne Advocatuur

De interne advocatuur heeft een versterkende slag gemaakt, en de provincie heeft nu op zowel privaatrechtelijk als publiekrechtelijk terrein de expertise in huis. De advocaten adviseren en voeren gerechtelijke procedures.

Door dit inhouse te borgen is de continuïteit van kennis en dienstverlening toegenomen.

Digitale Wetgeving

De digitaliserende samenleving vraagt om een provincie die daarin volop meegaat. Europese wet- en regelgeving komt in sneltreinvaart op ons af en in 2025 zijn hebben het aantal IT-juristen uitgebreid. Zij ondersteunen de noodzakelijke implementatie van de tientallen verordeningen en richtlijnen.

Rechtsbescherming, de Bezwaaradviescommissie

De bezwaaradviescommissie heeft ook in 2025 een toenemend aantal procedures bemenst. De eenheid Rechtsbescherming verzorgt ook de klachtprocedures. Over beide wordt jaarlijks in een afzonderlijk jaarverslag gerapporteerd.

Het Juridisch Loket

In januari 2025 is het Juridisch Loket geopend, dat tot doel heeft concernbreed een laagdrempelige ingang te bieden voor juridische vragen. Het Loket is een impuls voor juridische kwaliteitszorg. In 2025 zijn 18 verzoeken binnengekomen en afgehandeld.

Juridische vaktechniek

In 2025 is gestart met een programma om de juridische vaktechniek actief te onderhouden. De juristen van de provincie zorgen met elkaar voor het actueel houden van de juridische actualiteiten en wijzigende wetgeving.

Externe deskundigen worden ingezet wanneer daar aanleiding voor is.

De juridische keten van PZH

De juridische keten van PZH is volop in ontwikkeling. We werken gericht aan onze professionaliteit, zowel op vakmatig vlak als op vaardigheden. We werken aan verbinding, concernbreed, en willen opereren met sensitiviteit voor de belangen van de provincie in de buitenwereld.

Beleidsprestatie Inkoop en subsidies

Inhuurdesk

In 2025 lag de focus in de beleidsprestatie Inkoop en subsidies onder andere op de doorontwikkeling van de Inhuurdesk. De Inhuurdesk helpt bij het rechtmatig en doelmatig inkopen van externe inhuur en bij het inzichtelijk

maken van data over inhuur. De inhuurdesk moet dé plek worden waar kennis en kunde over inhuur beschikbaar is.

Contractmanagement

Ook hebben we in 2025 voorstellen gedaan voor de inbedding van contractmanagement in de organisatie. Goed contractmanagement is integraal onderdeel van het inkoopproces. In 2026 wordt besloten of en hoe we professioneel contractmanagement gaan invoeren.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Verder is eind 2025 een start gemaakt met het opzetten van een databank die collega's moet helpen om beter maatschappelijk verantwoord te kunnen aanbesteden. In de database staan concrete voorbeelden die kunnen worden toegepast op onze aanbestedingen.

Subsidies

Naast deze inspanningen op het gebied van Inkoop omvat deze beleidsprestatie de subsidieverlening van de provincie. Elk jaar verstrekt de provincie veel subsidies om Zuid-Holland krachtiger te maken. Het is belangrijk dat de provincie dit geld goed en eerlijk verdeelt. Hiervoor zijn duidelijke regels nodig.

Met ingang van 1 januari 2025 zijn 3 nieuwe regels ingegaan:

- de Algemene subsidieverordening
- de Beleidsregel toezicht en handhaving subsidieverstrekking en
- het Algemeen accountantsprotocol verantwoording van subsidies.

De regelgeving is daardoor duidelijker en eenvoudiger geworden.

Ook onze informatievoorziening heeft in 2025 veel aandacht gekregen. We werkten ook aan betere informatie die bovendien beter te vinden is. Het openbaar subsidieregister op onze website is gemoderniseerd. Het geeft een actueel en transparant inzicht in de subsidies die de provincie heeft verstrekt.

Tenslotte zijn we gestart met een doorontwikkeling van de subsidieprocessen. Waar dat kan, zijn we procedures aan het vereenvoudigen. Op die manier kunnen we sneller en effectiever werken aan subsidieverstrekking

Beleidsprestatie Communicatie

In 2025 investeerden we met het geld uit de beleidsprestatie Communicatie onder andere in het terugdringen van het aantal websites van de provincie. Op die manier kan de provincie effectiever en efficiënter digitaal communiceren over het werk dat we uitvoeren en het beleid dat we maken.

We zijn ook verder gegaan met het toegankelijk en begrijpelijk maken van onze communicatie. We hebben afgelopen jaar bijgedragen aan organisatieontwikkeling met interne communicatie en we hebben de subsidieregeling 'Stimuleren lokale, regionale en provinciale Journalistiek in Zuid-Holland' geëvalueerd.

Gesprekken over het vervolg van de regeling lopen inmiddels.

Stabiele en degelijke ondersteuning

Vanuit deze beleidsprestatie wordt ook elk jaar een aantal terugkerende zaken geregeld. Zo faciliteren we de woordvoering voor het college, betalen we een aantal abonnementen op (juridische) databases, kranten en tijdschriften, leveren we beeldmateriaal, een huisstijl en een beeldbank, huren we printers en kopen we toners, papier en enveloppen, regelen we de afhandeling van onze contacten via het ContactCentrum en organiseren we een aantal terugkerende bestuurlijke netwerkevenementen

Beleidsprestatie Concerncontrol

Concerncontrol draagt bij aan de sturing, het functioneren, en de verantwoording van de organisatie. Vanuit een onafhankelijke positie helpt het de organisatie met het behalen van doelen en resultaten. Dat doet het door het leveren van betrouwbare informatie, toe te zien op een samenhangend systeem van kaders en afspraken, en door het lerend vermogen van de organisatie aan te jagen.

Concerncontrol omvat zeven opdrachten: Risicomanagement, Fiscale Zaken, Treasury, Administratieve Organisatie en Interne Controle, Audit en Advies, Beleidscontrol, en Systeemcontrol. Elke opdracht draagt vanuit haar eigen expertise bij aan de organisatie. De verschillende opdrachten versterken elkaar hierbij. Daarnaast draagt Concerncontrol in zijn geheel bij aan de organisatie door de bevindingen van de individuele opdrachten te vertalen naar integrale adviezen voor de directie en het bestuur.

Toelichting op de rechtmatigheidsverantwoording

Inleiding

In de jaarrekening is in het onderdeel '[11. Rechtmatigheidsverantwoording](#)' de rechtmatigheidsverantwoording opgenomen van het college van Gedeputeerde Staten. Daarin meldt het college dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten en ook de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Bij de uitvoering van de rechtmatigheidscontrole zijn een aantal afwijkingen geconstateerd. Het saldo van deze afwijkingen is hoger dan de verantwoordingsgrens. Hierdoor moeten de geconstateerde afwijkingen expliciet vermeld worden in de rechtmatigheidsverantwoording zelf. Deze afwijkingen worden door ons toegelicht in deze paragraaf. Daarnaast geeft het college ook aan welke acties wij ondernemen om deze afwijkingen in de toekomst te voorkomen. Deze toelichting is in het vervolg van deze paragraaf opgenomen onder 'Toelichting op wettelijk verplichte onderwerpen met betrekking tot rechtmatigheid'.

Verder geven we ook overige informatie met betrekking tot de (financiële) rechtmatigheid. Die onderwerpen zijn wettelijk gezien niet verplicht, maar met Provinciale Staten is afgesproken om informatie hierover te delen. Dat is in het vervolg van deze paragraaf opgenomen onder 'Toelichting op niet-wettelijk verplichte onderwerpen met betrekking tot rechtmatigheid'.

Bij de toelichtingen houden we ons aan de in de Financiële Verantwoording provincie Zuid-Holland 2021 opgenomen [kaders voor de rechtmatigheidsverantwoording](#). Deze kaders zijn gebaseerd op de regelgeving van de commissie Besluit begroting en verantwoording (BBV). Voor de overschrijdingen van de begroting is in genoemde kaders bepaald dat iedere overschrijding van de begrote lasten onrechtmatig is. Daarbij moet wel onderscheid gemaakt worden in 'acceptabele' en 'niet-acceptabele' overschrijdingen.

Acceptabele overschrijdingen

Overschrijdingen zijn acceptabel als ze voldoen aan de in de kaders opgenomen voorwaarden. Die voorwaarden zijn:

- Er is sprake van een overschrijding waarbij direct gerelateerde baten de overschrijding compenseren.
- Er is sprake van een overschrijding op een open-einde regeling.
- De overschrijding is door Provinciale Staten geautoriseerd door middel van de vaststelling van een tussentijdse rapportage.
- De afwijking past binnen het door Provinciale Staten geaccordeerde beleid en is kleiner dan de rapporteringsgrens.

Deze overschrijdingen worden opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording (voor zover de verantwoordingsgrens is overschreden).

Niet-acceptabele overschrijdingen

Alle andere overschrijdingen van de begrote lasten zijn niet acceptabel. Niet-acceptabele overschrijdingen worden ook opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording (voor zover de verantwoordingsgrens is overschreden) én worden toegelicht in deze paragraaf bedrijfsvoering.

Toelichting op wettelijke onderwerpen met betrekking tot rechtmatigheid

Begrotingsonrechtmatigheid

Onderdeel begroting	Totale begroting (bedragen x € 1 miljoen)	Totale afwijking	Onrechtmatig, maar acceptabel	Onrechtmatig, niet acceptabel
Beleidsdoel 1-1	30,4	0,1	0,1	-
Beleidsdoel 1-2	1,7	0,2	0,2	-
Beleidsdoel 2-2	328,7	0,9	0,9	-
Beleidsdoel 3-1	18,0	4,4	-	4,4
Beleidsdoel 4-1	45,5	3,0	1,9	1,1
Beleidsdoel 8-1	143,4	16,0	14,9	1,1
Beleidsdoel 9-1	8,0	9,0	9,0	-
Totaal	-	33,6	27,0	6,6

Kaders rechtmatigheidsverantwoording

In hun vergadering van 13 december 2023 hebben Provinciale Staten de kaders voor het opstellen van de rechtmatigheidsverantwoording vastgesteld. Het uitgangspunt hierbij is de 'nadere toelichting begrotingsrechtmatigheid' die de commissie BBV op 2 november 2023 heeft gepubliceerd. Mede op basis van deze nadere toelichting hebben Provinciale Staten in hun vergadering van 13 december 2023 de kaders vastgesteld voor rechtmatigheidsverantwoording (zie artikel 5 van de 'Kaders rechtmatigheidsverantwoording')

Deze kaders zijn gebruikt bij de weging van de afwijkingen die zijn geconstateerd bij de controle op de begrotingsrechtmatigheid 2025. Deze afwijkingen worden hierna nader toegelicht.

Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur

Totale begroting (bedragen x € 1 miljoen)	Totale afwijking	Onrechtmatig, maar acceptabel	Onrechtmatig, niet acceptabel
30,4	0,1	0,1	-

Oorzaak:

In dit beleidsdoel is onder andere een dotatie verwerkt aan de voorziening pensioenen GS. Deze dotatie volgde vanuit de jaarlijkse actualisatie van de berekende hoogte van de voorziening vanuit het pensioenfonds. Deze hogere lasten zijn acceptabel omdat dit past binnen het door Provinciale Staten geaccordeerde beleid en kleiner is dan de rapporteringsgrens.

Beheersmaatregel:

De jaarlijkse actualisatie vanuit het pensioenfonds wordt altijd pas na afronding van het kalenderjaar ontvangen en dan verwerkt in de jaarrekening. Per 2028 wordt het pensioenfonds overgedragen aan het ABP. In die situatie is geen sprake meer van een door de provincie te treffen voorziening. Vanwege die overdracht worden geen aanvullende beheersmaatregelen geïntroduceerd.

Beleidsdoel 1-2 Sterke Samenleving

Totale begroting (bedragen x € 1 miljoen)	Totale afwijking	Onrechtmatig, maar acceptabel	Onrechtmatig, niet acceptabel
1,7	0,2	0,2	-

Oorzaak:

De uitvoering van het onderzoek naar polarisatie is eerder afgerond dan voorzien. Daarnaast is een eenmalige bijdrage geleverd voor ondersteuning aan een programmalijn van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). Deze hogere lasten zijn acceptabel omdat dit past binnen het door Provinciale Staten geaccordeerde beleid en kleiner is dan de rapporteringsgrens.

Beheersmaatregel:

Zo goed mogelijk in beeld krijgen welke incidentele subsidies op ons afkomen en deze in de bijstellingsmomenten van de begroting meenemen. Hier zal in de voortgangsgesprekken met de ambtelijke opdrachtgevers, die voorafgaand aan de P&C producten voorjaarsnota en de najaarsnota plaatsvinden, extra aandacht aan worden besteed.

Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur

Totale begroting (bedragen x € 1 miljoen)	Totale afwijking	Onrechtmatig, maar acceptabel	Onrechtmatig, niet acceptabel
328,7	0,9	0,9	-

Oorzaak:

In dit beleidsdoel is sprake van diverse onder- en overbestedingen die per saldo leiden tot een beperkte overschrijding van het lastenbudget. De belangrijkste overschrijding in dit lastenbudget betreft een scopewijziging in het project Merwedekanaal waardoor een boekhoudkundige correctie noodzakelijk was. Dit bedrag is eerder ten laste van de investeringsmiddelen gebracht en in 2025 gecorrigeerd. Deze hogere lasten worden als 'acceptabel' aangemerkt, omdat de gedane uitgaven passend zijn binnen het door PS beschikbaar gestelde investeringsbudget, maar deze worden op grond van de verslaggevingsregels in de exploitatie verantwoord in plaats van op de balans.

Beheersmaatregel:

We schenken in 2026 extra aandacht aan het administratieve proces van de verwerking van investeringskredieten en de daarvoor geldende verslaggevingsregels. Dat doen we onder andere vanuit het programma Versterking Financiële Functie, waarbij we onder andere het ketenproces 'Van idee tot realisatie' wordt doorlopen. Dit moet ertoe leiden dat dergelijke administratieve aanpassingen sneller worden verwerkt in de begroting.

Beleidsdoel 3-1 Energietransitie

Totale begroting (bedragen x € 1 miljoen)	Totale afwijking	Onrechtmatig, maar acceptabel	Onrechtmatig, niet acceptabel
18,0	4,4	-	4,4

Oorzaak:

In dit beleidsdoel is sprake van diverse over- en onderbestedingen die per saldo leiden tot een overschrijding van het lastenbudget. De overschrijding wordt voornamelijk veroorzaakt door een dotatie van circa € 7 miljoen in de voorziening voor de verbonden partij EnergiiQ. Deze dotatie is gebaseerd op de conceptjaarrekening van ENERGIQ die het boekjaar 2025 heeft afgesloten met een negatief resultaat van € 7 miljoen. In 2025 is het verlies voornamelijk veroorzaakt door het ophogen van voorzieningen en een opgetreden faillissement van een participatie waarin ENERGIQ participeerde. Door dit verlies in de conceptjaarrekening van deze verbonden partij daalt de waarde van ons aandelenbezit in deze verbonden partij. Op grond van de verslaggevingsregels is het dan verplicht om daarvoor een voorziening te vormen op de provinciale balans. Dit betreft een aanpassing voor de mutatie in de intrinsieke waarde van de onderneming. De waardering van de verbonden partijen vindt bij de jaarrekening plaats.

Beheersmaatregel:

De ontwikkeling van het waarde bezit van de provinciale aandelen in verbonden partijen wordt gedurende het jaar gemonitord. Een belangrijk instrument hiervoor zijn de kwartaalrapportages die vanuit de verbonden partijen worden opgesteld en uiterlijk zeven weken na afronding van het kwartaal ambtelijk met de provincie worden gedeeld en besproken. Indien deze inzichten leiden tot een aanpassing van het waarde bezit, dan verwerken we dit via de reguliere P&C-cyclus. Echter, de inzichten vanuit deze rapportages van het 3e en 4e kwartaal kunnen niet in de bijgestelde begroting van de provincie worden verwerkt (de Najaarsnota), omdat die dan al aan Provinciale Staten is toegestuurd en/of vastgesteld. Een gevolg daarvan is dat in de jaarrekening van de provincie er altijd financiële effecten verwerkt kunnen worden, zowel voor- als nadelig, die niet in de bijgestelde begroting waren opgenomen. Via de jaarrekening lichten we dergelijke mutaties expliciet toe, zowel in de ambitie als in de Paragraaf Verbonden Partijen. Op die manier faciliteren we Provinciale Staten in haar controlerende taak.

Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat

Totale begroting (bedragen x € 1 miljoen)	Totale afwijking	Onrechtmatig, maar acceptabel	Onrechtmatig, niet acceptabel
45,5	3,0	1,9	1,1

Oorzaak:

In 2025 is voor EFRO (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) Interreg een subsidieplafond opengesteld van € 2 miljoen, met een looptijd tot en met 2026. In 2025 is boven verwachting ingetekend op de voucherregeling. Dit levert een overbesteding op van € 0,5 miljoen. Het budget hiervoor is aanwezig in 2026.

In de transitie van het Havencomplex werden in hetzelfde kader subsidies verwacht in 2026. Deze subsidie kon al eind 2025 toegekend worden. Dit levert een overbesteding van € 0,7 miljoen op. Ook dit budget is aanwezig in 2026.

Bij de subsidieregeling MIT is meer subsidie verleend dan begroot € 0,4 miljoen door een hoger aantal aanvragen. Dit wordt opgevangen door een hogere onttrekking van de OVP.

De Uitvoeringssubsidie Herstructurering Bedrijventerreinen (UHB) voor bedrijventerreinen Gorinchem Noord loopt voor in zijn uitvoeringsprogramma hierdoor in 2025 zijn er in totaal € 0,3 miljoen extra subsidielasten gerealiseerd.

Bovengenoemde oorzaken zijn geheel te relateren aan de subsidieregelingen. Omdat deze hogere lasten oorspronkelijk in 2026 zijn begroot, wordt deze afwijking als "acceptabel" aangemerkt.

De waardering van het aandelenkapitaal dat de Provincie bezit in de ROM Innovation Quarter is in 2025 met € 1,1 miljoen gedaald. Om deze reden wordt de voorziening Innovation Quarter extra aangevuld. Deze ophoging van de voorziening is volgens de criteria onrechtmatig, niet acceptabel.

Beheersmaatregel:

Op basis van historische gegevens wordt jaarlijks gekeken wat het bestedingsritme is van subsidieprojecten en op basis hiervan wordt een verdeling van de uitgaven over de jaren heen zo goed mogelijk ingeschat en verwerkt in de begroting. Het risico blijft dat de ontwikkelingen die zich na de najaarsnota (laatste bijstellingsmoment) voordoen, niet in de bijstelling van de begroting worden verwerkt.

Beleidsdoel Duurzame organisatie

Totale begroting (bedragen x € 1 miljoen)	Totale afwijking	Onrechtmatig, maar acceptabel	Onrechtmatig, niet acceptabel
143,4	16,0	14,9	1,1

Oorzaak:

In beleidsdoel Duurzame organisatie zijn in totaal €16 miljoen meer lasten verantwoord ten opzichte van de bijgestelde begroting. Dit betreft drie onderwerpen: het instellen van de voorziening spaarverlof, de apparaatslasten (arbeidskosten) en hogere kapitaallasten. Hieronder worden de onderwerpen separaat toegelicht.

a. Instellen van voorziening spaarverlof

Bij het opgebouwde spaarverlof is geen sprake van een gelijkblijvend volume in meerjarenperspectief. Om die reden is er een voorziening spaarverlof ingesteld. In 2025 is € 9,7 miljoen gedoteerd aan deze voorziening. Deze hogere lasten worden als “acceptabel” aangemerkt, omdat het onderzoek naar de vorming van de voorziening op verzoek van Provinciale Staten is uitgevoerd. In de periode 11 juni 2025 tot en met december 2025 is Provinciale Staten een aantal keren geïnformeerd over de voortgang van het onderzoek naar de noodzaak van deze voorziening en de eventuele omvang daarvan.

Beheersmaatregel:

Het instellen van de voorziening spaarverlof is gebaseerd op 5 verlofsoorten. Als onderdeel van de reguliere P&C-cyclus wordt de ontwikkeling van de omvang van deze verlofsoorten gemonitord op basis van opbouw en opname. Hierdoor zal er gedurende het jaar een geactualiseerd beeld zijn van de omvang voorziening. Indien dit leidt tot een bijstelling van de verwachte omvang van de voorziening, dan wordt dit via de reguliere P&C-cyclus verwerkt.

b. Arbeidskosten

In de Paragraaf Arbeidscapaciteit is toegelicht dat op het geheel van de begroting er ruim € 9 miljoen meer aan arbeidskosten is verantwoord dan in de bijgestelde begroting was geraamd. In beleidsdoel 8-1 betreft een afwijking van € 5,2 miljoen. In de Paragraaf Arbeidscapaciteit is een verklaring opgenomen voor deze hogere realisatie. Als gevolg van deze hogere realisatie is de verwachte onderbesteding die was ingeschat bij de Najaarsnota 2025 (€ 5,4 miljoen) niet verwerkt in de realisatie van 2025. Per saldo betekent het dat de hogere gerealiseerde vaste loonkosten in de jaarrekening (nadeel) worden gedekt door het niet verwerken van de begrote storting (voordeel). Per saldo heeft dit geen effect op het jaarrekeningresultaat 2025. Daardoor worden deze hogere lasten als “acceptabel” aangemerkt.

Beheersmaatregel:

In de Paragraaf Arbeidscapaciteit is toegelicht dat een deel van de hogere realisatie betrekking heeft op een eenmalige vergoeding aan medewerkers die in dienst zijn van de provincies vanuit de CAO-afspraken. Die eenmalige vergoeding was per abuis niet verwerkt in de bijgestelde begroting. Een beheersmaatregel hiervoor is dat er voortaan een 4-ogen controle plaats vindt op de administratieve verwerking van de CAO-afspraken, met daarbij aandacht voor zowel de structurele effecten (die zijn wél meerjarig verwerkt in de begroting) als de incidentele effecten.

In de Paragraaf Arbeidscapaciteit is daarnaast toegelicht dat een deel van de hogere realisatie betrekking heeft op het scherper (realistisch) begroten van arbeidscapaciteit. Sinds de Najaarsnota 2025 wordt in de begroting meerjarig rekening gehouden met gemiddeld 50 openstaande vacatures en een relatieve schaalpositie van 95,7% (niet elke medewerker heeft de hoogste trede in de salarisschaal). In de achterliggende jaren was namelijk steeds sprake van een onderbesteding op arbeidskosten in de jaarrekening. Bij de monitoring van de realisatie van arbeidskosten in 2026 schenken we extra aandacht aan de ontwikkeling van de relatieve schaalpositie en de

openstaande vacatures en wat het financiële effect daarvan is. Als blijkt dat de huidige inschatting te scherp is begroot, dan stellen we dit uiterlijk bij de Najaarsnota bij voor de begroting van het lopende jaar.

Kapitaallasten

De gerealiseerde afschrijvingslasten op dit beleidsdoel zijn € 1,1 miljoen hoger dan de bijgestelde begroting. Dit wordt veroorzaakt door een foutieve administratieve afhandeling van activeringen uit boekjaar 2024. Dit is pas opgemerkt na het afronden van de Najaarsnota 2025 waardoor dit niet meer in de bijgestelde begroting kon worden verwerkt.

Beheersmaatregel:

De controle op de administratieve afhandeling van activeringen vindt vanaf 2026 zowel bij de Voorjaarsnota als de Najaarsnota plaats vóór afronding van dit P&C-proces. Dit wordt expliciet opgenomen in de detailplanning van deze P&C-producten, zodat uiterlijk bij de Najaarsnota er een actueel beeld is van de kapitaallasten die in het lopende jaar worden verantwoord.

Beleidsdoel Algemene dekkingsmiddelen

Totale begroting (bedragen x € 1 miljoen)	Totale afwijking	Onrechtmatig, maar acceptabel	Onrechtmatig, niet acceptabel
8,0	9,0	9,0	-

Oorzaak:

Er zijn twee oorzaken voor de afwijking van € 9 miljoen.

1. Grondbank RZG Zuidplas

In 2026 heeft een dotatie plaatsgevonden in de nieuw ingestelde voorziening deelneming Grondbank RZG Zuidplas, ad € 8,8 miljoen. Dit komt door het verwachte liquidatieverlies van deze deelneming. Deze hogere lasten worden als "acceptabel" aangemerkt, omdat deze overschrijding door Provinciale Staten is geautoriseerd door middel van de vaststelling van een [tussentijdse rapportage](#).

Beheersmaatregel:

Regelmatige beoordeling van de deelneming: Activiteiten en ontwikkelingen van de deelnemingen zullen regelmatig beoordeeld worden en de verwachte voorzieningen zullen tijdig in de begroting verwerkt worden.

2. Rentelasten

In het beleidsdoel 9.1 is er € 0,2 miljoen afwijking toe te rekenen aan de rentelasten. Dit komt door de hogere rentelasten toerekening aan dit beleidsdoel dan begroot en de hogere toerekening van de rentelasten wordt veroorzaakt door de foutieve administratieve afhandeling van de activering in de materiële vaste activa. Zie ook paragraaf 3.2 Afschrijvingslasten van de jaarrekening. Deze overschrijding valt onder de rapporteringsgrens van € 0,3 miljoen en is daarmee geclassificeerd als acceptabel.

Beheersmaatregel:

Rentelasten en rentebaten worden regelmatig beoordeeld en verwerkt in de begroting.

Investeringskredieten - Fietspaden

Totale begroting (bedragen x € 1 miljoen)	Totale afwijking	Onrechtmatig, maar acceptabel	Onrechtmatig, niet acceptabel
0,0	4,7	4,7	-

Oorzaak:

Provinciale Staten hebben op 12 november 2025 besloten om een ondergrens in te stellen van € 2,5 miljoen voor het activeren van provinciale bijdragen aan activa van derden, zoals fietspaden van gemeenten, en dit toe te passen vanaf 1 januari 2025. Op basis van dit besluit is bepaald welke fietspaden geactiveerd moeten worden en welke fietspaden in de exploitatie moeten worden opgenomen. Bij de uitwerking van dit besluit is in 2025 een tweetal fietspaden geactiveerd, waarvoor in de begroting nog geen investeringskrediet beschikbaar was gesteld. De uitgaven waren gedekt in de exploitatiebegroting en konden als gevolg van het besluit in de Najaarsnota niet tijdig worden omgezet naar investeringskrediet. Deze onrechtmatigheid is acceptabel, omdat deze ontstaat naar aanleiding van het door Provinciale Staten in november 2025 genomen besluit.

Beheersmaatregel

In 2026 worden de bijbehorende kredieten via de P&C-producten gekoppeld aan deze deelprojecten waardoor er geen sprake meer is van eventuele onrechtmatigheid.

Investeringskredieten - Groot onderhoud

Totale begroting (bedragen x € 1 miljoen)	Totale afwijking	Onrechtmatig, maar acceptabel	Onrechtmatig, niet acceptabel
1,2	0,2	0,2	-

Oorzaak:

In 2025 zijn voorzieningen gevormd voor het groot onderhoud van infrastructuur, vaarwegen en recreatiegebieden. De uitgaven die betrekking hebben op deze projecten worden geheel of gedeeltelijk ten laste gebracht van deze voorziening gebracht. Het gedeelte dat niet ten laste wordt gebracht van deze voorzieningen wordt geactiveerd, of ten laste van de exploitatie gebracht. Voor het Meerjarenonderhoudsprogramma hebben Provinciale Staten kredieten beschikbaar gesteld via de Nota Onderhoud Kapitaalgoederen. In 2025 is voor één project een bedrag van € 0,2 miljoen meer geactiveerd dan beschikbaar is gesteld door middel van een krediet. Deze overschrijding is onrechtmatig maar wel acceptabel, omdat de uitgaven binnen het door Provinciale Staten vastgestelde meerjarig kader voor beheer en onderhoud blijven.

Beheersmaatregel:

In 2026 stuurt de organisatie intensiever op de realisatie binnen het beschikbare krediet. Het periodiek afsluiten van de provinciale administratie waar we in 2026 ook mee starten gaat ons hierbij helpen. Dit voorkomt herhaling van een onrechtmatige overschrijding van deze begrotingspost.

Exploitatie-overeenkomst

Oorzaak:

In 2023 is door Gedeputeerde Staten het besluit genomen een tijdelijke exploitatieovereenkomst aan te gaan met de vervoerder van het veer Maassluis – Rozenburg. De looptijd van deze overeenkomst bedraagt maximaal vier jaar (twee jaar met tweemaal de verlengingsoptie van één jaar). In 2025 is het besluit genomen om gebruik te maken van de optie om deze overeenkomst te verlengen met één jaar (10 juli 2025 t/m 9 juli 2026). Met dit besluit tot de verlenging van de exploitatieovereenkomst is ook besloten tot een verhoging van de exploitatiebijdrage van € 1,6 miljoen. De oorspronkelijke overeenkomst ging uit van een jaarlijkse exploitatiebijdrage van € 1,2 miljoen (totale bijdrage van € 4,8 miljoen voor de looptijd van vier jaar). De totale exploitatiebijdrage voor 2025 bedraagt, als gevolg van de genoemde verhoging, € 2,8 miljoen.

Gelet op de omvang van dit bedrag, rekening houdend met de geldende wet- en regelgeving, had de verlening van deze exploitatieovereenkomst Europees moeten worden aanbesteed. Hiervoor is niet gekozen, onder andere vanwege het feit dat een oplossing op korte termijn noodzakelijk was. Het uitvallen van de autoveren van het veer Maassluis – Rozenburg heeft geleid tot maatschappelijke onrust, klachten en vragen. Zolang de Blankenburgverbinding nog niet is opengesteld is er behoefte aan een autoveer, maar het is vooral het langzaam verkeer dat gedupeerd is door de uitval van de veerdienst. Het onderhands gunnen van deze opdracht aan de vervoerder betrof een noodmaatregel. Het doorlopen van een volledige Europese aanbestedingsprocedure zou veel tijd in beslag nemen, waardoor genoemde maatschappelijke onrust, klachten en vragen steeds meer zouden toenemen.

Gezien het feit dat genoemd besluit onrechtmatig is betekent dat de daarbij behorende kosten die in 2025 zijn gemaakt ook onrechtmatig zijn. De exploitatiekosten 2025, behorende bij deze overeenkomst, bedragen € 2,8 miljoen.

Beheersmaatregelen:

Naar onze mening zijn geen aanvullende beheersmaatregelen nodig om herhaling van een dergelijk besluit in de toekomst te voorkomen. In het reguliere inkoopproces zijn verschillende beheersmaatregelen opgenomen die moeten voorkomen dat opdrachten ten onrechte niet Europees worden aanbesteed. De resultaten van de in 2025 en voorgaande jaren uitgevoerde controle op de Europese aanbestedingen (spendanalyse) laten zien dat deze beheersmaatregelen in voldoende mate functioneren.

Toelichting op niet-wettelijke onderwerpen met betrekking tot rechtmatigheid

In augustus 2021 heeft de commissie BBV een notitie gepubliceerd waarin instructies zijn opgenomen inzake het opnemen van aanvullende informatie over de (financiële) rechtmatigheid in de provinciale jaarrekening. Een aantal onderdelen van deze instructie zijn 'verplicht', andere onderdelen betreffen aanbevelingen. In de Financiële Verordening provincie Zuid-Holland 2021 hebben Provinciale Staten de 'kaders van de rechtmatigheidsverantwoording' vastgesteld (zie artikel 5.4 lid3, 4 en 5 van de financiële Verordening provincie Zuid-Holland 2021). Hierin staat beschreven welke onderwerpen met betrekking tot de (financiële) rechtmatigheid, naast de toelichting op de rechtmatigheidsverantwoording zelf, moeten worden opgenomen in de paragraaf Bedrijfsvoering. Hieronder worden deze onderwerpen, uitgaande van het boekjaar 2025, toegelicht.

a. Verantwoording van niet-financiële onrechtmatigheden

Een niet financiële onrechtmatigheid kan zich voordoen bij de Wet fido (Wet Financiering Decentrale Overheden) en onderliggende regelingen. Aan overtredingen van de Wet fido, bijvoorbeeld overschrijdingen van de kasgeldlimiet of renterisiconorm, zijn meestal geen (directe) financiële gevolgen verbonden.

Voor zover bekend heeft de hiervoor genoemde niet-financiële onrechtmatigheid zich in het verslagjaar 2025 niet voorgedaan.

b. Verantwoording van fraudes die betrekking hebben op het getrouwe beeld van de jaarrekening

Met betrekking tot het boekjaar 2025 zijn geen fraudegevallen bekend die het getrouwe beeld van de jaarrekening 2025 beïnvloeden.

c. Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van (financiële) rechtmatigheid.

Hierbij kan gedacht worden aan nieuwe of aanvullende wetgeving. Of voortschrijdend inzicht bij overheid en/of accountants wat kan leiden tot aanpassing van de bestaande wet- en regelgeving.

In april 2025 heeft het Ministerie van Binnenlandse Zaken verschillende wetten aangepast die noodzakelijk zijn om het opstellen van een Rechtmatigheidsverantwoording door Gedeputeerde Staten een juridische basis te

geven. Een van deze wetten betreft het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden (Bado). Deze gewijzigde wetten vormen de basis voor het opstellen van de Rechtmatigheidsverantwoording 2025

Het proces van opstellen én controleren van de rechtmatigheidsverantwoording 2025 wordt nog voor het zomerreces 2025 geëvalueerd tussen Gedeputeerde Staten, de ambtelijke organisatie en de accountant. De leer- en verbeterpunten die uit deze evaluatie blijken worden meegenomen bij het proces met betrekking tot het uitvoeren van rechtmatigheidscontrole 2026 en het opstellen van de bijbehorende rechtmatigheidsverantwoording.

d. Verwachte problemen op het gebied van (financiële) rechtmatigheid

Onderwerpen die vallen onder dit aandachtsgebied hebben betrekking op verwachte ontwikkelingen in het komende verslagjaar die mogelijk kunnen leiden tot problemen/knelpunten op het gebied van de financiële rechtmatigheid. Hierbij kan gedacht worden aan ontwikkelingen op het gebied van personeel (té weinig mensen), automatisering (nieuwe applicaties, storingen e.d.) en maatschappij (COVID e.d.).

Het is niet de verwachting dat er, als gevolg van genoemde onderwerpen, problemen ontstaan bij het uitvoeren van de rechtmatigheidscontrole 2026 en het opstellen van de bijbehorende rechtmatigheidsverantwoording.

e. Verwachte knelpunten op het gebied van (financiële) rechtmatigheid

Voor informatie over dit onderwerp verwijzen wij naar de informatie die is opgenomen bij onderdeel 'd'.

f. Omvangrijke posten op het gebied van de (financiële) rechtmatigheid

Naast de toelichting die is gegeven op de afwijkingen die zijn geconstateerd bij het uitvoeren van de rechtmatigheidscontrole 2025 zijn er geen specifieke omvangrijke posten te melden.

g. Bijzondere posten op het gebied van de (financiële) rechtmatigheid

Bij de uitvoering van de rechtmatigheidscontrole 2025 zijn, naast de beschreven en toegelichte afwijkingen, geen bijzondere posten op het gebied van de (financiële) rechtmatigheid geconstateerd.

h. Grote risico's op het gebied van de (financiële) rechtmatigheid (management by exception)

Management by exception is de wijze van leidinggeven waarbij het management vooral stuurt op afwijkingen van de norm of de verwachting. Bij de uitvoering van de rechtmatigheidscontrole 2025 zijn geen grote risico's geconstateerd, die het gevolg zijn van 'management by exception' geconstateerd.

Paragraaf EU-subsidies

Inleiding

Waar onze provinciale ambities overlappen met EU-beleid, zijn EU-subsidies een belangrijke geldbron voor de realisatie van die ambities. Deze paragraaf geeft een overzicht van:

- de stand van zaken van alle EU-subsidieprogramma's waarbij de provincie een formele rol vervult
- alle door de EU gefinancierde projecten waaraan de provincie zelf als partner deelneemt.

De verantwoording van de inhoudelijke resultaten van de besteding van EU-middelen en deelname aan EU-projecten verloopt via de beleidsambities die daarbij horen. Deze zijn opgenomen in deze jaarstukken. Het verschilt per programma in hoeverre de provincie is betrokken bij het verwerven van EU-subsidies. Bij de meeste programma's heeft de provincie weinig tot geen invloed op hoe de middelen worden besteed. Er zijn ook EU-subsidieprogramma's waar de provincie zelf op het geld stuurde. Er zijn vier rollen voor de provinciale betrokkenheid:

1. Beslissende

Bij de EU-subsidieprogramma's Kansen voor West (KvW) III en Just Transition Fund Rijnmond (JTF) voert de provincie regie op het programma. De provincie is een van de partijen die beslist over de besteding van de beschikbare middelen. Dit geldt ook voor delen van het Nationaal Strategisch Plan onder het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB-NSP). Binnen de kaders van het betreffende EU-subsidieprogramma kan de provincie besluiten hoe ze de subsidieopenstellingen wil regelen. De EU-middelen binnen deze programma's vormen daarmee een aanvulling op of vermenigvuldiger van de beschikbare provinciale middelen voor de realisatie van beleidsambities.

2. Adviseur

De provincie bekleedt bij verschillende Interreg-programma's een adviesfunctie in de uitvoering. De provincie stuurt niet direct op het geld binnen deze programma's, maar is de verbinding tussen het programma en de partners in het veld. De provincie is betrokken bij de werving en selectie van projecten binnen deze programma's.

3. Aanjager in de regio

De provincie stimuleert en ondersteunt externe partners bij het verwerven van EU-middelen. Daarmee kan de regio zo goed mogelijk gebruikmaken van de mogelijkheden tot financiering door de EU. Dit doet de provincie onder meer door het aanbieden van een EU Academy, een cofinancieringsregeling en een overzicht van de openstellingen onder de EU-programma's. Ook organiseert de provincie een Regionaal Afstemmingsoverleg EU-Financiering (RAEF), waarin regionale partners actief op EU-subsidieveld kennis delen en inzet met elkaar afstemmen.

4. Deelnemer aan EU-projecten

De provincie kan als organisatie ook zelf subsidie aanvragen bij EU-subsidieprogramma's voor de uitvoer van bepaalde activiteiten. Voorwaarde is dat de provincie als partner deelneemt aan een project. In de provinciale jaarrekening worden de totale baten van EU-subsidies maar in beperkte mate zichtbaar. De meeste EU-subsidiemiddelen raken de provinciale begroting niet. Om het totaal toch duidelijk te maken, laat de provincie jaarlijks de EU-subsidiemonitor maken. De EU-subsidiemonitor laat zien hoeveel middelen uit de verschillende programma's in Zuid-Holland terecht komen én aan welke maatschappelijk thema's deze middelen worden besteed. De provincie publiceerde in januari jl. de meest recente EU-subsidiemonitor voor de periode 2021-2027 (peildatum 1 september 2025).¹

---

¹ De EU-subsidiemonitor 2021-2027 (peildatum 1-9-2025) is beschikbaar op de website <https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/internationaal/europese-subsidies/>

Uit de EU-subsidiemonitor blijkt dat tussen Zuid-Hollandse bedrijven en (kennis)organisaties ruim € 2,4 miljard aan Europese subsidie toegekend gekregen in de periode van 1 januari 2021 en 1 september 2025. Dit is voor Zuid-Holland een stijging van 74% in vergelijking met hetzelfde meetmoment in de vorige programmaperiode 2014-2020. De middelen die beschikbaar waren vanuit de EU, zijn ongeveer gelijk gebleven. De ontvangen subsidie in de huidige periode is voor 2.636 projecten met 3.252 Zuid-Hollandse projectdeelnames van 932 unieke organisaties.

HORIZON Europe is wederom het grootste programma in zowel toegekende subsidie als in aantal projecten. Horizon Europe investeert in kennis en innovatie. In dit programma zijn Zuid-Hollandse kennisclusters als Delft, Leiden en Rotterdam traditioneel sterk. De hoge deelname van Zuid-Hollandse organisaties laat de kracht zien van de regionale kennisclusters.

Beslisser

Kansen voor West III (EFRO)

Kansen voor West is het samenwerkingsverband tussen de vier Randstedelijke provincies (Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland) en de vier grote steden Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht (P4G4). Het samenwerkingsverband voert het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) voor landsdeel West uit. Doel is om de regionale economie in de Randstad een innovatieve en duurzame impuls te geven. Dit gebeurt door het verstrekken van subsidies aan bedrijven, kennisinstellingen en overheden in de regio. In totaal komt er voor de provincie Zuid-Holland € 41,2 miljoen aan EFRO-middelen beschikbaar voor de periode 2021-2027. Dit bedrag wordt door het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) aangevuld met € 9 miljoen aan rijkscofinanciering.

De provincie ziet de beschikbare EFRO-middelen als een eenmalige aanvulling op haar gewone begrotingsmiddelen en programmeert deze budgetlijnen op integrale wijze met de eigen middelen door ze te koppelen aan de beleidsambities van de provincie. In de 'Zuid-Hollandse openstellingsstrategie' hebben Gedeputeerde Staten vastgesteld op welke thema's de provincie de beschikbare EFRO- en Rijksmiddelen wil inzetten in deze programmaperiode (2022-2027) en ook wanneer deze worden opengesteld. De provincie zet met Kansen voor West III in op drie inhoudelijke thema's die overeenkomen met verschillende beleidsambities:

Innovatie

- Ambitie 4: Een concurrerend Zuid-Holland

Verduurzaming van het Haven Industrieel Complex (industrie)

- Ambitie 3: Schone energie voor iedereen
- Ambitie 4: Een welvarend Zuid-Holland

Verduurzaming van de gebouwde omgeving (energie)

- Ambitie 3: Schone energie voor iedereen

In 2025 op de thema's Innovatie en Energie middelen opengesteld. Het programma Kansen voor West III werkt met twee openstellingsmomenten per jaar. Zuid-Holland heeft alleen openstellingen gedaan in de ronde van november.

Openstellingsronde 10 november 2025

Op het thema Innovatie zijn middelen opengesteld voor de doorontwikkeling van Fieldlabs, voor de stimulering van grootschalige innovatietrajecten en voor de stimulering van circulaire innovaties. Daarnaast zijn er middelen opengesteld om bestaande regelingen op te hogen voor de bundelvouchers voor fieldlabs en campussen en voor het innovatieprogramma Zorgtech.

Op het thema Energie zijn middelen opengesteld voor de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed en de ophoging van de bestaande regeling voor warmteopslag en slimme warmtesystemen.

Er zijn eind 2025 nog geen middelen toegekend, omdat het beoordelingsproces nog loopt. De verwachting is dat het volledig opengestelde EFRO-budget in 2026 wordt toegekend.

Toekenning budgetten Kansen voor West III 10 november 2025 uitgesplitst per thema (bedragen x € 1 miljoen)		
EFRO-middelen + Rijkscofinanciering	Opengesteld	Toegekend
- Innovatie	€ 13,4	€ 0,0
- Industrie	€ 0,0	€ 0,0
- Energie	€ 1,0	€ 0,0
Provinciale cofinanciering EFRO	Opengesteld	Toegekend
- Innovatie	€ 1,6	€ 0,0
- Industrie	€ 0,0	€ 0,0
- Energie	€ 0,0	€ 0,0
Totaal	€ 16,0	€ 0,0

Just Transition Fund (JTF)

Het Just Transition Fund (JTF) is een EU-fonds dat bijdraagt aan de overgang naar een klimaatneutraal Europa. Het JTF wil regio's steunen die sterk afhankelijk zijn van inkomsten en werkgelegenheid uit fossiele brandstoffen. Dat kan door de regio's te helpen om op een rechtvaardige en gelijkwaardige manier de energietransitie in te gaan. Een transitie die rekening houdt met de sociale en de economische aspecten en met de milieueffecten. In totaal is er voor de regio Groot-Rijnmond € 58,5 miljoen aan JTF-middelen beschikbaar voor de periode 2021-2027. Dit bedrag wordt door het ministerie van EZK aangevuld met € 5 miljoen aan Rijkscofinanciering. Van het totale bedrag is er in vanaf de start van het programma tot en met 2025 € 55,6 miljoen budget opengesteld voor aanvragen.

De provincie Zuid-Holland gaat samen met de gemeente Rotterdam over de inzet van deze middelen. De provincie en gemeente hebben samen met belanghebbenden een regionaal Transitieplan (TJTP) opgesteld. Dat is door beide colleges vastgesteld en ter goedkeuring aan de Europese Commissie aangeboden. Het Transitieplan focust op drie sporen die corresponderen met verschillende beleidsambities:

Spoor 1: Vernieuwen en versterken van de regionale economie met nieuwe, duurzame en/of circulaire industriële ketens

- Ambitie 3: Schone energie voor iedereen

Spoor 2: Versnellen van de transitie met investeringen in technologie, systemen en infrastructuur tot decarbonisatie van bestaande industriële ketens

- Ambitie 3: Schone energie voor iedereen
- Ambitie 4: Een welvarend Zuid-Holland

Spoor 3: Een wendbare, weerbare beroepsbevolking

- Ambitie 4: Een welvarend Zuid-Holland

Openstellingsstrategie 2025

Gedeputeerde Staten en het college van burgemeester en wethouders van Rotterdam hebben in juli 2025 een nieuwe openstellingsstrategie voor 2025 vastgesteld, waarin wordt aangegeven wanneer en waarvoor de middelen worden opengesteld. De openstellingsstrategie voorziet in een nieuwe openstelling voor de industrie (Spoor 1 en 2), een ophoging van de scholingsvouchers, en een verhoging van de openstelling voor de arbeidsmarkt (Spoor 3).

Openstellingen 2025

Nieuwe openstelling

In oktober 2025 is er een openstellingsronde geweest voor Spoor 1 en 2, waarbij € 14,1 miljoen beschikbaar is gesteld. Om extra kosten te realiseren en extra projecten te ondersteunen, wordt het laatste deel van het programma en de vrijval van eerdere openstellingen, opengesteld. Daarnaast worden het restant van de Rijkscofinanciering en overprogrammering vanuit de provincie beschikbaar gesteld voor de openstelling. De openstelling bestaat uit de volgende onderdelen voor de jaarstukken: restbudget en vrijval januari 2023, prognose vrijval januari 2023, restant Rijkscofinanciering, en overprogrammering provincie. De gecombineerde openstelling voor Spoor 1 en 2 richtte zich op de economische transitie van het HIC. Er zijn nog geen projecten goedgekeurd; er zitten 16 projecten in verschillende fases van de beoordeling. De openstelling is overvraagd en er is op dit moment geen budget meer beschikbaar voor nieuwe aanvragen.

Toekenning budgetten JTF 2025 uitgesplitst per openstelling (bedragen x € 1 miljoen)		
JTF-middelen + Rijkscofinanciering - Spoor 1 / 2	Opengesteld € 14,1	Toegekend € 0,0
Totaal	€ 14,7	€ 0,0

Verhoging bestaande openstelling

Het budget voor de openstelling Spoor 3 AUG23 – scholingsvouchers, verhoogd met €100.000. Het totale budget voor de scholingsvouchers komt daarmee op €600.000. Er zijn in totaal 3 projecten goedgekeurd en is nog € 0,3 miljoen beschikbaar voor nieuwe aanvragen.

Voor de bestaande openstelling april 2024 van Spoor 3 is er € 5,8 miljoen aanvullend budget toegevoegd, wat bestaat uit vrijgevallen middelen, de flexibiliteitsbijdrage en een overprogrammering vanuit de gemeente Rotterdam. Het totale budget van de openstelling wordt daarmee €13,3 miljoen. De middelen voor de openstelling voor Spoor 3 zijn beschikbaar gesteld voor de transitie van de arbeidsmarkt.

Er zijn 5 projecten goedgekeurd en er zitten 5 projecten in verschillende fases van de beoordeling. Er is op dit moment € 2,7 miljoen beschikbaar voor nieuwe aanvragen.

Toekenning budgetten JTF uitgesplitst per openstelling (bedragen x € 1 miljoen)			
JTF-middelen + Rijkscofinanciering	Initieel opengesteld	Na ophoging	Toegekend
- Spoor 3: scholingsvouchers	€ 0,5	€ 0,6	€ 0,3
- Spoor 3	€ 7,5	€ 13,3	€ 2,7
Totaal	€ 8,0	€ 13,9	€ 5,3

Nationaal Strategisch Plan GLB 2024-2028

Het GLB-NSP staat voor het Nationaal Strategisch Plan ter uitvoering van het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid. De uitvoering vindt plaats in de periode 2023 tot en met 2027 door het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) en de twaalf provincies. De waterschappen dragen financieel bij.

De doelen van GLB-NSP hebben betrekking op een slimme veerkrachtige landbouw, bodem, water, lucht, biodiversiteit en klimaat en dierenwelzijn en brede plattelandontwikkeling. Ook kennisverspreiding, innovatie en netwerkvorming zijn doelen van het GLB-NSP.

Het GLB-NSP bestaat uit verschillende onderdelen die zijn onderverdeeld in twee pijlers:

- De eerste pijler (Europees Landbouw Garantie Fonds, ELGF) heeft een omvang van totaal circa € 2,8 miljard voor Nederland. Met het ELGF worden de basis inkomenssteun, waaronder de aanvullende steun voor jonge landbouwers, de ecoregeling en sectorale interventies voor de Bijenteelt en Groente en Fruit gefinancierd. Dit zijn regelingen die voor heel Nederland van toepassing zijn en die door het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) worden uitgevoerd.
- De tweede pijler (Europees Landbouw Fonds voor Plattelandsontwikkeling, ELFPO), heeft een omvang van totaal € 1,9 miljard voor Nederland. Met het ELFPO worden het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) en investeringen in bedrijfsmiddelen, inrichtingsmaatregelen op en buiten landbouwbedrijven, samenwerking voor innovaties en LEADER gefinancierd.

De provincie Zuid-Holland geeft uitvoering aan een deel van de middelen onder pijler 2 - ELFPO. Het gaat in totaal om € 64 miljoen aan EU-middelen. Inclusief de nationale cofinanciering (waaronder van de provincie) komt het totale budget uit op € 107,6 miljoen dat door de provincie onder pijler 2 wordt geprogrammeerd.

Van de € 64 miljoen EU-middelen onder pijler 2 is voor het ANLb in totaal voor de periode 2023 tot en met 2028 een kleine € 40 miljoen aan EU-middelen beschikbaar. De cofinanciering vanuit de provincie is ruim € 20 miljoen (vanuit ambitie 5), vanuit de waterschappen circa € 1,5 miljoen. In 2024 en 2025 is er extra nationaal geld beschikbaar gekomen, waarmee het ANLb per 2025 en per 2026 heeft kunnen uitbreiden. In 2025 was het totaal aan beschikte middelen voor deze regeling € 65,4 miljoen.

Toekenning budgetten GLB-NSP - tweede pijler ANLb tot 2025 (bedragen x € 1 miljoen)		
ANLb-middelen (EU) + Cofinanciering waterschappen	Opengesteld 2023-2028 € 41,8	Toegekend € 41,8
Provinciale cofinanciering ANLb	Opengesteld 2023-2028 € 23,6	Toegekend € 23,6
Totaal	€ 65,4	€ 65,4

Van de € 64 miljoen EU-middelen is ongeveer € 24 miljoen aan EU-middelen beschikbaar voor de onderdelen (hierna: interventies) gericht op investeringen in bedrijfsmiddelen, inrichtingsmaatregelen op en buiten landbouwbedrijven, samenwerking voor innovaties en de sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland (LEADER). Deze middelen zijn beschikbaar voor de periode 2023 tot en met 2027.

Van de € 24 miljoen EU-middelen hoeft voor € 10 miljoen EU-middelen geen nationale cofinanciering geleverd te worden. De subsidies die hieruit worden gefinancierd, bestaan dus volledig uit EU-middelen. Voor € 14 miljoen EU-middelen is de nationale cofinanciering wel verplicht. De subsidies die hieruit gefinancierd worden, bestaan voor maximaal 43% uit EU-middelen en voor minimaal 57% uit nationale cofinanciering. De nationale cofinanciering wordt geleverd door de provincie. Hiervoor is bij de begroting 2023 circa € 22 miljoen aan provinciale middelen meerjarig gereserveerd uit Ambitie 5. In dit bedrag is ruimte opgenomen voor kansen (zoals overprogrammeren of extra openstellingen met provinciale middelen voor extra resultaten) en risico's (zoals faillissement van een onderneming waardoor een voorschot niet kan worden terugbetaald) die zich kunnen voordoen binnen het programma.

Het totaal aan beschikbare middelen voor de interventies is € 46 miljoen (€ 24 miljoen EU middelen + € 22 miljoen provinciale cofinanciering).

In 2025 zijn middelen opengesteld voor de volgende interventies.

Toekenning budgetten GLB-NSP (tweede pijler excl. ANLb) 2025 (bedragen x € 1 miljoen)		
GLB-NSP regelingen (excl. ANLb)-EU-middelen + provinciale cofinanciering	Opengesteld	Toegekend
• Investerings voor bedrijfsverduurzaming op landbouwbedrijven (o.b.v. investeringslijst) - eerste ronde	€ 1,1	€ 1,1
• Investerings voor bedrijfsverduurzaming op landbouwbedrijven door jonge landbouwers (o.b.v. investeringslijst) - eerste ronde	€ 1,2	€ 1,2
• Investerings voor bedrijfsverduurzaming op landbouwbedrijven (o.b.v. investeringslijst) - tweede ronde	€ 4,3	Tweede ronde nog in behandeling
• Investerings voor bedrijfsverduurzaming op landbouwbedrijven door jonge landbouwers (o.b.v. investeringslijst) - tweede ronde	€ 3,9	
• Investerings in biodiversiteit en waterkwaliteit op landbouwbedrijven	€ 0,0	
• Investerings voor de (her)inrichting van watersystemen ten behoeve van de KRW en Nitraatrichtlijn	€ 2,8	€ 2,2
• Doorbraakprojecten voor systeeminnovatie in de land- en tuinbouw (Europees Innovatie Partnerschap)	€ 0,0	
• LEADER projecten (door lokale gemeenschap geleide sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland)	€ 6,9	€ 1,0
• LEADER beheerkosten LEADER groepen	€ 0,0	
Totaal	€ 29,0	€ 7,5

Adviseur & Aanjager

De provincie heeft voor de EU-programmaperiode 2021-2027 besloten opnieuw cofinanciering beschikbaar te stellen. Dat is om deelname van Zuid-Hollandse partijen aan Interreg te stimuleren. De cofinancieringsregeling Interreg 2022-2027 is in december 2022 gepubliceerd. Deze bouwt voort op de goede ervaringen met de cofinancieringsregeling uit de vorige programmaperiode. Voor de jaren 2022, 2023, 2024 en 2025 is een cofinancieringsregeling van € 2,35 miljoen opengesteld.

Tot en met eind 2025 is er voor een bedrag van € 2,35 miljoen aangevraagd door 27 regionale partners (overheden, ondernemers, organisaties) voor Interreg gefinancierde projecten. Hiervan is ruim € 2,1 miljoen verleend. De verwachting is dat begin 2026 het volledige verdrag is verleend.

Voor de betreffende projecten heeft dit € 18,1 miljoen aan investeringen opgeleverd. Onder de regeling wordt ook het Crossroadsprogramma deels gefinancierd. Dit is een MKB-stimuleringsregeling voor grensoverschrijdende projecten.

Overzicht provinciale cofinancieringsregeling Interreg t/m 2025 (bedragen x € 1 miljoen)				
Regeling	Toegekende provinciale cofinanciering	EU-financiering	Andere investeringen	Totale projectkosten
Interreg totale regeling	€ 2,1	€ 9,8	€ 0,4	€ 18,1
Waarvan crossroads (MKB regeling)	€ 0,2	€ 0,6	€ 0,4	€ 1,2

Deelnemer

De provincie als organisatie kan zelf ook subsidie aanvragen voor projecten. Hierbij zijn er drie opties die verschillen in intensiteit en verantwoordelijkheid, namelijk: leadpartner, projectpartner of observerende partner. De provincie is momenteel op alle drie de manieren actief. Deelname van de provincie aan EU-projecten wordt via de inhoudelijke ambities verantwoord, omdat deze altijd moeten bijdragen aan de realisatie van provinciale ambities.

Het jaar 2023 was het laatste jaar voor de afronding van projecten uit de programmaperiode 2014-2020. In deze periode kreeg de provincie Zuid-Holland in totaal voor bijna aan € 8 miljoen subsidie toegekend voor deelname aan 16 projecten. Een volledig overzicht van die projecten is terug te vinden in de Jaarrekening 2023. In 2025 gaf de provincie nog uitvoering aan één project met looptijden buiten de reguliere programmaperiode (zie onderstaande tabel). Het project All4Biodiversity loopt nog tot en met 2026.

Projecten waaraan de provincie Zuid-Holland deelneemt/EU-programmaperiode 2014-2020 (alleen lopende projecten in 2025) (bedragen x € 1 miljoen)							
Naam project programma	Thema	Rol provincie	Looptijd	Begrote projectkosten PZH	Gemaakte projectkosten PZH	Toegekende subsidie aan PZH	Gerealiseerde subsidie door PZH
All4-Biodiversity LIFE	Natuurbeheer	Lead-partner	9-3-2020 8-3-2026	€ 2.803.079,00	743.000	€ 872.000,00	Ntb

De provincie heeft in de huidige programmaperiode 2021-2027 tot nu toe 6 projecten toegewezen gekregen, waarvan vijf als partner en één als associated partner. Als associated partner werk je mee aan het project door kennis te leveren of bepaalde taken uit te voeren, maar je ondertekent het subsidiecontract niet, ontvangt geen directe financiering en telt niet mee als officiële projectpartner. Één project is afgerond en de overige zijn gestart of zitten in de opstartende fase. Van de projecten waar het contract al van is getekend, is bijna € 900.000 aan EU-subsidie toegekend aan de provincie.

Projecten waaraan de provincie Zuid-Holland deelneemt EU-programmaperiode 2021-2027							
Naam project programma	Thema	Rol provincie	Looptijd	Begrote projectkosten PZH	Gemaakte projectkosten PZH	Toegekende subsidie aan PZH	Gerealiseerde subsidie door PZH
SYNCHROMODE <i>Horizon Europe</i>	Mobiliteit	Partner	01-05-2023 30-04-2026	€ 100.000,00	€ 51.369,07	€ 100.000,00	Ntb
BETTI - Better governance for trustworthy AI <i>Interreg Europe</i>	Digitalisering	Partner	01-05-2024 31-07-2029	€ 319.230,00	Ntb	€ 255.384,00	Ntb
WATERADAPT <i>Interreg Europe</i>	Ruimtelijke strategie, watermanagement	Partner	01-05-2025 31-07-2029	€ 239.680,00	Ntb	€ 191.744,00	Ntb
INTERPOOL <i>Interreg NWE</i>	Circulaire economie	Partner	01-01-2026 01-07-2029	€241.380,00	Ntb	€ 250.000,00	Ntb
ORESA - Offshore Renewable Energy Sustainability Alliance <i>Interreg NWE</i>	Duurzame energie	Associated partner	01-01-2025 01-07-2028	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
ASSET <i>Interreg NWE</i>	Ruimtelijke strategie, circulaire economie	Partner	21-11-2023 30-06-2025	€ 169.766,80	€ 171.265	€ 101.860,08	€ 101.860,08
Totalen				€ 1.070.056,80	€ 222.634,07	€ 898.988,08	€ 101.860,08

De bedragen in bovenstaande twee tabellen betreffen in de eerste plaats de bij aanvang begrote projectkosten voor de provincie en de bijbehorende maximale hoogte van de toegekende subsidie. Er bestaat echter een belangrijk verschil tussen toegekende EU-subsidie en gerealiseerde EU-subsidie. Dit komt omdat bijna alle EU-programma's de subsidie uitkeren door per kostendeclaratie een vast subsidiepercentage uit te betalen. De toegekende subsidie dient daarbij enkel als plafond. Mochten de gemaakte projectkosten bijvoorbeeld lager

uitvallen dan bij aanvang begroot dan wordt de subsidie naar rato uitbetaald en valt de gerealiseerde subsidie ook lager uit. Voor de afgesloten projecten zijn daarom ook de daadwerkelijk gemaakte projectkosten en de gerealiseerde subsidie opgenomen.

Er bestaat na vaststelling de mogelijkheid dat gedane uitgaven alsnog niet-subsidiabel worden bevonden door een tweedelijns audit. Dit risico en de daarbij behorende maatregelen om dit te beheersen zijn onderdeel van de tweejaarlijkse actualisatie van de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing, onderdeel incidentele risico's < subsidieopbrengsten.

Paragraaf Financiering

Inleiding

De paragraaf geeft aan hoe de provincie Zuid-Holland haar activiteiten financiert (de financieringsbehoefte) en wat de gevolgen hiervan zijn, namelijk de rentelasten en de financieringsrisico's (rente- en kredietrisico's).

Financieringsbehoefte

In 2025 zijn er geen nieuwe langlopende leningen aangetrokken. De aflossingen op bestaande leningen van € 37,3 miljoen waren volgens de planning.

Door een ruime positieve stand van de liquiditeit bij het begin van het jaar, was er geen behoefte aan kortlopende financiering.

Bestaande aangetrokken geldleningen

De totale stand van de langlopende schulden bedroeg begin 2025 € 689,1 miljoen. Na aflossing was de restantschuld eind 2025 € 651,7 miljoen. Het aandeel langlopende schulden op het balanstotaal bedraagt eind 2025 28%.

Overtollige liquiditeit

In heel 2025 is er sprake geweest van een positieve liquiditeit. Deze tijdelijke overtollige middelen zijn volgens de [Regeling schatkistbankieren decentrale overheden](#) ondergebracht bij het Agentschap van de Generale Thesaurie van het ministerie van Financiën.

Rente

De vergoede rente op de Regeling schatkistbankieren volgt de rente die de European Central Bank (ECB) vaststelt. De ECB-rente is in 2025 vier keer met 0,25% gedaald, waardoor ook de rente op de saldi bij de rekening-courant van de schatkist in 2025 gestaag is gedaald van 2,9% aan het begin naar 1,9% aan het einde van het jaar.

Het liquiditeitsoverschot in 2025 was gemiddeld € 322 miljoen. Dit was hoger dan het jaar daarvoor, maar aangezien de rente op schatkistbankieren lager was, waren de rentebaten toch ongeveer hetzelfde. Dit was ook volgens prognose. Het hogere liquiditeitsoverschot wordt veroorzaakt door een aantal grote specifieke uitkeringen aan de provincie in 2024, waaronder ruim € 100 miljoen voor het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied. Omdat het enige tijd duurt voordat deze gelden weer uitgegeven zijn, is onze liquiditeit tijdelijk wat hoger.

Hierdoor ontstaat het volgende beeld:

Renteschema:				
De externe rentelasten over de korte en lange financiering				€10.184.793
De externe rentebaten (idem)			-/-	€7.389.882
Saldo rentelasten en rentebaten				€2.794.912
De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	€-		
De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/-	€-		

De rentebaar van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	+/+	€-		
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente				€2.794.912
Rente over eigen vermogen			+/+	€0
Rente over voorzieningen			+/+	€0
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente				€2.794.912
De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)			-/-	€2.794.106
Renteresultaat op het taakveld Treasury			-/-	€806

De rentelasten (combinatie van betaalde rente op de langlopende leningen en ontvangen rente op schatkistbankieren) bedroegen € 2,8 miljoen, een daling van € 0,5 miljoen ten opzichte van het jaar 2024. Dit wordt veroorzaakt doordat de rentelasten dalen door de jaarlijkse aflossingen. De totale rentelasten in 2025 bedroegen 0,3% van de totale inkomsten.

De totale aan de taakvelden toegerekende rente (de zogenaamde renteomslag) bedraagt € 2,8 miljoen.

Kasgeldlimiet en renterisiconorm

In de wet Financiering decentrale overheden (Fido) zijn normen opgenomen om grote fluctuaties van de rente (lees renterisico's) te vermijden. Dit zijn de kasgeldlimiet voor de korte termijn en de renterisiconorm voor de lange termijn.

Kasgeldlimiet

De norm voor de toegestane omvang van de opgenomen kasgelden is de bij Wet Fido bepaalde kasgeldlimiet. De limiet is een bedrag ter grootte van 7% van de jaarbegroting van de provincie. Bij aanvang van het verslagjaar was dat € 79,2 miljoen. Omdat er in 2025 geen kortlopende geldleningen zijn aangetrokken, was overschrijding van de kasgeldlimiet niet aan de orde.

Renterisiconorm

Het renterisico op de langlopende leningen wordt berekend volgens een door de Wet Fido voorgeschreven renterisiconorm. De wijzigingen in een langlopende leningenportefeuille worden getoetst aan een drempelbedrag voor de renterisiconorm. Het renterisico op de leningenportefeuille is afhankelijk van:

- Het gedeelte van de vaste schuld waarvoor de geldnemer een wijziging van de rente op basis van de leningsvoorwaarden niet kan beïnvloeden (renteherziening).
- Het gedeelte van de portefeuille aan vaste schuld dat in enig jaar geherfinancierd moet worden door het aangaan van nieuwe leningen (herfinanciering).

De drempel is voor de provincie 20% van het begrotingstotaal. Voor het jaar 2025 betekent dit een drempel van € 226,4 miljoen. De provincie heeft in 2025 voor een bedrag van € 37,3 miljoen afgelost. Op de lopende leningen hebben geen renteherzieningen plaatsgevonden. De ruimte in het jaar 2025 onder de drempel is € 189,1 miljoen.

Leningen uit hoofde van publieke taak

- In 2017 is een renteloze lening verstrekt uit het Revolverend Verenfonds aan Veerexploitant Irimar BV ten behoeve van de veerdienst Krimpen aan de Lek – Kinderdijk. Het saldo van de lening bedraagt eind 2025 € 0,2 miljoen en loopt tot 2032.
- In 2024 is een lening van € 0,2 miljoen verstrekt aan Asbeter b.v. Op deze lening worden vanaf 2030 aflossingen betaald en hij loopt tot 2034.

In totaal bedraagt de stand van de verstrekte leningen eind 2025 € 0,4 miljoen.

Het totaal van de garanties bedraagt eind 2025 € 10,2 miljoen. Voor een verdere specificatie zie de uitleg bij de [Niet uit de balans blijvende verplichtingen \(NUBBV\)- en rechten \(NUBBR\)](#).

Paragraaf Grondbeleid

Provinciaal grondbeleid

Kaderstelling grondbeleid

In 2025 zijn de contouren voor de actualisering van de Uitvoeringsnota Grondbeleid opgesteld. Deze nota wordt medio 2026 vastgesteld door Gedeputeerde Staten (GS).

De kaders voor de Uitvoeringsnota Grondbeleid zijn vastgelegd in de Financiële verordening (Fv), die is vastgesteld door Provinciale Staten (PS) op 9 maart 2022. De kaderstellende onderwerpen in deze verordening gaan over:

- provinciaal belang,
- uitgangspunten en kernwaarden,
- strategische grondaankopen en
- financiële kaders en dekking.

De kernwaarden zijn onder meer de verplichting om marktconform te handelen en bij verkopen een gelijk speelveld te organiseren. Dit is onder andere in lijn met het Didam-arrest en de daaropvolgende jurisprudentie.

De uitvoerende onderwerpen, de uitvoeringsregels en de inzet van het grondbeleid zijn bevoegdheden van GS. GS kunnen zo een actief en flexibel grondbeleid voeren dat aansluit bij de dynamiek van de opgaven waar we voor staan. Deze splitsing tussen PS en GS betekent ook dat zowel de Fv als de uitvoeringsnota grondbeleid kan worden aangepast als dat nodig is. In het verlengde hiervan zijn de spelregels (de voormalige handelingskaders) geïntegreerd in de Uitvoeringsnota Grondbeleid. Dat geldt voor de spelregels voor strategische aankopen en strategisch grondbezit, voor pachtuitgifte en voor het handelingskader vervreemding gesubsidieerde grond. Jaarlijks wordt bepaald of de Fv, de Uitvoeringsnota of de spelregels moeten worden bijgewerkt, zodat het grondbeleid aansluit op de dynamiek van de opgaven.

De inzet van het grondinstrumentarium wordt binnen de opgaven bepaald. In de Uitvoeringsnota Grondbeleid wordt het beschikbare grondinstrumentarium beschreven: van verwerving waaronder onteigening, uitgifte, overdracht en beheer tot grond-gerelateerde instrumenten.

Voor de werkzaamheden op het gebied van grondzaken is een afgeschermd digitale omgeving ingericht. Hier kunnen persoonsgegevens en andere vertrouwelijke data veilig worden opgeslagen. Tweemaal per jaar wordt de lijst van gerechtigden met toegang tot deze omgeving gecontroleerd.

Ontwikkelingen 2025

In 2025 is meer en meer duidelijk geworden dat grond belangrijker wordt in de realisatie van onze beleidsopgaven. Grond is bijvoorbeeld nodig voor de stikstofopgave, voor de transitie van landbouw en voor natuurontwikkeling, maar ook voor bijvoorbeeld de windopgave en energievoorziening.

Bij het vaststellen van de Voorjaarsnota 2025 is daarom besloten om het jaarlijkse bedrag waarvoor GS strategische aankopen mag doen op te hogen naar € 45 miljoen door de jaarschijven over de jaren 2024-2026 samen te voegen. Deze aankopen worden gedaan voor rekening en verantwoording van de algemene middelen.

Uitvoering van het grondbeleid in 2025

Algemeen

In 2025 zijn 64 grondtransacties (exclusief uitvoeringsovereenkomsten zelfrealisatie natuur) en 403 beheerovereenkomsten (erfpacht, pacht, huur en bruikleen) afgesloten.

Het betreft de volgende aan- en verkoop/zakelijk recht transacties:

1. Grond-voor-grond (incl. vastgoed/gebouwen)	4
2. Infrastructuur	19
3. NNN/ZH-PLG/Recreatie	17
4. Verspreid bezit/steunpunten	23
5. Strategische aankoop (tlv algemene middelen)	1

Onderhanden en nieuwe beheerovereenkomsten:

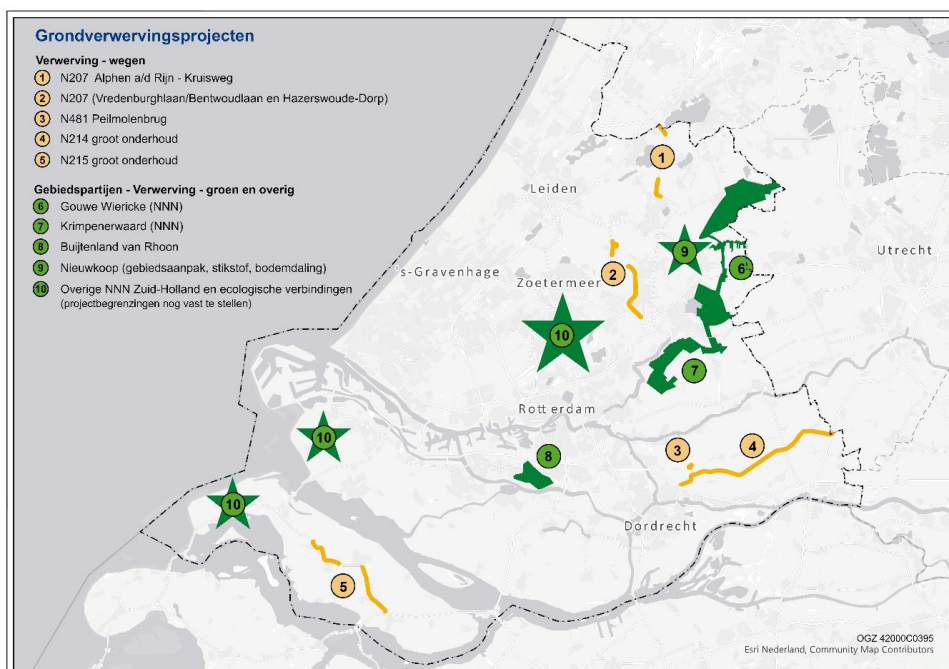
	Totaal lopende contracten in 2025
1. Erfpachtovereenkomsten	11
2. Pacht geliberaliseerd 1 jaarig	132
3. Pacht geliberaliseerd langer dan 1 jaar en regulier	14
4. Huurovereenkomsten grond	145
5.	
6. Jacht	34
7. Vismachtiging	1
8. Vishuurovereenkomsten	10
9. Ingebruikgevingscontracten	26
Totaal lopende contracten in beheer in 2025	373
10. Opdrachten gebouw en groenbeheer	192

De provincie heeft in 2025 voor ongeveer € 13,7 miljoen aan gronden aangekocht (inclusief opstalrechten en dergelijke). De provincie verkocht voor ongeveer € 2,8 miljoen voor verschillende programma's en projecten (waarvan ca. € 2,2 miljoen Grond-voor-Grond). De opbrengsten uit erfpacht, pacht en huur bedroegen ongeveer € 1,22 miljoen. Deze opbrengsten komen ten goede van de opgave voor wie de grond verworven is.

In de paragraaf grondbeleid wordt niet ingegaan op vastgoedkosten- en opbrengsten die verband houden met de huisvesting van de provinciale organisatie.

Programma's en projecten

Op bijgaande kaart staan de belangrijkste programma's en projecten waaraan de provincie op gebied van grondzaken in 2025 een bijdrage leverde, verdeeld naar categorie. Voor de leesbaarheid zijn tal van kleinere projecten weggelaten, zoals fietspaden of aanpassingen van rotondes, kruispunten en wegverbredingen in het kader van groot onderhoud.

Kaart A: Gebieden waar we grond kopen voor projecten voor (auto)wegen en natuurgebieden

Verkeer- en vervoerprojecten

De provinciale verwervingsportefeuille voor verkeer en vervoer heeft betrekking op de realisatie van aanleg, onderhoud en aanpassingen van provinciale infrastructuur (wegen, fietspaden en vaarwegen).

Voor de infrastructuur vonden er in 2025 10 aankooptransacties plaats. Hiermee was een bedrag van ongeveer € 2,2 miljoen gemoed. Deze aankopen zijn begroot en gerealiseerd binnen de verschillende programma's.

De grootste inzet in 2025 omvatte de volgende projecten: Rijnlandroute, N214/N216, N215, N481 Peilmolenbrug en N207 Zuid.

Bij infrastructuurprojecten wordt over de (financiële) planning, voortgang en verantwoording gerapporteerd via het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI). De projecten maken onderdeel uit van de ambitie Bereikbaar Zuid-Holland.

De boekwaarde van de gekochte gronden voor infrastructuur worden in het investeringsproject verwerkt en op de balans gezet

Projecten Natuurnetwerk Nederland (NNN)

NN-ZH

In 2020 is het programma voor de restantopgave NNN en Groene Verbindingen van start gegaan (opgave Natuurnetwerk Zuid-Holland NN-ZH). Dit gaat om een opgave van 900 ha verdeeld over 67 projecten. De realisatie hiervan moet uiterlijk in 2027 geborgd zijn. In 2021 is hiervoor een aangepast Handlingskader NNN door PS en GS vastgesteld. Dat biedt meer grondinstrumenten. In 2025 is 20 ha grond gekocht om natuurgebied van te maken. Hierbij zitten onder meer de gronden in het gebied Slikken van Flakkee (15 ha.)

Krimpenerwaard

De grondverwerving voor de realisatie van de NNN in de Krimpenerwaard is grotendeels afgerond. De realisatie vindt plaats door de stuurgroep Krimpenerwaard (gemeente en hoogheemraadschap) in opdracht van de provincie. De provincie begeleidde de grondverwerving en het proces om te komen tot overeenkomsten in het kader van zelfrealisatie. De provincie levert daarvoor capaciteit aan het programmabureau.

Met de stichting Zuid-Hollands Landschap zijn gronden geruild. Dat levert een beter beheerbare eigendomsverdeling op. In 2025 ging de aandacht voor het grootste deel naar pachtovereenkomsten, voorbereidingen voor benodigde toegangswegen voor uiteindelijke beheerders en het opvolging geven aan gemaakte afspraken met derden binnen de Krimpenerwaard.

Gouwe Wiericke

Voor het NNN-project Gouwe Wiericke lopen in deelprojecten verschillende activiteiten op het gebied van grondzaken. Dit gebeurt in overleg met het programmabureau Veenweiden. In de huidige programmafase betekent dit vooral dat we percelen in ons eigendom bij een goede eindbeheerder willen krijgen.

De volgende resultaten zijn geboekt:

- In het project Ruijgeborg II is gestart met voorbereidingen van de openbare verkoop van verschillende percelen.
- In het project Abessinië en Zuidzijdepolder is 1,2 hectare overgedragen aan Staatsbosbeheer.
- In het project Bodegraven-Noord is de eindruilovereenkomst met Natuurmonumenten van circa 20 hectare getekend. Het betreft grondruil met Natuurmonumenten in en om Bodegraven-Noord als gevolg van het aanpassen van de grenzen van het NNN-gebied.

Project Mainport Rotterdam/Buitenland van Rhoon

Het Project Mainport Rotterdam (PMR) heeft tot doel het realiseren van de Tweede Maasvlakte. Ook wil PMR het leefklimaat rond Rotterdam verbeteren door de realisatie van 750 ha groene recreatie- en natuurgebieden. In dat kader is de provincie verantwoordelijk voor het project Buitenland van Rhoon, als onderdeel van het PMR. PMR is in zijn geheel een opgave van het Rijk. Het project Buitenland van Rhoon beslaat in totaal een oppervlakte circa 600 ha. Een groot deel van de (agrarische) ondernemers in het plangebied hebben hun bedrijfslocatie en de daarbij behorende gronden inmiddels verkocht aan de provincie. Er is overeenstemming bereikt over de aankoop van ongeveer 413 ha. In 2025 heeft de provincie ongeveer 335 ha ter beschikking gesteld aan de gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoon (GC) voor het realiseren van (de maatregelen uit) het Streefbeeld. Het Streefbeeld beschrijft op welke wijze landbouw, natuur en recreatie samen kunnen gaan. Voor 2026 kan maximaal circa 375 ha aan de GC ter beschikking gesteld worden. In 2024 is de grondverwerving tijdelijk vertraagd doordat het nieuwe bestemmingsplan nog niet onherroepelijk was vastgesteld. Er liepen nog beroepen bij de Raad van State. Naar verwachting wordt het bestemmingsplan in het eerste kwartaal van 2026 onherroepelijk. In 2026 zullen de grondverwerving voor de resterende dossiers dan ook weer actief worden opgepakt.

(Concept) Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG), stikstofopgave en de provinciale grondbank ZH-PLG

Provinciale Grondbank ZH-PLG

In 2022 is de startnotitie voor het ZH-PLG door GS vastgesteld en aan PS gestuurd. Daarbij is ook ingestemd met de oprichting van een provinciale grondbank ZH-PLG (PZH-2022-819641626). Het doel van de grondbank is om een strategische grondvoorraad op te bouwen. Die kan worden ingezet in de gebiedsprocessen voor extensivering, ruil of doelrealisatie. Extensivering is het minder intensief gebruiken van de agrarische grond met als doel de stikstofuitstoot te verminderen. De aangekochte gronden worden betaald uit beschikbare ZH-PLG middelen of middelen die direct daaraan verbonden zijn, zoals de Impulsgelden Veenweide.

Er zijn in 2022 en 2023 5 aankopen gedaan voor de provinciale grondbank (zie de tabel hieronder). Na 2023 is er vanuit ZH-PLG geen budget meer beschikbaar. Met het wegvallen van het transitiefonds komt er ook geen budget meer beschikbaar. Strategische aankoopkansen ná 2023 zijn via de strategische aankoopfaciliteit behandeld (zie Strategisch bezit).

Grondaankopen provinciale grondbank ZH-PLG

Dekkingsbron	Omvang (ha)	Omvang (€)
ZH-PLG budget (2x10 miljoen)	50,87	€ 8.767.930
Impulsgelden Veenweide	104,45	€ 6.760.768
Totaal	155,32	€ 15.528.698

Overzicht lopende onteigeningsprocedures

Rijnland Route	Gerechtelijke procedure	Vanwege het mogelijk verlopen van het Koninklijk Besluit is op 28 oktober 2024 gedagvaard. Wel op een datum in januari 2025 omdat er overeenstemming was en een overeenkomst is gesloten. Omdat de overeenkomst niet nagekomen wordt door de eigenaar is de dagvaarding uitgebracht.
N207 Zuid	Vorbereiding ontwerp-onteygeningsbeschikking	Op 28 januari 2026 is het PIP N207 door PS vastgesteld. Op basis van het vastgestelde PIP N207 wordt de ontwerp-onteygeningsbeschikking op 3 maart 2026 aan GS voorgelegd. Daarna wordt deze ter inzage gelegd en na het verlopen van de 6 weken termijn wordt de onteigeningsbeschikking aan PS ter vaststelling voorgelegd.

Grond-voor-grond: verkoop gronden ten behoeve van de realisatie van het NNN

Realisatie en prognose verkoop Grond-voor-Grond

Sinds 2014 verkoopt de provincie de gronden die vroeger eigendom waren van het Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) van het Rijk. Het gaat hier meestal om landbouwgrond waar geen natuur komt. Het geld dat we verdienen met de verkoop van deze grond gebruiken we om NNN-gebieden in de provincie Zuid-Holland aan te leggen. De gronden die we daarvoor verkopen noemen we *Grond-voor-Grond*-gronden (GvG).

In 2025 is voor in totaal ongeveer € 2,2 miljoen aan grond verkocht. Tot en met 2025 is hiermee ruim € 133 miljoen aan netto-grondverkoop en pachtopbrengsten gerealiseerd.

Geïntariseerd wordt welk bezit een bijdrage kan leveren in de gebiedsprocessen. Eind 2025 beschikt de provincie nog over ruim 500 ha GvG-grond. Het grootste deel hiervan ligt in de Krimpenerwaard en kan daar ingezet worden als ruilgrond voor de natuurontwikkeling en nieuwe opgaven.

Waarderingsbeleid grond voor de NNN-opgave

De grond-voor-grond-voorraad is volgens de financiële regels opgenomen in de jaarrekening 2025 van de provincie. De externe accountant van de provincie controleert of we dat goed hebben gedaan. De voorraad GvG-grond heeft eind 2025 een boekwaarde van ongeveer € 4,9 miljoen.

Marktprijsverstoring

De omvang van de Grond-voor-Grond verkopen zijn de laatste jaren klein. Dit komt omdat we de grond vast willen houden voor onze gebiedsprocessen. Verkoop vindt ook altijd plaats tegen marktconforme prijzen.

Tijdelijk Beheer

De meeste gronden die de provincie in afwachting van verkoop of inrichting in eigendom heeft, zijn verpacht in geliberaliseerde pacht. Dat wil zeggen dat deze gronden voor een kortlopende periode (variabel tussen 1 en 6 jaar, afhankelijk van de geplande inrichting) in pacht worden uitgegeven. Na deze periode eindigt het contract. Als na afloop van het contract blijkt dat de inrichting nog niet start, wordt in overleg met de opgave opnieuw verpacht. De pachtprizen en voorwaarden 2025 zijn in het najaar 2024 door Gedeputeerde Staten vastgesteld.

De opbrengst voor in 2025 van het tijdelijk beheer was ongeveer € 0,9 miljoen gebaseerd op 150 pachtovereenkomsten.

De provincie bezit in 2025 ongeveer 35 bebouwde locaties (objecten) die beheerd moeten worden. Daaronder zijn 29 woningen, 4 voormalige steunpunten en 2 voormalige bedrijfsopstallen. Er wordt doorlopend geïnvesteerd voor behoud van de waarde en/of voor de veiligheid van de tijdelijke beheerders/bewoners.

Verbonden partijen met grondexploitaties of grondposities

De provinciale deelnemingen hebben geen risicodragende grondposities, met uitzondering van de (publieke) Grondbank Zuidplas. Dit is een gemeenschappelijke regeling waarin de provincie voor 40% deelneemt. De Grondbank is opgericht in 2005 met als enige doel om grondposities te verwerven in de Zuidplaspolder.

Op 1 juli 2021 tekenden de gemeente Zuidplas, de Grondbank RZG Zuidplas en de provincie de Bestuursovereenkomst Ontwikkeling middengebied Zuidplaspolder. Hierin staan de voorwaarden waaronder de gebiedsontwikkeling van 8.000 woningen en 45 hectare (netto-)bedrijventerrein zal plaatsvinden. Ook zijn 2 overeenkomsten voor grondverkoop ondertekend; een koopovereenkomst tussen de Grondbank RZG Zuidplas (300 hectare) en de gemeente Zuidplas en een koopovereenkomst tussen de provincie en de gemeente Zuidplas (42 ha waarvan 27 hectare GvG). Effectuering van deze koopovereenkomsten vindt plaats bij het onherroepelijk worden van het omgevingsplan.

In oktober 2024 heeft demissionair minister Keijzer van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening dhr. Kuijken als onafhankelijk adviseur voor de gebiedsontwikkeling van het Middengebied in de Zuidplaspolder (Cortelande) benoemd die met de meest betrokken publieke partijen in gesprek is gegaan om te onderzoeken wat nodig is om de ontwikkeling van Cortelande te kunnen starten.

Uit het advies van dhr. Kuijken blijkt dat met aanvullende maatregelen de realisatie van Cortelande mogelijk is. Alle direct betrokken partijen (Rijk, HHSK, PZH en gemeente Zuidplas) hebben op 16 oktober 2025 aangegeven de oplossingsrichting te steunen. Dit advies vormt nu de basis om tot bestuurlijke afspraken te komen. Onderdeel daarvan is het omzetten van de intentie van het Dagelijks Bestuur van Grondbank RZG Zuidplas om € 22 miljoen bij te dragen naar een definitief besluit.

Deze wijziging gaat uit van het in 2026 overdragen van alle bezittingen en schulden van de Grondbank aan de gemeente Zuidplas tegen een koopprijs van € 22 miljoen. lager dan de boekwaarde op het moment van overdracht. Na verkoop van de Gronden resteert een tekort van € 22 miljoen. welk bedrag naar rato door de deelnemers aan de Grondbank dienen bij te dragen opdat de Grondbank kan worden opgeheven. Een tekort van € 22 miljoen bij de Grondbank betekent concreet dat PZH voor 40% in het verlies bijdraagt, en aldus een financiële bijdrage levert van € 8,8 miljoen. Hiervoor wordt bij de provinciale Jaarrekening 2025 een voorziening opgenomen.

Strategisch bezit

Strategische aankopen

Met het vaststellen van de Uitvoeringsnota Grondbeleid in 2022 zijn ook de spelregels voor strategische aankopen opnieuw vastgesteld in overeenstemming met de kaders van de Financiële verordening. Daarin is een voorfinancieringsfaciliteit van €15 miljoen opgenomen voor strategische aankopen. Omdat €15 miljoen per jaar als een te beperkte bestedingsruimte werd gezien is in 2024 besloten de voorfinancieringsfaciliteit voor de jaren 2024-2026 tijdelijk samen te voegen. Daarmee kwam in totaal €45 miljoen beschikbaar voor de periode 2024-2026.

Niet alle potentiële aankoopkansen leiden tot een aankoop. Niet alle potentiële aankoopkansen leiden tot een aankoop. In 2025 hebben 7 potentiële aankoopkansen geleid tot één daadwerkelijke strategische grondaankoop. Hiermee was een bedrag van circa € 2 miljoen gemoed.

Beheer en verkoop verspreid provinciaal bezit

Als gronden niet meer inzetbaar zijn voor provinciale doelen, worden ze in principe afgestoten. Belangrijkste uitgangspunten daarbij zijn zoals eerder gesteld marktconformiteit en level playing field. Level playing field houdt in dat partijen die geïnteresseerd zijn in het kopen van provinciale grond gelijke kansen krijgen. In 2025 is voor ongeveer € 0,14 miljoen aan verspreid bezit verkocht. De totale omvang van het verspreid bezit is 40 ha.

Overzicht provinciaal grondbezit per 31-12-2025

In onderstaande tabel is te zien welke en hoeveel grond we bezitten. De tabel is gemaakt op basis van de gegevens van het Kadaster op 1 januari 2026.

Grondbezit van de provincie (Bron: 1 januari 2026, Kadaster)

Beleidsdoel	Hectare (circa)
Weg en vervoer	
Provinciale wegen en waterwegen in beheer	2.195
Beheer bermen grenzend aan (vaar)wegen	230
Infrastructuurprojecten in ontwikkeling	245
Verspreid bezit	40
Wet Herverdeling Wegen	10
Groen	
Buitenland van Rhoon	420
NNN	1.465
NNN Strategisch	65
Strategische aankopen	25
Gronden met weidevogeldoel	145
Provinciaal recreatiegebieden	320
Recreatie om de Stad	415
Grond-voor-Grond; verkoop t.b.v. NNN	530
Veenweide	155
Diversen	
Grondbank Zuidplas (40% provincie)	290
Milieu/nazorg stortplaatsen	105
Overige eigendommen	5

Paragraaf Lokale heffingen

Inleiding

De paragraaf Lokale heffingen bevat informatie over de heffingen die de provincie Zuid-Holland oplegt op basis van verordeningen die Provinciale Staten hebben vastgesteld. Het gaat om de heffing voor grondwaterbeheer, leges voor bouwactiviteiten, leges voor infrastructuur, de opcenten op de motorrijtuigenbelasting, de precariobelasting en de leges voor natuur.

De opbrengsten uit de opcenten en de precariobelasting zijn een algemeen dekkingsmiddel. De inkomsten uit de overige heffingen zijn bedoeld voor de uitvoering van specifieke activiteiten.

De provincie heeft geen beleid voor kwijtschelding van opgelegde heffingen.

Toelichting op de heffingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Originele Begroting 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Jaarrekening 2025	Vershil begroot vs realisatie
Grondwaterheffing	378	430	430	386	-44
Leges Bouwactiviteiten	3.093	3.200	4.500	2.549	-1.951
Leges Infrastructuur	283	266	336	276	-60
Leges Milieu Belastende Activiteiten	925	4.000	1.500	1.509	9
Leges Vergunningverlening Natuur	641	313	940	954	14
Motorrijtuigenbelasting	392.104	412.779	426.984	428.952	1.968
Precariobelasting	924	1.080	930	917	-13
Totaal	398.349	422.068	435.620	435.543	-77

Grondwaterheffing

Op grond van de Omgevingswet en de Grondwaterheffingsverordening Zuid-Holland heft de provincie een belasting per kubieke meter onttrokken grondwater. Het tarief van de heffing is zo vastgesteld dat de opbrengst de gemaakte kosten niet te boven gaat. Het tarief bedraagt € 0,005 per kubieke meter onttrokken hoeveelheid water.

Leges Bouwactiviteiten

De provincie is verantwoordelijk voor de behandeling van aanvragen van omgevingsvergunningen en het toezicht hierop. Datzelfde geldt voor de behandeling van aanvragen op basis van het Besluit Bouwwerken Leefomgeving (Bkl) voor bedrijven waarvoor de provincie op grond van de Omgevingswet bevoegd gezag is.

De uitvoering van het bevoegd gezag ligt bij de vijf Omgevingsdiensten in Zuid-Holland. De provincie int voor een omgevingsvergunning of een verzoek voor het in behandeling nemen van een melding, waar BRIKS-activiteiten (bouwen, reclame, inritten, kappen, slopen) onderdeel van uitmaken de leges. Deze leges moeten de kosten dekken.

De leges worden in overeenstemming met de Legesverordening bouwactiviteiten Omgevingswet Zuid-Holland 2025 opgelegd.

De legestarieven mogen maximaal kostendekkend zijn. Provinciale Staten hebben bij de vaststelling van de Legesverordening Omgevingsrecht Zuid-Holland 2020 besloten dat het dekkingspercentage 100% moet zijn. De opbrengsten worden verantwoord bij Beleidsdoel 7-1.

In 2025 zijn de leges in overeenstemming met de Legesverordening bouwactiviteiten Omgevingswet Zuid-Holland 2025 opgelegd. De leges zijn vraaggestuurd. Dat betekent dat we vooraf niet weten hoeveel aanvragen er worden gedaan in een jaar. Hierdoor kunnen de geïnde leges afwijken van de raming.

(bedragen x € 1.000)	
Gerealiseerde baten belastingjaar 2025	3.328
Geraamde kosten 2025	4.500
Geraamde baten 2025	4.500
Kostendekkendheidspercentage op basis van raming 2025	100%

Leges infrastructuur

De provincie is verantwoordelijk voor de behandeling van aanvragen van omgevingsvergunningen voor activiteiten op de wegen en vaarwegen die de provincie beheert. Voor de behandeling van deze omgevingsvergunningen heft de provincie leges. Provinciale staten hebben in de Legesverordening infrastructuur Zuid-Holland 2025 de tarieven voor deze leges vastgesteld. Hierbij is besloten dat het dekkingspercentage van de leges 100% moet zijn. Dit betekent dat alle kosten voor de vergunningverlening infrastructuur worden doorberekend in de leges. Door het toepassen van kruissubsidiëring betalen particulieren minder, terwijl bedrijven een groter deel van de kosten doorbelast krijgen.

Vergunningaanvragen voor activiteiten op de provinciale infrastructuur en daarmee de leges voor deze aanvragen zijn vraaggestuurd. In 2025 zijn er minder omgevingsvergunningen aangevraagd dan vooraf geraamd, waardoor de gerealiseerde baten afwijken van de geraamde baten.

(bedragen x € 1.000)	
Gerealiseerde baten belastingjaar 2025	277
Geraamde kosten 2025	387
Geraamde baten 2025	387
Kostendekkendheidspercentage op basis van raming 2025	100%

Leges Milieu Belastende Activiteiten

De provincie is verantwoordelijk voor de behandeling van aanvragen omgevingsvergunningen en het toezicht hierop even als de behandeling van meldingen op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) voor die bedrijven waarvoor de provincie op grond van de Omgevingswet bevoegd gezag is. Met de komst van de Omgevingswet (Ow) kan de provincie leges heffen over het milieudeel van een aanvraag omgevingsvergunning, de zgn. milieubelastende activiteit.

De uitvoering van het bevoegd gezag ligt bij de vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland. De provincie int voor een omgevingsvergunning voor een milieubelastende activiteit de leges, die de kosten hiervoor moeten dekken.

De leges worden in overeenstemming met de Legesverordening milieubelastende activiteiten Omgevingswet Zuid-Holland 2025 opgelegd. De legestarieven mogen maximaal kostendekkend zijn. De legestarieven mogen maximaal kostendekkend zijn.

In 2025 zijn de leges in overeenstemming met de Legesverordening milieubelastende activiteiten Omgevingswet Zuid-Holland 2025 opgelegd. De leges zijn vraaggestuurd. Dat betekent dat we vooraf niet weten hoeveel aanvragen er worden gedaan in een jaar. Hierdoor kunnen de geïnde leges afwijken van de raming.

(bedragen x € 1.000)	
Gerealiseerde baten belastingjaar 2025	1.840
Geraamde kosten 2025	4.000
Geraamde baten 2025	4.000
Kostendekkendheidspercentage op basis van raming 2025	100%

Motorrijtuigenbelasting

Het belastinggebied van de provincies is voor algemene belastingen beperkt tot de opcenten op motorrijtuigenbelasting en precariobelasting. De opcenten zorgen voor de grootste opbrengst en bedragen bijna de helft van alle reguliere inkomsten van de provincie.

De opbrengst van de opcenten wordt gebaseerd op de opgave van de belastingdienst aan het begin van het boekjaar. De werkelijke opbrengst in 2025 was € 430,1 miljoen ten opzichte van de begroting van € 427 miljoen, dus € 3,1 miljoen hoger dan begroot. Op het totaal van de motorrijtuigenbelasting is dat een verschil van minder dan 1%. De daling van het aantal auto's op benzine en diesel werd meer dan gecompenseerd door de groei van het aantal hybride voertuigen.

Provinciale Staten stellen het opcententarief vast. Dit mag het wettelijk maximum niet overschrijden. Het maximum was voor 2025 vastgesteld op 139,9 opcenten. Met een tarief van 101,5 in 2025 zat de provincie Zuid-Holland nog ruim onder dit maximum.

Het tarief heeft zich in de provincie Zuid-Holland de afgelopen periode als volgt ontwikkeld:

Jaar	2022	2023	2024	2025
Tarief	91,8	95,7	98,7	101,5

Raming inkomsten:

Het verloop van toekomstige inkomsten uit opcenten is voor de lange termijn moeilijk te voorspellen. Dit komt vooral door de ontwikkelingen rond de heffing van vrijgestelde elektrische voertuigen en de onzekerheid over de verkopen van elektrische en hybride voertuigen.

Precariobelasting

De provincie heft precariobelasting voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven provinciale grond die is bestemd voor de openbare dienst. De belastbare feiten en bijbehorende tarieven zijn opgenomen in de tarieventabel behorende bij de Verordening precariobelasting provincie Zuid-Holland 2025.

Indexatie

Per 1 januari 2025 zijn de tarieven met 2,8% geïndexeerd, in overeenstemming met artikel 4.43 van de Financiële verordening 2021 en de Uitvoeringsnota indexatiebeleid (2022). Deze jaarlijkse indexatie is overeenkomstig het vastgestelde beleid en werkt door in de gerealiseerde opbrengsten.

Realisatie 2025

De totale opbrengst precariobelasting in 2025 komt lager uit dan de geraamde opbrengst in de begroting. Dit wordt met name verklaard door een lagere realisatie van het aantal belastbare objecten dan bij de raming werd verondersteld.

Transitorische post benzine (Tariefcode 80)

De transitorische post benzine (Tariefcode 80) wordt als transitorische post verantwoord, omdat deze heffing op basis van aangifte plaatsvindt en pas na afloop van het belastingjaar wordt opgelegd.

Opbrengst precariobelasting 2025	€ 289.708,45
Transitorische post benzine	€ 648.000,00
Totale opbrengst	€ 937.708,45

Leges Vergunningverlening Natuur

In januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Vanaf dat moment geldt ook de nieuwe Legesverordening. Afgelopen jaar is de legesverordening aangescherpt op basis van behoeften uit de praktijk.

(bedragen x € 1.000)	
Gerealiseerde baten belastingjaar 2025	951
Geraamde kosten 2025	3.000
Geraamde baten 2025	900
Kostendekkendheidspercentage op basis van raming 2025	30%

Lokale lastendruk

De lokale lastendruk geeft weer hoe de lastendruk van de opcenten in Zuid-Holland zich verhoudt tot het landelijk gemiddelde en het wettelijk maximum.

Ontwikkeling aantal opcenten MRB 2022-2025

	2022	2023	2024	2025
Provincie Zuid-Holland	91,8	95,7	98,7	101,5
Landelijk gemiddelde	83,7	84,7	87,4	88,8
Wettelijk maximum	118,4	125,8	138,3	147,1
Zuid-Holland als percentage van het wettelijk maximum	77,5%	76,1%	71,4%	69,0%

Naast de verhouding tot het landelijk gemiddelde en het wettelijk maximum is het belangrijk om aan te geven wat de financiële impact is van de Zuid-Hollandse belastingheffing op de inwoners. Hieronder vindt u een overzicht van de lastendruk van het provinciale deel van de motorrijtuigenbelasting op 3 verschillende soorten auto's.

Gemiddelde lastendruk per auto door provinciale heffing opcenten Zuid-Holland 2022-2025

Jaar (bedragen in €)	2022	2023	2024	2025
Compacte stadsauto (800 kg)	99,06	103,27	106,51	109,53
Compacte middenklasse (1300 kg)	296,93	309,54	319,25	328,30
SUV (1800 kg)	511,46	533,19	549,91	565,51

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Provinciale infrastructuur, wegen en vaarwegen

De provinciale infrastructuur is in acht groepen in te delen (zie afbeelding A). We noemen deze groepen assetsgroepen:

- Assetgroep Vaarwegen
- Assetgroep Bediencentrales en IC-desk
- Assetgroep Wegen
- Assetgroep Beweegbare kunstwerken (sluizen en bruggen die open kunnen)
- Assetgroep Verkeerssystemen
- Assetgroep Vaste kunstwerken (onder andere tunnels, duikers en bruggen die niet open kunnen)
- Assetgroep Groen
- Assetgroep N434 / Corbulotunnel

Om deze assetgroepen te onderhouden en te beheren werken we samen met verschillende aannemers. We gebruiken ook onze steunpunten, boten en wagens om te zorgen dat het verkeer goed gebruik kan maken van de wegen en vaarwegen. We kijken regelmatig naar de staat van bijvoorbeeld een brug of weg om te kijken wanneer we welk onderhoud het best kunnen doen. Ook houden we in de gaten hoeveel geld er nodig is voor het beheer en onderhoud.

Afbeelding A: Overzicht van alle assetgroepen van de provincie Zuid-Holland

Beleidskader

Met onze uitvoeringsstrategie voor het beheer en onderhoud bepalen we hoe we ons beheer en onderhoud binnen de door PS gestelde kaders zo goed mogelijk kunnen uitvoeren. Dit is in hoofdzaak een afweging tussen:

- De prestaties die we van de infrastructuur verwachten. Bijvoorbeeld hoe diep een vaarweg moet zijn.
- De mate waarin we risico's op verstoringen accepteren. Bijvoorbeeld de kans dat een brug niet meer open of dicht gaat.
- De kosten voor de maatregelen voor beheer en onderhoud. Bijvoorbeeld de kosten voor het vervangen van een brugdek.

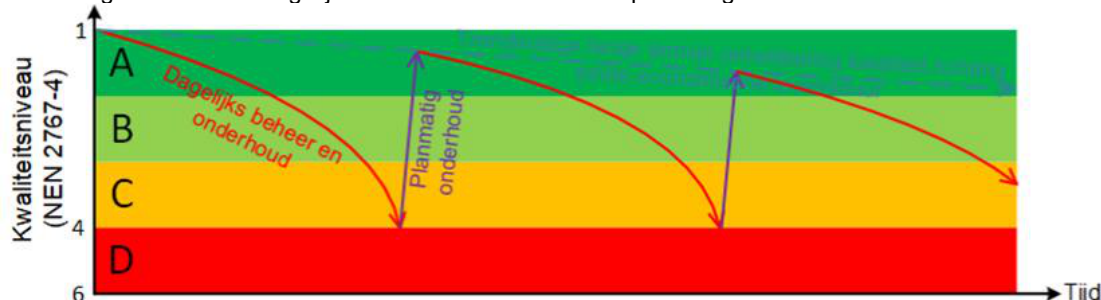
Iedere vier jaar maken we op basis van de uitvoeringsstrategie een Nota Onderhoud Kapitaalgoederen (NOK) met de bijbehorende behoefte aan budget. Als basis voor deze nota vernieuwen we ons overzicht van alle types werk en de kosten daarvan (normkosten). In de vergadering van 6 maart 2024 stelden Provinciale Staten de NOK 2024-2027 vast (zie [PS-besluit](#)). Deze huidige [Nota Onderhoud kapitaalgoederen 2024-2027](#) beschrijft aan welke eisen de infrastructuur in onze provincie moet voldoen en welk budget daarvoor nodig is. We kijken daarbij 15 jaar vooruit, zodat we niet voor verrassingen komen te staan.

Omdat er tussentijdse ontwikkelingen zijn, bijvoorbeeld in de prijs van energie of grondstoffen of omdat er nieuwe technische mogelijkheden zijn, kijken we jaarlijks of de verwachtingen nog kloppen. Hiervoor maken we het Meerjaren Onderhoudsprogramma (MJOP). We kijken daarbij ook weer 15 jaar vooruit. Basis voor het MJOP zijn de normkosten uit de NOK, geïndexeerd naar een geschat prijspeil op 1 januari 2026. (zie bijlage 4). Provinciale Staten controleren het bestuur (horizontaal toezicht). Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is verantwoordelijk voor het financieel toezicht op de provincies (verticaal toezicht).

Ontwikkeling technische staat areaal en Onderhoudsprogrammering

Om de infrastructuur beschikbaar te houden, kijken we regelmatig naar de staat ervan en bepalen we het beste onderhoud. Dit doen we met een gestandaardiseerde methode. In afbeelding B hebben we dit zichtbaar gemaakt. Hoe langer een weg of oever ergens ligt, hoe meer gebreken er kunnen ontstaan. Voordat de staat 'onacceptabel' is, gaan we met de weg of oever aan de slag (paarse lijn). Als we langer zouden wachten, kan een weg of oever onveilig worden. Als we niet lang genoeg wachten, maken we onnodige kosten. Tussendoor zorgen we met dagelijks beheer en onderhoud ervoor dat de weg of oever zo lang mogelijk in goede staat blijft (rode lijn). Na een aantal herhalingen is het slimmer om te vernieuwen in plaats van nog een onderhoudsronde te doorlopen (zie ontwikkeling blauwe stippellijn).

Afbeelding B: Overzicht Dagelijks beheer en onderhoud en planmatig onderhoud

Deze manier van werken gebruiken we niet voor alle assetgroepen. Voor onze bediencentrales, verkeersregelinstanties en ons groen gebruiken we een andere manier van werken. We vervangen bijvoorbeeld een bepaald onderdeel als het nodig is. Dit hangt af van de levensduur van dat onderdeel. Het is te vergelijken met het vervangen van een onderdeel van je auto, vlak vóórdat je verwacht dat er gebreken gaan ontstaan.

Wegen

De afgelopen jaren hebben we veel gedaan om de wegen beter te maken. Ook hebben we ze duurzaam ingericht, zodat ze langer meegaan. Op het moment dat het nodig is, doen we onderhoud aan een weg. Daarbij vervangen we de bovenste laag van het asfalt ('deklaag'), en soms doen we dat ook met de laag eronder ('tussenlaag'). Ook vullen we gaten in de weg. Tot slot onderzoeken we de bodem die onder de weg ligt. Als het nodig is, verbeteren we die ook.

Het systeem voor het bepalen van de Meerjaren Onderhoudsprogrammering (MJOP) is gebaseerd op de CROW publicatie 147, wegbeheer. Dat betekent dat we wegen regelmatig inspecteren en die een score geven. Afhankelijk van die score plannen we het onderhoud in.

Verder komt het voor dat een weg of de bodem eronder sneller verslechtert door bepaalde omstandigheden. Daar doen we extra controle. Als de situatie onveilig dreigt te worden, doen we op die specifieke plek extra onderhoud. Al is het natuurlijk efficiënter wanneer dat onderhoud kan wachten totdat we de hele weg aanpakken.

Vaarwegen

De levensduur van oevers is afhankelijk van het type constructie. Een oever gaat ongeveer 40 tot 100 jaar mee. Onderhoud om deze levensduur te verlengen doen we weinig. We vervangen oevers wanneer deze in slechte staat zijn. Op dat moment houden ze dan nog wel de grond naast het water tegen, maar er zitten zwakke plekken tussen. Deze plekken houden we goed in de gaten. Op die manier kunnen we op tijd maatregelen nemen. Een groot deel van de oevers is in de 20e eeuw aangelegd, dus ze zijn minimaal 25 jaar oud. In de komende 10 jaar zullen we veel oevers aanpakken. Dat betekent meer werk en er is dan ook meer geld nodig. Dit noteren we in het MJOP. Omdat de oevers zo lang meegaan, kunnen de kosten, vergelijkbaar met het aflossen van een hypotheek voor een woning, over meerdere jaren worden verdeeld.

Kunstwerken

Kunstwerken zijn in twee categorieën in te delen. De vaste en de beweegbare. Vaste kunstwerken zijn bijvoorbeeld betonnen bruggen, viaducten en fietsbruggen. Bij deze categorie plannen we elke 10-15 jaar onderhoud in. Op die manier kunnen we ze in goede staat houden. Iedere 10 jaar inspecteren we een vast kunstwerk 3 keer.

Beweegbare kunstwerken zijn sluizen, en bruggen die open kunnen om schepen door te laten. Deze constructies bestaan vaak uit staal, maar hebben ook mechanismes om ze te openen en te sluiten. Bij deze categorie doen we elke 15 jaar onderhoud. Inspecteren doen we vaker, omdat beweegbare bruggen lastige(re) constructies hebben. Ook zorgen we ervoor dat alles wat nodig is voor de bediening vanuit de bedieningcentrales op orde is. Voor beide categorieën geldt natuurlijk dat we de overlast zo laag mogelijk houden.

In de onderstaande tabellen wordt per groep wegen, vaarwegen en kunstwerken inzicht gegeven in de technische staat in het jaar 2025.

Technische staat wegen	A	B	C	D
2025	46%	11%	41%	2%

Bovenstaande tabel beschrijft op basis van de wegbeheer methode (CROW-publicatie 147), wanneer het planmatig onderhoud moet worden uitgevoerd.

A: planmatig onderhoud over minimaal 5 jaar

B: planmatig onderhoud binnen 3 tot 5 jaar

C: planmatig onderhoud binnen 2 jaar

D: er bestaat een achterstand in onderhoud.

Technische staat oevers	Uitstekend (1)	Goed (2)	Redelijk (3)	Matig (4)	Slecht (5)	Zeer slecht (6)
2025	47%	4%	10%	22%	15%	2%

Bovenstaande tabel beschrijft op basis van de NEN-2767 inspecties, zoals hierboven beschreven, de staat van de oevers.

Technische staat kunstwerken	≤ 3 jaar	4-6 jaar	7-10 jaar	11-15 jaar	15-20 jaar	> 20 jaar
2025	3%	23%	47%	21%	5%	0%

Bovenstaande tabel beschrijft de periode die verstreken is sinds het laatste onderhoud aan een kunstwerk.

Beschikbaarheid beweegbare kunstwerken

De beschikbaarheid van een brug wordt gemeten door de duur van alle ongeplande stremmingen op te tellen. Het streven is een beschikbaarheid van 99,8% op jaarbasis. Als de storingsduur per jaar groter is dan 17,5 uur, is een brug minder dan 99,8% beschikbaar op jaarbasis. De brug is dan onvoldoende beschikbaar. Dit wordt zowel voor stremming voor het wegverkeer als voor het vaarwegverkeer bijgehouden.

2025	Streefwaarde	Meetwaarde
Percentage beweegbare kunstwerken voldoende beschikbaar voor het wegverkeer (wegzijdig)	100%	99%
Percentage beweegbare kunstwerken voldoende beschikbaar voor het vaarwegverkeer (vaarwegzijdig)	100%	91%

In 2025 is één van de negentig kunstwerken *wegzijdig* langer dan 17,5 uur in storing geweest. Dat betreft de Korte Brug in de Grote Merwedeluis in Gorinchem. *Vaarwegzijdig* zijn acht objecten meer dan 17,5 uur in storing geweest. Het gaat om de Grote Merwedeluis in Gorinchem, de Geestbrug, de sluis Leidschendam, de Julius Caesarbrug, de Coenecoopbrug, de Bolgerijensebrug, de hefbrug Gouwesluis en de Julianasluis 1 (kolk). Objecten kunnen ook door een andere oorzaak onbeschikbaar zijn, bijvoorbeeld door een stroomstoring of een aanvaring.

Bij de Korte Brug in Gorinchem was een elektromotor defect. In afwachting van de levertijd van de nieuwe motor is de brug opgezet om het scheepvaartverkeer doorgang te kunnen laten vinden. Het wegverkeer kon gebruikmaken van de andere brug over de Grote Merwedeluis die vlakbij is gelegen. Bij de Grote Merwedeluis Gorinchem was verschillende keren sprake van vuil tussen de sluisdeuren, dat door duikers moest worden verwijderd. Ook was tweemaal sprake van een storing aan de positiebewaking van de sluisdeuren. De Geestbrug was in 2025 eenmaal langdurig gestremd voor het vaarwegverkeer. De storing betrof een probleem in de aandrijving. Bij de sluis in Leidschendam is scheurvorming geconstateerd aan een van de sluisdeuren. Uit voorzorg is de sluisdeur opgezet totdat deze gerepareerd kon worden. De Julius Caesarbrug had voor de zomer een storing aan de grendelconstructie. Deze is in het planmatig onderhoud vervangen. Ook was sprake van schade aan kabels onder de vaarweg door waardoor de brug niet kon worden bediend. De kabels zijn vervangen. Tot slot was na het uitvoeren van planmatig onderhoud een drietal keer sprake van kinderziektes aan de vervangen hydraulische aandrijving. Bij de Coenecoopbrug hebben we dit jaar planmatig onderhoud uitgevoerd. Hierbij is onder andere de aandrijving geheel vervangen. Dit zorgde na de uitvoering voor diverse storingen aan de brug. De Bolgerijensebrug is in 2024 planmatig onderhouden, wat in de eerste helft van het jaar resulteerde in verschillende storingen door kinderziektes van de nieuwe besturingsinstallatie. Bij de hefbrug Gouwesluis zijn bij het smeren van de staalkabels een aantal sensoren in de heftorens uit positie geraakt. Bij de Julianasluis tot slot was sprake van 2 lange storingen. De eerste werd veroorzaakt door een component van de brugbesturing. Tijdens het nu lopende planmatig onderhoud wordt de situatie verbeterd. De tweede storing betrof een storing aan de noodstroomvoorziening, waardoor de camera's niet werkten.

Financiële aspecten

De hoeveelheid geld die we nodig hebben is voor een deel stabiel. De enige verandering daarin is als er bijvoorbeeld een nieuwe bediencentrale of brug bijkomt. Het budget hebben we nodig voor allerlei zaken. Denk aan dagelijks beheer en onderhoud. Daaronder valt het smeren van de stalen onderdelen van de beweegbare kunstwerken, maaien, snoeien en zout strooien tegen gladheid. Maar we hebben ook geld nodig voor andere dingen die regelmatig terugkomen, zoals het herstellen of aanleggen van asfalt, het vervangen van oevers en andere activiteiten in ons MJOP. Het benodigde geld om dit op te pakken wisselt jaarlijks.

We tellen al het geld dat we denken nodig te hebben bij elkaar op voor 15 jaar en delen dat weer door 15. Op die manier weten we onze gemiddelde behoefte per jaar voor de komende 15 jaar. PS bepaalt op basis van de begroting die we voor 2026-2029 hebben gemaakt hoeveel zij beschikbaar stellen voor de komende periode. Mochten we voor het dagelijks beheer en onderhoud door onverwachte gebeurtenissen meer geld nodig hebben dan verwacht, dan hebben we nog een kleine spaarpot achter de hand. In officiële termen heet dit een egaliseringsreserve. Op dit moment hebben we hiervoor € 5 miljoen achter de hand.

Realisatie 2025

Onderstaande tabel geeft begrote en gerealiseerde bedragen weer voor het beheer en onderhoud van onze infrastructuur. Uitgaven voor functionele verbeteringen zijn opgenomen bij Beleidsdoel 2-1. Het verschil tussen begroting en realisatie is voor de exploitatie-uitgaven verantwoord bij de 3e W-vraag in Beleidsdoel 2-2, en voor de geactiveerde investering in de jaarrekening, onderdeel 'Gereed gemelde investering'. De voorziening wordt toegelicht in 'Bijlage Position Paper voorzieningen Beheer en Onderhoud'.

Onderhoudsprogramma infrastructuur 2025 (bedragen x € 1.000)	Begroting stand NJN (saldo lasten en baten)	Rekening (saldo lasten en baten)	Saldo (saldo lasten en baten)
Dagelijks beheer en onderhoud, exploitatie	53.791	48.045	5.746
Planmatig onderhoud (dotatie aan voorzieningen en correcties)	215.988	219.642	-3.654
Totaal netto exploitatie-uitgaven	269.779	267.687	2.092
Dotatie (+) aan voorziening Infrastructuur	-143.760	-143.760	-
Uitvoeren (-) programma planmatig beheer en onderhoud	53.188	57.377	-4.189
Saldo voorziening Infrastructuur	-90.572	-86.383	-4.189
Dotatie (+) aan voorziening Vaarwegen	-72.045	-72.045	-
Uitvoeren (-) programma planmatig beheer en onderhoud	22.544	30.604	-8.060
Saldo voorziening Vaarwegen	-49.501	-41.441	-8.060
Geactiveerde investeringen	12.754	9.426	3.328
Totaal geactiveerde investeringen*	12.754	9.426	3.328

Recreatiegebieden

Medio 2024 heeft de provincie vier recreatiegebieden met een totale oppervlakte van ongeveer 800 hectare in eigendom, Het Bentwoud en Vlietland zijn de grootste daarvan. De provincie zorgt ervoor dat deze recreatiegebieden schoon, heel en veilig blijven en dat er een gevarieerd aanbod aan recreatieve mogelijkheden te vinden is. Voor het beheer en onderhoud (inclusief handhaving en toezicht) van deze gebieden heeft de provincie overeenkomsten gesloten met Staatsbosbeheer.

In Vlietland heeft groot onderhoud plaatsgevonden aan de oevers en wandelpaden. In Bos van Rhoo is groot onderhoud uitgevoerd in een aantal bosvakken. Door de instorting van de oever in het Valkenburgse Meer is het beheer vanuit de recreatiefunctie stil komen te liggen.

In het Bentwoud is groot onderhoud uitgevoerd in een aantal bospercelen en aan paden. Voor het beheer van het Bentwoud wordt begin 2026 een nieuwe samenwerkingsovereenkomst getekend voor de periode 2026-2029.

Voor het beheer van de overige gebieden is in 2025 een onderzoek gestart naar de mogelijkheden om het beheer onder te brengen bij Domein Uitvoering. In 2026 wordt hierover een besluit genomen.

Voor het groot onderhoud wordt vanaf 2025 gewerkt met een egaliseringsvoorziening.

Gebouwen

De provincie Zuid-Holland beheert verschillende gebouwen. Een deel van de gebouwen is in eigendom van de provincie en een deel huren we van andere organisaties (bijvoorbeeld RWS). Twee gebouwdelen verhuren we aan twee organisaties. De provincie beheert en onderhoudt naast het provinciehuis ook verschillende werklocaties voor de buitendienst van domein Uitvoering. Die staan op verschillende locaties binnen de provincie. Het gaat om bedieningscentrales, steunpunten, sluiscomplexen, brug- en sluiswachtershuisjes en depots.

Sinds 1 januari 2024 is het onderhoud van de verschillende delen A, B, D en E van het provinciehuis en van de buitenlocaties van Domein Uitvoering belegd bij hoofdaannemer BAM. Dit is op basis van een traditioneel onderhoudscontract en is gerealiseerd met een Europese aanbesteding. Sinds 1 september 2024 is daar ook het bestuursgebouw C aan toegevoegd waardoor BAM al het provinciaal vastgoed in onderhoud heeft. Daarmee eindigde het contract met de vorige aannemer Kuijpers. De uitgangspunten voor het onderhoud en instandhouding zijn: sober en doelmatig, voldoen aan wettelijk kader en conditie 3 o.b.v. NEN2767 conditiemeting.

In het coalitieakkoord zijn afspraken gemaakt over circulariteit en CO₂-reductie. We hebben hiervoor een uitgangspunten-document en ambitieweb opgesteld die wij hanteren bij onderhoud, vervangingen en projecten. We bepalen hiermee hoe we ervoor kunnen zorgen dat deze ambitie een plaats krijgt in onze werkprocessen binnen vastgoed en huisvesting. We hebben BIM-requirements opgesteld. Hiermee hebben we vooralsnog de bouwdelen C, D en E in een driedimensionaal BIM (building information model) gezet. Hiermee kunnen we o.a. een materialenpaspoort opstellen waarin bouw informatie staat voor circulair bouwen en hergebruik. Ook maakt het inzichtelijk wat de circulaire en financiële restwaardes zijn van alle assets.

Op basis van een duurzame meerjaren onderhoudsplanning (DMJOP) is door GS besloten om de bouwdelen D en E als eerste te gaan verduurzamen. Dit heeft ook relatie met de huurders ODH en Bird & Bird die verbouwplannen hebben. Voor de bouwdelen A en B is gekozen om deze nu nog niet te verduurzamen. Consequentie daarvan is wel dat er reguliere vervangingen (end of life/service) uitgevoerd dienen te worden om de continuïteit van de bouwdelen te kunnen blijven waarborgen. Deze noodzakelijke vervangingen worden wel duurzaam mogelijk uitgevoerd.

In 2025 zijn naast het regulier jaarlijks onderhoud, de volgende projecten gerealiseerd om te zorgen dat het vastgoed aan de eerder genoemde uitgangspunten blijft voldoen.

- Vervangen dakbedekking bouwdelen AB
- Bijdrage geleverd aan de bouw van de nieuwe verkeerscentrale Koningspoort (nieuw glas, zonwering, installatiedelen, etc.)
- Diverse vervangingen en verbouw op buitenlocaties/ bedieningscentrales

Openbaarheidsparagraaf

In deze paragraaf wordt op hoofdlijnen een beschrijving gegeven van activiteiten die in 2025 zijn uitgevoerd op de thema's actieve - en passieve openbaarmaking en verbetering van de informatiehuishouding.

In artikel 3.5 van de Wet open overheid (Woo) staat dat de overheid elk jaar moet uitleggen hoe de Woo wordt uitgevoerd. Deze openbaarheidsparagraaf is gemaakt om aan die verplichting te voldoen.

Actieve openbaarmaking

De verplichting uit de Woo tot het actief openbaar maken van (een deel van) de informatiecategorieën uit de wet is in 2025 niet ingegaan. Dit heeft de provincie niet tegengehouden om door te gaan met de voorbereidingen, want we vinden het belangrijk om open en duidelijk te zijn, zodat inwoners kunnen zien wat we doen en waarom.

In voorbereiding op deze verplichting is in 2025 een impactanalyse uitgevoerd en afgerond. Deze analyse laat zien wat het openbaar maken van de 15 informatiecategorieën betekent voor de provincie. Op dit moment verplicht de Woo ons om vier van de informatiecategorieën openbaar te maken. Dit doen we, maar bij één informatiecategorie voldoen we nog niet geheel aan de gestelde eisen. Uit de analyse blijkt verder dat de provincie al veel informatie openbaar maakt. Voor bijna alle categorieën moeten we de manier van werken en onze systemen aanpassen. Daarnaast staat informatie nu verspreid online en is niet altijd makkelijk te vinden. Daarom werken we aan één centraal platform: Open Zuid-Holland. We zien het belang van een transparante overheid en willen actief openbaar maken, maar de kennis hierover moet nog groeien. Daarom is in 2025 een communicatiestrategie geschreven, die begin 2026 klaar is. Daarnaast is een concept visie voor de inspanningsverplichting opgesteld. Deze visie is bedoeld om richting te geven aan de wettelijke verplichting om, aanvullend op de eerdergenoemde informatiecategorieën, betekenisvolle informatie uit eigen beweging openbaar te maken. De planning is dat deze visie in 2026 ter vaststelling wordt voorgelegd.

Passieve openbaarmaking

Inwoners, journalisten en onderzoekers kunnen met een Woo-verzoek aan de provincie vragen om informatie openbaar te maken. Dit noemen we passieve openbaarmaking. Ook in 2025 heeft de provincie zich ingezet om de Woo-verzoeken goed en tijdig af te handelen. Dit is bij het grootste deel van de verzoeken gelukt. Daar zijn we trots op. Het lukt ons echter niet altijd om de verzoeken op tijd af te handelen. Dan gaat het om Woo-verzoeken die zo groot of ingewikkeld zijn dat we meer tijd nodig hebben om alle documenten te verzamelen en in orde te maken voor publicatie.

De trend dat we steeds meer grote en ingewikkelde Woo-verzoeken ontvangen, heeft zich in 2025 voortgezet. De beschikbare capaciteit voor de afhandeling van alle Woo-verzoeken komt door de afhandeling van deze verzoeken onder druk te staan.

We nemen sinds eind 2025 met elke Woo-verzoeker contact op. Met deze gesprekken willen we verzoekers informeren over de procedure en vertellen we of we verwachten dat we meer tijd nodig hebben voor de afhandeling van het Woo-verzoek dan volgens de wet mag. Soms stellen we ook vragen om meer duidelijkheid te krijgen over het verzoek.

Bij grote Woo-verzoeken proberen we met de verzoeker afspraken te maken over welke informatie het belangrijkste is, zodat we daar als eerste naar op zoek kunnen gaan. Het komt ook voor dat we met de verzoeker afspraken maken over een langere termijn die nodig is voor de afhandeling van het verzoek.

Woo en AI

De provincie werkt aan meerdere 'artificial intelligence' (AI) hulpmiddelen om het werk rond de Woo makkelijker en beter te maken. Samen met de leverancier ontwikkelen we een AI-schrijfkader dat helpt om duidelijk en begrijpelijk te schrijven. Medewerkers krijgen direct feedback in hun document. We hebben hiervoor speciale schrijfgeregels voor de Woo opgesteld en we proberen het nu uit met een pilotgroep. Ook werken we met een

Woo--chatbot die juridische medewerkers helpt met vragen over de Woo. Verder werken we samen met het nieuwe AI-team van de provincie aan de doorontwikkeling van het 'Woo-verzicht'. Het Woo-verzicht is samen met andere provincies ontwikkeld door AI-specialisten die binnen een traineeship samenwerken aan AI-tools die een oplossing bieden voor interprovinciale uitdagingen. Het Woo-verzicht helpt om openbare Woo-documenten makkelijk terug te vinden en te doorzoeken. In de (huidige) eerste fase is het Woo-verzicht bedoeld voor de provinciale Woo-specialisten. Op termijn zal het Woo-verzicht ook voor interne collega's en later ook voor externen beschikbaar komen. Dit prototype wordt stap voor stap verbeterd. En AI helpt ons om documenten sneller en veiliger te anonimiseren. De laktooling herkent automatisch gevoelige informatie, zoals namen en adressen. Zo besparen we tijd en verkleinen we de kans op fouten.

Informatiehuishouding

Het programma Informatietransitie (2023 – 2028) brengt de informatievoorziening op orde, en zorgt voor mensen en middelen om te sturen en te controleren zodat de informatiehuishouding ook op orde blijft.

In 2025 zijn de eerste stappen gezet richting businessimplementatie van de Informatietransitie. Dit betekent dat er nieuwe werkafspraken zijn over het zorgvuldig omgaan met data en informatie. Inmiddels zijn 16 professionele teams naar de nieuwe samenwerkingsomgeving overgegaan. In deze omgeving wordt informatie zorgvuldig bewaard volgens de archiefregels. Daarbij zijn de teams door de Informatietransitie geholpen met presentaties en opleidingen.

Een cruciale stap in de ontwikkeling van de Informatietransitie is de vaststelling van het metadata-model voor de provincie Zuid-Holland. Metadata is extra informatie die helpt om bijvoorbeeld een document makkelijker te vinden, te begrijpen, te beheren en openbaar te maken. De provincie zorgt ervoor dat alle actieve data en informatie de juiste metadata krijgt.

Daarnaast werkt het programma Informatietransitie aan een nieuwe workflow- functionaliteit ter ondersteuning van het besluitvormingsproces, zoals het openbaar maken van de besluiten van de Gedupeerde Staten. Daarmee wordt een belangrijke stap gezet in de voorspelbaarheid en betrouwbaarheid van het proces van openbaarmaking.

Meerjarenplan voor de provincies

Van de Woo moeten alle overheidsorganisaties een plan maken hoe zij ervoor zorgen dat hun informatie altijd goed te vinden en te gebruiken is, zodat we opener en duidelijker zijn. De provincie heeft dit samen met andere provincies opgeschreven in het Meerjarenplan Digitale Informatiehuishouding Provincies 2026-2030. Dit meerjarenplan is samen met de plannen van andere overheidsorganisaties eind 2025 door de minister van Binnenlandse Zaken aan de Tweede Kamer gestuurd.

Paragraaf Subsidies

Subsidies 2025 en Algemene subsidieverordening

Algemeen kader

Met ingang van 1 januari 2025 is de (nieuwe) Algemene subsidieverordening (Asv) in werking getreden. Ten opzichte van de (oude) Asv 2013, zijn enkele wijzigingen doorgevoerd. Zo is het vaststellen van de subsidieplafonds nu de bevoegdheid van Gedeputeerde Staten. Dit is meer in overeenstemming met het uitvoerende karakter van deze bevoegdheid. De situatie is hiermee in lijn gebracht met de al bestaande praktijk bij alle overige provincies. Verder wordt bij subsidies die vallen onder arrangement 2 nu altijd gevraagd om bij vaststelling de subsidie ook te verantwoorden met een beknopt financieel verslag. Aan de hand daarvan worden deze subsidies dan vastgesteld.

De nieuwe Asv sluit verder nog steeds zoveel mogelijk aan bij de 'Aanwijzingen voor subsidieverstrekking' van het Rijk. Dat zorgt voor minder administratieve lasten en uitvoeringskosten. Deze ministeriële regeling heet ook wel het Uniform Subsidiekader (USK). Hierbij wordt gewerkt met drie standaard arrangementen. De toepassing wordt in principe bepaald door de hoogte van het subsidiebedrag. We gebruiken hierbij de volgende uitgangspunten:

<i>Maatregel</i>	<i>Hoogte subsidiebedrag</i>	<i>Verantwoording</i>
1	Proportionaliteit en sturing op hoofdlijnen: verwerkt in onderstaande drie uitvoerings- en verantwoordingsarrangementen.	
Arrangement 1	Tot € 25.000	Desgevraagd verantwoording over de activiteiten (doorgaans steekproefsgewijs).
Arrangement 2	Vanaf € 25.000 tot € 125.000	Verantwoording via inhoudelijk verslag en beknopt financieel verslag (steekproefsgewijze controle middels opvragen administratie).
Arrangement 3	Vanaf € 125.000	Verantwoording via inhoudelijk verslag en financieel verslag (doorgaans voorzien van controleverklaring accountant).
2	Uniformering en vereenvoudiging: begrippen, berekeningswijzen en verplichtingen	
3	Verantwoord vertrouwen en risicoacceptatie.	

In de praktijk zien wij nu hoe de subsidieverstrekingen over 2025 op basis van de arrangementensystematiek zijn verlopen. Hier komt het onderstaande beeld uit naar voren:

Toepassing arrangementen

Arrangement		Verleende beschikkingen		Verleende subsidies (€)	
		Aantal	% t.o.v. totaal	Bedrag	% t.o.v. totaal
0	Geen arrangement	287	32,17	34.477.374	15,82
1	€ 0 - € 24.999	277	31,05	3.436.996	1,58
2	€ 25.000 - € 124.999	249	27,91	31.978.050	14,67
3	€ 125.000 of meer	79	8,86	148.095.716	67,94
Totaal		892	100	217.988.136	100

Ter toelichting op bovenstaande tabel dient het volgende:

- De gepresenteerde cijfers in de bovenstaande tabel betreffen alle subsidies die de provincie zelf heeft verleend. De provincie gebruikt daarvoor het eigen subsidiesysteem EasyFunders. De subsidies die met een extern mandaat door andere organisaties namens Gedeputeerde Staten worden verleend, zijn niet

opgenomen in dit overzicht. Deze organisaties maken geen gebruik van het subsidiesysteem van de provincie en kunnen hierdoor niet op dezelfde wijze rapporteren.

- Geen arrangement: De vereenvoudigde arrangementen worden niet toegepast als dit niet mogelijk is vanwege Europese cofinanciering, staatssteunregels en hogere nationale wet- en regelgeving. In dat geval geldt dat deze subsidies worden vastgesteld op basis van een inhoudelijke en financiële verantwoording. Financieel gezien beslaat deze categorie bijna 15,82%.
- Arrangementen 2 en 3: Ook bij deze arrangementen is sprake van een inhoudelijke en financiële verantwoording. De gevraagde financiële verantwoording voor subsidies onder arrangement 2 is laagdrempeliger en eenvoudiger dan bij arrangement 3. Financieel gezien beslaan deze twee categorieën bijna 82,61%.
- Arrangement 1: De subsidies die onder de arrangement 1 zijn verleend, beslaan 31,05% van het totaal aantal verleende subsidies, maar beslaan vanuit financieel opzicht slechts 1,58% van het totaal verleende bedrag. De verminderde controle op deze subsidies is hiermee in ieder geval proportioneel. Het financiële risico dat we over deze subsidies lopen is door de genomen beheersmaatregelen en het lage volume klein tot zeer klein te noemen. Naast de strengere controle op de begroting aan de voorkant en de steekproefsgewijze controle aan de achterkant, worden deze subsidies op de gerealiseerde activiteiten en het voldoen aan de subsidieverplichtingen beoordeeld. Worden de activiteiten niet gerealiseerd of is er niet voldaan aan de subsidieverplichtingen, dan wordt er lager vastgesteld.

Overzicht Incidentele subsidies 2025

Naast project-boekjaar- en begrotingssubsidies werden er ook incidentele subsidies en subsidies namens het Rijk ten aanzien van veiligheidsregio's verleend. Deze subsidies lopen in principe over de relevante ambities in de begroting. Subsidieplafonds zijn daarvoor niet aan de orde. Een specificatie van deze verleende incidentele subsidies (in €) is te vinden in het Openbaar Subsidieregister over 2025.

(Subsidie-regeling nr.	Titel van de regeling	Doel	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies	
			Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.50	Algemene subsidieverordening (Asv) incidentele subsidies	4.3	6	1.684.055	2	95.000
1.6.50	art 4 Asv subsidies t.a.v. Impuls Veenweiden SPUK	5.2	6	2.230.241	5	1.722.953
1.6.50	art 4 Asv - Deltaprogramma Zoet Water 2e fase	5.2	1	1.757.500	1	1.757.500
1.6.50	art 1.3 Asv - SPUK Visserij	5.2	1	1.248.950	0	0
1.6.50	art 1.3 Asv - SPUK ZH-PLG inzake Veenweiden	5.2	1	4.216.666	0	0
1.6.50	art 1.3 Asv - SPUK ZH-PLG inzake maatregel groen blauwe dooradering (GBDA)	5.2	2	1.518.598	0	0
	Totaal		17	12.656.010	8	3.575.453

Verantwoording benutting subsidieplafonds

In overeenstemming met de toepassing van de Asv en in relatie met de subsidieregelingen die door het college zijn vastgesteld, wordt in de volgende paragrafen verantwoording afgelegd over de benutting van de subsidieplafonds. In de tabellen is per subsidieregeling een plafondbedrag opgenomen, dat bij de Begroting 2025 is vastgesteld of tussentijds is bijgesteld. Als er sprake is van een significante over- of onderschrijding van een plafond is onderaan de betreffende tabel een toelichting opgenomen. Ook is er een kolom opgenomen met de titel "Onderhanden aanvragen". De hierin getoonde bedragen zijn niet verwerkt in de kolom "afwijking plafond" omdat de nog in behandeling zijnde aanvragen geweigerd kunnen worden of de verleningen lager kunnen uitvallen dan is aangevraagd.

In deze paragraaf wordt eveneens over de verleende project- en boekjaarsubsidies waarvoor geen subsidieplafonds zijn vastgesteld en de begrotingssubsidies verantwoording afgelegd. Daarnaast doen wij verslag over de verleende incidentele subsidies.

Via de website <https://subsidieregister.zuid-holland.nl> kunnen gebruikers een actueel overzicht opvragen van alle verstrekte subsidies vanaf 2019. Het subsidieregister krijgt dagelijks een update. Gebruikers kunnen bovendien gemakkelijk zoeken en filteren op informatie die relevant is. Gegevens van natuurlijke personen zijn in het register niet zichtbaar. De provincie Zuid-Holland vindt het belangrijk om transparant te zijn over de besteding van publieke middelen. In de nabije toekomst geldt op grond van artikel 3.3a van de Wet open overheid (Woo) ook een plicht tot actieve openbaarmaking. Het subsidieregister wordt de komende tijd verder doorontwikkeld om aan alle eisen te voldoen.

Relatie tussen subsidieplafond, subsidiebudget en financiële realisatiekracht

In de volgende paragrafen wordt verantwoording afgelegd over de benutting van de subsidieplafonds. In de tabellen is per subsidieregeling een plafondbedrag opgenomen. Doel van een subsidieplafond is het beperken van de aanspraken op subsidie (voorkomen van ongeclausuleerde aanspraak op subsidies). Een subsidieplafond is niets meer dan de juridische vastlegging van het maximale subsidiebudget voor een subsidieregeling voor een bepaalde periode, meestal een jaar. Het subsidiebudget wordt in de praktijk niet (volledig) begroot in hetzelfde jaar als het jaar waarin het subsidieplafond wordt opengesteld. Op grond van de verslaggevingsregels wordt het subsidiebudget namelijk begroot in de jaren waarin de realisatie (door de subsidieontvanger) naar verwachting gaat plaatsvinden. In de provinciale financiële verordening is daarover het volgende vastgelegd:

1. De grens voor lastneming van meerjarige subsidies wordt gesteld op € 250.000.
2. De lasten voor meerjarige subsidies onder de grens, bedoeld in het eerste lid, worden in de lasten genomen in het jaar van aanvang van de activiteiten.
3. De lasten voor meerjarige subsidies boven de grens, bedoeld in het eerste lid, worden toegerekend aan de jaren waarop de lasten betrekking hebben.

Op grond van bovenstaande kan er in de jaarstukken in veel gevallen geen direct verband worden gelegd tussen een eventuele afwijking van het subsidieplafond en de financiële realisatiekracht. Ter illustratie een voorbeeld: een subsidieplafond van € 1 miljoen in 2025 dat niet is benut laat in de kolom 'Afwijking plafond' een bedrag zien van € 1 miljoen. Als het budget voor dit subsidieplafond is geraamd in 2026 omdat vooraf is ingeschat dat in dat jaar de lastneming zou plaatsvinden, dan is er in de Jaarrekening 2025 geen effect op de financiële realisatiekracht.

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2025 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Beleids-doel	Totaal subsidie-plafond 2025	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.130		Subsidieregeling bestuurlijke ondersteuning regionale regietafels Spreidingswet	1.1	1.250.000	5	1.100.000	2	450.000	0	0	800.000	3	650.000
1.6.133		Subsidieregeling bevorderen regionale bestuurskracht gemeenten Zuid-Holland	1.1	100.000	0	0	0	0	0	0	100.000	0	0
		Totaal		1.350.000	5	1.100.000	2	450.000	0	0	900.000	3	650.000

Onderschrijdingen Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
1.6.130		Subsidieregeling bestuurlijke ondersteuning regionale regietafels Spreidingswet	Er zijn nog 3 aanvragen voor in totaal € 650.000 in behandeling. Deze zullen zeer waarschijnlijk verleend worden
1.6.133		Subsidieregeling bevorderen regionale bestuurskracht gemeenten Zuid-Holland	Er zijn 0 aanvragen ingediend, er is interesse bij de gemeenten. Helaas kampen ze met het verzamelen van de benodigde documenten om de aanvraag te kunnen indienen en was het niet gelukt het voor 31 dec. 2025 in te dienen.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2025 (€)

Beleids-doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2025	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
2.1	Vereniging Fietsersbond	43.000	43.000	0	
2.1	Rijkswaterstaat West-Nederland Zuid t.b.v. bijdrage mobiliteitsmanagement A20 NKG	400.000	400.000	0	
2.1	Zero Emission Services BV t.b.v. pilot elektrificatie laadinfrastructuur Goederenvervoer over water	500.000	500.000	0	

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2025	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
2.1	Damen Financial Participations B.V t.b.v. veerdienst Maassluis-Rozenburg	378.083	378.083	0	
2.1	Qbuzz t.b.v. ERTMS	237.964	237.964	0	
2.1	River Operations South Holland B.V. t.b.v. exploitatie veerdienst Maassluis-Rozenburg	3.773.672	3.615.063	158.609	Er is voor € 158.609 nog niet verleend, dit is het deel van de gereserveerde middelen dat met de vaststelling wordt verrekend.
2.1	TNO t.b.v. het project Connected Automated Transport	20.000	0	20.000	Er is geen aanvraag ingediend
2.1	River Operations Rotterdam Drechtsteden B.V. t.b.v. Waterbus	3.100.000	3.100.000	0	
2.1	FFWD Fresh Rail Holding B.V. t.b.v. verstrein	500.000	0	500.000	Aanvraag voor een bedrag van € 500.000 is nog in behandeling
2.1	Stichting Studio Veiligheid t.b.v. E-pusher/duwbakken	400.000	0	400.000	Aanvraag voor een bedrag van € 400.000 is pas op 23 -01-2026 binnengekomen en is dus nog in behandeling
2.1	Gemeente Capelle ad IJssel t.b.v. Planuitwerking Algeracorridor	1.129.680	1.129.680	0	
2.1	Rotterdam Shortsea Terminals t.b.v. waterstof fieldlab	273.980	0	273.980	Er is nog een aanvraag voor een bedrag van € 206.105 in behandeling
	Totaal	10.756.379	9.403.790	1.352.589	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2025 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Beleidsdoel	Totaal subsidie-plafond 2025	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.117		Subsidieregeling Mobiliteit Zuid-Holland											
	2.2.2	Gedragsbeïnvloeding verkeersveiligheid	2.1	5.479.920	6	5.659.382	6	5.479.920	0	0	0	0	0
	2.2.3	Energietransitie infrastructuur	2.1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2.2.4	Korte termijn aanpak in het kader van het Gebiedsprogramma MoVe	2.2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Beleids-doel	Totaal subsidie-plafond 2025	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag	Aantal	Bedrag
	2.3.1	Kwaliteit OV en bushaltes	2.3	500.000	5	93.389	5	93.389	0	0	406.611	0	0
	2.3.2	Ketenmobiliteit	2.2	200.000	0	0	0	0	0	0	200.000	0	0
	2.3.4	Projecten voor vervanging of renovatie van veerponten	2.2	6.000.000	0	0	0	0	0	0	6.000.000	0	0
	2.4.2	Veerinfrastructuur	2.2	300.000	1	27.040	0	0	0	0	300.000	1	27.040
		Totaal		12.479.929	12	5.779.811	11	5.573.309	0	0	6.906.611	1	27.040

Overzicht van de project- en boekjaarsubsidies 2025 waarvoor geen subsidieplafonds werden vastgesteld

Er is voor een aantal subsidieregelingen geen subsidieplafond in 2025 vastgesteld. Deze subsidies zijn verleend volgens wet- en regelgeving. Er bestond wel toereikend budget om deze subsidies te kunnen verlenen. In onderstaande tabel wordt hierover informatie verstrekt.

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Beleids-doel	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Onderhanden aanvragen	
				Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.117		Subsidieregeling Mobiliteit Zuid-Holland							
	2.2.1	Gebiedsagenda infrastructurele projecten	2.1	34	7.569.320	12	752.750	22	6.816.570
	2.3.3	Fietsprojecten en Fietsparkeervoorzieningen	2.2	4	1.663.746	2	960.746	2	703.000
	2.4.1	R-net projecten	2.2	1	356.000	1	356.000	0	0
	3.1.1	Oprichting buurtbusverenigingen	2.2	0	0	0	0	0	0
	3.1.2	Instandhouding buurtbuslijnen	2.2	18	172.500	16	157.500	0	0
	3.1.3	Bedrijfsvervoer Wet sociale werkvoorziening	2.2	0	0	0	0	0	0
	3.2.1	Regionaal openbaar vervoer over weg en spoor	2.2	12	106.486.873	8	95.774.425	1	344.496
	3.2.2	Regionaal openbaar vervoer over water	2.2	3	10.856.214	2	8.981.214	0	0
	3.2.3	Collectief vraagafhankelijk vervoer	2.2	2	552.963	2	552.963	0	0

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Beleids-doel	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Onderhanden aanvragen	
				Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
	3.3.1	Reizigersplatform	2.3	3	109.720	3	109.000	0	0
	3.3.2	Platforms sociale veiligheid	2.2	1	65.000	1	65.000	0	0
		Totaal		78	127.832.336	47	107.709.598	25	7.864.066

Onderschrijdingen Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nr.	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
1.6.117		Subsidieregeling Mobiliteit Zuid-Holland	
	2.3.1	Kwaliteit OV en bushaltes	Gemeenten blijken andere prioriteiten te hebben dan van het toegankelijk(er) maken van OV-haltes. Daarnaast komt het soms ook voor dat het aanpassen/aanleggen van bushaltes binnen een gebiedsagenda (bv. bij een wegconstructie) niet meer past binnen de regeling. Daardoor komen bepaalde bushaltes niet meer terug in de toegankelijkheidsregeling.
	2.3.2	Ketenmobiliteit	Er zijn geen aanvragen binnengekomen
	2.3.4	Projecten voor vervanging of renovatie van veerponten	De oorzaak ligt in uitgestelde investeringen door veerdiensten, door oplopende exploitatie- en materiaalkosten. Investeringen in nieuwe en verduurzaamde veerponten vergen daarnaast veel voorbereidingstijd met name als het om de ontwikkeling van duurzame veerponten gaat. Ook zijn aanbestedingen van veerdiensten vertraagd.
	2.4.2	Veerinfrastructuur	Er zijn minder aanvragen ingediend dan verwacht

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Overzicht begrotingssubsidies 2025 (€)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2025	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
3.1	NetVerder B.V. t.b.v. overdimensionering Zuidplas	1.962.986	1.962.986	0	
3.1	TNO t.b.v. Fieldlab industrial electrification	300.000	0	300.000	Aanvraag is nog in behandeling
	Totaal	2.262.986	1.962.986	300.000	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2025 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Beleids-doel	Totaal subsidie-plafond 2025	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.93		Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland	3.1	5.000.000	360	5.861.894	275	3.814.779	44	903.467	1.185.221	11	111.910
1.6.120		Subsidieregeling lokale initiatieven energietransitie Zuid-Holland 2023	3.1	2.250.000	93	1.645.483	74	1.229.173	2	75.000	1.020.827	6	148.076
1.6.125		Subsidieregeling transponder- en radartechniek windparken Zuid-Holland	3.1	220.000	1	26.000	1	26.000	0	0	194.000	0	0
		Totaal		7.470.000	454	7.533.377	350	5.069.952	46	978.467	2.400.048	17	259.986

Onderschrijdingen Ambitie 3 Bereikbaar Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nr.	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
1.6.93		Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland	Meerjarige subsidieplafond 2020 t/m 2027. Er kunnen nog aanvragen binnenkomen.
1.6.120		Subsidieregeling lokale initiatieven energietransitie Zuid-Holland 2023	Meerjarige subsidieplafond 2023 t/m 2027. Er kunnen nog aanvragen binnenkomen.
1.6.125		Subsidieregeling transponder- en radartechniek windparken Zuid-Holland	Meerjarig plafond 2024 t/m 2025. Er zijn minder aanvragen ingediend dan in eerste instantie verwacht

Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2025 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Beleids-doel	Totaal subsidie-plafond 2025	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.65	3, 4 en 5	Subsidieregeling MKB innovatiestimulering topsectoren Zuid-Holland	4.1	10.666.666	326	20.268.108	127	2.520.000	122	2.402.408	8.146.666	65	14.760.222

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Beleids-doel	Totaal subsidie-plafond 2025	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.64		Subsidieregeling Cofinanciering EFRO (interreg)	4.1	2.350.000	39	2.870.388	31	2.207.179	5	311.055	142.821	2	210.000
1.6.85		Subsidieregeling regionale netwerken voor innovatie Zuid-Holland	4.1	1.500.000	8	2.274.873	4	1.197.559	0	0	302.441	1	400.000
1.6.103		Subsidieregeling MKB-Deals Zuid-Holland	4.1	3.200.000	22	3.207.756	15	2.390.862	0	0	809.138	5	600.000
1.6.112		Subsidieregeling circulair Zuid-Holland	4.1	1.000.000	11	660.142	7	435.342	3	164.800	564.658	0	0
1.6.113		Subsidieregeling cofinanciering EFRO 2022-2027 Zuid-Holland	4.1	6.550.000	66	5.488.652	42	4.141.981	0	0	2.408.019	24	1.346.671
1.6.89		Subsidieregeling deelakkoorden human capital Zuid-Holland	4.1	14.200.000	31	12.781.740	31	12.781.740	0	0	1.418.260	0	0
1.6.82		Subsidieregeling Planvorming Detailhandel Zuid-Holland	4.1	300.000	31	381.663	17	150.651	1	12.781	149.349	12	206.731
1.6.47		Subsidieregeling planvorming bedrijventerreinen Zuid-Holland 2024	4.1	700.000	53	899.939	33	559.915	6	107.397	140.085	14	171.329
1.6.127		Subsidieregeling toekomstbestendige bedrijventerreinen Zuid-Holland	4.1	2.000.000	18	1.318.751	9	561.816	2	21.769	1.438.184	6	630.166
1.6.131		Subsidieregeling innovatiecampussen Zuid-Holland	4.1	4.500.000	15	4.701.270	0	0	0	0	4.500.000	14	4.496.270
1.6.36	2 en 3	Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013	4.2	4.953.101	61	9.045.570	47	4.923.261	12	1.121.372	29.840	0	0
1.6.90		Subsidieregeling Erfgoedlijnen Zuid-Holland 2020	4.2	2.833.171	66	2.833.170	65	2.803.170	0	0	30.001	1	30.000
1.6.129		Subsidieregeling erfgoedlijnen Zuid-Holland 2025	4.2	773.185	19	788.185	18	773.185	0	0	0	0	0

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Beleids-doel	Totaal subsidie-plafond 2025	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.46	2, 3 en 4	Subsidieregeling molens Zuid-Holland 2013	4.2	1.580.000	118	1.853.830	9	496.054	3	86.825	1.083.946	91	823.648
1.6.92		Subsidieregeling Publieksbereik Archeologie Zuid-Holland 2020	4.2	200.000	16	263.905	13	200.000	0	0	0	0	0
		Totaal		57.306.123	900	69.637.942	468	36.142.715	154	4.228.407	21.163.406	235	23.675.037

Overzicht begrotingssubsidies 2025 (€)

Beleids-doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2025	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
4.1	InnovationQuarter t.b.v. duurzaam versterken van de economische structuur en het ontsluiten van het innovatieve vermogen in Zuid-Holland	3.275.000	3.118.650	156.350	Jaarlijks wordt de exploitatiebijdrage van IQ geïndexeerd. Bij het vaststellen van het plafond is het indexeringspercentage nog niet bekend, waardoor het aangevraagde bedrag door aanvrager soms lager uitvalt. In dit geval bedraagt de afwijking 4,77% van het totaal.
4.1	Stichting ferm t.b.v. cybersecurity	100.000	94.889	5.111	Uit de uiteindelijke begroting van de aanvrager bleek dat er minder nodig was dan €100.000. Daarom is door begunstigde minder subsidie aangevraagd dan beschikbaar.
4.1	De Haagse Hogeschool t.b.v. digitale werkplaatsen	500.000	500.000	0	
4.1	The Hague Security Delta t.b.v. programmaplan Digitale Economie	300.000	300.000	0	
4.1	BlueCity t.b.v. trainingen	50.000	0	50.000	Dit betreft trainingen in het kader van zogenaamde Circotracks. Er zijn in 2025 wel Circotracks gestart (3 stuks), maar het animo vanuit bedrijfsleven bleek te laag, waardoor ze steeds zijn geannuleerd. De Circotracks zijn dus niet doorgedaan en daarom is er geen aanspraak gemaakt op de subsidie. De lage belangstelling is aanleiding geweest de opzet van de Circotracks eind 2025 te herzien. Er is in 2025 geen Circotrack nieuwe stijl van start gegaan.
4.1	Stichting Greenport West-Holland	170.000	170.000	0	
4.1	Stichting Greenport Aalsmeer	85.000	85.000	0	
4.1	Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek	110.000	110.000	0	
4.1	Stichting Greenport regio Boskoop	110.000	110.000	0	

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2025	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
4.1	Stichting Greenport West-Holland Innovatie	100.000	100.000	0	
4.1	Stichting Greenport Nederland	75.000	75.000	0	
4.1	Stichting NL Space Campus t.b.v. het door ontwikkelen van de fysieke omgeving van de campus	250.00	250.000	0	
4.1	Coöperatie Campus@Sea U.A. t.b.v. samenwerkingsovereenkomst	180.000	140.000	40.000	Sommige subsidiabele activiteiten vallen gedeeltelijk onder de AGVV. De subsidie voor gedeelte exploitatiesteun is gemaximeerd tot een bedrag van € 70.000,00 op grond van artikel 28 AGVV. Hierdoor is de begroting en het aangevraagde subsidiebedrag door begunstigde hierop aangepast en dus minder aangevraagd.
4.1	YES!Delft t.b.v. ondersteunen en begeleiden van startups	250.000	250.000	0	
4.1	Gemeenschappelijke Regeling Nieuw Reijerwaard t.b.v. Dutch Fresh Port	315.000	100.000	215.000	Resterend bedrag van € 215.000 wordt middels een verzoek tot ophoging alsnog aangevraagd door de begunstigde.
4.1	Building Balance t.b.v. Biobased Bouwen	50.000	0	50.000	Er is sinds de tweede helft van 2025 door en met Building Balance gewerkt aan een bestedingsvoorstel. De verwachting is dat in de eerste helft van 2026 tot een inhoudelijke overeenstemming gekomen kan worden zodat de aanvraag kan worden ingediend
4.1	UNIIQ BV t.b.v. vroege fase financiering	3.500.000	3.500.000	0	
4.1	Halley Real Estate BV t.b.v. Basecamp	3.760.000	0	3.760.000	Aanvraag is ingediend en bij controle bleek dat begunstigde niet bestaat. Daarom kon deze aanvraag niet verleend worden.
4.1	Stichting RESPECTfarms t.b.v. Proefboerderij	500.000	500.000	0	
4.2	Het Kunstgebouw t.b.v. bijdrage in de loonontwikkeling	85.000	85.000	0	
4.2	Het Kunstgebouw t.b.v. themafonds cultuurparticipatie	16.000	16.000	0	
4.2	Erfgoedhuis Zuid-Holland	2.347.318	2.347.318	0	
4.2	Stichting molenviergang Aarlanderveen	29.602	29.602	0	
4.2	Stichting molenviergang Aarlanderveen t.b.v. jaarlijkse extra vaste bijdrage	25.000	25.000	0	
4.2	Kunstgebouw	1.974.625	1.974.625	0	
4.2	Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP)	44.766	44.766	0	
4.2	Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP) t.b.v. het project Vivaldi	49.500	49.500	0	

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2025	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
4.2	Zuid-Hollandse Popunie	185.444	185.444	0	
4.2	Bevrijdingsfestival	59.602	59.602	0	
4.2	Bevrijdingsfestival Den Haag	29.602	29.602	0	
4.2	Stichting Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland	362.860	362.860	0	
4.2	Stichting Restauratie Opleidingsprojecten Zuid-West	20.880	20.880	0	
4.2	Probiblio	5.622.003	5.622.003	0	
4.2	Prins Bernhard Cultuurfonds (PBCF) t.b.v. het op te richten themafonds cultuurparticipatie Zuid-Holland	124.000	124.000	0	
4.2	Het Kunstgebouw t.b.v. penvoerderschap Cultuureducatie met Kwaliteit 2025-2028	1.024.000	1.024.000	0	
	Totaal	25.680.202	21.403.741	4.276.461	

Onderschrijdingen Ambitie 4 Bereikbaar Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
1.6.65		Subsidieregeling MKB innovatiestimulering topsectoren Zuid-Holland	Er zijn nog 65 aanvragen voor een bedrag van € 14.760.222 in behandeling
1.6.64		Subsidieregeling Cofinanciering EFRO (interreg)	Meerjarig plafond 2023-2026 Er kunnen nog aanvragen binnenkomen
1.6.85		Subsidieregeling regionale netwerken voor innovatie Zuid-Holland	Er is nog 1 aanvraag voor een bedrag van € 400.000 in behandeling
1.6.103		Subsidieregeling MKB-Deals Zuid-Holland	Meerjarig plafond 2021-2026 Er kunnen nog aanvragen binnenkomen
1.6.112		Subsidieregeling circulair Zuid-Holland	De regeling heeft 1 openstellingsperiode in 2025 gekend voor Circulaire Hubs waarbij het deelplafond was vastgesteld op € 500.000. Er zijn 7 aanvragen verleend voor een bedrag van € 435.342. Er zijn 3 aanvragen geweigerd. 1 aanvraag is ingetrokken. Resterend deelplafond is dan ook € 564.658. Er is in 2025 geen andere openstellingsperiode geweest waardoor nog een bedrag van € 564.658 resteert van het totale subsidieplafond voor 2025.
1.6.113		Subsidieregeling cofinanciering EFRO 2022-2027 Zuid-Holland	Er zijn nog 24 aanvragen voor een bedrag van € 1.346.671 in behandeling bij de Beheerautoriteit

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
1.6.89		Subsidieregeling deelakkoorden human capital Zuid-Holland	Meerjarig plafond 2020-2027 Er kunnen nog aanvragen binnenkomen
1.6.82		Subsidieregeling Planvorming Detailhandel Zuid-Holland	Er zijn nog 12 aanvragen in behandeling voor een bedrag van € 206.731.
1.6.124		Subsidieregeling planvorming bedrijventerreinen Zuid-Holland 2024	Er zijn nog 14 aanvragen in behandeling voor een bedrag van € 171.329.
1.6.127		Subsidieregeling toekomstbestendige bedrijventerreinen Zuid-Holland	Er zijn nog 6 aanvragen in behandeling voor een bedrag van € 630.166.
1.6.131		Subsidieregeling innovatiecampussen Zuid-Holland	Er zijn nog 14 aanvragen in behandeling voor een bedrag van € 4.496.270.
1.6.36		Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013	Op diverse paragrafen was het overgebleven bedrag binnen het deelsubsidieplafond te klein om hier nog een subsidie uit te kunnen verlenen.
1.6.90		Subsidieregeling Erfgoedlijnen Zuid-Holland 2020	Er is nog 1 aanvraag voor een bedrag van € 30.000 in behandeling
1.6.46		Subsidieregeling molens Zuid-Holland 2013	Er zijn nog 91 aanvragen in behandeling voor een bedrag van € 823.648.

Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

Overzicht begrotingssubsidies 2025 (€)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2025	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
5.1	Faunabeheer eenheid Zuid-Holland	1.100.000	800.000	300.000	De aanvraag voor 2025 was lager dan bedrag op de begroting
5.1	Nationaal Park Hollandse Duinen t.b.v. uitvoering samenwerkingsovereenkomst	263.447	121.000	142.447	Verhoging van de subsidie is in behandeling maar het besluit was op moment van aanleveren gegevens nog niet genomen. De aanvraag is sowieso lager dan bedrag op de begroting.
5.1	Gebiedscoöperatie Buijtenland van Rhoon t.b.v. realisatie en beheer	5.600.000	3.000.000	2.600.000	De aanvraag voor 2025 was lager dan bedrag op de begroting
5.1	BoerenNatuur Zuid-Holland t.b.v. ICT-systeem	270.000	269.610	390	De aanvraag voor 2025 was lager dan bedrag op de begroting
5.1	Gemeente Dordrecht t.b.v. Nationaal Park de Biesbosch inzake rijks gelden	128.000	124.500	3.500	De aanvraag voor 2025 was lager dan bedrag op de begroting
5.1	Zuid-Hollands Landschap t.b.v. Groene Motor inzake Actieplan Boerenlandvogels	300.000	300.000	0	
5.2	Gemeente Midden-Delfland t.b.v. KPI-project melkveehouderij Midden-Delfland	288.000	288.000	0	

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2025	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
5.2	Stichting Fieldlab Groene Hart t.b.v. Fieldlab Groene Hart	650.000	0	650.000	Aanvraag komt niet meer. De aanvrager heeft via het Rijk middelen ontvangen voor dit project.
5.3	Wageningen Food and Biobased Research t.b.v. PFAS	75.000	75.000	0	
5.3	Glastuinbouw Nederland t.b.v. het project Watercoaches	845.000	845.000	0	
5.3	Stichting Greenport Regio Boskoop t.b.v. het project Participatieve monitoring Boskoop	300.000	0	300.000	Er is nog geen aanvraag ontvangen. De aanvrager is erop gewezen dat dit zsm verwacht wordt
5.3	Stichting Greenport Regio Boskoop t.b.v. het project Onderzoek zuivering fosfaat Boskoop	287.000	0	287.000	Er is een aanvraag voor een bedrag van € 287.100 in behandeling
5.3	Stichting Greenport Duin en Bollenstreek t.b.v. het project Certificering bollenteelt	400.000	0	400.000	Er is een aanvraag voor een bedrag van € 400.000 in behandeling
5.3	Waterschap Hollandse Delta (WSHD) t.b.v. het project Emissiecoaches gewasbeschermingsmiddelen	165.000	165.000	0	
5.3	LTO Noord t.b.v. het project Bodem als Basis Midden-Delfland, Alblasserwaard en Hollandse Delta	230.000	0	230.000	Er zijn 3 aanvragen voor een bedrag van € 216.046 in behandeling
	Totaal	10.901.447	5.988.110	4.913.337	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2025 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Beleidsdoel	Totaal subsidie-plafond 2025	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.21		Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap Zuid-Holland 2013 (SKNL)	5.1	21.716.857	12	3.874.947	8	3.315.903	1	5.000	18.400.954	2	21.001
1.6.68		Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2016	5.1	4.950.000	5	2.505.020	0	0	0	0	4.950.000	2	2.159.094
1.6.119		Subsidieregeling natuurmaatregelen Zuid-Holland 2023-2025	5.1	10.943.500	15	11.393.251	10	9.069.078	1	765.990	1.874.422	1	992.000
1.6.126		Subsidieregeling landbouw Zuid-Holland	5.1 en 5.2	3.625.000	47	1.671.560	39	1.533.279	8	137.701	2.091.721	0	0

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Beleids-doel	Totaal subsidie-plafond 2025	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.76	2.1 – 2.19	Subsidieregeling groen Zuid-Holland 2016	5.1, 5.2 en 7.3	42.632.944	186	15.109.415	153	13.727.552	10	327.649	28.905.392	20	665.947
1.6.121		Regeling Europese landbouw subsidies Zuid-Holland	5.2	42.493.626	166	27.493.626	163	26.308.387	0	0	16.185.239	0	0
		Totaal		126.361.927	431	62.047.819	373	53.954.199	20	1.236.340	72.407.728	25	3.838.043

Onderschrijdingen Ambitie 5 Bereikbaar Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
1.6.21		Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap Zuid-Holland 2013 (SKNL)	Het plafond was verhoogd met middelen vanuit ZH-PLG gelden. De aanvragen komen echter minder hard binnen dan verwacht.
1.6.68		Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2016	De aanvragen voor verhoging van al lopende aanvragen en nieuwe aanvragen zijn ontvangen. De besluiten hierop moeten nog genomen worden. Er is bewust ruim begroot.
1.6.119		Subsidieregeling natuurmaatregelen Zuid-Holland 2023-2025	Dit was een meerjarig plafond. Alle verleningen zijn in 2023 gedaan. Er is niets meer onderhanden qua werk – alleen looptijdverlengingen, voortgangsrapportages en aanvragen tot vaststelling.
1.6.126		Subsidieregeling landbouw Zuid-Holland	Van de 3 subsidieparagrafen (en deelplafonds) liepen er 2 paragrafen redelijk tot zeer goed. De derde paragraaf kende minder animo dan verwacht en gehoopt maar hier stond wel het hoogste deelplafond op
1.6.76	2.1 – 2.19	Subsidieregeling groen Zuid-Holland 2016	Deze regeling kent diverse subsidieparagrafen en openstellingen. Meerdere van deze subsidieparagrafen kenden minder aanvragen dan verwacht en gehoopt mede door tekort aan deskundigen voor de uitvoering van de subsidie of drukte bij gespecialiseerde aannemers. Ook bleek dat diverse projecten die mogelijk subsidie kunnen krijgen, minder ver gevorderd te zijn in de uitwerking van de projectplannen. Hierdoor is geen subsidie nog aangevraagd.
1.6.121		Regeling Europese landbouw subsidies Zuid-Holland	Meerjarig plafond 2024-2027. Er kunnen nog aanvragen worden ingediend

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2025 (€)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2025	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
6.1	Gemeente Dordrecht t.b.v. versnellingstafel samenwerkende regio's Alblasserwaard, Drechtsteden, Hoeksche Waard en Goeree-Overflakkee	102.582	0	102.582	Aanvraag is nog in behandeling
6.1	Gemeente Nissewaard t.b.v. versnellingstafel Wonen regio Rotterdam	146.748	0	146.748	Aanvraag is nog in behandeling
6.1	Gemeente Zoetermeer t.b.v. versnellingstafel wonen Haaglanden	135.046	135.046	0	
6.1	Regio Midden Holland t.b.v. versnellingstafel Wonen	101.992	0	101.992	Aanvraag is nog in behandeling
6.1	Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland t.b.v. versnellingstafel Wonen	113.632	113.632	0	
6.1	Gemeente Dordrecht t.b.v. Maasterras	3.132.000	0	3.132.000	Aanvraag is nog in behandeling
	Totaal	3.732.000	248.678	3.483.322	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2025 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Titel van de regeling	Beleidsdoel	Totaal subsidie-plafond 2025	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
				Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.123	Subsidieregeling wonen Zuid-Holland	6.1	26.865.000	188	35.971.939	82	15.224.426	12	1.583.604	11.640.574	83	17.526.592
	Totaal		26.865.000	188	35.971.939	82	15.224.426	12	1.583.604	11.640.574	83	17.526.592

Onderschrijdingen Ambitie 5 Bereikbaar Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
1.6.123		Subsidieregeling wonen Zuid-Holland	Er zijn nog 83 aanvragen in behandeling voor een bedrag van € 17.526.592 die waarschijnlijk merendeel toegekend zullen worden.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2025 (€)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2025	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
7.2	Gemeente Dordrecht t.b.v. recreatiebeheer Nieuwe Dordtse Biesbosch	67.000	66.956	44	Aanvraag was voor een lager bedrag ingediend
7.2	Gemeente Dordrecht als rechtsopvolger van Parkschap Nationaal Park De Biesbosch	448.704	340.570	108.134	Voor deze subsidie is besloten door PS dat indexering mogelijk is. Bij de uittreding van de provincie bij de Natuur- en recreatieschappen is afgesproken dat de verhouding tussen de subsidie van de provincie en de deelnemersbijdragen gelijk blijft. Op basis van door PS vastgestelde indexering en het afgesproken bedrag is het plafond begroot. De aanvrager heeft echter niet of minder de deelnemersbijdrage geïndexeerd dan het provinciale indexering, waardoor er minder is (en mocht worden) aangevraagd dan het plafond.
7.2	Gemeente Pijnacker-Nootdorp t.b.v. het beheer recreatiegebied de Dobbeplass en Groene Keijzer	367.340	347.340	20.000	Voor deze subsidie is besloten door PS dat indexering mogelijk is. Bij de uittreding van de provincie bij de Natuur- en recreatieschappen is afgesproken dat de verhouding tussen de subsidie van de provincie en de deelnemersbijdragen gelijk blijft. Op basis van door PS vastgestelde indexering en het afgesproken bedrag is het plafond begroot. De aanvrager heeft echter niet of minder de deelnemersbijdrage geïndexeerd dan het provinciale indexering, waardoor er minder is (en mocht worden) aangevraagd dan het plafond.
7.2	Natuur- en recreatieschap IJsselmonde t.b.v. het beheer recreatiegebied	440.568	378.059	62.506	Voor deze subsidie is besloten door PS dat indexering mogelijk is. Bij de uittreding van de provincie bij de Natuur- en recreatieschappen is afgesproken dat de verhouding tussen de subsidie van de provincie en de deelnemersbijdragen gelijk blijft. Op basis van door PS vastgestelde indexering en het afgesproken bedrag is het plafond begroot. De aanvrager heeft echter niet of minder de deelnemersbijdrage geïndexeerd dan het provinciale indexering, waardoor er minder is (en mocht worden) aangevraagd dan het plafond.
7.2	Coöperatief Beheer Groengebieden Midden Delfland (CBG), de rechtsopvolger van het recreatieschap Midden Delfland t.b.v. het beheer recreatiegebied	146.936	111.500	35.435	Voor deze subsidie is besloten door PS dat indexering mogelijk is. Bij de uittreding van de provincie bij de Natuur- en recreatieschappen is afgesproken dat de verhouding tussen de subsidie van de provincie en de deelnemersbijdragen gelijk blijft. Op basis van door PS vastgestelde indexering en het afgesproken bedrag is het plafond begroot. De aanvrager heeft echter niet of minder de deelnemersbijdrage geïndexeerd dan het provinciale indexering, waardoor er minder is (en mocht worden) aangevraagd dan het plafond.
7.2	Natuur- en recreatieschap Groenalliantie Midden-Holland t.b.v. het beheer recreatiegebied	2.216.507	1.644.685	571.822	Voor deze subsidie is besloten door PS dat indexering mogelijk is. Bij de uittreding van de provincie bij de Natuur- en recreatieschappen is afgesproken dat de verhouding tussen de subsidie van de provincie en de deelnemersbijdragen gelijk blijft. Op basis van door PS vastgestelde indexering en het afgesproken bedrag is het plafond begroot. De aanvrager heeft

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2025	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
					echter niet of minder de deelnemersbijdrage geïndexeerd dan het provinciale indexering, waardoor er minder is (en mocht worden) aangevraagd dan het plafond.
7.2	Natuur- en recreatieschap Voorne-Putten-Rozenburg t.b.v. het beheer recreatiegebied	1.185.808	1.021.529	164.279	Voor deze subsidie is besloten door PS dat indexering mogelijk is. Bij de uittreding van de provincie bij de Natuur- en recreatieschappen is afgesproken dat de verhouding tussen de subsidie van de provincie en de deelnemersbijdragen gelijk blijft. Op basis van door PS vastgestelde indexering en het afgesproken bedrag is het plafond begroot. De aanvrager heeft echter niet of minder de deelnemersbijdrage geïndexeerd dan het provinciale indexering, waardoor er minder is (en mocht worden) aangevraagd dan het plafond.
7.2	Voet en fietsveren gemeente Kaag en Braassem, gemeente Krimpenerwaard en gemeente Ridderkerk	71.553	69.000	2.553	Besluiten over indexatie lopen, zijn nog niet genomen. Met besluiten over indexatie wordt bedrag volledig verleend.
7.2	Jeugdfonds Sport en Cultuur t.b.v. uitvoering samenwerkingsovereenkomst tussen PZH en Jeugdfonds in het kader van sport en Bewegen	100.000	99.956	44	Aanvraag was voor een lager bedrag ingediend
7.2	Vereniging IVN Zuid-Holland t.b.v. Programma Mens en Natuur	867.091	867.091	0	
7.2	Stichting Zuid-Hollands Landschap t.b.v. Programma De Groen Motor	1.267.765	1.037.765	230.000	Verzoek tot verhoging met € 230.000 binnen, deze is in behandeling.
7.2	Fonds gehandicaptensport t.b.v. Sportactiviteiten voor mensen met een beperking	90.000	90.000	0	
7.2	Team Sportservice t.b.v. Versterking sport- en beweegaanbod in de openbare ruimte	270.000	269.586	414	Aanvraag was voor een lager bedrag ingediend
7.2	Gemeente Papendrecht t.b.v. regionale aanpak aangepast sporten	150.000	0	150.000	Aanvraag is ontvangen en in behandeling
7.2	Gemeente Rotterdam t.b.v. Groene Halte - metrohalte Romeynshof	15.000	0	15.000	Aanvraag is nog niet ontvangen, aanvrager is verzocht om z.s.m. alsnog aan te vragen.
7.2	Gemeente Vlaardingen t.b.v. Groene Halte Vlaardingen – van Dillenburgsingel	15.000	0	15.000	aanvraag is ontvangen en in behandeling
7.2	Stichting Natuurmonumenten t.b.v. Groene Halte Rhoon	15.000	0	15.000	aanvraag is ontvangen en in behandeling

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2025	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
7.3	Gemeente Zuidplas t.b.v. project Restveen	362.500	362.500	0	
7.3	Veenweide Innovatie Centrum t.b.v. project Boeren bij Hoogwater	513.275	0	513.275	Aanvraag is nog niet ontvangen, aanvrager is verzocht om zsm alsnog aan te vragen
7.3	VP-delta t.b.v. Innovatieprogramma	400.000	0	400.000	Aanvrager is geen rechtspersoon, dit wordt gecorrigeerd bij VJN 2026
7.3	LTO Noord t.b.v. het project Zoet Water op de kop van Goeree	182.225	182.225	0	
	Totaal	9.192.271	6.888.762	2.303.509	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2025 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Beleidsdoel	Totaal subsidie-plafond 2025	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.96		Subsidieregeling Opruiming drugsafval Zuid-Holland 2021	7.1	413.849	13	520.685	8	367.056	0	0	46.793	0	0
1.6.128		Subsidieregeling recreatie, toerisme, sport en gezondheid Zuid-Holland	7.1 en 7.2	7.790.000	176	11.682.779	95	6.416.666	37	2.617.872	1.373.314	31	1.279.618
1.6.109		Subsidieregeling beheer recreatiegebieden Zuid-Holland	7.2	6.530.000	9	8.134.739	9	6.452.196	0	0	77.804	0	0
		Totaal		14.733.849	196	20.438.203	112	13.235.938	37	2.617.872	1.497.911	31	1.279.618

Onderschrijdingen Ambitie 7 Bereikbaar Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
1.6.96		Subsidieregeling Opruiming drugsafval Zuid-Holland 2021	3 aanvragen voor een bedrag van € 103.583 zijn geweigerd omdat ze niet voldeden aan de voorwaarden van de subsidieregeling
1.6.128		Subsidieregeling recreatie, toerisme, sport en gezondheid Zuid-Holland	Er waren diverse openstellingen die in het 4e kwartaal van 2025 sloten. Op nog niet alle aanvragen was een besluit genomen. Op dit moment zijn wel bijna alle besluiten genomen. De deelplafonds worden (bijna) geheel uitgeput.
1.6.109		Subsidieregeling beheer recreatiegebieden Zuid-Holland	Dit was een meerjarig plafond. Alle aanvragen zijn al verleend in 2024. Het niet bestede bedrag komt voort uit aanpassingen (verlagingen) van de verleende subsidies.

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2025 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Beleids-doel	Totaal subsidie-plafond 2025	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.99		Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Zuid-Hollandse Journalistiek	8.1	332.000	24	522.524	15	332.000	7	127.587	0	0	0
		Totaal		332.000	24	522.524	15	332.000	7	127.587	0	0	0

Paragraaf Verbonden Partijen

Opzet paragraaf

De paragraaf Verbonden Partijen bevat:

- De visie en de beleidsvoornemens over verbonden partijen;
- De lijst van verbonden partijen, uitgesplitst naar type;
- De financiële gegevens per verbonden partij;
- De beleidsmatige invulling is terug te vinden bij de betreffende ambities.

Beleid

Provinciale Staten (PS) hebben het beleidskader voor verbonden partijen vastgelegd in paragraaf 4.6 van de Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021. Paragraaf 4.6 bevat het kader dat PS aan Gedeputeerde Staten (GS) meegeven voor:

- de beleidsuitgangspunten en de controlekaders;
- het aangaan, wijzigen en beëindigen van een deelneming in een andere publieke of private rechtspersoon;
- de provinciale vertegenwoordiging in verbonden partijen;
- het beheer van verbonden partijen.

PS worden, volgens afspraak, als volgt geïnformeerd:

- Eens per jaar in mei/juni bieden GS een analyse aan van de jaarrekeningen en de zienswijze op de begrotingen van alle publieke verbonden partijen volgens een afgesproken format. Om deze vooraf te bespreken wordt een technische sessie georganiseerd voor de Statenleden, waarin de publieke verbonden partijen verder worden toegelicht.
- Eens per jaar in september/oktober wordt het onderwerp private verbonden partijen in al zijn facetten geagendeerd en met een technische sessie inhoudelijk behandeld. De Statenleden worden hiervoor uitgenodigd. GS bieden PS ook de analyse jaarrekeningen van de private verbonden partijen aan.

Wat hebben we bereikt in 2025 en wat willen we bereiken in 2026?

Hieronder zijn de belangrijkste ontwikkelingen bij de provinciale verbonden partijen kort benoemd.

Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter B.V. (IQ)

- IQ kent 3 businessunits: Investeren, Innoveren en Internationaliseren. Per 1 februari 2025 is er een nieuw Hoofd Investeren aangesteld. In november 2025 hebben de toenmalige Hoofden Innoveren en Internationaliseren een dienstbetrekking elders aanvaard en is er een manager ad interim aangetrokken om aan beide businessunits tijdelijk leiding te geven (en zo mogelijk in de nabije toekomst samen te voegen). Per 1 juli 2025 is bij IQ een nieuwe directeur aangetreden;
- Op dit moment (2026) wordt gewerkt aan een Statutenwijziging /toekomstbestendige governance van IQ, met daarin o.m. voorstellen voor versimpelingen, versnellingen of verbeteringen in het escalatieproces rondom investeringen. Het is de bedoeling dat hierop nog een juridische vertaalslag volgt en de nieuwe Statuten vervolgens in een Aandeelhoudersvergadering (AvA) zullen worden vastgesteld;
- Met IQ hebben sinds 2023 vervolgesprekken plaatsgevonden over de huidige aard en omvang van de exploitatiebijdrage inclusief subsidies en ontwikkeling van de (investering)portefeuille. Het gaat daarbij om het mogen toepassen van een jaarlijkse indexatie voor de bijdragen. Deze gesprekken hebben in 2024 en 2025 een vervolg gekregen en vormen voorlopig een onderwerp dat op de AvA agenda zal blijven terugkeren;
- In 2024 heeft de Randstedelijk Rekenkamer op verzoek van de Randstedelijke provincie Flevoland een algemeen onderzoek ingesteld naar de manier waarop de relatie tussen de Randstedelijke provincies en hun ROM's (waaronder IQ) is vormgegeven. Hieraan heeft PZH medewerking verleend.
- Een definitief rapport met aanbevelingen is in Q2 2025 opgeleverd en in Q4 2025 in PS besproken. Voor wat IQ betreft heeft dat niet tot wezenlijk nieuwe inzichten geleid.

Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D)

- In 2025 heeft besluitvorming plaatsgevonden om twee grote projecten (risicodragend) vanuit de ROM-D te gaan financieren te weten "Voormalig voorterrein PROAV /Kadeontwikkeling 3^e Merwedehaven" en "Nedstaal II". Daardoor is op korte termijn geen (vrij beschikbaar) kapitaal voor aanvullende nieuwe projecten;
- In april 2026 heeft de ROM-D aangegeven dat de resterende kavels bij ROM-D Kil III C.V. met grote zekerheid voor het eind van het jaar zullen zijn verkocht. Dit alles heeft tot gevolg dat de bestuurlijk afgesproken liquidatie van de ROM-D Kil III C.V. mogelijk eind 2026 zal worden voltooid;
- Het voorgaande betekent dat overeenkomstig eerder genomen besluiten kan worden overgaan tot formele afrekening van de beoogde (winst)uitkering aan de vennoten.

PROAV

- De afwerking en inrichting van de voormalige stortplaats Derde Merwedehaven is afgerond. Op deze voormalige stortplaats is een recreatiegebied aangelegd, dat na de formele sluiting zal worden verhuurd aan de gemeente Dordrecht. De afbouw is medio 2024 afgerond;
- PROAV heeft eind 2024 een gedeelte van haar gronden (zijnde het Kade terrein) verkocht en overgedragen aan de gemeente Dordrecht. Met de opbrengst van deze verkoop is de lening van Fonds Nazorg afgelost;
- De middelen ten behoeve van de nazorg van de afvalberging zijn in het verleden opgebracht door de exploitant Derde Merwedehaven B.V. Deze middelen zijn gestort in het provinciaal Nazorgfonds. De kosten van de eeuwigdurende nazorg worden betaald uit het Fonds Nazorg. In 2025 is het benodigde bedrag in het Nazorgfonds bepaald op € 18 miljoen. Daartoe zal de exploitant een aanvullende storting doen.
- Nadat de afvalberging formeel is gesloten en de eeuwigdurende nazorg is overgedragen aan de provincie als bevoegd gezag, kan het Afbouwbedrijf worden ontmanteld;
- Op basis van het voorgaande zijn de vooruitzichten dat de provincie als aandeelhouder PROAV geen reserve of voorziening hoeft te gaan vormen. Het risico op een negatieve stille reserve wordt op nul ingeschat.

Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland (ONW C.V.)

Voor wat betreft CV Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland ONW C.V. zullen GS in 2026 in gesprek gaan over het toekomstperspectief van de provincie in dit samenwerkingsverband.

Energie-Innovatiefonds B.V. (ENERGIQ)

- In 2024 is het fonds ENERGIQ en het over het fonds gevoerde fondsmanagement (dat door IQ wordt gedaan) periodiek geëvalueerd zoals in de door PS vastgestelde Investeringsstrategie is voorgeschreven. Het evaluatierapport is eind november 2024 opgeleverd en begin februari 2025 in GS aan de orde gekomen. In het evaluatierapport wordt erop aangedrongen om de kwaliteit van de managementrapportages (w.o. ter zake impactmeting) te verbeteren en de personele bezetting van het fondsbeheer op orde te brengen (aangeduid als laaghangend fruit);
- Daarnaast beveelt het rapport aan om de beleidsmatige en financiële gevolgen van de verschillende handelingsperspectieven van het fonds (t.w. 1. stoppen op korte termijn (harde landing), 2. stoppen op middellange termijn (zachte landing) of 3. stoppen na einde van de looptijd van het fonds (15 jaar) met optimalisatie van het fondsbeheer) in kaart te laten brengen en vervolgens een keuze te maken over de verdere toekomst van het fonds en fondsmanagement. GS hebben IQ hierop verzocht de verschillende handelingsperspectieven nader uit te werken om vervolgens daarover het gesprek te kunnen voeren met IQ en PS. Het evaluatierapport is half maart 2025 naar PS toegestuurd. Het rapport is herhaaldelijk door PS doorgeschoven en in november 2025 van de agenda gehaald in afwachting van nieuwe ontwikkelingen;
- IQ heeft voormelde drie handelingsperspectieven aangevuld met een vierde handelingsperspectief (t.w. 4. verlenging van de looptijd van het fonds met 5 jaar) en ook met een vijfde handelingsperspectief om in plaats van nieuwe investeringen binnen de oorspronkelijke looptijd van het fonds voortaan leningen te verstrekken (5. leningscenario);

- Medio september 2025 hebben GS de handelingsperspectieven 1 en 2 terzijde geschoven nu deze beleidsmatig en financieel te nadelig doorwerken. Begin maart 2026 zijn de verdere uitwerking/verkenning van de resterende handelingsperspectieven door het fondsmanagement met de betrokken gedeputeerden besproken. In dat kader is voorlopig besloten om te opteren voor een aangepast handelingsperspectief 3 in het kader waarvan het fondsbeheer verder zal worden geoptimaliseerd waardoor de beheerkosten de komende jaren naar beneden kunnen worden bijgesteld (met nog een tussentijds herijkingsmoment in 2028).
- Het fonds heeft in 2024 en in 2025 geen nieuwe investeringen gedaan doch enkel vervolginvesteringen. Het fondsvermogen is uitgezet/gecommitteerd. Daarmee is het fonds in de beheerfase gegaan. De vervolginvesteringen dienen bij te dragen tot een zo'n goed mogelijk financieel positief resultaat. Dit is echter wel met een onzekerheidsmarge omdat het fonds risicodragend investeert (Venture Capital) en een langer termijn karakter heeft. Over het realiseren van de beleidsmatige doelstellingen met in achtname van de financiële randvoorwaarden van het fonds blijft de provincie met het fondsmanagement in gesprek.

Gemeenschappelijke regeling Grondbank RZG Zuidplas (Grondbank)

- PZH is voor 40% deelnemer in de Grondbank Zuidplas. Voor de ontwikkeling van woningen, bedrijventerreinen en glastuinbouw zijn door de Grondbank in het verleden gronden aangekocht. Op 1 juli 2021 is de [Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder](#) ondertekend door de gemeente Zuidplas, de Grondbank en PZH. Sindsdien hebben deze partijen uitvoering gegeven aan de Bestuurlijke Overeenkomst met als doel de integrale gebiedsontwikkeling van het Middengebied van de Zuidplaspolder (hierna: Cortelande);
- De gemeente Zuidplas heeft in mei 2023 aangegeven financieel niet bij machte te zijn om vóór 31 december 2024 alle gronden in één keer over te nemen doch gefaseerd. Hierdoor is een nieuwe situatie ontstaan waarbij is gebleken dat de verlenging van de looptijd van de Grondbank tot de minste financiële gevolgen op korte termijn leidt waarbij een budget-neutrale oplossing nog tot de mogelijkheden behoort;
- In 2024 is de GR-tekst - toegesneden op de Wgr. en de beoogde verlenging van 10 jaar - aangepast en in Q4 2024 door alle betrokken raden en PS goedgekeurd en vastgesteld. De GR is hiermee voor 10 jaar verlengd tot 1-1-2035;
- De gemeente Zuidplas heeft ondertussen het bestemmingsplan voor Middengebied vastgesteld. Rijkswaterstaat en Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard hebben hiertegen beroep ingesteld bij de Raad van State. Hierdoor is een bestuurlijke impasse tussen verschillende overheden ontstaan. Een poging om deze impasse vlot te trekken heeft geleid tot de benoeming van een bemiddelaar (dhr. Kuijken) door de toenmalige minister van VRO;
- In het najaar 2025 is door deze bemiddelaar een eindadvies uitgebracht waaruit blijkt dat met aanvullende maatregelen, waaronder een financiële bijdrage vanuit de Grondbank, de realisatie van de gebiedsontwikkeling Cortelande mogelijk wordt. Hiertoe is een aanpassing van de Koopovereenkomst tussen de Grondbank en de gemeente Zuidplas nodig. Een begrotingswijziging is noodzakelijk gebleken om te kunnen komen tot een aanpassing van de Koopovereenkomst. De begrotingswijziging gaat uit van het in 2026 overdragen van alle bezittingen en schulden van de Grondbank aan de gemeente Zuidplas tegen een koopprijs € 22 miljoen lager dan de boekwaarde op het moment van overdracht. Dit werkt door in de Koopovereenkomst die dan overeenkomstig zal worden aangepast. Rekening wordt gehouden met de kosten voor liquidatie van de Grondbank. Na verkoop en overdracht van de gronden sluit de GR af met een tekort van € 22 miljoen, welk bedrag de deelnemers (naar rato) dienen aan te zuiveren opdat de Grondbank kan worden opgeheven. Een tekort van € 22 miljoen bij de Grondbank betekent concreet dat PZH voor 40% in het verlies bijdraagt, en aldus een financiële bijdrage levert van € 8,8 miljoen. De begrotingswijziging 2026 is recentelijk voor zienswijze aan de raden en Staten aangeboden. PS hebben, overeenkomstig het voorstel van GS, op 26 februari 2026 besloten geen zienswijze in te dienen. Hetzelfde geldt voor de gemeenteraden van Rotterdam en Zuidplas;

- De beroepen bij de Raad van State zullen door Rijkswaterstaat en Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard worden ingetrokken, waardoor de kans op de gebiedsontwikkeling aanmerkelijk toeneemt. De verwachting is dat in het najaar 2026 gekomen wordt tot een onherroepelijk bestemmingsplan en verkoop, levering en overdracht van de gronden, gevolgd door het in liquidatie gaan van de Grondbank.

Gemeenschappelijke regeling Wegschap Tunnel Dordtse Kil (Wegschap)

- Om de realisatie en de instandhouding van de tunnel mogelijk te maken is in het verleden noodzakelijk geweest om naast de tolheffing voor alle passages door de Kiltunnel ook een (forse) jaarlijkse bijdrage aan de drie deelnemers te vragen. Over een periode van bijna 40 jaar gaat het om meer dan € 100 miljoen. Inmiddels is deze jaarlijkse bijdrage nihil. Dit vanwege de voldoende solide financiële situatie op dit moment;
- De toltarieven zijn vanaf 2011 niet meer aangepast. Dit terwijl de reguliere kosten wel zijn gestegen. Daarmee rekening gehouden zijn de tarieven sindsdien in relatieve zin met ongeveer 30% gedaald;
- Mede op basis van de huidige financiële situatie heeft het bestuur aangegeven een stabiele bedrijfsvoering zeer belangrijk te vinden en om die reden de huidige tarieven te willen handhaven. Daarbij geeft men aan de tarieven de komende periode niet te verlagen maar deze ook nadrukkelijk niet te willen verhogen.

Gemeenschappelijke regelingen van de vijf Zuid-Hollandse Omgevingsdiensten

- Op initiatief van de provincie werken de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten vanaf 2021 aan hun toekomstbestendigheid en intensievere samenwerking. In 2024 is vanuit gemeenten en de provincie een bestuurlijke vervolgoopdracht gegeven voor deze doorontwikkeling en samenwerking. De vijf diensten hebben een lange termijnvisie en een samenwerkingsprogramma opgesteld die zijn gedeeld met provinciale staten. In het kader daarvan hebben de omgevingsdiensten onder meer een Visie- en Strategiedocument vastgesteld met onderstaande stip op de horizon: “Over vijf jaar werken de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten structureel samen. Ze functioneren als het ware als één dienst voor Zuid-Holland, maar met behoud van de eigen identiteit, cultuur en structuur, inclusief de bestuurlijke aanhaking. We werken structureel samen op prioritaire thema’s, met duidelijk vastgelegde afspraken en een gezamenlijke focus op kwaliteit en innovatie.
- GS hebben op 25 november 2025 de provinciale kaderbrieven voor de begrotingen 2027 van de vijf omgevingsdiensten vastgesteld. Hierin werd aandacht gevraagd voor het versterken van de onderlinge samenwerking tussen de omgevingsdiensten, voor de uitwerking van het IBP VTH en voor de doorwerking van de efficiencymaatregelen als gevolg van de gemeentelijke taakstelling. Bij deze laatstgenoemde maatregelen is het van belang dat ze geen nadelige gevolgen hebben op de gewenste kwaliteit van de uitvoering van het provinciaal takenpakket.

Wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen

Wijziging Wgr; de Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr) is per juli 2022 gewijzigd en er is een aantal instrumenten toegevoegd waarover afspraken in de gemeenschappelijke regelingen (GR-en) moeten worden gemaakt. De wijziging heeft tot doel de democratische legitimatie van gemeenschappelijke regelingen en de kaderstellende en controlerende rol van de gemeenteraden en PS in relatie tot GR-en te versterken. In de loop van 2026 zullen de laatste gemeenschappelijke regelingen waar de provincie aan deelneemt, zijn geactualiseerd in overeenstemming met de gewijzigde Wgr.

Tabel verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen

Naam	Ambitie	Rechtsvorm	Structurele bijdrage 2024	Structurele bijdrage 2025	Incidentele bijdrage 2025	Verwacht resultaat 2025	Eigen vermogen 01-01-2025	Eigen vermogen 31-12-2025	Vreemd vermogen 01-01-2025	Vreemd vermogen 31-12-2025	PZH% stemaandeel 2025	PZH Fincieelaandeel 2025	Vertegenwoordiging
Centrumregeling Limessamenwerking UNESCO Werelderfgoed	Ambitie 4												Enkelvoudig
DCMR Milieudienst Rijnmond	Ambitie 7	GR - Openbaar Lichaam	33.081.000	34.588.000	0	3.187.000	7.341.000	7.305.000	17.413.000	15.371.000	35%	45,98%	Meervoudig
GR Grondbank RZG Zuidplas	Bedrijfsvoering, Financiën en Organisatie	GR - Openbaar Lichaam		0	0	-22.000.000	0	0	97.237.000	77.737.000	40%	40%	Meervoudig
Omgevingsdienst Haaglanden	Ambitie 7	GR - Openbaar Lichaam	13.301.843	15.935.187	393.470	-464.824	2.654.231	2.345.707	9.757.176	11.116.891	29%		Meervoudig
Omgevingsdienst Midden-Holland	Ambitie 7	GR - Openbaar Lichaam	2.959.901	2.959.679		910.157	2.869.812	3.738.234	11.382.217	12.879.971	14%		Meervoudig
Omgevingsdienst West-Holland	Ambitie 7	GR - Openbaar Lichaam	2.483.000	2.755.000	732.000	838.000	1.702.000	3.691.000	3.854.000	13.058.000	13,0%		Meervoudig
Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid	Ambitie 7	GR - Openbaar Lichaam	9.774.760	10.149.708		1.756.190	988.399	2.744.588	13.240.152	14.925.473	34%	27,6%	Meervoudig
Wegschap Dordtse Kil	Ambitie 2	GR - Openbaar Lichaam	25.000	0	0	4.005.000	21.490.000	25.393.000	41.365.000	36.834.000	42%	50%	Meervoudig
Totaal			61.625.504	66.387.574	1.125.470	-11.768.477	37.045.442	45.217.529	194.248.545	181.922.335			

Vennootschappen en coöperaties

Naam	Ambitie	Rechtsvorm	Nominale waarde PZH aandelen 2024	Nominale waarde PZH aandelen 2025	Intrinsieke waarde aandelen 2024	Intrinsieke waarde aandelen 2025	Verwacht resultaat 2025	Eigen vermogen 01-01-2025	Eigen vermogen 31-12-2025	Vreemd vermogen 01-01-2025	Vreemd vermogen 31-12-2025	Vertegenwoordiging
Bank Nederlandse Gemeenten N.V. (BNG)		Naamloze Vennootschap (NV)	141.806	141.806	48.967.652	49.910.181	172.000.000	4.777.000.000	4.863.000.000	123.164.000.000	110.708.000.000	Enkelvoudig
Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.		Coöperatie U.A.						1.114.496		3.688.950		Enkelvoudig
ENERGIIQ	Ambitie 3	Besloten Vennootschap (BV)	32.270.000	33.842.000	18.413.621	13.020.048	-6.965.572	18.413.621	13.020.048	809.143	238.228	Enkelvoudig
InnovationQuarter (IQ)	Ambitie 4	Besloten Vennootschap (BV)	39.679.000	39.679.000	36.194.344	35.344.233	-2.696.000	114.785.000	112.089.000	42.073.000	33.498.000	Enkelvoudig
Nederlandsche Waterschaps Bank N.V. (NWB)		Naamloze Vennootschap (NV)	4.538	4.538	2.569.754	2.645.067	113.000.000	2.094.000.000	2.157.000.000	76.674.000.000	70.711.000.000	Enkelvoudig
Proav NV	Ambitie 7	Naamloze Vennootschap (NV)			5.997.369	5.871.838	-125.531	5.997.369	5.871.838	599.151	593.407	Meervoudig
ROM-D Capital BV	Ambitie 4	Besloten Vennootschap (BV)	10.000.000	10.000.000	9.924.820	10.697.280	1.601.975	20.582.740	22.184.717	552.472	1.211.639	Enkelvoudig
ROM-D Holding NV	Ambitie 4	Naamloze Vennootschap (NV)	3.857	3.858	3.859	4.169	370.207	4.603.310	4.973.516	2.200.856	2.200.847	Enkelvoudig
ZEH N.V. (Voormalig PZEM)	Ambitie 3	Naamloze Vennootschap (NV)			683.942			1.306.330.000		621.586.000		Enkelvoudig
Totaal			82.099.201	83.671.202	122.755.361	117.492.816	277.185.079	8.342.826.536	7.178.139.119	200.509.509.572	181.456.742.121	

Overige verbonden partijen

Naam	Ambitie	Rechtsvorm	Nominale waarde PZH aandelen 2024	Nominale waarde PZH aandelen 2025	Intrinsieke waarde aandelen 2024	Intrinsieke waarde aandelen 2025	Verwacht resultaat 2025	Eigen vermogen 01-01-2025	Eigen vermogen 31-12-2025	Vreemd vermogen 01-01-2025	Vreemd vermogen 31-12-2025	Vertegenwoordiging
Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland C.V.	Ambitie 6	Commanditaire Vennootschap (CV)	1.354.534	1.354.534	575.187	750.703	2.570.503	8.420.753	10.991.256	32.971.001	18.464.345	Enkelvoudig
Fonds Nazorg		Rechtspersoon wettelijke taak (RWT)	0	0	0	0	456.000	1.284.000	1.740.000	55.833.000	59.162.000	Enkelvoudig
ROM-Drechtsteden Kil III C.V.	Ambitie 4	Commanditaire Vennootschap (CV)	561.326	561.326	844.995	968.227	2.122.654	14.554.985	16.677.639	183.369	45.879	Enkelvoudig
Totaal			1.915.860	1.915.860	1.420.182	1.718.930	5.149.157	24.259.738	29.408.895	88.987.370	77.672.224	

Stichtingen en verenigingen

Naam	Ambitie	Rechtsvorm	Financieel belang 2023	Financieel belang 2024	Verwacht resultaat 2025	Eigen vermogen 01-01-2025	Eigen vermogen 31-12-2025	Vreemd vermogen 01-01-2025	Vreemd vermogen 31-12-2025	Vertegenwoordiging
Vereniging Interprovinciaal Overleg & BIJ12	Ambitie 1	Vereniging				2.808.088		53.222.049		Enkelvoudig
Totaal					0	2.808.088	0	53.222.049	0	

Voorzieningen en risico's

In verband met de daling van de waarde van het provinciale aandelenkapitaal zijn voor enkele verbonden partijen voorzieningen getroffen. De eerder gevormde reserves zijn bij de Voorjaarsnota 2023 opgeheven en er is één Bufferreserve Weerstandscapaciteit ingesteld. De financiële risico's die de provincie met betrekking tot verbonden partijen loopt, worden afgedekt via deze Bufferreserve Weerstandscapaciteit.

Voorziening (bedragen x € 1 miljoen)	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2022	Jaarrekening 2023	Jaarrekening 2024	Jaarrekening 2025*
ENERGIIQ (voorheen HZH)	7,1	8,2	12,0	13,9	20,8
Fonds Nazorg – Nazorg stortplaatsen	2,8	3,3	4,0	4,0	3,8
InnovationQuarter (ROM-Zuidvleugel)	6,5	4,3	2,6	3,2	4,3
Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland CV	0,5	0,6	0,7	0,7	0,6
Grondbank Zuidplas	0	0	0	0	8,8
Totaal	16,9	16,4	19,3	21,8	38,3

* Cijfers zijn op basis van de conceptjaarrekeningen 2025 en/of conceptkerncijfers 2025 van de verbonden partijen.

Financiële risico's (bedragen x € 1 miljoen)	Max. schade	Kans van optreden	Effect netto	Ambitie
Deelnamerisico ROM-D Capital B.V.	10	5-10%	0,75	4.1
Deelnamerisico InnovationQuarter	35,3	25-50%	13,2	4.1
Deelnamerisico ENERGIIQ	13,02	25-50%	4,90	3.2
Waardeontwikkeling grondaandeel Zuidplas	22,4	10-25%	3,90	6.3
Deelnamerisico ONW	0,75	10-25%	0,13	6.3
Fonds Nazorg	5,8	25-50%	2,20	7
Totaal			25,08	

Hieronder volgt een toelichting per verbonden partij.

ROM-D

- Uit de conceptcijfers van ROM-D blijkt dat het boekjaar 2025 positief is afgesloten. ROM-D Holding N.V. behaalde op basis van de conceptcijfers 2025 een positief resultaat van € 0,33 miljoen, ROM-D Capital B.V. een positief resultaat van € 1,48 miljoen, en ROM-D Kil III C.V. behaalde een positief resultaat van € 2,12 miljoen;
- Door de positieve (concept)resultaten 2025 van de ROM-D komt de provinciale stille reserve die ziet op ROM-D Capital B.V. en ROM-D Kil III C.V. uit op € 0,64 miljoen, respectievelijk € 0,41 miljoen positief. Daarbij wordt wel nog een voorbehoud gemaakt omdat de fiscale positie over 2025 nog door ROM-D in de definitieve jaarrekening 2025 dient te worden verwerkt. De financiële doorwerking is nog onderhanden bij de fiscaal adviseur van ROM-D. Naar verwachting zullen de gevolgen niet dusdanig zijn dat de positieve resultaten uiteindelijk negatief zullen worden. Op basis van deze informatie is de inschatting dat het treffen van een voorziening niet noodzakelijk zal zijn voor ROM-D;
- Ondanks deze positieve ontwikkeling is het niet uit te sluiten dat er op enig moment een daling van de intrinsieke waarde bij ROM-D Capital B.V. zal optreden. Het restrisico van € 10 miljoen (gelijk aan de

nominale waarde van € 10 miljoen) wordt met een kans inschatting (5-10%, effectief € 0,75 miljoen) afgedekt via de bufferreserve weerstandscapaciteit;

- Bij de bepaling van deze (lage) risicoklasse is rekening gehouden met de positieve doorwerking van de te verwachten (winst)uitkering aan de vennoten van ROM-D Kil III C.V. waaronder voor een belangrijk deel aan ROM-D Capital B.V.;
- In welke mate de komende jaren nog aanvullende projecten risicodragend kunnen worden ingebracht in ROM-D blijft nog steeds onderwerp van gesprek in de regio en is mede afhankelijk van de omvang van het (nog) resterende werkkapitaal dat via ROM-D Capital B.V. in de toekomst nog beschikbaar kan worden gesteld.

InnovationQuarter

- Op basis van de conceptjaarrekening 2025 is er bij IQ een verlies geleden van € 2,7 miljoen. Dit is vrijwel gelijk aan het resultaat 2024. Het verlies in 2025 wordt grotendeels veroorzaakt door het ophogen van voorzieningen voor participaties en leningen;
- Door dit negatief resultaat daalt de intrinsieke waarde, waardoor de stille reserve uitkomt op € 4,3 miljoen negatief. Hierdoor dient de reeds getroffen voorziening van € 3,2 miljoen te worden verhoogd naar € 4,3 miljoen.
- Het resterende restrisico van worstcasescenario van € 35,3 miljoen (Nominale waarde van € 39,7 miljoen -/- Voorziening van € 4,3 miljoen) wordt met een kans inschatting (25-50%, effectief € 13,2 miljoen) afgedekt via de bufferreserve weerstandscapaciteit.

ENERGIIQ

- Op basis van de conceptjaarrekening heeft ENERGIIQ het boekjaar 2025 afgesloten met een negatief resultaat van € 7 miljoen. In 2025 is het verlies voornamelijk veroorzaakt door het ophogen van voorzieningen en een opgetreden faillissement van een participatie waarin ENERGIIQ participeerde;
- In 2025 heeft een aanvullende kapitaalstorting plaatsgevonden van € 1,6 miljoen waarmee het geplaatst en volgestort kapitaal uitkomt op € 33,8 miljoen;
- Door deze kapitaalstorting en het negatieve resultaat over 2025 komt de intrinsieke waarde in 2025 uit op € 13,0 miljoen. De waarde van de provinciale stille reserve daalt hierdoor verder naar € 20,8 miljoen negatief. Dit betekent dat de huidige voorziening van € 13,9 miljoen opgehoogd dient te worden naar € 20,8 miljoen.

Grondbank Zuidplas

- Een begrotingswijziging is noodzakelijk gebleken om te kunnen komen tot een aanpassing van de Koopovereenkomst. De begrotingswijziging gaat uit van het in 2026 overdragen van alle bezittingen en schulden van de Grondbank aan de gemeente Zuidplas tegen een koopprijs € 22 miljoen lager dan de boekwaarde op het moment van overdracht. Dit werkt door in de Koopovereenkomst die dan overeenkomstig zal worden aangepast. De waarde van de gronden en terreinen worden naar beneden bijgesteld wat leidt tot een negatief resultaat van € 22 miljoen.
- Het risico met betrekking tot de (mogelijke) toekomstige afwaardering van de gronden is opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen. Dit risico heeft betrekking op de uiteindelijke waarde van de gronden wanneer de overeenkomst met de gemeente Zuidplas op enige wijze geen doorgang zal vinden. Jaarlijks wordt dit risico geactualiseerd. Een toelichting hierover is terug te vinden in de paragraaf weerstandsvermogen.

Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland

- PZH heeft in 2016 haar belang in de holding Integraal Ontwikkelingsplan Westland N.V. afgestoten. Hiermee bleef voor PZH alleen het belang in de ONW C.V. bestaan voor 7%. PZH is stille vennoot in deze C.V. en heeft dus geen actieve zeggenschap en verricht dus geen beheerdaden. Dit betekent dat ONW C.V. in de beheerstand staat en alleen op basis van de jaarrekening de waarde van de provinciale aandelen wordt

bepaald. In het verleden heeft de provincie voor haar deelname als vennoot € 1.354.534 ter beschikking gesteld;

- Bij het schrijven van deze versie van de paragraaf verbonden partijen is de conceptjaarrekening 2025 beschikbaar. Op basis daarvan laat de stille reserve en de daaraan gekoppelde voorziening een positiever beeld zien dan de jaren ervoor.

Fonds Nazorg

- Gedurende het boekjaar 2025 zat het belegd vermogen volledig in de standaard beleggingsmix (welke voor 60% bestaat uit vastrentende beleggingen en 40% uit aandelen) en is er een positief rendement behaald van 6,06% (€ 2,1 miljoen). Het tekort voor de gesloten stortplaatsen bedraagt eind 2025 € 5 miljoen. Er staat reeds een voorziening bij de provincie Zuid-Holland van € 4 miljoen en het resultaat van het fonds € 0,5 miljoen wordt toegevoegd aan het eigen vermogen. Hierdoor stijgt het beschikbaar eigen vermogen van het fonds naar € 1,2 miljoen en kan de voorziening bij de provincie Zuid-Holland met € 0,2 miljoen worden verlaagd naar € 3,8 miljoen.

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Inleiding

In de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing gaat het om de vraag in welke mate de financiële positie van de provincie voldoende is om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen. Het integrale risicoprofiel van de provincie staat daarom in deze paragraaf. Een integraal risicoprofiel geeft een totaalbeeld van de risico's. Dit integrale risicoprofiel van de provincie bestaat uit een samengevatte weergave van de financiële en beleidsmatige risico's. Ook is er een samengevatte weergave van (de omvang van) de risico's in uitvoeringsprojecten. Op basis van de opgenomen financiële risico's berekenen we vervolgens het weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen en de overige financiële kengetallen laten een zo betrouwbaar en verantwoord mogelijk beeld zien van de financiële positie van de provincie. De volgorde in deze paragraaf is:

- een toelichting op het beleid
- integraal risicoprofiel van de provincie
- het weerstandsvermogen van de provincie
- de financiële kengetallen met duiding van de financiële positie van de provincie.

Beleid

Het beleid voor weerstandsvermogen en risicobeheersing is wettelijk geregeld in het Besluit Begroten en Verantwoorden en in het eigen beleid van de provincie in de vorm van de Financiële verordening:

- [Wettelijk kader, artikel 11 van Besluit Begroten en Verantwoorden;](#)
- [Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021](#)

In de Financiële verordening staat dat er een systeem van risicomanagement moet zijn dat leidt tot een integraal en transparant inzicht in risico's. Het systeem moet ondersteunen bij het proces van sturing, beheersing, besluitvorming en verantwoording. Risicomanagement draagt zo bij aan het realiseren van de provinciale doelen en ambities.

In de jaarrekening en begroting staat in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en Risicobeheersing' het integrale risicoprofiel van de provincie. Er wordt getoetst of de provincie voldoende middelen heeft om de financiële gevolgen van de risico's op te vangen door middel van het weerstandsvermogen. De norm voor het weerstandsvermogen (de beschikbare middelen (weerstandscapaciteit) gedeeld door de omvang van de financiële risico's) is 'minimaal 1'. Er is een onderscheid tussen de incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Risicomanagement is integraal onderdeel van de aansturing van onze opdrachten. Risicomanagers ondersteunen het risicobeheer bij een aantal van deze opdrachten en bij de uitvoeringsprojecten binnen het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur. Zo worden risico's op een duidelijke en gestructureerde manier geïdentificeerd en beheerst. In deze paragraaf staan de strategische risico's met financiële en beleidsmatige impact.

Onderdeel van ons beleid is de voortdurende borging en verbetering van de kwaliteit van het risicomanagement. Kwaliteitsverbetering vindt plaats door het uitvoeren van een kwaliteitstoets en het invoeren van verbetermaatregelen. Dat doen we vooral op de lopende risicodossiers bij uitvoeringsprojecten, zoals infrastructurele en natuurprojecten. Daarmee wordt risico-informatie beter beschikbaar voor portfolioanalyses en/of programmasturing. Ook maken we een kwaliteitsslag op de risico-informatie die onderdeel is van bestuurlijke besluitvorming.

Risicobewustzijn staat centraal bij het omgaan met risico's en onzekerheden. Het risicobewustzijn wordt groter door met iedereen in de organisatie gesprekken te (blijven) voeren over risico's in opdrachten. Ook het toepassen van het risicomanagement (binnen opdrachten) draagt bij aan het vergroten van het risicobewustzijn.

Integraal risicoprofiel

Het integrale risicoprofiel bestaat uit de drie delen: strategische financiële risico's, de beleidsmatige risico's en de risico's bij uitvoeringsprojecten. De risico's worden minimaal twee maal per jaar herijkt bij de Begroting en de Jaarrekening.

Strategische financiële risico's

Structurele risico's (bedragen x € 1 miljoen)	Omvang risico Begroting 2026		Omvang risico Jaarrekening 2025
Macro-economische ontwikkelingen	4,0	↓	1,7
Algemene dekkingsmiddelen	3,8	↓	2,8
Eindtotaal	7,8		4,5

Structurele risico's (bedragen x € 1 miljoen)	Omvang risico Begroting 2026		Omvang risico Jaarrekening 2025
Verbonden partijen	31,6	↓	22,9
Natuur Netwerk Nederland	36,3	=	36,3
Bedrijfsvoeringsrisico	7,1	↓	7,0
Nazorg stortplaatsen	2,3	=	2,3
Subsidie-uitgaven	2,4	↓	1,4
Incidenten aan het provinciale areaal ((vaar)wegen)	1,9	=	1,9
VTH risico	1,3	=	1,3
Subsidieopbrengsten	0,6	↓	0,3
Leningen en garantstellingen	0,5	↓	0,0
Eindtotaal	84,8		73,4

De tabellen laten zien dat de omvang van de incidentele risico's is afgenomen met € 11,4 miljoen. De totale omvang van de structurele risico's is afgenomen met € 3,3 miljoen. Hieronder worden de structurele en incidentele risico's kort toegelicht.

Toelichting structurele risico's

Macro-economische ontwikkelingen (€ 1,7 miljoen)

Dit risico gaat over de kans dat macro-economische ontwikkelingen, zoals loon- en prijsontwikkelingen en stijgende rentekosten, zorgen voor hogere lasten dan geraamd. De risico's namen af ten opzichte van de Begroting 2026. Dat komt doordat we ons indexatiebeleid verbeterden. Hierdoor hebben we beter zicht op de prijsontwikkelingen. De huidige onzekerheid op geopolitiek niveau maakt de kans van optreden groter ten opzichte van de Begroting 2026. Het risico op stijgende rentekosten verkleinen we door standaard financiering voor lange termijnen aan te trekken. De looptijd van deze financiering is meestal 30 jaar. We sluiten deze financiering af als de meerjarige liquiditeitsprognose laat zien dat dat nodig is. Deze financiering wordt geleidelijk (lineair) afgelost.

Algemene dekkingsmiddelen (€ 2,8 miljoen)

Dit risico gaat over de kans dat de inkomsten uit algemene dekkingsmiddelen lager zijn. Algemene dekkingsmiddelen zijn het provinciefonds en de motorrijtuigenbelasting. Ten opzichte van de Begroting 2026 neemt het risico af, omdat er meer duidelijkheid is over het nieuwe model voor de verdeling van het Provinciefonds.

Toelichting incidentele risico's

Verbonden partijen (€ 22,9 miljoen)

- Dit risico is tweeledig, namelijk:
  - de kans dat de aandelen die de provincie heeft in verbonden partijen, dalen in waarde.
  - het risico voor de provincie door deelname in deze verbonden partijen.
- Stand van zaken / beheersing: In 2025 zijn de risico's met betrekking tot IQ en ENERGIQ opgetreden. Een negatief resultaat zorgt aldaar voor de daling van de waarde van het provinciaal aandelenkapitaal. Hiertegenover zijn de reeds bestaande voorzieningen verhoogd naar een respectievelijke € 4,3 miljoen (IQ) en € 20,8 miljoen (ENERGIQ). Het restrisico wat in de paragraaf wordt opgenomen en afgedekt via de bufferreserve weerstandscapaciteit neemt daarmee af. Opgemerkt wordt dat het door PS vastgestelde financiële kader (risicobereidheid) van 25% van € 35 miljoen met betrekking tot ENERGIQ substantieel is overschreden. Inmiddels heeft het fonds een waarde van € 13 miljoen exclusief de beheerkosten van € 0,7 miljoen per jaar gedurende de looptijd van 15 jaar, waarmee de actuele waarde ruim buiten het financiële kader ligt. Hoeveel waarde er aan het eind van het fonds overblijft, is onzeker en afhankelijk van wat de investeringen op dat opbrengen. Daarentegen zijn de vooruitzichten dat de beleidsmatige doelstellingen (CO₂ reductie en banen) bij einde looptijd ruimschoots behaald worden. Inmiddels zijn bestuurlijke gesprekken gestart met IQ als beheerder van ENERGIQ over mogelijke efficiencymaatregelen en lagere beheerkosten. Daarnaast vindt monitoring plaats als het gaat om de actuele fondswaarde. Voorgenoemde maatregelen vloeien voort uit de uitkomsten van de evaluatie die in 2024 op het fonds is uitgevoerd. GS gaat over deze maatregelen medio 2026 verder met PS in gesprek.
- Bij de Grondbank is de kans door positieve ontwikkelingen afgenomen dat het gehele traject Cortelande niet doorgaat en de gronden tegen agrarische waarde verkocht moeten worden. Met de nieuwe kansinschatting (10-25%) wordt € 3,9 miljoen. beklemd in de bufferreserve weerstandscapaciteit. Naast het voorgenoemde risico over de afwaardering van de gronden, bestaat een ander risico uit het afdekken van het tekort bij de Grondbank na de verkoop en overdracht van de gronden (dit risico vloeit voort uit het traject Kuijken). De GR sluit af met een tekort van € 22 miljoen, welk bedrag de deelnemers (naar rato) dienen aan te zuiveren opdat de Grondbank kan worden opgeheven. Provincie Zuid-Holland (PZH) is voor 40% deelnemer in de GR, waarmee een tekort van € 8,8 miljoen zal worden aangevuld door de provincie. De bijbehorende begrotingswijziging (en zienswijze daarop) is door PS vastgesteld op 25 februari 2026 (besluitnummer PZH2025-883660629) Daaropvolgend is in de provinciale jaarrekening 2025 een voorziening van € 8,8 miljoen gevormd.

Natuur Netwerk Nederland (€ 36,3 miljoen)

De provincie is verantwoordelijk voor het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) Zuid-Holland. Dat doen we door natuurgebieden te ontwikkelen en met elkaar te verbinden. We moeten nog ongeveer 1.873 hectare natuurgebied / ecologische verbinding ontwikkelen. De kwaliteit van de natuurgebieden moet weer voldoen aan de internationale natuurdoelen, klimaatbestendigheid en leefklimaat. Het risico is dat de provincie niet in staat is om dit binnen budget en per 2027 te doen, volgens de afspraken van Natuurpact. Dat komt onder meer doordat:

- De uitvoering ingewikkeld is (grondverwervingsprocedures, vergunningprocedures, veel stakeholders)
- Deze opdracht samenhangt met andere opdrachten die ook hun gebiedsprocessen hebben (onder andere stikstof, bodemdaling)
- Er onvoldoende capaciteit beschikbaar is bij betrokken partijen.

Om het risico zo klein mogelijk te houden:

- Werken we de strategie om de opdracht te realiseren, regelmatig bij.
- Gebruiken we de instrumenten vastgelegd die in het provinciale Handelingskader NNN staan.
- Werken we goed samen met andere overheden, organisaties die terreinen beheren, waterschappen en andere belanghebbende partijen. Ook stemmen we een gezamenlijke aanpak af.

- Zetten we in op continue beheersing van de business case van de NNN-opgave via projectafbakening en sturing op indicatoren. Door deze indicatoren wordt de voortgang gemeten.

Bij een herziening van de business case in 2025 bleek dat er kans is op een tekort door hogere indexatie, lagere (netto) grondopbrengsten en verdragingskosten door vooral complexe gebiedsprocessen. Het risico wordt ingeschat op € 72,5 miljoen, waarvoor bij de Begroting 2026 een reservering is opgenomen van € 36,3 miljoen (50%) in het weerstandsvermogen. Voor de jaarrekening zijn ten opzichte van de begroting nog geen veranderingen.

Bedrijfsvoeringsrisico's (€ 7 miljoen)

De provincie loopt standaard bedrijfsvoeringsrisico's bij de uitvoering van taken. De risico's met de grootste financiële gevolgen zijn de risico's op het gebied van informatieveiligheid, datalekken, de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG), fiscale risico's en mogelijke juridische claims. Risico's zonder financiële gevolgen zijn de risico's bij de uitvoering van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob) en de Wet open overheid (Woo), arbeidscapaciteit en de organisatieverandering. Vooral de laatste twee zijn momenteel lastig in cijfers uit te drukken. Ten opzichte van de Begroting 2026 is het totale risico gedaald. Bij de inschatting van de fiscale risico's is rekening gehouden met een aangekondigd regulier onderzoek door de belastingdienst. De eventuele financiële gevolgen hiervan zullen op z'n vroegst eind 2026 bekend zijn. Om al deze risico's te beheersen, voeren we extra controles uit, geven we voorlichting en verbeteren we de processen en de informatievoorziening. Om de informatieveiligheid structureel te verbeteren, implementeren we onder meer verschillende digitale wetgeving. Met steekproeven en door het geven van voorlichting binnen de organisatie beheersen we de fiscale risico's.

Nazorg stortplaatsen (€ 2,3 miljoen)

Dit risico gaat over de kans dat er onvoldoende middelen zijn voor het uitvoeren van de wettelijke taak van de nazorg voor gesloten stortplaatsen. Dit risico bestaat uit twee delen:

- de kans dat het ingelegde kapitaal in Fonds Nazorg niet genoeg rendement oplevert.
- de kans dat de beoogde doelvermogens in het Fonds Nazorg niet voldoende zijn voor de nazorgvoorzieningen die nodig zijn.

Door ontwikkelingen bij een te sluiten stortplaats neemt het risico iets af ten opzichte van de Begroting 2026. We beheersen de risico's door regelmatige controle van de ontwikkeling van het fonds en door verdere ontwikkeling van het beleid.

Subsidie-uitgaven (€ 1,4 miljoen)

De provincie loopt het risico dat meer subsidie moet worden uitgekeerd dan geraamd. Dat kan komen door te veel financiële verplichtingen (bij het programma Kansen voor West) of wanneer er een beroep wordt gedaan op een specifieke regeling in de Uitvoeringssubsidie Herstructurering Bedrijventerreinen. Ook bestaat het risico dat voorschotbetalingen door faillissement of liquiditeitstekort niet teruggevorderd kunnen worden als niet aan de subsidievoorwaarden wordt voldaan. Dit risico is ten opzichte van de Begroting 2026 gedaald met € 1,6 miljoen. Dat komt door het beter inzichtelijk hebben van subsidies die mogelijk niet teruggevorderd kunnen worden. We beheersen de risico's door toezicht te houden op het niveau van de subsidieontvanger.

Incidenten aan het provinciale areaal (wegen en vaarwegen) (€ 1,9 miljoen)

Dit risico gaat over (herstel)kosten door incidenten in het areaal. Dat is het totaal aan wegen en vaarwegen. Het risico gaat om schade veroorzaakt door derden, waarbij we de kosten voor het herstel door wettelijke beperking niet volledig op de veroorzaker kunnen verhalen. De kans op dit risico wordt beperkt door een goede inrichting van het areaal, door handhaving op basis van de (vaar)wegverordening en met goed assetmanagement. Gevolgschades, zoals letselschade en schade aan objecten, zijn verzekerd. Het risico is onveranderd ten opzichte van de begroting 2026.

Er is in 2025 een incident geweest bij een groot onderhoudsproject van de Coenecoopbrug. Er is geen dekking nodig geweest uit de algemene reserve.

VTH-risico (€ 1,3 miljoen)

Dit risico gaat over de kans dat de provincie aansprakelijk wordt gesteld voor schadeclaims, onvoorziene kosten en/of (gevolg)schade die komt uit haar wettelijke taak van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). De vijf Zuid-Hollandse omgevingsdiensten voeren de VTH-taken uit. De provincie is het bevoegd gezag. De provincie controleert of de omgevingsdiensten de provinciale beleidskaders volgens de Nota VTH uitvoeren en of zij voldoen aan de kwaliteitsnormen die daarvoor gelden. Het risico is onveranderd ten opzichte van de Begroting 2026.

Subsidieopbrengsten (€ 0,3 miljoen)

Het risico is dat de provincie minder middelen ontvangt vanuit het Rijk of de Europese Unie (EU) om de subsidies te kunnen financieren die zijn toegezegd. Dit kan gebeuren als cofinanciering vanuit het Rijk deels vervalt, bijvoorbeeld bij de MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT). Het kan ook gebeuren dat uitgaven niet-subsidiabel blijken. Dat risico doet zich vooral voor bij Europese subsidies. Het risico is ten opzichte van de Begroting 2026 iets verlaagd. Dat komt door betere controlemechanismen en het aflopen van een subsidietermijn.

Leningen en garantstellingen (€ 0)

Dit risico gaat over de kans dat geldleners leningen niet kunnen terugbetalen. Het gaat om leningen die de provincie aan hen verstrekt en om leningen die zijn verstrekt door derden waarvoor de provincie garant staat. Dit risico bestaat bijvoorbeeld bij dreigende faillissementen. Door de definitieve aflossing van een door de provincie gegarandeerde lening is dit risico verlaagd ten opzichte van de Begroting 2026.

Beleidsmatige risico's

Beleidsmatige risico's gaan over het niet behalen van provinciale beleidsdoelstellingen binnen de beschikbare middelen. De beleidsmatige risico's staan in deze paragraaf om twee mogelijke redenen:

- vanwege politiek/bestuurlijk belang
- om de ontwikkeling van deze risico's te kunnen blijven volgen. Er is een relatie tussen deze ontwikkeling en de aangehouden buffers op het niveau van de begrotingsprogramma's.

OV-concessies

De provincie is concessieverlener voor het openbaar vervoer (OV) in Zuid-Holland. Het risico is dat het dienstverleningsniveau van concessiehouders niet kan worden gegarandeerd op het niveau dat we wensen en dat we hebben afgesproken. Daardoor kunnen de beschikbaarheid en de betaalbaarheid van het OV gevaar lopen. De reizigersaantallen stijgen maar op een blijvend lager niveau dan vóór de coronapandemie. De concessiehouders hebben stijgende kosten voor onder andere personeel, onderhoud en brandstof. Deze kosten worden niet volledig afgedekt door indexatie van de exploitatiebijdragen. Dit risico is beperkt. Concessies zijn of worden recent aanbesteed of er zijn afspraken gemaakt over het dienstverleningsniveau voor de rest van de concessieperiode. Bovendien kende het Rijk via de motie Bikker structureel geld toe. Doel van dat geld was het voorkomen van een forse tariefstijging in 2024 (en de doorwerking in de jaren erna) en het geven van een impuls aan het regionaal OV. Het risico is vooral actueel omdat er mogelijk geen compensatie komt vanuit het Rijk voor het bijstellen van de vergoeding die vervoerders via het Rijk ontvangen voor de OV-studentenkaart. Bij structurele afname van de opbrengsten van meer dan 2,5% moet de provincie meewerken aan een oplossing. Dat kan zijn een financiële vergoeding of een vermindering van het dienstenniveau.

Stikstof

Het Rijk, de provincie en andere partners en sectoren moeten maatregelen nemen om de forse overbelasting van stikstofdepositie te verminderen in de Natura 2000-gebieden in Zuid-Holland.

De vermindering is een Europese verplichting in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Het risico bestaat dat de natuurherstelmaatregelen en de maatregelen om de stikstofemissies en -deposities te laten dalen, niet (snel) genoeg tot uitvoering komen en/of niet opleveren wat ze moeten opleveren. Het gevolg is dat vergunningen voor activiteiten die stikstofemissie met zich meebrengen, niet meer verleend kunnen worden.

Rijksmaatregelen, zoals de landelijke stikstofbank en het uitkopen van piekbelasters, hebben nauwelijks effect gehad op het creëren van stikstofruimte in Zuid-Holland. Bovendien is de termijn van het legalisatieprogramma PAS-melders afgelopen begin 2025. Het risico bestaat dat handavingsverzoeken worden ingediend.

De Rendac uitspraak van de Raad van State in december 2024 heeft nu daadwerkelijk tot gevolg dat vergunningverlening voor projecten waar stikstofruimte voor nodig is bijna meer mogelijk is. De provincie heeft beperkte mogelijkheden om voor stikstofreductie te zorgen. Het weer op gang krijgen van de vergunningverlening is daarom alleen mogelijk als het Rijk komt met afdoende bronmaatregelen en een geborgd maatregelpakket voor stikstofreductie.

Als beheersmaatregel zet de provincie in op een (naar vermogen) provinciaal maatregelenpakket Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie (SANE).

SANE is op 10 december 2025 door PS vastgesteld. We zetten in op

1. Emissie reducerende maatregelen in de veehouderij,
2. Aanpak drukfactoren,
3. Strategische grondbeleid en opkopen natuurlijke stoppers, en
4. NOx reductie.

Daarnaast hebben we het afgelopen jaar, in samenwerking met teams natuur en Natura 2000, de havenaanpak geïnitieerd. Met de havenaanpak onderzoeken we samen met de extern partijen Havenbedrijf, Deltalinqs, Gemeente Rotterdam en vijf ministeries de mogelijkheden voor het opstarten van vergunningverlening aan de westkant van het havengebied door middel van natuurherstel in de vier duingebieden rond datzelfde gebied.

ZH-PLG

De provincie werkt aan het Zuid-Hollandse Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG), als de provinciale uitwerking van het voormalig Nationaal Programma Landelijk Gebied. Het programma bevat het ontwikkelen van gebiedsplannen voor het landelijk gebied van Zuid-Holland. Samen met de plannen van de andere provincies moeten die leiden tot het halen van de internationale en nationale doelen voor natuurherstel, waterkwaliteit en klimaat, zoals de Kaderrichtlijn Water en Vogelhabitatrichtlijn.

Na het wegvallen van het Transitiefonds is 2025 benut als overbruggingsjaar om initiatieven te inventariseren. Ondanks de voornemens in het nieuwe regeerakkoord is het onzeker of er voldoende slagkracht is om op korte termijn de doelen te halen.

Hierdoor is de samenwerking met gebiedspartners met een aanpak van onderop meer centraal komen te staan om de doelen te realiseren. Samen met onze gebiedspartners zetten wij nadrukkelijk in op een meerjarige ontwikkeling in het landelijk gebied.

In 2025 zijn 16 gebiedsplannen binnen het ZH-PLG ingediend, welke aangeven hoe we met de gebiedspartners de doelen voor natuur, stikstof, water, klimaat en landbouw integraal kunnen aanpakken en welke randvoorwaarden daarvoor nodig zijn. Gezien het unieke karakter van elk gebiedsplan voorzien we een uitdaging om het totaal van de plannen te evalueren op perspectief doelbereik. Daarnaast is het zeer moeilijk de grootte van de bijdrage op doelbereik te bepalen vanwege de samenhang met andere processen/opdrachten (denk aan NNN opgave) en de integraliteit tussen opgaven.

De specifieke uitwerking van de plannen binnen de 16 gebieden zouden kunnen leiden tot versnippering, waardoor provinciale samenhang en regie verzwakt. De optelsom van de gebiedsplannen leiden niet vanzelf tot provinciaal integraal doelbereik, waardoor de realisatie van de gezamenlijke doelen onder druk kan komen te staan. Wel markeren deze ontwikkelingen een stevig startpunt met een breed fundament in de meerjarige transitie van het landelijk gebied waar we met elkaar voor staan.

Kaderrichtlijn Water (KRW)

De provincie Zuid-Holland werkt aan het gezond en veilig houden van de leefomgeving. Daar horen ook het grond- en oppervlaktewatersysteem bij. In Europees verband zijn speciale afspraken gemaakt over hoe een duurzame bescherming van grond- en oppervlaktewater gegarandeerd moet worden. Die afspraken staan in de Kaderrichtlijn Water (KRW). Het risico bestaat dat de toestand van het grond- en oppervlaktewater in de provincie Zuid-Holland in 2027 niet (op alle onderdelen) voldoet aan de kaders zoals die in de KRW staan. Realisatie van de doelen is sterk afhankelijk van 3 zaken:

- de inzet van álle verschillende bestuurslagen met verantwoordelijkheden en bevoegdheden voor grond- en oppervlaktewater.
- een goede samenwerking van het KRW-programma met de niet-waterkolom.
- voldoende arbeidscapaciteit binnen de provincie en de andere bestuurslagen.

Als in 2027 niet wordt voldaan aan de KRW leidt dit tot een boete en/of een dwangsom voor Nederland. Het Rijk kan de provincie dan in gebreke stellen. Dat heeft mogelijk financiële gevolgen voor de provincie als de aansprakelijkheid van Nederland het gevolg is van een verzuim van de provincie. Op korte termijn kan de provincie te maken krijgen met Woo- en handhavingsverzoeken rond de vergunningsverlening voor milieubelastende activiteiten.

Om deze risico's te beheersen, zorgt de provincie voor:

- voldoende medewerkers in de provinciale organisatie.
- een zorgvuldige invulling van onze bevoegdheden (onder meer vergunningverlening, toezicht en handhaving).
- een goede invulling van onze rol als gebiedsregisseur.
- het regelmatig evalueren en zo nodig bijwerken van de water(beheer)programma's. Dat doen we samen met de betrokken bestuurslagen.

Informatietransitie

De provincie werkt aan de Informatietransitie. Dat betekent dat we onze informatie en data beter op orde brengen én houden. Met de Informatietransitie leggen we een stevige basis voor de digitale transformatie in de opgaven en domeinen. We ontwikkelen de duurzame toegankelijkheid van data en zorgen dat deze goed wordt opgeslagen. We zorgen ervoor dat we datagedreven kunnen werken binnen onze organisatie. We willen de resultaten van de Informatietransitie ook op langere termijn garanderen. Daarom ontwikkelen we een I-governance en I-control besturings-instrumentarium. Daarmee kunnen we inspelen op actuele maatschappelijke ontwikkelingen. Met de juiste kennis en vaardigheden en op basis van met data onderbouwde besluiten, kunnen we een verbindende rol spelen in de provincie en daarbuiten. Zonder deze investering in mensen, processen en middelen lopen we meer en meer het risico dat we onze rol niet goed en niet effectief kunnen vervullen. Bovendien voldoen we in dat geval in toenemende mate niet aan wet- en regelgeving.

De Informatietransitie is onderdeel van het antwoord op de vraag hoe we dit risico beheersen. Het programma is opgezet als een verandertraject voor de hele organisatie. Enerzijds werken we achterstanden weg die eerder ontstonden op het gebied van applicaties en data. Anderzijds is het programma gericht op het veranderen van de manier waarop alle medewerkers in de organisatie kijken naar data en de manier waarop we samen met data omgaan. Dit betekent dat:

- we het bewustzijn vergroten hoe medewerkers goed moeten omgaan met data en met het beheren ervan.
- we de rol van de medewerker daarbij benadrukken.
- we de digitale kennis en vaardigheden van alle betrokkenen vergroten.

De Informatietransitie is ook de definitieve oplossing om grip te krijgen op autorisaties en op toegang tot data. Het uitgangspunt voor toegang tot data in de nieuwe samenwerkingsomgeving is 'gesloten, tenzij...'. Zo krijgen we een gecontroleerde situatie waarin de toegang tot data 'open' is waar dat (ook in het kader van de Woo) kan, en beperkt is waar dat (in het kader van de AVG en veiligheid) moet. In 2026 ligt de nadruk van het programma

nadrukkelijk op de invoering. Belangrijk onderdeel daarvan zijn de activiteiten rond het saneren van de grote hoeveelheid informatie.

Financiële processen en systemen

Om haar beleidsdoelen te bereiken heeft de provincie een goed werkend proces nodig voor financiële informatievoorziening. Als het financiële informatieproces niet op orde is, kan dit leiden tot het ontbreken van actuele en betrouwbare informatie waarop de provincie kan sturen en verantwoorden. Besluiten kunnen dan worden gebaseerd op onvolledige, onjuiste of niet actuele informatie. Dit kan leiden tot rechtmatigheidsissues of tot onder- of overbesteding van budgetten. Wat we nodig hebben is een overzicht van financiële processen en systemen. Om het risico te beheersen, stellen we nu aparte opdrachten vast. Daarmee brengen we de hele financiële keten op orde. Hieronder valt de financiële functie, inclusief de processen en systemen.

Ruimte

In de afgelopen vijftig jaar is er veel gebouwd. Nu is er beperkt ruimte beschikbaar voor nieuwe opgaven. Tegelijkertijd staat de provincie juist volop voor verregaand transitie en opgaven. We willen de provincie toekomstbestendig inrichten met een goed gebruik van de ruimte. Een provincie waar het aantrekkelijk, veilig en gezond is om te wonen, werken en recreëren. Om dit te bereiken, wil de provincie onder meer de bestaande bebouwde ruimte beter benutten en de keuzes maken die daarvoor nodig zijn. Voor dit beleid kunnen risico's worden vastgesteld. Een risico is dat een heldere richting en keuzes uitblijven. Dat kan bijvoorbeeld komen door de vele belangen die spelen of door het ontbreken van richting en de nodige ondersteuning door het Rijk. We kunnen dit risico beheersen door:

- de verschillende onderwerpen in samenhang met elkaar te bekijken.
- zorgvuldige afwegingen en processen om tot een keuze te komen.
- Goed te overleggen met partners in het betrokken gebied.

Wonen

De opdrachten in het woondomein zijn het gevolg van de keuzes die Provinciale Staten daarin hebben gemaakt. De uitvoerende taak ligt vooral bij gemeenten, corporaties en ontwikkelaars. De provincie draagt bij aan het behalen van de gestelde doelen door regie en ondersteuning. Dat doen we met beleidsvorming, kennis en subsidies en ook door kaders te stellen en betrokken partijen aan te spreken op afspraken die we maakten. Het stellen van ruimtelijke kaders is een belangrijk sturingselement van de provincie. Risico bij het halen van de woondoelen komt door de kritische succesfactoren of voorwaarden die hiervoor nodig zijn. Voor sommige daarvan, zoals bij natuurvergunningen, zijn wij verantwoordelijk. Maar bij een heel aantal heeft de provincie beperkte of geen invloed, zoals de gerechtelijke procedures. Een ander risico zijn de wettelijke kaders die worden aangepast en opgesteld, zoals de Wet versterking Regie Volkshuisvesting. Deze wet wordt naar verwachting in 2026 aangenomen. De wet geeft helaas weinig extra mogelijkheden aan provincies om gemeenten te houden aan afspraken op het gebied van woningbouw. Het kabinet is ook van plan om de huidige Spreidingswet in te trekken en de voorrang voor huisvesting van statushouders te verbieden. Dit heeft veel invloed op de taak om opvang voor vluchtelingen en statushouders (nieuwkomers) te realiseren.

Energietransitie

De provincie heeft een grote energieopgave in Zuid-Holland. Daarom zetten wij ons samen met partners in de regio in voor een duurzaam energiesysteem met duurzame warmte, energiebesparing, lokale opwekmogelijkheden en voldoende netcapaciteit. We werken aan de opbouw van een economisch netwerk voor (circulaire) energietransitie om de problemen rondom de energie-infrastructuur te helpen oplossen, zorgen voor voldoende en betaalbare stroom uit eigen buurt en de gestelde klimaatdoelstellingen van 2030 en 2050 halen. De Zuid-Hollandse samenwerking rond de energietransitie bestaat uit verschillende samenwerkingsverbanden, fondsen en kennisnetwerken. De energietransitie raakt aan alle andere provinciale opgaven. De grote hoeveelheid opgaven en de beperkte ruimte in provincie Zuid-Holland vormen samen een belangrijk risico voor

de uitvoering van deze opgave. Goede sturing op het gebruik van de ruimte is van groot belang om dit risico te beheersen.

Belangrijkste risico bij de Energietransitie is netcongestie: het elektriciteitsnet is vol. Dit komt doordat er veel meer vraag is naar elektriciteit. Het huidige elektriciteitsnet is hier nog niet op berekend en er is meer aandacht nodig voor de realisatie van lokale opwekmogelijkheden. Het gevolg van de netcongestie is dat er op piekmomenten niet genoeg capaciteit is om de hoeveelheid elektriciteit te vervoeren. Voor het realiseren van de benodigde opwek en infrastructuur is veel tijd en overleg nodig met andere partijen. Netcongestie zorgt ervoor dat andere opgaven niet gerealiseerd kunnen worden. Meer (piek)vraag naar elektriciteit dan de netcapaciteit kan leveren, zorgt ervoor dat projecten niet of niet tijdig gerealiseerd kunnen worden. Dit komt doordat grootverbruikers van elektriciteit, met name bedrijven en voorzieningen, niet of niet op tijd kunnen worden aangesloten op het elektriciteitsnet.

Transitie HIC

In het NOVEX-gebied Rotterdamse Haven werken het Rijk en de regio samen aan de overgang naar een duurzaam, circulair en klimaatneutraal Haven Industrieel Complex (HIC) Rotterdam. Het HIC bestaat niet alleen uit de Rotterdamse haven maar ook uit de regio's er omheen. De haven moet klaar zijn voor meer goederentransport en voor de overgang naar een circulaire economie. De provincie heeft bij deze opdracht meer een coördinerende en sturende taak. Met subsidies en een goede samenwerking willen we onze doelen halen. Het risico dat de provincie loopt is dat de klimaatdoelstellingen van de industrie niet worden behaald en als gevolg daarvan ook niet de doelstellingen van het Rijk. Binnen dit gebied hangen veel onderwerpen samen. Dat is ook een risico voor de samenwerking met de partners in de regio en op Rijksniveau. Denk aan onderwerpen zoals stikstof, duurzaamheid, innovatie, logistiek, infrastructuur, energie en industrie. Dat wordt gezien als risico met mogelijke gevolgen voor de ruimtelijke ordening van Zuid-Holland. De prioriteiten in het HIC zijn momenteel anders dan de provinciale prioriteiten en er is geen centrale regie vanuit het Rijk.

Faunaschade

De provincie is op grond van de Omgevingswet (en voorheen onder de Wet natuurbescherming) gehouden tot het verlenen van tegemoetkomingen in de schade aan gewassen die wordt aangericht door in het wild levende beschermde diersoorten. BIJ12 handelt in mandaat van de provincies deze faunaschade af. Het bedrag dat hiermee gemoeid is, is in de afgelopen jaren fors gestegen en de verwachting is dat deze stijging in 2026 verder zal doorzetten. De oorzaak hiervan is dat het aantal aanvragen blijft toenemen, de gewasprijzen stijgen, de schadeomvang per aanvraag toeneemt en omdat op dit moment voor een aantal diersoorten geen schadebestrijding mogelijk is (of is gemaakt).

Arbeidscapaciteit

Het niet op orde hebben van de arbeidscapaciteit doordat de administratieve inrichting van arbeidscapaciteit nog niet volledig is gerealiseerd. Daarnaast verloopt het interne proces van bemensen (matchen) van opgaven en opdrachten nog niet optimaal. Ook ontbreekt een strategisch personeelsplan en zijn taken en verantwoordelijkheden niet altijd duidelijk. Gevolgen hiervan kunnen zijn hoge werkdruk of medewerkers die vertrekken. Ook vindt de financiële verantwoording van de arbeidscapaciteit niet altijd op de juiste manier plaats met kans op onrechtmatigheden.

Stand van zaken / beheersing: Met betrekking tot de kwantitatieve sturing op arbeidscapaciteit is met de ontwikkeling van het capaciteitsplan een grote verbetering gemaakt t.o.v. de afgelopen jaren. Dit resulteert in meer inzicht in de arbeidscapaciteitsverdeling en inzet die nodig is per opdracht. Vanuit het personele domein ligt er – in samenwerking met het O-domein en de financiële functie een opgave om de sturing op arbeidscapaciteit verder te versterken. Dit vraagt om doorontwikkeling op meerdere onderdelen, waaronder het uitwerken van een procesbeschrijving voor de besluitvorming over opdrachten (nieuw en/of aanpassingen) in relatie tot de beschikbare arbeidscapaciteit (Taken - Knaken - Personeel), monitoring en beheersing (momenteel in ontwikkeling), het verkrijgen van meer gedetailleerd inzicht in de inzet per medewerker op opdrachtniveau en het verder optimaliseren van het matchingproces.

In samenhang daarmee draagt de verdere implementatie en doorontwikkeling van het OGO binnen de organisatie bij aan meer grip en inzicht in de arbeidscapaciteit, zowel kwantitatief als kwalitatief. Dit vraagt om een samenspel tussen het opgavendomein en het personele domein, waarbij opgaven en opdrachten worden geprioriteerd en eenduidig beschreven, zodat tijdig kan worden gestuurd op een passende inzet van capaciteit. Om vervolgens ook in samenhang de sturing op Strategische Personeelsplanning vorm te geven. De inrichting van een gedeeld informatiesysteem is een belangrijke beheersmaatregel organisatiebreed dat onder meer bij moet dragen aan meer grip en inzicht op de arbeidscapaciteit en uiteindelijke betere sturing.

Risico's uitvoeringsprojecten

De strategische en financiële risico's van uitvoeringsprojecten hebben directe invloed op de weerstandscapaciteit van de provincie. Deze risico's worden voor een deel afgedekt via risicoreserveringen binnen de opdrachtbudgetten van projecten. Dit geldt vooral voor aanleg- en verbeteringsprojecten en voor instandhoudingsprojecten (beheer en onderhoud) binnen het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI).

In de afgelopen jaren waren de risicoreserves binnen de projectbudgetten en het PZI voldoende om tegenvallers en de gevolgen van bijzondere incidenten bij projecten in uitvoering op te vangen. Bij de begroting 2026 was het echter noodzakelijk om de reservering voor tegenvallers op lopende projecten aan te vullen vanuit de algemene middelen. Dit komt omdat duidelijk werd dat er onvermijdelijke tegenvallers bij de projecten N211 Wippolderlaan, N207 Zuid en Spoor Leiden-Utrecht zouden optreden. Deze tegenvallers waren niet eerder voorzien en hiermee was ook geen rekening gehouden in de risicoreserveringen. Ook bleek de nog aanwezige reservering in het PZI voor tegenvallers onvoldoende om deze uitgaven te dekken.

Aanleg en verbetering: de risicoreservering binnen de projecten voor aanleg en verbetering is nu (februari 2026) ongeveer € 110 miljoen. Dat komt neer ongeveer 15% van de bijbehorende projectuitgaven.

Instandhoudingsprojecten (Beheer en onderhoud): de risicoreservering binnen de instandhoudingsprojecten is nu (februari 2026) ongeveer € 39 miljoen. Dat is 8% van de bijbehorende uitgaven.

Project overstijgende risicoreservering (Aanleg en verbetering) : Voor aanleg en verbetering is een risicoreservering van € 78,4 miljoen euro beschikbaar voor het opvangen van tegenvallers bij de projecten N211 Wippolderlaan, N207 Zuid en Spoor Leiden-Utrecht. Deze wordt naar verwachting bij de Voorjaarsnota 2026 volledig gebruikt. Er zijn nog twee bijzondere risicoreserveringen beschikbaar: € 39,5 miljoen voor de Rijnlandroute en € 42,8 miljoen voor het HOV-net Zuid-Holland Noord (zoals toegelicht in het PZI 2026-2040).

Weerstandvermogen

Er wordt getoetst of de provincie voldoende middelen heeft om de financiële gevolgen van de risico's op te vangen. Dat toetsen gaat door het berekenen van het weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen is een ratio die laat zien wat de financiële weerbaarheid van de provincie is. Voldoende weerstandsvermogen betekent dat de provincie voldoende reserves heeft om een tegenvaller op te vangen. De ratio is de verhouding tussen de weerstandscapaciteit die beschikbaar is en de weerstandscapaciteit die nodig is (de risico's). De norm voor het weerstandsvermogen (de beschikbare middelen (weerstandscapaciteit) gedeeld door de omvang van de financiële risico's) is 'minimaal 1'. Het weerstandsvermogen bestaat uit 2 delen: structureel weerstandsvermogen en incidenteel weerstandsvermogen.

Structurele weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit:

- De post onvoorzien als bedoeld in artikel 8, eerste lid, onder e, van het Bbv6 (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten).
- Het structurele begrotingssaldo.
- De onbenutte belastingcapaciteit in combinatie met bezuinigingen.

De post onvoorzien bedraagt € 0,5 miljoen. Het structurele begrotingsaldo is € 49,8 miljoen positief. De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen de inkomsten uit de opcenten motorrijtuigenbelasting tegen het gehanteerde tarief (104,4 opcenten) en wat de inkomsten zouden zijn als de provincie Zuid-Holland het wettelijke maximumtarief zou heffen (het wettelijk maximumtarief in 2025 is 139,9 opcenten). De onbenutte belastingcapaciteit is daarmee in 2025 €148 miljoen.

De structurele weerstandscapaciteit is eind 2025 € 197,8 miljoen (€ 148 miljoen + € 49,8 miljoen) en de omvang van de structurele risico's is € 4,5 miljoen.

Structurele weerstandsvermogen	=	Structurele weerstandscapaciteit	/	Omvang structurele risico's
44,0	=	197,8	/	4,5

Het structurele weerstandsvermogen bedraagt 44,0. Dit is ruim meer dan de norm voor het weerstandsvermogen van minimaal 1. Om over de onbenutte belastingcapaciteit te beschikken, is een besluit tot verhoging van de motorrijtuigenbelasting nodig. Het structurele weerstandsvermogen is hoger dan bij Begroting 2026 (16,6). Dat komt de toegenomen omvang van de structurele weerstandscapaciteit en de afname van de omvang van de structurele risico's ten opzichte van de Begroting 2026.

Incidentele weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de bufferreserve weerstandscapaciteit en de algemene vrije reserve. De omvang van de bufferreserve is gelijk aan de optelsom van de incidentele risico's, met een minimum van € 30 miljoen.

Het totaal aan incidentele risico's neemt met € 11,4 miljoen af naar € 73,4 miljoen ten opzichte van de Begroting 2026. Er is dan ook € 11,4 miljoen onttrokken aan de bufferreserve weerstandscapaciteit ten opzichte van de stand in de Begroting 2026. De algemene reserves bedragen per eind 2025 € 286,9 miljoen.

Incidentele weerstandsvermogen	=	Incidentele weerstandscapaciteit	/	Omvang incidentele risico's
3,9	=	286,9	/	73,4

Financiële kengetallen

De combinatie van financiële kengetallen laat de financiële wendbaarheid en weerbaarheid van de begroting zien. De kengetallen bestaan uit 6 wettelijk voorgeschreven kengetallen en 4 kengetallen die zijn vastgelegd in de financiële verordening van de provincie. Een [uitleg](#) van de kengetallen en de wijze waarop ze berekend worden, staat in de bijlage van deze paragraaf.

In de Kadernota worden jaarlijks voor vijf financiële kengetallen signaleringswaarden vastgesteld door Provinciale Staten. De signaleringswaarden zijn opgenomen in onderstaand overzicht. Uit het coalitieakkoord 'Krachtig Zuid-Holland' is financiële spelregel no. 6 hierop van toepassing: 'Wanneer meerdere indicatoren -zoals de kapitaallasten en schuldquote- de signaleringswaarde dreigen te bereiken, gaan wij in gesprek met Provinciale Staten en komen wij met voorstellen om de indicatoren te beheersen.'

Wettelijke kengetallen

Wettelijke kengetallen	Jaarrekening 2024	Originele Begroting 2025	Jaarrekening 2025	Signaleringswaarden PS
Netto schuldquote	71%	86%	75%	200%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	71%	84%	75%	-
Solvabiliteitsratio	43%	42%	37%	20%
Grondexploitatie	0,0%	0,0%	0,0%	-
Structurele exploitatieruimte	7,1%	-18,9%	4,9%	-
Belastingcapaciteit (tarief PZH t.o.v. gemiddelde)	117%	116%	114%	-

Netto schuldquote

De netto schuldquote laat het niveau van de schuldenlast van de provincie zien ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft een indicatie van de 'druk' van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. De netto schuldquote ligt met 75% ruim onder de signaleringswaarde van 200% en is licht gestegen ten opzichte van de Jaarrekening 2024. Ten opzichte van de originele begroting 2025 is de schuldquote flink lager omdat de provincie op 31 december een liquiditeitoverschot had en er geen nieuwe leningen aangetrokken zijn. Dit komt door onderuitputting bij investeringen, verstrekte subsidies, uitbesteed werk en andere exploitatiekosten.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Zie de toelichting bij de netto schuldquote.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteit laat zien in hoeverre de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de provincie. Met een solvabiliteit van 37% ligt deze indicator ruim boven de signaleringswaarde van 20%. De solvabiliteit is gedaald ten opzichte van 2024. De voorzieningen zijn significant toegenomen met € 147,4 miljoen doordat in de voorjaarsnota drie nieuwe voorzieningen zijn gevormd voor toekomstige uitgaven aan groot onderhoud (zie toelichting Ontwikkeling van het vreemd vermogen). In 2025 is bij Voorjaarsnota eenmalig een extra bedrag gestort in deze voorzieningen als onderdeel van het afschaffen van de financiële gesloten systemen. Dit is ten laste gegaan van de bestaande Egalisatiereserve beheer en onderhoud. Hierdoor daalt het eigen vermogen (egalisatiereserve) en stijgt het vreemd vermogen (voorzieningen). Dit heeft een negatief effect op de solvabiliteit. Hier was ten tijde van het opstellen van de begroting nog geen rekening mee gehouden waardoor de realisatie ook lager uitpakt ten opzichte van de originele begroting 2025.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal laat zien hoe groot de structurele exploitatieruimte is. Gekeken wordt naar het saldo van de structurele baten en lasten. Dit saldo wordt vergeleken met de totale baten. De structurele exploitatieruimte is ten opzichte van de Jaarrekening 2024 gedaald. Het is wel flink hoger dan waar in de originele Begroting 2025 rekening mee was gehouden. Dit komt door de positieve bijstelling van de baten, namelijk een hogere uitkering uit het provinciefonds en hogere inkomsten uit de opcenten. En de diverse lastenbudgetten die als structureel zijn aangemerkt, werden niet volledig in 2025 besteed. Dat kwam bijvoorbeeld door verschuiving van lastneming van subsidies.

Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit laat zien hoe het tarief van de provincie voor de opcenten zich verhoudt tot dat van alle provincies samen. Door de indexatie van het tarief in 2025 is dit kengetal gedaald ten opzichte van 2024. Het is in lijn met wat in de originele Begroting 2024 al was berekend. Het pakt lager uit ten opzichte van de originele begroting 2025 doordat het gemiddelde tarief van alle provincies samen hoger heeft uitpakket dan het

gemiddelde waarmee is gerekend bij het opstellen van de begroting. Het opcententariaf lag in 2025 ongeveer 15% boven het landelijk gemiddelde.

Kengetallen vanuit de financiële verordening

Kengetallen vanuit financiële verordening	Jaarrekening 2024	Originele Begroting 2025	Jaarrekening 2025	Signaleringswaarden PS
Structurele lasten investeringen	7,7%	7,4%	7,8%	20%
Garant- en borgstellingen	1,0%	1,0%	1,0%	20%
Weerstandsvermogen - incidenteel	5,1	4,5	3,9	1,0
Weerstandsvermogen - structureel	19,2	9,2	44,0	1,0

Structurele lasten investeringen

Dit kengetal laat de verhouding zien tussen de som van de afschrijvingslasten, de rentelasten en de meerjarige leaseverplichtingen ten opzichte van de totale baten. Een laag kengetal duidt op een grotere wendbaarheid van de begroting. Met 7,8% ligt dit kengetal ruim onder de vastgestelde signaleringswaarde van 20%. Het is daarmee licht gestegen ten opzichte van 2024.

Garant- en borgstellingen

Dit kengetal laat de verhouding zien tussen de garantstellingen en borgstellingen die de provincie heeft afgegeven ten opzichte van de totale baten. Net zoals vorig jaar en net zoals in de originele begroting 2025 was opgenomen, is dit een zeer beperkt bedrag dat met 1,0% ruim onder de signaleringswaarde van 20% ligt.

Weerstandsvermogen – incidenteel

Het incidentele weerstandsvermogen bestaat uit de omvang van de speciaal daarvoor ingestelde bufferreserve weerstandscapaciteit. De bufferreserve heeft een omvang die gelijk is aan de geïdentificeerde incidentele risico's die zijn vastgesteld en toegelicht in de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Vanaf 2025 wordt ook de omvang van de algemene vrije reserve meegenomen in de berekening. Deze wijziging in de berekening is door Provinciale Staten vastgesteld in de financiële verordening in januari 2026, en was daardoor nog niet meegerekend in het kengetal van de originele begroting 2025. Ook de vergelijkende waarde van de jaarrekening 2024 is hierop aangepast. Het kengetal is gedaald ten opzichte van de jaarrekening 2024 en de originele Begroting 2025 door een daling van de algemene vrije reserve. Deze daling is met name gedreven door de instelling van reserve Investeringsagenda 2026-2030 waardoor de algemene vrije reserve met € 120 miljoen is gedaald.

Weerstandsvermogen – structureel

Het structurele weerstandsvermogen wordt berekend door de omvang van de structurele risico's af te zetten tegen de onbenutte belastingcapaciteit en het structurele begrotingssaldo. Dit levert een kengetal op van 44,0 in deze jaarrekening. Dat kengetal is gestegen ten opzichte van 2024. In vergelijking met de originele Begroting 2025 is dit substantieel verbeterd. Dat wordt verklaard door vooral een positiever structureel begrotingssaldo in de Jaarrekening 2025 dan waar in de originele Begroting 2025 mee was gerekend.

Bijlage Uitleg financiële kengetallen

A. De zes kengetallen uit het Besluit Begroten en Verantwoorden en de signaleringswaarden

1. Netto Schuldquote

De netto schuldquote laat de mate zien waarin de schuldenlast drukt op de exploitatie. Dit kengetal wordt berekend door het totaal van de geleende gelden te delen door de totale jaarlijkse baten. Dit saldo wordt uitgedrukt in een percentage van de totale jaarlijkse baten. Lagere baten of hogere investeringen zorgen voor een stijging van de netto schuldquote. Voor meer informatie over schulden zie de [paragraaf Financiering](#).

2. Gecorrigeerde Netto Schuldquote

De hoogte van de netto schuldquote kan beïnvloed worden doordat er geld wordt geleend om dit vervolgens uit te lenen aan derden. Om het effect hiervan te corrigeren, wordt de gecorrigeerde netto schuldquote berekend. Dit kengetal wordt berekend door de geleende gelden te verminderen met de doorgeleende gelden en vervolgens dezelfde berekening te maken als bij de netto schuldquote.

3. Solvabiliteit

Het kengetal solvabiliteit laat de mate zien waarin de provincie in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteit des te beter de provincie in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit kengetal wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het totale vermogen.

4. Structurele exploitatieruimte

Het kengetal structurele exploitatieruimte laat de ruimte zien die de provincie heeft om bijvoorbeeld structurele tegenvallers in de baten en/of lasten op te kunnen vangen. Dit kengetal wordt berekend door de structurele baten te verminderen met structurele lasten en dit saldo te delen door het totaal van de baten. Voor meer informatie over de structurele exploitatieruimte zie het [overzicht van baten en lasten](#).

5. Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit laat zien hoe het opcententariaf van de provincie zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde van alle provincies samen. Hierbij is een belastingcapaciteit van 100% precies gelijk aan het landelijk gemiddelde. De hoogte van het opcententariaf is een politieke keuze. Het kengetal belastingcapaciteit is niet hetzelfde als de 'onbenutte belastingcapaciteit' die wordt gebruikt voor de bepaling van het structurele weerstandsvermogen. De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen het werkelijke opcententariaf en het wettelijke maximumtarief. Het Rijk stelt dit maximumtarief jaarlijks vast. Voor meer informatie over belastingheffing zie de [paragraaf Lokale heffingen](#).

6. Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie laat de omvang zien van de grondposities die de provincie heeft in relatie tot de totale baten. Het gaat hier alleen om grondposities die bebouwd en verkocht worden. Bij veel gemeenten zijn grondexploitaties afgewaardeerd, wat zorgde voor extra lasten. Inmiddels hebben we meer en beter inzicht in de definitie van dit kengetal in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) per 2016. De conclusie is dat de provincie geen bouwgronden op de balans heeft die voldoen aan deze definitie. Dit kengetal wordt daarom vanaf 2017 op nihil gesteld. Voor meer informatie over grondexploitaties zie de [paragraaf Grondbeleid](#).

Signaleringswaarden

In overleg tussen provincies (als toezichthouders op de gemeentelijke begrotingen) en het ministerie van Binnenlandse Zaken zijn afspraken gemaakt over zogenoemde 'signaleringswaarden' voor de zes financiële kengetallen. Deze signaleringswaarden zijn geen normering maar zijn een hulpmiddel om de afzonderlijke

uitkomsten beter in perspectief te plaatsen. Voor elk kengetal worden er drie categorieën onderscheiden: ‘gezond’ (in groen), ‘neutraal’ (in geel) en ‘risicovol’ (in oranje).

Kengetal	gezond	neutraal	risicovol
Netto schuldquote	<90%	90-130%	>130%
Netto schuldquote gecorrigeerd	<90%	90-130%	>130%
Solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%
Structurele exploitatieruimte	>0%	0%	<0%
Belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%
Grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%

B. Weerstandsvermogen en beoordelingskader

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is een ratio die de robuustheid laat zien van de (meerjarige) begroting. Voldoende weerstandsvermogen is belangrijk om een onverwachte tegenvaller op te kunnen vangen. De ratio wordt bepaald door de verhouding tussen risico's en weerstandscapaciteit volgens de formule: weerstandscapaciteit : risico's = weerstandsvermogen.

De weerstandscapaciteit bestaat uit het totaal aan middelen en mogelijkheden van de provincie om niet begrote kosten te dekken van risico's die plaatsvonden. Onderscheid wordt gemaakt in:

- Incidentele weerstandscapaciteit. Dit is het vermogen om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers (incidentele risico's) op te kunnen vangen zonder dat dit invloed heeft op het blijven uitvoeren van taken.
- Structurele weerstandscapaciteit. Dit zijn de middelen die blijvend ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie (structurele risico's) op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de bestaande taken.

Het samenstel van middelen van de weerstandscapaciteit is als volgt opgebouwd:

Structurele weerstandscapaciteit	Incidentele weerstandscapaciteit
Post onvoorzien als bedoeld in artikel 8, eerste lid, onder e, van het Bbv	Bufferreserve Weerstandscapaciteit (met een minimale omvang van € 30 miljoen)
Begrotingssaldo	Algemene vrije reserve
Onbenutte belastingcapaciteit in combinatie met bezuinigingen	

Beoordelingskader

Er is in het Besluit Begroten en Verantwoorden geen algemene norm gesteld voor de relatie tussen weerstandscapaciteit en risico's. Het is aan de provincie zelf om een beleidslijn vast te stellen over de weerstandscapaciteit die nodig is in de organisatie in relatie tot de risico's. In de Financiële Verordening 2021 staat dat de provincie een norm hanteert van minimaal één voor zowel het incidentele als het structurele weerstandsvermogen.

Voor de norm voor het weerstandsvermogen wordt gebruik gemaakt van een landelijke normeringstabel:

Beoordeling weerstandsvermogen		
A	>2,0	Uitstekend
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	<0,6	Ruim onvoldoende

Jaarrekening 2025

1. Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2025			Bijstellingen			Bijgestelde Begroting 2025			Realisatie 2025			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1 Samenwerken aan Zuid-Holland	29.522	135	29.387	2.554	-415	2.139	32.077	550	31.527	32.370	612	31.757	-293	62	-231
2 Bereikbaar Zuid-Holland	397.659	25.366	372.293	156.732	1.696	158.429	554.392	23.670	530.721	550.512	28.288	522.224	3.880	4.618	8.498
3 Schone energie voor iedereen	42.227	6.125	36.103	-24.140	-1.752	-25.892	18.088	7.877	10.211	22.501	8.164	14.337	-4.413	287	-4.126
4 Een welvarend Zuid-Holland	82.214	5.532	76.682	-6.485	-2.468	-8.953	75.729	8.000	67.730	75.309	8.563	66.746	420	564	984
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	189.600	29.915	159.685	-11.066	-6.813	-17.879	178.534	36.728	141.806	159.864	42.585	117.279	18.669	5.857	24.526
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	48.870	583	48.287	12.555	-5.393	7.162	61.425	5.976	55.449	37.763	3.645	34.118	23.662	-2.331	21.331
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	116.723	23.391	93.332	-39	7.451	7.412	116.684	15.940	100.745	100.519	11.129	89.390	16.165	-4.810	11.355
- Bedrijfsvoering, Financiën en organisatie	145.369	3.058	142.311	-2.017	-1.500	-3.517	143.352	4.558	138.795	159.315	6.647	152.669	-15.963	2.089	-13.874
- Overzicht Algemene middelen	11.965	816.081	-804.117	-4.006	-64.388	-68.394	7.959	880.470	-872.511	17.008	904.960	-887.953	-9.049	24.491	15.442
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vennootschapsbelasting	16	0	16	16	0	16	32	0	32	25	0	25	7	0	7
Saldo baten en lasten	1.064.167	910.187	153.980	124.104	73.581	50.523	1.188.271	983.768	204.504	1.155.186	1.014.594	140.592	33.085	30.827	63.912
Onttrekkingen aan reserves	0	247.291	-247.291	0	263.908	-263.908	0	511.199	-511.199	0	489.944	-489.944	0	-21.255	-21.255
Toevoegingen aan reserves	93.311	0	93.311	-213.385	0	213.385	306.696	0	306.696	321.509	0	321.509	-14.814	0	-14.814
Saldo reserves	93.311	247.291	-153.980	-213.385	263.908	-50.523	306.696	511.199	-204.504	321.509	489.944	-168.434	-14.814	-21.255	-36.069
Resultaat	1.157.477	1.157.477	0	337.489	337.489	0	1.494.967	1.494.967	0	1.476.695	1.504.538	-27.843	-18.272	9.571	27.843

De incidentele baten en lasten zijn toegelicht in het onderdeel [5. Incidentele baten en lasten](#). Het structurele jaarrekeningsaldo bedraagt € 49,8 miljoen positief. Dit betekent dat de structurele lasten per saldo gedekt zijn door structurele baten.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Begroting 2025	Jaarrekening 2025
Saldo Baten en Lasten	46.329	-204.504	-140.592
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	12.332	204.504	168.434
Totale jaarrekeningsaldo (incidenteel en structureel)	58.661	0	27.843
bij : incidentele baten en lasten	-22.871	203.526	190.339
af : Incidentele reserve mutaties	-12.332	-204.504	-168.434
Structurele jaarrekeningsaldo	69.200	-978	49.747

2. Gereed gemelde investeringen

De provincie Zuid-Holland investeert jaarlijks vele miljoenen euro's. Hierbij kan gedacht worden aan (vaar)wegen, bushaltes en andere openbaar vervoer voorzieningen, en fietspaden. Maar ook in de eigen gebouwen van de provincie, zoals het provinciehuis, de steunpunten en automatisering (ICT). Een groot deel van deze investeringen worden op de balans verantwoord onder de materiële vaste activa. Daarnaast investeert de provincie ook in andere categorieën, zoals immateriële vaste activa (waaronder kosten van onderzoek en ontwikkeling en bijdragen in activa van derden) en financiële vaste activa (waaronder kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen). De toelichting op de balans, [8.1 Vaste activa](#), maakt inzichtelijk welke uitgaven er in 2025 zijn gedaan in die verschillende categorieën.

In dit hoofdstuk 'Gereed gemelde investeringen' geven we per ambitie inzicht in de begrote en gerealiseerde bedragen van projecten die we in 2025 hebben afgerond. Dit betreft investeringsprojecten die veelal in eerdere jaren zijn gestart en dit jaar tot een afronding zijn gekomen. De bedragen in onderstaande tabel tonen de uitgaven en inkomsten van die afgeronde investeringsprojecten. Indien de realisatie afwijkt van hetgeen in de bijgestelde begroting was opgenomen (zie kolom 'Verschil begroot vs realisatie') dan wordt dit in het vervolg van dit hoofdstuk per ambitie toegelicht.

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024	Originele Begroting 2025	Bijstellingen	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Uitgaven						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	573.490	112.093	10.659	122.752	72.575	50.177
3 Schone energie voor iedereen	2.031	2.175	0	2.175	1.572	603
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	0	7.796	-7.796	0	0	0
- Bedrijfsvoering, Financiën en organisatie	5.749	19.298	7.576	26.874	8.124	18.750
Totaal uitgaven	581.270	141.362	10.439	151.800	82.270	69.530
Inkomsten						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	-458.822	-28.289	-2.854	-31.143	-25.590	-5.553
- Overzicht Algemene middelen	-325	0	0	0	0	0
Totaal inkomsten	-459.147	-28.289	-2.854	-31.143	-25.590	-5.553
Totaal gereed gemelde investeringen	122.123	113.072	7.585	120.658	56.680	63.977

Toelichting gereed gemelde investeringen

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

De verschillen in de realisatie in ambitie 2 hebben betrekking op 'projecten aanleg en verbetering' en 'projecten beheer en onderhoud'. Die worden per onderdeel in het vervolg van dit hoofdstuk toegelicht.

Projecten aanleg en verbetering

Binnen het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur, onderdeel beheer- en onderhoud, is voor het gereed melden van investeringen een bedrag van € 41 miljoen doorgeschoven naar 2026 en verder. Dit bedrag is uit de onderstaande projecten opgebouwd.

Uitgaven € 45,8 miljoen (v)

Dit bedrag is opgebouwd uit diverse projecten:

- Voor de RijnlandRoute activeerden we € 2 miljoen minder. De financiële afronding van de N434 (corbulotunnel) duurt langer omdat er nog resterende werkzaamheden zijn uitgevoerd.
- Voor de Spoorcorridor Leiden-Utrecht fase 1 activeerden we € 21,4 miljoen minder. Het analyseren van de door ProRail aangeleverde informatie kost meer tijd dan verwacht waardoor nog niet precies duidelijk is hoeveel de al opgeleverde werkzaamheden hebben gekost. Parallel werkten we namelijk ook aan onderzoek en voorbereiding voor de volgende fase, deze uitgaven activeren we later.
- Voor de verkenningen N217 parallelweg, Bereikbaarheid Vijfde Dorp, Bus Rapid Transit Leiden - Zoetermeer en spoorzone Leiden activeerden we de voorbereidingskosten van € 1,4 miljoen nog niet. Deze verkenningen zijn nog niet volledig afgerond. De verkenning Amaliabrug optimaliseren bediening wordt niet geactiveerd, het onderzoek heeft geen nuttig of noodzakelijk infrastructurele maatregelen opgeleverd.
- Op het project HOV Noordwijk – Schiphol fase 1 activeerden we € 0,8 miljoen meer dan verwacht op basis van vastgestelde subsidies.
- Het project HOV HWGO (waaronder Rotterdam – Oud-Beijerland) activeerden we de uitgaven ter grootte van € 6,2 miljoen nog niet. Het project is nog niet afgerond, de planuitwerkingsfase kostte meer tijd dan verwacht.
- Door het besluit om bijdragen aan derden van minder dan € 2,5 miljoen. niet meer te activeren zijn diverse fietssubsidies niet geactiveerd maar ten laste van de exploitatie gebracht. Hierdoor activeerden we € 10,5 miljoen minder dan begroot.
- We activeerden € 1,3 miljoen en € 0,6 miljoen minder voor de projecten N223 Duurzaam Veilig en N218-N496 rotonde. De projecten voerden we uit tegen lagere kosten. Het restantkrediet valt vrij naar de algemene middelen.
- De opwaardering van verkeersregelininstallaties naar intelligente versies ronden we eerder af waardoor we de kosten ter grootte van € 0,3 miljoen eerder activeerden.
- Voor het uitvoeringskrediet van € 1,2 miljoen voor de nieuwe simulator (training) in de bediencentrale Koningspoort stond per abuis het activeringsjaar op 2025 terwijl de afronding pas in 2027 gepland staat
- De tweede activering van diverse al opgeleverde projecten kon nog niet plaatsvinden omdat de financiële afronding meer tijd in beslag neemt.

Inkomsten € 4,8 miljoen (n)

Dit bedrag is opgebouwd uit diverse projecten. We activeerden € 13,9 miljoen meer inkomsten bij de RijnlandRoute omdat we de bijdragen van derden eerder hebben kunnen afrekenen. Daarnaast activeerden we € 17,4 miljoen minder inkomsten op spoorcorridor Leiden – Utrecht fase1 omdat het analyseren van de door ProRail aangeleverde informatie meer tijd kost dan verwacht. Op diverse andere projecten activeerden we de inkomsten nog niet omdat de financiële afronding meer tijd in beslag neemt.

Projecten beheer en onderhoud

Binnen het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur, onderdeel beheer- en onderhoud, is voor het gereed melden van investeringen een bedrag van € 3,6 miljoen doorgeschoven naar 2026 en verder. Dit bedrag is uit de onderstaande projecten opgebouwd.

Uitgaven € 4,4 miljoen (v)

Van een aantal onderhoudsprojecten in de déchargefase kon het projectdossier niet in 2025 worden afgerond, waardoor de activering niet heeft kunnen plaatsvinden. Het betreft:

- € 3,1 miljoen Bediencentrale op A0 voor. problemen met de koelmachine.
- € 0,2 miljoen Planmatig onderhoud oevers traject 4 Oude Rijn van Leiden tot Alphen aan den Rijn voor schadeafhandeling en nadeelcompensatie kabels en leidingen.
- € 0,3 miljoen Planmatig onderhoud oevers Merwedekanaal voor notariële vastlegging.
- € 0,3 miljoen Bijdrage N206 aan HOV-net vanwege extra werkzaamheden.
- € 0,5 miljoen Diverse kleine afwijkingen op verschillende projecten.

Inkomsten € 0,8 miljoen (n)

- € 0,7 miljoen (n) De akte van overdracht van de overtollige grond langs de N211 heeft in 2025 plaatsgevonden. De inkomsten zijn abusievelijk in de begroting opgenomen als investeringsmiddelen.
- € 0,1 miljoen (n) Diverse kleine afwijkingen op verschillende projecten.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

De uitgaven betreffen cash-calls in aandelen in het fonds ENERGIIQ. Deze cash-calls fungeren als dekking voor de investeringen en kosten van ENERGIIQ in 2025. De behoefte aan cash-calls fluctueert, wat de verklaring vormt voor de iets lager realisatie.

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

Facilitaire zaken € 16,9 miljoen (v)

Op grond van de verslaggevingsregels (het BBV) moet een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen investeringen en onderhoud. In het verleden is het meerjaren onderhoudsprojecten (MJOP)-budget ten onrechte als investeringskrediet aangemerkt. Bij de Najaarsnota 2025 is abusievelijk € 13 miljoen volledig op 2025 geboekt, terwijl spreiding over meerdere jaren nodig was. Daarnaast zijn, in afwachting van verduurzaming van panden A en B, in 2025 geen vervangingen uitgevoerd.

Informatisering en automatisering € 1,8 miljoen (v)

Het aantrekken van specifieke, specialistische expertise blijkt in de praktijk meer tijd te kosten dan vooraf was voorzien. Daarnaast is de beschikbare capaciteit anders geprioriteerd. Medewerkers zijn in grotere mate ingezet op urgente onderhouds- en beheeractiviteiten in plaats van op investeringsprojecten. Hierdoor is de uitvoering van geplande ICT-investeringsprojecten vertraagd. In 2025 heeft dit geleid tot een onderuitputting van € 1,8 miljoen.

3. Kapitaallasten

3.1 Totale kapitaallasten

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024	Realisatie 2024 Desinvesteringen	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Totaal kapitaallasten	75.321	45	82.689	-7.187	75.501	77.528	-2.026

3.2 Afschrijvingslasten

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024	Realisatie 2024 desinvesteringen	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Realisatie 2025 desinvesteringen	Verschil begroot vs realisatie
2 Bereikbaar Zuid-Holland	58.053	45	64.814	-4.189	60.625	61.604	23	-1.003
4 Een welvarend Zuid-Holland	218	0	218	0	218	218	0	0
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	83	0	83	0	83	83	0	0
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	72	0	72	0	72	72	0	0
- Bedrijfsvoering, Financiën en organisatie	13.622	0	13.599	-2.184	11.415	12.724	0	-1.309
- Overzicht Algemene middelen	9	0	9	0	9	8	0	1
Totaal afschrijvingslasten	72.058	45	78.796	-6.373	72.422	74.710	23	-2.311

Als gevolg van een foutieve administratieve afhandeling van activeringen uit boekjaar 2024 zijn de gerealiseerde afschrijvingslasten per saldo € 2,3 miljoen hoger dan in de bijgestelde begroting was voorzien. Dit is pas opgemerkt na afronding van de Najaarsnota waardoor dit niet meer in de bijgestelde begroting kon worden verwerkt.

3.3 Verdeling rentelasten naar de ambities

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
2 Bereikbaar Zuid-Holland	2.837	3.303	-556	2.748	2.447	301
4 Een welvarend Zuid-Holland	8	10	-3	7	6	1
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	4	5	-4	1	3	-2
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	6	17	-9	8	7	1
- Bedrijfsvoering, Financiën en organisatie	275	355	-171	184	221	-36
- Overzicht Algemene middelen	133	202	-71	131	111	20
Totale rente toegerekend aan ambities	3.263	3.893	-814	3.079	2.794	285

3.4 Betaalde rente

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil
Betaalde rente	11.146	10.185	0	10.185	10.185	-1
Ontvangen rente	-7.885	-6.292	-813	-7.106	-7.390	0
Gesaldeerde rente	3.262	3.893	-813	3.079	2.796	284

Het saldo aan gerealiseerde rente bedraagt € 2,8 miljoen. Dit is lager dan waar in de bijgestelde begroting mee is gerekend. De gerealiseerde externe rentebaten zijn € 0,3 miljoen hoger dan begroot. Eén en ander is nader toegelicht in de Paragraaf Financiering, onderdeel [Rente](#).

4. Algemene dekkingsmiddelen en EMU-saldo

4.1 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Originele Begroting 2025	Bijstellingen 2025	Bijgestelde Begroting 2025	Realisatie 2025	Verschil begroot vs realisatie
Dividend	1.447	1.497	169	1.666	1.946	280
Lokale heffingen	393.028	413.859	14.054	427.914	429.869	1.955
Overige algemene dekkingsmiddelen	242	100	0	100	140	40
Provinciefonds	461.765	394.333	49.352	443.685	465.585	21.900
Saldo van de financieringsfunctie	7.930	6.292	813	7.106	7.421	315
Totaal	864.412	816.081	64.388	880.470	904.960	24.491

Dividend

De opbrengst van het dividend in 2025 betreft € 1,5 miljoen van de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG), € 0,1 miljoen van de Zeeuwse Energie Houdstermaatschappij (ZEH N.V., voorheen bekend als Provinciale Zeeuwsche Electriciteits-Maatschappij (PZEM N.V.)), € 0,1 miljoen van de Waterschapsbank en teruggave dividendbelasting van € 0,2 miljoen over eerdere jaren.

Lokale heffingen

De hogere baten in de lokale heffingen ten opzichte van de bijgestelde begroting worden hoofdzakelijk veroorzaakt door een hogere opbrengst van de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting. Deze hogere opbrengst is het gevolg van een toename van het gemiddelde gewicht van de auto's en zwaardere auto's betalen meer motorrijtuigenbelasting. Voor een verdere toelichting zie de paragraaf [Lokale heffingen](#).

Overige algemene dekkingsmiddelen

Dit betreft de verkoop van verspreid provinciaal bezit (gronden). Een nadere toelichting is opgenomen in de Paragraaf Grondbeleid, onderdeel [Beheer en verkoop verspreid provinciaal bezit](#).

Provinciefonds

In de bijgestelde begroting zijn de effecten uit de septembercirculaire en de december circulaire nog niet meegenomen. Zie daarvoor ook de brieven over de effecten van de septembercirculaire ([link](#)) en de december circulaire ([link](#)). Dit komt door de volgende mutaties:

- Een meevaller uit het BTW compensatiefonds van € 19 miljoen;
- Aanvullende middelen voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) van € 2 miljoen;
- Eenmalige uitkering voor de regiefunctie voor de verdeling van de opvangplekken in het kader van de Spreidingswet van € 3 miljoen;
- Een herstel van eerdere weeffout in het provinciefonds (jeugdzorg) van € 1 miljoen;
- Een actualisatie van de cijfers voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting leidde ook tot een verschil in de verdeling van de uitkering uit het provinciefonds voor de 12 provincies. Voor Zuid-Holland was dit effect € 6 miljoen negatief;
- Diverse kleine decentrale uitkeringen van gezamenlijk € 3 miljoen.

Saldo van de financieringsfunctie

De provincie heeft in 2025 ruim € 10,2 miljoen aan rentelasten betaald, en € 7,4 miljoen aan rentebaten ontvangen. Het saldo hiervan is toegerekend aan de verschillende ambities, zoals is toegelicht in de Paragraaf Financiering, onderdeel [Rente](#). De gerealiseerde externe rentebaten zijn € 0,3 miljoen hoger dan begroot. Dit komt door kleine verschillen in de liquiditeitspositie door het jaar heen ten opzichte van wat als prognose diende voor de begroting.

4.2 EMU-saldo

Het EMU-saldo is in 1992 ingevoerd om vergelijkingen tussen de verschillende eurolanden te kunnen maken. In het verleden hanteerde elk land zijn eigen berekening voor het financieringssaldo. Vergelijken was hierdoor moeilijk. Het EMU-saldo wordt berekend aan de hand van de mutatie van enkele balansposten. Hieronder zijn deze berekeningen als ook de gebruikte balansposten weergegeven.

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024	Realisatie 2025	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028
Activa					
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar					
Vordering op openbare lichamen	13.892	15.431	0	0	0
Overige vorderingen	-107	562	0	0	0
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar	144.250	-103.609	-257.989	0	0
Financiële vaste activa					
Kapitaalverstrekingen aan deelnemingen	-701	-6.492	0	0	0
Kapitaalverstrekingen aan overige verbonden partijen	0	58	0	0	0
Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	-179	-40	0	0	0
Liquide middelen					
Banksaldi	-138	1	0	0	0
Overlopende activa					
Vooruitbetaalde bedragen	23.164	13.476	0	0	0
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	1.436	1.287	-1.145	50	-120
Overige overlopende activa	-63.463	1.285	0	0	0
Passiva					
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar					
Overige schulden	17.314	-16.522	0	0	0
Overlopende passiva					
Nog te betalen kosten	-10.739	29.823	0	0	0
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	-143.783	-42.911	-2.353	22.396	16.358
Overige vooruit ontvangen bedragen	-2.093	-546	0	0	0
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer					
Onderhandse leningen van binnenlandse banken	35.667	37.334	-35.719	-218.538	-362.907
EMU-Saldo	14.520	-70.864	-297.206	-196.092	-346.669

5. Incidentele baten en lasten

Het overzicht incidentele baten en lasten is conform de richtlijnen van het BBV waarbij ten opzichte van de begroting en voorgaande jaarrekeningen een nadere analyse op incidentele baten en lasten heeft plaatsgevonden. Er is inzicht gegeven op beleidsdoelniveau per ambitie.

Overzicht incidentele baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Realisatie lasten 2025		Realisatie baten 2025	
	Totaal	Incidenteel	Totaal	Incidenteel
1 - Samenwerken aan Zuid-Holland	32.370	450	612	0
2 - Bereikbaar Zuid-Holland	550.512	144.486	28.288	276
3 - Schone energie voor iedereen	22.501	-4.226	8.164	0
4 - Een welvarend Zuid-Holland	75.309	3.553	8.563	0
5 - Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	159.864	40.085	42.585	13.322
6 - Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	37.763	1.028	3.645	0
7 - Gezond en veilig Zuid-Holland	100.519	8.544	11.129	-1.787
Bedrijfsvoering, Financiën en Organisatie	159.341	8.229	6.647	0
Overzicht Algemene middelen	17.008	0	904.960	0
Eindtotaal	1.155.186	202.150	1.014.594	11.811

Overzicht reserves incidenteel en structureel

(bedragen x € 1.000)	Toevoegingen 2025	Toevoegingen 2025 Incidenteel	Onttrekkingen 2025	Onttrekkingen 2025 Incidenteel
Reserves	321.509	321.509	489.944	489.944

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2025		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten (incidenteel)		
1-2		450	Provinciale regietafels	Inzet vanuit de decentralisatie-uitkeringen voor de provinciale regie tafels
Totaal	32.370	450		

Overzicht incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2025		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten (incidenteel)		
		0	-	-
Totaal	612	0		

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2025		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten (incidenteel)		
2-1		49	Waterstofbussen	Incidentele subsidie
		59	Projectmanagementkosten NNN	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2025		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten (incidenteel)		
2-2		98	Verkoopsteunpunten DBI	Betreft kosten voor incidentele verkoop steunpunten: OGZ + afboeken boekwaarden
		405	Overdracht Wegen	Kosten voor de bruidsschat overdracht wegen
		115	Overdracht wegen opdracht OGZ	Kosten van OGZ voor overdracht wegen (uren/notaris
		143.760	Vormen van de voorzieningen groot onderhoud	Eenmalige administratieve correctie
Totaal	550.512	144.486		

Overzicht incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2025		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten (incidenteel)		
2-2		276	Leges Infrastructuur	Recent geïntroduceerd met looptijd t/m 2026
Totaal	28.288	276		

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2025		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten (incidenteel)		
3-1		-4.781	Warmtevoorziening	Eenmalige investeringssubsidie warmteleiding WarmtelinQ en eenmalige afwikkeling Warmtebedrijf
		555	Verduurzaming industrie	Eenmalige subsidie voor Botlekstoomnetwerk
Totaal	22.501	-4.226		

Overzicht incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2025		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten (incidenteel)		
		0	-	-
Totaal	8.164	0		

Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2025		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten (incidenteel)		
4-1		1.253	Aerospacecampus Noordwijk	Incidentele subsidie
		607	Life science & health	Incidentele subsidie
		1.692	Transitie havencomplex	Incidentele subsidie
Totaal	75.309	3.553		

Overzicht incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2025		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten (incidenteel)		
4-1			-	-
Totaal	8.563	0		

Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2025		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten (incidenteel)		
5-1		26.407	NNN	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		8.853	PMR/Midden-IJsselmonde	Eenmalige compensatie voor de aanleg van de Maasvlakte.
		3.106	Kosten ZH-PLG	Proceskosten programmamanagement, Kust & Duinen, Delta, bedrijfsvoering, Veenweiden en uitvoeringskosten
5-3		1.586	Maatregelen KRW	Inzet van incidentele middelen van onder andere vanuit de € 150 miljoen vanuit Coalitieakkoord
		134	Water en bodem sturend	Inzet van incidentele middelen van onder andere vanuit de € 150 miljoen vanuit Coalitieakkoord
Totaal	159.864	40.085		

Overzicht incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2025		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten (incidenteel)		
5-1		371	Ontwikkelopgave EHS	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		4.099	NNN	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		8.853	PMR/Midden-IJsselmonde	Eenmalige compensatie voor de aanleg van de Maasvlakte.
Totaal	42.585	13.322		

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Overzicht incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2025		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten (incidenteel)		
6-1		78	Drinkwaterbesparing sociale huurwoning	Betreft subsidieregeling. Jaarlijks wordt bepaald of en hoeveel geld er voor deze subsidieregeling beschikbaar is.
		830	Opschalen houtbouw sociale huurwoning	Betreft subsidieregeling. Jaarlijks wordt bepaald of en hoeveel geld er voor deze subsidieregeling beschikbaar is.
		120	Optoppen, aanplakken, uitplinten	Betreft subsidieregeling. Jaarlijks wordt bepaald of en hoeveel geld er voor deze subsidieregeling beschikbaar is.
Totaal	37.763	1.028		

Overzicht incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2025		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten (incidenteel)		
		0	-	-
Totaal	3.645	0		

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2025		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten (incidenteel)		
7-1		3.065	Aanpak bodemlocaties	Betreft incidentele lasten uit reserve MJP Bodem.
		1.548	VV 2.0	Betreft incidentele lasten uit het Programma AADV. Programma loopt tot en met 2025. Implementatie en ontwikkeling van AADV zijn incidentele lasten. Het beheer en onderhoud betreft structurele lasten: €0,1 miljoen per jaar.
7-2		3.931	Kwaliteitsimpuls recreatie	Met de subsidieregeling Kwaliteitsimpuls recreatie heeft de provincie bijgedragen aan het inrichten van aantrekkelijke verblijfplaatsen in en buiten de stad.
Totaal	100.519	8.544		

Overzicht incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2025		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten (incidenteel)		
7-1		-1.787	Aanpak bodemlocaties	Betreft reservemutaties uit reserve MJP Bodem.
Totaal	11.129	-1.787		

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2025		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten (incidenteel)		
8-1		485	Kwaliteitsimpuls Z-H journalistiek	Incidentele subsidie Z-H journalistiek
		7.237	Informatietransitie PZH & versterking	Betreft eenmalige kosten om de digitale infrastructuur naar een hoger niveau te brengen.
		507	Financiële processen en systemen (Versterking financiële functie)	Tijdelijke middelen om de financiële functie te versterken
Totaal	159.341	8.229		

Overzicht incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2025		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten (incidenteel)		
8-1		0	-	-
Totaal	6.647	0		

6. WNT-verantwoording 2025 provincie Zuid-Holland

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. De wet houdt in dat topbestuurders in de (semi)publieke sector in 2025 niet meer mogen verdienen dan € 246.000. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende van toepassing zijnde regelgeving: het algemene WNT-maximum.

Het bezoldigingsmaximum in 2025 voor de provincie Zuid-Holland is € 246.000. Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte. De provinciesecretaris en de griffier worden in dit kader aangemerkt als topfunctionaris. In het jaar 2025 was geen interim griffier meer in functie.

Bezoldiging topfunctionarissen

Gegevens 2025 (bedragen in €)	M.J.A. van Bijnen	B.S.M. Sepers
Functiegegevens	Provinciesecretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2025	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	188.369	145.784
Beloningen betaalbaar op termijn	23.350	23.628
Subtotaal	211.719	169.412
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	246.000	246.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging		
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2024		
Functiegegevens		
Aanvang en einde functievervulling in 2024	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	189.000	137.583
Beloningen betaalbaar op termijn	23.341	21.555
Subtotaal	212.341	159.138
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	233.000	233.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging		
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.

Topfunctionaris zonder dienstbetrekking

Gegevens 2024 (bedragen in €)	M. Pe
Functiegegevens	Waarnemend Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2024	01/01 – 31/7
Aantal kalendermaanden functievervulling in het kalenderjaar	7
Dienstbetrekking?	nee
Omvang van het dienstverband in uren per kalenderjaar	405,95
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	
Maximum uurtarief in het kalenderjaar	221
Maxima op basis van de normbedrag per maand	155.834
Individueel toepasselijke maximum gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	89.715
Bezoldiging (alle bedragen exclusief btw)	
Bezoldiging in de betreffende periode	58.863
Bezoldiging gehele periode kalendermaand	58.863
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	58.863
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2025 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

7. Grondslagen van de financiële verslaggeving

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften uit het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de verordening ex artikel 216 Provinciewet waarin door Provinciale Staten de uitgangspunten voor het financiële beleid en de regels voor het financieel beheer en de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld.

Volgens het BBV is het gemodificeerd stelsel van baten en lasten van toepassing.

De jaarrekening geeft volgens de normen van het BBV een zodanig inzicht dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd over de financiële positie en over de baten en lasten.

De jaarrekening en de toelichtingen geven getrouw, duidelijk en stelselmatig de baten en lasten van het begrotingsjaar, evenals het saldo ervan weer. De jaarrekening geeft tevens een getrouw, duidelijk en stelselmatig inzicht in de financiële positie aan het einde van het begrotingsjaar.

De begrotingscijfers bestaan uit de oorspronkelijke begroting en alle door Provinciale Staten vastgestelde begrotingswijzigingen betreffende het verslagjaar.

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende onderdeel anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

7.1 Grondslagen resultaatbepaling

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben, onverschillig of zij tot inkomsten of uitgaven in dat jaar hebben geleid.

Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd.

Uitgaven ten laste van bestemmingsreserves worden in de exploitatie verantwoord; uitgaven ten laste van voorzieningen worden direct ten laste van de desbetreffende balanspost gebracht. Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves worden verantwoord bij de resultaatsbestemming. De toevoeging aan en vrijval van voorzieningen wordt in de rekening van baten en lasten verantwoord.

Personeelslasten

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt; daarbij moet bijvoorbeeld gedacht worden aan overlopende verlofaanspraken. De verdeling van de personeelslasten is gebaseerd op begrote ureninzet.

Afschrijvingslasten

De afschrijvingen vinden plaats in overeenstemming met de financiële verordening. Deze verordening is op 16 december 2020 door Provinciale Staten vastgesteld en is geldend vanaf het jaar 2021. De eerste afschrijving heeft plaats in het jaar na de activering. De berekening van de afschrijvingen vindt plaats over de verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs onder aftrek van subsidies en bijdragen van derden.

Subsidielasten

De lasten als gevolg van voorlopige subsidie toekenningen voor meerjarige projectsubsidies worden beneden de grens van € 250.000 genomen in het jaar waarin de subsidieactiviteiten starten. Voor subsidies boven dit grensbedrag worden de lasten toegerekend aan de jaren waarin de subsidieactiviteiten worden uitgevoerd.

Dividenden

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als baten genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar wordt gesteld.

Inherente onzekerheid met betrekking tot de Motorrijtuigenbelasting (MRB)

De MRB wordt door de belastingdienst bij de burgers van de provincie Zuid-Holland geïnd. De provincie Zuid-Holland beschikt niet over inzicht in de administratie van de belastingdienst en ontvangt geen zekerheid in de vorm van een controleverklaring van een onafhankelijke accountant bij de periodieke verantwoordingsinformatie van de belastingdienst. De verantwoordingsinformatie van de belastingdienst is door de provincie Zuid-Holland niet controleerbaar.

7.2 Grondslagen balans

Uitgangspunt voor de analyse van de vermogenspositie van de provincie is de balans. Het uitgangspunt voor de waarderingsgrondslagen zijn de art. 35 en 59 tot en met 65 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Activa

Op de balans worden de activa onderscheiden in vaste en vlottende activa, al naar gelang zij zijn bestemd om de uitoefening van de werkzaamheid van de provincie al dan niet duurzaam te dienen.

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Kosten van onderzoek en ontwikkeling worden in 5 jaar afgeschreven.

Bijdragen aan activa van derden worden geactiveerd en afgeschreven in de termijnen die in de provinciale financiële verordening zijn opgenomen, zoals deze zijn beschreven in de grondslagen van de materiële vaste activa, tenzij blijkt dat de andere organisatie ("de derde") een termijn hanteert die korter is dan die in de provinciale verordening is opgenomen. Vanaf 1 januari 2025 geldt een ondergrens van € 2,5 miljoen.

Bijdragen aan activa van het Rijk worden direct in de exploitatie verantwoord, omdat het Rijk geen afschrijvingstermijnen hanteert.

Materiële vaste activa

Bij de materiële vaste activa wordt onderscheid gemaakt tussen investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. Binnen de provincie Zuid-Holland werden tot en met 2016 investeringen groter dan € 1 miljoen geactiveerd. Vanaf 2017 worden alle investeringen geactiveerd.

Activa met een meerjarig economisch nut en activa in de openbare ruimte met een meerjarig maatschappelijk nut, worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, onder aftrek van de gerealiseerde afschrijvingen. Op de waardering worden bijdragen van derden die in directe relatie staan met een actief in mindering gebracht. Investerings met een economisch nut worden afgeschreven in overeenstemming met de verwachte toekomstige levensduur.

1. Materiële vaste activa worden lineair afgeschreven.
2. Voor materiële vaste activa gelden de volgende afschrijvingstermijnen:
  - a. 50 jaar voor grootschalige kunstwerken, zoals tunnels;
  - b. 40 jaar voor vaarwegen, recreatieobjecten en landschapszorg;
  - c. 30 jaar voor gebouwen, wegen en fietspaden inclusief bijbehorende installaties;
  - d. 25 jaar voor dienstvoertuigen;
  - e. 15 jaar voor technische installaties in gebouwen en veiligheidsvoorzieningen voor gebouwen;
  - f. 10 jaar voor inrichting en bekabeling ICT en telefooninstallaties;
  - g. 5 jaar voor transportmiddelen en kantoorapparatuur;
  - h. 3 jaar voor communicatiemiddelen, automatiseringsapparatuur en -programmatuur (ICT-middelen).

3. Voor onderdelen van de gebouwen, waarvoor een kortere levensduur dan 30 jaar wordt verwacht, wordt, in afwijking van het tweede lid onder c, de componentenmethode toegepast.
4. Gronden en terreinen die samenhangen met of onderdeel zijn van activa met een economisch nut worden niet afgeschreven tenzij aanwijsbaar sprake is van waardevermindering.
5. Bij het bepalen van de afschrijvingslasten wordt geen restwaarde gehanteerd.

Financiële vaste activa

- Leningen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer en deelnemingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde of lagere marktwaarde.
- Kosten voor het afsluiten van geldleningen en agio en disagio worden direct ten laste van de exploitatie gebracht.

Flottende activa

Onder de flottende activa worden afzonderlijk opgenomen de voorraden, de uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar, de liquide middelen en de overlopende activa.

Conform het BBV zijn de flottende activa gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Waarbij de verkrijgingsprijs de inkoopprijs en de bijkomende kosten omvat. De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten, welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

Voor in erfpacht uitgegeven gronden geldt de uitgifteprijs van de eerste uitgifte als verkrijgingsprijs.

Waarderingsbeleid grond voor grond

De aankoopprijs van de aangekochte gronden, die vallen binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN), wordt afgewaardeerd naar een reële prijs voor natuurwaarde. Aankopen die buiten de NNN begrenzing vallen worden tegen aanschafwaarde gewaardeerd. Het verschil tussen de opbrengsten uit verkoop van de grond minus risicofactor, minus boekwaarde verkochte grond en minus verkoopkosten is in de begroting opgenomen als dekkingsmiddel voor de realisatie van de NNN doelstelling.

Passiva

De passiva worden onderscheiden in vaste en flottende passiva. Onder de vaste passiva worden afzonderlijk opgenomen het eigen vermogen, de voorzieningen en de vaste schulden, met een rentetypische looptijd van één jaar of langer. Onder de flottende passiva worden afzonderlijk opgenomen de netto-flottende schulden, met een rentetypische looptijd korter dan één jaar en de overlopende passiva.

Deze balansposten zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Reserves

De stortingen en onttrekkingen aan de reserves zijn gebaseerd op de stortingen en onttrekkingen die in de (gewijzigde) begroting zijn opgenomen. In de Financiële verordening 2021 is in artikel 4.8 geregeld dat Provinciale Staten jaarlijks in de kadernota bestemmingsreserves kunnen aanwijzen waarop ultimo jaar mutaties kunnen plaatsvinden die afhankelijk zijn van de realisatie van lasten en baten voor het bijbehorende onderwerp.

Voorzieningen

De waardering vindt plaats tegen de nominale waarde met uitzondering van de voorziening dubieuze debiteuren. Voor het treffen en het op peil houden van de voorziening dubieuze debiteuren vindt een groepsgewijze beoordeling plaats van vorderingen kleiner dan € 0,05 miljoen en vindt een individuele beoordeling plaats van vorderingen groter dan € 0,05 miljoen.

Voor risico's uit hoofde van gegarandeerde geldleningen zijn geen voorzieningen getroffen. Hiervoor wordt verwezen naar de [paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing](#).

8. Balans

Activa

Activa (bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2024	Balans per 31-12-2025
Vaste Activa		
Immateriële vaste activa		
Kosten onderzoek en ontwikkeling	25.875	24.157
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	157.264	136.167
Immateriële vaste activa	183.139	160.325
Materiële vaste activa		
Investeringen met economisch nut (*)	153.065	149.521
Investeringen met maatschappelijk nut(*)	1.278.051	1.380.059
Materiële vaste activa	1.431.116	1.529.581
Financiële vaste activa		
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	65.707	58.514
Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen	1.254	1.312
Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van een jaar of langer	459	419
Totaal Financiële vaste activa	66.720	60.246
Totaal Vaste activa	1.680.975	1.750.151
Vlottende activa		
Voorraden		
Onderhanden werk voorraden	36.154	37.223
Totaal Voorraden	36.154	37.223
Uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar		
Vorderingen op openbare lichamen	120.693	136.124
Overige vorderingen	4.026	4.587
Uitzettingen in 's Rijkschatkist met looptijd < 1 jaar	387.234	283.626
Totaal Uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar	511.953	424.337
Liquide middelen		
Banksaldi	174	175
Totaal Liquide middelen	174	175
Overlopende activa		
Vooruit betaalde bedragen	57.906	71.381
Nog te ontvangen bedragen op uitkeringen overheden met een specifiek bestedingsdoel	10.255	11.542
Overige overlopende activa	20.781	22.066
Totaal Overlopende activa	88.941	104.989
Totaal Vlottende activa	637.223	566.724
Totaal activa	2.318.197	2.316.875

* Betreft verschuiving Beginbalans ad €355K van Maatschappelijk nut naar Economisch nut

Mutaties activa

Mutaties activa (bedragen x € 1.000)	
Immateriële vaste activa	-22.814
Materiële vaste activa	98.464
Financiële vaste activa	-6.474
Vorraden	1.069
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar	-87.616
Liquide middelen	1
Overlopende activa	16.047
Totale mutatie	-1.322

Passiva

Passiva (bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2024	Balans per 31-12-2025
Vaste passiva		
Eigen vermogen		
Algemene reserves	330.561	286.894
Bestemmingsreserves	608.614	542.507
Nog te bestemmen resultaat lopend jaar	58.661	27.843
Totaal Eigen vermogen	997.836	857.244
Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)		
Verplichtingen, verliezen en risico's	23.824	41.622
Egalisering van kosten	0	128.812
Middelen van derden met gebonden bestemming	2.108	1.945
Totaal Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)	25.931	172.379
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer		
Onderhandse leningen van binnenlandse banken	689.058	651.724
Totaal Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer	689.058	651.724
Totaal Vaste passiva	1.712.825	1.681.347
Vlottende passiva		
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar		
Overige schulden	40.895	57.417
Kasgeldleningen	0	0
Totaal Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	40.895	57.417
Overlopende passiva		
Nog te betalen kosten	246.159	216.336
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	315.270	358.181
Overige vooruit ontvangen bedragen	3.047	3.593
Totaal Overlopende passiva	564.477	578.111
Totaal Vlottende passiva	605.372	635.528
Totaal passiva	2.318.197	2.316.875

Mutaties Passiva

Mutaties passiva (bedragen x € 1.000)	
Eigen vermogen	-140.592
Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)	146.447
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer	-37.334
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	16.522
Overlopende passiva	13.634
Totale mutatie	-1.322

8.1 Vaste activa

Ter toelichting zijn specificaties samengesteld voor de immateriële, materiële en financiële vaste activa. Onder de specificaties zijn toelichtingen opgenomen.

Immateriële vaste activa

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2024	Investerings	Desinvesteringen	Bijdragen derden	Afschrijvingen	Balans per 31-12-2025
Kosten onderzoek en ontwikkeling activa	25.875	4.208	0	-591	6.517	24.157
Bijdrage activa in eigendom van derden	157.264	-157	10.139	7.583	3.217	136.167
Totaal	183.139	4.051	10.139	6.992	9.734	160.325

Kosten onderzoek en ontwikkeling activa

De investeringsuitgaven voor onderzoek en ontwikkeling activa bedragen € 4,2 miljoen. Hier staan - € 0,6 miljoen aan bijdragen van derden tegenover. De investeringsuitgaven bestaan onder andere uit uitgaven voor onderzoek R-NET. De negatieve bijdragen van derden bestaan uit bijdragen voor nog onderhanden onderhoudsprojecten die vanaf 2025 bij de materiële vaste activa zijn ondergebracht.

Bijdragen aan activa in eigendom van derden

In totaal is er voor € 0,2 miljoen aan bijdragen in activa van derden verstrekt. Dit betreft voornamelijk bijdragen voor RijnGouweLijn-Oost (€ 5,7 miljoen), HOV Leiden CS -(€ 5,5 miljoen i.v.m. een looptijdwijziging), Verlengde Velostrada (€ 1,5 miljoen) en fietsenstalling Leiden CS (-€ 0,7 miljoen i.v.m. een looptijdwijziging). Voor HOV-corridor Noordwijk-Schiphol is een bijdrage ontvangen van € 7,6 miljoen.

Bij Najaarsnota 2025 is besloten om met ingang van 2025 een ondergrens voor activering voor alle projecten vast te stellen van € 2,5 miljoen. Als gevolg hiervan is voor € 10,5 miljoen aan investeringen en voor € 0,4 miljoen aan investeringsbijdragen van derden naar de exploitatie overgebracht. Deze herclassificatie is verantwoord onder desinvesteringen..

Materiële vaste activa

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2024	Investerings	Desinvesteringen	Bijdragen derden	Afschrijvingen	Balans per 31-12-2025
<i>Investerings met economisch nut</i>						
Overige duurzame bedrijfsmiddelen	12.282	6.442	0	0	5.904	12.819
Gebouwen	100.078	3.284	0	0	6.954	96.407
Gronden en Terreinen	34.026	0	0	0	0	34.026
Vervoersmiddelen	1.231	115	0	0	57	1.289
Machines en app en installaties	5.449	127	0	0	596	4.980
Subtotaal	153.065	9.968	0	0	13.512	149.521
<i>Investerings met maatschappelijk nut</i>						
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	1.278.051	157.354	882	3.000	51.464	1.380.059
Subtotaal	1.278.051	157.354	882	3.000	51.464	1.380.059
Totaal	1.431.116	167.322	882	3.000	64.975	1.529.581

Investerings met economisch nut

Overige duurzame bedrijfsmiddelen

In 2025 is € 6,4 miljoen besteed aan investeringen in overige duurzame bedrijfsmiddelen. Dit bestaat voor € 6,0 miljoen uit investeringen in automatisering en digitalisering en voor € 0,4 miljoen in de aanschaf van meubilair.

Gebouwen

In 2025 is met betrekking tot investeringen in gebouwen € 3,3 miljoen aan uitgaven besteed. Voor de bediencentrale in het provinciehuis is € 1,5 miljoen geïnvesteerd en voor overige investeringen in het provinciehuis € 1,8 miljoen.

Vervoersmiddelen

Er is voor € 0,1 miljoen geïnvesteerd in dienstvaartuigen.

Machines, apparaten en installaties

De investeringsuitgaven in machines, apparaten en installaties bedragen € 0,1 miljoen voor diverse installaties.

Investerings met maatschappelijk nut

Grond-, weg- en waterbouwkundige werken

In 2025 is voor € 156,5 miljoen geïnvesteerd in grond-, weg- en waterbouwkundige werken, waarvan € 3,0 miljoen wordt gedekt vanuit bijdragen van derden. De gedane investeringen en ontvangen bijdragen van derden worden hierna toegelicht in lijn met de structuur van het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur.

Wegen (€ 89,5 miljoen)

De investeringsuitgaven in provinciale wegen bedragen € 89,5 miljoen. Dit betreffen onder andere investeringen in de Rijnlandroute (€ 52,9 miljoen) en N211 Wippolderlaan (€ 52,9 miljoen). De investeringsbijdragen ad € 11,6 miljoen bestaan onder andere uit bijdragen voor de Rijnlandroute ad € 11,5 miljoen.

Openbaar vervoer (€ 20,8 miljoen)

De investeringsuitgaven in openbaar vervoer bedragen € 20,8 miljoen. De belangrijkste uitgaven betreffen HOV Leiden CS-Noordwijk (€ 22,1 miljoen) en vervangen DRIS-displays (€ 1,6 miljoen). Daar staan investeringsbijdragen tegenover van -€ 6,4 miljoen. Hiervan is € 0,7 miljoen voor HOV Leiden CS-Noordwijk. Bijdragen ad € 7,6 miljoen voor HOV-corridor Noordwijk-Schiphol uit eerdere jaren bleken bedoeld voor verstrekte subsidies in activa van derden. Deze bijdragen zijn nu overgebracht naar de immateriële vaste activa.

Rijwielpaden (€ -0,1 miljoen)

De investeringsuitgaven voor rijwielpaden bedragen € -0,1 miljoen. In 2025 zijn o.a. investeringsuitgaven gedaan voor de snelfietsroute Rotterdam-Gouda ad € 0,3 miljoen en voor fietsoversteken N210 ad € 0,3 miljoen. Conform besluit bij Najaarsnota zijn fietsprojecten onder € 2,5 miljoen ten laste van de exploitatie gebracht. Dit heeft geleid tot een verlaging van de investeringsuitgaven van € 0,9 miljoen. Hier staat negatieve investeringsbijdragen ad € 0,1 miljoen tegenover voor de snelfietsroute Rotterdam-Schoonhoven, die naar de exploitatie is overgebracht. .

Verkeersveiligheid (€ 26,5 miljoen)

De investeringsuitgaven voor verkeersveiligheidsprojecten bedragen € 26,5 miljoen. Dit betreffen hoofdzakelijk uitgaven voor de N468 ad € 5,0 miljoen, N215 ad 10 9 miljoen en N223 ad € 5,1 miljoen. Per saldo is sprake van een negatieve investeringsbijdragen van € 1,0 miljoen. Als gevolg van een verschuiving zijn zowel de investeringen als de bijdragen van N463 verlaagd met € 3,3 miljoen. De investeringsbijdragen voor N223 bedragen € 1,7 miljoen. Daarnaast is een investeringsbijdrage ontvangen voor N215 ad € 0,6 miljoen.

Vaarwegen (€ 18,6 miljoen)

De investeringsuitgaven in vaarwegen bedragen € 18,6 miljoen. Dit betreffen onder andere onderhoud oevers traject 6 ad € 13,3 miljoen en verbetering Steekterbrug ad € 3,4 miljoen. Er is sprake van een negatieve investeringsbijdrage van € 1,2 miljoen. Voor het project beweegbare kunstwerken traject 10 is dit bedrag als gevolg van een wijziging van mengpercentage naar de exploitatie overgebracht.

Recreatie eigen beheer (€ 0,9 miljoen)

De investeringsuitgaven in recreatiegebieden bedragen € 0,9 miljoen. Hiervan is € 0,6 miljoen besteed aan geluidwerende maatregelen in recreatiegebied Vlietland en € 0,3 miljoen aan overige investeringen in recreatiegebied Vlietland

Uitsplitsing voor 2017 en na 2017

Materiële vaste activa (bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2024	Investerings	Desinvesteringen	Bijdragen derden	Afschrijvingen	Balans per 31-12-2025
Investerings met een maatschappelijk nut, voor 2017						
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	407.568	0	0	0	27.291	380.277
Investerings met een maatschappelijk nut, vanaf 2017						
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	870.483	157.354	882	3.000	24.173	999.782
Totaal	1.278.051	157.354	882	3.000	51.464	1.380.059

Financiële vaste activa

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12- 2024	Waarvan Voorzie- ningen per 31- 12- 2024	Investe- ringen	Bijdragen derden	Afschrij- vingen	Afgerekend	Voorzie- ning	Voorzie- ningen per 31-12- 2025	Balans per 31- 12-2025
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	65.007	-8.064	1.572	0	0	0	-8.064	-25.157	58.514
Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen	1.254	58	0	0	0	0	58	-604	1.312
Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	459	0	-40	0	0	0	0	-325	419
Totaal	66.720	-8.006	1.532	0	0	0	-8.006	-26.086	60.246

Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen

De investeringen in deelnemingen ad € 1,6 miljoen betreffen stortingen in het aandelenkapitaal van Energiigq Energie-innovatiefonds Zuid-Holland BV.

Door een wijziging in de marktwaarde heeft per saldo een afname aan de voorziening van € 8,1 miljoen plaatsgevonden.

Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen

Hieronder vallen onderstaande deelnemingen:

- Ontwikkelingsmij Het Nieuwe Westland CV (€ 1.354.534)
- R.O.M. Drechtsteden Kil III CV (€ 561.326)

Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

De mutatie betreft de aflossing van geldleningen aan veerbedrijven.

8.2 Vlottende activa

Voorraden

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2024	Mutaties 2025	Balans per 31-12-2025
Onderhanden werk voorraden	36.154	1.069	37.223
Totaal	36.154	1.069	37.223

In 2025 is er voor € 5 miljoen aan gronden aangekocht en voor € 0,7 miljoen verkocht. Voor € 1,2 miljoen is aan boekwaarde van verkochte gronden afgeboekt. Aan boekwaarde van aangekochte gronden is voor € 2 miljoen afgeboekt.

Uitzetting met rentetypische looptijd < 1 jaar

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2024	Mutaties 2025	Balans per 31-12-2025
Vordering op openbare lichamen			
Vordering op openbare lichamen	120.694	15.431	136.125
Voorziening dubieuze debiteuren openbare lichamen	-1	0	-1
Subtotaal	120.693	15.431	136.124
Overige vorderingen			
Debiteuren	5.697	1.294	6.991
Voorziening dubieuze debiteuren	-1.671	-733	-2.404
Subtotaal	4.026	562	4.587
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar			
Rekening-courantverhouding met Rijk	387.234	-103.609	283.626
Subtotaal	387.234	-103.609	283.626
Totaal	511.953	-87.616	424.337

De hoogte van de vorderingen is ten opzichte van voorgaande jaren afgenomen. Alle vorderingen, waaronder het provinciefonds, de opcenten Motorrijtuigenbelasting, de btw-aangiften en de notarisafrekeningen lopen via de debiteurenadministratie.

In het overzicht zijn de vorderingen onderverdeeld naar Publiekrechtelijke lichamen / overheid en niet-Publiekrechtelijke lichamen / particulier weergegeven.

Vorderingen op openbare lichamen

Dienstjaar (bedragen x € 1.000)	Stand per 01-01-2025	Rel. aandeel	Mutaties 2025	Stand per 31-12-2025	Rel. aandeel
2020	18	0,172%	-18	0	0,00%
2022	2	0,01%	0	2	0,07%
2023	382	3,57%	-382	0	0,00%
2024	10.288	96,25%	-10.054	234	11,02%
2025	0	0,00%	1.889	1.889	88,91%
Totaal	10.690	100,00%	-8.565	2.124	100,00%

In bovengenoemde tabel is gerekend met alleen de stand van de daadwerkelijke openstaande vorderingen ad € 2,1 miljoen per 31 december 2025. Het verschil tussen daadwerkelijke stand van de openstaande vorderingen ad € 2,1 miljoen en de stand openstaande vorderingen in de tabel uitzetting met rente typische looptijd < 1 jaar per 31-12-2025 ad € 136,1 miljoen bestaat uit de opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB) € 34,9 miljoen en BTW compensatiefonds (BCF) ad € 99,2 miljoen. Het bedrag van de MRB is met valutatatum 26 januari 2026 ontvangen.

Per ultimo 2025 staat aan vorderingen een bedrag open van € 2,1 miljoen. Een bedrag van € 1,1 miljoen heeft betrekking op vorderingen van 2025 en is gefactureerd in december 2025.

Overige vorderingen

Dienstjaar (bedragen x € 1.000)	Stand per 01-01-2024	Rel. aandeel	Mutaties 2024	Stand per 31-12-2024	Rel. aandeel
2011	54	0,94%	0	54	0,77%
2018	88	1,54%	0	88	1,26%
2019	303	5,32%	0	303	4,33%
2020	317	5,56%	-4	314	4,48%
2021	18	0,32%	-8	11	0,15%
2022	579	10,16%	0	579	8,28%
2023	282	4,96%	-78	205	2,93%
2024	4.056	71,19%	-3.552	504	7,20%
2025	0	0,00%	4.936	4.936	70,59%
Totaal	5.697	100,00%	1.294	6.991	100,00%

Per ultimo 2025 staat aan vorderingen open een bedrag van € 7,0 miljoen. Van het openstaande bedrag heeft € 2,1 miljoen betrekking op vorderingen van 2024 en eerder. Het resterende bedrag van € 4,9 miljoen heeft betrekking op civiele vorderingen van 2025 voor € 2,5 miljoen en belasting aanslagen VRIS 2025 voor € 2,4 miljoen. Voor de civiele vorderingen is een bedrag van € 1,2 miljoen gefactureerd in december 2025 en van de belastingaanslagen is een bedrag van € 1,8 miljoen gefactureerd in december 2025

Het openstaande bedrag van € 7,0 miljoen heeft betrekking op vorderingen in verband met vorderingen uit overeenkomst, subsidie-vorderingen, dwangsommen, overige vorderingen huren en pachten, detacheringen, schades, doorbelastingen en belastingaanslagen. De belastingaanslagen, zoals leges Natuur Zuid-Holland, grondwaterheffing, leges infrastructuur, leges Bouwactiviteiten Omgevingswet Zuid-Holland, leges Milieubelastende Activiteiten Omgevingswet en aanslagen precario worden opgelegd via het belastingstelsel VRIS.

Bij de bepaling van de per ultimo benodigde stand van de voorziening Dubieuze Debiteuren voor zowel de vorderingen op publiekrechtelijke lichamen / overheid als voor niet-publiekrechtelijke lichamen / particulier is voor de kleine vorderingen de dynamische methode en voor de vorderingen > € 50.000 de statische methode gevolgd. De voorziening dubieuze debiteuren is met € 0,7 miljoen toegenomen tot € 2,4 miljoen volgens onderstaande specificatie:

Voorziening dubieuze debiteuren (bedragen x € 1.000)	
Stand voorziening per 1 januari 2025	1.672
Toevoegingen: Dotaties	749
Onttrekkingen: Vrijval voorziening	-16
Stand voorziening per 31-12-2024	2.405

Vordering per ultimo/soort debiteur	Civiel particulier	Civiel overheid en belastingen particulier
2011 t/m 2018	100%	50%
2019 t/m 2020	75%	37,5%
2021 t/m 2023	50%	25%
2024	25%	12,5%
2025	0%	0%

In bovenstaand overzicht zijn de percentages voor de berekening van de voorziening per soort opgenomen. De reden van de afwijkende percentages tussen civiele vorderingen op particulieren en civiele vordering op overheden en belastingen is de mate van risico.

Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar

Alle overtollige middelen moeten in de schatkist worden aangehouden op een aantal uitzonderingen na. Één daarvan is het drempelbedrag. Dat is een minimumbedrag (afhankelijk van de begroting van de decentrale overheid) dat gemiddeld per kwartaal buiten de schatkist mag worden gehouden. Om onder het drempelbedrag te blijven, is de reguliere bankrekening van de provincie gekoppeld met de schatkist. Overtollige middelen worden automatisch afgestort en tekorten bijgestort, dit gaat op dagbasis. Het saldo op de schatkist per 31-12-2025 wordt voor een groot gedeelte veroorzaakt door tijdelijke overtollige middelen door stortingen van rijksbijdragen waaronder specifieke uitkeringen en het aanhouden van een buffer voor het betalen van crediteuren in de eerste weken van januari. De stijging van het saldo op de rekening-courant bij de schatkist wordt veroorzaakt door onderuitputting op investeringen en exploitatiebudgetten en door een stijging van de specifieke uitkeringen (waaronder ZHPLG).

Liquide middelen

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2024	Mutaties 2025	Balans per 31-12-2025
Banksaldi	174	1	175
Totaal	174	1	175

De provincie Zuid-Holland heeft haar bankrekeningen bij de BNG bank gekoppeld aan het stelsel schatkistbankieren van het Rijk. Dat betekent dat dagelijks alle saldi automatisch worden afgestort of aangevuld tot een bedrag van € 100.000 vanuit / naar de rekening courant met het Rijk. Naast de reguliere bankrekeningen heeft de provincie Zuid-Holland nog enkele projectrekeningen bij het Groenfonds. Het gaat hierbij om rekeningen die bedoeld zijn voor specifieke (groen)projecten gekoppeld aan overeenkomsten met het Rijk en overige organisaties met een specifieke looptijd per project. De banksaldi einde jaar 2025 zijn nagenoeg gelijk aan de stand per einde jaar 2024.

Drempelbedrag

Op de verplichting voor decentrale overheden om hun liquide middelen bij het Rijk te stallen geldt een uitzondering tot een bepaald bedrag: het zogenaamde drempelbedrag. Dit bedrag is afhankelijk van het begrotingstotaal en bedraagt voor de provincie Zuid-Holland iets meer dan € 10 miljoen. Het drempelbedrag is gebaseerd op een gemiddelde per kwartaal, waardoor incidentele uitschieters gedurende het kwartaal kunnen worden opgevangen. In de jaarstukken dient te worden aangegeven welk bedrag aan liquide middelen gemiddeld in een kwartaal niet bij de schatkist is ondergebracht. De provincie Zuid-Holland is in 2025 onder het voor haar geldende drempelbedrag gebleven, zie onderstaande tabel.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1.000)				
Verslagjaar	1 ^e kwartaal	2 ^e kwartaal	3 ^e Kwartaal	4 ^e Kwartaal
Drempelbedrag	11.315	11.315	11.315	11.315
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	101	100	100	101
Ruimte onder het drempelbedrag	11.214	11.215	11.215	11.214
Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag				
Verslagjaar				
Begrotingstotaal verslagjaar	1.157.477			
Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	500.000			
Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	657.477			
Drempelbedrag	11.315			

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1.000)				
Verslagjaar	1 ^e kwartaal	2 ^e kwartaal	3 ^e Kwartaal	4 ^e Kwartaal
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen				
Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	9.098	9.108	9.226	9.255
Dagen in het kwartaal	91	91	92	92
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	101	100	100	101

Overlopende activa

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2024	Mutaties 2025	Balans per 31-12-2025
Vooruitbetaalde bedragen	57.905	13.476	71.381
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	10.255	1.287	11.542
Overige overlopende activa	20.781	1.285	22.066
Totaal	88.941	16.047	104.989

Vooruitbetaalde bedragen

De per 31 december 2025 vooruitbetaalde bedragen worden in 2026 ten laste van de exploitatie geboekt. De belangrijkste vooruitbetaalde bedragen zijn:

(bedragen x € 1 miljoen)	
Voorschot subsidies	61,8
Onderhoudslicenties	6,6
Onderhoudscontract	0,2
Verzekeringspremies	0,7
Huur en servicekosten districtskantoren	2,1
Totaal	71,4

Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel

Amb.	Nog te ontvangen bedragen op uitkeringen van overheden	Saldo per 31-12-2024	Vermeerderingen	Verminderingen	Saldo per 31-12-2025	Rijk	Mede overheden	EU
7	Bodemsanering	7.115	2.613	0	9.728	X		
2	Beschikbaarheidsvergoeding OV	1603	0	1.603	0	X		
2	Europees project truckparking	10	50	0	60			X
4	MKB Topsectoren	949	1.145	949	1.146	X		
4	Europese Netwerken	350	0	0	350		X	
5	Zoet water	170	68	38	200	X		
5	Landschapstafels	58	0	0	58		X	
	Totaal	10.255	3.276	2.589	11.542			

Overige overlopende activa

(bedragen x € 1 miljoen)	
Aanslagen grondwaterheffing	0,4
Nog te declareren projectkosten aan partners	2,7
Detacheringen	0,1

(bedragen x € 1 miljoen)	
Infrastructuurprojecten	1,1
Overig	-0,2
Verrekening loonkosten derden	0,7
Af te wikkelen schades	0,7
Brugbediening	2,6
Verkeersregelinstallaties	0,5
Aanslagen precariobelasting en leges	3,9
Subsidieafrekeningen	5,9
Creditfacturen crediteuren	2,0
Rentebaten	1,7
Totaal	22,1

8.3 Vaste passiva

Per toelichting zijn specificaties samengesteld voor het eigen vermogen, de reserves, de voorzieningen en de langlopende schulden. Daar waar gesproken wordt over programmareserves betreft het bestemmingsreserves.

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2024	Mutaties 2025	Balans per 31-12-2025
Algemene reserve	330.561	-43.667	286.894
Bestemmingsreserves	608.614	-66.107	542.507
Nog te bestemmen resultaat lopend jaar	58.661	-30.818	27.843
Totaal	997.836	-140.592	857.244

8.4 Reserves

Algemene reserves

Hieronder is verloop van de Algemene vrije reserve in 2025 weergegeven:

Verloop Algemene vrije reserve (bedragen x € 1 miljoen)	
Saldo op 31-12-2024	265,2
Mutaties Kadernota & Begroting 2025	-78,6
Stand na Begroting 2025	186,6
Saldo Jaarrekening 2024	58,7
Mutaties Voorjaarsnota 2025	-83,2
Stand na Voorjaarsnota 2025	162,2
Mutaties Najaarsnota 2025	48,8
Stand na Najaarsnota 2025	211,0
Storting als gevolg van gedeeltelijke vrijval bufferreserve weerstandscapaciteit in jaarrekening 2025	1,6
Stand 31-12-2025	212,6
Benodigd weerstandsvermogen (zit in aparte bufferreserve weerstandscapaciteit)	n.v.t.
Saldo Jaarrekening 2025	27,8
Voorgestelde beklemmingen ten laste van saldo 2026 e.v.	23,6
Vrij besteedbaar deel Algemene vrije reserve	216,8

De Algemene reserves bestaan sinds 2023 uit de algemene vrije reserve en de Bufferreserve weerstandscapaciteit. Per eind 2025 bedraagt de algemene vrije reserve € 212,6 miljoen. Rekening houdend met het nog toe te voegen voordelig rekeningresultaat 2025 (€ 27,8 miljoen) en de beklemmingen die daarop worden voorgesteld (€ 23,6 miljoen) bedraagt de Algemene vrije reserve € 216,8 miljoen.

De Bufferreserve weerstandscapaciteit heeft per eind 2025 een omvang van € 74,3 miljoen. Dit saldo is bedoeld voor het afdekken van incidentele risico's die zijn opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing. Voor deze bufferreserve wordt een risiconorm van 1,0 gehanteerd met een minimum omvang van € 30 miljoen conform artikel 4.22 van de provinciale financiële verordening.

Staat van reserves

In [Bijlage 1](#) is een nadere toelichting gegeven per reserve.

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2024	Toevoegingen via resultaat bestemming ambitierekening	Toevoegingen via resultaat bestemming vorig jaar	Onttrekkingen via resultaat bestemming ambitierekening	Saldo per 31-12-2025
Algemene reserves	330.561	28.048	36.177	-123.308	286.894
Bestemmingsreserves	608.614	300.529	0	-366.636	542.507
Totaal	939.175	328.577	36.177	-489.944	829.401

Saldo reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2024	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo per 31-12-2025
Algemene reserves				
Algemene vrije reserve	265.181	60.291	-112.878	212.595
Bufferreserve Weerstandscapaciteit	65.380	19.350	-10.430	74.300
Bestemmingsreserves				
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	9.018	0	-1.516	7.502
Bereikbaarheid	38.284	108.824	-20.431	126.677
Egalisatiereserve lastneming subsidies	7.230	23.556	-6.222	24.564
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	142.605	0	-142.605	0
Egalisatiereserve dbo infrastructuur	0	5.000	0	5.000
Geen lege handen voor de landbouw	2.000	2.000	-500	3.500
Groene ambities	23.502	12.404	-16.173	19.733
Interreg-cofinanciering EFRO	3.615	0	-1.354	2.261
Investeringsagenda 2026-2030	0	120.000	0	120.000
Life Sciences & Health	3.565	0	-250	3.315
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	10.184	0	-10.184	0
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	27.551	612	-9.253	18.909
Mobiliteit	107.706	0	-107.706	0
NatuurNetwerk Nederland	59.377	523	-21.616	38.284
Ontwikkelingsperspectief Grevelingen en Volkerak-Zoom	15.000	0	-15.000	0
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	3.209	0	-3.209	0
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	12.379	0	-165	12.214

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2024	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo per 31-12-2025
Reserve Ontwikkelopgave natuur	45.213	3.097	-2.480	45.830
Reserve UPG 40	2.383	0	-2.383	0
Restauratie & herbestemming monumenten	5.352	0	-5.352	0
Subsidieregeling wonen Zuid-Holland	0	16.882	0	16.882
Versterking economie	19.179	7.630	-5.017	21.793
Warmteleiding Warmteling	71.262	0	4.780	76.042
Totaal	939.175	380.170	-489.944	829.401

Beklemming reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo reserve 2025	Juridisch verplicht 2025	Bestuurlijk verplicht 2025	Niet verplicht 2025
Algemene reserves	286.894	0	74.300	212.595
Bestemmingsreserves	542.507	179.020	363.486	0
Totaal reserves	829.401	179.020	437.786	212.595

8.5 Voorzieningen

Staat van voorzieningen

In onderstaand overzicht zijn de voorzieningen opgenomen zoals weergegeven onder de post voorzieningen op de balans. Naast deze voorzieningen zijn er voorzieningen die rechtstreeks in mindering gebracht moeten worden op de bijbehorende balansposten. Dit betreft:

Financiële vaste activa

- De voorzieningen voor deelnemingen die rechtstreeks in minderingen zijn gebracht op de deelnemingen. Zie de [paragraaf Verbonden Partijen](#) voor een overzicht.
- De voorzieningen voor kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen.
- De voorzieningen voor leningen aan verbonden partijen en uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

vlottende activa

De voorziening dubieuze debiteuren die rechtstreeks in mindering gebracht is op de debiteuren.

In [Bijlage 2](#) is een nadere toelichting gegeven per voorziening.

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2024	Toevoegingen	Onttrekkingen Vrijval tgv de exploitatie	Onttrekkingen Aanwending	Saldo per 31-12-2025
Verplichtingen, verliezen en risico's					
Voorziening Premieleningen	65	0	0	0	65
Voorziening Pensioenen GS	15.584	807	0	693	15.697
Voorziening Grondbank RZG Zuidplas	0	8.800	0	0	8.800
Voorziening Nazorg stortplaatsen	4.048	0	209	0	3.839
Voorziening PMR 750 HA	4.127	0	0	607	3.520
Voorziening Verlofsparen	0	9.700	0	0	9.700
Totaal Verplichtingen, verliezen en risico's	23.824	19.307	209	1.300	41.622

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2024	Toevoegingen	Onttrekkingen Vrijval tgv de exploitatie	Onttrekkingen Aanwending	Saldo per 31-12-2025
Egalisering van kosten					
Voorziening GO recreatiegebieden	0	2.083	0	468	1.614
Voorziening GO infrastructuur	0	143.760	0	58.004	85.756
Voorziening GO Vaarwegen	0	72.045	0	30.604	41.441
Totaal Egalisering van kosten	0	217.888	0	89.076	128.812
Middelen van derden met gebonden bestemming					
Voorziening Grondwaterheffing	2.108	0	0	162	1.945
Voorziening Premieleningen	0	0	0	0	0
Totaal Middelen van derden met gebonden bestemming	2.108	0	0	163	1.945
Totaal	25.931	237.195	209	90.538	172.379

8.6 Langlopende schulden

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2024	Mutaties 2025	Balans per 31-12-2025
Onderhandse leningen van binnenlandse banken	689.058	-37.334	651.724
Totaal	689.058	-37.334	651.724

De langlopende schulden zijn in 2025 afgenomen met € 37,3 miljoen door aflossingen op langlopende leningen. De totale rentelast voor de vaste schulden in 2025 bedroeg € 10,2 miljoen. Voor een verdere toelichting op deze mutaties verwijzen wij u naar de [paragraaf Financiering](#).

8.7 Vlottende passiva

Kortlopende schulden

Staat van overlopende passiva (exclusief activa die nog niet in gebruik zijn genomen)

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2024	Mutaties 2025	Balans per 31-12-2025
Overige schulden	40.895	16.522	57.417
Kasgeldleningen	0	0	0
Totaal	40.895	16.522	57.417

Overlopende passiva

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2024	Mutaties 2025	Balans per 31-12-2025
Nog te betalen kosten	246.159	-29.823	216.336
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	315.270	42.911	358.181
Overige vooruit ontvangen bedragen	3.047	546	3.593
Totaal	564.477	13.634	578.111

Nog te betalen kosten

Het saldo van de nog te betalen kosten is met € 29,8 miljoen afgenomen als gevolg van een toename van de per 31 december 2025 opgevoerde balansverplichtingen en overige transitorische schulden ad € 65,4 miljoen en de afname van de in 2025 betaalde kosten ad € 95,2 miljoen. Het eindsaldo van € 216,3 miljoen bestaat uit:

RC verhouding Fonds Nazorg	15,2 miljoen
Te betalen LH/Sociale verzekeringspremies/BTW	11,9 miljoen
Nog te betalen subsidies	118,9 miljoen
Reeds geleverde prestaties	67,0 miljoen
Nog te betalen rente OG	3,3 miljoen
	216,3 miljoen

Overige vooruit ontvangen bedragen

Het saldo van de overige vooruit ontvangen bedragen is met € 0,6 miljoen toegenomen tot € 3,6 miljoen. Dit betreft vooruit ontvangen projectbijdragen van € 3,2 miljoen en vooruit gefactureerde huur van € 0,4 miljoen.

Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel

In [Bijlage 3](#) is een nadere toelichting gegeven per OVP.

Overlopende passiva (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2024	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-2025	Financierings- bron
		Storting verplichte rente	Overige toevoegingen	Aanwending	Terugbetalingen		
Overlopende passiva niet rentedragend							
OVP BDU	20.400	0	0	-1.274	0	19.125	Rijk
OVP Bedrijfsmatig Vastgoed	8.385	0	0	-2.052	0	6.333	Rijk
OVP Bemmaatregelen N- wegen	1.694	0	0	-1.694	1.694	1.694	Rijk
OVP Bijdrage derden aan VIP-NL	583	0	93	-169	0	507	Mede- overheden
OVP Bodem 2022	1.154	0	0	1.095	0	2.248	Rijk
OVP Bodem 2023	608	0	0	-129	0	479	Rijk
OVP Bodem 2024-2030	0	0	6.463	-1.567	0	4.897	Rijk
OVP Boeren voor natuur	4	0	0	-4	0	0	Rijk/mede- overheden
OVP Capaciteit Natuurmonitoring	33	0	0	0	0	33	Rijk
OVP Compensatie VS WOO	77	0	0	-77	0	0	Rijk
OVP Deltaprgr. ZW 2eF Bergsluis	108	0	155	-263	0	0	Rijk
OVP Deltaprgr. ZW 2eF Brakwaterwinn	0	0	16	-16	0	0	Rijk
OVP Deltaprgr. ZW 2eF Waterbuff.Rdam	0	0	60	10	0	70	Rijk
OVP Deltaprogramma ZW 2e f Waterbank	30	0	53	125	0	208	Rijk
OVP E115 Duurz circulaire infrastr	0	0	140	0	0	140	Rijk
OVP E120 Verkeersveiligheidsmaatreg	0	0	1.296	0	0	1.296	Rijk
OVP ERTMS	0	0	1.456	-1.456	0	0	Rijk

Overlopende passiva (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2024	Vermeerderingen		Verminderen		Saldo per 31-12-2025	Financierings- bron
		Storting verplichte rente	Overige toevoegingen	Aanwending	Terugbetalingen		
OVP Fietsmaatregelen A4 Burgerveen	0	0	2.383	0	0	2.383	Rijk
OVP Flexpool rijksbijdr. 3e tranch	8.734	0	0	-3.000	0	5.734	Rijk
OVP Flexpool Rijksbijdrage	520	0	0	-134	0	386	Rijk
OVP Flexpool rijksbijdrage 2022	0	0	0	163	0	163	Rijk
OVP IBP-VP Holl.&Utrechts Veenweideg	79	0	0	-79	0	0	Rijk
OVP IBP-VP Zuidwestelijke Delta	469	0	0	-350	-119	0	Rijk
OVP Impuls Veenweiden	13.494	0	0	-3.655	0	9.839	Rijk
OVP Keten en gemeenschappen visserij	0	0	4.425	0	0	4.425	Rijk
OVP Klimaat- en Energiebeleid CDOKE	7.993	0	12.458	-6.474	0	13.976	Rijk
OVP Leiden-Katwijk- Noordwijk	447	0	0	-278	0	168	Rijk
OVP LIFE IP All4Biodiversity	0	0	2.793	-2.648	0	144	EU
OVP MIT (SPUK)	1.226	0	0	37	-1.263	0	Rijk
OVP MIT 2021	721	0	0	16	0	737	Rijk
OVP MIT 2022	1.069	0	0	-97	0	972	Rijk
OVP MIT 2023	0	0	1.472	-833	0	638	Rijk
OVP MIT 2024	18	0	1.833	-1.852	0	0	Rijk
OVP MIT 2025	0	0	2.444	-1.538	0	907	Rijk
OVP Mtrgln geb.ger. beëind.veeh.loc.	0	0	8.970	0	0	8.970	Rijk
OVP Naderingsdetectie windturbines	212	0	0	-13	0	199	Rijk
OVP Natuurcompensatie HSL zuid	99	0	1	0	0	100	Rijk
OVP NOVEX-gebied ZR 2023	388	0	0	-96	0	292	Rijk
OVP NOVI havengebied Rotterdam	69	0	0	-35	0	35	Rijk
OVP Ontzorg.MaatschVastgoed 2- tranch	2.073	0	0	-1.716	0	357	Rijk
OVP PMR 750 ha	63.698	0	0	-9.370	0	54.328	Rijk/mede- overheden
OVP Programma Natuur 2e fase	18.122	0	3.406	44	0	21.573	Rijk
OVP Prov. mtrgln PAS- melders 2024	7.900	0	7.692	0	0	15.592	Rijk
OVP Prov.maatregelen PAS- melders	6.045	0	0	0	0	6.045	Rijk
OVP Prov.Versn.Vrstl. transitie NPLG	1.421	0	0	-327	0	1.093	Rijk

Overlopende passiva (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2024	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-2025	Financierings- bron
		Storting verplichte rente	Overige toevoegingen	Aanwending	Terugbetalingen		
OVP RPMLG Land- en Tuinbouw	21.489	0	7.442	0	0	28.931	Rijk
OVP RPMLG Lands. en Nat.versterk.	76.188	0	26.008	-3.841	0	98.355	Rijk
OVP RPMLG Water- en Bodemsysteem	14.292	0	5.026	-1.784	0	17.534	Rijk
OVP Schone Lucht Akkoord (SLA)	34	0	9	0	0	42	Rijk
OVP Smart Mobility Synchronode	50	0	10	-17	0	43	EU
OVP Startup In Residence Intergov 22	86	0	215	-176	0	125	Rijk
OVP Stim Schoon + emissieloos bouwen	77	0	112	-77	0	112	Rijk
OVP Stimulering VV- maatr.2020-2021	4.440	0	0	0	0	4.440	Rijk
OVP Tijd.reg.bodem buitenprop.	149	0	0	-6	0	144	Rijk
OVP Truckparkings	40	0	77	-41	-40	37	Rijk
OVP Uitvoering Aanpak piekbelasting	225	0	77	0	0	302	Rijk
OVP Uitvoeringsprogramma Natuur	12.069	0	0	-3.331	0	8.738	Rijk
OVP Verbetering digit. dienstverl.	226	0	0	-226	0	0	Rijk
OVP Verkeersinfrastructuur	12	0	-41	30	0	0	Rijk
OVP Versn. Natuurincl. isoleren	14.976	0	0	-4.368	0	10.608	Rijk
OVP VV maatregelen 2022- 2023	469	0	0	0	0	469	Rijk
OVP Woondeals 2022	35	0	0	35	0	69	Rijk
OVP Woondeals 2023	229	0	0	-200	0	29	Rijk
OVP Woondeals 2024	1.096	0	0	-399	0	697	Rijk
OVP Zero Emissiebussen ZH- N	1.220	0	807	-610	0	1.417	Rijk
OVP Zoetermeerse Meerpolder	0	0	0	0	0	0	
Totaal	315.270	0	97.351	-54.712	273	358.181	

9. Niet uit de balans blijvende verplichtingen (NUBBV)- en rechten (NUBBR)

9.1 Borgstellingen

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de per 31 december 2025 gewaarborgde geldleningen en overige garantstellingen. Dit betreft lopende garantstellingen; in 2025 zijn geen nieuwe garanties verstrekt door de provincie.

Naam instelling (bedragen x € 1.000)	Oorspronkelijk bedrag	Stand 31-12-2024	Stand 31-12-2025	Percentage garantstellingen
Groenfonds - pVSPN	0	10.620	10.226	100%

Aan het Groenfonds zijn garantstellingen afgegeven voor de voorfinanciering van de provinciale subsidieregeling particulier natuurbeheer. De garantstelling betreft de betalingsverplichtingen die voortvloeien uit de leningen die Groenfonds aantrekt. Bij elkaar genomen gaat het per 31-12-2025 om een maximaal bedrag van € 10,2 miljoen.

Het risico van beide garantstellingen is bijzonder laag vanwege het feit dat het hier gaat om leningen waarvan de aflossing en renteverplichtingen via provinciale bijdragen en subsidies worden betaald.

Naast bovenstaande directe garantstellingen staat de provincie als deelnemer van gemeenschappelijke regelingen indirect garant voor eventuele schulden van deze GR's (dit op grond van bepalingen in de Provinciewet en Wet Gemeenschappelijke Regeling).

9.2 Arbeidsgerelateerde verplichtingen

Verlofdagen

Met ingang van dit jaar is er voor de verlofsoorten gekocht verlof, verlof voor 2015, overwerkverlof en vitaliteitsuren een voorziening opgenomen op de balans van € 9,7 miljoen.

Voor de verlofsoorten vakantieverlof, ouderschapsverlof, geboorteverlof en geboorteverlof aanvullend bedraagt het aantal resterende verlofuren 112.034 met een waarde van € 5,5 miljoen (incl. sociale lasten) per peildatum 10-2-2026.

Levensfasebewust personeelsbeleid

Doel van de pilot individueel maatwerk is om medewerkers met gedeeltelijke financiële compensatie en minder uren werken in staat te stellen om vitaal, gezond en met plezier te werken tot aan de pensioengerechtigde leeftijd. Gericht op medewerkers die daar zelf niet meer toe in staat zijn. De hoogte van de gezamenlijke verplichtingen bedraagt € 0,2 miljoen.

9.3 Inkoop en subsidieverplichtingen

Ambitie 1 (bedragen x € 1.000)	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	Totaal
NUBBV totaal	20.928	0	0	0	0	0	0	3	0	0	20.931
Waarvan:											
* Verstrekte subsidies	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
* Gedekt uit reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
* Groter dan € 1 mln	20.575	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20.575
Verklaring groter dan € 1 mln											
Regie Omgevingsbeleid	20.575										20.575
Totaal > € 1 mln	20.575	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20.575

Ambitie 2 (bedragen x € 1.000)	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	Totaal
NUBBV totaal	521.175	116.136	27.877	21.794	16.963	10.646	5.943	4.327	30	4	724.895
Waarvan:											
* Verstrekte subsidies	120.800	25.805	5.786	4.148	4.139	4.139	0	0	0	0	164.817
* Gedekt uit reserves	4.633	1.331	1.060	0	0	0	0	0	0	0	7.024

Ambitie 2 (bedragen x € 1.000)	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	Totaal
* Groter dan € 1 mln	439.153	97.065	21.837	20.569	16.820	10.479	5.922	4.306	9	3	616.163
Verklaring groter dan € 1 mln											
Instandhouding wegen	101.077	39.273	12.164	11.354	10.500	5.802	5.922	4.306	9	3	190.410
Exploitatie OV	100.829	16.201	3.129	2.820	0	0	0	0	0	0	122.979
Rijnlandroute	101.915	323	5	0	0	0	0	0	0	0	102.243
HOV-Net	57.264	6.574	4.139	4.139	4.139	4.139	0	0	0	0	80.394
Instandhouding vaarwegen	53.647	5.693	2.400	2.256	2.181	538	0	0	0	0	66.715
N211	24.421	29.001	0	0	0	0	0	0	0	0	53.422
Totaal > € 1 mln	439.153	97.065	21.837	20.569	16.820	10.479	5.922	4.306	9	3	616.163

Ambitie 3 (bedragen x € 1.000)	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	Totaal
NUBBV totaal	47.315	31.017	5.744	305	0	0	0	0	0	0	84.381
<i>Waarvan:</i>											
* Verstrekte subsidies	42.974	31.017	5.744	305	0	0	0	0	0	0	80.040
* Gedekt uit reserves	40.848	29.995	5.108	0	0	0	0	0	0	0	75.951
* Groter dan € 1 mln	44.939	31.017	5.744	305	0	0	0	0	0	0	82.005
Verklaring groter dan € 1 mln											
Warmtevoorziening	41.911	31.017	5.744	305	0	0	0	0	0	0	78.977
Verduurzaming industrie	1.969	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.969
Duurzaam energiesysteem	1.059	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.059
Totaal > € 1 mln	44.939	31.017	5.744	305	0	0	0	0	0	0	82.005

Ambitie 4 (bedragen x € 1.000)	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	Totaal
NUBBV totaal	43.839	10.596	2.696	954	614	255	255	255	255	955	60.674
<i>Waarvan:</i>											
* Verstrekte subsidies	35.587	9.864	2.303	929	614	255	255	255	255	955	51.272
* Gedekt uit reserves	5.151	1.091	693	255	255	255	255	255	255	955	9.420
* Groter dan € 1 mln	28.854	5.694	1.177	614	614	255	255	255	255	955	38.928
Verklaring groter dan € 1 mln											
Rijksmonumenten en historische molens in goede staat	9.338	2.661	512	359	359	0	0	0	0	0	13.229
Cultuurparticipatie en bibliotheken	8.535	256	256	0	0	0	0	0	0	0	9.047
MKB ondersteuning	4.394	1.841	4	0	0	0	0	0	0	0	6.239
Ruimte voor ondernemen	4.162	90	0	0	0	0	0	0	0	0	4.252
Economische Innovatie-infrastructuur	2.425	846	405	255	255	255	255	255	255	955	6.161
Totaal > € 1 mln	28.854	5.694	1.177	614	614	255	255	255	255	955	38.928

Ambitie 5 (bedragen x € 1.000)	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	Totaal
NUBBV totaal	175.957	33.618	27.139	1.930	1.635	992	939	940	940	6.767	250.857
<i>Waarvan:</i>											
* Verstrekte subsidies	44.913	21.078	17.710	932	696	40	0	0	0	0	85.369
* Gedekt uit reserves	40.763	1.336	259	150	288	0	0	0	0	0	42.796
* Groter dan € 1 mln	124.612	28.855	26.415	1.650	1.147	979	939	940	940	6.767	193.244
Verklaring groter dan € 1 mln											
Versterken natuur en landschapswaarden	46.314	17.263	17.563	2	2	2	2	3	3	14	81.168
Realisatie Begrensde Natuur - NNN Natuurpact KW	23.165	10	0	0	0	0	0	0	0	0	23.175
Beheer Begrensde Natuur	24.657	9.369	7.902	1.594	1.145	977	937	937	937	6.753	55.208
GLB / NSP	30.476	2.213	950	54	0	0	0	0	0	0	33.693
Totaal > € 1 mln	124.612	28.855	26.415	1.650	1.147	979	939	940	940	6.767	193.244

Ambitie 6 (bedragen x € 1.000)	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	Totaal
NUBBV totaal	11.121	3.587	3	0	0	0	0	0	0	0	14.711
<i>Waarvan:</i>											
* Verstrekke subsidies	6.889	3.493	0	0	0	0	0	0	0	0	10.382
* Gedekt uit reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
* Groter dan € 1 mln	9.965	3.568	0	0	0	0	0	0	0	0	13.533
Verklaring groter dan € 1 mln											
Subsidieregeling Wonen	5.549	3.463	0	0	0	0	0	0	0	0	9.012
Uitv. Programma Versnelling Woningbouw	1.993	30	0	0	0	0	0	0	0	0	2.023
Toekomst bouw 24-27	976	75	0	0	0	0	0	0	0	0	1.051
Toekomstbestendig Zuid-Holland	1.001	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.001
Huisvesting doelgroepen	446	0	0	0	0	0	0	0	0	0	446
Totaal > € 1 mln	9.965	3.568	0	0	0	0	0	0	0	0	13.533

Ambitie 7 (bedragen x € 1.000)	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	Totaal
NUBBV totaal	84.675	5.249	131	51	0	0	0	0	0	0	90.106
<i>Waarvan:</i>											
* Verstrekke subsidies	14.383	4.956	51	0	0	0	0	0	0	0	19.390
* Gedekt uit reserves	6.266	1.190	0	0	0	0	0	0	0	0	7.456
* Groter dan € 1 mln	76.029	4.733	51	0	0	0	0	0	0	0	80.813
Verklaring groter dan € 1 mln											
Opdrachtverlening OD's	42.994	0	0	0	0	0	0	0	0	0	42.994
Beheer en ontwikkeling recreatiegebieden	13.205	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13.205
Aanpak Bodem, ondergrond en grondwaterlocaties	9.784	1.190	0	0	0	0	0	0	0	0	10.974
Klimaat & bodemdaling veenbodems	6.121	2.732	0	0	0	0	0	0	0	0	8.853
Beheer en ontwikkeling recreatief netwerk en routestructuren	3.925	811	51	0	0	0	0	0	0	0	4.787
Totaal > € 1 mln	76.029	4.733	51	0	0	0	0	0	0	0	80.813

Bedrijfsvoering- Financiën en organisatie (bedragen x € 1.000)	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	Totaal
NUBBV totaal	35.997	3.554	2.425	1.944	486	0	0	0	0	0	44.406
<i>Waarvan:</i>											
* Verstrekke subsidies	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
* Gedekt uit reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
* Groter dan € 1 mln	19.168	2.612	1.824	1.759	310	0	0	0	0	0	25.673
Verklaring groter dan € 1 mln											
IT infra, werkplek en support	3.155	1.691	1.389	1.380	0	0	0	0	0	0	7.615
IT bedrijfsinformatiesystemen	5.487	437	51	0	0	0	0	0	0	0	5.975
Huisvesting en vastgoed	5.113	5	1	0	0	0	0	0	0	0	5.119
Informatietransitie	4.142	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4.142
Catering	1.271	479	383	379	310	0	0	0	0	0	2.822
Totaal > € 1 mln	19.168	2.612	1.824	1.759	310	0	0	0	0	0	25.673

Algemene middelen (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	Totaal
NUBBV totaal	126	0	0	0	0	0	0	0	0	0	126
<i>Waarvan:</i>											
* Verstrekte subsidies	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
* Gedekt uit reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
* Groter dan € 1 mln	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Verklaring groter dan € 1 mln	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal > € 1 mln	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

9.4 NUBBR

De Omgevingsdienst Haaglanden en het advocatenkantoor Bird & Bird huren delen van het provinciehuis. De totale contante waarde van de verhuurde delen bedraagt € 3,9 miljoen.

10. Stille reserves

Stille reserves van niet-bedrijfsgebonden activa worden in het BBV gedefinieerd als het verschil tussen de actuele waarde en de boekwaarde, waarbij de eerste materieel hoger uitvalt dan de tweede. De actuele waarde is gedefinieerd als de marktwaarde van het actief.

Stille reserves (bedragen x € 1 miljoen)	Startsituatie 31-12-2024	Mutaties 2025	Saldo 31-12-2025
Gebouwd onroerend goed	0,8	-	0,8
Onbebouwd onroerend goed	0,8	0,2	1,0
Kunstwerken	0,4	-	0,4
Deelnemingen	58,2	1,6	59,8
Verbonden partijen	0,3	0,1	0,4
Totaal	60,5	1,9	62,4

Gebouwd onroerend goed

Voormalige dienstwoningen

De provincie heeft sinds eind 2023 geen dienstwoningen meer in gebruik. Er is nog één pand dat verkocht zal worden (tegen een marktconforme prijs). Rekening houdend met te maken kosten en het behoedzaamheidsaspect, wordt de stille reserve-omvang 2025 becijferd op 80% van de WOZ-waarde: € 0,42 miljoen (2024: € 0,35 miljoen)

Voormalige steunpunten

Op dit moment zijn er twee voormalig steunpunten die onder de categorie stille reserves vallen.

Rekening houdend met te maken kosten en het behoedzaamheidsaspect wordt de stille reserve-omvang 2025 becijferd op 80% van de WOZ-waarde: € 0,35 miljoen (2024: € 0,35 miljoen).

Onbebouwd onroerend goed

Verspreide provinciale eigendommen

Indien gronden niet meer inzetbaar zijn voor provinciale doelen, worden ze afgestoten met als belangrijkste uitgangspunten marktconformiteit en level-playing-field. In 2025 is voor circa € 0,14 miljoen grond verkocht.

De waarde die het verspreid bezit vertegenwoordigt, is de stille reserveomvang en wordt vanaf 2015 ingeschat op basis van de gemiddeld gerealiseerde m² prijs bij verkopen verspreid bezit. De geschatte opbrengst van verkochte gronden is op basis van een geschat oppervlak van circa 40 ha en een geschatte gemiddelde m² verkoopprijs van € 2,50, waardoor de geschatte omvang uitkomt op ongeveer € 1 miljoen.

Kunst

De kunstcollectie is ongewijzigd gebleven. De verzekerde waarde is € 0,4 miljoen.

Deelnemingen

De stille reserves in de deelnemingen zijn berekend op basis van de intrinsieke waarde van de in bezit zijnde aandelen per 31 december 2025. Zie hierna de specificaties van de deelnemingen.

(bedragen x € 1.000)	Verkrijgings- waarde	Voorziening	Balans- waarde	Intrinsieke Waarde	Stille reserve	Uitgekeerd Dividend
NV Bank Nederlandse Gemeenten	142	0	142	49.910	49.768	1.730
NV Nederlandse Waterschapsbank	5	0	5	2.645	2.641	87
NV Provinciaal afvalverwijderingsbedrijf	0	0	0	5.997	5.997	
ZEH NV v/h PZEM NV	0	0	0	684	684	70
ENERGIIQ	33.842	20.822	13.020	13.020	0	0
Innovation Quarter	39.679	4.335	35.344	35.344	0	0
ROM Drechtsteden Capital BV	10.000	0	10.000	10.697	697	0
ROM Drechtsteden Holding NV	4	0	4	4	0	0
Totaal	83.671	25.157	58.514	118.302	59.788	1.888

Verbonden partijen

Stille reserves voor deelnemingen en overige verbonden partijen ontstaan door een verschil tussen de intrinsieke waarde op basis van de laatst goedgekeurde jaarrekeningen van deze deelnemingen en verbonden partijen en de waarde zoals opgenomen op de balans. Voor negatieve stille reserves wordt een voorziening gevormd. De hoogte van deze voorziening is gebaseerd op de meest recente tussentijdse rapportages van de deelnemingen en verbonden partijen.

(bedragen x € 1.000)	Verkrijgings- waarde	Voorziening	Balanswaarde	Intrinsieke Waarde	Stille reserve	Uitgekeerd Dividend
Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland CV	1.355	604	751	751	0	0
ROM Drechtsteden Kill III CV	561	0	561	968	407	0
Totaal	1.916	604	1.312	1.719	407	0

11. Rechtmatigheidsverantwoording

Verantwoordelijkheid college van Gedeputeerde Staten

De baten en lasten alsmede de balansmutaties moeten getrouw in de jaarrekening worden opgenomen. Uit het getrouw opnemen van de baten en lasten alsmede de balansmutaties, blijken een drietal rechtmatigheidscriteria niet expliciet. Dit betreffen het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium. In deze rechtmatigheidsverantwoording licht het college van Gedeputeerde Staten toe in hoeverre bij de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium zijn nageleefd. Dit houdt in dat de verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties in overeenstemming zijn met door Provinciale Staten vastgestelde kaders zoals de begroting en provinciale verordeningen en met bepalingen in de relevante wet- en regelgeving. Bij de waarderingsgrondslagen in de jaarrekening is het door de raad op vastgestelde normenkader van de relevante wet- en regelgeving verder toegelicht.

Deze verantwoording hanteert een grensbedrag omdat alleen de van belang zijnde aspecten in de verantwoording hoeven te worden betrokken. Deze grens is door Provinciale Staten bepaald en bedraagt 2% van de totale lasten exclusief toevoegingen aan de reserves en is daarmee vastgesteld op € 23.103.721. De grondslag voor deze verantwoording is de Kadernota Rechtmatigheid 2025 van de Commissie BBV van september 2025.

Bevindingen

Het college stelt vast dat de omvang van de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties die niet rechtmatig tot stand zijn gekomen € 41,3 miljoen bedraagt. Dit is hoger dan de daarvoor gestelde grens van € 23,1 miljoen. Van de niet rechtmatig tot stand gekomen verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties is volgens het college overigens een bedrag van € 31,9 miljoen acceptabel op basis van door Provinciale Staten vastgestelde afspraken.

De geconstateerde afwijkingen betreffen:

1. Begrotingsrechtmatigheid	€ 33,6 miljoen
2. Investeringskredieten	€ 4,9 miljoen
3. Exploitatieovereenkomst	€ 2,8 miljoen

In de [paragraaf Bedrijfsvoering](#) is op basis van de Kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV en op basis van de afspraken met Provinciale Staten aanvullende informatie opgenomen over de financiële rechtmatigheid. In deze paragraaf heeft het college ook beschreven welke actie hij onderneemt om vermelde afwijkingen in de toekomst te voorkomen.

12. Verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SISA)

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026								
Ver-strek-ker	Uit-kerings-code	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	
BZK	C93	Specifieke uitkering Provincie Zuid-Holland Startup in Residence	Werkzaamheden verricht in jaar T? (Ja/Nee)	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen				
			Aard controle n.v.t.	Aard controle R				
			Indicator: C93/01	Indicator: C93/02				
			Ja	€ 175.591				
BZK	C126	Verbetering digitale dienstverlening	Registratienummer project	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cofinanciering (jaar T) ten laste van eigen middelen	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) ten laste van eigen middelen	Project afgerond in jaar T (Ja/nee)
			Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.
			Indicator: C126/01	Indicator: C126/02	Indicator: C126/03	Indicator: C126/04	Indicator: C126/05	Indicator: C126/06
			IDO240645G	€ 225.741	€ 225.741	€ 118.291	€ 165.392	Ja
BZK	C130	Compensatie VS Woo	Besteding ten laste van Rijksmiddelen (jaar T)					
			Aard controle n.v.t.					
			Indicator: C130/01					
			€ 76.944					
lenW	E20	Regeling stimulering verkeersmaatregelen 2020-2021 Provincies en Gemeenten	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T)	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) (Ja/Nee)		
			Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.		
			Indicator: E20/01	Indicator: E20/02	Indicator: E20/03	Indicator: E20/04		
			€ 165.124	€ 5.918.993	€ 4.706.688	Ja		

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
			Naam/nummer per maatregel	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveiligheidsmaatregelen per type maatregel (stuks, meters)	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk		
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>		
			<i>Indicator: E20/05</i>	<i>Indicator: E20/06</i>	<i>Indicator: E20/07</i>	<i>Indicator: E20/08</i>		
		1	101 Aanbrengen van kant- en asmarkering op fietspaden aantal in meters	Ja	391.500	B569600		
		2	137 Aanleg van ongelijkvloerse fietsoversteekplaatsen aantal in st	Nee	0	B569502		
		3	132 Aanleg van een rotonde buiten de bebouwde kom aantal in st	Nee	0	EN2161701		
		4	205 Verbreden van fietspaden aantal in meters	Nee	0	EN454201		
		5	237 Aanleg van ongelijkvloerse fietsoversteekplaatsen aantal in st	Nee	0	B569501, EN4442101		
		6	232 Aanleg van een rotonde buiten de bebouwde kom aantal in st	Nee	2	EN2181001, EN4432102, EN4442101		
lenW	E22	Tijdelijke regeling specifieke uitkering ERTMS regionaal personenvervoer per trein 2020–2031 Provincie Limburg	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Correctie over besteding (jaar t-1)	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>		
			<i>Indicator: E22/01</i>	<i>Indicator: E22/02</i>	<i>Indicator: E22/03</i>	<i>Indicator: E22/04</i>		
			€ 1.456.229	€ 4.372.576	€ 0	Nee		
lenW	E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer	Eindsaldo/-reservering (jaar T-1)	Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen in (jaar T)	Besteding (jaar T)	Correctie over besteding (T-1)	Eindsaldo/-reservering (jaar T)	
		Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10)						
		Provincies						

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026										
Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering	Juridische grondslag	Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
					Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	
					Indicator: E27/01	Indicator: E27/02	Indicator: E27/03	Indicator: E27/04	Indicator: E27/05	
					€ 20.399.846	€ 0	€ 1.274.416	€ 0	€ 19.125.430	
lenW	E40	Truckparking lead partnership			Besteding (jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Eindverantwoording totale project (Ja/Nee)			
					Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.			
					Indicator: E40/01	Indicator: E40/02	Indicator: E40/03			
					€ 0	€ 797.483	Ja			
lenW	E53	Regeling specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord			Beschikingsnummer / en projectnaam	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T)	Daadwerkelijke startdatum van het project (dd/mm/jj)	Daadwerkelijke einddatum van het project (dd/mm/jj)	Ervaringen binnen 3 maanden na afronding project gedeeld (ja/nee)
							Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie			
					Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.
					Indicator: E53/01	Indicator: E53/02	Indicator: E53/03	Indicator: E53/04	Indicator: E53/05	Indicator: E53/06
		1			SPUKSLA-22-03313378 van de regeling Specifieke uitkering Schone LuchtAkkoord (SpUk SLA 2022).--> Kenniscentrum CS	€ 0	€ 17.093	1-1-2023	30-11-2025	Ja
		2			SPUKSLA-22-03312552 van de regeling Specifieke uitkering Schone LuchtAkkoord (SpUk SLA 2022) --> Training Industrie	€ 0	€ 43.896	1-4-2023	31-12-2025	Ja
		3			SPUKSLA-21-01290861 van de regeling Specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord (SpUk SLA 2021) ---> Docking Station Alblasserdam	€ 0	€ 400.000	28-12-2022	1-4-2024	Ja
					Kopie beschikingsnummer /naam	Jaar waarin het project is opgenomen in een centraal uitvoeringsplan	Eindverantwoording (Ja/Nee)			

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator		
			Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.					
			Indicator: E53/07	Indicator: E53/08	Indicator: E53/09					
		1	SPUKSLA-22-03313378 van de regeling Specifieke uitkering Schone LuchtAkkoord (SpUk SLA 2022).--> Kenniscentrum CS	2022	Ja					
		2	SPUKSLA-22-03312552 van de regeling Specifieke uitkering Schone LuchtAkkoord (SpUk SLA 2022) --> Training Industrie	2023	Ja					
		3	SPUKSLA-21-01290861 van de regeling Specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord (SpUk SLA 2021) ----> Docking Station Alblasserdam	2021	Ja					
IenW	E57	Tijdelijk Regeling Specifieke uitkering Zero Emissie Bus 2022-2024	Beschikingsnaam / nummer	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Het aantal gerealiseerde niet-gelede ZE-bussen met batterij-elektrische aandrijving	De som van het totaal aantal gerealiseerde gelede ZE-bussen met batterij-elektrische aandrijving, ZE-touringcars en ZE-bussen met waterstof-elektrische aandrijving	Zijn de bussen binnen drie jaar ingezet in de dienstregeling?	Is voldaan aan het kilometervereiste (Ja/Nee) (zie invulwijzer)?		
			Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R		
			Indicator: E57/01	Indicator: E57/02	Indicator: E57/03	Indicator: E57/04	Indicator: E57/05	Indicator: E57/06		
				1	BUS2300003	Nee	190	0	Ja	Ja
					Zijn de bussen minimaal drie jaar ingezet in de dienstregeling waar de aanvraag betrekking op heeft of voor de uitvoering van de concessie die op die concessie volgt? (Ja/Nee)					
					Aard controle R					
					Indicator: E57/07					
		1	Nee							
IenW	E58	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem overbruggingsjaar 2021	Projectnaam / nummer	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1)	Project afgerond (Ja/Nee)		

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
			Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.
			Indicator: E58/01	Indicator: E58/02	Indicator: E58/03	Indicator: E58/04	Indicator: E58/05	Indicator: E58/06
		1	PFAS	€ 5.500	€ 176.948	Ja	€ 0	Nee
		2	Aanpak diffuus lood: verkenning, onderzoek, sanering	€ 0	€ 1.452.919	Ja	€ 0	Ja
			Eindverantwoording (Ja/Nee)					
			Aard controle n.v.t.					
			Indicator: E58/07					
			Nee					
lenW	E83	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2022	Projectnaam / nummer	Besteding (jaar T) per project	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie Jaar T-1 per project ivm SiSa tussen medeoverheden (Jaar T- 1)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per project	
			Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	
			Indicator: E83/01	Indicator: E83/02	Indicator: E83/03	Indicator: E83/04	Indicator: E83/05	
		1	Gasfabrieksterrein Oude Tonge	€ 0	Ja	€ 0	€ 194.344	
		2	Subs. Sanering Oude Tonge	€ 1.997.681	Ja	€ 0	€ 2.558.586	
		3	Sanering herinrichting Broekpolder	€ 557.688	Ja	€ 0	€ 833.028	
		4	DCMR, 5 projecten	€ 0	Nee	€ 0	€ 151.665	
		5	ODH, 4 projecten	€ 0	Nee	€ 88.098	€ 363.276	
		6	ODMH, 9 projecten	€ 0	Nee	€ 281.743	€ 707.159	
		7	ODWH, 6 projecten	€ 0	Nee	€ 42.456	€ 220.960	
		8	OZHZ, 11 projecten	€ 0	Nee	€ 0	€ 269.722	
			Kopie projectnaam / nummer	Uitvoering is volgens aanvraag uitgevoerd (Ja/Nee), zo nee geef in indicator 08 de reden aan.	Optionele toelichting. Verplicht als bij 07 nee is ingevuld	Project afgerond (Ja/Nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Beschikking kenmerk

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
			Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.
			Indicator: E83/06	Indicator: E83/07	Indicator: E83/08	Indicator: E83/09	Indicator: E83/10	Indicator: E83/11
		1	Gasfabrieksterrein Oude Tonge	Ja		Ja	Nee	IENW/BSK-2022/274548 en IENW/BSK-2022/223051
		2	Subs. Sanering Oude Tonge	Ja		Nee	Nee	IENW/BSK-2022/274548 en IENW/BSK-2022/223051
		3	Sanering herinrichting Broekpolder	Ja		Nee	Nee	IENW/BSK-2022/274548 en IENW/BSK-2022/223051
		4	DCMR, 5 projecten	Ja		Nee	Nee	IENW/BSK-2022/274548 en IENW/BSK-2022/223051
		5	ODH, 4 projecten	Ja		Nee	Nee	IENW/BSK-2022/274548 en IENW/BSK-2022/223051
		6	ODMH, 9 projecten	Ja		Nee	Nee	IENW/BSK-2022/274548 en IENW/BSK-2022/223051
		7	ODWH, 6 projecten	Ja		Nee	Nee	IENW/BSK-2022/274548 en IENW/BSK-2022/223051
		8	OZHZ, 11 projecten	Ja		Nee	Nee	IENW/BSK-2022/274548 en IENW/BSK-2022/223051
IenW	E84	Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Cumulatieve eigen bijdrage en externe financiering (t/m jaar T)	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) (Ja/Nee)		
		Provincies en Gemeenten						
			Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.		
			Indicator: E84/01	Indicator: E84/02	Indicator: E84/03	Indicator: E84/04		
			€ 0	€ 0	€ 0	Nee		
			Naam/nummer per maatregel	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveiligheidsmaatregelen per type maatregel (stuks, meters)	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk		

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	
			Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.			
			Indicator: E84/05	Indicator: E84/06	Indicator: E84/07	Indicator: E84/08			
		1	379 Aanleg van een rotonde buiten de bebouwde kom jaartal in Stuks	Nee	0				
lenW	E86	Regeling specifieke uitkering beschikbaarheidsvergoeding regionale OV-concessies 2022	Naam per concessie zoals gedefinieerd in artikel 1 en benoemd in bijlage 1 van de regeling	Naam concessiehouder zoals gedefinieerd in artikel 1 en benoemd in bijlage 1 van de regeling	Besteding (jaar T-3 (2019))	Besteding (jaar T)	Specifieke kosten van de concessiehouder in de periode van 1 januari 2022 tot en met 31 december 2022 ter voorkoming van verdere verspreiding van het virus dat COVID-19 veroorzaakt	Optelling bedrag verstrekte subsidies concessievelener (jaar 2022) conform concessie - zoals in de bijlage 3 van de regeling is opgenomen verleend	
			Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	
			Indicator: E86/01	Indicator: E86/02	Indicator: E86/03	Indicator: E86/04	Indicator: E86/05	Indicator: E86/06	
			1						
				Kopie naam concessie	Totale opbrengstenconform bijlage 3 (5A OCW-contract studentenkaart) van de regeling	Totale opbrengstenconform bijlage 3 (5B opbrengsten van reizigers) van de regeling	Totale Opbrengsten conform bijlage 3 (5C Andere opbrengsten) van de regeling	Komt de concessiehouder voor deze concessie in aanmerking voor de 2% extra vergoeding (Ja/Nee)	
				Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	
				Indicator: E86/07	Indicator: E86/08	Indicator: E86/09	Indicator: E86/10	Indicator: E86/11	
		1							
lenW	E87	Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater	Beschikingsnaam/nummer	Totale besteding (jaar T)	Cumulatieve totale besteding (t/m jaar T)	Totale eigen bijdrage en bijdrage van derden (jaar T)	Cumulatieve eigen bijdrage en bijdrage van derden (t/m jaar T)	Volledige zelfstandige uitvoering ? (Ja/Nee)	
			Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	
			Indicator: E87/01	Indicator: E87/02	Indicator: E87/03	Indicator: E87/04	Indicator: E87/05	Indicator: E87/06	
			1	5000007155 - tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma Zoetwater - Beter benutten Bergsluis	€ 262.500	€ 262.500	€ 0	€ 0	Nee

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifiek uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
		2	5000006371 - Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater "Onderzoeksprogramma vervolgmaatregel Brielse Meer"	€ 0	€ 200.000	€ 0	€ 0	Nee
		3	5000006511 - Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma Zoetwater, COASTAR Brakwaterwinning kustduinen	€ 15.867	€ 495.897	€ 0	€ 0	Nee
		4	5000006146 - Stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma Zoetwater, COASTAR Urban Water Buffer Rotterdam	-€ 10.000	€ 452.095	€ 0	€ 0	Nee
		5	5000005991 - Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater COASTAR Waterbank Westland	-€ 125.364	€ 324.636	€ 68.841	€ 293.841	Nee
			Kopie beschikkingsnaam/nummer	Correctie besteding (jaar T-1)	Eindverantwoording (Ja/Nee)			
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>			
			<i>Indicator: E87/07</i>	<i>Indicator: E87/08</i>	<i>Indicator: E87/09</i>			
		1	5000007155 - tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma Zoetwater - Beter benutten Bergsluis	€ 0	Nee			
		2	5000006371 - Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater "Onderzoeksprogramma vervolgmaatregel Brielse Meer"	€ 0	Nee			
		3	5000006511 - Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma Zoetwater, COASTAR Brakwaterwinning kustduinen	€ 0	Nee			

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
		4	5000006146 - Stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma Zoetwater, COASTAR Urban Water Buffer Rotterdam	€ 0	Nee			
		5	5000005991 - Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater COASTAR Waterbank Westland	€ 0	Nee			
IenW	E97	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2023	Projectnaam / nummer	Besteding (jaar T) per project	Zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie Jaar T-1 per project ivm SiSa tussen medeoverheden (Jaar T-1)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per project	
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	
			<i>Indicator: E97/01</i>	<i>Indicator: E97/02</i>	<i>Indicator: E97/03</i>	<i>Indicator: E97/04</i>	<i>Indicator: E97/05</i>	
		1	Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, PFAS: 1 project	€ 0	Nee	€ 0	€ 15.501	
		2	Omgevingsdienst Haaglanden, Diffuus lood: 1 project	€ 0	Nee	€ 0	€ 64.824	
		3	Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, Diffuus lood: 1 project	€ 0	Nee	€ 0	€ 33.463	
		4	DCMR, Historische spoedopgaven: 6 projecten	€ 0	Nee	€ 70.313	€ 70.313	
		5	Omgevingsdienst Haaglanden, Historische spoedopgaven: 4 projecten	€ 0	Nee	€ 14.204	€ 20.395	
		6	Omgevingsdienst Midden-Holland, Historische spoedopgaven: 4 projecten	€ 0	Nee	€ 12.572	€ 23.548	
		7	Omgevingsdienst West-Holland, Historische spoedopgaven: 6 projecten	€ 0	Nee	€ 32.321	€ 32.321	
		8	Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, Historische spoedopgaven: 7 projecten	€ 0	Nee	€ 0	€ 170.772	
			Kopie projectnaam / nummer	Uitvoering is volgens aanvraag uitgevoerd (Ja/Nee), zo nee geef in indicator 08 de reden aan.	Optionele toelichting. Verplicht als bij 07 nee is ingevuld	Project afgerond (Ja/Nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Beschikking kenmerk
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>
			<i>Indicator: E97/06</i>	<i>Indicator: E97/07</i>	<i>Indicator: E97/08</i>	<i>Indicator: E97/09</i>	<i>Indicator: E97/10</i>	<i>Indicator: E97/11</i>

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026								
Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
		1	Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, PFAS: 1 project	Ja		Nee	Nee	IENW/BSK-2023/327585
		2	Omgevingsdienst Haaglanden, Diffuus lood: 1 project	Ja		Nee	Nee	IENW/BSK-2023/327585
		3	Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, Diffuus lood: 1 project	Ja		Nee	Nee	IENW/BSK-2023/327585
		4	DCMR, Historische spoedopgaven: 6 projecten	Ja		Nee	Nee	IENW/BSK-2023/327585
		5	Omgevingsdienst Haaglanden, Historische spoedopgaven: 4 projecten	Ja		Nee	Nee	IENW/BSK-2023/327585
		6	Omgevingsdienst Midden-Holland, Historische spoedopgaven: 4 projecten	Ja		Nee	Nee	IENW/BSK-2023/327585
		7	Omgevingsdienst West-Holland, Historische spoedopgaven: 6 projecten	Ja		Nee	Nee	IENW/BSK-2023/327585
		8	Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, Historische spoedopgaven: 7 projecten	Ja		Nee	Nee	IENW/BSK-2023/327585
IenW	E103	Tijdelijke stimuleringsregeling slim, veilig, doelmatig en duurzaam gebruik van mobiliteitsinfrastructuur 2023-2027	Projectcategorie	Besteding (jaar T-1) aan projectkosten voor het totale project	Besteding (jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Project afgerond in jaar T (Ja/Nee)	Zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)
				<i>Geldt alleen voor SiSa 2023</i>				
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>
			<i>Indicator: E103/01</i>	<i>Indicator: E103/02</i>	<i>Indicator: E103/03</i>	<i>Indicator: E103/04</i>	<i>Indicator: E103/05</i>	<i>Indicator: E103/06</i>
		1	G	€ 0	€ 0	€ 0	Nee	Nee
			Kopie projectcategorie	Correctie besteding (jaar T-1) ivm aan medeoverheden overgeboekte middelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Beschikking kenmerk		
	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>				

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
			Indicator: E103/07	Indicator: E103/08	Indicator: E103/09	Indicator: E103/10		
		1	G	€ 0	Nee	IENW/BSK-2025/167342		
lenW	E111	Regeling stimulering schoon en emissieloos bouwen voor medeoverheden	Beschikingsnummer	Besteding (jaar T)	Cumulatieve totale besteding (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
			Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.		
			Indicator: E111/01	Indicator: E111/02	Indicator: E111/03	Indicator: E111/04		
		1	SPUK-SEB24-03724648	€ 341.820	€ 428.815	Nee		
		2	SPUK-SEB24-03730510	€ 445	€ 445	Ja		
		3	SPUK-SEB25-03831126	€ 0	€ 0	Nee		
lenW	E113	Tijdelijke regeling uitkering bodempogaven 2024- 2030	Besteding (jaar T) binnen werkvoorraad	Is er sprake van Sisa tussen medeoverheden (ja/nee)	Correctie (Jaar T-1) werkvoorraad ivm SiSa tussen medeoverheden	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) binnen werkvoorraad	Eindverantwoording (Ja/Nee)	
			Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	
			Indicator: E113/01	Indicator: E113/02	Indicator: E113/03	Indicator: E113/04	Indicator: E113/05	
			€ 0	Ja	-€ 1.545.676	€ 1.566.955	Nee	
lenW	E115	Tijdelijke regeling specifieke uitkering duurzame en circulaire infrastructuur	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Beschikking kenmerk		
			Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.		
			Indicator: E115/01	Indicator: E115/02	Indicator: E115/03	Indicator: E115/04		
		1	€ 0	€ 0	Nee	Zaaknummer 31208138 en bestelnummer 4500434735, positie 10.		
lenW	E120	Regeling specifieke uitkering stimulering verkeersveiligheidsmaa- tregelen 2025-2030	Totale besteding (Jaar T)	Cumulatieve totale besteding (t/m jaar T)	Cumulatieve eigen bijdrage en externe financiering (t/m jaar T)	Project afgerond (alle maatregelen) t/m Jaar T?(ja/nee)		
			Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.		

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
			Indicator: E120/01	Indicator E120/02	Indicator: E120/03	Indicator: E120/04		
			€ 0	€ 0	€ 0	Nee		
			Naam/nummer per maatregel	Per maatregel, maatregel afgerond t/m (jaar T)? (Ja/Nee)	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveiligheidsmaatregelen per type maatregel (stuks, meters)	Eventuele toelichting, indien noodzakelijk		
			Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.		
			Indicator: E120/05	Indicator: E120/06	Indicator: E120/07	Indicator: E120/08		
		1	424 Aanleg ongelijkvloerse kruising (brug), aantal in st	Nee	0			
EZ	F12	Enmalige specifieke uitkering voor de uitvoering van regionale MIT-regeling 2018-2023	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Eventuele toelichting		
				Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie				
			Aard controle R	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.		
			Indicator: F12/01	Indicator: F12/02	Indicator: F12/03	Indicator: F12/04		
			-€ 37.355	€ 19.907.937	Ja			
EZ	F14	Regeling specifieke uitkering MIT 2021	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Eventuele toelichting		
				Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie				
			Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.		
			Indicator: F14/01	Indicator: F14/02	Indicator: F14/03	Indicator: F14/04		
			-€ 16.140	€ 8.544.985	Nee			

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
EZ	F25	Regeling specifieke uitkering MIT	Beschikingsnummer	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Eventuele toelichting	
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	
			<i>Indicator: F25/01</i>	<i>Indicator: F25/02</i>	<i>Indicator: F25/03</i>	<i>Indicator: F25/04</i>	<i>Indicator: F25/05</i>	
		1	DGBI-I&K / 101178745 - 1300036257 (2025)	€ 1.537.850	€ 1.537.850	Nee		
		2	DGBI-I&K / 89251894 - 1300035347 (2024)	€ 2.996.329	€ 5.422.553	Nee		
		3	DGBI-I&K / 38114696 - 1300034469 (2023)	€ 833.442	€ 7.428.137	Nee		
		4	DGBI-I&K / 22431957 - 1300033150 (2022)	€ 97.475	€ 7.064.275	Nee		
VRO	J5	Regeling specifieke uitkering ten behoeve van het opstellen en uitvoeren van woondeals derde tranche	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)			
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>			
			<i>Indicator: J5/01</i>	<i>Indicator: J5/02</i>	<i>Indicator: J5/03</i>			
			€ 252.428	€ 252.428	Nee			
VRO	J6	Regeling specifieke uitkering flexibele inzet ondersteuning woningbouw (derde tranche)	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Correctie besteding (jaar T-1) ivm aan medeoverheden overgeboekte middelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cofinanciering (jaar T)	Correctie cofinanciering (jaar T-1) i.v.m. cofinanciering van medeoverheden	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T)
			Zelfstandige uitvoering			Zelfstandige uitvoering	Zelfstandige uitvoering	
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>
			<i>Indicator: J6/01</i>	<i>Indicator: J6/02</i>	<i>Indicator: J6/03</i>	<i>Indicator: J6/04</i>	<i>Indicator: J6/05</i>	<i>Indicator: J6/06</i>
			€ 3.000.000	€ 0	€ 3.000.000	€ 1.534.420	€ 0	€ 1.534.420
			Cumulatief aantal woningbouw- of herstructureringsprojecten dat t/m jaar T geholpen is met middelen	Cumulatief aantal woningen dat in deze projecten wordt gerealiseerd (t/m Jaar T)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>		
<i>Indicator: J6/07</i>	<i>Indicator: J6/08</i>	<i>Indicator: J6/09</i>	<i>Indicator: J6/10</i>					

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026								
Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
			60	80.000	Nee	Nee		
VRO	J41	Regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw	Besteding (jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T)	Aantal projecten dat in (jaar T) is geholpen met middelen	Aantal projecten dat cumulatief (t/m jaar T) is geholpen met middelen	Cumulatief aantal (t/m jaar T) woningen dat in deze projecten wordt gerealiseerd
				Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden	Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden		Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden	Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden
		Provincies						
		Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	
		Indicator: J41/01	Indicator: J41/02	Indicator: J41/03	Indicator: J41/04	Indicator: J41/05	Indicator: J41/06	
		€ 134.275	€ 5.804.348	€ 500.000	0	83	85.601	
		Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)					
		Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.					
Indicator: J41/07	Indicator: J41/08							
Nee	Nee							
VRO	J59	Kwalitatief hoogwaardige en duurzame woon- en leefomgeving in NOVI/NOVEX-gebieden	Besteding over het totale project (jaar T)	Cumulatieve besteding over het totale project (t/m jaar T)	Zelfstandige uitvoering? (Ja/Nee)	Correctie indicator bestedingen (jaar T-1)	Activiteiten die zijn omschreven in het interbestuurlijk vastgestelde plan van aanpak/ontwikkelperspectief (Ja/Nee)	Eindverantwoording? (Ja/Nee)
			Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.
			Indicator: J59/01	Indicator: J59/02	Indicator: J59/03	Indicator: J59/04	Indicator: J59/05	Indicator: J59/06
			€ 34.570	€ 323.042	Ja	€ 0	Ja	Nee
VRO	J86	Specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed tweede tranche	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is gestart	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is doorlopen tot aan het moment van aanbesteding van maatregelen om	Aantal gebouwde onroerende zaken dat hiermee wordt bereikt door het provinciaal ontzorgingsprogramma	Is de opgedane regionale kennis en ervaring gedeeld met het Kennis- en innovatieplatform verduurzaming maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt)

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
						vastgoed te verduurzamen		
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t</i>	<i>Aard controle n.v.t</i>	<i>Aard controle n.v.t</i>	<i>Aard controle n.v.t</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>
			<i>Indicator: J86/01</i>	<i>Indicator: J86/02</i>	<i>Indicator: J86/03</i>	<i>Indicator: J86/04</i>	<i>Indicator: J86/05</i>	<i>Indicator: J86/06</i>
			€ 1.715.500	€ 4.443.295	210	45	639	Ja
			Worden kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren begeleid bij het opstellen van portefeuilleroutekaarten die richting geven aan het realiseren van de klimaatdoelstellingen in 2030 en 2050 (Ja/Nee/Nvt)	Worden kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren begeleid bij het aanvragen van subsidies voor verduurzamingsmaatregelen en het opstellen van relevante (advies-)documenten om te voldoen aan de voorwaarden voor subsidieverlening (Ja/Nee/Nvt)	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Eventuele toelichting		
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>		
			<i>Indicator: J86/07</i>	<i>Indicator: J86/08</i>	<i>Indicator: J86/09</i>	<i>Indicator: J86/10</i>		
			Ja	Ja	Nee			
VRO	J88	Specifieke uitkering Leiden Katwijk Noordwijk Provincie Zuid-Holland	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Toelichting op niet-afgeronde projecten			
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>			
			<i>Indicator: J88/01</i>	<i>Indicator: J88/02</i>	<i>Indicator: J88/03</i>			
			€ 278.362	Nee	Afronding in 2026			

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings-code	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
VRO	J103	Regeling specifieke uitkering ten behoeve van het opstellen en uitvoeren van woondeals tweede tranche	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Zelfstandige uitvoering: Ja/Nee	Eindverantwoording (Ja/Nee)			
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>			
			<i>Indicator: J103/01</i>	<i>Indicator: J103/02</i>	<i>Indicator: J103/03</i>			
			€ 1.100.000	Ja	Nee			
VRO	J112	Kwalitatief hoogwaardige en duurzame woon- en leefomgeving in acht NOVEX-gebieden	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Zelfstandige uitvoering (ja/nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>		
			<i>Indicator: J112/01</i>	<i>Indicator: J112/02</i>	<i>Indicator: J112/03</i>	<i>Indicator: J112/04</i>		
			€ 56.270	€ 95.788	Ja	Nee		
VRO	J117	Regeling specifieke uitkering versnelling natuurinclusief isoleren	Naam onderdeel	Besteding (jaar T) per onderdeel	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) per onderdeel			
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>			
			<i>Indicator: J117/01</i>	<i>Indicator: J117/02</i>	<i>Indicator: J117/03</i>			
		1	Ondersteuning gemeenten bij opstellen (pre)SMP's	€ 3.521.681	€ 5.773.920			
		2	Handhaving	€ 0	€ 0			
		3	Beoordeling ontheffingsverzoeken WNB	€ 600.000	€ 600.000			
		4	Aan gemeenten ten behoeve van alternatieve verblijfplaatsen	€ 246.373	€ 246.373			
		5	Alternatieve verblijfplaatsen	€ 0	€ 0			
			Correctie besteding (jaar T-1) ivm aan medeoverheden overgeboekte middelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)				
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>				
	<i>Indicator: J117/04</i>	<i>Indicator: J117/05</i>						
	€ 0	Nee						

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	
VRO	J118	Regeling specifieke uitkering ontzorgingsprogramma verduurzaming kleine en micro mkb-ondernemingen en bedrijventerreinen	Naam programma	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Is de opgedane regionale kennis en ervaring gedeeld binnen en buiten de eigen provincie, gemeente of brancheorganisatie, waaronder landelijke initiatieven (Ja/Nee)	Is het project afgerond in jaar T (Ja/Nee)	Eventuele toelichting	
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	
			<i>Indicator: J118/01</i>	<i>Indicator: J118/02</i>	<i>Indicator: J118/03</i>	<i>Indicator: J118/04</i>	<i>Indicator: J118/05</i>	<i>Indicator: J118/06</i>	
			1	MKB Ontzorgingsprogramma	€ 1.271.098	€ 1.948.412	Ja	Nee	
			2	Programma verduurzaming bedrijventerreinen	€ 780.738	€ 896.442	Ja	Nee	
				Het aantal bedrijventerreinen waarbij de organisatiegraad is opgezet ten behoeve van de verduurzaming	Het aantal bedrijventerreinen waarbij de organisatiegraad is verbeterd ten behoeve van de verduurzaming	Het aantal kleine en micro ondernemingen waarmee een ontzorgingstraject is doorlopen tot aan het moment van aanbesteding van maatregelen om vastgoed te verduurzamen	Worden kleine en micro ondernemingen begeleid/ondersteund bij het voorbereiden en aanvragen van een subsidie of lening voor het verduurzamen van de bedrijfsprocessen en haar bedrijfsmatig vastgoed (Ja/Nee)		
				<i>Programma verduurzaming bedrijventerreinen Aard controle n.v.t.</i>	<i>Programma verduurzaming bedrijventerreinen Aard controle n.v.t.</i>	<i>MKB Ontzorgingsprogramma Aard controle n.v.t.</i>	<i>MKB Ontzorgingsprogramma Aard controle n.v.t.</i>		
				<i>Indicator: J118/07</i>	<i>Indicator: J118/08</i>	<i>Indicator: J118/09</i>	<i>Indicator: J118/10</i>		
	333	19	82	Ja					
VRO	J210	Meerjarige regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T)	Aantal projecten dat in (jaar T) is geholpen met middelen	Aantal projecten dat cumulatief (t/m jaar T) is geholpen met middelen	Cumulatief aantal (t/m jaar T) woningen dat in deze projecten wordt gerealiseerd	Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	
				Vanaf SiSa 2023 inclusief uitvoering door derden		Vanaf SiSa 2023 inclusief uitvoering door derden	Vanaf SiSa 2023 inclusief uitvoering door derden		
			Provincies						
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	
			<i>Indicator: J210/01</i>	<i>Indicator: J210/02</i>	<i>Indicator: J210/03</i>	<i>Indicator: J210/04</i>	<i>Indicator: J210/05</i>	<i>Indicator: J210/06</i>	

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
			€ 10.254.787	€ 8.179.581	60	231	264.410	Nee
			Eindverantwoording (Ja/Nee)					
			Aard controle n.v.t.					
			Indicator: J210/07					
			Nee					
KGK	K28	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid	Besteding apparaatskosten (jaar T) : salarissen en sociale lasten voor ambtelijk personeel	Besteding apparaatskosten (jaar T): kosten voor ingeleend personeel	Besteding apparaatskosten (jaar T): overige goederen en diensten	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) apparaatskosten	Besteding (jaar T) overige kosten gerelateerd aan apparaatskosten	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) overige kosten gerelateerd aan apparaatskosten
			Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.
			Indicator: K28/01	Indicator: K28/02	Indicator: K28/03	Indicator: K28/04	Indicator: K28/05	Indicator: K28/06
			€ 4.849.403	€ 731.914	€ 892.824	€ 12.958.227	€ 0	€ 109.005
			Eindverantwoording (Ja/Nee)					
			Aard controle n.v.t.					
			Indicator: K28/07					
			Nee					
KGK	K43	Specifieke uitkering naderingsdetectiesystemen voor bestaande windturbines op land	Coördinaten windturbine	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Besteding (jaar T) ten laste van eigen middelen	Besteding (jaar T) ten laste van derden	Eindverantwoording (Ja/Nee)	
			Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	
			Indicator: K43/01	Indicator: K43/02	Indicator: K43/03	Indicator: K43/04	Indicator: K43/05	
		1	X 80.217,17 Y 424.346,77	€ 2.600	€ 2.600	€ 0	Nee	
		2	X 80.640,96 Y 424.530,37	€ 2.600	€ 2.600	€ 0	Nee	
		3	X 81.065,00 Y 424.725,00	€ 2.600	€ 2.600	€ 0	Nee	
		4	X 81.510,89 Y 424.922,78	€ 2.600	€ 2.600	€ 0	Nee	
		5	X 81.863,00 Y 425.083,00	€ 2.600	€ 2.600	€ 0	Nee	

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings-code	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	
LVVN	L4	Deelproject 750 hectare natuur- en recreatiegebied (Project Mainportontwikkeling Rotterdam) Uitwerkingsovereenkomst tussen het rijk en de provincie Zuid-Holland, de gemeente Rotterdam en de stadsregio Rotterdam Provincie Zuid-Holland	Besteding (jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)					
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>					
			<i>Indicator: L4/01</i>	<i>Indicator: L4/02</i>					
			€ 10.143.869	Nee					
LVVN	L7	Regeling specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland	Gebiedsnaam/nummer	Totale besteding (jaar T)	Totale Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Toelichting	
				Zelfstandige uitvoering	Inclusief uitvoering door derde vanaf SiSa 2021			Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen	
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	
			<i>Indicator: L7/01</i>	<i>Indicator: L7/02</i>	<i>Indicator: L7/03</i>	<i>Indicator: L7/04</i>	<i>Indicator: L7/05</i>	<i>Indicator: L7/06</i>	
			1	Hollands en Utrechts Veenweidegebied	€ 79.046	€ 2.341.488	Ja	Ja	
			2	Zuidwestelijke Delta	€ 349.939	€ 4.231.891	Ja	Ja	
LVVN	L10	Regeling specifieke uitkering Impuls Veenweiden	Gebiedsnaam/nummer	Totale besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Toelichting		
							Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen		
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>		
			<i>Indicator: L10/01</i>	<i>Indicator: L10/02</i>	<i>Indicator: L10/03</i>	<i>Indicator: L10/04</i>	<i>Indicator: L10/05</i>		
			1	Zuid-Holland	€ 3.654.531	€ 12.160.799	Nee		

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator		
LNVN	L16	Enmalige specifieke uitkering Provinciaal Uitvoeringsprogramma Natuur	Naam Uitvoeringsprogramma	Besteding (jaar T) per uitvoeringsprogramma - exclusief uitvoering door derden	Cumulatieve besteding (t/m jaar T). Vanaf SiSa 2022 inclusief uitvoering door derden	Cumulatieve besteding apparaatskosten (t/m jaar T) per uitvoeringsprogramma	Uitvoeringsprogramma volgens uitvoeringsplan uitgevoerd (Ja/Nee)	Uitvoeringsprogramma afgerond (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>		
			<i>Indicator: L16/01</i>	<i>Indicator: L16/02</i>	<i>Indicator: L16/03</i>	<i>Indicator: L16/04</i>	<i>Indicator: L16/05</i>	<i>Indicator: L16/06</i>		
		1	Provinciaal Uitvoeringsprogramma Zuid-Holland	€ 3.633.329	€ 19.184.085	€ 3.619.355	Ja	Nee		
		1	Kopie Uitvoeringsprogramma	Toelichting	Zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)					
				<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>				
				<i>Indicator: L16/07</i>	<i>Indicator: L16/08</i>	<i>Indicator: L16/09</i>				
		1	Provinciaal Uitvoeringsprogramma Zuid-Holland		Ja					
		LNVN	L25	Regeling specifieke uitkering provinciale versnellingsvoorstellen transitie landelijk gebied	Naam versnellingsvoorstel	Besteding (jaar T)	Totale cumulatieve bestedingen (t/m jaar T)	Baten (jaar T) vermogensvorming	Totale cumulatieve baten vermogensvorming (t/m jaar T)	
					<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	
<i>Indicator: L25/01</i>	<i>Indicator: L25/02</i>				<i>Indicator: L25/03</i>	<i>Indicator: L25/04</i>	<i>Indicator: L25/05</i>			
1	Kwaliteitsbaggeren in natuurgebied Veenweiden Krimpenerwaard			€ 327.488	€ 1.138.126	€ 0	€ 0			
2	Omhoog met het veen Krimpenerwaard			€ 0	€ 73.000	€ 0	€ 0			
3	Onderzoek smart grids energemaatregelen			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0			
1	Eindverantwoording (Ja/Nee)?									
				<i>Aard controle n.v.t.</i>						
				<i>Indicator: L25/06</i>						
	Nee									
LNVN	L27	specifieke uitkering Regeling provinciale maatregelen PAS-melders	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)?					
			<i>automatisch berekend</i>	<i>Automatisch berekend</i>						
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>					

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
			<i>Indicator: L27/01</i>	<i>Indicator: L27/02</i>	<i>Indicator: L27/03</i>			
		1	€ 0	€ 0	Nee			
			Naam/nummer van de maatregel	Karakter van de maatregel	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Is de aankoopsom, indien van toepassing, gebaseerd op een taxatie door een onafhankelijke taxateur conform marktwaarde (Ja/Nee)?	Wat is de restwaarde van door de provincie verworven vermogensbestanddelen ?
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle D1</i>	<i>Aard controle R</i>
			<i>Indicator: L27/04</i>	<i>Indicator: L27/05</i>	<i>Indicator: L27/06</i>	<i>Indicator: L27/07</i>	<i>Indicator: L27/08</i>	<i>Indicator: L27/09</i>
		1	<i>strategische grondverwerving / 1</i>	<i>Besluit</i>	€ 0	€ 0	Ja	€ 0
			Kopie naam/nummer van de maatregel	Is de vrijgekomen depositieruimte uitsluitend gebruikt voor het legaliseren van PAS-melders (Ja/Nee)?	Is voldaan aan de juridische en beleidsmatige kaders op het moment van besteding van de middelen (Ja/Nee)?			
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle D1</i>	<i>Aard controle D1</i>			
			<i>Indicator: L27/10</i>	<i>Indicator: L27/11</i>	<i>Indicator: L27/12</i>			
		1	<i>strategische grondverwerving / 1</i>	<i>Ja</i>	<i>Ja</i>			
			Kopie naam/nummer van de maatregel	Naam opgelost gemeld PAS-project	Wat is de waarde van het opgeloste gemeld PAS-project?	Vul in totale besteding per opgelost gemeld PAS-project		
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>		
			<i>Indicator: L27/13</i>	<i>Indicator: L27/14</i>	<i>Indicator: L27/15</i>	<i>Indicator: L27/16</i>		
		1	<i>strategische grondverwerving / 1</i>	<i>n.v.t.</i>	€ 0	€ 0		
LVVN	L32	Specifieke uitkering Regeling uitvoering aanpak piekbelasting	Selecteer welke van toepassing (samenwerkingsovereenkomst/ werkafspraken)	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)?		
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>		

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
			Indicator: L32/01	Indicator: L32/02	Indicator: L32/03	Indicator: L32/04		
		1	Werkafspraken	€ 0	€ 75.017	Nee		
LVVN	L33	Specifieke uitkering Uitvoeringsprogramma Natuur op grond van de Regeling specifieke uitkering Programma Natuur 2e fase	Onderdeel	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen			
			Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.			
			Indicator: L33/01	Indicator: L33/02	Indicator: L33/03			
		1	Aanleg bos in het kader van boscompensatie	€ 0	€ 0			
		2	Overige uitvoeringsactiviteiten	-€ 44.492	€ 0			
			Cumulatieve besteding apparaatskosten (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen voor uitvoeringsactiviteiten ten behoeve van natuurgebieden die buiten Natura 2000-gebieden zijn gelegen (t/m jaar T)	(Verwachte) opbrengsten door verwerving van vermogensbestanddelen (t/m jaar T)	Uitvoeringsprogramma afgerond (Ja/Nee)		
			Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle D1	Aard controle n.v.t.		
			Indicator: L33/04	Indicator: L33/05	Indicator: L33/06	Indicator: L33/07		
	€ 0	€ 0	€ 0	Nee				
LVVN	L35	Regeling provinciale maatregelen landelijk gebied (Rpml)	Naam maatregelpakket	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Correctie besteding (jaar T-1) ten laste van Rijksmiddelen i.v.m. aan medeoverheden overgeboekte middelen	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van rijksmiddelen		
				Zelfstandige uitvoering	Vanaf SiSa 2025			
			Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle n.v.t.		
			Indicator: L35/01	Indicator: L35/02	Indicator: L35/03	Indicator: L35/04		
		1	Landschap en natuurversterking	€ 3.840.543	€ 0	€ 3.840.543		
		2	Toekomstbestendige Land - en tuinbouw	€ 0	€ 0	€ 0		
3	Toekomstbestendige Water- en bodemsysteem	€ 1.784.000	€ 0	€ 1.784.000				

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
			Besteding (jaar T) aan directe uitvoeringskosten ten laste van Rijksmiddelen	Correctie besteding aan directe uitvoeringskosten ten laste van Rijksmiddelen (jaar T-1) i.v.m. aan medeoverheden overgeboekte middelen	Totale cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) aan directe uitvoeringskosten ten laste van Rijksmiddelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)?		
			<i>Zelfstandige uitvoering</i>	<i>Vanaf SiSa 2025</i>				
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>		
			<i>Indicator: L35/05</i>	<i>Indicator: L35/06</i>	<i>Indicator: L35/07</i>	<i>Indicator: L35/08</i>		
			€ 0	€ 0	€ 0	Nee		
LVVN	L36	Regeling provinciale gebiedsgerichte beëindiging veehouderijlocaties	Beschikingsnummer	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)?		
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>		
			<i>Indicator: L36/01</i>	<i>Indicator: L36/02</i>	<i>Indicator: L36/03</i>	<i>Indicator: L36/04</i>		
		1	MGB24-03783112	€ 0	€ 0	Nee		
			Referentienummer van de subsidieverstrekking	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Is voldaan aan de vereisten voor de volledige of gedeeltelijke sluiting van een veehouderijlocatie (Ja/Nee)?	Is de bijdrage voor het vervallen van het productierecht gelijk aan een taxatie door twee onafhankelijke taxateurs gezamenlijk en opgesteld in opdracht van de provincie (Ja/Nee/n.v.t.)?	Is de bijdrage voor het waardeverlies van de voor de veehouderij op de veehouderijlocatie gebruikte productiecapaciteit gelijk aan een taxatie door twee onafhankelijke taxateurs gezamenlijk en opgesteld in opdracht van de provincie (Ja/Nee)?
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle D1</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>
			<i>Indicator: L36/05</i>	<i>Indicator: L36/06</i>	<i>Indicator: L36/07</i>	<i>Indicator: L36/08</i>	<i>Indicator: L36/09</i>	<i>Indicator: L36/10</i>
		1	<i>n.v.t.</i>	€ 0	€ 0	Nee	<i>N.v.t.</i>	Nee

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
			Kopie referentienummer van de subsidieverstrekking	Is de bijdrage voor de kosten van het afbreken en verwijderen van de voor de veehouderij (...) gebruikte productiecapaciteit gelijk aan de werkelijk gemaakte sloopkosten en zijn de onvoorwaardelijk ontvangen gelden (...) verrekend met deze bijdrage (Ja/Nee)?	Is de bijdrage voor de kosten voor leges voor vergunningen en planologische procedures, die verbonden zijn met de volledige of gedeeltelijke sluiting van een veehouderijlocatie, gelijk aan de werkelijk gemaakte kosten (Ja/Nee)?	Is de vergoeding van kosten voor inhuur van deskundigen en overige kosten van derden die direct verbonden zijn met (...) de activiteiten tav vervallen productierecht, waardeverlies (...) en volledig of gedeeltelijk afbreken en verwijderen van de productiecapaciteit maximaal € 5000 (Ja/Nee/n.v.t.)?	Eventuele toelichting op indicatoren L36/08 t/m L36/14	
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle D1</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	
			<i>Indicator: L36/11</i>	<i>Indicator: L36/12</i>	<i>Indicator: L36/13</i>	<i>Indicator: L36/14</i>	<i>Indicator: L36/15</i>	
		1	<i>n.v.t.</i>	<i>Nee</i>	<i>Nee</i>	<i>N.v.t.</i>	L36/08 t/m L36/14 is n.v.t. vanwege geen besteding in 2025	
LVVN	L37	Regeling provinciale maatregelen PAS-melders 2024	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)?			
			<i>automatisch berekend</i>	<i>Automatisch berekend</i>				
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>			
			<i>Indicator: L37/01</i>	<i>Indicator: L37/02</i>	<i>Indicator: L37/03</i>			
		1	€ 0	€ 0	Nee			
			Omschrijving van de maatregel	Karakter van de maatregel	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Is de aankoop, indien van toepassing, gebaseerd op een taxatie door een onafhankelijke taxateur conform marktwaarde (Ja/Nee/N.v.t.)?	Wat is de restwaarde van door de provincie verworven vermogensbestanddelen ?
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle D1</i>	<i>Aard controle R</i>

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
			Indicator: L37/04	Indicator: L37/05	Indicator: L37/06	Indicator: L37/07	Indicator: L37/08	Indicator: L37/09
		1	verwerving van stikstofdepositieruimte	maatwerk	€ 0	€ 0	N.v.t	€ 0
		2	omschakeling	Subsidiereregeling	€ 0	€ 0	N.v.t	€ 0
		3	reductie van stikstofemissie	Subsidiereregeling	€ 0	€ 0	N.v.t	€ 0
		4	verplaatsing	Subsidiereregeling	€ 0	€ 0	N.v.t	€ 0
			Kopie naam/nummer van de maatregel	Is de vrijgekomen depositieruimte uitsluitend gebruikt voor het legaliseren van PAS-melders (Ja/Nee)?	Is voldaan aan de juridische en beleidsmatige kaders op het moment van besteding van de middelen (Ja/Nee)?			
			Aard controle n.v.t.	Aard controle D1	Aard controle D1			
			Indicator: L37/10	Indicator: L37/11	Indicator: L37/12			
		1	verwerving van stikstofdepositieruimte	Nee	Nee			
		2	omschakeling	Nee	Nee			
		3	reductie van stikstofemissie	Nee	Nee			
		4	verplaatsing	Nee	Nee			
			Kopie naam/nummer van de maatregel	Naam opgelost gemeld PAS-project	Wat is de waarde van het opgeloste gemeld PAS-project?	Vul in totale besteding per opgelost gemeld PAS-project		
			Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle R		
			Indicator: L37/13	Indicator: L37/14	Indicator: L37/15	Indicator: L37/16		
		1	verwerving van stikstofdepositieruimte	nvt	€ 0	€ 0		
		2	omschakeling	nvt	€ 0	€ 0		
		3	reductie van stikstofemissie	nvt	€ 0	€ 0		
		4	verplaatsing	nvt	€ 0	€ 0		
LVVN	L38	Regeling specifieke uitkering convenant visserijontwikkelplan	Naam uitvoeringsactiviteit	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen per uitvoeringsactiviteit	Correctie cumulatieve besteding (t/m jaar T-1) ten laste van Rijksmiddelen per uitvoeringsactiviteit	Cofinanciering (jaar T) per uitvoeringsactiviteit	Correctie cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T-1) ten laste van Rijksmiddelen per uitvoeringsactiviteit	Cumulatieve besteding (t/m jaar T-1) ten laste van rijksmiddelen per uitvoeringsactiviteit

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026										
Ver-strek-ker	Uit-kerings- code	Specifieke uit- kering	Juridische grondslag	Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
						Zelfstandige uitvoering	<i>i.v.m. aan medeoverheden overgeboekte middelen</i>	Zelfstandige uitvoering	<i>i.v.m. aan medeoverheden overgeboekte middelen</i>	Zelfstandige uitvoering Geldt alleen voor SiSa 2025
					Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R
					Indicator: L38/01	Indicator: L38/02	Indicator: L38/03	Indicator: L38/04	Indicator: L38/05	Indicator: L38/06
		1		convenant visserijontwikkelplan regio Hollandse Haringkust	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
				Kopie naam uitvoeringsactiviteit	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T-1) per uitvoeringsactiviteit	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van rijksmiddelen per uitvoeringsactiviteit	Totale cumulatieve co- financiering per uitvoeringsactiviteit (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)		Eventuele toelichting op niet afgeronde uitvoeringsactiviteiten
					Zelfstandige uitvoering Geldt alleen voor SiSa 2025	Zelfstandige uitvoering en <i>i.v.m. aan medeoverheden overgeboekte middelen</i>	Zelfstandige uitvoering en <i>i.v.m. aan medeoverheden overgeboekte middelen</i>			
				Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.
					Indicator: L38/07	Indicator: L38/08	Indicator: L38/09	Indicator: L38/10	Indicator: L38/11	Indicator: L38/12
		1		convenant visserijontwikkelplan regio Hollandse Haringkust	€ 0	€ 0	€ 0	Nee		

13. Overzicht van baten en lasten per taakveld / uitvoeringsinformatie

Overzicht baten en lasten per taakveld / uitvoeringsinformatie

Taakvelden (bedragen x € 1.000)	Originele begroting2025			Bijgestelde Begroting 2025			Realisatie 2025			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
0 Algemene dekkingsmiddelen												
0.1 Uitkering provinciefonds	0	394.333	-394.333	0	443.685	-443.685	0	465.585	-465.585	0	21.900	21.900
0.2 Opbrengst provinciale belastingen	0	413.859	-413.859	0	427.914	-427.914	0	429.869	-429.869	0	1.955	1.955
0.3 Geldleningen en uitzettingen	6.293	6.292	1	7.107	7.106	1	7.392	7.421	-29	-285	315	30
0.4 Deelnemingen	200	1.497	-1.297	130	1.666	-1.536	108	1.946	-1.837	21	280	302
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	5.471	100	5.371	140.039	161.087	-21.049	148.858	171.557	-22.700	-8.819	10.470	1.651
0.6 Overhead	145.197	2.827	142.370	148.393	4.404	143.989	158.780	6.671	152.109	-10.387	2.267	-8.120
0.7 Vennootschapsbelasting	16	0	16	32	0	32	25	0	25	7	0	7
0.8 Mutaties reserves	0	78.781	-78.781	0	383	-383	1.630	-670	2.300	-1.630	-1.053	-2.683
Totaal 0 Algemene dekkingsmiddelen	157.178	897.689	-740.511	295.700	1.046.244	-750.544	316.793	1.082.379	-765.586	-21.093	36.135	15.043
1 Bestuur												
1.1 Provinciale staten	9.530	0	9.530	9.737	0	9.737	9.885	0	9.885	-148	0	-148
1.2 Gedeputeerde staten	2.181	0	2.181	2.279	0	2.279	3.009	69	2.940	-730	69	-661
1.3 Kabinetszaken	1.259	0	1.259	1.503	0	1.503	1.283	0	1.283	220	0	220
1.4 Bestuurlijke organisatie	5.660	0	5.660	6.580	226	6.354	5.794	241	5.553	786	15	801
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	380	0	380	331	0	331	319	0	319	12	0	12
1.6 Openbare orde en veiligheid	361	0	361	1.737	112	1.625	888	10	878	850	-102	748
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	6.021	135	5.886	6.241	135	6.105	5.958	216	5.742	283	81	364
Totaal 1 Bestuur	25.392	135	25.257	28.408	473	27.935	27.135	536	26.599	1.273	62	1.336
2 Verkeer en vervoer												
2.1 Landwegen	209.867	52.134	157.733	382.773	267.402	115.372	382.053	265.125	116.927	720	-2.276	-1.556
2.2 Waterwegen	79.337	13.059	66.278	117.516	13.819	103.697	121.088	13.895	107.193	-3.572	76	-3.496
2.3 Openbaar vervoer	134.350	26.606	107.744	145.076	27.819	117.256	136.144	15.936	120.208	8.931	-11.883	-2.952
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	26.665	3.235	23.430	25.173	3.719	21.454	22.387	3.576	18.810	2.787	-143	2.644
Totaal 2 Verkeer en vervoer	450.219	95.033	355.185	670.538	312.759	357.779	661.672	298.533	363.139	8.866	-14.226	-5.360
3 Water												
3.1 Waterkeringen	434	0	434	431	0	431	326	0	326	105	0	105
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	9.977	0	9.977	8.247	60	8.187	5.693	53	5.640	2.554	-7	2.547
3.3 Kwantiteit grondwater	881	430	451	869	430	439	852	386	466	17	-44	-27
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	0	0	0	411	374	37	673	427	246	-262	54	-208

Taakvelden (bedragen x € 1.000)	Originele begroting2025			Bijgestelde Begroting 2025			Realisatie 2025			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
3.5 Kwaliteit grondwater	4.773	2.229	2.545	3.615	1.173	2.441	2.445	1.061	1.384	1.169	-112	1.057
3.9 Water, overige baten en lasten	2.987	197	2.790	3.822	197	3.626	-1.896	-5.744	3.848	5.718	-5.940	-223
Totaal 3 Water	19.053	2.856	16.197	17.395	2.234	15.161	8.094	-3.816	11.910	9.301	-6.050	3.251
4 Milieu												
4.1 Bodembescherming	3.675	1.510	2.165	5.923	4.010	1.913	3.525	9.206	-5.681	2.398	5.196	7.594
4.2 Luchtverontreiniging	2.064	500	1.564	2.150	500	1.650	1.745	489	1.256	405	-11	394
4.3 Geluidhinder	598	0	598	592	0	592	649	0	649	-56	0	-56
4.4 Vergunningverlening en handhaving	66.683	7.400	59.283	64.397	6.200	58.197	62.184	4.341	57.843	2.213	-1.859	354
4.6 Duurzaamheid	75.191	39.198	35.994	44.850	12.786	32.064	48.810	11.176	37.634	-3.960	-1.610	-5.570
Totaal 4 Milieu	148.210	48.608	99.602	117.912	23.496	94.416	116.913	25.212	91.701	999	1.716	2.715
5 Natuur												
5.1 Natuurontwikkeling	84.746	56.117	28.628	94.037	42.479	51.559	91.375	43.705	47.670	2.662	1.226	3.888
5.2 Beheer natuurgebieden	54.580	8.393	46.187	46.042	8.771	37.271	39.722	8.300	31.422	6.320	-471	5.849
5.3 Beheer flora en fauna	4.105	1.341	2.763	5.668	4.452	1.216	6.587	5.629	958	-918	1.177	259
5.9 Natuur, overige baten en lasten	1.610	100	1.510	2.860	369	2.491	3.113	-1	3.114	-253	-370	-624
Totaal 5 Natuur	145.040	65.951	79.089	148.608	56.071	92.537	140.797	57.633	83.164	7.811	1.562	9.372
6 Regionale economie												
6.1 Agrarische aangelegenheden	25.118	11.859	13.259	24.929	12.665	12.264	21.967	11.082	10.885	2.961	-1.582	1.379
6.3 Kennis en innovatie	35.463	11.521	23.942	34.165	9.328	24.836	35.927	9.732	26.195	-1.762	404	-1.358
6.4 Recreatie en toerisme	29.111	9.928	19.183	30.385	12.456	17.929	29.435	12.961	16.474	951	505	1.455
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	12.363	3.630	8.733	7.137	1.195	5.942	7.441	1.181	6.260	-303	-14	-318
Totaal 6 Regionale economie	102.055	36.938	65.117	96.616	35.644	60.972	94.770	34.956	59.814	1.846	-688	1.158
7 Cultuur en maatschappij												
7.1 Cultuur	28.074	4.596	23.478	23.857	932	22.926	23.461	932	22.529	397	0	397
7.2 Maatschappij	9.203	88	9.115	9.917	355	9.562	9.914	295	9.619	3	-60	-56
Totaal 7 Cultuur en maatschappij	37.276	4.684	32.593	33.774	1.286	32.488	33.374	1.227	32.148	400	-60	340
8 Ruimte												
8.1 Ruimtelijke ordening	32.409	583	31.826	46.716	7.617	39.099	44.682	6.080	38.603	2.034	-1.538	497
8.2 Volkshuisvesting	39.336	5.000	34.336	37.922	9.143	28.779	31.100	1.799	29.301	6.822	-7.344	-522
8.3 Stedelijke vernieuwing	0	0	0	11	0	11	11	0	11	0	0	0
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	1.309	0	1.309	1.367	0	1.367	1.355	0	1.355	13	0	13
Totaal 8 Ruimte	73.054	5.583	67.471	86.017	16.760	69.256	77.148	7.879	69.269	8.868	-8.881	-13
Totaal taakvelden	1.157.477	1.157.477	0	1.494.967	1.494.967	0	1.476.695	1.504.538	-27.843	18.272	9.571	27.843

Overzicht baten en lasten per taakveld / uitvoeringsinformatie per ambitie

Taakvelden (bedragen x € 1.000)	Originele begroting2025			Bijgestelde Begroting 2025			Realisatie 2025			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
0 Algemene dekkingsmiddelen												
0.1 Uitkering provinciefonds	394.333	0	-394.333	0	443.685	-443.685	0	465.585	-465.585	0	21.900	21.900
0.2 Opbrengst provinciale belastingen	413.859	0	-413.859	0	427.914	-427.914	0	429.869	-429.869	0	1.955	1.955
0.3 Geldleningen en uitzettingen	6.292	6.293	1	7.107	7.106	1	7.392	7.421	-29	-285	315	30
0.4 Deelnemingen	1.497	200	-1.297	130	1.666	-1.536	108	1.946	-1.837	21	280	302
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	100	5.471	5.371	689	100	589	9.508	140	9.368	-8.819	40	-8.779
0.6 Overhead	2.827	145.197	142.370	143.011	4.404	138.607	158.780	6.671	152.109	-15.769	2.267	-13.502
0.7 Vennootschapsbelasting	0	16	16	32	0	32	25	0	25	7	0	7
Totaal 0 Algemene dekkingsmiddelen	818.908	157.178	-661.731	150.968	884.874	-733.906	175.813	911.632	-735.819	-24.845	26.758	1.913
1 Bestuur												
1.1 Provinciale staten	0	9.530	9.530	9.737	0	9.737	9.885	0	9.885	-148	0	-148
1.2 Gedeputeerde staten	0	2.181	2.181	2.279	0	2.279	3.009	69	2.940	-730	69	-661
1.3 Kabinetszaken	0	1.259	1.259	1.503	0	1.503	1.283	0	1.283	220	0	220
1.4 Bestuurlijke organisatie	0	5.660	5.660	6.580	226	6.354	5.794	241	5.553	786	15	801
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	0	380	380	331	0	331	319	0	319	12	0	12
1.6 Openbare orde en veiligheid	0	361	361	1.737	112	1.625	888	10	878	850	-102	748
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	135	6.021	5.886	6.241	135	6.105	5.958	216	5.742	283	81	364
Totaal 1 Bestuur	135	25.392	25.257	28.408	473	27.935	27.135	536	26.599	1.273	62	1.336
2 Verkeer en vervoer												
2.1 Landwegen	780	159.917	159.136	269.168	3.481	265.687	268.447	4.926	263.521	720	1.445	2.166
2.2 Waterwegen	13.059	79.337	66.278	117.516	13.819	103.697	121.088	13.895	107.193	-3.572	76	-3.496
2.3 Openbaar vervoer	9.341	129.418	120.077	140.144	4.074	136.070	135.942	6.917	129.025	4.202	2.843	7.045
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	2.187	26.624	24.437	25.132	2.297	22.835	22.370	2.550	19.820	2.762	253	3.015
Totaal 2 Verkeer en vervoer	25.366	395.296	369.929	551.959	23.670	528.289	547.847	28.288	519.560	4.112	4.618	8.729
3 Water												
3.1 Waterkeringen	0	434	434	431	0	431	326	0	326	105	0	105
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	0	9.977	9.977	8.247	60	8.187	5.693	53	5.640	2.554	-7	2.547
3.3 Kwantiteit grondwater	430	881	451	869	430	439	852	386	466	17	-44	-27
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	0	0	0	411	374	37	673	427	246	-262	54	-208
3.5 Kwaliteit grondwater	2.140	4.773	2.633	3.615	1.076	2.539	2.147	792	1.355	1.467	-284	1.184
3.9 Water, overige baten en lasten	197	2.987	2.790	3.822	197	3.626	-1.896	-5.744	3.848	5.718	-5.940	-223
Totaal 3 Water	2.767	19.053	16.285	17.395	2.136	15.258	7.796	-4.085	11.881	9.599	-6.222	3.377

Taakvelden (bedragen x € 1.000)	Originele begroting2025			Bijgestelde Begroting 2025			Realisatie 2025			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
4 Milieu												
4.1 Bodembescherming	1.072	3.063	1.991	5.311	1.072	4.239	2.913	108	2.805	2.398	-964	1.434
4.2 Luchtverontreiniging	0	2.064	2.064	2.150	0	2.150	1.745	0	1.745	405	0	405
4.3 Geluidhinder	0	598	598	592	0	592	649	0	649	-56	0	-56
4.4 Vergunningverlening en handhaving	7.400	66.683	59.283	64.397	6.200	58.197	62.184	4.341	57.843	2.213	-1.859	354
4.6 Duurzaamheid	18.671	72.091	53.420	44.300	15.343	28.957	46.959	13.970	32.989	-2.659	-1.373	-4.032
Totaal 4 Milieu	27.143	144.499	117.356	116.750	22.615	94.135	114.450	18.418	96.032	2.300	-4.197	-1.897
5 Natuur												
5.1 Natuurontwikkeling	5.011	80.261	75.249	80.994	10.984	70.010	74.654	17.230	57.423	6.340	6.246	12.587
5.2 Beheer natuurgebieden	6.893	54.580	47.687	46.042	6.893	39.149	39.722	6.784	32.938	6.320	-109	6.211
5.3 Beheer flora en fauna	600	4.105	3.505	5.668	3.500	2.168	6.344	4.610	1.734	-676	1.110	434
5.9 Natuur, overige baten en lasten	100	1.610	1.510	2.860	100	2.760	3.113	-445	3.559	-253	-545	-799
Totaal 5 Natuur	12.604	140.555	127.951	135.565	21.477	114.088	123.834	28.180	95.654	11.731	6.703	18.434
6 Regionale economie												
6.1 Agrarische aangelegenheden	10.341	25.118	14.778	22.829	10.664	12.164	19.967	9.850	10.117	2.861	-814	2.047
6.3 Kennis en innovatie	4.065	28.463	24.398	27.885	7.001	20.883	29.464	7.405	22.059	-1.579	404	-1.175
6.4 Recreatie en toerisme	6.806	29.045	22.239	30.385	3.989	26.396	29.023	9.856	19.167	1.363	5.867	7.230
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	1.370	10.963	9.593	6.337	795	5.542	6.641	781	5.860	-303	-14	-318
Totaal 6 Regionale economie	22.582	93.589	71.007	87.436	22.449	64.986	85.095	27.892	57.202	2.341	5.443	7.784
7 Cultuur en maatschappij												
7.1 Cultuur	9	26.349	26.340	23.857	9	23.848	20.494	9	20.485	3.364	0	3.364
7.2 Maatschappij	88	9.203	9.115	9.917	88	9.829	9.884	80	9.804	32	-8	24
Totaal 7 Cultuur en maatschappij	97	35.551	35.454	33.774	97	33.677	30.378	89	30.289	3.396	-8	3.388
8 Ruimte												
8.1 Ruimtelijke ordening	583	32.409	31.826	46.716	4.618	42.098	33.372	3.081	30.292	13.344	-1.538	11.807
8.2 Volkshuisvesting	0	19.336	19.336	17.922	1.358	16.564	8.101	564	7.536	9.821	-794	9.028
8.3 Stedelijke vernieuwing	0	0	0	11	0	11	11	0	11	0	0	0
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	0	1.309	1.309	1.367	0	1.367	1.355	0	1.355	13	0	13
Totaal 8 Ruimte	583	53.054	52.471	66.017	5.976	60.040	42.839	3.645	39.194	23.178	-2.331	20.847
Totaal taakvelden	910.187	1.064.167	153.980	1.188.271	983.768	204.504	1.155.186	1.014.594	140.592	33.085	30.827	63.912

Overzicht toevoegingen en onttrekkingen reserves per taakveld / uitvoeringsinformatie per ambitie

Taakvelden (bedragen x € 1.000)	Originele begroting2025			Bijgestelde Begroting 2025			Realisatie 2025			Verschil begroot vs realisatie		
	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo
0 Algemene dekkingsmiddelen												
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	0	0	0	139.350	160.987	-21.637	139.350	171.417	-32.067	0	10.430	10.430
0.6 Overhead	0	0	0	5.382	0	5.382	0	0	0	5.382	0	5.382
0.8 Mutaties reserves	0	78.781	-78.781	0	383	-383	1.630	-670	2.300	-1.630	-1.053	-2.683
Totaal 0 Algemene dekkingsmiddelen	0	78.781	-78.781	144.732	161.370	-16.638	140.980	170.747	-29.767	3.752	9.377	13.129
2 Verkeer en vervoer												
2.1 Landwegen	49.950	51.354	-1.404	113.606	263.921	-150.315	113.606	260.199	-146.594	0	-3.722	-3.722
2.3 Openbaar vervoer	4.932	17.265	-12.334	4.932	23.745	-18.814	202	9.020	-8.817	4.729	-14.726	-9.996
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	41	1.048	-1.007	41	1.422	-1.381	17	1.026	-1.010	25	-396	-371
Totaal 2 Verkeer en vervoer	54.923	69.667	-14.744	118.578	289.088	-170.510	113.824	270.245	-156.421	4.754	-18.843	-14.089
3 Water												
3.5 Kwaliteit grondwater	0	88	-88	0	97	-97	298	269	29	-298	172	-127
Totaal 3 Water	0	88	-88	0	97	-97	298	269	29	-298	172	-127
4 Milieu												
4.1 Bodembescherming	612	438	174	612	2.938	-2.326	612	9.098	-8.486	0	6.160	6.160
4.2 Luchtverontreiniging	0	500	-500	0	500	-500	0	489	-489	0	-11	-11
4.6 Duurzaamheid	3.100	20.527	-17.427	550	-2.557	3.107	1.851	-2.794	4.645	-1.301	-236	-1.538
Totaal 4 Milieu	3.712	21.465	-17.753	1.162	881	281	2.463	6.794	-4.331	-1.301	5.913	4.612
5 Natuur												
5.1 Natuurontwikkeling	4.485	51.106	-46.621	13.043	31.495	-18.452	16.721	26.474	-9.753	-3.678	-5.020	-8.698
5.2 Beheer natuurgebieden	0	1.500	-1.500	0	1.878	-1.878	0	1.516	-1.516	0	-362	-362
5.3 Beheer flora en fauna	0	741	-741	0	952	-952	242	1.019	-776	-242	67	-175
5.9 Natuur, overige baten en lasten	0	0	0	0	269	-269	0	444	-444	0	175	175
Totaal 5 Natuur	4.485	53.347	-48.862	13.043	34.594	-21.551	16.963	29.453	-12.490	-3.920	-5.141	-9.061
6 Regionale economie												
6.1 Agrarische aangelegenheden	0	1.519	-1.519	2.100	2.000	100	2.000	1.232	768	100	-768	-668
6.3 Kennis en innovatie	7.000	7.456	-456	6.280	2.327	3.953	6.463	2.327	4.136	-183	0	-183
6.4 Recreatie en toerisme	66	3.122	-3.056	0	8.467	-8.467	412	3.105	-2.693	-412	-5.363	-5.775
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	1.400	2.260	-860	800	400	400	800	400	400	0	0	0
Totaal 6 Regionale economie	8.466	14.356	-5.890	9.180	13.195	-4.015	9.675	7.064	2.611	-495	-6.131	-6.626

Taakvelden (bedragen x € 1.000)	Originele begroting2025			Bijgestelde Begroting 2025			Realisatie 2025			Verschil begroot vs realisatie		
	Toevoe- gingen	Onttrek- kingen	Saldo	Toevoe- gingen	Onttrek- kingen	Saldo	Toevoe- gingen	Onttrek- kingen	Saldo	Toevoe- gingen	Onttrek- kingen	Saldo
7 Cultuur en maatschappij												
7.1 Cultuur	1.725	4.587	-2.862	0	923	-923	2.967	923	2.044	-2.967	0	-2.967
7.2 Maatschappij	0	0	0	0	267	-267	29	215	-186	-29	-52	-81
Totaal 7 Cultuur en maatschappij	1.725	4.587	-2.862	0	1.189	-1.189	2.996	1.138	1.859	-2.996	-52	-3.048
8 Ruimte												
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	2.999	-2.999	11.310	2.999	8.311	-11.310	0	-11.310
8.2 Volkshuisvesting	20.000	5.000	15.000	20.000	7.785	12.215	23.000	1.235	21.765	-3.000	-6.550	-9.550
Totaal 8 Ruimte	20.000	5.000	15.000	20.000	10.784	9.216	34.309	4.234	30.075	-14.309	-6.550	-20.859
Totaal taakvelden	93.311	247.291	-153.980	306.696	511.199	-204.504	321.509	489.944	-168.434	-14.814	-21.255	-36.069